ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
1
MERCREDI
1er AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.876

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.876

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԵԿԸՆ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷ ՄԸ Կ'ԱՋԱՏԻ

ԻՐԵՆ ՀԵՏ՝ ՈՒՐԻՇ ՎԻՒԱՒՈՐՆԵՐ ԱԼ

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ՝ ԱՆՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇԻՒ ՄԸ, ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ուաշինկթընի մէջ ժամը 14·30 է, Փարիզ՝ 21·30, Նախագահ Ռեկան, Թիկնապահներն ու գործակիցները դուրս կ'ելլեն Հիլթըն պանդոկէն, ուր մասնակցած են Շինարարութեան սենատքայի մը ժողով - ճաշին: Ապահովութեան համար, նախատեսուած է որ Նախագահը զուրս կոչ սպասարկութեան ելքէն, հոն հազիւ քանի մը լրագրող: Երբ Ռեկըն պիտի յաղանայ դէպի իր կառքը, յանկարծ եւրթասարդ մը կը խուժէ ու կը սկսի կրակել: Ամերիկեան խուճապ, Թիկնապահներէն մէկը կը հրէ Նախագահը դէպի կառքը բայց զնդակ մը մտած է կուրծքը, մինչ չատ ծանր վիճակի մէջ 69 Սպիտակ Տան բանւորը՝ Ճէյմս Պրէտի, որու ուղեղը վնասուած է, զնդակ մը մտած ըլլալով աչքէն: Կը կարծուի թէ ապրելու պարագային իսկ, Պրէտի այլ եւս կէս - մարդ մը պիտի մնայ: Ցանկրէն վիրաւորուած են նաեւ պաշտպանող սպասարկութեան անդամ մը եւ ոստիկան մը:

Նախագահ Ռեկըն անմիջապէս ձորձ Ուաշինկթընի հիւանդանոցը կը փոխադրուէր եւ վիրաբուժական գործողութեան մը կ'ենթարկուէր, որ կը տեւէր 3 ժամ: Զնդակը մտած էր ձախ թեւին տակ եւ սեղմուրուած թոքը, սրտէն քանի մը սանթիմեթր անդին: Նախագահին կազմը առկուն է, հակառակ իր 70 տարիներուն եւ երեքշաբթի առտու կ'ըսուէր թէ վիճակը լաւ է բայց հարկ է որ չուրջ երկու շաբաթ հիւանդանոց մնայ եւ 2 - 3 ամսուան ալ ապաքինման շրջան մը անցնի:

Ան է մարդասպանը: Ջոան Ամերիկացի մը, ինչպէս կը կրկնէին մահափորձէն եռք իսկ, այսինքն Քոլորատոյի քաղքենիի մը 25-ամեայ զաւակը, որ յիմարանոց չէ մնացած բայց բազմաթիւ քննութիւններ ունեցած է, մտային անհաւասարակշռութեան համար: Ճոն Հաւնըրք Հինքլէյ, ինչպէս ոեւէ Ամերիկացի կարելի կրնար գնել ուզած զէնքը, քանի ազատ է եւ զէնք կրելն ալ՝ արտօնուած: Ամերիկեանին մէջ, երեքշաբթի առտու (երբ պիշեր էր Ամերիկա), մանրամասնութիւններ չկային մարդասպանին մասին, բայց հաստատ էր, որ խելագարի մը արարքն է եւ քաղաքական որեւէ դրդապատճառ չկայ:

Այսուհանդերձ Ամերիկացիք անդամ մը եւս, խորապէս ցնցուած են եւ ճակատագրական հաշածանք մը կը տեսնեն քանի 1776-էն ի վեր նման մահափորձեր չեն պարզած եւ չորս նախագահ սպաննուած են: Լինքըլն 1865, Ապրիլ 14-ին թատրոնի մը մէջ, Կառֆիլտ 1881-ին, Մք. Քինլէյ 1901-ին եւ վերջինը՝ Ճոն Քենըտի 1963-ին: Պաշտօնի վրայ սպաննուած այս նախագահներէն զատ, կան որ, ինչպէս այսօր՝ Ռեկան, ազատած են, ուրիշներ դեռ թեկնածու մինչ (Թոմ Քենըտի) սպաննուած: կան դեռ պատուելի Լուտեր Քինկ եւ ուրիշներ:

Ջոանասի Նախագահը հեռատեսիլի յայտարէր մը կը մասնակցէր, երկուշաբթի իրիկուն, երբ լրեն հաղորդուեցաւ լուրը եւ յայտնեց թէ հազիւ էլիզէ վերադարձած, ապաքինման մաղթանքի հեռագիր մը պիտի ղրկէ: Նոյնը ըրած են արդէն եւրոպացի միւս ղեկավարները:

× Մահափորձին լուրը հազիւ տարած - ուած, Երկուշաբթի օր Նիւ - Եորքի սակարանը կը փակուէր:

× Երեքշաբթի օր արդէն հասուկենա լուրեր կը հասնէին, որոնք նախ եւ առաջ կը ձգտէին հաստատել թէ Նախագահը չէր կորսնցուցած իր իւմուռը եւ երբ վերաւոր կը հասնէր հիւանդանոց, կ'ըսէր բժիշկներուն եւ վիրաբոյժներուն «յուսամ, բոլորդ ալ հանրապետական էք»...:

× Փոխ - Նախագահ Պուշ անմիջապէս Ուաշինկթըն կը վերադառնար, փոխա - րինելու համար Նախագահը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ կրկին սպասողական վիճակ մը կը տիրէ եւ երկուշաբթի օր Վալեզա յայտնեց թէ երեքշաբթի օրուան համար նախատեսուած ընդհ. գործադուլը, տեղի պիտի չունենայ: Ուրեմն տեսակ մը զինադադար, մինչեւ ե՞րբ:

ՄԱՆԻՍԱԳԻ մէջ, որ իր ծննդավայրն է, զօր. Էվրէն ճառ մը խօսած է եւ յայտնած թէ ահմանադրական ժողովի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 18-ին եւ ժողովը կը գումարուի այնան (թուական չէ ճշդուած): Անգամ մը եւս, Էվրէն թիրախ առած է համայնավարները եւ չեշտած «համայնավար վտանգը որ կը սպառնար Թուրքիոյ զինուորական միջամտութենէն առաջ: Ըստ իրեն ահաբեկիչները՝ 16-էն 25 տարեկան արտասահմանէն կը ղեկավարուին: Ըսած է նաեւ թէ «թուրք համայնավարները կը գործակցին արտասահմանի մէջ հայ ահաբեկիչներուն հետ», ինչ որ անշուշտ չատ դիւրին ձեւ մըն է, հարցերը լուծելու...: Էվրէն կ'ուրանայ նաեւ որ չարշարանք կը կիրարկուի Թուրքիոյ մէջ եւ կ'ըսէ «մեր դռները բաց են որպէսզի դան իրականութիւնը հաստատեն: Կը խորհինք որ չարշարանքն անմարդկային է եւ եթէ որոշ պարագաներ յայտնուին, անմիջապէս միջոցներ ձեռք կ'առնենք անոնց դէմ, որոնք նման արարքներ դործած են»:

ՏԻԱՐՊԿԻՐԻ մէջ, ուր կը դատուին Քիւրահատանի յեղափոխական կուսակցութեան 447 անդամ, արդէն 97 մահավճիռ արձակուած է: Վերջին չաբաթներու ընթացքին այդ կուսակցութեան պատկանող 2331 անդամ ձերբակալուած են, 27 հոգի սպաննուած են: Ամբաստանուած են 243 հոգիի սպանութեամբ, որոնց 30-ը՝ ոստիկան:

ԷՍՏՈՆԱՑԻ այլախոհ՝ Եուրի Կուկ, որ անցեալ Յունուարին երկու տարի «աշխատանքի արդելակայանի» դատապարտուած էր, մեռած է կայանին մէջ 40 տարեկանին: Կը կարծուի որ հետեւանք է կամաւոր ծոմին, որու ձեռնարկած էր:

ՌՈՒԱՍԻի օդակայանին մէջ, Տիկին Հոք, մայրը Քաթիէ գոհարավաճառ - ուհի նախագահ - տնօրէնուհիին, զոր ցընել ուսած է պայուսակը ուր 3 միլիոնի գոհարեղէն կար: Մէկը զինքը հրած է եւ առիթէն օգտուելով պայուսակը առած - տարած: Տիկին Հոք Մոնթէ - Գառլօ կ'երթար, ուր պիտի կրէր իրեն փոխ տրուած այդ գոհարեղէնները: Քաթիէ, հիմնուած 1847ին, աշխարհահռչակ տուն մըն է, մենաշնորհեալ հայթայթիչը արքունիներուն: Վերջին տարիներու զգալուր նորութիւնն էր մրցքի սահեղծումը (կայծհան, գրիչ, պայուսակ եւլն.) որ դրամական դեռնի վրայ նը - պաստաւոր եղած է բայց չէ համոզած աւանդապաշտները: Ներկայիս տարեկան առուծախը (Փարիզ, Լոնտոն, Նիւ - Եորք, Թոքիօ) կը հասնի 300 միլիոն տոլարի, որու կէսը միայն՝ գոհարեղէնն է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՒՐԷՆ՝ ԼՕԶԱՆ ԵՒ ԱՐԻՋՈՆԱ...

ԽՄԲ. - Թրքական «սրամտաբանու - թեան» մէկ նոր ևմոյշն է, զոր ստորա - գրած է Օֆթայ Էֆշի «*Հիւրրիյէթ*»ի Մարտ 29-ի թիւին մէջ: Ցարդ չկրցանք փարիզի մէջ գտնել «*Թայմզ*»ի այն թիւը, որու յօդուածը այնքան չղագրգռած է թուրք լրագրողը, բայց ինչ կը վերաբերի իր ըսածներուն, ընդունելով հանդերձ թէ «յառաջդիմութիւն» մը կայ, բանի չուրանար թէ Հայեր, կին ու երախայ, ջարդուած են, կը մերժէ *այսօրուան* Թուրքիոյ պատասխանատուութիւնը, որ ժառանգորդը չէ, ըստ իրեն Թալաթի Թուրքիոյ: Ան՝ Սեւրի Թուրքիան է, այսօր - ուանը՝ Լօզանի: Այսօրուան Գերմանիան Հիթլէրի Գերմանիոյ ժառանգորդն է բայց այսօրուան Թուրքիան երէկուան Թուրքիոյ ժառանգորդը չէ: Գալով եզրակացութեան ուր հայկ. հողերու հարցը կը բաղդատուի Արիզոնայի, Քանատայի հետ, կը թուի թէ շատ լուրջ գրիչի մը գործ չէ...

×

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ ՀԱՇԻՒԸ...

«Մենք որքան ալ անտեսելու չանք թափենք, պարզ է որ, հայկ. կազմակերպութիւններու սարքած քարոզչական մեքենայութեանց հետեւանքով՝ նորէն այս հարցին անդրադառնալու պիտի հարկադրուինք: «Հիւրրիյէթ»ի մէջ ալ ամփոփումը հրատարակուած՝ «Տը Թայմզ»ի նման լրջութեամբ համբաւաւոր թերթի մը մէջ լոյս տեսած դրութեամբ մը, Պէռնար Լէվի անունով անձը արդարու - թեան կողմնակցի դիմակին տակ, այն - պիսի զարչելի խօսքեր ըրած է որ՝ չկըրցանք դիմանալ:

«Եւ սակայն, ինչ, 60 տարի առաջ պատահած կարգ մը անախորժ դէպքերու վրէժը լուծելու համար, հայկ կազմակերպութիւններու այսօր ցոյց տուած հակազդեցութիւններուն անհիմատ եղած ըլլալը գրելէ ետք, իր կարգ մը ընթերցողներէն ստացած նամակներէն, եւ կարգացածէն կարգ մը վայրագ դէպքերու հետեւանքով՝ հասկցած է որ, աւելի քան մէկուկէս միլիոն հոդիի մահուան պատճառ դարձած այդ չրջանը, այսինքն՝ 1895 - 1915 թուականներու միջեւ տեղի ունեցած ջարդերը մոռնալը՝ անկարելի է: Այդ պատճառով ալ, այս յարդելին, իր նախկին տեսակէտէն կը հրաժարի, եւ հիմա ալ՝ Հայերը իրաւացի կը գըտնէ...

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԱՐՄԷՆՓրԷՍ (ՄԱՐՏ 20 - 23)

ԱԶԻԶԲԷԿՈՎԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Ազիզբէկովի չրջանը գոնուող կեդրոն, Մարտիրոս եւ Զաուէթեան պիւղերու մէջ սկսած է բնակելի նոր չէնքերու շինարարութիւնը: Ասկէ զատ պիւղացիները կ'ունենան նաեւ առեւտրական կեդրոններ, մշակութային - լուսաւորական առաջադրանքներ, արդիւնաւէտ աչխատանքի ու հանգիստի բոլոր յարմարութիւններով օժտուած: Շինարարութիւնը կը կատարուի պիւղական բնակավայրի կառուցման եւ վերակառուցման՝ հայ ճարտարապետներու մշակած պիւղաւոր յատակագիծի համաձայն:

նէ...

«Նախ կէտ մը մատնանչենք. - Ըստ մեր կարծիքին, 1895 - 1915 թուական - ներու միջեւ տեղի ունեցած դէպքերու ընթացքին՝ չատ մեծ թիւով Հայերու ջարդուիլն, ու նորէն, Իթթիհատ եւ Թերաքիի կողմէ, անոնցմէ չատերուն Սուրիա աքսորուիլը ճիշդ է: Կարգ մը անմեղ Հայերու, ի մասնաւորի՝ կիներուն եւ երախաներուն այդ միջոցին սպաննուած ըլլալուն հաշիւը այդ օրուան պատասխանատուներուն պահանջելը՝ Պետութիւն մը կառավարելու նախապայմանն է: Եթէ հաշիւ չեն պահանջած, բնականաբար, մեղաւորները՝ այդ օրուան պատասխանատուներն են: Նմանապէս, անմեղ Թուրք ընտանիքներու, հայկ. չէթէներու կողմէ ջարդին հաշիւը օրինաւոր - րապէս չպահանջելու ամբողջ մեղքը՝ այդ օրուան պատասխանատուներուն կը պատկանի: Եւ սակայն, այդ օրուան պատասխանատուները, այսինքն՝ Իթթիհատ եւ Թերաքիի պարագլուխները, նորէն, ապօրինի կերպով՝ իրենց մեղքը քաւած են: Աւելի'ն. Օսմանեան Պետութիւնն ալ, այս եւ միւս հարցերու առընչութեամբ գործած սխալներուն փոխարժէքը՝ Սեւրի Դաշնագիրը ստորագրելով վճարած է:

«Հիմա պոռացող - կանչող հայկ. կազմակերպութիւններն ու Պէռնար Լէվիի նմաններ՝ միշտ այս կէտին վրայ բթամիտ կը դառնան: Այսինքն, կարծէք թէ՝ *այսօրուան* Թուրքիան՝ Սեւրի Դաշնագիրը ստորագրող Թուրքիան է: Պէռնար Լէվիի կարգացած դիրքերը, այնպէս կը թուի թէ՝ Լօզանի Դաշնագիրին մասին ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընեն: Այդ պատճառով ալ, թէ՛ Հայերը ,եւ թէ զանոնք չփացնողները անհերետակայելի տգիտութեամբ եւ տրամաբանական սխալով մը՝ «Հիթլէրի սպանած Հրեաներուն համար, Գերմանիան՝ վնասուց հատուցում ընելու պարտադրուեցաւ: Թուրքիան ալ, 1895 - 1915 թուականներու միջեւ տեղի ունեցած դէպքերու պատասխանատուութիւնը պէտք է ընդունի» կ'ըսեն:

«Մինչդեռ, *այսօրուան* Գերմանիան, Հիթլէրի պարտուած Գերմանիոյ ժառանգորդն է: Այսինքն, Հիթլէրի արարքներուն հաշիւը փակելու պարտաւոր է: Իսկ Լօզանի Դաշնագիրով հիմնած Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը այս մարդին մէջ՝ ո՛չ մէկուն տալիք հաշիւ ունի:

«Եթէ, այս բոլորով հանդերձ, «Հայերը՝ այսօրուան թրքական հողերուն վրայ հայրենիք մը կ'ուզեն, այդ՝ տուէ'ք անոնց» ըսողներ կան, նախ եւ առաջ, իրենք թող համակերպին, որ Ափաչներ՝ Արիզոնան, Էսքիմոները՝ Քանատան եւ Սէլթերն ալ՝ Անգլիոյ ձեռք դնեն, եւ՝ *յետոյ* թո՛ղ խօսին»:

60–ԱՄԵԱԿ

ԹՈՒՐՔ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐ

1921: ՄՈՍԿՈՒԱ – ԿԱՐՍ

—o—

«Յառաջ» օրին հրատարակեց Լէոնիդ Բրեժնեւի չնորհաւորական հեռագիրը՝ ուղղուած Զօր. Քէնան Էվրէնի, Թուրք – եւխորհրդային դաշնագիրին կնքումին վաթսունեամեակին առթիւ:

Խօսքը այն դաշնագիրին մասին է, որ կը կնքուէր 1921 Մարտ 16–ին, Մոսկուա, Ռուսաստանի Սոց. Դաշն. Խորհրդային Հանրապետութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ: Մոսկուայի անունով «բարեկամութեան եւ եղբայրութեան դաշն»ը կը ստորագրէին արտաքին գործակալ Գէորգիյ Չիչէրին եւ ճէմալ Կարմազով, իսկ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովին անունով Արտաքին Նախարար Եուսուֆ Քէմալ, Տք. Ռիզա Նուր պէյ եւ Ալի Ֆուատ Փաշա:

Դաշնագիրը կը բաղկանար 16 յօդուածներէ եւ կը ճշդէր սահմանները Խորհ. Միութեան ու Թուրքիոյ միջեւ:

Մոսկուա այդ դաշնագիրին Ա. յօդուածով կը համաձայնէր «չճանչնալ մի ոեւէ ազգային որեւէ ձեւ, որ կը վերաբերի Թուրքիոյ եւ չէ ճանչցուած Թուրքիոյ՝ ներկայիս Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուցիչը հանդիսացող ազգային կառավարութեան կողմէ»:

Թուրքիա ըսելով կը հասկցուէր այն հողամասը, որ ճշդուած էր Ազգային Ուխտին կողմէ 1336–ին, ներկայ թուա – դրութեամբ 1920–ին:

Թուրքիոյ հիւսիս – արեւելեան սահմանը կը սահմանուէր հետեւեալ ձեւով. – Սեւ ծով, Խեթիս – Մթա լեռ, Շաւշէթ եւ Քաննի – տաղ լեռներուն ջրաբաժա – նումին կէտը, Արտահանի եւ Կարսի նահանգներուն հիւսիսային վարչական սահմանը եւ Արաքս – Արփաչայ դետերուն հովիտը՝ մինչեւ ատոր Գարասուի վտաբերանը: Այլ խօսքով՝ այժմու Թուրք – եւխորհրդային սահմանը:

Դաշնագիր կողմերը կը համաձայնին (յօդուած 3) Նախիջեւանը դարձնել ինքնավար՝ Ազրբէյճանի պերիչխանութեան տակ, պայմանով որ այս վերջինը իրաւունք չունենայ այդ պերիչխանութիւնը յանձնելու երրորդ Պետութեան մը: Հարկ չկայ ըսելու, թէ Թուրքիոյ պահանջով Ազրբէյճան չէր կրնար շրջանը Հայաստանի վերադարձնել:

Մոսկուա՝ դաշնագիրին թիւ 15 յօդուածով յանձնառու կ'ըլլար «Անդրկով – կասի Հանրապետութիւններուն վերա – բերմամբ առնել անհրաժեշտ բոլոր միջոցները, որպէսզի այդ Հանրապետութիւնները Թուրքիոյ հետ իրենց կնքելիք դաշնագիրներով ընդունին ներկայ դաշնագիրին այն յօդուածները, որոնք անմիջական կերպով իրենց կը վերաբերին»:

Ինքնին հասկնալի կը դառնայ, թէ Մոսկուայի պարտաւորութիւնը կը վերաբերէր Հայաստանի: Աղդարեւ, վերոյիշեալ դաշնագիրով Ազրբէյճան կ'ապահովէր Նախիջեւանի շրջանը, իսկ Վրաստան նոյն դաշնագիրին թիւ 2 յօդուածով ձեռք կը ձգէր Պաթումի նահանգը:

Անդամահատուողը կը մնար միայն Հայաստան:

Խորհրդային նորաստեղծ իշխանութեան համար Թուրքիա, ինչպէս ներկայիս, քաղաքական – ռազմավարական կարեւոր արժէք կը ներկայացնէր: Ատոր անվիճելի փաստը կարելի է դտնել Լենինի յատուկ ուշադրութեան եւ փութկոտութեան մէջ: Մոսկուայի դաշնագիրին կընքումին նախօրէին, 1921 Փետրուար 28–ին, Լենին յատուկ ճառ մը կ'արտասանէր բանուորներու եւ գիւղացիներու երես – վախաններու Մոսկուայի Խորհուրդին (Սովետ) լիակատար նիստին: Խօսելով միջազգային կեանքին գլխաւոր նորու – թիւններուն մասին, Լենին յատակ կ'ը – սէր. – Այդպիսի նորոյթներ, հակիրճ լինելու համար, ես միայն երեքը կը նը – շեմ. առաջինն այն է, որ մեզանում ըս – կըսուել է կոնֆերացիա բրիտանական դեղ – գատուների հետ՝ այստեղ Մոսկուա – յում» (*): Էդ. Զօհրաբեան, Լենինի տուեալ յայտարարութիւնը մէջբերելէ ետք, իր Մոսկուայի ուս – Թրքական կոնֆերանսի նախօրէին խորագրած յօդ – ուածին մէջ, Բանբեր Երեւանի Համալ – սարանի, 1971, վերջին թիւ, կը ճշդէր.

– Հենց այն հանգամանքը, որ կոնֆե – րանսի գումարման փաստն իսկ յաջողու – թիւն է համարւում, խօսում է այն մա – սին, թէ ինչպիսի լուրջ նշանակութիւն էր տրւում Թուրքիայի հետ բարիդրա – ցիական ու բարեկամական կապերի ամ – րապնդմանը: Գ. Վ. Չիչէրինը, խօսելով կոնֆերանսի աշխատանքների ընկատմամբ Լենինի ցուցաբերած կենդանի հետաքրք – րութեան մասին, գրում է. Ես յիշում եմ, թէ Թուրքիայի հետ Մոսկուայի կոնֆերանսի ժամանակ Վլադիմիր Իլյիչը ինչպիսի ուշադրութեամբ ամէն երե – կոյ հեռախօսով ինձ հարցուփորձ էր ա – նում օրուայ ընթացքում կատարուածի մասին: Այդ մասին են վկայում նաեւ Լենինի անձնական գրադարանում պահ – պանուած կոնֆերանսի պլենար նիստերի եւ հաղաքական յանձնաժողովի նիստերի սղագրութիւնները»:

Մոսկուայի դաշնագիրին կնքումը իր ելեւէջները կ'արձանագրէ: Թուրքիա, որ Արեւելք – Արեւմուտք խաղաղաչոին վը – րայ դիւանագիտական լարախաղացու – թեան կը դիմէ, կը յաջողի վերջնապէս ապահովել հայկական հողերուն տիրա – կալութիւնը մինչեւ Արաքս: Չիչէրինի տուած խոստումէն ետք է, որ կը ստո – րագրուի Մոսկուայի Թուրքեւխորհրդ – դային դաշնագիրը:

Պատմական ժամանակագրութեամբ ա – սիկա առաջին զիջումը չէ:

Բրեսա – Լիտովսկի մէջ, 1918 Մարտ 3 – 4–ին, յատուկ պայմանագիր մը կը

ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ԳՈԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԿԱՐԻՆԻ ՄԷՋ

Երբիչ Արմենակ Շահ – Մուրատեանի փառքն ու մեծութիւնը ատուերի մէջ թողուցած են մանկավարժ ու խմբավար Շահ – Մուրատեանը: Կենսագիրներն ու յոդուածագիրները տարուելով անոր ե – պին համբաւէն, այնքան շատ ըսելիք ունե – ցած են, որ հպանցիկ կերպով անդրա – դարձած են անոր գործունէութեան միւս կողմին՝ մանկավարժութեան, մինչդեռ, ինչպէս ցոյց կուտան մեզի հասած սա – կաւաթիւ ու կցկտուր տեղեկութիւննե – րը, Շահ – Մուրատեան ունեցած է ման – կավարժական թէև կարճ, բայց և այնպէս շատ արդիւնաւէտ ու արդասաւոր գոր – ծունէութիւն: Իբրեւ ուսուցիչ – դաստիա – րակ եւ խմբավար մեծ դեր խաղացած է իր աշակերտներու կեանքին մէջ եւ ան – մոռանալի տպաւորութիւններ ձգած ա – նոնց յիշողութեան մէջ:

Անուանի երգիչը նախքան Փարիզի Ե – րաժշտանոցը ուսանիլը, շուրջ վեց տա – րի զբաղած է հայ մանուկներու եւ պա – տանիներու կրթութեամբ՝ դաստւանդե – լով հայերէն եւ զրականութիւն, Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, երգ, միշտ եւ ամէն տեղ մանկավար – ժական աշխատանքին կցելով երգչա – խումբ կազմելու եւ խմբավարութիւն ը – նելու իր այնքան սիրած գործը:

Շահ – Մուրատեանի մանկավարժական գործունէութիւնը ծաւալած է զլխաւոր – բար Մուշ եւ ապա՝ Կարին քաղաքներու մէջ: Մուշ այդ գործով զբաղած է եր – կու տարի (1898 – 1900), իսկ Կարին՝ շուրջ չորս տարի:

Տակաւին 1892–ի ամառը, Գէորգեան ձեմարանին մէջ ուսանելու նպատակով Մուշէն էջմիածին երթալու ժամանակ, քղերայի պատճառով, պատանի Արմե – նակ տախտակած կ'ըլլայ շուրջ երկու ամիս մնալ Կարին: Առաջնորդ Ղեւոնդ Եալճըկ. Շիշմանեան, ականատեսներէ տեղեկանա – լով հոգեւոր երաժշտութեան մարզին մէջ Շահ – Մուրատեանի ունեցած չնորհքի ու կիրութեան մասին, կը տախտակ զինք Շարաթ եւ Կիրակի օրերը մասնակցիլ եկեղեցական արարողութեան եւ երգել եկեղեցւոյ խորանէն: Շահ – Մուրատեան կարճ ժամանակուան մէջ ժողովուրդի կողմէ այնպիսի յարգանքի ու համակը – րանքի կ'արժանանայ, որ «Թաղականու – թիւնը կ'որոշէ զինք պահել եկեղեցւոյ կից զպրոցը»: Որքան ալ որ հրապուրիչ էր այս առաջարկը, մշեցի Արմօ չէր կըր – նար ընդունիլ, որովհետեւ յատուկ յանձ – նարարականով ուսանելու կ'երթար:

Ըստ Շահ – Մուրատեանի յուշերուն մէջ պահպանուած տեղեկութեան, 1900 – 1901 ուսումնական տարեշրջանի համար Վանէն, Տիարպէքիրէն, Էրզրումէն ու Պայազիտէն զինք կը հրաւիրեն դասեր տալու իրենց վարժարաններուն մէջ: Ար – մենակ Շահ – Մուրատեան նախապատ – ուութիւնը կուտայ կարինի: Միւս կողմէ, ան տակաւին չէր կորնցուցած Պետերբուրգի Երաժշտանոցը ուսանելու յոյսը:

1898–ին Մուշի մէջ տեղական իշխա – նութիւնները կը տիրացնեն Շահ – Մու – րատեանը ոչ միայն չհեռանալ երկրէն, այլեւ ամէն չարաթ ներկայանալ ոստի – կանատուն: Այս պարագային հասկնալի է, թէ ինչու ան կ'որոշէ պաղտնի հեռա – նալ քաղաքէն:

Եւ այսպէս, 1900–ի Հոկտեմբերի ս – կիզբը ծպտուած Շահ – Մուրատեան դուրս կ'ելլէ Մուշէն, քարաւանի մը ուղեկցութեամբ կը մեկնի Կարին՝ սկիզ – բը ընելով իր ստանդական կեանքի:

Կարինցիները զրկած կ'ընդունին ի – րենց վաղեմի բարեկամը: Թէեւ առաջին հանդիպումէն տասը տարի անցած էր, սակայն շատեր տակաւին կը յիշէին ա – նոր ձայնի կախարդիչ հմայքը եւ ջերմ վերաբերում կը ցուցաբերեն անոր հան – դէպ:

Կարինի մէջ Շահ – Մուրատեան դասեր կուտայ Արծնեաց տղոց եւ Հռիփսիմեանց աղջկանց վարժարաններու բարձր դա – սարաններու աշակերտութեան, ինչպէս նաեւ կը կազմէ երգչախումբ մը եւ կը վարէ եկեղեցւոյ զպրապետի պաշտօնը: Իրեն յանձնարարուած էր իրականացնել Մակար Եկմալեանի «Պատարագ»ի երգե – ցողութիւնը: Իր առաջին գործը կ'ըլլայ մտնել դասարանները, փորձել աշակերտ – ներու ձայները եւ երգիչներ ընտրել զբօ – սրոցական երգչախումբի համար: Կարճ ժամանակուան մէջ ան կը յաջողի 40 հոգիէ բաղկացած երգչախումբ մը կազ – մել: Զուգահեռաբար ան ուսուցողական աշխատանքներ կը տանի նաեւ Սանասարեան վարժարանի աշակերտներու եւ եկե – ղեցւոյ զպրաց դասի երգչախումբի հետ:

Կարճ ժամանակ ետք Շահ – Մուրատեան զպրոցական խառն երգչախումբի եւ Սանասարեան վարժարանի աշակերտնե – րու կարող ուժերը կը միացնէ եկեղեց – ւոյ զպրաց դասի հետ եւ մեծ եռանդով ու նուիրումով կը սկսի նախապատրաս – տել Եկմալեանի «Պատարագ»ը ամուր ու հաստատուն հիմքի վրայ դնելով խմբա – կան բազմաձայն երգեցողութեան ուսուց – ցումը:

Շուտով կը հասնի սպասուած օրը...

1901 Յունուար 6–ին եկեղեցւոյ զան – գակները կը ծանուցանեն պատարագի սկիզբը: «Ս. Աստուածածին մեծ եկեղե – ցին, – կը պատմեն ականատեսները, – լեփ – լեցուն էր հաւատացեալներու բազ – մութեամբ»: Շինութեան սլացիկ կամար – ներու տակ շուրջ 100 հոգինոց երգչա – խումբը ծունկի կուգայ աւազ սեղանին առջեւ. այդ խորհրդաւոր պահուն կը հնչէ մշեցի Արմոյի մեղմ, առինքնող ու ներգործօն ձայնը. կ'երգէ իր հայրենա – կից Խաչատուր Տարօնացիի «Խորհուրդ Խորին» շարականը: Ժողովուրդը՝ ար – ուեստասէր ու արհեստաւոր Կարինցին, եկեղեցի եկած էր ոչ այնքան արարողու – թեան մասնակցելու, որքան Եկմալեանն ու Շահ – Մուրատեանը լսելու համար: Կաթողիկէ ու բողոքական Հայերը, որոնք առհասարակ կը խուսափէին առաքել –ական եկեղեցւոյ հետ առընչուելէն ան – նալէ, այդ օրը խումբ – խումբ կուգան Ս. Աստուածածին եկեղեցին, երաժշ – տական հաճոյք վայելելու:

1903–ի ամառը էջմիածինէն Կարին կ'վերադառնայ Նկարչուհի Փեփրոնէ Զա – զարապետեան, իրեն հետ Շահ – Մու – րատեանին բերելով Կոմիտասի գրած ջերմ բարեւներն ու կշտամբալից յանձ – նարարականը: «Ըսէք Արմենակին, – կը պատուիրէ Կոմիտաս նկարչուհիին, – չնստի մնայ էրզրում, պէտք է անպայ – ման Իտալիա երթայ ձայնը մշակելու»: Կոմիտասի յղած պատուէրը դարձեալ կը բորբոքէ Շահ – Մուրատեանի հոգիին մէջ անթեղուած կրակը, զարձեալ ան մէջոցներ կը փնտռէ երաժշտական կեր – թութիւն ստանալու համար...

Կարինի մէջ եւս շատ էին երգիչը գո – նահատղները, որոնք բարեկամաբար կը թելադրեն՝ «Ժամանակ չկորնցնել Տաճ – կատան կոչուող գժոխք երկրին մէջ: Այս բոլորը Արմենակ Շահ – Մուրատեան կը լսէր խոր գոհունակութեամբ, բայ – ափսոս ... Ան հնարաւորութիւն չունէր, որ կարենար իրականացնել իր եւ իր բա – րեկամներու փափաքը եւ կոմիտասի պատուէրը, որովհետեւ իր ուսերուն ծանրացած էր ոչ միայն իր, այլեւ ծե – րացած մօր եւ կանուխէն այրիացած քրոջ ու անոր որբերու հոգը:

Այս բոլորով հանդերձ, Շահ – Մու – րատեան կ'որոշէ ամէն գնով իրականա – ցընել Փարիզի մէջ երաժշտական կեր – թութիւն ստանալու իր նպատակը եւ կ'անցնի գործի: Վեց տարուան մանկա – վարժական աշխատանքի ընթացքին «տ – զար ու մէկ զրկանքներու գնով» խնա – յած զրամներէն, իրրեւ ճանապարհա – ծախք առանձնացնելով աննշան գումար մը, մնացածը կը զրկէ իր տ – գումար մը, մնացածը կը զրկէ իր տ – րազատներուն եւ 1904–ի ամառը Գէորգ երթալու պատրուակով Տրապիզոնէն կ'առնէ առաջին պատահած նաւը եւ Մարսէյլի վրայով կուգայ Փարիզ:

ՅԱՐՈՒԹ

Երգահանդէսը

«ՕԼԷՄՓԻԱ»Ի ՄԷՋ

—o—

Վերջին քանի մը ամիսներուն Փարիզի հայ հասարակութեան առիթը ընծայուե – ցաւ ունկնդրելու Սփիւռքի մեր հայ եր – դիչներէն ոմանք՝ որոնցմէ իւրաքանչիւ – րը, իր ճիւղին մէջ, չանք կը թափէ վա – պահելու հայկական ճաշակ, գուսանական եւ ազգային երգերու սէրը եւ համբա – հանրութեան մէջ: Այդ կարգին յիշենք աշուղական եւ գուսանական երգերու ծանօթ մեկնաբան Լեւոն Գաթըրճեանի յաջողութիւնը «Օլէմփիա»ի մէջ, հայ եւ օտար շրջանակներու մէջ հռչակ վա – յելող Մանուէլի յիշատակելի երգահան – դէսը Իսկի մէջ, եւ ճաշակ երգիչ փո – Պաղտասարեանի երգահանդէսը՝ Իսկ: Այ – չարքին, Կիրակի, Մարտ 22–ի երեկոյ – եան, Փարիզի «Օլէմփիա» սրահին մէ – տեղի ունեցաւ Յարութ (Փամպուքճեա – նի) երգահանդէսը, կազմակերպու – թեամբ երգիչ Մարթէն Եորկանցի: Սը – բահը դրեթէ լեցուն էր:

Երեկոյթին բացումը կատարեց Մար – թէն Եորկանց մեկնաբանելով քանի մը երգեր եւ արտասանելով բարի գալուս – տի խօսք: Այնուհետեւ բեմ եկաւ Յա – րութ Փամպուքճեան: Հայաստանցի եր – գիչը, քանի մը տարի Պէյրութ մնալէ ետք իր արուեստին մէջ ժողովրդականու – թիւն ձեռք ձգելէ եառ, ներկայիս հաս – տատուած է Լոս Անճելըս, ուր եւս նը – վիրուած է իր աստղարէզին: Իր երգա – ցանկը բաղկացած է առաւելաբար քնա – րական և հայրենասիրական երգերէ, ըն – հանրապէս յօրինուած Հայաստանի երա – ժիշտներու և իր կողմէ: Յարութ (այսպէս ծանօթ է երգչի աստղարէզին մէջ) ունի հաճելի հնչուն ձայն եւ մեկնաբանու – թեան յատուկ ոճ: Բեմին վրայ ներկա – յութիւն մըն է, օժտուած՝ ունկնդիրնե – րը իրեն կապելու արուեստով: Իւրաքան – չիւր երգին ներդործօն ձայնը. կ'երգէ իր հայրենա – կից Խաչատուր Տարօնացիի «Խորհուրդ Խորին» շարականը: Ժողովուրդը՝ ար – ուեստասէր ու արհեստաւոր Կարինցին, եկեղեցի եկած էր ոչ այնքան արարողու – թեան մասնակցելու, որքան Եկմալեանն ու Շահ – Մուրատեանը լսելու համար: Կաթողիկէ ու բողոքական Հայերը, որոնք առհասարակ կը խուսափէին առաքել – ական եկեղեցւոյ հետ առընչուելէն ան – նալէ, այդ օրը խումբ – խումբ կուգան Ս. Աստուածածին եկեղեցին, երաժշ – տական հաճոյք վայելելու:

1903–ի ամառը էջմիածինէն Կարին կ'վերադառնայ Նկարչուհի Փեփրոնէ Զա – զարապետեան, իրեն հետ Շահ – Մու – րատեանին բերելով Կոմիտասի գրած ջերմ բարեւներն ու կշտամբալից յանձ – նարարականը: «Ըսէք Արմենակին, – կը պատուիրէ Կոմիտաս նկարչուհիին, – չնստի մնայ էրզրում, պէտք է անպայ – ման Իտալիա երթայ ձայնը մշակելու»: Կոմիտասի յղած պատուէրը դարձեալ կը բորբոքէ Շահ – Մուրատեանի հոգիին մէջ անթեղուած կրակը, զարձեալ ան մէջոցներ կը փնտռէ երաժշտական կեր – թութիւն ստանալու համար...

Կարինի մէջ եւս շատ էին երգիչը գո – նահատղները, որոնք բարեկամաբար կը թելադրեն՝ «Ժամանակ չկորնցնել Տաճ – կատան կոչուող գժոխք երկրին մէջ: Այս բոլորը Արմենակ Շահ – Մուրատեան կը լսէր խոր գոհունակութեամբ, բայ – ափսոս ... Ան հնարաւորութիւն չունէր, որ կարենար իրականացնել իր եւ իր բա – րեկամներու փափաքը եւ կոմիտասի պատուէրը, որովհետեւ իր ուսերուն ծանրացած էր ոչ միայն իր, այլեւ ծե – րացած մօր եւ կանուխէն այրիացած քրոջ ու անոր որբերու հոգը:

Այս բոլորով հանդերձ, Շահ – Մու – րատեան կ'որոշէ ամէն գնով իրականա – ցընել Փարիզի մէջ երաժշտական կեր – թութիւն ստանալու իր նպատակը եւ կ'անցնի գործի: Վեց տարուան մանկա – վարժական աշխատանքի ընթացքին «տ – զար ու մէկ զրկանքներու գնով» խնա – յած զրամներէն, իրրեւ ճանապարհա – ծախք առանձնացնելով աննշան գումար մը, մնացածը կը զրկէ իր տ – գումար մը, մնացածը կը զրկէ իր տ – րազատներուն եւ 1904–ի ամառը Գէորգ երթալու պատրուակով Տրապիզոնէն կ'առնէ առաջին պատահած նաւը եւ Մարսէյլի վրայով կուգայ Փարիզ:

ՅԱՍԱԻԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՁԱՅՆԱՎՈՐ ԿՈՒՏԱԿՈՒՄԸ

ՀԱՅՈՑ ՁԱՅՆԱՎՈՐ ԿՈՒՏԱԿՈՒՄԸ

Տէր եւ Տիկին Պէռնօ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարօ Սաբեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սթանժէր եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Տիկին Մանուկեան եւ զաւակը (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Թօքաթլեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա), Պուրսալեան եւ զաւակները (Քանատա), Տիւրանեան եւ զաւակները (Քանատա), Մարգարեան եւ զաւակները (Քանատա), Ստեփանեան եւ զաւակը (Քանատա), Աքրոյեան (Քանատա), Այրի Տիկին Տիրատուրեան (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Սերգիսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ, զարմուհիին, ազգականին եւ հարսին՝

Այրի Տիկին ՍԻՐԱՐՓԻ ՔԼՇԻՇԵԱՆԻ
(ծնեալ Պետրոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 28–ին, 59 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 14·15–ին՝

Eglise du Raincy.- Ave. de la Résistance (Départ du convoi à 14 h. du domicile, 3, Bd. du Midi, Le Raincy).

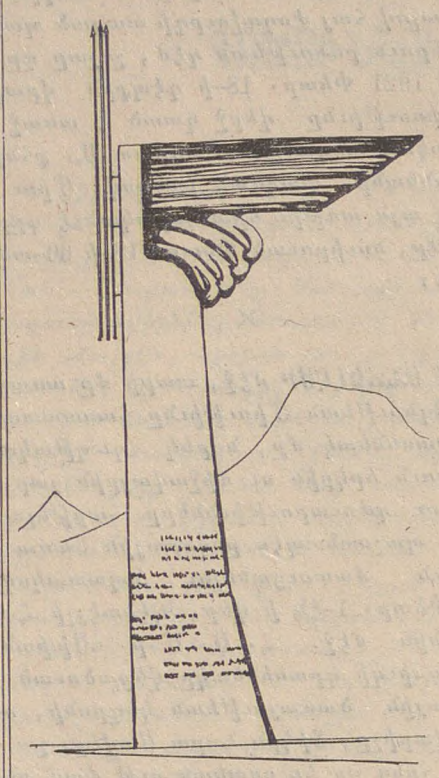
Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»·– Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեանի եւ ողբացեալին ընտանիքին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Ուրբաթ օր, Ապրիլ 3, երեկոյեան ժամը ճիշդ 5·30–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին մէջ կը կատարուի հանդիսաւոր Նախատօնակ եւ Հսկում, ուր կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ՝ Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի Վիրապ Մուտքի Տօնին առիթով։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՕՏ, ՄԱՅԻՍ 4-ԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄԸ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ (ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ 1915) ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Այս բացառիկ ազգային եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հանդիսութեան ներկայ ըլլալու համար դիմել՝

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — Paris 1e
Պ· ՈՒՆՃԵԱՆԻ Հեռ· – 261·58·28
Գինն՝ 3350 Ֆ·

Ամէնէն ուշը՝ միջեւ Ապրիլ 10
Մեկնում՝ *Փարիզէն Ապրիլ 26–ին*
Վերադարձ՝ Մայիս 7–ին

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:
du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.
3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.
du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août
— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՄԱՐՍԷԼ·– Տէր եւ Տիկին Վռամ եւ Շաքէ Գրիգորեան, իրենց անդրանիկ Թոռնիկին՝

ԺԻՒԼԻ–Ի

Ծննդեան ուրախ առիթով, «Ցառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն՝ 500 Ֆ·։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՔԼԷՐՄՈՆ – ՖԷՐԱՆ·– Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոնեթ, իրենց Ծնողաց՝ Տէր եւ Տիկին Զաքար Զաքարեանի (մեռած՝ Մոնրէալ) յիշատակին 300 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 15–ին
ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ եւ ՀԱՅԱԳ· ՊԱՐԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ալֆորվիլի (Հ·Մ·Տ·) եւ Իսի–լէ–Մուլինոյի (Կապ·Խաչ) պարի դպրոցներէն
Ղեկավարութեամբ իրենց ուսուցչին՝
ԺԻՐԱՅՐ ՄԱՏԻԼԵԱՆԻ
70 երախայէ աւելի բեմին վրայ։

———×———

Le Dimanche, 5 Avril, à 15 h.
AUDITION-SPECTACLE DE DANSE
des Ecoles de Danse Arménienne
d'Alfortville (M.C.A.)
d'Issy-les-Moulineaux (Croix - Bleue)
Sous la direction de leur professeur:
JIRAIR MADILIAN
Plus de 70 enfants sur scène!
Salle des Sports LAPIERRE
à Alfortville — «Grand Ensemble»
Autobus 103, Place du Petit Pont
Train: Alfortville Vert de Maison

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին

Ապրիլ 4, Շաբաթ օր ժամը 21–ին
ժողովրդական երգիչ՝
ԿԱՐՕ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Ազգի նուագախումբի ընկերակցութեամբ,
Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ։
Մուտքերու մասնակցութիւն 30 Ֆ·։

Հ. Բ. Ը. Մ.–Ի

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

Հայկական Վերածնունդի Շաբաթ

Բ· ՏԱՐԻ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԵՋ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

22 ԱՊՐԻԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 26 ԱՊՐԻԼ

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Կը խնդրուի բոլոր այն նկարիչներէն ու արուեստագէտներէն, որոնք կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել այս յուցահանդէսին, փութով կապ պահել Հ·Բ·Ը·Մ·–ի գրասենեակին հետ՝ Հեռ· 520· 03· 18

= ԱՒ ՈՐ ԱՆԿ Է =

1915–ի Մեծ Եղեռնի՝ Տէսլոնի Ցուչարձանի Ցանձնախումբը, համախորհուրդ Տէսլոնի եկեղեցւոյ վարչութեան, կը խնդրէ ըլլալ հայ հասարակութենէն, նկատի ունենալով որ Տէսլոնի մէջ Զատիկը եւ Մեծ Եղեռնի Սգաւոնը պիտի կատարուին մէկեւնոյն օրը՝ 19 Ապրիլ, կիրակի առաւօտ, իրենց ընտանեկան հոգեհանդիսաը կատարել Ծաղկազարդին կամ Զատիկի եւ Սգաւոնի յաջորդ կիրակին։

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
(Կնիք)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Օգափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 31–ին։ Դիմել տեղական մասնաճիւղերուն եւ Փարիզի մասնաճիւղին՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

Կ'ուզուին նաեւ մօնիթէօր եւ մօնիթրիսներ, ինչպէս նաեւ՝ տնօրէն մը կամ տնօրէնուհի մը։ Դիմումները կը փակուին Ապրիլ 15–ին։

ARMÉNIE 81

Vu les difficultés d'organisation des voyages en Arménie, trois spécialistes Levon BAGHDASSARIAN, Varoujan SARKISSIAN et Jacques CHELELEKIAN mettent en commun leurs connaissances et leurs expériences dans le souci d'offrir un meilleur service à leur clientèle tout en garantissant chaque départ avec des accompagnateurs qualifiés.

DEPARTS DE PARIS, MARSEILLE ET LYON

DEPARTS	RETOURS	PRIX(*)
09 Mai	22 Mai	4280.-
27 Juin	10 Juillet	4280.-
18 Juillet	31 Juillet	4280.-
03 Août	14 Août	3500.-
15 Août	28 Août	4280.-
05 Septembre	18 Septembre	4280.-
21 Septembre	05 Octobre	4280.-
03 Octobre	16 Octobre	3480.-
21 Novembre	04 Décembre	3480.-
26 Décembre	08 Janvier	3580.-

(*) Préacheminement Lyon + 200 F.; Marseille + 300 F.

Prix étudiés en Décembre 1980, *et comprennent: Avion, Hôtels* 1ère *catégorie, Pension complète, Visites et Excursions.*

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Licence Org.: A 1037

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)
VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.
Centre Culturel Jean Arp - 22, Rue Paul Vaillant - Couturier, 92140 *Clamart.*
PROGRAMME:
Pour la Première Fois à Clamart
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN
NAVASSART

Billets à vendre:
KEHYAYAN — 124, Av. Henri Barbusse, CLAMART — Tél.: 645. 13. 36
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 523. 24. 97
BAKERDJIAN — 35, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 770. 07. 25

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
2
JEUDI
2 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.877

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.877

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ՝

ՌԵԿԸՆ ԼԱՒ Է

ՈՁԲԱԳՈՐԾԸ ՈՒԶԵՐ Է

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՒ ՄԸ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԱՒԵԼ

Նախագահ Ռեյկընի կազմը հիացում պատճառած է իր բժիշկներուն եւ շրջապատին: Գործողութենէն հազիւ քանի մը ժամ ետք, «գործի անցած է» հիւանդանոցի անկողնին մէջ, հրամանատիր մը առարկելով փաստելու համար թէ ողջ-առողջ է եւ ոչերը կացութեան: Իր հանգամանքը պատճառ է որ նուազ խօսուի անոնց մասին, ի շարս որոնց Սպիտակ Տան բանրերը՝ Պրէժի, որոնք ծանրօրէն վիրաւորուած են: Նախագահը միայն երեքշաբթի իրիկուն տեղեկացած է թէ երեք հոգի վիրաւորուած են:

Ամերիկայէն ներս թէ դուրս յուզումը մեծ եղած է: Ներսը՝ Ռեյկըն ձեւով մը երկին «կ'ընտրուի» եւ աւելի լայն մեծամասնութեամբ եւ ժողովրդականութիւնն ալ՝ ամրապնդուած: Դուրսը՝ ժիսքար դ'Էսթէնէն Բրեժնեւ «անցած ըլլայ»ի հետապիները կը տեղան, մէկ անտար – թէ՝ Ոմէյնի, որ ըսած է «մեր հոգը չէ թէ այդ մահափորձը յաջողած ըլլայ կամ ոչ: Վաթիկանէն, Պապը անձնական վիրը ը ղրկած է, Շմիտ՝ «սարսափած է», Պաոլո կը դատապարտէ այդ ոճրային արարքը, Պեկին արագ ապաքինում կը մաղթէ, Անգլիոյ Թագուհին չատ ցնցըած է, չին նախարարապետը՝ խորապէս ազդուած եւլն. եւլն.:

Գալով ոճրագործին, յստակ բան մը կայ իր մասին, բացի այն հաստատուելէն թէ մտային խանգարումէ կը տառապի եւ ներկայիս ալ յիմարանոցներու քննութիւններուն ենթակայ է: Կ'ըսուի թէ սիրահարած է դերասանուհիի մը, որ կը խաղար Թաքսի Տուայվերի մէջ եւ որուհետեւ հոն ալ ոճիր մը կը գործուի, ներշնչուեր է եւ ձեռնարկեր «պատմական արարքի» մը, որպէսզի ուշադրութիւնը դրաւէ դերասանուհիին: Պանդոկին սենեակին մէջ նամակներ գտնուած են, ուղղուած Ճոան Ֆոսթըրի: Դեռ չատ բաներ ալ երեւան ելած են քաղքենիի այս «խելօք տղուն» մասին, որ երկար մը պատկաներ է նաեւ նոր – նահապետական չարժուածի մը, օր մը բռնուելէ նախքան արձանագրով պայուսակին մէջ եւլն. եւլն.:

—×—

ՏՐԱՆՍԱ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն էր այս անգամ, որ Ֆ. Միթերան կը պարզէր իր ծրագիրները եւ հանդարտ ու ինքնավստահ կը պատասխանէր նոյնիսկ զինքը դնել ուզող հարցումներուն: Ի՞նչ ձեծամասնութիւնով պիտի կառավարէ: Ան մեծամասնութիւնով զոր երկիրը ընտրէ, քանի որ պիտի լուծէ Ազգ. Ժողովը: Իր առաջին նախաձեռնութիւնները երբեակ պիտի ըլլան:

– Նախ պիտի ուղէ եօթնամեակին հաշուելիքը, որպէսզի յստակ ըլլայ թէ ի՞նչ բանի լինք պատասխանատու է եւ ի՞նչ բանի՝ չէ: Ծորհրդակցութեանց պիտի ձեռնարկէ բանուորական, հողագործական, գործատիրական, կրթական մեծ կազմակերպութեանց հետ: Կարդ մը որոշումներ պիտի տայ, որոնք օրէնսդրէն կախում չունին: Կրկնեց թէ կողմակից է 35 ժամ չաբաթական աշխատանքի առանց աշխատավարձի նուազումի, բայց մարդոց համար, ոչ՝ մեքենաներուն, որոնք պէտք է դառնան: Անգամ մը եւս խօսք եղաւ Վարշաւայի հանդիպումին մասին: Ձիշդ է՝ ըսած է ու չուրանար ժիսքարի Վարշաւա գացած առաւօնը, որ Հանրապետութեան մը նախագահը աղատ է ուզած տեղը երթալու, պայմանաւ որ օգտակար ըլլայ նախ իր երկրին, ապա՝ աշխարհի խաղաղութեան: Բայց չի թուիր թէ պարապան է: Բրեժնեւ դէր մը տուած էր ժիսքարի յայտնելով թէ հետզհետէ պիտի քաշուի Աֆղանիստանէն եւ այդ ապահովութիւնը պատճառ եղաւ որ Վենեսիկի վեհաժողովին պարսաւ չկարդացուի Մոսկուայի դէմ: Ի՞նչ եղաւ, խորհ. զօրքը միշտ հոն է, գալով նախագահին այն յայտարարութեան թէ Բրեժնեւի հետ իր գաղտնի խօսակցութեան բովանդակութիւնը յանձնուած է Ազգային Դիւանին – բուն, Միթերան նկատել տուաւ թէ անոնք 30 տարի յետոյ միայն կրնան հրապարակուիլ:

Նոյն օրը, երեքշաբթի ժիսքար ս'էսթէն Մէսի եւ ընտանեկան մէջ է, որ կը պարզէր իր տասը առաջարկները Ֆրանսայի համար: Իրեն համար 3 բաներ կան պահպանելիք եւ եօթը՝ կատարելիք: Ուրեմն՝ պահպանել ազատութիւնները, եւ բարեխաւորել ներքին եւ արտաքին ապահովութիւնը, պաշտպանել խաղաղութիւնը եւ Ֆրանսայի տեղը աշխարհի մէջ: Ապա, հարկ է ապահովել աշխատանքը, զարկ տալ մրցակից ճարտարարուեստի մը, զարկ տալ հողագործութեան, բարելաւել պատրաստութիւնը եւ դիտական հետազօտութիւնը, ապրանդել համերաշխութիւնը նուազեցնելով չափազանցուած անհաւասարութիւնները, չարունակել վերանորոգել հանրապետական կեանքը, դիւրացնել Ֆրանսացիներու ամենօրեայ կեանքը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆի վրայ իսրայէլ – եան նոր յարձակում մը եղած է առջի գիշեր եւ ըստ լրատուութեան պաղեստինեան գործակալութեան մէկ մեռեալ կայ եւ հինգ վիրաւոր:

ՊԵԼԺԻՈՑ նախարարապետը՝ Մարթէնս իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց, չկարենալով դէմ դնել տնտեսական տագնապին: Իր քաղաքականութեան զօրավիգ չեղաւ կառավարական համախմբումը:

ՖՐԱՆՍԱ. չորս միլիառ ֆրանքի վարկ մը բացաւ Լեհաստանի, փոխ – նախարարապետ՝ Եաժիէլսկիի այցելութեան առթիւ ալ, Նախագահ ժիսքար հաստատեց այս որոշումը:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» օրաթերթը նոր ձեւի տակ պէտք է լոյս տեսնէ Մայիս 15–ին:

ՓԱՐԻԶ զողութիւններու մայրաքաղաքը դարձած է, Ֆրանսայի զողութիւններուն 25 առ հարիւրը Փարիզ կը գործուին: Կը նախատեսուի որ մինչեւ 1985 4–ի վրայ մէկ Փարիզցի զողութեան զոհ պիտի ըլլայ (պէտք է ջանալ միւս երեքին մէջ ըլլալ...):

ԼՈՆՏՈՆԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կը քաղուեն «Թայմզ»ի աշխատակիցին Դէմ

Մարտ 26, Հինգշաբթի օրուան «Թայմզ»ի մէջ է, որ թերթին քրոնիկաները՝ Պերնար Լեվին հայանպատառ յօդուած մը տորդրած էր (որու պիտի անդրադառնանք առանձին): Այս առթիւ, «Հիւրրիյէթ»ի աշխատակիցը արդէն իսկ արտայայտած էր իր վրդովմունքը (տես «Յառաջ» Ապրիլ 1) բայց ըստ երեւոյթին տեղւոյն վրայ ալ, Լոնտոն, Թուրքերը չեն ուզած լուռ մնալ: Արդարեւ, Սընտէյ Թայմզ (Մարտ 29) կը հաղորդէ որ Թուրքերը եւ կիպրացի Թուրքերը, Շաբաթ օր, խանգարած են անգլիական չաբաթավերջի անդորրութիւնը (ոչ ոք կ'աշխատի Շաբաթ օր, կը հեշտէ կիրակնօրեայ Թայմզ) տողանցելով չէնքին առջեւ, բողոքելու համար Պերնար Լեվինի յօդուածին դէմ: Պատառներէն մէկուն վրայ գրուած է «Պ. Լեւին ստախօս մըն էք», ուրիշ մը կը թելադրէ «Պ. Լեվին դո՛ւրս Թայմզէն», երրորդ մը՝ «Լեվին հոգիդ ծախուած է Հայերուն»:

Անգլիական թերթը կ'աւելցնէ թէ Լեվինի զղջում չի յայտներ: «Ամբաստանուած եղած եմ որ հոգիս սատանային ծախած եմ բայց ոչ՝ Հայերուն» կ'ըսէ, «իմ յօդուածս Թուրքերու ոճիրները կը թուէր Հայերու դէմ»:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ բողոքողները դժգոհ են Հինգշաբթի լոյս տեսած յօդուածէն, ուր Լեվին կը նկարագրէ Աթաթիւրքը որպէս «խենթ» և կ'ըսէ թէ ան չարունակած է ոճիրի գործը:

ԿԱՄԻՐ

ԱՆՆ - ՄՕՆԻՔ

Ծիծաղ, սիրելիս, տեղ չկայ բեզի այսօր:

Թերթը ձեռքս է: Դէպքի նկարագրութիւնը նշգրիտ: Գրեթէ ոստիկանական չորութեամբ:

«Սեպ–ի ծովափին վրայ, Անն – Մօնիք (բասներեբէ տարեկան), անգործ տասն եւ ութ ամիսէ ի վեր, Զորեքշաբթի 25 Մարտի գիշերը անձնասպան եղաւ: Քսանևչորս ժամ առաջ իմացած էր, որ իրեն խոստացուած գործ մը ուրիշին պիտի յանձնուէր: «Մաղիկ չեմ ուզեր յուզար – կատրութեանս, գրած է Անն – Մօնիք, այլ պարզապէս պատառ մը, սա գիրեր – րով. մէկ երիտասարդ աշխատաւոր աւելի կ'արժէ, քան աշխարհի ամբողջ ոսկին»:

Ծիծաղ, սիրելիս, հանգիստ կեցիր:

Քանի մը շաբաթ առաջ, Անն – Մօնիք գրուծ էր իր օրագրին մէջ· «բայց ապրելու փափաք ունիմ: Չեմ գիտեր ինչպէս մէջէն պիտի ելլեմ սակայն: Կը փնտռեմ բան մը, որ կարենայ կեանք տալ ինծի»:

Քասներեբեբ տարեկան: «Աշխարհի ամբողջ ոսկին»...: Հէհ Անն – Մօնիք:

Ծիծաղ, սիրելիս, ընտրութիւններուն՝ դուն իմ տեղս բուէարկէ:

ԽԵԼՕՔ ՁԱԼՕ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 25 – 26)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐԱԶԱՐԴՈՒՄՆԵՐՈՎ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է չեխ գրող Եոզէֆ Հանզլեկի «Հէքեաթ վայրէ սրով արքայազնի մասին» գիրքը, զոր նկարազարդած է 13–ամեայ նկարչուհի Զարուհի Երիցեան: Հրատարակչականը որոշած է այսուհետեւ մանկական գիրքերու նկարազարդումը յանձնել երախաներուն: Այս առթիւ, հրատարակչականի մանկական գրականութեան բաժնի դլխաւոր խմբագիր Գէորգ Աբրահեան ըսած է, թէ այդ նախաձեռնութիւնը մեծ ոգեւորութիւն յառաջացուցած է սկսած նակ նկարիչներու շրջանակին մէջ: Անոնց նկարները լեցուն են անմիջականութեամբ եւ կ'օգնեն երախաներու զարգացնելու դեղեցիկը ընկալելու եւ գնահատելու ընդունակութիւն: Այդ գիրքերը լոյս կը տեսնեն նաեւ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ այլ լեզուներով: Ներկայիս տպագրութեան կը պատրաստուի հայ դասական Մնկլ Ափէրի «Մըկների ժողովը, հէքեաթը, Լենինականի մանկական գեղարուեստական արուեստանոցի 5 – 8 տարեկան աշակերտներու նկարազարդումներով:

×

ՆՈՐ ԴԻՏԱՐԱՆԻ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ ԵՂԷԳՆԱՁՈՐԻ ՇՐՋԱՆԸ

Բիւրականի աստղադիտարանը մօտ ատենէն կը ստանայ նոր յենակէտ մը հեռաւոր աշխարհներու գաղտնիքներուն մէջ թափանցելու համար: Հոչակաւոր գիտական կեդրոնի գիտարան մը պիտի ստեղծուի Եղէգնաձորի շրջանի Քարակուխ գիւղին մօտ, որ կը գտնուի ծովու մակերեւոյթէն 2800 մեթր բարձրութեան վրայ: Հայ եւ լենինգրադցի գիտնականներու երկար հետազօտութիւնները ցոյց տուած են, որ այդ վայրի աստղակլիման՝ պայծառ գիշերներու քանակը, ամպոտ եւ այլ վիճակները հնարաւորութիւն կուտան արդիւնաւէտ կերպով գիտել տիեզերքը լուսապատկերի այնպիսի կարեւոր մասերու մէջ, ինչպէս են էնֆրա – կարմիրը եւ իւլթրա – մանիչակագոյնը: Նոր առաջադրանքի ստեղծման անհրաժեշտութիւնը թելադրուած է ամէնէն առաջ երեւանի արագ զարգացումով: Արդիական մեծ քաղաքի լոյսերու հրացոլքը, անոր վրայ կեցած ծուխը սկսած են զգալի կերպով ազդել աստղադիտարանի հեռադիտակներու վրայ, որոնք կը գտնուին մայրաքաղաքէն երկու տասնեակ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ: Ուստի, բարձր լեռնային վայրին մէջ մտադրուած է գետեղել ոչ միայն գիտարկման նոր սարքեր, այլեւ աստղադիտարանին մէջ ներկայիս բանող սարքերու մէկ մասը:

×

ԿԱՌՔԻ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՇԱՀԵՐՈՎ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հանքաւանի մէջ սկսած է կառքի գործատան պիոներական ճամբարի շինարարութիւնը: Ճամբարը կը կառուցուի ձեռնարկութեան չահով եւ ամառը կ'ընդունի մօտ 600 երախաներ: Ձեռնարկութեան մէջ բացուած են խանութ մը, նոր ճաշարան մը եւ հանգիստի գօտի մը: Գործատան չահէն կարեւոր գումար մը կը յատկացուի ակումբի, բուժարանի, մանկապարտէզի կարիքներուն համար: Անցեալ հնդամեակին ալ ձեռնարկութեան չահով Արշնիի մէջ կառուցուած էր 200 տեղնոց բնակարաններ:

60–ԱՄԵԱԿ

ԹՈՒՐՔ - ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐ

1921: ՄՈՍԿՈՒԱ – ԿԱՐՍ

(Ր. և վերջին Մաս)

Թուրք – խորհրդային դաշնագիրով, 1921 Մարտ 16, Մոսկուա հիմնական երկու յանձնառութիւններ կը ստանձնէր. չճանչնալ Թուրքիոյ սահմանած հողերուն պերիչխանութեան իրաւունքը ժխտող միջազգային որեւէ համաձայնագիր. ապա՝ անհրաժեշտ քայլերը առնել, որպէսզի Անդրկովկասեան խորհրդային երեք Հանրապետութիւնները ալ ընդունին Մոսկուայի պայմանագիրին տրամադրութիւնները: Տուժողը, ինչպէս ըսինք, միայն Հայաստանն էր:

Մոսկուա իր այդ խոստումը կը կատարէ մինչեւ վերջ: Այս անգամ Կարսի դաշնագիրին կնքումին ժամանակ, 1921 Հոկտեմբեր 13:

Դաշնագիրը կը բովանդակէ 20 յօդուած, նախկինը՝ 16 էր:

Թուրքիա առաջին առթիւ կը ձգտի ապահովել պայմանագիրները կնքել Անդրկովկասի խորհրդային Հանրապետութիւններուն հետ: Մոսկուա կը մերժէ: Այսպէս, ուրեմն, Սեպտեմբեր 26–էն – Հոկտեմբեր 13 դումարուած Կարսի խորհրդաժողովին կը մասնակցին եւ կնքուած դաշնագիրը կը ստորագրեն Խորհ. Հայաստանի անունով արտաքին գործերու գործավար Աւքանով Մուրատեան եւ ներքին գործերու գործավար Պօղոս Մակինեան: Խորհ. Ռուսիոյ կողմէ Եակով Գանեցկի, Լեթոնացի, Ադրբեջանի կողմէ՝ Բեհբուդ Շահթախտինակի, Վրաստանի կողմէ՝ Շալվա Էլիաւա եւ Ա. Սվանիձէ: Անգարայի պատուիրակները կը հանդիսանան Քեազըմ Քարապէքիր փաշա, Վէյսի, Մուխթար եւ Մահմուտ Շեվքէթ պէյերը:

Սկիզբէն իսկ Թուրք պատուիրակները կը ճշդեն իրենց հիմնակէտը, այն է անփոփոխ կերպով ընդունիլ Մոսկուայի դաշնագիրին տրամադրութիւնները: Խորհրդային ներկայացուցիչը՝ Գանեցկի, երկու փոքր զիջումներ կը փորձէ ապահովել Թուրքերէն: Առաջինը կը վերաբերի Անիին. «դա Հայերի համար ունի պատմական եւ գիտական մեծ արժէք»: «Կրկորդը՝ կողքը, որ իր ազահանքերով մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Անդրկովկասի համար:

Զոյգ պահանջներն ալ կը մերժուին կտրուկ կերպով: Քարապէքիր կը յայտարարէ, թէ իրենք ոչ մէկ իրաւասութիւն ունին փոփոխութիւններ կատարելու Մոսկուայի դաշնագիրով գծուած սահմանագլուխին մէջ: Գանեցկիին կը մնայ յայտարարել Անիի կապակցութեամբ, թէ «Անդրկովկասեան Հանրապետութիւններուն պատուիրակութիւնները ամենախորունկ ցաւով արձանագրում են Անիի մասին իրենց արած առաջարկի մերժումը: Անին ներկայացնում է Հայերի համար ազգային – պատմական եւ գեղարուեստական արժէք: Աւելացնում ենք նաեւ, թէ Անդրկովկասի ժողովուրդները այդ մերժումը պիտի ընդունեն ցաւով»:

Քարապէքիրի պատասխանը կ'ըլլայ երկդիմի. Անիի մասին մեր մերժումը Մոսկուայի դաշնագիրը չխախտելու ընկերակցութիւն մէջ է կայանում: Այսուհանդերձ, ամէն ապահովութիւն կը տրուի այնտեղ ապրողների եւ գիտական աշխատանքներ կատարողների համար»:

Նկատելի կը մնայ այն իրողութիւնը, թէ Թուրքերը Կարսի մէջ բացարձակ կերպով անզիջող կը մնան լաւ դիտնալով, թէ հարցերը արդէն իսկ կարգադրուած են Մոսկուայի մէջ: Հո՛ն պարզապէս ձեւականութիւն մըն է, որ կը կատարուի՝ Խորհ. Ռուսիոյ պարտադրութեամբ ապահովելու Անդրկովկասի Հանրապետութիւններուն ստորագրութիւնը:

Ուշադրաւ կը մնայ Տոքթ. Ա. Եսայեանի խորհրդածութիւնը, կատարուած Լրաբեր Հասարակական պիտութիւնների հանդէսին մէջ, Երեւան, 1972 Յուլիս:

Ինչպէս կը վկայէ Գանեցկին, կը զրէր ան, Կարսի բանակցութիւններուն ընթացքին Անդրկովկասեան խորհրդային Հանրապետութիւններուն պատուիրակները միշտ նկատի կ'առնէին Թուրքերուն տանկութիւնները եւ փոխադարձ զիջումներ կատարելու պատրաստակամութիւն կը յայտնէին: Սակայն, Թուրքերը երբեք նկատի չէին առներ անոնց արդարացի պահանջները, որոնք Թուրքիոյ չհերուն էին վնասեր: Այդ պատճառով ալ Ռուսիոյ պատուիրակութեան դիրքաւորումը դառնութեամբ կը գրէր, թէ Թուրքերու դիրքը այնպէս է, որ ակամայ հարց կուտայ ինքզինքիդ, թէ ինչո՞ւ մենք անոնց համար այդքան զոհողութիւն կատարեցինք:

Հարցումին պատասխանը կը մնայ յստակ. – Խորհրդային Ռուսիոյ չհերուն ապահովութիւնը:

Արդէն նոյնինքն Գանեցկին, կարսի դաշնագիրին ստորագրութենէն ետք կը ճշդէ. – Խորհրդաժողովի ամենամեծ արդիւնքը եղաւ այն, որ կնճռուած դաշնագրից յետոյ, Թուրքիայի թշնամիները կ'ըմբռնեն ու կը զգան, որ Թուրքերը այլեւս Արեւելեան ճակատ չունեն: Այդ տեսակէտից Կարսի խորհրդաժողովը խոշոր միջազգային նշանակութիւն ունի»:

Անշուշտ ի չահ Թուրքիոյ, Խորհ. Միութեան եւ ի հեճուկս Հայաստանի:

Ա. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՈՐՈՏԱՆ

Որոտանը Խորհրդային Հայաստանի ամէնէն հռչակաւոր գետերէն է: Սկիզբ կ'առնէ պատմական Սիւնեաց աշխարհի կեդրոնական մասէն, կարգ մը փոքր լճակներէ հոսող առուակներու ջուրերէն ու աղբիւրներէն, որոնք կը հաւաքուին Ա–կունք (Բազարչայ) գիւղի շրջանը, կը հոսի դէպի հարաւ – արեւելք, մինչեւ Մեծ կամ Տաթեւի անապատը, այնուհետեւ կ'ընթանայ դէպի հիւսիս – արեւելք, որմէ ետք կորագիծով կը թեքի դէպի հարաւ – արեւելք եւ կը միանայ Հակարի գետին: Փառաւօրէն, գեղը հովելով Սիւնիքի տարածութեան երկայն – քով եւ կեդրոնով, գայն կը բաժնէ եր – կու մասի՝ հիւսիսային եւ հարաւային: Գետի առանձին հատուածները կը կրեն տարբեր անուններ, որոնք յառաջացած են նոյնանուն բնակավայրերէ: Վերին հոսանքի շրջանը ծանօթ է Բազարչայ, միջինը՝ Որոտան, վարինը՝ Բարկուշատ անուններով:

Որոտանի եւ անոր վտակներու աւազանները հարուստ են պատմական վայրերով ու յուշարձաններով: Աւելի աչքի կը զարնեն գետի հոսանքի ուղղութեամբ կառուցուած յուշարձանները: Գետի վերին հոսանքի շրջանը զոնուած է Շաղատ գիւղաքաղաքը:

Մինչեւ Ե. դարու սկիզբը այդ գիւղաքաղաքը եղած է Սիւնիքի «պահաղլուխ» իշխաններու աթոռանիստը: Դ. – Ե. դարերուն հոն կը զոնուէր Սիւնիքի եպիսկոպոսական աթոռը: Գիւղաքաղաքը ունեցած է իր բերդը, որուն մնացորդնե–րը պահպանուած են ներկայիս Շաղատ գիւղի արեւելեան մասը: Շաղատի վարդապետարանը ուսանած են Պետրոս Քերթող (Ե. դարու վերջը) եւ Ստեփանոս Իմաստասէր:

Որոտանի վերին հոսանքի շրջանը, գետի աջ ափը պահպանուած են Որոտան բերդի աւերակները: Անիկա եղած է պատմական Հայաստանի հռչակաւոր պաշտպանութեան կառոյցներէն մէկը եւ առաջին անգամ կը յիշատակուի Ե. դարուն: 1104–ին բերդը Սիւնիքի թագաւորութենէն կը դրաւեն սելճուք Թուրքե–րը: ԺԳ. դարու սկիզբը ան կ'ազատա–գրուի Զաքարեան իշխաններու կողմէ: Մոնղոլներու տիրապետութեան օրով Սմբատ Օրբելեան, մոնղոլ զօրավար Բաչուի համաձայնութեամբ, կը ստանայ բերդը նոյնանուն գաւառով եւ կը յանձնէ եղբօրը՝ Տարսայիճին:

Որոտան բերդը իր նշանակութիւնը չէր կորսնցուցած մինչեւ ԺԸ. դար: Ան կը յիշատակուի Դաւիթ Բէկի ապստամբա–կան չարժումներու կապակցութեամբ: Բերդին ստորոտը, Մելիք Թանգիի կող–մէ կառուցուած կամուրջէն վեր, գետի ձախ ափին Որոտան գիւղի աւերակները կան, իսկ անոր հարաւ – արեւմտեան մասը, գետի ձախ ափին՝ Որոտայ վան–քը, որ մեծ հռչակ ունեցած է ԺԸ. դա–րուն: Վանքի համալրոյթին մէջ կը մըտ–նեն միջնադարեան հայ անուանի երկու – տասէր Ցուվհան Որոտնեցիի յիշատակին 1500–ին կառուցուած եկեղեցին եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցին, որ կառուց–ուած է 1086–ին: Վանքին հարաւային մասը կառուցուած է «սիւն դաւազան» որ քանդուած է 1931–ի երկրաշարժի ժա–մանակ:

Որոտան եւ Տաթեւ գետերու միացման վայրին մէջ, Տաթեւ գետի աջ ափին կը զոնուի Մեծ կամ Հարանց անապատը, որուն գոյութիւնը կը վերագրուի ԺԱ. – ԺԲ. դարերուն: ԺԷ. դարուն անոր տե–ղը կառուցուած է նոր չինութիւն մը: Հոնկէ քիչ հեռու կը զոնուի բնութեան հրաշագեղ յուշարձաններէն մէկը՝ Սա–տանի կամուրջը, որ կազմուած է կրա–քարերէ եւ թիվօլեան քարերէ: Ձիշեալ գետերու միացման անկիւնը, եռանկիւ–նաձեւ բարձրութեան մը վրայ կը զըտ–նուի Տաթեւի վանքը, շրջապատուած պարիսպով: Անոր կեդրոնական մասը կը զոնուի մայր տաճարը՝ Ս. Պօղոս – Պետ–րոս եկեղեցին, կառուցուած 906–ին: Վանքի համալրոյթին մէջ կը մտնեն նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, որ կառուցուած է 848–ին եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Հոն ԺԷ. – ԺՀ. դարերուն կառուցուած են վանական զա–նազան շինութիւններ՝ բնակելի սենեակ–ներ, գրատուն, դպրատուն, բաղնիքներ, արհեստանոցներ, պահեստներ, ձիթհան: Տաթեւի վանքը Թ. – ԺԹ. դարերուն ե–ղած է Սիւնեաց աշխարհի հոգեւոր կեդ–րոնը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մշա–կութային եւ ուսումնական կեդրոններէ–ն մէկը: ԺԴ. դարու վերջաւորութեան հոն կը բանէր համալսարան մը, որուն հիմնադիրն էր Ցուվհան Որոտնեցի: Տա–թեւի համալսարանին մէջ գործած է նա–եւ անոր աշակերտը՝ հռչակաւոր պիտ–նական Գրիգոր Տաթեւացի:

Որոտանի միջին հոսանքի շրջանը, գե–տի ձախ ափին կը զոնուին պատմական Հալիձոր, Շինուհայր ու Խոտ գիւղերը, որոնք ծանօթ են Ժ. դարէն: Հալիձոր գիւղէն քիչ անդին, Որոտանի աջ ափին, լեռնալանջի հարթութեան վրայ կառուց–ուած է Հարանց անապատը: Վանքը պարզապատ չինութիւն է՝ կառուցուած ԺԷ. դարուն: Բաղկացած է եկեղեցիէ մը եւ գաւիթէ մը, որոնց չուրջ խուցե–րու եւ այլ շէնքերու աւերակներ կան: Վանքին հիւսիսային մասը կը զոնուի Ս. Պօղոս – Պետրոս մատուռը:

Շնհէր գիւղի արեւմտեան մասը, ան–դընդախոր քարափի գլուխը ԺԷ. դարուն կառուցուած է Կուասանց անապատը: Պարզապատ կառոյց մըն է, որուն կեդ–րոնը կանգնուն է Ս. Աստուածածին եկե–ղեցին: Հարաւային մասը գոյութիւն ու–նեցած է փոքր գաւիթ մը, որուն պատե–րը մնացած են:

Տաթեւի վանքի շրջանը պահպանուած են Ցուր, Տամալեկք, Բերդ – Առաւելա–գաշտ պատմական գիւղերու մնացորդ–ները: Այդ գիւղերու բնակիչները Ժ. դարու ընթացքին քանի մը անգամ ա–պըստամբած են միջնադարեան Հայաս–տանի մեծագոյն աւատապետ Տաթեւի վանքին դէմ: Վանքին հարաւային մասը, Որոտանի աջ ափը, Հարանաքար կոչուող ժայռի գագաթի մօտ գտնուող ձորակին մէջ պահպանուած է կարմրաւուն քարէ կառուցուած մատուռ մը, որուն գոյու–թիւնը կը վերագրուի Ի. դարուն:

Որոտանի ստորին հոսանքի շրջանը, դետի աջ ափը, իրարմէ բաւական հեռա–ւորութեան վրայ կը զոնուին հռչակա–ւոր երեք բերդերու՝ Բորոտանի, Բղենի եւ Բարկուշատի մնացորդները: Անոնց կառուցման ժամանակը յայտնի չէ: Այս բերդերու նշանակութիւնը յատկապէս մեծ եղած է Սիւնիքի թագաւորութեան վերջին տարիները, որովհետեւ անոնք հանդիսացած են սահմանային ամրու–թիւններ: Այդ բերդերը 1105–ին Սիւն–եաց թագաւորութենէն գրաւած էին սել–ճուք Թուրքերը, իսկ 1211–ին ազատա–գրուած՝ Զաքարեան իշխաններու կող–մէ:

Վերոյիշեալ պատմական յուշարձան–ները հայ ժողովուրդի նիւթական մշա–կոյթի կարեւոր կոթողներ են եւ կը ներ–կայացնեն մեր ժողովուրդի ստեղծագոր–ծական միտքը: Անոնց ուսումնասիրու–թիւնը անհրաժեշտ է ամբողջացնելու հա–մար մեր դիտելիքները պատմական Հա–յաստանի բաւական հետաքրքրական շըր–ջանի մը մասին:

ԱՐՄԷՆ ՂԱՐԱԳԷՕԶԵԱՆ

ներն միշտ նկատի կ'առնէին Թուրքերուն տանկութիւնները եւ փոխադարձ զիջում–ներ կատարելու պատրաստակամութիւն կը յայտնէին: Սակայն, Թուրքերը երբեք նկատի չէին առներ անոնց արդարացի պահանջները, որոնք Թուրքիոյ չհերուն էին վնասեր: Այդ պատճառով ալ Ռու–սիոյ պատուիրակութեան դիրքաւորումը դառնութեամբ կը գրէր, թէ Թուրքերու դիրքը այնպէս է, որ ակամայ հարց կու–տայ ինքզինքիդ, թէ ինչո՞ւ մենք անոնց համար այդքան զոհողութիւն կատարե–ցինք:

Հարցումին պատասխանը կը մնայ յըս–տակ. – Խորհրդային Ռուսիոյ չհերուն ապահովութիւնը:

Արդէն նոյնինքն Գանեցկին, կարսի դաշնագիրին ստորագրութենէն ետք կը ճշդէ. – Խորհրդաժողովի ամենամեծ ար–դիւնքը եղաւ այն, որ կնճռուած դաշնա–գրից յետոյ, Թուրքիայի թշնամիները կ'ըմբռնեն ու կը զգան, որ Թուրքերը այլեւս Արեւելեան ճակատ չունեն: Այդ տեսակէտից Կարսի խորհրդաժողովը խո–շոր միջազգային նշանակութիւն ունի»:

Անշուշտ ի չահ Թուրքիոյ, Խորհ. Միութեան եւ ի հեճուկս Հայաստանի:

Ա. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԾԱՆՐ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Լիլլի մէջ, Սեպտեմբերին, տեղի կու–նենար ծանր մարմնամարզութեան աշ–խարհի եւ Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցումները: Այդ առթիւ նախատեսուած է նաեւ Լիլլի մէջ գումարել Եւրոպայի ծանր մարմնամարզութեան դաշնակցու–թեան ժողովը, ուր պիտի ընդունուի դաշնակցութեան նոր կանոնադրութիւ–նը:

Դաշնակցութեան կոմիտէները մշակած են իրենց նախագիծերը եւ համագումար հաստատման ներկայացնելէ առաջ քննութեան ենթարկուած են Երեւանի մէջ գումարուած ժողովի ընթացքին, որուն մասնակցած են ի մէջ այլոց ծանրարար–ձութեան միջազգային դաշնակցութեան նախագահը, Ա. քարտուղարը եւ Եւրո–պայի ծանրարարձութեան դաշնակցու–թեան նախագահը: Ժողովին ողջոյնի խօսք արտասանած է Երեւանի քաղաքա–պետի տեղակալը՝ Լ. Բեզլարեան, նշե–լով որ Եւրոպայի ծանրարարձութեան դաշնակցութիւնը մեծ աշխատանք կը տանի մարզանքի տուեալ ճիւղի զար–գացման ուղղութեամբ: Եւրոպական եր–կիրներու մարզիչները իրենց դիտո–ղութիւնն ու փորձառութիւնը կը փոխանցեն այն պետութիւններու մարզիկներուն, ուր ծանրարարձութիւնը իր առաջին քայլերը կ'առնէ: Եւրոպայի դաշնակցութիւնը գործնական օգնութիւն կը ցուցաբերէ ազգային դաշնակցութիւններուն, կը կազմակերպէ մարզիչներու եւ միջազ–գային կարգի իրաւարարներու դասըն–թացքներ: Ի դէպ, այդ դասընթացքնե–րուն կրնան հետեւիլ նաեւ ուրիշ ցան–կութիւններ:

Եւրոպայի ծանրարարձութեան դաշ–նակցութեան գործադիր կոմիտէի նիս–տի բացման ներկայ եղած են Հայաստա–նի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր մարզանքի կոմիտէի նախագահ Ռ. Աս–տուրեան եւ ծանրարարձութեան միջազ–գային դաշնակցութեան առաջին փո–խնախագահ Ն. Պարխոմէնկօ:

×

Հայաստան մարզական աշխարհի մէջ ծանօթ է իր հռչակաւոր ծանրարարձի–րով: Գ. Կարապետեան Եւրոպայի ծան–րարարձութեան դաշնակցութեան առա–ջին փոխ – նախագահն է: 1974–ին Երե–ւանի մէջ տեղի ունեցաւ «Բարեկամու–թեան բաժակ»ի մրցաշարքը: Խորհր–դային Միութեան ծանրարարձութեան դաշնակ–ցութիւնը աշխարհի եւ Եւրոպայի 1983–ի ախոյեանութեան համար իրրեւ վայր առաջարկած է Երեւանի թեկնածութիւ–նը:

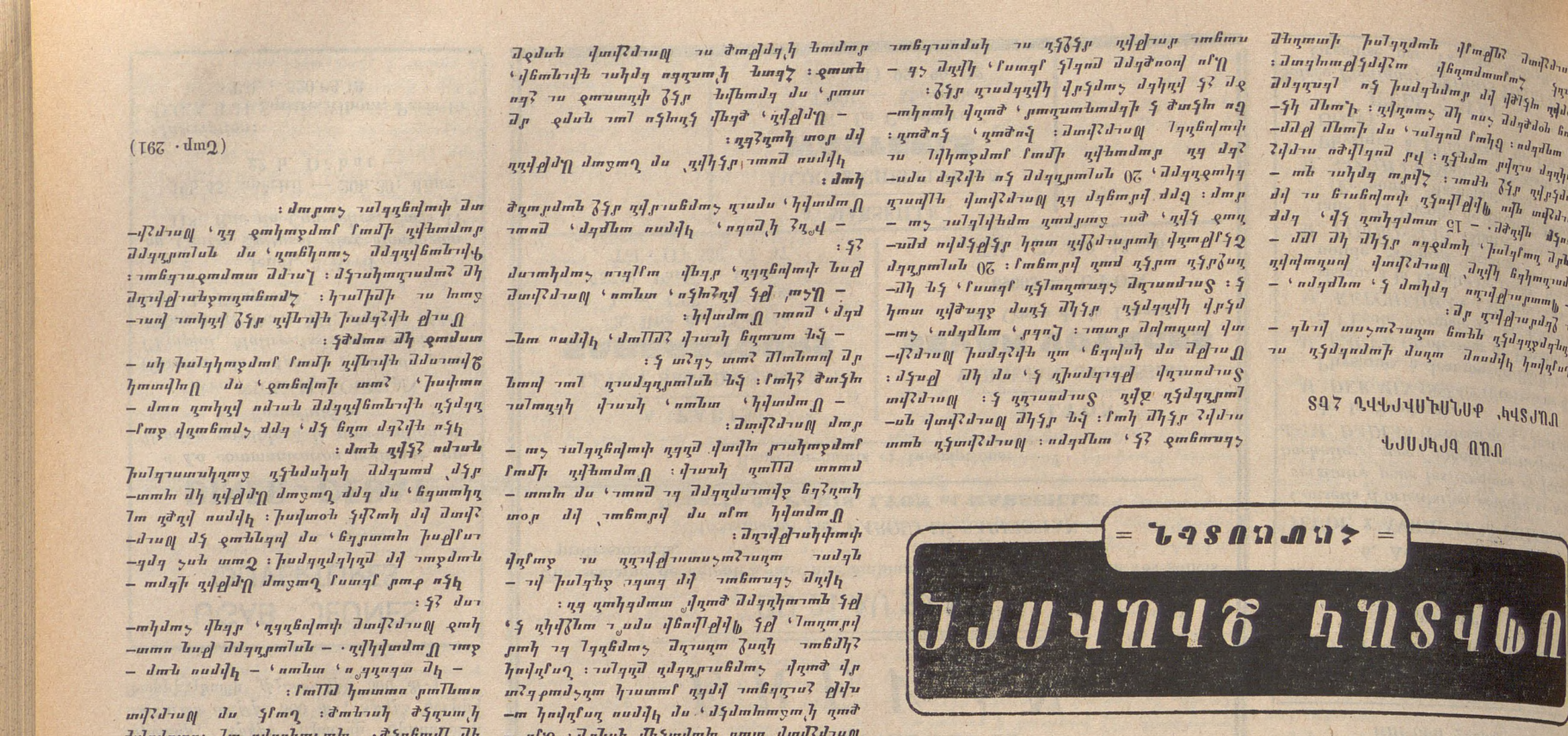
×

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Պրե–զիտիումի նախագահ Բարկէն Սարկիսով, Մարտ 18–ին, ընդունած է Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութեան Մո–սկուայի մշտական ներկայացուցիչը՝ Մո–համատ Ալ – Շաէր, որ Երեւան այցե–լած էր: Հանդիպումի ընթացքին Հա–յաստանի նախագահը նշած է, որ «Հա–յաստանի աշխատաւորները, ինչպէս ո–րեւէ բոլոր սովետական մարդիկ, ըմբռնումով ու համակրանքով են վերաբերում Պա–ղեստինի արաբ ժողովրդի արդար պայ–քարին յանուն իր օրինական իրաւունք–ների»: Ցանուն Արաֆաթի իր ողջոյնը փոխանցելէ ետք Հայաստանի աշխատա–ւորներուն, Մոհամատ Ալ – Շաէր ընդ–նորհակալութիւն յայտնած է ընդունե–լութեան, ինչպէս նաեւ Երեւանի մէջ «Պաղեստինի ժողովրդի կեանքն ու պայ–քարը» ցուցահանդէսի կազմակերպման համար:

ՅԱՍՄԱԺ ՀՈՒՏՄԱՆ

= ՀՈՒՇԱՏԵՏԻՆ =

«All Mothers Are Virgins»

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՅՈՒՀԻՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

ՊՈՍՏՄՈԴԵՐՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկացի հայուհի Արվեստի Մասին հարցազրույց է վարել Ամերիկայի Ձայն հեռարձակման կայանի հայկական բաժնի վարիչ Ռուբեն Ավագյանը։ Հարցազրույցը հրապարակվել է «Ամերիկա» ամսագրի 1980 թուականի հունվար-փետրվար համարում։ Ներկայացնում ենք հարցազրույցի հատվածներ։

– Ինչպե՞ս եք սկսել նկարել։

– Ես միշտ նկարել եմ, սակայն ինձ համար նկարելը միայն ժամանց էր։ Ես ուսանել եմ Ֆրանսիայում, Իտալիայում, Իսպանիայում, Անգլիայում, Հունաստանում, Թուրքիայում, Եգիպտոսում, Իսրայելում, Լիբանանում, Սիրիայում, Իրանում, Հնդկաստանում, Ճապոնիայում, Չինաստանում, Ավստրալիայում, Նոր Զելանդիայում, Մեքսիկայում, Գվատեմալայում, Պերուում, Բրազիլիայում, Արգենտինայում, Չիլիում, Ուրուգվայում, Պարագվայում, Բոլիվիայում, Վենեսուելայում, Կոլումբիայում, Էկվադորում, Կոստա Ռիկայում, Նիկարագուայում, Հոնդուրասում, Սալվադորում, Գվատեմալայում, Մեքսիկայում, Կանադայում, Ալյասկայում, Հավայան կղզիներում, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների 50 նահանգներում։ Ես ուսանել եմ 15 տարի, բայց ոչ մեկ ինձ չի ասել, թե ինչպես պետք է նկարել։ Ես ինքս եմ սովորել։ Ես ինքս եմ ինձ ասել, թե ինչպես պետք է նկարել։ Ես ինքս եմ ինձ ասել, թե ինչպես պետք է նկարել։

– Ինչպե՞ս եք ընտրել ձեր ոճը։

– Ես ոչ մի ոճ չեմ ընտրել։ Ես ինքս եմ ինձ ասել, թե ինչպես պետք է նկարել։

– Ինչպե՞ս եք ընտրել ձեր գույները։

– Ես ոչ մի գույն չեմ ընտրել։ Ես ինքս եմ ինձ ասել, թե ինչպես պետք է նկարել։

– Ինչպե՞ս եք ընտրել ձեր թեմաները։

– Ես ոչ մի թեմա չեմ ընտր

Պ. Պեթթելի եւ Տիկինը՝ ծնեալ Զապէլ Քէօսէեան, Այրի Տիկին Մարի Տուտի – Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Յարութիւն Փափազեան, Տիկին Լիտա Մալավազի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սաթենիկ Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մխիթարդ Պարսում – եան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաննիկ Ուրքաթեան եւ զաւակները, Քօսէեան ընտանիքները (Մեքսիքա) եւ Համայն ազգականներն ու բարեկամները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝ իրենց մօր, հարսին, հօրաքրոջ, ազգականին եւ բարե – կամ ուհիին՝

Տիկին ԷԼԻԶ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ
(ծնեալ Տուտի – Փափազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 31–ին, 82 տարեկանին:

« ՅԱՌԱՋ ».– Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակին՝ Զապէլին եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն:

Zabel BETTELI
Piazza Sassatelli, 26
41057 *SPILAMBERTO*
ITALIE

DISQUES VOGUE

No. 434001

LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR
d'ARA BARTEVIAN

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

Enregistrement intégral en 20 Parties — réalisé par RADIO FRANCE —

Avec le concours de:

○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)
○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)

ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS

Sous la direction de l'Auteur

DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique

durée 1 *h.* 40 *m.*

Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.

En vente chez l'Auteur: 14, *Rue Petit Paris*
Tél.: 208. 99. 22

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

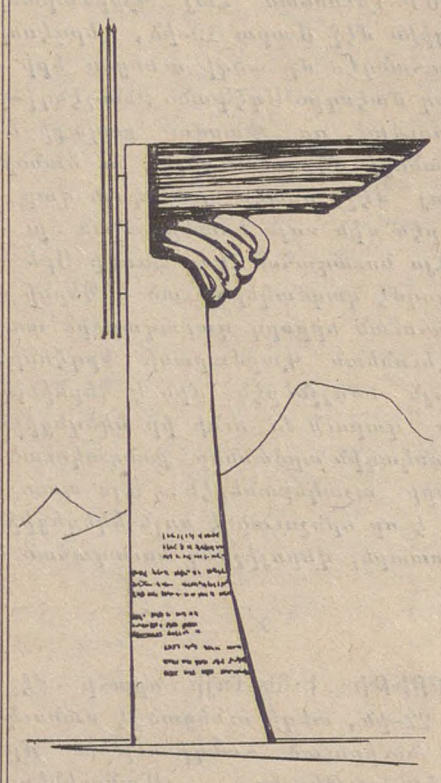
Այս Ուրբաթ օր, Ապրիլ 3, երեկոյեան ժամը ճիշդ 5·30–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին մէջ կատարուի հանդիսաւոր Նախատօնակ եւ Հսկում, ու կը տրուի աւուր պատշաճ քարոզ՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի վիրապ Մուտքի Տօնին առիթով:

Շաբաթ օր.– Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ Սոսկալի Զարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10–ին, Պատարագ կը մատուցուի՝ խորհուրդին վարագոյրը բաց:

MARSEILLE

CHAMPIONNAT DE FOOTBALL
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
PORT AUTONOME
Dimanche, 5 Avril, à 15 h.
Stade des Trois-Lucs

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՕՏ, ՄԱՅԻՍ 4-ԻՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄԸ
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
(ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ 1915)
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Այս բացառիկ ազգային եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հանդիսութեան ներկայ ըլլալու համար դիմել՝

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — Paris 1e
Պ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ Հեռ. – 261·58·28
Գինն՝ 3350 Ֆ·

Ամէնէն ուշը՝ մինչեւ Ապրիլ 10
Մեկնում՝ *Փարիզէն Ապրիլ 26–ին*
Վերադարձ՝ Մայիս 7–ին

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած

ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ - ԳԱՎՈՒՒՃԵԱՆԻ

Նախկին Տճօրէնուհի Ազգ· Կեդրոնական Վարժարանի

Կիրակի, Ապրիլ 5, *ժամը* 16–*ին*
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris (Métro : Iena)

Կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ (երգ), ՅԱՍՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ (դաշնակ)
JAMES LYON (*violoncelle*)
ՆԱԻԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ եւ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
Ղեկավարութեամբ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Դրուագ մը կամսարականի «Վարժապետին Աղջիկ»էն

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Մուտքը ազատ է

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին

Ապրիլ 4, Շաբաթ օր ժամը 21–ին
Ժողովրդական երգիչ՝
ԿԱՐՕ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ազն նուագախումբի ընկերակցութեամբ,
Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Մուտքերու մասնակցութիւն 30 Ֆ·:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Մկրտիչ Գորգորի մահուան առթիւ (9·03·1981) փոխան ծաղկեպսակի.– Նշան Սայրին 250, Թորոս Զաւուշեան, Մամաս Երէմեան, Կարապետ Ճամուզեան 200–ական, Պատուականեան (Ճամուզեան) Եդուարդ 150, Արմենակ Զուլհաճլու, Խաչիկ Ճամուզեան (Քլամառ), Յարութ Ճամուզեան, Անդրանիկ Պարտաք, Եփրեմ Քայեան 100–ական, Բիւզանդ Գարագաշ, Նշան Պարտաք, Ճամուզեան 50–ական, × Նոյն առթիւ, Ս. Մեսրոպ Կրթարանը ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Յակոբ Իօղկիւբեան, Ճամուզեան (Պատուականեան) Երուանդ, Յակոբ Ճամուզեան (Մօնթրէօյ) 200–ական, Պատուականեան, Զէլիք, Ոսկեան 150, Տէր եւ Տիկին Թարբինեան, Տօնարաօյ, Տէր եւ Տիկին Սարհօշեան (Իսթ–Լէյ–Մուլինօ), Տէր եւ Տիկին Գեղամ – Սիլվա Գալուստեան (Ժանթէօյ), Մուրատ Բուլուր (Լիվրի - Կարկան) 100–ական, Արտաչ Գարապէտ, Այրի Տիկին Նազիկ Յակոբեան, Թիրայր Թարաչ (Քլամառ), Սիլահլեան, Գայա, Տուտաքեան, Գրիգոր Ադուկիր, Արսէն Գարօղլուեան, Սէնէքերիմ Մուրատեան, Շահէն Փէհլիվանեան (Քլամառ) 50–ական, Գասպար Թիւյսիւզեան, Համբարձում Ալթիւնեան, Յովհաննէս Եզեկէլ 10–ական Ֆ·:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ազգասահմանամի Ընկերակցութիւնը չըներհակալութեամբ ստացած է Տիկին Լուիզ Լըտուա (Ազապէկեան) եւ Օր. Գեղանոյշ Ազապէկեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի մահուան առթիւ 500 Ֆ., Տիկին Նեւրիկ Գաբրիէլեանի յիշատակին 500 Ֆ·:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Մրցանակաբաշխութեան Հանդէսը՝
ՅՈՒՆԻՍ 21–ԻՆ

UGAB - JEUNES OUVERTURES

DINER - DEBAT

« *La communication politique, application possible à la préservation de l'arménité* ».

avec NICK MALOUMIAN
(*Dircteur de l'Agence Nationale pour l'Emploi, Maître-Assistant associé à l'Université Paris XII, Ancien rédacteur de l'Express*).

Jeudi, 2 Avril
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

19h.45: apéritif — 20h.30: diner
— 22 h. Débat —

Inscription:
U.G.A.B 11 Square Alboni, Paris 16
Tél. : 520.03.18

L'ASCENSION A
EREVAN

DU 21 AU 29 MAI

Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis professionnels.

Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Ի ՆՊԱՍՏ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Շաբաթ, Մայիս 30
Իսիի Քաղաքապետարանի սրահը
Մասնակցութեամբ՝ ԱՆՐԻ ԹԱՇԱՆԻ

L'EPHORIE
DE L'EGLISE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX
présente
A U
CENTRE CULTUREL FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain
JEUDI, 2 AVRIL, 21 h. PRECISES
Conseils d'orientation scolaire et universitaire pour les étudians et futurs bacheliers, avec l'aimable participation de:M. DADIAN (Professeur à l'Institut de la Soudure).
M. DER-MINASSIAN (Professeur de Physique, à Jeanson de Sailly).
M. FAUVE (Professeur de Physique à l'Ecole Normale de St. Cloud)
M. KETCHEDJIAN (Maître - Assistant à la Faculté de Droit; Economie, Sciences Sociales).
M. PILIBOSSIAN (Maître - Assistant à la Faculté de Droit d'Assas (Economie Mathématiques)
M. SAZDJIAN (Maître - Assistant de Physique à l'Université de Paris-Orsay).
JEUDI, 7 MAI
Soirée Poétique: BEDROS TOURIAN
Organisé par Vazkène Moutafian

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
3
VENDREDI
3 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.878

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.878

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

Թիւքար տ'Էսթէն Փոնթուազ եւ Մէօտոն, փարիզեան արուարձաններու մէջ է, որ չարունակեց իր ընտրապայքարը Ապրիլ 1-ին եւ այս առթիւ չեչտեց թէ ինք «յստակութեան թեկնածուն» է: Թիւքար կ'ըսէ. – «Եթէ կ'ուզէք դեկա – վարուիլ տկար իշխանութեան մը կողմէ, առանց պաշտպանութեան քաղաքականութեան, եթէ կ'ուզէք առաջնորդուիլ հրա – վարականներով եւ ոչ թէ՝ օրէնքներով, փոխանցման եւ ոչ թէ կայուն կառավարութիւններով, ինծի ի նպաստ մի' քո – ւարկէք»:

Ռուանի մէջ է որ Ժորժ Մառչէ չեչտեց իրեն ի նպաստ զանգուածային կեր – պով քուէարկելու անհրաժեշտութիւնը Ա. ՀՀ ընտրութեան: Նոր ոչինչ կարելի է ընել առանց համապնակարներուն, կ'ըսէ համապնակար թեկնածուն, որ համապնա – կար նախարար կը պահանջէ ձախի (Իմա' Մ. Ֆիթերան) յաղթանակի մը պարագա – յին:

ՅՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Պրիմ-Էլի մէջ Եւրոպայի նախարար – ները 36 ժամ տեւող նիստերէ հաք, կըր – ցան միջին ճամբայ մը գտնել համաձայ – նելու համար հողագործութեան գիներու յաւելման չուրջ: Ֆրանսա 15% կ'ուզէր, Յունաստանը 8% կ'առաջարկէր, համաձայ – նութիւնը գոյացաւ 12,3 առ հարիւրին չուրջ Ֆրանսացիներուն համար:

Մոսկուայի կարգ մը շրջանակներու համաձայն, ապատամբութիւն մը ծագած է Ցունուարին, «յատուկ» յիմարանոցի մը մէջ, ուր «կը խնամուին» այլախոհ – ներ: Կալինինգրադի մօտ է Չերնիա – խովսկի յիմարանոցին թիւ 4 բաժնին մէջ, ուր «հիւանդներ» ըմբոստացած են իրենց պարտադրուած դեղահատի դործածու – թեան դէմ (որ շատ զօրաւոր է եւ կը խանգարէ մտային վիճակը, այսինքն՝ ատոմ խնդիրը իրաւի կը վերածէ) եւ պա – տանդ բռնած պաշտօնէութիւնը: Ի վեր – ջոյ համաձայնած են ազատ արձակել երբ իշխանութիւնները խոստացած են քննել իրենց բողոքները: Բայց երբ տեղի ունե – ցած են, պարզ է որ խոստումը տուողնե – րը չեն յարգած խոստումը հանդիպ մար – գոց որոնք դեռ վատահութիւն ալ ունե – ցած են եւ շատ խիստ պատժական միջոց – ներու ձեռնարկած են:

ՊՈԼՈՑ մէկ արուարձանը, Իւմրանի – էն անձանօթներ, որոնք ձախ տարբեր կը կարծուին ռումբ մը դրած են Աքսանք դրամատան մէջ: Ըստ հասած լուրերու վիրաւոր չկայ բայց չէնքին հսկայ վը – նասներ հասած են:

ՀԱՐԱՒ – Լիբանանի իսրայէլեան ռմբա – կոծութիւններու հաշուեկշիռը շատ ափլի ծանր է քան նախապէս ըսուածը: 11 մեռեալ եւ 26 վիրաւոր կայ ինչ որ ամէնէն ծանր հաշուեկշիռներէն մէկն է:

Ռեկէնի դէմ մահափորձին հեղինակին սիրած դերասանուհին ոստիկանութեան յանձնած է այն 3 – 4 նամակները զոր ստացած էր Հինքլէյ եւ ուր ան կ'արտա – յայտէր իր բուռն սէրը բայց բիրտ ուժի դիմելու որեւէ ակնարկութիւն չըներ, կ'ըսէ ակայն տեղ մը. – «Բոլորովին անտարբեր եմ թէ ինչ կրնայ պատահիլ ինծի: Կ'ուզեմ բան մը ընել որ իմ մահս պատճառէ»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՏՈՎ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՄԱՐՏ 27 – 28)

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ

ԵՈՒՐԻԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐԸ

Էջմիածնի ընդհանուր Դեղակերտ պիւղէն Եուրիկ Սարգսեան, Մոսկուայի ողիմպիականներէն եաք մուտք գործելով աւելի ծանր (60 քիլօ) դասակարդին մէջ, կը չարունակէ նուաճումներ արձանագրել: Այսպէս, Լվով տեղի ունեցած «Բրեկմոութեան բաժակի» միջազգային մրցաչարքին ան համաշխարհային երկու մրցանիշ հաստատած է. պոկումի ձեւի չորրորդ հանդրուանին բարձրացուցած է 133,5 քիլօ, ինչ որ կէս քիլօ աւելի է Սերգէյ Մինինի (Կազան) պատկանող մրցանիշէն. իսկ ընդհանուր արդիւնքով Եուրիկ Սարգսեան 297,5 քիլօ բարձրացընելով կրկնած է ողիմպիական ախոյեան Վիկտոր Մազինի համաշխարհային մրցանիշը: Սակայն Եուրիկ Սարգսեանի պարագային այս արդիւնքը աշխարհի երիտասարդական նոր մրցանիշ մը կը հանդիսանայ, քանի հայ մարզիկը յաջողեցաւ Օգոստոսին կը թեւակոխէ 20 տարիքը: Անցեալ տարի Եուրիկ Սարգսեան Խորհ. Միութեան խումբին հետ մասնակցելով Սան – Մարինօ տեղի ունեցած աշխարհի երիտասարդական ախոյեանութեան, ոսկէ մետալ չհաած է: Առաջին անգամ ըլլալով մարզիկը հան – դէս կուգար 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ եւ իր նպատակն էր յաջորդ հանդրուանին 300 քիլօ բարձրացնել. Լվովի մրցաչարքին չյաջողեցաւ եւ ներկայիս կը պատրաստուի իր նպատակը իրականացնելու Մայիսին Նովոսիբիրսկ տեղի ունենալիք Խորհրդային Միութեան ախոյեանութեան մրցաչարքին:

×

ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալեքսանդր Միասնիկեան դըրադարանին մէջ բացուած է ցուցահան – դէս մը, նուիրուած Թատրոնի միջազգային օրուան, ուր ներկայացուած է հայ Թատրոնի ստեղծման պատմութիւնը: Ցուցադրուած են Լեւոն Հախվերդեանի «Հայ Թատրոնի Պատմութիւն», «Հենրիկ Յովհաննիսեանի «Թատրոնը Միջնադար – եան Հայաստանում», Բարկէն Յարու – թիւնեանի «Սովետահայ Թատրոնի Տա – րեգրութիւնը», Սուրէն Յարութիւնեանի «Սովետահայ Թատրոնը» գիրքերը, Գառ – նիկ Ստեփանեանի «Ուրուագծեր Արեւ – մտահայ Թատրոնի Պատմութեան» երեք հատորնոց աշխատութիւնը եւայլն: Լայն տեղ տրուած են հայ – ռուսական թա – տերական կապերը ցոլացնող գիրքերուն, լուսանկարներու, ալպոմներու:

×

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ

ՋՐԱՏԱՐԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՒԹԻԻ

ՀԱՆԴԱԺՈՂՈՎ

Արփիի նոր գետաբերանին մօտ, հոն՝ ուր գետը կը փարի Սեւանին, տեղի ունեցած է մեծ հանդաժողով մը, մասնակցութեամբ բազմահազար աշխատաւոր – ներու: Բացումը կատարած է վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան: Ապա առնելով Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար կարէն Դեմիրճեան նըշած է, թէ Հայաստանի աշխատաւորնե – րը մօտ 20 տարի է որ կը սպասէին այդ օրուան: Աւարտած է Արփի գետի հոսքը Սեւանայ լիճ շրջելու ջրա – թեքնիք կառուցուածքներու եզակի համադրոյթի շինարարութիւնը: Այսուհետեւ փապուղիի միջոցով Սեւանը տարեկան 250 – 270 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կը ըստանայ, ինչ որ կը նպաստէ լիճին մակարդակը գոյութիւն ունեցող նիշին վը – րայ հաստատուն պահելուն: Ապա խոսք առած են «Արփաեւանչին» վարչութեան ներկայացուցիչներ Ս. Բոլէյեան եւ Ա. Սարգսեան, կուսակցութեան Մարտունիի շրջանային կոմիտէի Ա. քարտուղար Հ. Աւագեան, Խորհ. Միութեան ուժի եւ էլեկտրականացման նախարարի տեղակալ Պ. Ֆալալեէվ եւ ուրիշներ: Կարէն Դեմիրճեան կտրած է Սեւանայ լիճի և Արփի գետի ջուրերը խորհրդանշական կերպով ներկայացնող կարմիր ժապաւէնը: Փապուղիէն մինչեւ լիճ հասնիլը Արփիի ջուրերը կ'անցնին ուրարտական տեպա – դրերով պատած ժայռի կողքով: Ուրատա թագաւորը արձանագրութիւն ձգած է սերունդներուն իր սխրանքներու՝ յաղ – թանակներու եւ զրաւած երկիրներու մասին: Քանի – քանի դարեր Սեւանի ջուրերը իրենց կապոյտ լոութեան տակ թաքցուցած են մեծամիտ արքայի այդ յիշատակարանը, մինչեւ լիճին ջուրերու իջնելը: Բրեժնեւ շնորհաւորութեան դիր մը ղրկած է շինարարներուն:

ԿՐԿԻՆ՝ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Մարտ 26-ի «Թայմզ»ի հայանպաստ յօդուածէն եաք, Ապրիլ 1-ի Փայնէնշիըլ Թայմզը յօդուած մը հրապարակած է, Թրքանպաստ: Նախ հակիրճ «պատմական» մը կ'ընէ, ուր հազիւ կը բարեհաճի ընդունիլ թէ Թուրքեր 1894 – 96-ին «բազմաթիւ» (հրաշալի գիւտ է այս բազմաթիւը) Հայեր սպաննած են:

Յօդուածագիրին – Տէյվիտ Թընճ – մըտահոգութիւնները այլ են սակայն: Կը ղրաղի գլխաւորաբար ահաբեկչական հարցերով: Հոս ալ ուրիչ «պատմական» մը ընելով, Հայկ. Գաղտնի Բանակի եւ արդարադատներու մարտիկնե – րուն, չորս պատճառներ կը գտնէ անոնց ծագում տուող.– ինքնութեան կորուստի վախ (ճերմակ ջարդ), սպառնալիքներ Հայերու դէմ Պէյրութ եւ նուազ չափով Իրան, ինչ որ չեչտած է իրենց անապահովութիւնը եւ հայրենիք չունենալու զգացումը, Պաղեստինցիներու յաջողութիւնը, եւ ընդհանուր հրաւէր կարդալու ձեւ մը բազմաթիւ հայ երիտասարդնե – րու կողմէ, հայկ. ազանդական կառոյցներուն՝ եկեղեցի եւ կուսակցութիւններ:

Յօդուածագիրը կը յիշատակէ ահաբեկչական արարքները, Հրայր Գիւլինճ – եանի ձերբակալութիւնը, երկու երիտասարդներու ազատ արձակումը՝ Փընեւ հասնելու համար Թրքական տեսակէտին եւ ըսելու թէ անոնց կարծիքն այն է որ Թուրք զոհերը ողջ չէին այն ատեն (1915-ին) եւ թէ այսպնել ներկայ Թուրքիան դէպքերու համար, որոնք պատահած են Օսմանեան վարչակարգին տակ չի կրնար բաղդատուիլ Արեւմտեան Գերմանիան այսպնելու Հիթլէրի քաղաքակնութեան համար, ու կ'աւելցնէ «Հրեաները երբեք Գերմանացիներու վրայ չեն յարձակած բայց Հայերը մեզ կռնակէն կը դաշնակահարեն երբ կը պայքարինք վերապրելու համար, յիշելով անոնցմէ մէկուն խօսքը:

Կ'անդրադառնայ ուրիչ տեսակէտի մըն ալ, Թուրք մամուլի, որ նկատած է թէ ահաբեկչութիւնը սկսած է Կիպրոսի 1974-ի Թրքական ցամաքահանումէն եաք բայց եւ այնպէս կ'եզրակացնէ սա պարբերութեամբ. – «Հայերու հետ խօսակցութիւնները սակայն, յստակ կը դարձընեն կիրքի խորութիւնը նոր սերունդին մօտ: Ինչպէս մէկը ըսաւ. – «Մեր մեծ հայրերը ցեղասպանութեան չուքին մէջ ապրեցան: Մեր ծնողքը պայքարեցաւ դիրք չունենալու համար: Մենք պէտք է պայքարինք մեր ինքնութիւնը պահելու համար»:

× Անցեալ շաբթուան Վ. Ս. Տ. (Ուրբաթ – Շաբաթ – Կիրակի) շաբաթաթերթին նամականիի բաժնին մէջ ալ, ոմն Օր. Լը Ռոք մը «Հայոց պատմութեան» դաս մը կուտայ, որ իսկապէս ինքնատիպ է իր տեսակէտին մէջ...:

ՓՐՈՖ. ՅՈՎՍԷՓ ԹԻԼԹԻՒՆՋԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ

—o—

Ֆրանքեւխորհրդային գիտական համագործակցութեան գծով, Ցունուար 19ին, Փարիզ եկած էր Երեւանի Պետական Համալսարանի Հոգեբանութեան Ամպիոնի վարիչ՝ հոգեբանական գիտութիւններու տոքթէօր Յովսէփ Թիլթիւնջեան, ծանօթանալու Ֆրանսայի մէջ հոգեբանական գիտութեան արդի վիճակին եւ այդ առթիւ մենագրութիւն մը պատրաստելու նպատակով: Փրոֆ. Թիլթիւնջեան, որ մասնագէտ է Ֆրանսայի հոգեբանութեան պատմութեան եւ այդ մարզին մէջ կարեւոր նպաստ մը ունեցած է, «Խորհրդային հոգեբանութեան արդի վիճակի մասին» դասախօսութիւններ տուած է Սորպոնի, Սթրազպուրկի, էքս ան Փրովանսի եւ Մոնփըլիէի համալսարաններուն մէջ, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծելով ունկնդիրներու մօտ: Ակէ զատ, Փրոֆէ – սէօրը հանդէս եկած է նաեւ Փուաթիէ տեղի ունեցած «Պատկերացումներու Հոգեբանութիւնը» նիւթով համաֆրանսական սիմպոզիումին:

Տոքթ. Յովսէփ Թիլթիւնջեան, Ֆրանսայի հոգեբանութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան մարզին ընծայած ծառայութիւններուն և գնահատութիւն, պատուոյ անդամ ընտրուած է Ֆրանսայի Հոգեբաններու Ընկերութեան: Ցառաջիկայ Հոկտեմբերին, Երեւանի մէջ՝ Պետական Համալսարանի Հոգեբանութեան Ամպիոնի կազմակերպութեամբ, տեղի կ'ունենայ խորհրդային առաջին գիտական համագումարը՝ «Հոգեբանութեան պատմութեան արդի հարցեր» նիւթին չուրջ, մասնակցութեամբ Խորհ. Միութեան, Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Քանատայի, Զուիցերիոյ եւ այլ երկիրներու հոգեբաններու եւ մասնագէտներու: Ցիշեալ համագումարի պատրաստութեան մէջ մեծ դեր ունի Փրոֆ. Ց. Թիլթիւնջեան, որուն նպատակն է Ֆրանսական հոգեբանութիւնը ծանօթացնել Խորհ. Միութեան եւ փոխադարձաբար՝ Խորհրդայինը Ֆրանսայի: Փրոֆէսէօրին անմիջական ծրագրին մէջ կը կազմէ նաեւ ռուսերէն – հայերէն հոգեբանութեան բառարանի մը պատրաստութիւնը:

Փրոֆ. Թիլթիւնջեան գրած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ, մանուկներու հոգեբանութեան վերաբերեալ, ցուցաբերելով մասնագիտական խոր մօտեցում: Առանձին հատորով լոյս տեսած իր «Երախայի հոգեբանութեան հարցեր» գիրքը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է մասնագէտներու շրջանակին մէջ:

×

Տոքթ. Յովսէփ Թիլթիւնջեան, Ապրիլ 2-ին վերադարձաւ Հայաստան, Մոսկուայի ճամբով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ՋԱՒՐԵԱՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒՄ – ԱՐՏԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՑ

Թուրքիոյ առեւտրական եւ վճարումի հաշուեկշիռները զգալի բացեր արձանագրած են։ Շրջան մը, 1970–էն 1972, արտասահմանի բանուորներու դրամական առաքումները փակած են առեւտրական հաշուեկշիռի բացերը։ 1972–էն 1973, չնորհիւ առաքուած գումարներուն, նոյնիսկ կարելի եղած է այդ բացը գոցելէ ետք՝ որոշ գումար մըն ալ խնայել։ Սակայն, 1974–էն սկսեալ մինչեւ այսօր, զոյգ հաշուեկշիռները վնասի մէջ են։ Հոս հրատարակուած 2 տախտակները կը պարզեն վերջին տասնամեակի Թուրքիոյ առեւտրական պատկերը։

1977–ը կը հանդիսանայ Թուրքիոյ տնտեսութեան ամէնէն աղետալի տարին եղած մին։ 1976–էն 1978 արտասահմանի թուրք բանուորներուն դրամական առաքումները իրենց նուազագոյն չափին կը հասնէին (շուրջ 980 միլիոն տոլար)։ իսկ 1978–ին Թուրքիոյ առեւտրական բացին յարաբերական նուազումին պատճառը Պետութեան ձեռք առած կարգ մը միջոցներն են, ինչպէս՝ դրամի արժեզրկումը եւ ներածումներու վրայ ի գործ դրուած սեղմումները, որպէսզի քայքայուին արտածումներն ու թեթեւնայ ներածման հաշուեցոյցակը։ Սակայն, առեւտրական այս բացերը նուազեցնելու նպատակով առնուած քայլերը եղած են ժամանակաւոր եւ անբաւարար, քանի որ յաջորդ տարի, 1979–ին, ներածումներն ու առեւտրական բացը յաւելումներ արձանագրած են, հակառակ անոր որ արտածումներն ու արտասահմանի Թուրքերու առաքումներն ալ, դրամի արժեզրկումի պատճառով, աւելցած են։ Արդ, ի՞նչ բանի վերագրել այս արդիւնքները։ Պատճառները այլազան են։ Թուենք կարեւորագոյնները.

Ա. – Հակառակ անոր որ հողագործական արտադրութիւնները կարեւոր մասը կը կազմեն Թուրքիոյ արտածումներուն (1977–ի ընդհ. արտածումներու մօտ 60% հողագործական արտադրութիւն – ներ են), պետութիւնը պէտք եղած կարեւորութիւնը չընծայեր այս մարզին, աւելի մտահոգուած ըլլալով առաւելագոյն չափով ճարտարագործուած ապրանքներու արտադրութեամբ։

Բ. – Ե. Տ. Հ.ը, որ Թուրքիոյ ամէնէն կարեւոր առեւտրական բաժնեկիցն է, գնելով անոր արտածումներու 49%–ը ու հայթայթելով անոր ներածումներուն 46%–ը, պատնէշներ կը դնէ Թուրքիոյ ապրանքներու Եւրոպական շուկայէն ներս մուտքին առջեւ, յատկապէս մաքսի ու չհարաժինի հաստատումով։ Միւս կողմէ, հակառակ Թուրքիոյ հետ 1963–ին մտնելու Գործակցութեան Համաձայնութեան կնքումին, Ե. Տ. Հ.–ը քաղաքական ու այլ պատճառներով յաճախ նախընտրութիւնը կուտայ Միջերկրական կանեան այլ երկիրներու արտադրութիւններուն։ իսկ Թուրքիա, իր կարգին, ցարդ երբորդ Աշխարհի եւ յատկապէս արաբական երկիրներու հետ վաճառականական կապերուն չատ կարեւորութիւն չէ ընծայած։ Թէպէտեւ այս վերջին տարիներուն այս ուղղութեամբ երկչոտ փորձեր կը կատարուին։

Գ. – Թրքական արտադրութիւնները, եւ՛ ճարտարագործական, եւ՛ հողագործական, չատ վատորակ են ու աններկայանալի, հակառակ ի գործ դրուած բարելաւումի փորձերուն։ Թուրքիա նաեւ սակաւ կամ անհոգ նկատուած է ծրարումի մարզին մէջ։ Այլ խօսքով՝ Թուրքերը տակաւին փորձառու առեւտրականներ չեն համարուիր։

Դ. – Քարիւղի ներածումը հսկայ ծախքերու դուռ կը բանայ։ 1978–ին ան ընդհ. ներածումներուն 22,7%–ը կը կազմէր, իսկ 1980–ի նախատեսութիւններուն համաձայն՝ ան պիտի համապատասխանէր ընդհ. ներածումներուն մօտ 50%–ին։ Քարիւղի ներածման սահմանափակումը իր կարգին կը նուազեցնէ գործարան – ներու արտադրութիւնը ու հետեւաբար՝ նաեւ արտածումները. իսկ անոր գինեարուն կրած ու կրելիք յաւելումները՝ յոռետեսութիւն կը ներշնչեն։

Ե. – Թրքական դրամի յաճախակի արժեզրկումները կը նմանին երկսայրի սուրի։ Ճիշդ է որ անոնք կը մղեն արտասահմանի Թուրքերը որպէսզի աւելցնեն իրենց դրամական առաքումները եւ օգտակար կ՛ըլլան արտածումի որոշ յաւելման, սակայն, միւս կողմէ, չատ մը գնորդներ կ՛ուշացնեն իրենց գնումները, սպասելով Թրքական դրամանիշի յաւելեալ արժեզրկումներուն։

Վերջապէս, աւելցնենք թէ 1980–ի արդիւնքները չատ ժժգոյն են, մինչ 1981–ի նախատեսութիւնները, նոյնքան յոռետես են։ Այս գծով տախտակ 2 բաւական լաւ ձեւով կ՛արտայայտէ այս իրողութիւնը։

———×———

Բ.– ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Հողագործութիւնը՝ անկասկած, հիմնական տեղ մը կը գրաւէ երբորդ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ։ Թուրքիոյ պարագային անոր դերը նուազ կենսական չէ։ Տեսնենք սակայն անոր մասնայատկութիւնները Թուրքիոյ անտեսութեան մէջ։

Հողագործութիւնը կը կազմէ Թուրքիոյ արտածումներուն աւելի քան 50%–ը։ Ան ճարտարարուեստին կը հայթայթէ օգտագործուող նախանիւթերուն մօտ կէսը։ Բամպակը առանձինն արտածումներուն 10%–էն աւելին կը հաշուէ։ Մինչեւ հաշուով, վերջին 5 տարիներու ընթացքին, ան կազմած է արտածումներուն մօտ 14%–ը, 1976–ի հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին 80%–ը, իսկ ճակէնի իւղին 35%–ը։ Արդարեւ, 1973էն 1979, հիւսուածեղէնի ու հագուստեղէնի արտածումները աւելի քան եռապատկուած են, 106 միլիոն տոլարէն բարձրանալով 378 միլիոն տոլարի։

1977–ին, հողագործական ընդհանուր արտադրութիւնը, նախորդ տարուան հետ համեմատած, կլիմայական պատճառներով, աւելի առատ եղած է, սակայն արտածումները ստացած են հակառակ հոլովոյթ մը։ Արտածումներու այս նահանջին պատճառներէն գլխաւորն է Ե. Տ. Հ.ի երկիրներուն, այսինքն՝ Թուրքիոյ հիմնական գնորդներուն դրած սեղմումները թրքական բամպակի ու հիւսուածեղէնի ներածումներուն վրայ, քանի որ անոնք եւս այս վերջին տարիներուն հիւսուածեղէնի ու հագուստեղէնի մարզին մէջ տագնապ մը կ՛ապրին։

Զանազան ահիթներով, երբ Թուրքիա իր ներածումները կամ օրուան պարտքերը վճարելու գծով միջազգային տրաքրամէ զուրկ եղած է, դիմած է հողագործական արտադրութիւններուն, յատկապէս՝ ցորենին։ Օրինակ՝ 1978–ին, իտալական Ֆիաթ ընկերութեան պարագային պարտքերու չուրջ գոյացած է համաձայնութիւն մը, ըստ որուն Թուրքիա գանոնք ցորենի փոխանակութեամբ պիտի վճարէր (2)։ Նոյնն է պարագան Իրաքի հետ գոյացած համաձայնութեան, ըստ որուն Թուրքիա 234 միլիոն տոլարի իր պարտքը պիտի փակէր փոխանակումով հողագործական արտադրութիւններու, որոնց մէջ՝ տարեկան 1·5 միլիոն թոն ցորեն։

Նոյնանման համաձայնութիւններ կատարուած են Լիպիոյ, Իրանի եւ Խորհրդային Միութեան հետ։ Այս վերջին – նը՝ 1979–էն 1981, Թուրքիոյ պիտի մատուցանէ 3 միլիոն թոն քարիւղ՝ տարեկան 2 միլիոն թոն ցորենի փոխարէն։

Հողագործութիւնը գործ կը հայթայթէ գրեթէ երկրի աշխատուժին մօտ 60%–ին, մինչ ճարտարարուեստը՝ 13,4%–ին։ Սակայն, Ներքին Համախառն Արտադրութեան մէջ հողագործութեան բաժինը աւելի քիչ է քան ճարտարարուեստի – նը։

1925 – 1950 դիւղացիութիւնը ընդհանուր բնակչութեան 75%–ը կը կազմէր, 1977–ին այս համեմատութիւնը կ՛իջնէր 55%–ի. այս տոկոսը տակաւին բարձր կը նկատուի թուրք պաշտօնական անձնաւորութիւններու կողմէ, որոնք կը մտածեն այս համեմատութիւնը իջեցնել 10%–ի, զայն մօտեցնելու համար Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներու մակարդակին։

Թուրքիա հարուստ է հողային տարածութեամբ։ Երկրի ընդհանուր տարածութիւնը (ներառեալ բռնագրաւուած Հայաստան, Աղեքսանդրէթ, եւայլն), 779·452 քառակուսի քիլոմեթր է, որուն մշակուած մասը 234·000 քառակուսի քիլոմեթրի կը հասնի, իսկ անտառային տարածութիւնը՝ 201·700 քառակուսի քիլոմեթրի։ Թուրքիոյ հողերուն միայն 3%–ը մաս կը կազմէ Եւրոպական ցամաքամասին, այսուհանդերձ Եւրոպայի հետ բաղդատած, ան երրորդ տեղը կը գրաւէ որպէս հողային տարածութիւն, յաջորդելով Խորհ. Միութեան ու Ճրան – սային։

Թուրքիոյ հողերու ընկերային բաժանումը չատ անարդար կերպով եղած է։ 25 միլիոն գիւղացիներուն մօտ երեք միլիոնը ափ մը հող անգամ չունին, իսկ մնացեալին մեծամասնութիւնը գրեթէ ոչինչ ունի։ Օրինակ Ատանայի մէջ 2800 կալուածատէրեր, աղաներ եւ մեծ ատապետեր, որոնք նմանապէս տէրերն են պիւղերու եւ չէնքերու, իրենց միջեւ բաժնուած են չրջանի հողերուն կէսը, մինչ՝ 150·000 ընտանիքներու ինկած է մնացեալ կէսը (3)։

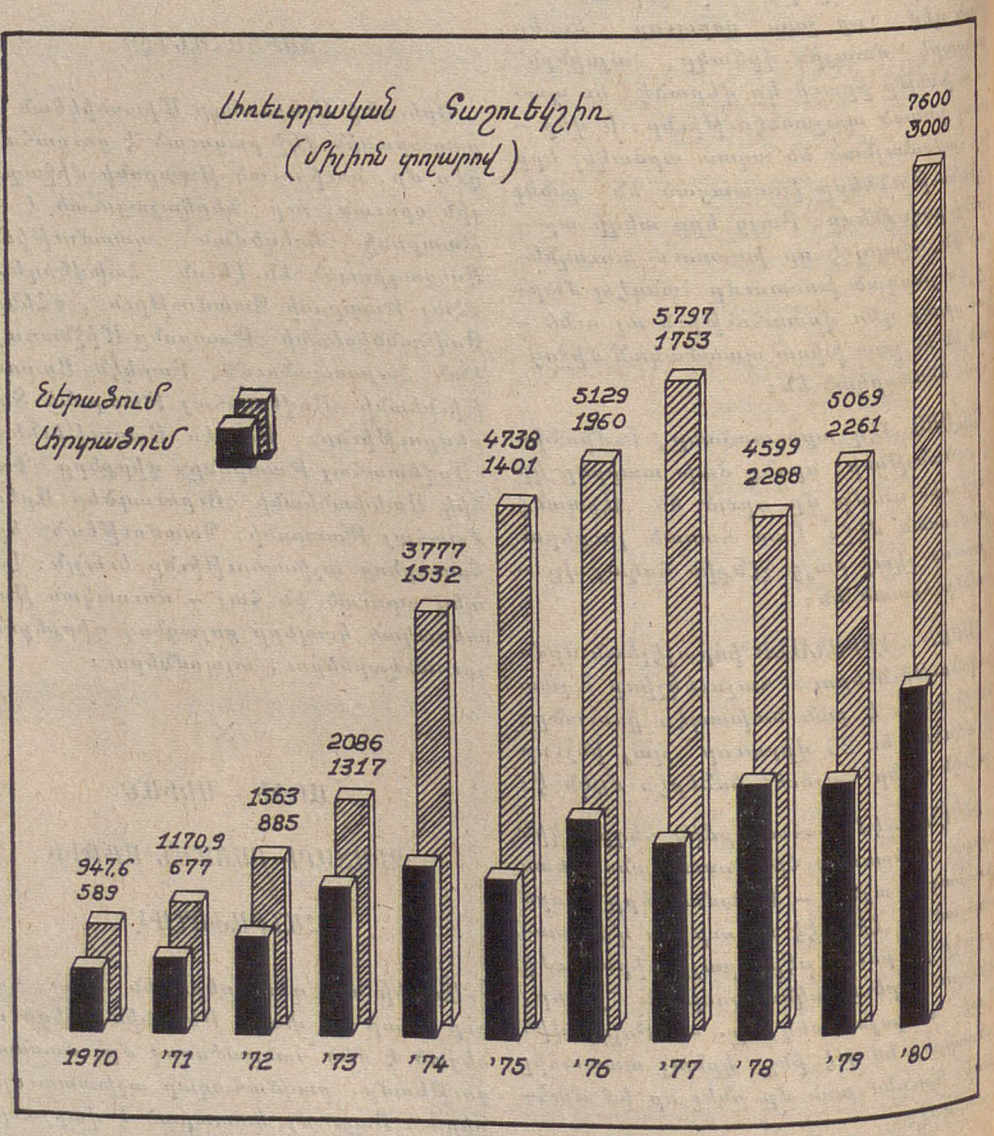
×

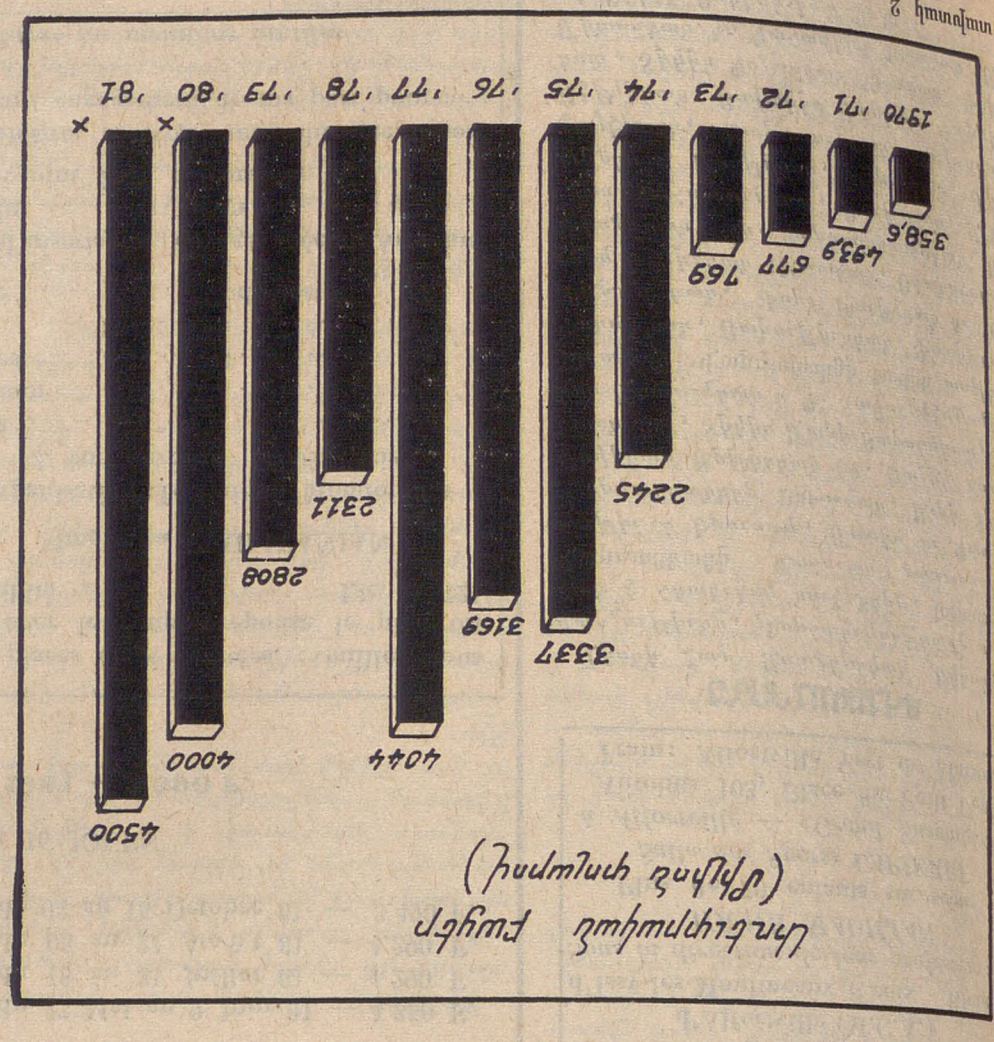
ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄՆԵՐ

Թուրքիոյ երկրագործական գլխաւոր արտադրութիւնները են՝ ցորեն, գարի, հաճար, վարսակ, ծխախոտ, բամպակ, պտուղներ, ձիթապտուղ, չամիչ եւայլն։ 1977–ին, Թուրքիա այլ նիւթերու կողքին, արտադրած է 15 միլիոն թոն ցորեն, 0·6 միլիոն թոն բամպակ, 0·3 միլիոն թոն ծխախոտ եւ 9·1 միլիոն թոն շաքարեղէն։

Արդարեւ, հողագործական մարզին մէջ արձանագրուած են բաւական բարելաւումներ։ 1950–ական թուականներուն մշակելի հողերու տարածութիւնները կ՛ընդարձակուին, իսկ վերջին տասնամեակին՝ զգալի քայլեր առնուած են ցանքերուն արտադրողականութիւնը աւելցնելու համար. օգտագործուած են լաւորակ հունտեր, պարարտացուցիչներու ներմուծումը զգալիօրէն աւելցած է (1962–ին գործածուած պարարտացուցիչներու ընդհանուր քանակն էր 214·000 թոն, 1970–ին ան կը բարձրանայ 2·2 միլիոն թոնի, իսկ 1976–ին կը հասնի 5,5 միլիոն թոնի)։ Այս քանակը կը համապատասխանէ Ե. Տ. Հ.ի իւրաքանչիւր հեկտարի վրայ գործածուած պարարտացուցիչներու մէկ քառորդին։ Թրաքթէօրներու թիւը նոյնպէս աւելցած է, 1962–ին երկրին մէջ գործող թրաքթէօրներուն թիւն էր՝ 44·000, 1977–ին անոնց թիւը կը հասնի 315·000։ Ասով մէկտեղ, այժմ կարիքը կը զգացուի այս թիւը 1982 – 1983–ին բարձրացնելու 800·000–ի։ Օտար ընկերութիւններու հետ գործակցարար Թուրքիա իր հողին վրայ կ՛արտադրէ ասոնց մէկ մասը. 1976–ին ան արտադրած է 35·000 թրաքթէօր։ Կը նախատեսուի «Ֆիաթ» ընկերութեան հետ համաձայնաբար արտադրել յաւելեալ 200·000 թրաքթէօր։ 1977–ին, իւրաքանչիւր 1000 հեկտար հողին համար կային 11 թրաքթէօր, Եւրոպայի մէջ նոյն տարածութեան վրայ 85 թրաքթէօրի փոխարէն (4)։

Այս բոլոր բարելաւումներով հանդերձ, Թուրքիոյ հացահատիկի հասոյթը Իտալիոյ հասոյթին երկու երրորդն է, իսկ Ֆրանսայի հասոյթին միայն կէսը։ Մասնագէտներու համաձայն, այս կացութեան պատճառներէն մին այն իրողութիւնն է, որ անձրեւով ոռոգուող հողերուն 55%–ը կը յատկացուի այնպիսի ցանքերու, որոնք չարմարագոյնը չեն ու լաւագոյնս չեն համապատասխաներ հողին տեսակին։ Միւս կողմէ՝ Համաչարհային Դրամատան մէկ տեղեկագրութեան համաձայն՝ առեւտրականօրէն նուազ արժէք ունեցող նիւթերու արտադրութիւնը աւելի է քան թանկարժէք բանջարեղէնու արտադրութիւնը (5)։ Միջազգային դէտեր այն կարծիքը ունին թէ Թուրքիոյ ճարտարարուեստականացման

Հոբելյարական բայեր
(մինչև տոկոսով)

ղեկավարությունը, ինչպես նաև ՀԿԿ Կենտկոմի, Մինսկի մարզային և քաղաքային կոմիտեների ներկայացուցիչները։

Ներկա էին Բելոռուսական ՍՍՀ Գերագույն խորհրդի պատվիրակությունը, Բելոռուսական ՍՍՀ Մինիստրների խորհրդի անդամներ, Բելոռուսական ՍՍՀ Գերագույն խորհրդի պրեզիդիումի անդամներ, Բելոռուսական ՍՍՀ Գերագույն խորհրդի պատգամավորներ, Մինսկի մարզային և քաղաքային խորհուրդների պատգամավորներ, Մինսկի մարզային և քաղաքային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, Մինսկի մարզի և քաղաքի աշխատավորներ։

Ներկաները ոտքի կանգնելով ողջունեցին Կենտկոմի, Մինսկի մարզային և քաղաքային կոմիտեների, Բելոռուսական ՍՍՀ Գերագույն խորհրդի պրեզիդիումի, Մինսկի մարզային և քաղաքային խորհուրդների պատգամավորների, Մինսկի մարզի և քաղաքի աշխատավորների անունից ուղարկված հեռագրի հեղինակ, ընկեր Լեոնիդ Իլյիչ Բրեժնևին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԻԼԱՆՕ.– Տիկին Աբսինէ Ճանպէազեան – Ճամճեան, անզարմանելի վիշտով, իր միակ աղջկան՝

ՆՈՐՄԱ ՓԻՒՐՓՃԵԱՆ – ՃԱՄՃԵԱՆԻ

մահուան առիթով, միանալով փեսային՝ Ճորճ Փիւրքճեանի, եւ սիրասուն թոռնիկներուն՝ Մառինայի, Լաուրայի եւ բոլոր հարազատներուն դառն կսկիծին, խորին ընդհակալութիւն կը յայտնէ Վեհափառ ՎԱՉԳԷՆ Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հեռագրով յղած մխիթարանքի խօսքերուն, աղօթքներուն եւ օգնութիւններուն համար, ինչպէս նաեւ՝ Գերշ. Տէրեան Արք. Ներսոյեանի եւ Ներսէս Եպս. Պօզապալեանի, ազգականներուն եւ բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց որոնք այցելութիւններով, հեռագրով, նամակով կը մխիթարեն իր վշտահար սիրտը։

Մարտ 30, 1981

L'Union des Etudiants
et de la Jeunesse Arménienne
organise
UN MEETING — DEBAT
« *La Jeunesse Arménienne de Paris* »
Dimanche, 5 Avril, à 16 h.
Centre Protestant Montsouris
8, *Villa du Parc Montsouris - Paris* 14e

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
Dans le cadre des manifestations jubilaires du
75ème Anniversaire de l'U.G.A.B.

Sous la présidence effective de:
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
(Président d'Honneur du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.)

JOURNÉES DU CENTRE CULTUREL

Alex Manoogian

Organisées par
Le Comité local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
Au profit de leurs œuvres culturelles et sociales.
SAMEDI 11 *AVRIL et DIMANCHE* 12 *AVRIL*
de 11 *heures à* 23 *heures*

STANDS DIVERS:
Livres et disques arméniens — Peintures — Linge de maison — Photos — Cadeaux souvenirs — Jeux éducatifs — Alimentation — Bijouterie — Brocante etc., etc.

ANIMATION
Jeux et concours divers, échecs, tric - trac
TOMBOLA

BAR — BUFFET — DEJEUNER — DINER
Des spécialités arméniennes spécialement préparées par les Dames de l'U.G.A.B. seront servies le Samedi de 12h.30 à 15h. et de 19h.30 à 21h.30,
ainsi que le Dimanche, de 12h.30 à 15h.
118, *Rue de Courcelles Paris* 17ème *Métro: Courcelles — Bus N°* 30 et 84
VENEZ NOMBREUX!

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

○ BEYROUTH: 2.290 F.
○ DAMAS: 2.350 F.
○ ALEP: 2.450 F.
○ ATHENES: 1.400 F.
○ ISTANBUL: 1.350 F.
○ NEW YORK: 2.065 F.
○ MONTREAL: 2.100 F.
○ TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours
30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒԾԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒԲԼԵՆԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած

ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ - ԳԱՎՈՒՓՃԵԱՆԻ

Նախկին Տնօրէնուհի Ազգ. կեդրոնական վարժարանի

կիրակի, Ապրիլ 5, *ժամը* 16–ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iena — 75016 Paris (Métro: Iena)

կը խօսի՝ ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ԷԼՄԱՅԵԱՆ (երգ), ՅԱՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ (դաշնակ)
JAMES LYON (*violoncelle*)
ՆԱՒԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ եւ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ
Ղեկավարութեամբ՝ ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵ ԱՆԻ

Դրուագ մը կամաարականի «Վարժապետին Աղջիկ»էն

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Մուտքը ազատ է

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շիրինեան եւ Տակառեան ընտանիքնե – րը, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Էլիզ Քէօսէեանի մահուան առթիւ, 200 Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ի (ստանալ « Յառաջ »էն)։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՍՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

Կիրակի, Ապրիլ 5, ժամը 15-ին
ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ եւ ՀԱՑԿ. ՊԱՐԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ
Ալֆորվիլի (Հ.Մ.Տ.) եւ Իսի-լէ-Մուլինոյի (Կապ.Խաչ) պարի դպրոցներուն
Ղեկավարութեամբ իրենց ուսուցչին
ԺԻՐԱՑՐ ՄԱՏԻԼԵԱՆԻ
70 *երախայէ աւելի բեմին վրայ։*

———×———

Le Dimanche, 5 Avril, à 15 h.
AUDITION-SPECTACLE DE DANSE
des Ecoles de Danse Arménienne
d'Alfortville (M.C.A.)
d'Issy-les-Moulineaux (Croix - Bleue)
Sous la direction de leur professeur:
JIRAIR MADILIAN
Plus de 70 enfants sur scène!
Salle des Sports LAPIERRE
à Alfortville — «Grand Ensemble»
Autobus 103, Place du Petit Pont
Train: Alfortville Vert de Maison

AUTO-ECOLE
MIHRAN

———×———

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57
Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, շնորհակալ – լութեամբ առացած է, փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.– Ողբ. Վարդանոյշ Հայրապետեանի թաղման առթիւ, Հայրապետեան ընտ. 500, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մէլիքեան, Լեւոն ձէրանեան եւ զաւակները 150–ական, Մուշեղ ձէրանեան, Օր. Ռէմոնտ եւ Օր. Մէլինէ Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Կարնիէ, Այրի Տիկին Վեհանոյշ Քընկէյեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գարաճեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիս ձէրանեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիզարճեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Գառնիկեան 100–ական, Այրի Տիկին Երանուհի ձէրանեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Մուկթարեան 50–ական Ֆ.: Առացած է նաեւ.– Վարդուհի եւ Թագուհի Թընկըրեանէ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կիրակոսեանէ, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Թորոսեանէ 100–ական Ֆ.:

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 15 au 26 Avril 81 — 3.250 F.
du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS

du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile: 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal.....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
.....

Rayer les mentions inutiles

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները, եղիսաբէթ Վարդանեանի մահուան քառասունքի առթիւ.– Երուանդ, Մասիս եւ Պատրիկ Վարդանեաններ 100–ական, Այրի Տիկին Ծովինար Արթինեան 50, Խաչիկ Ճամճեան 300, Տիկին Մարի Բարսեղեան, Տիկին Եաղուպեան և Պ. Տավուլտիօլիքեան 50–ական: Վարդանանցի տօնին առթիւ.– Կանանեան, Յարութիւնեան, Դուլթեան, Մխքայէլեան, Ժորժ Թուլէյեան եւ Օր. Էլիզ Մէլիքեան 100–ական, Օհաննէսեան, Մխքճեան, Օր. Գործակատարեան, Աւետարան Պահատուրեան, Թուլէյեան, Աւետիքեան, Թուլէյեան, Թորոսեան, Մխքայէլեան, Խաչատուրեան, Պօյաճեան, Սէթիլեան, Յովակիմ Սարեան, Գաբրիէլեան, Տիկին Պօյաճեան 50–ական, Ռիթիա Մինասեան եւ Պահամեան 10–ական, Արբ Տիկին Ոսկերիչեան 30 Ֆ.:

ՇԱԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
4
SAMEDI
4 AVRIL
1981

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.879

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.879

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՎԵՐՍԿՍԱԻ

—o—

69 Մեռեալ, 336 Վիրաւոր

1978-էն ի վեր, Պէյրութ այսքան բուռն ռմբակոծութիւններ չէր ունեցած եւ քաղաքը կրկին խուճապի ու սարսափի մթնոլորտի մը մէջ թաղուած է: Ամէնէն ծանր յարձակման թիրախ եղած է Զահլէ, քրիստոնեայ մեծաղոյն քաղաքը: Ինչպէս ամէն անգամ, ոչ ոք կրնայ յստակ ըսել թէ ի՞նչպէս սկսած է ամէն բան: Մայրաքաղաքը երկուքի բաժնող - արեւմտեան եւ արեւելեան Պէյրութ - սահմանագիծն է, որ յանկարծ բռնկած է, Յամակոս փողոցի անցքի մէկ կէսին վրայ, ծանօթ Փռիմօ անունին տակ, որ միլղէպ մը պատահած է լիբանանեան բանակին եւ տարհամոզման արագ բռնկած է: Այս վերջինները, զլխաւորաբար Սուննիներէ բաղկացած, ունեցած են աւելի քան 500 հրազունդ վիրաւոր, եւ չեն խնայուած ոչ հիւանդանոց, ոչ դպրոց: Երկու հիւանդանոց, որոնց մէջ՝ Օթէլ - Տիէօն ռումբեր ըսած են եւ վերջինին մէջ ֆրանսացի բժիշկ մըն ալ վիրաւորուած է: Զոհերու մէջ չեն պակսիր երախաներն ալ, 6 դպրոցական վիրաւորուած են բայց զոհերու ճշդիւ թիւն դժուար է գիտնալ, Ուրբաթ առաւօտեան լուրերու համաձայն 69 մեռեալ կար եւ 336 վիրաւոր: Հազարաւոր աշակերտներ փակուած մնացած են դպրոցներու մէջ: Նուազ վնաս կրած է արեւմտեան - Պէյրութ, ըստ լիբանանեան ուժերու, հրացանաձգութիւն - ները ծայր տուած են աւելի պաղեստինեան գաղթականներէն քան սուրիական ուժերէն:

×

Ալեւս անցքի բոլոր կէտերը փակ են եւ Պէյրութի մէկ կողմէն միւսը անցնիլը անկարելի է: Քաթայէպներու ձայնասփիւռը կը թելադրէ ժողովուրդին փողոց չելլել ու ամէն ոք տունը փակուած է մինչ ռումբերու եւ հրացանաձգութեանց ձայները կրկին կը խուլցնեն: Ոմանք ակած են դէպի լեռ երթալ, իբրեւ աւելի ապահով վայր: Էշրէֆիէի մեծ մասը զրկուած է ելեկտրականութենէ եւ փողոցները պարապ են: Լիբանանեան ուժերու ձայնասփիւռը «Լիբանանի Ձայն» կը հաղորդէ, որ Սուրիացիք էշրէֆիէի բնակարանային 6 - 7 թաղ բուռն ռմբակոծութեանց ենթարկած են: Պէյրութէն 50 քիլոմեթր արեւելք, քրիստոնեայ ուրիշ քաղաք մը՝ Պեքաա նաեւ բուռն ռումբերու թիրախ եղած է: Քոթիճիէն տը փարի կը գրէր Ուրբաթ առաւօտ, թէ ըստ կարգ մը աղբիւրներու, այս բռնկումը կրնայ արագացնել դէպքերը եւ օրինակի համար մղել Պէյրութ ձեմայէլը, որ «Լիբանանի ազատ Պետութիւնը» հրաման կ'ուղարկէ, կասեցնելու համար պաղեստինեան գաղթականներուն եւ սուրիական ուժերուն յառաջխա-

«THE TIMES» ՃԱՄԲՈՒ ՁԷ ԴՐԱԾ ՊԵՒՆԱՐ ԼԵԻՆԷ

ԻՆՉՊԷՍ «ԿԵՐԵՒԱԿԱՑԵՆ» ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

«Թէրճիւման» Ապրիլ 2-ի թիւին իր առաջին էջին վրայ կը հաղորդէր թէ թերքական բողոքին ընթացք տալով (տես «Յառաջ» Ապրիլ 2), Թայմզի տնօրէնութիւնը պաշտօնանկ ըրած է Պեւնար Լեվինը, Մարտ 26-ի յոդուածին իրրեւ հետեւանք: Նախորդ օրուան, Ապրիլ 1-ի Թայմզի մէջ իսկ, Պեւնար Լեվին կը հաստատէր թէ որեւէ խնդիր չունի թերթին նոր տնօրէնութեան հետ (Ապրիլ 1-ին, Թայմզ սեփականութիւնը կը դառնար իր նոր տիրոջ, որ Աւստրալիացի մըն է) եւ ով որ հակառակը կ'ըսէ բացարձակապէս սուտ կը խօսի: Պիտի չբունակէ իր աշխատակցութիւնը մինչեւ Ապրիլ 23, քանի այդ թուականին Ամերիկա կը փոխադրուի ու կ'աւելցնէ «այդ թուականէն ետք ալ, առորագրութիւնս պիտի երեւայ Թայմզի մէջ:

ղացումը: Աւիկա տէ ֆաթօ բաժանուած պիտի նշանակէր երկրին:

Ուրբաթ առաւօտ ռմբակոծութիւնները կը շարունակուէին մինչ իսրայէլեան օդուժն ալ կը ռմբակոծէր Պէյրութէն հազիւ 25 քիլոմեթր անդին պաղեստինեան կայանները:

× Քաթայէպները կ'ըսեն թէ սուրիական ուժերը ուրիշ բան չեն եթէ ոչ զրահաւոր բանակ մը Խորհ. Միութեան հակակշռին տակ:

× Ցաւով իմացանք նաեւ թէ այս դէպքերէն առաջ, իրենց բնակարանին մէջ, անարգ ոճիրի մը զոհ գացած են Տօքթ. Գէորգ Կէրկէրեան եւ կինը՝ Սրաքսի, Զորեքշաբթի Մարտ 25-ին: Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Կիպրոս, Մարտ 29-ին, էշրէֆիէի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի մատրան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ վերահաստատած են իրենց վճռական որոշումը օգնութեան հասնելու Թուրքիոյ, որպէսզի զարկ տայ իր անտեսութեան եւ վերակազմակերպէ իր զինեալ ուժերը: Այս որոշումը յայտնուած է Թուրքիոյ եւ Միացեալ - Նահանգներու, Թիւրքմէնի եւ զօր. Հէյկի խորհրդակցութեանց առթիւ:

ՀԻՆԴԼԷ «մտային գեանի վրայ» կրնայ դառնալ, վճռեցին ամերիկացի հոգեբոյժները, որոնք զինքը քննեցին: Նախագահ Ռեյկընի վիճակը լաւ է: Նոր նամակ մը գտնուած է հինգշէնէն ուղղուած ճոռի Ֆոսթըրի, եւ գրուած մահափորձէն միայն 2 ժամ առաջ, ուր կ'ըսէ. - «Սիրելի ճոռի, չատ հաւանական է որ սպաննուիմ Ռեյկընը փորձել մեռցնելու առեն: Այդ պատճառով է, որ քեզի կը գրեմ այս նամակը: Գիտես հիմա, քեզ չատ կը սիրեմ»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ հրէական հիմնարկութեան ներկայացուցչական Խորհուրդը, որ ժողով գումարած էր Հինգշաբթի առաւօտ, յայտնեց թէ «հրէական քուէ չկայ» նախագահական ընտրութեան առթիւ: Նախագահը՝ Սչէն տը Ռոչիլտ ըսաւ թէ Խորհուրդը կը մերժէ տեղն անցնիլ «իր ամէն մէկ անդամին անձնական պատասխանատուութեան»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԹԷ ԾԻԾԱՂԵԼԻՆ ՍՊԱՆՆԷՐ...

—o—

Մեր սիրելի «Խելօք Զալօ»ն չի նեղուիր անչուշտ, եթէ անգամի մը համար (կը վստահեցնեմ որ՝ տեղաւորուելու բնաւ միտք չունիմ) գրաւեմ իր սիւնակը եւ ես ալ ձեռնարկեմ ծաղկաքաղի մը, զոր չեմ կրնար, սակայն, ծաղրական չկրնար, այնքան լուրջ են հոն չօշափուած նիւթերը:

Օր մը, կ'ըսէի «Յառաջ»ի երդիճագիր մէկ ծանօթ աշխատակիցին, թէ օրէ օր անհրաժեշտ կը դառնայ երդիճաթերթ մը հրատարակել բայց՝ դժուար գործ է: Ու հրաշալի պատասխան մը տուաւ ինծի՝ «բնաւ դժուար չէ, ամէն բան եղածին պէս գրէ՛, արդէն երդիճական է...»: Արդարեւ, միայն մէկ երեսն առնելով «մեր կեանքին», այսինքն՝ մամուլը, կը տեսնենք թէ բոլորովին կորսնցուցած ենք - եթէ ունէինք - ծիծաղելի զգացումը եւ ան ալ, ու հոգ իսկ է ողբերգութիւնը, մեր ամէնէն նուիրական հարցերուն առթիւ:

×

Սառեւ երեք նմոյշներ, զորս կու տանք եղածին պէս, աւելորդ սեպելով որեւէ մեկնաբանութիւն: Եւ ըսել թէ տուն տուող նիւթերն են՝ հայկ. հոդերը, արեւի լոյսէն զրկուած տարաբախտ հայ երիտասարդ մը ու Ապրիլ 24ը: (Բոլոր ընդգծումները՝ մեր կողմէ). -

ԱԶԴԱԿ (Պէյրութ, Մարտ 2)

«Մենք Բաֆֆի Մամենեան, Սահակ Մամենեան, Վիվիան Սարգիսեան եւ Կարին Փափազեան, ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ ԾՊՈՒՒԵՑԱՆՔ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱՁՆԵՐՈՎ եւ այցելեցինք մեր թաղի Հայերուն տուները: Մենք ԵՐԳԵՑԻՆՔ ու խնդրեցինք որ օժանդակեն Հրայր Գիլինեանի փոնտին: Բոլորն ալ ուրախութեամբ տուին: Կը փոխանցենք մեր հաւաքած չորս հարիւր լիրանոց ոսկին»:

×

Ալիք (Թեհրան, Մարտ 17)
«ՍՓԻՒՌՔՈՒՄ ԳԾՈՒԱԾ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՐՏԷԶԸ
«Վերջերս Թեհրանում, մի Հայաստանի (*) բարեկ է հրատարակուել, որը եզակի է իր տեսակի մէջ սփիւռքում:

«Այս գնահատելի աշխատանքի հեղինակն է՝ պրն. Նազար Ն. Գրիգորեանը:

«Քարտէզը պարունակում է Պատմական Հայաստանը, հարեւան երկրներով. գծուած են Հայաստանի Հանրապետութեան, Խորհրդային Հայաստանի եւ Սեւրի դաշնագրի սահմանները:

«Պրն. Նազարից հարցնում ենք, ինչպէս մտադրուեցիք այս քարտէզը պատրաստել: Նա պատասխանում է. - «Շուրջ չորս տարի առաջ, երբ կնոջս հետ եւրոպայից Իրան էինք վերադառնում, եւ անցնում էինք Թուրքիայի վրայով, էրզրումի շրջանում ԿԻՆՍ ԹԱՇԿԻՆԱԿԸ ՀԱՆԵԼՈՎ ՀԱՐՑՐԵՑ, ԹԷ՝ ՈՐՏԵՂԻՑ ՊԻՏԻ ՍԿՍԵՆՔ ԼԱՑԵԼ: Ես որպէս (եթէ կարելի է ասել) քարտէզագէտ, մտածեցի թէ մէկ հայ ինչո՞ւ չպիտի իմանայ, թէ մեր հայրենիքի սահմանները որոնք են: Ուստի մտածեցի այդ քարտէզը պատրաստել, որպէսզի ամէն մի հայ ճամբորդ, իմանայ, թէ ՈՐՏԵՂԻՑ ՊԻՏԻ ԱՐՏԱՍՈՒԻ, եւ որտեղից են սկսում մեր պահանջները»:

×

«ՅԱՌԱՋ» (*Փարիզ, Ապրիլ 1*)

«1915-ի Մեծ Եղեռնի՝ Տէսիմի Ցուշարձանի Յանձնախումբը, համախոր հուրդ Տէսիմի եկեղեցւոյ վարչութեան, կը խնդրեն շրջանի հայ հասարակութիւնէն, նկատի ունենալով որ Տէսիմի մէջ ՋԱՏԻԿԸ եւ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՍԳԱՏՕՆԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՆ ՄԻԵՒՆՈՅՆ օրը՝ 19 Ապրիլ, կիրակի առաւօտ, իրենց ընտանեկան հոգեհանգիստը կատարել Ծաղկազարդին կամ Զատիկի եւ Սգատօնի յաջորդ կիրակին»:

Եւ՝ վերջ: Կամ թերեւս հարցում մը Տէսիմի եկեղեցւոյ վարչութեան. - Բան մըն ալ նախատեսուա՞ծ է Համբարձման տօնին համար, որ ի դէպ այս տարի Մայիս 28-ին է...:

ԱՐՓԻԿ

(*) «Յառաջ». - Պէտք է ըլլայ՝ Հայաստանի մի քարտէզ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՐՏ 27 - 28)

ՄԱՆՐԱՓՈՐԱԳՐԻՉԻՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Սիրող նկարիչ Արամ Ցարութիւնեան բրինձի հատիկի չափ սատափի կտորի մը վրայ պատկերացուցած է 1917-ի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան դէպքը՝ Պետրոգրադի ձմեռնային պալնատի յարձակումը: Արամ Ցարութիւնեանի տունը կամ ամէն տեսակ արձանիկները, փայտէ, ոսկորէ ու քարէ պատրաստուած գործեր, նկարներ, որոնք ցոյց կուտան քանդակագործ, նկարիչ, ոսկերիչ արուեստագէտին ընորհքը: Այդ հաւաքածոյին մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն տասնեակ մանրափորագրութիւններ, որոնց կարգին՝ Գրիգոր Նարեկացիի դիմանկարը, կերտուած մարդու մազի վրայ:

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը, ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրակին լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (49-րդ թիւը) որու իրենց աշխատակցութիւնը բերած են. -

ԱՆՆ - ՄԱՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ՝ Էսքալ ա Շիփր

ՄԱՌՈ ՆՇԱՆԵԱՆ՝ Կախեալ է գրելէս

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ՝ Փիսաւօ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ՝ Բացարձակին վրէժը

ՏՈԼՄԱ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

ԳՐԵՑ՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

Գաղափարներ կան, զորս կ'արժէ պե-
ղել, կ'ըսեն Ֆրանսացիք: Ըստ երեւոյ -
թիւն տոլմաինը անոնցմէ է: Յորացննենք
ուրեմն, քանի այսքան վէվլուկ կը բարձ-
րանայ անոր չուրջ:

Յօսքս անշուշտ վերջին յօդուածիս մասին
է «Համերգի մը առթիւ» խորագրով (*):
Այս տոմսը երկու մասերէ կը բաղ-
կանար. «տեսական» մաս մը ու, որպէս
կենդանի օրինակ, քանի մը տող Լուսինէ
Զաքարեանի ու Կոմիտաս Քառեակի մա-
սին:

Սկսինք երկրորդ մասէն:

Կոմիտաս Քառեակի հասցէին գրուած
գնահատական տողերուն մասին առար-
կութիւն չկայ: Ուրախ եմ: Արդէն գնա-
հատութիւնը ոչ մէկ առեն հարց էէ ըս-
տեղծած մեր մօտ, դժբախտութիւն է:
Անցնինք:

Տարակարծութիւնը ուրեմն Լուսինէ
Զաքարեանի չուրջ է: Ըստ ոմանց քննա-
դատութիւնը ամբողջովին անտեղի է,
ըստ այլոց՝ չափազանցուած: Բացատր-
ուինք ուրեմն:

Լուսինէ Զաքարեանի երգահանդէս -
ներէն մէկուն առաջին անգամ ներկայ
եղած եմ ճիշդ տասը տարի առաջ, 1971
Յունուարին, Պէյրութի ամերիկեան հա-
մալսարանի «Խեմպլի Հոլ»ի մէջ: Ցա -
ճախ ունկնդրած եմ նաեւ իր սալերէն
մէկը, հրապարակուած 1968–ին կար -
ծեմ, Երեւանի մէջ: Այս հանդիպումները
առաւելաբար համակրանք ներշնչած են
ինծի:

Էնվալիտի երգահանդէսը սակայն այլ
բան էր: Անընդունելի՝ նուազախոյնը
չորս պատճառներու համար.

Ա. – Երգչուհին ոչ մէկ յարգանք յու-
յաբերեց իր մեկնաբանած կտորներուն
ընտրին հանդէպ: Ի բաց առեալ քանի
մը կտորներէ, մնացեալ բոլորին պարա-
գային չափի ու կշռոյթի յարգանք չկար:
Ընդհակառակն: Մէջտեղ հանելու համար
իր ձայնի քնարական զեղեցկութիւնը (որ
խնդրոյ առարկայ չէ), Լուսինէ Զաքար-
եան ամենայն ազատութեամբ ընտրը -
ները յարմարցուցած էր իր ուզած ձե -
ւով:

Բ. – Նոյն նպատակաւ, Լուսինէ Զա -
քարեան քրեմոլօ մացուցած էր ամէն
տեղ: Իմ համեստ կարծիքով, երգելու
այս ոճը ամբողջովին խորթ է հայկական
եկեղեցական երաժշտութեան նկարագը -
րին հետ: Այս երաժշտութեան գլխաւոր
յատկանիշներէն մին պարզութիւնն է՝
արտաքին չպարներէ զերծ մերկ զեղեց -
կութիւն մը:

Գ. – Եւրոպական կտորները մեծամաս-
նութեամբ մեկնաբանուեցան երաժշտա -
նոցի մը առաջին դասարանի մակարդա-
կով: Դժբախտաբար ո՛չ աւելի, ո՛չ ալ
պակաս:

Դ. – Փոխանակ յառաջդիմելու, Լու -
սինէ Զաքարեան կարեւոր յետքայլ մը
արձանագրած է անցնող տասը տարի -
ներուն ընթացքին: Կշռոյթներու խախ -
տումը Պէյրութի մէջ ալ նկատելի էր.
այժմ կշռոյթ չէ մնացած այլեւս. Լուսի-
նէ Զաքարեան կ'երկարէ իր ուզած չա -
փով, մինչ իրեն ընկերացող խեղճ եր -
գեհնը տափակ նօթ–ի մը վրայ դամուած,
ընելիքը չի պիտեր:

Ընդհանուր առմամբ երգչուհին չա -
փազանց կարեւորութիւն կուտայ իր
ձայնի անտաշ զեղեցկութեան, ու անբա-
ւարար տեղ կը տրամադրէ լինքնաշխա -
տութեան: Մնացեալին մասին միայն
արհամարհանք ունի: Արդ՝ երգը միայն
ձայն չէ, այլ նաեւ բնագիր, նկարագիր
ու աշխատանք:

Այս արհամարհանքին զոհ գնաց նաեւ
Կոմիտաս Քառեակը: Առանց նկատի առ-
նելու, որ յայտագիրը միայն իր երգա -
հանդէսով չէր վերջնաւոր, Լուսինէ Զա-
քարեան այնքան բազմապատկեց պիսեերը
(մեծ մասը անտեղի կերպով), որ սոնք
զրեթէ նոյնքան երկար տեւեցին որքան
իր հիմնական բաժինը: Արհամարհանքը
անքաղաքավարութեան աստիճանին հա-
սաւ. անվերջանալի պիսեերուն վերջ մը
տալու յոյսով, կազմակերպիչները այլեւս
յայտարարեցին, որ հինգ վայրկեան զա-
դարէ մը եաք, հերթը պիտի զար Կոմի-
տաս Քառեակին. ինչ փոյթ. Լուսինէ
Զաքարեան չարունակեց երգել: Ար -

դիւնք. Կոմիտաս Քառեակը զոհեց նա -
խատեսուած կտորներէն մին ու սկսաւ
նուագել աննկարագրելի խառնաշփոթու-
թեան մը մէջ: Հարկ եղաւ սպասել երկ-
րորդ կտորին՝ այսինքն Մխրզոյեանի
Ֆուարթէթին, որպէսզի Քառեակը կա -
րենար ցուցաբերել այն հարազատու -
թիւնն ու զեղեցկութիւնը՝ արդիւնք ջա-
նադրութեան եւ տաղանդի, որուն առ -
ջեւ կարելի է միայն խոնարհիլ:

×

Այսքանը տոլմային մասին, որ լինչպէս
ըսի հիմնականը չէր, այլ պարզ օրինակ
մը: Հոս պարտիմ տուրք տալ Լուսվիկ
Պազիվին. առաջին անգամ լինքն է որ
պատկերասրը զուգահեռ մը ըրաւ տոլ -
մային ու երաժշտութեան միջեւ, Միլա-
նոյի մէջ, ԻՒՈՄ–ի Ա. համագումարի
ընթացքին, 1978–ի ամառը: Այնպինք
հիմնականին, որ լինքնութեան հարցն է
անշուշտ:

Առաջին հերթին զարմանք մը կ'ուզեմ
յայտնել, որ անմեղ չէ անշուշտ: Ինչո՞ւ
համար ազգապահպանումէ ճառողները
ամենաքիչ հետաքրքրուողներն են լինք -
նութեան հարցով: Ինչո՞ւ անոնց մօտ է
որ կը հանդիպինք ամենաթոյլատու կեց-
ուածքներուն, երբ լինքնութիւն եւ մշա -
կոյթ կ'ոտնակոխուին:

Ի՞նչպէս կարելի է ծափահարել, երբ
արուեստագիտուհի մը կ'արհամարհէ
թէ՛ բնագիրը թէ՛ նկարագիրը մեր եր -
գին: Ի վերջոյ մշակոյթը կը փոխանցուի
տուն ու սերունդէ սերունդ, ար -
ուեստագէտներու, գրագէտներու ու նոյն-
լինքն ժողովուրդին խողովակով: Ի՞նչ կը
մնայ այդ ժառանգութենէն եթէ ազա -
ւաղուած կերպով հասնի մեզի:

Լուսինէ Զաքարեանի համար տարբե -
րութիւն չկայ Ներսէս Շնորհալիի ու
Փերկոլէզիի միջեւ: Ազատ է: Բայց ըս-
փիւռքահայու իմ կեդրոնական եզրս
տարբերութիւնն է, հարազատութիւնը:
Ես չեմ այլեւս եթէ տարբերութիւն
չկայ իմ եւ մնացեալ մէջեւ՝ Հայուն եւ ոչ
– Հայուն միջեւ: Հայը չկայ այլեւս եթէ
լինքն իրեն հետ հարազատ չէ:

Սփիւռքը կորսուած է եթէ տարբերու-
թիւնն ու հարազատութիւնը մնայուն
կերպով չպարունակէ: Ազգա -
պահպանումէ ճառողները տարբերութե -
նէն կ'ամչնան ու կը վախնան: Պատ -
րաստ են հարազատութիւնը զոհելու,
տարբերութենէն խուսափելու համար:
Համոզուած չէ՞ք: Դիտեցէք Լիբանանի օ-
րինակը. ազգապահպանումի գաղափա -
րախօսութեան ամենայայտնի գեմինը,
ինչպէս կ'ըսուի: Արդ, ո՞ւր ծնան այդ
ապուռ ճպուռ երգիչները՝ հայերէն բա -
ռերով եէ՛ եէ՛ երգողները. ժամանակին
Պուրճ – Համամտի մէջ կը ճուայնին, հի-
մա ալ Քալիֆորնիոյ տարածքին:

Ու ո՞ւր կը տեսնէք ամենախոտապա -
հանջ փնտռտուքը հարազատութեան: Օ՛
յարակարծութիւն. այն գաղութներուն
մէջ, որոնք կորսուած կը նկատուէին հա-
յապահպանողներուն համար: Հո՛ս է, օ-
րինակի համար, Ֆրանսայի մէջ, Իսի լէ
Մուլինոյի «այլասերող» տղոց մօտ, Վիր-
ժինիա Փաթիթիի մը նման «կէս հայու -
հի» մը մօտ է, որ ամենալուրջ փնտռը-
տուքները կան հայ երգի, հայ երաժըշ -
տութեան, հայ մշակոյթի: Կարելի է
վիճիլ անո՛նց մեկնաբանութեան կամ ո-
ճին մասին. բայց անհերքելի է անոնց
մօտ հարազատութեան փնտռտուքը ու
լրջութիւնը այդ որոնումին:

Այս տողերը կը գրեմ ամենայն ազա -
տութեամբ, որովհետեւ ես լինքս լիբա -
նահայ եմ ու հպարտ պատկանելիու -
թեամբս: Ջեմ անտեսեր լիբանահայ գա-
դութի առաւելութիւնները, չեմ ուզեր
ծածկել թերութիւնները:

Ինչ որ պարզ է ու մեկին, այն է որ
Ֆրանսահայ գաղութի դժուարին պայ -
մաններուն մէջ առաւել եւս կը հասկըց-
ւի անհրաժեշտութիւնը անգիջող ըլլա -
լու լինքնութեան հարցի գծով: Հաւաքա -
կանութեան մը զանգուածային ներկա -
յութիւնը Հայաստանի մէջ (նուազ չա -
փով Լիբանանի մէջ) ծանրութեան կեդ -
րոն մը կը ստեղծէ միջոցի կալուածէն
ներս: Հարազատութեան գեմնի վրայ
խախտումները այնքան ալ ահաւոր չեն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՕՐԵՐ

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆԻ

ՀԵՏ

—o—

(Բ. և վերջին Մաս)

Երգահանդէսը կը սկսէր իմ կատա -
րումով, պանդուխտի երգով...:

«Վերա՛ն աշուն, դառնէր գարուն,
«Ձամբայ բացուէր զարիպներուն...
«Ղարիպ դառնէր ուր վաթանին
«Չը մեռնէր զարիպ, մուրատ
սրտին...» (*):

Երգահանդէսին վերջնաւորութեան՝
յուզուած ու զամուած էի հայրենի բե-
մին...: Անմիջապէս, կարօտով ու ար -
ցունքով զիս շրջապատեցին տարագիր
Մշեցիներ, զրագէտներ եւ արուեստա -
գէտներ...:

– «Էդ ի՛նչ հոյակապ տարազ է», զո -
չեց, Սասունցի Դաւիթի յուշարձանի
տաղանդաւոր հեղինակ, արձանագործ
Երուանդ Քոչար, որուն ծանօթ էի փա -
րիզին, իր ուսանողութեան օրերէն:

Զիս տեսնելով, ա՛ռ մը քաշեց, վերյի-
շելով անցեալը: Երուանդ Քոչար, ա-
մուսնացած էր զպրոցական մտերիմ ըն-
կերուհիս, չքնա՛զ Վարդուհիին հետ.
անոնք, 1926–ին կ'ապրէին ռիւ տէ զ'է-
ֆօլի իրենց փոքրիկ արուեստանոցին
մէջ: 1928–ին Վարդուհին, մեռաւ թո -
քախտէն, Քոչէնի հիւանդանոցը: Իսկ ի-
րենց նորածին աղջնակը, Վարդ, մօրը
մահէն տարի մը առաջ, իրիկուն մը հո-
գեվարքի մէջ, ես եւ Երուանդ Քոչար
փոխադրած էինք «Մանուկներու հիւան-
դանոցը» ուր եւ մահացած էր. յայնորդ
առաւօտեան արշալոյսին...:

Միշա բեմին վրայ, լսեցի ձայն մը թի-
կունքէս – «Տիկին Արմենուհի, Տիկին
Արմենուհի» եռիս զարձայ եւ տեսայ
բարձրահասակ, թուխ անձնաւորութիւն
մը որ լուռ զիս կը դիտէր: Շուրջիններս
ներկայացուցին, զրագէտ Հրաչեայ
Քոչարն էր...:

– «Ո՛հ, որքան ուրախ եմ» ըսի, յիչե-
լով քնաչարժի հարազատ հոգիով իր
զրածները մանաւանդ, գլուխ գործոց
Նահապետը...–

– «Սիրելի Տիկին Արմենուհի, դու մեզ
փոխադրեցիր Մշոյ դաշտ, Սասնոյ լեռ -
ները եւ Ալասկերտի Զորեր ... դու մեզ
իրապէս յուզեցիր...» – ըսաւ ան: Եր -
դահանդէսին վերջնաւորութեան, զիս շը-
նորհաւորելու եկաւ, Հայաստանի քիւրտ
բանաստեղծ, Զընդին, որ յայտնեց թէ
Տարօնի մեզեդիները, լէ՛ – լէ՛ներն ու
լօ՛ – լօ՛ները, իրեն յիշեցուցած էին
զրդական ողբերգներն ու պարերգները:
Զընդին, լինձի ներկայացուց իր ամբողջ
ընտանիքը, երաժիշտ եւ բանասէր զա -
ւակները, որոնք կը խօսէին հայերէն...:

Իսկ Արագածի փէշերէն, եկած էին
Սասունցիները...: Դժուար է յիշել բո-
լորը, սակայն կարելի չէ մոռնալ մէկը,
սպիտակ մազերով ու պեխերով հսկայ
մը, որ մօտեցաւ, յարգանքով բարեւեց
եւ ըսաւ.

– «Դուռ, մեր հերոսուհի Գիւլիզարի
աղջիկն ես, թոյլ տուր որ պաղնեմ ղքու
ճակատ» եւ համբուրելէ յետոյ ըսաւ. –
«ահա՛, այս պահարան քեզի իրրեւ նը -
ւէր, երբ երթաս քու տուն Ֆրանսա, էն

թուխ ուրեմն հոն. ճօճանակի մը նման
ամէն բան ի վերջոյ իր տեղը կը վերա -
դառնայ ու խախտումները ճեւով մը լին-
նարերարար կը սրբագրուին:

Այսպէս չէ պարագան Սփիւռքի մէջ,
ուր ապազանրութեան վիճակ մը
(état d'apesanteur) պոյութիւն ունի:
Հոս բնական ճօճանակները չկան խա -
տումները սրբագրելու համար. իւրա -
քանչիւր խախտում անվերադարձ չեղու-
մի մը կրնայ առաջնորդել: Հոս պատ -
մութիւնն է ծանրութեան միակ կեդրո -
նը, յղումի միակ կէտը: Հարազատու -
թիւնը անհրաժեշտ է, ներկան պատմու-
թեան գիծին մէջ պահելու համար: Ա-
նանց հարազատութեան ո՛չ լինքնութիւն
կայ ո՛չ ալ պատմութիւն:

Ահա թէ ինչու կորսուած ենք եթէ մեր
լինքնութեան հարցը լուրջի չառնենք: Ա-
հա թէ ինչու կորսուած ենք եթէ մեր
երգին տոլմա խառնենք:

(*) «Ցառաջ», 21/22 Մարտ 1981.

ժամանակ կը կարդաս» – չնորհակալու -
թիւն յայտնեցի եւ համբուրեցի իր ձե -
ռքը: Բայց Սասունցի հայրենակիցս
չյայտնեց լինձի իր անունը...:

Երգահանդէսը կազմակերպած էին
արտասահմանեան երկիրներու հետ բա -
րեկամութեան եւ Մշակութային կապի
Ընկերութիւնը, Հայաստանի Երաժիշտ -
ներու Միութեան Վարչութիւնը եւ Հա -
կական (ՍՍՌ) Կրթական Նախարարու -
թեան Արուեստի Ինստիտուտը:

Ցողնած ըլլալով եւ մերժելով բոլոր
հրաւէրները, երգահանդէսին պիտի
վերադարձանք Քլեվեան վտղոց, Զան -
գուլանեանի տունը, ուր կը գտնուէր
նաեւ հօրաքրոջս աղջիկ Հեղինէն: Նը -
տած ճոխ սեղանին գլուխը, յանկարծ մը
չեզի Սասունցի հայրենակիցս նուիրա -
պահարանը, զոր մոռցած էի վերադար -
ցրանը: Բերի եւ անսահման հետաքր -
քրութեամբ, Հեղինէի, Զապէլի եւ մօ -
տանցն, Եղիազարի ներկայութեան
բացի պահարանը եւ լինչ տեսնեմ...
Զօրավար Անդրանիկի գունաւոր նկար -
գինուորական համազգեստով, կուրծ -
քը զարդարուած պատուանշաններով...
Նկարին տակ զրուած էր լինձի ուղղ -
ուած ձօն մը...: Անկարելի եղաւ զսպ -
արցունքները...: Ցետոյ, նչմարե -
խնամքով ծալուած մեծ թուղթի մը վը -
րայ, մեքենագիր երկար զրութիւն մը
նայեցայ ստորագրութեան եւ կարդա -
ցի Պարոյր Սեւակ անունը, որուն ան -
ծանօթ էի այդ օրերուն. հետաքրքր -
այդ երիկուն ան կը գտնուէր երգաս -
րահին մէջ: Անհամբեր եւ յուզմամբ ըս-
կսայ կարդալ բարձրաձայն...: Դի -
բախտաբար, սկիզբի տողերը միայն կը -
յիշեմ:

– *Մենք յանցաւոր ենք, մենք մեղա -*
ւոր ենք զէպի Անդրանիկը եւ անոր նմաննե -
րը...»: Հազիւ բերանս բացած, տան -
տէրը զոյն նետած, կոպտօրէն ձեռքս
խլեց զրութիւնը եւ չձգեց որ կարդամ
մնացեալը...: Ես, զարմացած եւ խոո -
ված անոր յանդգնութենէն, ըսի – «Բայ
ի՞նչ իրաւունքով կ'առնէք ինծի վեր -
բերել այդ զրութիւնը...»: Մնեցինք -
րը, այլայլած, Հեղինէն ալ միասին,
մէկ բերան զոչեցին. – «Արմենուհի ջան,
մի՛ վշտանար, մենք քեզմէ աւելի տղ -
եակ ենք կացութեան, քո՛ւ սիրոյն եւ զ -
օգուի համար, կը խնդրենք որ այս զ -
րութիւնը չկարդաս, տեղեակ չըլլաս
բովանդակութեան եւ հետդ չտանիս Փ -
րանսա»: Հազար անգամ զղջացի պա -
րանը բանալուս...: Ամէն չանք թափ -
ցի համոզելու զիրենք, թէ, վնասակար
ոչ մէկ բան կը տեսնէի ծրարին մէջ, զ -
նի որ Անդրանիկի մասին ազատօրէն կ -
խօսուէր Հայաստանի մէջ եւ թէ ան -
սուրն ու լուսանկարը այժմ ցուցադր -
ուած էին պետական թանգարանին մէջ.
Սակայն ասոնք տէրը անխախտ մնաց իր
որոշումին վրայ: Զեռքէս առնելով պ -
կերն ու զրութիւնը տարաւ իր սենեակ
եւ փակեց գզրոցին մէջ...: Այդ նոյ -
բական զիշերը, չուզեցի վշտացնել պ -
սիրող եւ հիւրընկալող բարեկամնե -
րը...: Սակայն, հոգիս խռոված մնաց
այդ զիշեր...: Անկարելի եղաւ աչքս պ -
ցել: Գզրոցին մէջ բանտարկուած Անդ -
րանիկի նկարը եւ Պարոյր Սեւակի պատ -
գամը, մղձաւանջ զարձած, զլխս հալածե -
ցին մինչեւ լոյս...:

×

Անջնջելի մնացած է նաեւ հոգւոյս մէջ
Արագածի ստորոտէն, լուսնակ գիչերով
վերադարձ մը, դէպի Երեւան:

Ընկերս Ամէնի լինքնաշարժով, Յուլիա
տաք ու պայծառ առաւօտ մը, Յիցիլիա
Բրուտեանի եւ իր հարազատներու,
Գէորգի, Գնէլի ընկերակցութեամբ,
ճամբայ ելանք Երեւանէն: Հրաւիրուած
էինք, 1915–ի կոտորածէն հրաշքով ա -
զատած Վանեցի ընտանիքի մը ազա -
կը, թարմ լաւաշով խորոված ոսոխ -
լու:

Հասանք կէս օրէ առաջ: Դրան առջե -
թաղիքի մը վրայ նստած էր, տարեց ա -
զարակապանը որ իր երախաներով չըր -
ջապատուած, «Ցըլէ՛ Եամա՛ն» կ'եր -
գէր...: Ոտքի ելաւ յարգանքով բարե -
ւեց ու ներս մտանք: Պարտէզին մէջտե -
ղը, չուխտակ ակերէ գլուղացող աղբիւ -
րին սառ ջրէն, տնեցիք ու զրացիք, տո -
ղած, նոյն բաժակէն իրենց պապերը
կը յագեցնէին...: Հանդոյին մէջ խորխո -
աքաղաղ մը, շրջապատուած հաւերով,
կո՛ւկուլիկո՛ւ կը կանչէր, իսկ բակին
մէկ անկիւնը, անուշաչուէի, երկու երի -
ամսու խելառ հորթիկ մը, կապուած ծա -
ռին կը ցատկռտէր...: Մօտեցայ, զբո -
կեցի ու կարօտով համբուրեցի, մէջերնէ

ՀՅՍՎՈՎԾ ԿՈՏՎԱԾ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՆՈՐ ՏԻԿՆՈՋ

ՎԱՀԱԳՆ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ

– ԾԵՂԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ –

ՀԱՅԿԱԶՆ ՊԱՏՎԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ

Խմբագիր Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Գրական խմբագիր Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Տեխնիկական խմբագիր Ա. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Սրբագրիչ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Հանձնված է արտադրության 15/VII 1957 թ.

Ստորագրված է տպագրության 15/VIII 1957 թ.

Թուղթ 84×108 1/32 = 1,5 թղթ. մամուլ = 4,92 պայմ. մամուլ

Հրատ. 292 – Պատվեր 1957 – ՀՍՍՀ Գրքի պետհրատարակչության տպարան, Երևան, Աբովյան 124

ՀՍՍՀ ԳՐՔԻ ՊԵՏՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՎԱԾ ԵՎ ՏՊԱԳՐՎԱԾ ԳՐՔԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՐՑԵՐ ՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ
ՀԱՍՑԵՆ ՀԵՏԵՎՅԱԼ ՀԱՍՑԵՈՎ

ՀԱՅԿԱԶՆ ՊԱՏՎԱՎՈՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տէր եւ Տիկին Վահէ եւ Ժանէթ Տամլամեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց մօր՝

Այրի Տիկին ԹԱԳՈՒՀԻ ԱԼԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 1-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Ապրիլ 3-ին, Վիլլըմոմպլի եկեղեցին, հայկ. ծէսով եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Վիլլըմոմպլի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ, ընտանեկան մաերիմ շրջանակի մէջ։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԼԻՈՆ.— Գասպար Ինէջճեան, Ազատ եւ Մանուկ Բամպուքճեան, զաւակներով՝ Վազգէն ու Վահէ, Թագուհի Ազաճան — եան, յուզումով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին, մեծ — մօր եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԻՆՃԻՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Դաւիթեան, Արաբկիր)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 25-ին, 80 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ մաերիմ շրջանակի մէջ։

Քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Կիրակի, Ապրիլ 12-ին, Տէրունի Ս. Աստուածածին Եկեղեցին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ՝ Հայկ. վարժարաններու

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Մրցանակաբաշխութեան Հանդէսը՝

ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ

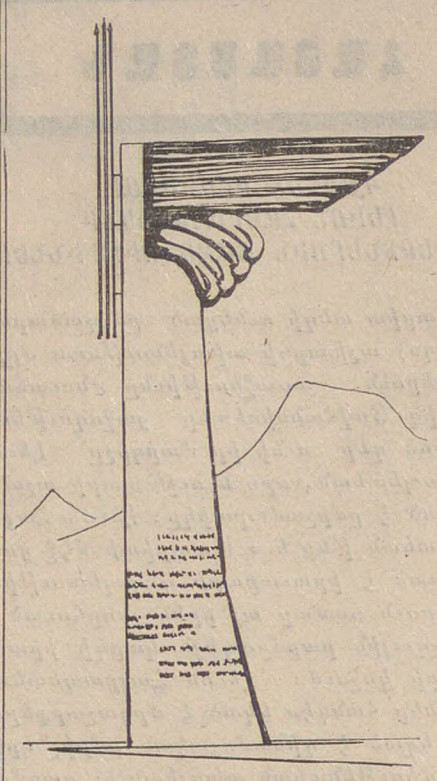
J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux

A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

L'Union des Etudiants
et de la Jeunesse Arménienne
organise
UN MEETING — DEBAT
« *La Jeunesse Arménienne de Paris* »
Dimanche, 5 Avril, à 16 h.
Centre Protestant Montsouris
8, *Villa du Parc Montsouris - Paris* 14e

ԵՐԵԻԱՆԻ ՄՕՏ, ՄԱՅԻՍ 4-ԻՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄԸ
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
(ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ 1915)
ՅՈՒՇԱՐԶԱՆԻՆ

Այս բացառիկ ազգային եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հանդիսութեան ներկայ ըլլալու համար դիմել՝

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — Paris 1e
Պ. ՈՒՆՃԵԱՆ Հեռ. - 261.58.28
Գին՝ 3350 Ֆ.

Ամէնէն ուշը՝ մինչեւ Ապրիլ 10
Մեկնում՝ *Փարիզէն Ապրիլ 26-ին*
Վերադարձ՝ Մայիս 7-ին

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց քրոջ՝ Տիկին Սիրարփի Քէշիշեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տօնապետեան, 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իրենց սիրելի մօրեղբօր՝ Լեւոն Կարապետեանի մահուան առթիւ (Կարսան), փոխան ծաղկեպսակի։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

ՅՈՒՇԱՐԶԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐ ՀԱՂՈՐԴԻ ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՆՈՐ ԹՈՒԱԿԱՆԸ
Մեկնում՝ Մայիս 2, — *Վերադարձ՝* Մայիս 15
(14 օր)
Արձանագրութիւնները՝ մինչեւ Ապրիլ 12 Մէկ անձի համար 3450 Ֆ.
Դիմել՝

Mr. Simon Avdoyan
24, *Ave. de Valdonne* - 13013 *Marseille*
Tél.: (91) 70. 02. 33

S. Gazarian
40 *bis, Rue Nungesser* - 69150 *Décines*
Tél.: (16.78) 49. 55. 76

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)
VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.
Centre Culturel Jean Arp - 22, *Rue Paul Vaillant* - *Couturier*, 92140 *Clamart.*
PROGRAMME:
Pour la Première Fois à Clamart
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN
NAVASSART
Billets à vendre:
KEHYAYAN — 124, Av. Henri Barbusse, CLAMART — Tél.: 645. 13. 36
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 523. 24. 97
BAKERDJIAN — 35, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 770. 07. 25

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

2-ուկէս եւ 5-ուկէս տարեկան երկու երախաներով զբաղելու համար հայ երիտասարդ կին մը կը փնտռուի։

Բնակութիւն, սնունդ եւ աշխատավարձ։

Հեռաձայնել.— ՊԵՏԻԿԵԱՆ
378. 97. 61

BOUC BEL-AIR

L'ASSOCIATION CULTURELLE
DES ARMENIENS DE BOUC-BEL-AIR
organise
2 *Jours de Fête, avec une représentation du groupe de Danse « NAVASART »*
Le Samedi, 11 Avril, à 21 h.
et
Le Dimanche, 12 Avril, à 15 h.

L'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat

30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— *Technique. Service. Accueil.*

— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*

— *Verres ultra minces pour myopes.*

— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise à tous les mutualistes.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խանասորի Դաշտահանդէսը, Լիոնի մէջ, Յունիս 28-ին

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 9, ժամը 20-ին
Ալէք Մանուկեան Մշ. կեդրոնին մէջ
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Խօսք կ'առնէ՝
երեւանէն հիւրընկալ հաղթ գրասենեակ, Հայաստանի Միութիւններուն խորհուրդին առընթեր Գլխաւոր Արխիւային Վարչութեան Պետ՝
Փրոֆ. Տոքթ. ԱՇՈՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
« Ս. Հայաստանի Արխիւները եւ Պատմական Գիտութեան Զարգացումը նիւթին չուրջ։
Դասախօսութենէն ետք տեղի կ'ունենայ ընդունելութիւն, ի պատիւ հայրենի ականաւոր հիւրին։
— Մուտքը ազատ է։ —

Le Restaurant

EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR
EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

L'ASCENSION A

EREVAN

DU 21 AU 29 MAI

Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis professionnels.

Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
5
DIMANCHE
5 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՄԱՉԱՅՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

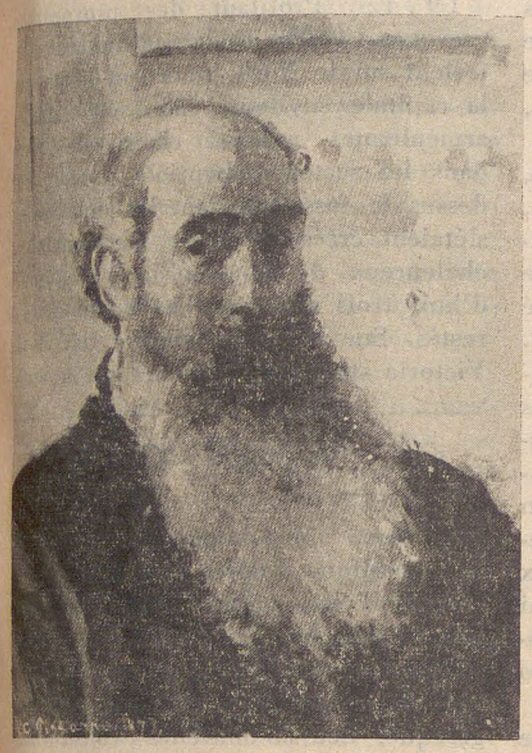
Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.880 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.880

ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գրեց՝ ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ՔԱՄԻՅ ՓԻՍԱՌՕ
(1830 - 1903)

Pissaro

Autoportrait 1873

« Մտաբերէ թէ ես գեղջկական խառնուածքով եմ, մելամաղձոտ, կոշտ երեւոյթով եւ վայրի· ժամանակի ընթացքին է որ միայն կրնամ հասնելի ըլլալ, եթէ ինչ մը բարեացակամութիւն գտնուի զիս դիտողին մօտ· սակայն անցորդին կողմէ ներուած ցայտուածք մը շատ արագ է· ան միայն մակերեսն է որ կը նշմարէ, բանի ժամանակ չունենալով կ'անցնի կ'երթայ» :

(*փիսառօ՝ իր Լիւսիէն տղուն*)

×

Միջազգային չափանիշով կազմակերպուած առաջին ցուցահանդէսն է այս, իր ծննդեան 150–ամեակին առթիւ : Տըպաւորապաշտ նկարիչներէն միակը՝ որ մասնակցած ըլլայ անոնց կազմակերպած ութ ցուցահանդէսներուն, 1874 – 1876 թուականներու միջեւ : Հակառակ այդ, ինչպէս նաեւ այն կարեւոր դերին, որ ան ունեցած է տպաւորապաշտ նկարիչներու ընկերակցութեան եւ նոյնանուն դպրոցին բնութագրմանը մէջ, ու դեռ՝ ամենաբեղուն իր վաստակին, Քամիլ Փիսառօ պիտի ըսէր·– « Սիզէի նման կը մնամ դրպէս պոչը տպաւորապաշտութեան» (Մոնէ եւ Մանէ դպրոցները) :

Իր մասին այս դատումը իրաւացի է եւ ունի բազմաթիւ բացատրութիւններ : Նախ Սիքէլերի կողմէ եկած մատնանշումը կայ·– « Փիսառօն նկարիչ մը չէ անոնց համար որոնք նկարչութեան մասին կ'ընթեռնուն, այլ անոնց՝ որ զայն կը դիտեն » : Երկրորդ՝ ան չունի Մոնէի աչքը որ ծայրագունութեան հասցուցած է արտաքին տպաւորութեան ընկալումը, ճանճնչագեղութիւնը : Իր գործը ճանչցուած է իբր վեհերոտ եւ պահպանողական՝ Մոնէի, Մանէի, Ռընուարի մը բաղդատմամբ, թող որ ինքն ալ ամբողջովին չէ բաժնած Մոնէի ճաշակը եւ մօտեցումը լոյսին, մթնոլորտին եւ իրականութեան վաղանցուկ երեւոյթներուն նկատմամբ հակառակ իր մեծ հիացումին տպաւորապաշտութեան այդ պատրաստի հնարքին հանդէպ, որմէ կրած իր ազդեցութիւնները ակներեւ են : Կայ դեռ երրորդ պլհսւոր պատճառ մը·– Փիսառոյի գործին այլազանութիւնը ոճի, նիւթի եւ միջոցի տեսանկիւնէներէն, ինչ որ զինք կը դարձնէ, շատ մը կողմերով, տպաւորապաշտ նկարիչներու մէջ ամէնէն յարդ արուեստագէտը :

Փիսառօ առաջին տպաւորապաշտն է, որ ունեցած ըլլայ քաղաքական դիրքը – րոշում : Քաղաքական – փիլիսոփայական տեսութիւնները զինք մօտէն կը հետաքրքրեն, սկսեալ Սէն – Սիմոնէն մինչեւ Փրուտոնէն, ինչ որ իր մէջ զարգացած է այս վերջնոյն անիշխանական գաղափարները : Իր առաջին շրջանի բնանկարները ազդեցութիւնը կը կրեն ժամանակակից հըլանտուն Քորօ, Քուրպէ, Տոպինյի եւ «Պարսիզոնի դպրոց» : Օրինակ մըն է նաեւ Միլէն : Բնանկարիչ մըն է ան փըրանոական աւանդութեամբ : Զինք ամէնէն շատ հմայողը կը մնայ Քորօն, որու ազդեցութիւնը տեղի պիտի տայ Մոնէի առջեւ : Փիսառօ պիտի դառնայ դերանցապէս տպաւորապաշտ, առնուազն մինչեւ 1980 թուականը :

Փիսառոյի տպաւորապաշտութիւնը չափաւորող տարրեր ունի իր մէջ : Իր ըզգայութիւնը մէկայն աչքի հակազդեցութիւն չէ, այլեւ ամբողջ էութեան : Իր մօտ չափազանցութիւն չկայ սրտայոյզութեան հանդէպ : Իր տպաւորապաշտութիւնը նախապատրաստական աշխատանքի մը վրայ հիմնուած է, ուր գծագրութիւնը միշտ իր դերը ունի : Ցօրինումները նախապէս գծուած աշխատանքներ են, երբեմն որպէս ջրաներկ : Ուսումնասիրուած նախագիծեր՝ որոնք կը ծառայեն որպէս ընդունարանները զգայութեան հոսքին : Տպաւորապաշտութիւն մը ուրեմն՝ որ մտաւորական հարկադրանքին, եթէ ոչ խստութեան ներքեւ կը դառնայ որպէս մեկնակէտ :

Իր ոճը փոխուած է ըստ շրջանի եւ պատկերուած նիւթին, իսկ խորքը եղած է բաւական ճոխ եւ այլազան : Ասկէ՝ այն չուարումը որուն կ'ենթարկուի զինք ներկայացնողը երբ կը խօսի տպաւորապաշտ Փիսառոյի մասին :

1869–ին կ'աշխատի տպաւորապաշտներու նման պզտիկ եւ անկանոն գոյներով, որոնք տակաւ կը դառնան հաստ շերտեր լայն վրձինի մը գործածու– թեամբ կամ երանգապնակի դանակի միջոցով, սակայն միշտ անմիջականութեան չեշտով : Որոշ շրջան մը եռաք վրձնահարուածները կը դառնան կարճ եւ կոր, որոնք զիրար խաչաձեւելով կը յառաջացնեն ձեւեր եւ կը կենդանացնեն նկարին մակերեսը : Այս միջոցը գործածած է մանաւանդ երբ կը պատկերացնէ «արդիական» նիւթ մը, ինչպէս գործարաններու ծխնելոյզները ճարտարարուեստական քաղաքի մը եւ կամ չոգենաւեր, մինչ նոյն շրջանին երբ կը պատկերէ գիւղական տեսարանները, իր ոճը մերթ կը դառնայ «հատուոր» – հատ երանգ – խըմորի հատիկներ Մոնէի նման – եւ մերթ գոյնի անկանոն բիծեր, որոնք վերարդրուելով կը յառաջացնեն խիտ եւ յղկուն մակերես մը :

Ու դեռ այս ոճը յատակօրէն պիտի փոխուի երբ նկարիչը թեւակոխէ իր ետք – տպաւորապաշտական շրջանը (1885 – 1890), ուր պիտի միանայ այս անգամ, երկու երիտասարդ նկարիչներու՝ Սինյաքի եւ Սէօրայի ու ատոնց կիտապաշտ տեսութեան : Գիտականացած նկարչագիծ մը ասիկա, ուր երանգները չէին զատուեր տպաւորապաշտներու նման (այլ հարց՝ թէ այս վերջիններէն որքա՞ն կը բաժնէի՞ն երանգները· իրենց երանգապնակին վրայ չէի՞ն խառներ նաեւ զանոնք, տալու համար բնութեան պահանջած արդիւնքները) : Կիտապաշտները հատիկ – հատիկ կ'առանձնացնէին վրձնահպումները որպէսզի հեռուէն յառաջացնեն տեսողական խառնումը, ու այս միջոցով ստանան գունաւորումի առաւել – լագոյն մաքրութիւնը եւ լուսաւոր ուժգնութիւնը : Որքան ալ այս ձեւը գիտական ըլլայ, ինքնին կը ստեղծէ նոր սեղմումներ· գիտական անչեզոքութիւն մը՝ որ իր օրէնքներուն կ'ենթարկէ նըկարիչը, կը շրջանակէ, կը սեղմէ կա – րելիութիւնները· կը բանտարկէ զայն : Արուեստագէտը նկարչութեան միջոցը կ'առնէ որպէս միակ նպատակը նկարչութեան : Փիսառօ, որ ունէը քաղաքական – անիշխանական թեքումներ՝ կը նեղուէր : Կիտապաշտութիւնը կը խլէր անմիջականութիւնը : Ու ան կը փոխէ ոճը որ կ'ըլլայ խառնուրդ մը տպաւորապաշտութեան եւ բնանկարի աւանդական տեսութեան իբրեւ տարբերուող ձեւերու ներդաշնակ խաղեր :

×

Փիսառոյի ոճերուն այս բազմազանութիւնը արդիւնքն է որոնողի իր բնութեան, ինչպէս խորքի այլազանութիւնը՝ իր զգայական հետապնդումներուն, կարեւոր մասամբ : Մէկը ազդած է միւսին վրայ : Ինք «հայրութիւն» ըրած է տաղանդաւոր նորերուն, որոնք պիտի կոչուին Սէզան, Կոկէն, Սինյաք, Սէօրա, Տըկա, տպաւորելով զանոնք սկիզբը ու ապա՝ ազդուելով անոնցմէ : Իր գործե – րուն կառուցուածքային որոշ հետապնդումը ազդեցութիւնն է Սէզանի, շրջա – դիծերու յստակութիւնը՝ վստահաբար Կոկէնի, մինչ Տըկայի հետ ան գործակցած է փորագրական կալուածին մէջ, ինչ որ իրեն դարձ մը պատճառած է դէպի մարդկային կերպարը : « Ընկերային խաղ-ութիւնները » փորագրային շարքը արդիւնքն է քաղաքական իր համոզումներուն : Ատոնց հետեւանքով է որ վերադարձ մը ըրաւ դէպի քաղաքային տեսարանները երբ տպաւորապաշտները ձգած էին քաղաքը գիւղին ի նպաստ : Իր փարիզեան պողոտաները կը վերստանի մարդկային գունագեղութեամբ եւ կը թրթռան տիւ եւ գիշեր : Քաղաքային կեանքը չարունակական է, ինչ որ նոյնը չէ Մոնէի պարագային : Անիշխանական Փրուտոնին տեսութիւնը, ըստ որուն օր մը ամէն մարդ պիտի վերադառնար հոդամշակութեան, որպէս վերջնադոյն նըպատակ աշխարհի ներդաշնակութեան՝ իր նկարչութեան մէջ վերածուեցաւ բնանկարներու, ուր գաշտային աշխատանքը տարապարհակ չէ· « Արքայութիւնը աշխատանքի մէջ է » : Հետեւաբար գիւղացին կը նկարուի թեթեւ, եթերային, իսկ անոր աշխատանքը՝ անճիղ : Այս մտապատկերով է որ իր կտաւները կը ներկայացնեն ներդաշնակ տեսողական իրականութիւն մը, ուր զեղչուած կը գըտնուին կարգ մը ձեւերու կարեւորութիւնը ուրիշներու ի նպաստ, եւ ուր առաջին կարգի տիրական նիւթը ներդաշնակուած կը գտնուի հեռաւոր խորքին հետ, ամէն տարր ստանալով իր արժէքը :

×

Ինչ որ աչքառու է Փիսառոյի մօտ, իր համեստութիւնն է՝ անտեղիտալի – թեանը քով, եւ ճշմարտութեան ընտրութիւնը՝ որ կը զգուշանայ ճչան ներկայութենէ : Նկարչական ներկայութիւն մը՝ հանդարտ, ներքազգած, անկեղծ եւ խոր· ատորոգելիներ՝ որոնք մեծ արուեստագէտի մը դէմքը քանդակեցին :

ԲԱՑԱՐՁԱԿԻՆ ՎՐԷԺԸ

Գրեց՝ ՎԱՉԷ ՕՇԱԿԱՆ

*Զուտ մտածումի եւ արարքի, բացարձակի ու յարաբերականի յաւիտենական հակադրութեան չուրջ Յակիկ Թէօլէօլ – եանի ստորագրած յօդուածը « Ցառաջ »ի փետրուար 1–ի համարին մէջ լուրջ խընդիր մը կը դնէ մեր մտազբաղ, գաղտնի ապրող մտաւորականութեան առջեւ : Իր խորագոյն էութեան մէջ՝ կեցուածքը հակադրելէ անդին կ'անցնի ու այս երկրի ընդհանուր մտայնութեան համաձայն մը – նալու համար՝ կը թուի հակիլ դէպի փորձառական ճշմարտութիւններու կող – մը, արժեւորել կեանքի զգայնութեան մէջ խարիսխ նետած իրականութիւնները՝ որոնք զանգուածներու ապրումներով ալ պաշտպանուած են : Այս կ'ըլլայ ի հե – ճուկս զուտ վերացական արժէքներու վարկին, գոյութեան, ճշմարտութեան : Անշուշտ, լաւագոյն կացութեան մէջ, այս երկուքը, տեսութիւն ու փորձու – թիւն, միտք – ներզործ ազդեցութիւն ու կապ պիտի ունենան որովհետեւ եւայլն – այդ մասին պէտք չկայ վարժապետական տափակութիւններու մէջ իյնալու : Պրն· Թէօլէօլեանի մտայնութեան վտանգաւոր կողմը այն է որ ուրանալով վերացական ճշմարտութիւններուն վաւերական դո – յութիւնը՝ ան կը միտի ջնջել կենսու – նակ, անհաշտ, անդուլ պայքարը՝ որու պրկուածքը արի ու արթուն կը պահէ մարդկային բնաւորութիւնը : Անթիւ հատորներ գրուած են այս պայքարին մասին, որու կենսավառութեան չնորհիւ է որ դեռ մեր փորձառութեանց փողոց – ներուն կը հանդիպինք կրօնական ըզգացումին ու արուեստի տաղնապին, բարոյական սկզբունքներու եւ բանականութեան : Ու անհրաժեշտ չէ ամէն վայր – կեան Ցիսուս կամ Մարքս վկայութեան կանչել՝ հասկնալու համար թէ ինչ տեղի կ'ունենայ Սփիւռքեան իրականութեան մէջ· բոլորս կ'ապրինք զայն ու գիտենք ուր է վէրքը որ կը սպառնայ մեզ պատմութեան դերեզմանոցը առաջնորդել : Որքան ատեն որ չունինք մտաւորական ահաբեկիչներ կամ յեղափոխականներ, չունինք զգօն ընտրանի որ բացարձակի սիրով պատրաստ ըլլայ ապրիլ, ատեղծել ու մեռնիլ՝ այնքան ատեն տակաւ քայքայումի վտանգը պիտի հալածէ ու այլասերումի ա խ տ ը պիտի վարակէ մեր բարեկեցիկ կամ ժողովրդային զանգուածները :

Ա· Թէօլէօլեան իր յօդուածով ակնարկութիւն կ'ընէ « Ընտրանի Թիւ 2 »ի գըրութեան, ուր ճիգ մը կ'ըլլար լուսաբանելու բացարձակի ու Սփիւռքահայ մտաւորականութեան կապերը : Շեշտե – լով Սիրոյ, Ազատութեան, Արդարութեան, Ճշմարտութեան, Գեղեցկութեան, Ներդաշնակութեան, Ստեղծագործութեան, Ինքնութեան, Ազգային Ինքնորոշման, Ազգային Միասնութեան, Ազգային Ժառանգութեան, Ազգային Ազատագրութեան, Ազգային Արդարութեան, Ազգային Ներդաշնակութեան, Ազգային Ստեղծագործութեան, Ազգային

Escale Arménienne à Chypre

par Anne-Marie MOURADIAN

« Are you Armenian? ». Maintes fois répetée durant mon séjour à Chypre, la question ne cessera de m'intriguer joyeusement. A quels signes le Chypriote repère-t-il l'Arménien? Dressés sur leurs pics rocheux, parmi les oliviers ou les pins, vestiges et nids d'aigle fortifiés des Lusignan baignent le paysage chypriote d'un parfum épique et chevaleresque.

Aux environs de 1400, l'île comptait 30.000 Arméniens. Dignitaires princiers et grands négociants en formaient l'élite, entourant des rois françs aux veines teintées de sang arménien. Quel visage présente, cinq siècles après, la petite diaspora « hay » de cette île du Levant, charmeuse et déchirée?

Dans le dédale commerçant de Nicosie, les enseignes « Ouzounian », « Hay », « Erevan Food Center »... brillent, chaleureuses. Outre ses princes du négoce et de l'export — import, la Communauté arménienne de Chypre, aujourd'hui, c'est le fameux Institut Melkonian — collège d'enseignement secondaire —, les écoles primaires Nareg de Nicosie, Larnaca et Limassol, un député au Parlement, une demi-douzaine d'églises, un Archevêché, le couvent Saint-Makar actuellement entre les mains turques, deux clubs - Dachnak et Parekordzagan - qui jouent aux frères ennemis, la très populaire émission quotidienne à la radio captée depuis l'Egypte et le Liban...

Tableau dynamique qui laisse rêveuse l'Arménienne de Belgique que je suis. Combien sont donc nos compatriotes? Trois mille, seulement? Deux précisions s'imposent:

— Trois mille habitants sur un total de 600.000 insulaires représentent 0,5 % de la population, autant que notre diaspora en France.

— C'est dès le 6ème siècle après J. C. que les premiers colons arméniens auraient abordé cette terre douce et prestigieuse, plus petite que la Sicile.

En 1980, l'«Armenios» et le Grec s'y coudoyent en vieilles connaissances. Pourtant, les mariages mixtes se célèbrent ici plus rarement qu'en Europe. Peut-être parce que la vie, sur toute île, bat au rythme familier des coutumes établies. L'institution de la dot, qui exige de la fiancée grecque la maison et les meubles du futur couple, garde à Chypre toute sa vigeur. Aguerries l'une à l'autre, intimes mais dissemblables, communauté grecque et minorité arménienne cohabitent sans se confondre. Une entente chaudement fortifiée, voici sept ans, par l'irruption du danger commun.

1974: Profitant des provocations grecques, 40.000 soldats d'Ankara déferlent sur le Nord, tranchent le pays et la capitale en deux. Jadis, 400 familles arméniennes avaient choisi de vivre dans les secteurs chypriotes turcs. Par dessus le fossé séparant les deux races, s'étaient créés des liens personnels et chaleureux de bon voisinage. Aujourd'hui, trois courageux irréductibles sont restés. Sur le vieux quartier hay de la Victoria street, à Nicosie, flotte le croissant blanc fond rouge de la nouvelle « République fédérée turque ».

Archevêché, Eglise Sourp Asdvadsadsin, Ecole Nareg, occupés, ont ressurgi quelques centaines de mètres plus au sud, de l'autre côté du «mur», en zone grecque. Leurs nouvelles constructions bordent l'agréable et verte Cyclopos, pardon! Armenian street, ainsi rebaptisée en 1980.

Une diaspora vivace et florissante malgré les tragédies de 1963 et 1974. Plus florissante même qu'avant 1963? Depuis les manifestations conquérantes turques, m'explique le souriant directeur de Nareg, Vartan Taschian, les Chypriotes grecs ont adopté une attitude résolument pro-minoritaire, au profit des Maronites, des Latins et plus encore, semble-t-il, des Arméniens. Par intérêt politique assurement. En souvenir peut-être aussi du vaste élan de solidarité arménienne, à

●►

լո՞ւ է որ այդ գրութեան մէջ պարզուած բացարձակի ըմբռնումը լմաստի ոչ մէկ բռնութեամբ կարելի է վերածել « պաշտամունքի » կամ « կուռքի »: Բացարձակի զատին նուիրուած ընտրանիին համար, որ տակաւին թէական իրողութիւն մըն է լոկ՝ «պաշտամունքի » գաղափարն իսկ օտար է ու կ'այլակերպէ իրողութիւնները, որովհետեւ այդ ծայրայեղ խտապահանջութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ այն միակ կէտը մոքի աշխարհագրութեան մէջ՝ որու բաղդատմամբ կարելի կը դառնայ բարոյական, դիտական ու գեղագիտական որեւէ դատում: Անկասկած որ ատոր չափազանցութիւնը կրնայ ամլացնել ոչ միայն մտածումի արարքը, այլեւ գործելու ախորժակնեըը: Ու Մարքս, հաւանաբար իրաւունք ունի երբ կ'ըսէ թէ ժամանակը եկած է աշխարհը փոխելու, հակառակ անոր որ լաւ գիտէր թէ մինչեւ իր դարը աշխարհի մէջ եղած փոփոխութիւնները մեծ մասով փիլիսոփաներու եւ արուեստագէտներու դժդոհանքին ու աշխատանքին արդիւնքը եղած էր: Սակայն ինչ որ Մարքս կը թուի մերժել եւ որ զուտ բանականութեան ընտրանիին համար ճըշմարտութիւնն է՝ այն համոզումն է թէ մոքի ամէն խոյանք ու իմացականութեան ամէն արտակարգ արկածախըն՝ ղերութիւն՝ որքան ալ անգործնական, անկարելի ու ազատագրուած մսի քաշողութենէն՝ ինքնին արարք մըն է որ կրնայ այնքան ազդու ըլլալ որքան գործի արարքը եւ աշխարհը փոխել այնքան որքան կը փոխեն զայն ազմկոտ ցոյցերը, գործադուլները եւ յեղափոխութիւնները: Նոյնիսկ իւթուփիստներու երազանքներն ու խէալիստներու ցնորքները իրենց դերը կը խաղան քիչ մը աւելի արդարութիւն ու մարդկութիւն բերելով աշխարհի գործերուն մէջ: Մտածումը կը փոխէ մտածողը, եթէ ան որեւէ « պաշտամունքի » մէջ չէ քարացած - ու նոյնիսկ այդ պարագային, պաշտամունքի մը մտասեւեռումը, կիրքի խը - տացումը չատ անգամ բուն իսկ մղիչ ուժը կը հայթայթեն աշխարհը բարեկարգելու ձեռնարկներուն:

Այնպէս որ, բացարձակի ընտրանին չի մերժեր մանաւանդ Պատմութեան եւ եթէ Մարքսեան տեսութիւնները աւետա - րանը դարձած են մեր օրերու որոշ մէկ մտաւորականութեան՝ այդ իրողութիւնը պէտք չէ ճշմարտութեան մենաշնորհի նըկարագիր առնէ: Յեղափոխական ընտրանին իր բաժինը կը բերէ Պատմութեան, զուտ մտածումի արարքով որ կրնայ չատ դանդաղ ընթանալ կամ նոյնիսկ անընչ - մարելի ըլլալ՝ սակայն վերջին հաշուով մարդ էակի կեանքի որակին փոփոխու - թեան մէջ կը կայանայ ամէն բարելաւում ու ոչ ոք փաստած է տակաւին թէ միջավայրը աւելի կարեւոր է կամ աւելի արագ կը փոխուի քան մտայնութիւնները:

Հրապարակէն քաշուած՝ կան մարդիկ որոնք բարոյական ու արուեստային ուժով միայն կրնան ազդել դէպքերու ընթացքին վրայ: Նոյնիսկ կրօնականին ուժը կը ներգործէ դէպքերու վրայ – Ալեոչա կարամազով կամ Հայր Զոսիմը նուա՞զ յեղափոխական էլին քան Իվանը: Արուեստագէտը մանաւանդ, չօշափելի իրականութիւն կը դառնայ միայն իր գործին ու երբեմն ալ խօսքին մէջ ու չատ անգամ ոչինչ կ'աւելնայ անկէ, ոչ մէկ փշրանք կը մնայ սեղանին վրայ կեանքի խնջոյքէն ետք՝ որ հաւաքէինք քով – քովի, մարդկային կենսագրութիւն մը կազմէինք: Շատ անգամ, համբաւն ու աղմուկը՝ հանրութեան ուշադրութեան կը պարտադրեն մարդեր ու նաեւ գաղափարներ՝ բոլորովին չափազանցած կարեւորութեամբ ու դժուար չէ տեսնել ինչպէս եւ ինչու պարկեշտ մտաւորականները, ինչպէս են՝ Պետրոս Թերզեան, Յակիկ Թէօլէօլեան չեն յաջողիր տակաւ այժմէականին հրապոյրին, արդիականին ընդհանրացումներուն ու կը հետեւին զանգուածները չարժող կարգախօսներուն՝ փոխանակ ականջ տալու իրենց բնիկ իմացական ապրումին, իրենց բնական, անպաճոյճ ենթակայութեան ձայնին: Այն ատեն վատահօրէն պիտի ըմբռնեն ինչու համայնատիրական, չը - սելու համար բռնատիրական մտայնութեան այնքա՛ն մօտ է այն մտածելակերպը որ զերազանցապէս ոդեկան ապրումներու մէջ գործադրուած, ապրուած ճակատագիրներուն կը պլանայ պատմական արժէք ու առաջ կը գէշ անտեսական ու քաղաքական ուժերու բացարձակ դերա - կայութիւն մը: Նոյնիսկ երբ կ'ընդունին մոքին հակազդեցութիւնը նիւթականին վրայ՝ իրենց մտածումը կը հիմնեն ոչ - ոդեկան խարխափ մը մէջ: Այսպէս է որ այդ զարտուղի ոդեպաշտները, իտէա - լիստները կրնան ծիծաղելի, անգործնական ու մինչեւ իսկ վնասակար թուիլ ընկերութեան՝ ինչպէս է պարագան արտակեդրոն արուեստագէտներուն, յան - դուգն այլախոհներուն ու ըմբոստ մտաւորականներուն – սակայն ոչինչով կը նուազի անոնց արժէքը: Ընդհակառակն – անո՛նց է որ կը պարտինք այն յստա - կատեսութիւնը, որ մեզի կ'ազդարարէ չհարուիլ քաղաքական – անտեսական նոր դիտութիւններու յաղթանակի միամիտ քայլերգներէն, « յառաջդիմութեան », « իմանիզմի », « բանականութեան պերիշխանութեան » ու « դիտութեան հըրաշքի » բարեմիտ, լաւատես կարգա - խօսները լուրջի առնելու փորձութենէն: Ծանօթ է բոլորիս մեր քաղաքակրթութեան չքեղ վրիպանքը, քաղաքակրթութիւն, կրօն, բարոյական եւայլն յղացքներո՛ւն իսկ խարուսիկ նկարագիրը: Սակայն հարցը հոն է որ հոն ուր մենք, ընթացիկ մարդիկս, կը յուսաբեկինք ու կը համակերպինք անխուսափելի սուտերուն՝ բացարձակի ընտրանին կը չարուհակէ իր կռիւը թէ յոյսին եւ թէ ալ անյուսութեան դէմ, կառչած վստահութեան ու կասկածին սահմաններու անպարելի կէս – ճամբու կայանին, կը յամառի իր փորձին մէջ անհեթեթին դէմ կենալու, մոքին վրայ իր ձրի հաւատքը ամբողջովին չհերանցնելու, իմաստի պէս բան մը փրկելու ընդհանուր փլուզումէն:

Սփիւռքի ներկայ պայմաններուն մէջ, յեղափոխական ընտրանին չատ հաւանաբար միակն է որ դեռ կրնայ գործել ազդու կերպով մեր զանգուածներուն վրայ ու պատմութիւն կերտել: Որովհետեւ մեր պատմութեան « ներկայ պայմաններուն » լոկ իմացական պատմութիւն մը կարելի է մեզի համար, քանի ի վեր Հայ Դատի հանած փոշիին ու աղմուկին: Բոլորս ալ գիտենք բայց չզիտնալ կը ձեւացնենք թէ հինէն մնացած ու անմահութեան կեղծ կնիքով կնքուած զաղափարներու անթիւ մգլոտած « պալիա »ներ կան քարափը նետուած զորս անհրաժեշտ է փճացնել՝ կարենալ սկսելու համար սփիւռքեան վաւերական գոյավիճակ մը: Ու այս քանդումին պուլտոզերը բացարձակի վերնախաւն է, բարձրադոյն պրկումներու, մաքառումներու, անձկութեան մէջ թրծուած, ստեղծագործ, արի մարդիկ՝ որոնք ամէն կոզմէ զուրս կը յորդին իրենց ազգային սահմաններէն ու կը կազմեն տեսակ մը միջազգային ընտրանի, որուն լեզուն չատ քիչերը կը հասկնան:

Իսկ ինչ կը վերաբերի ահաբեկիչներուն՝ ղժուար է համաձայնիլ Պետրոս Թերզեանի ու Յակիկ Թէօլէօլեանի հետ թէ անոնք կը խորհրդանշեն « Սփիւռքի առաջին միջամտութիւնը իր Պատմութեան ընթ: Ինչ է անունը այն պատմութեան որ բախտի օրէնքով ու քմայքով կ'ընթանայ – հէքեաթ, առասպե՞լ: Արդարեւ, ահաբեկչութիւնը այնպէս ինչպէս մենք Հայերս կ'ընենք մեր օրերուն՝ ահարկու բախտախաղի մը պէս, ռուսական ռուլէթի նման՝ կը կատարէ արարքներ որոնց հետեւանքին ու ազդեցութեան վրայ ոչ մէկ հակակշիռ ունի ինք: Ոչ ալ մենք: Ահաբեկչութիւնը ոչ մարքսեան « պատմութիւնը փոխելն է », ոչ ալ « պատմութեան զարթուցիչն է », հակառակ անոր որ որոշ իմաստով մեզ կ'արթընցնէ հայ կեանքի մէջ նոր խմորումներու գիտակցութեան: Ահաբեկութիւնը դատապարտուած է ինքնանպատակ արարքներու չղթայ մը մնալու եւ ոչ մէկ ձեւով կրնայ մտնել քաղաքական դատի մը հետապնդման դիպաշարին մէջ: Անշուշտ անոր նպատակը կրնայ չատ վեհ ըլլալ, ոդին հայրենասիրական ու զայն իրագործողը կրնայ հերոսի վարկ վայելել՝ սակայն արարքը ինքը ապարդիւն է որովհետեւ ոչինչ կայ արեւուն տակ որ արդարացնէ մարդ սպաննելը: Իսկ Պատմութիւնը – ան ունի՞ բարոյական: Պատմութենէն ներս միջամտութիւնը լա՞ւ արարք մըն է: Եթէ այո՝ ահաբեկչութիւնը չէ կարելի լծորդել անոր, քանի որ բարոյական այդ օրէնքին ժըխտումն իսկ է ահաբեկչութիւնը: Եթէ ոչ՝ ո՞ւր մնաց արարքին հերոսութիւնը կամ արդարացումը:

Ահաբեկչութիւնը սակայն այլ իմաստով մը կենսական դեր կրնայ խաղալ մեր կեանքին ներս: Իւրաքանչիւր արիւնալի արարքէ ետք, ամէն Հայ ապահովարար հարց կու տայ ինքզինքին – եղածը սխա՞լ էր թէ չիտակ, դատապար - տելի՞ էր թէ ոչ, կը նպաստե՞ Հայութեան ու մարդկութեան չահերուն: Այս հարցադրումը աւելի անձկալի կը դառնայ մտաւորականին պարագային, քանի որ ան, ուրիշ ոեւէ անձէ աւելի՝ ստիպուած է իր մտածումը արտայայտելու, որովհետեւ այդ ձեւով միայն կրնայ ազդել դէպքերու ընթացքին վրայ: Դժբախտաբար, վերջին կէս դարուն, Սփիւռքի մտաւորականութիւնը իր չախչախիչ մեծամասնութեամբ նախընտրած է լռել ու մեր ժողովուրդը չէ զգացած անոր ներկայութիւնը, կարեւորութիւնը՝ ազդին կեանքը խռովող տագնապներու ժամանակ: Արդարեւ, ո՞ւր էր, ի՞նչ էր մեր դրագէտ – մտաւորական ընտրանիին անկախ, արի ու չիտակ խօսքը՝ Դուրեան Եպս.ի սպանութեան հետեւող տագնապին ընթացքին, 1937–ին, Խորհ. Միութեան մէջ կատարուած Մեծ Մաքրագործումի ժամանակ, Ներդաղթի ու այդ առթիւ կազմակերպուած կեղեքումներու օրերուն, Օշականի դէմ չղթայազերծուած պայքարինատեն, Լիբանանի եղբայրասպան կռիւներու ու Անթիլիաս – էջ – միածին խզումի ժամանակ, 1962–ին, Սուրիոյ մեր գաղութին քայքայումին առթիւ, ի՞նչ էր մեր մտաւորականութեան անկաչկանդ, պարկեշտ կեցուածքը Լիբանանի քաղաքացիական կռիւներունատեն, Եանըղեանի գործած ոճիրին հանդէպ, Երեւանցի Զաուիկեանի ու ընկերներուն գնդակահարութեան ժամանակ, եւայլն, եւայլն: Այս դէպքերը զուտ հայկական տագնապներ էին – բայց միջազգայի՞ն տագնապները, ո՞ւր էին հայ մոքի մարդիկը, երբ մեծ տագնապներ կը խռովէին մարդկութեան խիղճը վերջին տասնամեակներուն: Այս տողերուն նպատակը արուեստագէտին կամ մտաւորականին վրայ նուազագոյն իսկ պարտաւորութիւնը կամ ակնկալութիւնը դրնել չէ – ոչ ալ մանաւանդ ազդին ծառայելու, զայն լուսաւորելու պարտականութիւնը – այլ չեշտելու համար այն ճըշմարտութիւնը թէ ընտրանի մը որ իր շուքին շուրջ կը դառնայ, ինչպէս եղած է մեր մտաւորականութեան ու զեկավարութեան պարագան՝ տակաւ կը կորսընցնէ իր կարեւորութիւնը:

Այդ, հարցը, իր ամբողջ տագնապալի մտատանջ ստիպողականութեամբ մեր ընտրանիին առջին – դատապարտե՞լ թէ ոչ ահաբեկիչները: Հետեւիլ զանգուածին բնազդներուն, մոդդնե՞լ ժողովուրդի արտերակին, պէյրութի ոսկերիչէն մինչեւ Ամերիկահայ զրադիտը, հարցնե՞լ Երեւանէն եկող թուրիքներուն՝ թէ փնտռել անկախ մտածումի դժուար արահետը, պրպտել մեր ազգի անցեալի փորձառութեան մէջ նախընթացը մը կամ ուղեգիծ մը՝ թելադրուած անոր խառնուածքէն եւ իմաստութենէն: Մինչեւ հիմա փախանք նման ընտրութիւն մը ըրած կ'ըլլայինք: Կամ ալ անդ, այդ ընտրանին մեզի լուծումներ թելադրած կ'ըլլար, տագնապ ու մղձաւանջ յարուցած կ'ըլլար մեր մոքերու մէջ:

Ուշ կամ կանուխ, բացարձակը իր վրէժը կը լուծէ՝ մեզ վռնտելով կեղծ դրախտներէն ու յանձնելով մեզ ահաբեկիչներու կամքին: Բացարձակը անզուլ է ու կը դռեհկացնէ, կ'ամլացնէ մեր իմացական կարողութիւնները եթէ անտեսենք անոր ահաւոր պահանջները ու հետեւինք բազմութիւններու զործնապաշտ մտայնութեան: Բայց դեռ ուշ չէ՝ որքան ալ անյոյս թուի կացութիւնը՝ փորձել փրկելու մեր ազգը՝ ետ դնելով ամէն նոր գիտակցութեան մէջ հրամայականը դաժան, անթեք օրէնքներու որոնց յաճախանքով տառապեցան ու լուսաւորուեցան, պատմութեան մթին դարերուն՝ Հայութեան զարտուղի, անհաչա միտքերը:

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ռէտնըր, 1981, Մարտ 11

travers le monde, en faveur des 200.000 réfugiés Chypriotes grecs.

Tenez, par exemple: les bâtiments neufs et spacieux de l'école primaire Nareg ont été bâtis en 1972 aux frais du gouvernement, sur un terrain offert par le président Makarios. Bien qu'école d'Etat, entièrement subsidiée par les autorités de Nicosie, Nareg jouit d'une totale indépendance en matière de pro - gramme scolaire. De son côté, le collège Melkonian, ouvert en 1934, reçoit depuis cette année un subside officiel. L'Etat, qui se garde d'intervenir dans les affaires religieuses de la Communauté, lui a offert le terrain de la nouvelle église Sourp Asdvadsadsin.

Quant aux réfugiés hay, ils sont aujourd'hui, avec l'aide des Arméniens du Sud et de l'étranger, pour la plupart bien réinsérés.

Dans la vie quotidienne, quand l'«Armenios» loue le «Houyn», ce n'est pas tant pour ses prodigalités calculées que pour sa joyeuse et courageuse ardeur au travail, son élan chaleureux plus fort que les ruines, qui le pousse à reconstruire et développer son pays. «Et le Chypriote turc?». «C'est quelqu'un de bien» remarquera généralement l'Arménios. « Cordial et... honnête » précisera-t-il peut-être, en pestant contre l'ami Stavros, celui-là même qui, deux mois durant, réussit à lui refiler le kilo de mangues au prix de l'oke (1,25 kg.)...

Voici quatorze siècles que les Arméniens font partie du paysage chypriote. Leur présence dans l'île est faite de flux et de reflux. La première grosse vague y échoue vers 580 après J.C.

Deux villages, Arminou et Armenokhori, témoignent aujourd'hui par leur toponymie, des 3000 Arméniens envoyés voici 1400 ans dans l'île.l'Arménie comme Chypre font alors partie de l'empire byzantin. Dans les décennies qui suivent, plusieurs généraux arméniens nommés par Byzance, dont le fameux Vrakhamis, gouvernent l'île.

1191: Le Croisé troubadour Richard Cœur de Lion enlève l'île aux Byzantins. Il y épousera Berengaria de Navarre en présence du futur Léon le Magnifique, souverain de Cilicie, compagnon d'armes du Plantagenet et parrain du mariage. Quelques mois plus tard, Richard vend l'île aux Lusignans. Cette dynastie de chevaliers poitevins,amoureux de l'Orient. y règnera trois siècles, à la façon de Medicis levantins.

Tandis que, sous le sabre de Saladin, s'écroulent les royaumes croisés de Terre Sainte, l'île vit son fabuleux Age d'Or. A 75 km. des côtes turques et 100 km. du rivage syrien, Chypre, aujourd'hui comme hier, c'est un doux et fragile bonheur de vivre offert à tous les fugitifs d'un Proche-Orient ravagé.

A l'aube de quatorzième siècle, y affluent les réfugiés de Terre Sainte: Francs, Coptes, Arméniens, Maronites, Syriaques... Gens de mer et de négoce, les exilés transforment le port de Famagouste en entrepôt fabuleux, caverne d'Ali Baba luxuriante et cosmopolite. Célèbre par la beauté de ses courtisanes et la splendeur de ses arts, cette cité bouillonnante d'aventuriers-marchands s'affirme la plus oppulente et la plus prospère du Moyen-Orient. Vers 1400, la bourgeoisie arménienne détient une grosse partie du commerce du l'île. Entre Chypre et la Cilicie la chevalerie franquo-arménienne tisse un échevau touffu de relations cosanguines.

Tout naturellement une collaboration — aventureuse — unit les deux royaumes chrétiens du Levant. La menace mamelouke et turque contre la Petite Arménie émeut la Chrétienité occidentale menacée dans ses intérêts commerciaux. La base de Chypre ravitaillera quelquefois la Cilicie en vivres,armements et en vaisseaux guerriers expédiés par les bons soins du Nonce Apostolique à Nicosie. Sans compter l'aide que les rois Lusignan eux-mêmes portent à leurs cousins de Petite Arménie. lorsque les relations entre les deux cours ne sont pas trop orageuses. Après l'invasion de la Cilicie par les Mamelukes, l'île d'Aphrodite abritera jusqu'à 30.000 Arméniens.

1480: Le Lion de St. Marc avale l'aigle Lusignan.

1570. Les Vénitiens à leur tour capitulent sous le sabre du général Lala Mous-tapha Pacha. La marée turque de 230.000 hommes qui s'abat sur Chypre, compte quelques 40.000 Arméniens, la plupart artisans maçons, chaudronnniers, machinistes, forgerons... Une poignée d'entre eux se fixera. Au début du XIXème siècle, 150 Arméniens sont restés. L'île s'est assoupie pour ne garder qu'une importance stratégique.

Lorsqu'en Juillet 1878, l'Union Jack est hissé sur la capitale, le pays est sous-développé et Nicosie offre l'aspect d'une bourgade balkanique engourdie de chaleur. Les Anglais, administrateurs du pays au nom de Sultan, manquent, de lettrés locaux. Une solution: en inviter d'Istamboul. Voici que des bords du Bosphore débarque dans l'île, une petite colonne d'intellectuels arméniens. L'un d'eux, M. Utidjian, « chief translator » du gouvernement britannique pour les affaires turques, deviendra le chef estimé d'un communauté arménienne déjà renaissante.

1914: La Turquie prend le parti du Kaiser. Sept siècles après le roi Richard, l'Angleterre réoccupe Chypre (*). A Famagouste transitent 6.000 volontaires arméniens d'Amérique et d'Europe bouillonnants d'un merveilleux espoir. Aux côtés des Alliés, ils formeront la fameuse Légion d'Orient. « La Cilicie délivrée » proclame Paris « accueillera un foyer national arménien sous protectorat français! ». Las! Le projet est mort-né. Vers 1920, Chypre accueille 7.000 rescapés des massacres turcs. Dans les dix ans qui suivent, beaucoup refont voile, vers l'Egypte, la Grèce, la Syrie, la France...

En 1960, année de l'indépendance chypriote, un millier de nos compatriotes s'embarquent pour la Grande Bretagne, un autre millier rallie l'Arménie Soviétique.

Aujourd'hui, forte de 3000 âmes, l'entreprenante et prospère communauté hay représente, avec les 3.000 Maronites et le millier de Latins, l'une des trois minorités chrétiennes du pays. La culture en son sein est largement à l'honneur.

Dans un vaste parc boisé se dressent les bâtiments ocres du célèbre Institut Melkonian. Deux cent cinquante adolescents, filles et garçons, venus du Liban, de Jordanie, du Koweït, de Grèce, de Syrie, d'Iran, du Golfe arabe, de Turquie et de toutes les régions de l'île, y cohabitent. Leurs professeurs, tout aussi cosmopolites, sont en majorité diplômés d'universités américaines, d'Arménie Soviétique — Ganantchian — y enseigna la musique — et de Beyrouth.

Melkonian, disent certains, c'est comme un cœur qui forme des jeunes venus de tout le Proche-Orient avant de les relancer à travers le monde. « Nous aimerions » souligne sa directrice madame Bedikian, « que les élèves sortis de nos rangs, constituent une élite intelectuelle arménienne internationale ».

A l'origine de l'Institut, la générosité de deux self-made-men, deux frères: Garabed et Krikor Melkonian. Issus d'une famille pauvre de Césarée en Turquie, ils créent, vers la fin du siècle dernier, une fabrique de cigarettes en Egypte. La « Melkonian » se fumera à travers tout le Proche-Orient. Ayant bâti fortune, ces deux célibataires chargent l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de New York d'ouvrir un centre d'éducation pour enfants déshérités. Une photographie célèbre nous les montre coiffés du fez, le visage volontaire marqué d'une barbiche soyeuse, le regard triste et sévère de Krikor, l'œil rond et malicieux de Garabed...

En 1926, l'UGAB crée à Nicosie le «Melkonian Educational Institute» Pourquoi situer l'établissement à Chypre? Parce que l'île, alors colonie britannique, semble garantir aux Arméniens sécurité et liberté. Les premiers élèves sont les orphelins du génocide.

En 1934, l'orphelinat se mue en école secondaire préparent à l'enseignement supérieur anglo-saxon. Chaudement célèbré par les uns, discuté par d'autres qui lui contestent ses prétentions élitistes, l'Institut Melkonian de nos jours représente avant tout, un centre culturel dynamique et fèbrile de la diaspora. Depuis 1934, quelques 1200 diplômés sont sortis de ses rangs, disséminés aujourd'hui à travers l'Amérique, l'Europe, l'Arménie et le Moyen-Orient.

Non loin de l'Institut, dans l'Armenian street, la façade blanche et les jardins de l'école primaire Nareg jouxtent la nouvelle église Sourp Asdvadsadsin, encore encombrée d'échaufaudages.

Si Melkonian est l'œuvre de deux industriels, Nareg doit le jour au rêve généreux d'un homme de lettres. Vers 1895, Vahan Kurkdjian, alias l'écrivain Pagourani, rencontre la grosse bourgeoisie arménienne d'Egypte, de France et d'Angleterre. Avec l'argent recolté, il ouvre en 1897 un orphelinat à Nicosie. Son but: y accueillir les enfants rescapés des massacres d'Abdul Hamid et les former à divers métiers artisanaux: cordonniers, tailleurs, tisserands...

1903: Exit l'orphelinat. Une école primaire lui succède, une seconde s'ouvre dès 1909 à Larnaca, une troisième à Limasol en 1951. Aujourd'hui, les trois écoles Nareg de l'île, étroitement liées avec l'Archevêché, totalisent 167 élèves.

Les cours y sont essentiellement donné en arménien, le grec n'intervenant que comme troisième langue, après l'anglais. Le jeune sorti de Nareg, ne pourra par conséquent entrer au gymnasium grec mais aura le choix entre Melkonian, l'English School, la Grammar School ou encore, l'American Academy.

Citoyens à part entière, les Chypriotes arméniens n'en bénéficient pas moins d'un statut un peu particulier. La loi les soumet, en principe, comme les Grecs, au service militaire de deux ans. En pratique, ils s'en voient dispensés. « Et entre Arméniens, quel est le climat? » « Oh, ça va bien, l'an dernier, pour la première fois, Dachnaks et Parekordzagan ont fêté le 24 Avril ensemble » me répond-on d'un sourire amusé. Apparemment, la maladie diasporique n'a pas épargné Chypre... Tous les quatre ans, les deux partis battent le rappel de leurs partisans pour l'élection du député arménien au Parlement de Nicosie. Sans avoir droit au vote, ce dernier joue un rôle essentiel comme porte-parole de nos compatriotes dans toutes les affaires les concernant. demandes de subsides, aménagements d'écoles, constructions d'églises. Autre porte-voix de la communauté, l'excellente émission radiophonique de Sebouh Apkarian, jadis hebdomadaire, aujourd'hui quotidienne, fête cette année ses 26 printemps. De 3 à 4h. tous les après-midi, elle rassemble à l'écoute non seulement les Arméniens de Chypre mais atteint, par dessus les flots, nos compatriotes d'Egypte, de Syrie et du Liban.

Petite mais rayonnante, la diaspora chypriote n'a donc, malgré 1974, rien perdu — au contraire — de son dynamisme. Beaucoup plus qu'en Grèce, population hellène et minorité arménienne ont, à Chypre, noué des liens de solidarité « stimulés » bien sûr, par la fragilité de leur charmeuse et vulnerable oasis maritime.

(*) *Chypre deviendra officiellement colonie de la Couronne britannique en* 1925.

ԿԱԽԵԱԼ Է ԳՐԵԼԻՍ

1980–ին լոյս տեսաւ, «Ցառաջ – Մատենաշար»ին իրրև Թիւ 14, Յակիկ Թէօլէեանի «Սփիւռքի մէջ» հատորը: Հեղինակը խմբած է հոս այն յօդուածները, զրեթէ ամբողջութեամբ, զորս «Միւռաք եւ Արուեստ»ի ընթերցողները առիթն ունեցած էին ճաշակելու, 1976–էն ասդին: Գրախօսական մը այս հատորին մասին թերեւս կրկնութիւն թուի. Սփիւռքի մի'ւս թերթերէն ապասելի էր աւելի որ անդրադառնային, առնուազն ակնարկի մը կամ յիշեցումի մը ձեւով, այս գիրքին երեւումին (1): Ոչ թէ արձագանգելու ճիղմ մխուումով, այլ քննողական հայեացքով մը: Սպասելի ու փափաքելի էր, բայց նաեւ հնարաւոր ու անհրաժեշտ: Քանի որ Յ. Թէօլէօլեան, նոյնիսկ եթէ չի ներկայացներ իր գրութիւններով մտածողական արարքը, մասնագիտացած ու կուզպ իր հանդամանքովը, նոյնիսկ եթէ տեղ կու տայ մեր լրագրութեան մէջ քիչ մը ընդհանրացած թերթօնական ճաշակին, մեծ առաւելութիւնն ունի գոնէ գաղափարներ ու մտածումներ առաջարկելու, հարցեր արծարծելու, որոնք վեր են մեր միջինէն, և ամէն պարագայի՝ պահանջին տակը կը դնեն իրենք զիրենք նոր կացութեան մը նոր եղերով մօտենալու, մօտենալ փորձելու: Ու հարց կու տամ ինքզինքիս. ո՞ւր են մեր հայատառ մամուլին մէջ այն անձերը, որոնք գէշ – աղէկ աւանդապահներն են իրր Թէ Սփիւռքի մէջ հայ լեզուին ու հայ միտքին. ո՞ւր են այն մէկ – երկու լուրջ կամ անլուրջ լրագրողները, որոնք յօժարէին ձեռք առնել նոր լոյս տեսած գիրք մը, գիրք մը որ բարձր գաղաթներ ալ չի յաւակնիր նուաճել, որոնք յօժարէին նստիլ իրենց դրասեղանին, քանի մը տող խմբագրելու համար անոր շուրջ: Զեմ իսկ ըսեր՝ որոնք վիճար – կումի մտնէին անոր հետ, չափելով անոր ծրագրածին բուն դրդապատճառները, քանի դիտեմ որ վիճարկումը կ'ենթադրէ կազմուած միտքեր, եւ վստահ չեմ որ անձնական մտածողութեան մը, հանրացումի բովէն անցած մտածողութեան մը տէր մարդիկ չատ ըլլան մեր հայ մտաւորականներու կամ լրագրողներու փաղանդին մէջ: Եւ անոնք՝ որոնք կրնային քիչ մը նորոգուած նայուածք մը նետել այսպիսի հրատարակութեան մը վրայ, թերեւս չեն գիլիր հայերէն լեզուով տարուած մտածումի փորձերուն նեմատացնել իրենց վսեմութիւնները: Մը – նաց որ այս վերջին պարագան ալ – լեզուական ու մշակութային աչխարհի փոփոխութիւնը – դիւրաւ չրջանցելի չէ, եւ վստահ չեմ որ Յ. Թէօլէօլեանի հատորին մէջ ամփոփուած լրագրական – մտածողական արտադրութիւնը արդարացուցած ըլլայ լինքզինք այս դեմնին վրայ:

Բացատրութիւմ, որքան որ հնարաւոր է: Կրնայ պատահիլ որ դիրք մը իր խորութեան, խորաթափանցութեան հետեւանքով՝ լուսթեան մատնէ լուրջ ընթերցողը, այն մէկը որ նախ՝ պէտքը կը զգայ այդ խորութեան ճամբէն անցնելու իր կարգին, մօտենալու համար իր հաչուոյն անոր սկզբնաղբիւրին, իւրացնելու համար անոր փորձառութիւնը: Բայց կը կրկնեմ. որքան ալ խոր ըլլայ Թէօլէօլեանի չօչափած նիւթերուն բուն, հեռահայեաց հարցադրութիւնը, հեղինակը կը մնայ այդ հարցադրութեան մէջ իրրեւ յօդուածագիր մը, իր իսկ խոստովանութեամբ, եւ մինչեւ իսկ պէտքը կը զգայ «յօդուածներու հաւաքածոյ մը... հանրութեան» ներկայացնելու իր անսովոր արարքին արդարացուցիչ «բացատրականով» մը անդրադառնալու (2):

Գրեց՝ Մ. Ն.

Ֆրանսայի մէջ, դիտենք մօտաւորապէս: Այնպէս որ հոս ամփոփուած դրութիւնները լայն չափով մատչելի են միջին ընթերցողին ու միջին լրագրողին: Այս իրենց բացառիկ արժանիքով է որ ամէնէն աւելի խոցելի են թերեւս այս դրութիւնները – ամբողջովին անկախաբար հեղինակէն: Միջինը իր արժանաւոր ու յարգելի տեղը ունէր երբ – առանց բառախաղի – Միջին Արեւելքի թերթերը, կուսակցական օրկանները, ընկերոջներու ցանցը, կրթական հաստատութիւնները կրնային իրենք զիրենք արդարօրէն նկատել իրրեւ արեւմտահայ «յաղագքին», անոր գոյութեան ու շարունակականութեան կռուանները: Է'ր այդպէս առենօք: Յ. Թէօլէօլեան ինձմէ լաւ գիտնալու է սակայն որ այդ կացութիւնը կը ծածկէր իսկական խնդիրները, բոլորը կապուած Սփիւռքի արեւմտականացումին, որ վերջապէս եւ առաջին անգամ ըլլալով՝ մեզ կը դնէ ստիպողականութեանը առջեւ նոր մտածելու, ըստկիզբէն մտածելու մեր ճակատագիրը, մեր ներկային սերումը, դիմագրաւելով թերեւս – եւ ա'յս ալ պէտք է ընդունիլ – անդիմագրաւելին: Փորձութեանը կը մատնուինք Յ. Թէօլէօլեանի դիրքին առջեւ՝ Մարքի տը Սատի խօսքը կրկնելու. «Հայեր, ճիգ մը եւս»: Այս բոլորը կը հաստատէ միայն վերը յայտնուած ցաւը, անդոյ արձագանգներու վերաբերեալ: Ճիշդ է որ հատորի մը բովանդակու –

●▶

Թիւնը չափելու պարտականութիւնը չի պատկանիր անպայման գրախօսին. կըրնայ ան ուրիշ ձեւի արժագանգներ ունենալ, ունեցած ըլլալ: Սպասելով սակայն աւորհատաւաքները, կ'անդրադառնամ հոս Ի. Թէօլէօլեանի դիրքին, Թերթի մը համար որ այս ուղղութեամբ՝ իր պարտականութիւնը բաւականին կատարած էր արդէն:

Պէտք է ըսել հիմա որ այս հատորին մէջ մէկտեղուած բոլոր յօդուածները կը ներկայանան իրենց կարգին իբր անդրադարձներ կամ հակազդեցութիւններ ներքին վէճերու, որոնց սկզբնակէտը յաճախ կը պակսի ընթերցողին: Ինչ որ Թերեւս էատարրն է «յօդուած» կոչուածին, եւ ա՛յդ է հաւանաբար որ հեղինակը կը մղէ իր «բացատրողական»ի արդարացուցիչ տողերուն: Տեսաբանական կամ զուտ մտածողական գործ մը պիտի փորձէր կազմել ամբողջ մը, ու ըլլալ դոց ինքն իր վրայ, կամ այդ տպաւորութիւնը դնել ձգել, մտածումի բոլոր լարերը իրարու կապելով, ներկայացնելով ինքզինք իբր յղոյթ մը, ամբողջութեամբ, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսերէնն՝ իւն էօվր տը բէֆէրանս: Այդ չէ ան – կասկած Ի. Թէօլէօլեանի կազմած հատորը, եւ ատո՛ր ալ գիտակից է հեղինակը երբ կ'ըսէ օրինակ՝ «ճիշդ է որ այդ էջերուն պահանջած ընդդիմախօսութիւնը բացայայտօրէն չի գտնուիր հոս» (3):

Ամբոխած յօդուածները ցոյց կու տան Ի. Թէօլէօլեանի կտրած ճամբան վերջին չորս – հինգ տարիներու ընթացքին: Մէկ կողմ կը ձգեմ առաջին դրուագիւնը (4), որ կը վերաբերի Սփիւռքի մէջ կազմակերպչական հարցերու, թէեւ հոս չատ մը գաղափարներ կը «խօսին» մեզի, մանաւանդ երբ հեղինակը բաղդատական ակնարկ մը կը նետէ հայ եւ հրեայ համայնքներու (խօսքը սահմանուած է Ա. Մերիկայի) կրթական եւ մշակութային գործունէութիւններուն վրայ: Կարեւոր ճամբուն առաջին հանգրուանը այն բանավէճն է՝ զոր Ի. Թէօլէօլեան ունեցաւ ասկէ չորսուկէս տարի առաջ Գ. Պըլտըեանի հետ (5): Ինծի այնպէս կը թուի, թէ վերատին աչքի տակ առնելով ամբողջ հոլովոյթը, թէ Ի. Թ. կը փորձէ չուտով վերագտնել հաստատ կռուան մը իր սկզբնական «գոհութիւն»ին (6) համար: Յոռետեսանինք որ դառն համ մը կը մնայ մեր քիմքին, վերակարդալով այս էջերը՝ զորս 1976–ին կարդացած էինք հաճոյքով ու գայթակղութեամբ: Վերակարդալով մանաւանդ անուններու այդ շարանը Ֆրանսացի մտածողներու – Պարթ–էն Տէրիտա – որոնց արժէքը անշուշտ չէր մերժուեր Ի.Թ.ի կողմէ, բայց որոնց եղրերուն փոխադրումը կասկածելի կը դառնար իր գրչին տակ երբ հարցը «մեր» գրականութեան վերբերումն էր ու «դաստումը» (7): Այս մեր–ժողական «հակայարձակում»ը հեղինակին աչքին ալ այսօր՝ հաւանաբար ա – պայժմէ թուելու է: Նախ՝ որովհետեւ չատ լաւ գիտէ այլեւս ինք որ Պըլտեանի գործերուն մէջ առնուազն՝ ո՛չ փոխադրումի հարց մը կար, ո՛չ ալ մեր գրականութիւնը «դաստել»ու կամեցողութիւն մը: Ի վերջոյ՝ Սփիւռքի գրագէտները իրենք գիրենք է որ կը դաստեն, երբ փոխանակ լուրջ ու համեստ գրագէտներ ըլլալու, կը յամենան բանաստեղծական որակուած ճապաղիքներու մէջ: Պըլտեանի վերբերումի, այժմէականացումի հեռախաղաղ փորձը պարզապէս անտեսուած էր այդ թուականին Ի.Թ.–ի կողմէ: Բայց «հակայարձակում»ը ապայժմէ թուելու է նաեւ եւ մանաւանդ հեղինակին աչքին, որովհետեւ այդ թուականէն յետոյ՝ Ի.Թ. ուրիշ բան չըրաւ իր «յօդուած»ներուն մէջ, եթէ ոչ իր կարգին իւրացումի լայնածիր աշխատանքի մը ձեռնարկել, արդիական այդ մտածողու – թիւններուն ու տեսաբանական կեց – ուածքներուն հանդէպ: Ամբողջ իր գիրքը առոր ապացոյցն է, սկսելով «Ֆիլմ եւ Արդիական Մշակոյթ» գրուիւենէն, որ ունի իբրեւ առանցք՝ «պատում»ի (րէսի) արդիական ըմբռնումը ու կառուցապաշտ փառասիրութեամբ՝ անոր ուսումնասի – րութիւնը, որուան առարկայի մը վրայէն: Այս գրուիւենէն առաջ՝ կու գան այն երկու յօդուածները՝ զորս հեղինակը յատկացուցած էր «ամերիկեան ծանօթ (երկու) բանաստեղծներու» Լօուըլ եւ Մը – րուին, եւ ուր չատ անկեղծ կերպով կ'ըսէր իր մէջ «աւանդապահութեան» եւ «նորարարութեան» միջեւ չլուծուած պայքարը (8):

Իր նոր շրջանին առաջին գրուիթեան մէջ է («Ֆիլմ եւ Արդիական Մշակոյթ») որ Ի. Թ. ընթացք կու տայ իր նախասիրած բառին ու յղացքին՝ «տեսու – թիւն»ը: Կը հասկնանք անշուշտ Ի.Թ.ի մտահոգութիւնը, խոր, դրդապատճառները, որոնք մատամբ մերն ալ են, երբ յառաջ կը գայ տեսական ու տեսաբանական աշխատանքներու անհրաժեշտու – թիւնը Սփիւռքի համար, թէեւ վստահ չենք որ այդ բառը, այդ յղացքը, ծը – րագիրին գործադրումի ճամբուն իսկ, հրաշքներ գործէին իրենք իրենցմով, ինչպէս արդէն կ'ընդունէր Ի. Թ. «Միւթք եւ Արուեստ»ի իր վերջին յօդուածովը (9):

Լաւ կը հասկնանք որ ո՛չ միայն պարզ ինքնութեան խարխոյը դժուար է դանել Արեւմտեան Սփիւռքի մէջ (Արեւելքի ըսփիւռքը դեռ ունի երջանիկ օրեր իր առջեւը այդ դետնի վրայ), այլ եւ մանաւանդ՝ դժուար է ճշդել իմացական ինքնութեան մը վայրը, չրջագիծը, խորքը, իմաստը նոյն Արեւմտեան Սփիւռքի «մըտաւորական»ին համար: Կ'ըսուի երբեմն մեզի որ Ամերիկան կ'ընդունի իր բը – նակէութեան «բազմացեղ» հանգամանքը, ու կը քաջալերէ զայն: Գուցէ: Բայց ի՞նչպէս սահմանել ցրուումին յանձնուած անհատին օրինավիճակը, ի՞նչպէս ստեղծել, ի՞նչպէս ժառանգել, ի՞նչպէս հաղորդակցութեան եղրեր գտնել իբրեւ «Հայ», իբրեւ «հայ մտաւորական», չըրջապատին հետ: Այս հարցումները, պարզպէս թելադրուած հոս Ի. Թ.–ի նըկատողութիւններէն, կը մնան չզարգացած իրենց վիճակին մէջ, քիչ մըն ալ միամիտ: Բայց ի՞նչպէս ապրիլ նաեւ եթէ չդիտնանք զարգացնել գանոնք, չըդիտնանք առաջին չարժումով մը գտնել՝ տարազել հարցումները, իբրեւ հարցումներ: Կը կարծեմ որ լաւ հասկցած կ'ըլլանք դինքը, ըսելով որ Ի. Թ. այս զարգացումի, տարազումի աշխատանքն է, տարրական ու կենսական աշխատանքը, զոր կ'ըմբռնէ իր «տեսութիւն» բառովը: Եւ ինքն ալ առաջին փորձ մը կ'ընէ այդ ուղղութեամբ «մշակոյթ եւ վերմըչակոյթ» յղացքներով բռնելու համար իր՝ Արեւմտեան Սփիւռքցիի իրականութիւնը: Կը հասկցուի այս ձեւով թէ ինչո՛ւ Ի. Թ. իր հատորի կողքին դրեր է այս վերնագիրը՝ «Սփիւռքի մէջ»: Բայց կրնա՞նք համարձակիլ արդեօք ըսելու իրեն թէ տեսաբանական զատորոշումներ առաջարկելը կը մնայ լայն չափով ճամարտակութիւն, այնքան առեն որ ըստեղծական աւանդումի մը չի յեներ, այնքան առեն որ ուժը չունի անհատներէն հիմերէն թափանցելու, այնքան առեն որ ստեղծական փնտռտուքի մը զուտ հետեւանքը չէ ան, եւ չի բանար նոր դար մը, վերաքաղելով Թերեւս ցրուումը, փորձելով ամէն պարագայի՝ հաւասարիլ անոր էականութեան: Տխուր են բոլոր տեսութիւնները ու տեսաբանութիւնները երբ կը զոհանան զատորոշումներով, ձգելով ուրիշներու վերաքաղումի եւ աւանդումի աշխատանքը, ձգելով որ ուրիշներ կապը ստեղծեն արեւմտեան աւանդութիւններուն հետ: Հարցը աւանդումի վայր մը ստեղծել կարենալն է ուրեմն – իրական կամ խորհրդանշական – ուրկէ իսկական, հանգամանաւոր տըրամախօսութիւն մը, տիալոկ մը, կապի դառնայ «արեւմտեան»ին հետ: Ցաւակ է. այնքան առեն որ այդպիսի տրամախօսութիւն մը, իմացական տարողութեամբ ու լրջութեամբ, կը մնայ անկարելի, այնքան առեն որ անզոյ է ան, «տեսութիւն»ը պիտի մնայ իր կարգին խոստում մը, եւ փոքրամասնական «մըչակոյթ»ը անվտանգ՝ «դերմչակոյթ»ին դէմ յանդիման: Տեղ – տեղ՝ Ի. Թ. կը խօսի ԻՒՈՄ–ի մասին (10): Հարց մըն է, Թերեւս երկրորդական կարեւորութիւն ունեցող, թէ ո՞ր չափով արդեօք ԻՒՈՄ–ը կրցած է պարզ, «տեսական» վայրէ մը, հաճելի խօսակցութիւններ կարելի դարձնող հաւաքատեղիէ մը աւելին ըլլալ, թէ ո՞ր չափով կրցած է հետապնդել աւանդման վայր մը ըլլալու անհատականի ծրագրի մը իրագործումը:

Այս խորհրդածութիւնները իբր անդրադարձ ընդունեցէք – մեծ յաւակնութիւններ չունացնող – գիրքին այն չորս գլուխներուն («Տեսութիւն եւ Հայութիւն»էն մինչեւ «Ժողովուրդ, Մշակոյթ եւ Դատակարգ»), որոնք կը ներկայացընեն «առաջին քայլերը կատարելու փորձ մը» դէպի սփիւռքեան մշակոյթի մը բնորոշումը, ի հարկէ՝ «տեսական» բնորոշումը: (Ուրիշ հարց՝ թէ փնտրտուածին համար «մշակոյթ» յղացքը տեղի՞ն է տակաւին):

Երկու երակ կը գտնենք ուրեմն Ի.Թ.ի գիրքին մէջ, 1976–ի «բանավէճ»էն ասդին: Առոնցմէ մէկը նուաճումի փորձն է եւրոպական «գրական – տեսաբանա – կան» մտածողութեան (11), անդրադարձային, ժողովրդականացման եղանակով մը: Երկրորդը կը գառնայ Սփիւռք – Տեսութիւն առանցքին չուրջ (12): Կա՞պը երկուքին միջեւ:

Կապ մը անպայման պէտք չէ փնտռել, բայց սխալա՞ծ կ'ըլլանք արդեօք եթէ ի հեճուկս ամենայնի՝ այդպիսի բան մը գտնենք հատորի վերջին գրուիթեան մէջ: Այս գրուիթեան մէջ, գրականութեան տեսաբանութենէն սերող մէկ դժուար յղացքը՝ «բազմխմաստ»ի յղացքը, կը շահագործի պիտի ըսէի, պարզաբանումի փորձի մը կ'ենթարկուի, «հաղորդակցութեան» եզրին ընդմէջէն: Հեղինակին հին խնդիրներէն մէկն է որ կը վերայայտնուի այս ձեւով: Հին խնդիր որ «բանավէճ»ի եւ «հակայարձակում»ի տողերուն եր – կայնքին ընթեռնլի է, եւ զոր պիտի փորձէի տարազել սակայն. ի՞նչպէս ընդունիլ «արդիական գրելաձեւ»ը (ենթադրելով որ գրելաձեւ է), ո՞ւր գտեղել գրական արդիականութիւնը, Սփիւռքի զանգուածին այսօրուան պահանջներուն համեմատելով զանոնք: Այլ խօսքով, եւ այս անգամ՝ տեղ տալով «բազմխմաստ»ին, ինչ որ նշանն է «նորարարութեան» հանդէպ որոշ ընդունելութեան մը ու հակացո – դութեան մը. կրնայ պատահիլ որ գը – րութիւն մը, գրութենական աշխատան – ք ու արամադրութիւնը բանան նոր «իմաստ»ներ, անիմաց՝ նախ քան այդ գըրութեան, այդ աշխատանքին լոյս աչ – խարհ երեւիլը, քայց – եւ հոս է որ հին խնդիրը կը վերադառնայ – ի՞նչ ձեւով այդ իմաստները, արդիւնք՝ խոր ու տեսակարար փորձառութեան մը, կ'անցնին գրութենականէն անդին: Ի՞նչ ձեւով կը դառնան անոնք հիմնաւոր, «ժողովուրդ»ի մը համար, ցրուածութեան մէջ ինքզինքը որոնող հաւաքականութեան մը համար: Այսպիսի բանաձեւումներ երեւան չեն գար անշուշտ բացայայտօրէն Ի.Թ.ի հատորին մէջ: Բայց այս ձեւով է, կը կարծեմ, որ կը բացատրուի երկու եբակներու գոյակցութիւնը – «գրական – տեսաբանական» եւ Սփիւռք – Տեսութիւն – անոր էջերէն ներս:

Եւ պատահական չէ հաւանաբար որ հատորը վերջանայ Միշել Պիւթորէն փոխառնուած եւ Ֆրանսերէն լեզուով արտագըրուած այն սքանչելի տողերովը՝ որ կ'ըսեն.–

« Հաւատացէ, այո՛, հաւատացէ առեւօք, որ աշխարհի վիճակուած բախտը, աշխարհի նսեմը, կախեալ էր, անհունօրէն հեռակայ չափով մը, բայց եւ այնպէս կախեալ էր իմ գրելէս, եւ երբ խորը մխրճուած եմ իմ դրելու տաժանքիս մէջ, կը խոստովանիմ որ կը հաւատամ տակաւին առոր » (13):

Աշխարհին վիճակուածը, աշխարհին նսեմը կախեալ է, անհունօրէն հեռակայ չափով մը Թերեւս, բայց կախեալ է իմ դրելէս: Յօդուածագիրը, գրիչով խօսողը (14), այն անձն է՝ որ կ'ընդունի վերջապէս այս ձեւի յայտարարութիւնները, հաւատքները, յատուկ՝ իրաւ գրագէտներուն, կը համայուի նոյնիսկ անոնցմէ, բայց կը փորձէ հասկնալ ձեւը, եղանակը այդ կապակցութեան, ընդմէջ՝ աշխարհի վիճակուածին ու իմ դրելուս: Եւ քանի որ իր նկատի ունեցած գրականութիւնը էապէս հայ գրականութիւնն է, կը փորձէ հասկնալ այդ կապակցութիւնը այն արձագանգովը, բազմապիսի ու լայնահուն՝ զոր կրնայ ունենալ հայ «արդիապաշտ» գրուածքը «Ժողովուրդ»ին, հայ ընթերցողին մէջ: Այս հարցը քանի մը տարի առաջ կը դրուէր հեղինակին կողմէ հակադրութեամբ մը եւ համեմատումի փորձով մը, ընդմէջ՝ նոր բանաստեղծութեան եւ նոր հայ բանաստեղծութեան (15): Ինչ որ կը հաստատուէր այդտեղ՝ հաղորդակցութեան մը մտածելու անհրաժեշտութիւնն էր, «մեր» պայմաններուն մէջ չատ աւելի կարկառուն, քան հեղինակին, քան եւրոպական լեզուներով մշակուած գրականութիւն – ներուն պարագային: Այդ մեկնակէտն է որ կասկածի տակ կը դրուէր «մեր» մէջ «արդիական գրելաձեւ»ը: Տարբեր ձեւակերպ գրելաձեւի վերջին դրուագին մտահոգութիւնը, երբ կը փորձէր փաստել որ իր «բազմխմաստութեամբ»ն իսկ՝ գրուագիւնը հաղորդակցութեան հակամէտ է միշտ, ներկայիս կամ ապագային մէջ յայտնուելիք իր «իմաստներ»ով: Փրկած եղանք այս ձեւով հին խնդրին խնդրականութիւնը, ընդունելով մէկտեղ «նորարարութիւնը» գրականութեան մէջ:

Կասկած չկայ որ էական հարց մըն է որ կը յաճախէ հեղինակին մտածողութիւնն ու խղճմտանքը: «Ինչո՞ւ բանաստեղծներ անճուկի ժամանակի մը մէջ կ'ըսէր Հէօլտըրլին: Ինչո՞ւ: Հարցը արդիապաշտութեան հետ որեւէ կապ չունի, ոչ ալ – անշուշտ – գրագէտին՝ «առաջնորդ» մը ըլլալուն հետ (16): Պէտք է զգուշանալ հոս, հոս մանաւանդ, բոլոր կանխորոշ ու կանխամտածուած ըմբռնողութիւններէն:

Աչխարհին վիճակուածը, աչխարհին նսեմը, այո՛, անհունօրէն հեռակայ չափով մը, կախեալ՝ իմ դրելէս:

Բայց ինչո՞ւ: Ի՞նչպէս: Այս հարցումները հանդիսաւ չեն ձգեր ըստ երեւոյթին Ի. Թ.–ը: Միայն Թէ իմաստի – նոյնիսկ բազմակի – ու հաղորդակցութեան եղրերը, առանց պատշաճ խնդրականացումի եւ յղացականացումի, եւ նոյնիսկ առնցմով՝ բաւակա՞ն են արդեօք այդ հարցերը բռնելու եւ ըմբռնելու համար: Վըստահ չէ երբեք: Կը հասկնանք ու կը հաւատանք Ի. Թ.–ի հետ որ «Սփիւռքի մը մշակոյթին ի՛նչ ըլլալը կը կարօտի բըռնորոշումի» ու անոր կիրառումը՝ ... տեսական մտածումի (17): Կ'ընդունինք հեղինակին համեստութիւնը երբ կ'ըսէ Թէ իր գրութիւնները «նման ճիղի մը առաջին քայլերը կատարելու փորձ մըն են» (18): Համոզուած ենք վերջապէս, թէեւ այդ ուղղութեամբ որեւէ յստակ արտայայտութիւն չկայ Ի. Թ.–ի հատորին մէջ, Թէ այդ մտածումը (տեսական կամ ոչ) առընչուած ըլլալու է տեղ մը գրականութեան մտածողութեան եւ գրականութեան կիրառումին: Բայց եթէ Սփիւռքի հարցը «հաղորդակցութեան» հարց մըն է, այդ պարագային իսկ՝ կը մնայ բացատրել Թէ ի՞նչ կապ ունի այդ «հաղորդակցութիւն»ը գրականութեան հետ, հնամոյն կամ արդիադրոշմ, եւ գրուածքի բազմխմաստութեան, ուրեմն՝ իմաստութեան հետ:

Մ. Ն.

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) Այս տողերը գրուելէն ասդին, լոյս տեսաւ «Նայիրի»ի մէջ՝ Ա. Գապպենեանի յօդուածը, արտատպուած «Ծառաջ»ի Դեկտ. 12–ի եւ 13/14ի թիւերուն մէջ:

(2) «Սփիւռքի մէջ», էջ 5: Բոլոր ընտագայ յղումները պիտի երթան այս հատորին, առանց նոր ցուցումի մեր կողմէ:

(3) Էջ 7:

(4) Միակը որ լոյս չէ տեսած սկզբնականաբար «Ծառաջ»ի մէջ:

(5) Գ. Պըլտեանի գրութիւնը վերահրատարակուած է հատորին մէջ, ինչպէս նաեւ նոյն առիթով գրուած Զ. Որբունիի անդրադարձը:

(6) Էջ 60:

(7) Էջ 84:

(8) Էջ 116:

(9) Եթէ չեմ սխալիր՝ 1980, Դեկտեմբերի թիւին մէջ:

(10) Մասնաւորաբար՝ «Տեսութիւն եւ Հայութիւն» գրութեան մէջ, էջ 149–161:

(11) Այս առաջին երակին կը կապուին «Ֆիլմ եւ Ամերիկեան Մշակոյթ»էն զատ՝ «Մեկնաբանական Անդրադարձ՝ վահագն Ծնունդին», եւ գիրքին վերջին գրութիւնը՝ «Բազմխմաստի Ընթերցումը»:

(12) Ասոր կը կապուի, յիշուած չորս գրութիւններէն զատ՝ «Սփիւռահայ Մըտաւորականութեան Հարցը»:

(13) Էջ 261: Ներողութիւն խնդրել կ'ուզեմ Ի. Թ.–էն եթէ թարգմանութիւնս անբաւարար թուի իր աչքին:

(14) Այդպէս կը սահմանէ ինքզինք, յատկանշականօրէն, հեղինակը:

(15) Էջ 86:

(16) Էջ 92:

(17) Ի՞նչ է «տեսական մտածումը»: Կայ ուրեմն ոչ–տեսականը՝ մտածումին, բայց իբր մտածումին չհասնող բա՞ց մը, Թէ իբր գերազա՞նց մտածում:

(18) Էջ 150:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
7
MARDI
7 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.881

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.881

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՄԷՋ՝

11 Հայ մնուցիչ եւ մնչելիութեան վիրաւորներ

—o—

Շաբաթ եւ երկուշաբթի հետաձգիչ ռումբեր ձայնեցին մեր հաղորդակցութիւնները Պէյրութի հետ, հաստատելին այն մտահոգիչ լուրերը, որոնք արդէն տարածուած էին հոս:

Երկուշաբթի օր ռումբերու ձայները վերսկսած էին եւ կը հասնէին մինչեւ Աֆիլիա, ուր նախորդ օր, առաջին անգամ ըլլալով անշուք կ'անցնէր նաեւ «Սիփոի օր»ը, որ սովորաբար հազարաւոր բազմութիւն կը համախմբէ նոյնիսկ թաղին մէջ: Ապրիլ 5-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իսկ չէր լեցուած, պատճառ ըլլալով, որ սարսափի մթնոլորտ մը կը տիրէ: Միաբանական ժողովին հետեւանքով, բոլոր եպիսկոպոսներն ալ Անթիլիաս հաւաքուած են եւ երկուշաբթի մէկոյց կը վնտռուէր զիրենք մինչեւ օդակայան փոխադրելու, ճամբան կրկին փակուած ըլլալով: Ժողովը ուրբաթը լեռ կը բարձրանայ ապաստան գտնելու:

Երկուշաբթի առաւօտ Պէյրութէն կը հաստատէին թէ հայ մեռեալներ կան, որոնց թիւը 11-ի կը հասնի, բայց անունները չէին ճշդուած: Ուրբաթ օրուան Օսիանէն կը քաղենք սակայն կարգ մը անուններ, մեռեալներու մէջ. – Սիւզան Աբրահամեան (4 տարեկան), Սաւօ Մելքոնեան (7 տարեկան), վիրաւորներէ մէջ՝ Բաֆֆի Տէրվիսեան, Սոնիա Մարտիրեան, Վիոլէթ Տամլեան, Ալեք Գանդր Տարճէմեան, Յովիկ Սերմոսեան, Մխաք Թութճեան, Աւետիս Գոդոճեան: Զոհերէն սակայն լուր չկայ:

Բաւական չէնքեր ալ վնասուած են, որոնց նախապար Յակիկ Պապիկեանի բնակած չէնքը, որ բաւական մեծ վնասներ կրած է: Հայկ. չէնքեր վնասուած են Ամանոսի մէջ եւ Պուրճ Համուտի Զանգուի շրջանը:

×

Ինչ պատահեցաւ յանկարծ: Պարզ է որ իւրաքանչիւր կողմի համար, սկսողը՝ միսն էր եւ կարելի ալ չէ ճշդել, թէեւ այդ իսկ այլեւս կարեւոր չէ: Լիբանանը զարձած է բոլորին զանազան շահերու փորձադաշտը եւ որեւէ շահու հետ կապ չունեցող ժողովուրդ մըն է, որ մահ – ուան սպառնալիքը կ'ապրի չուրջ վեց տարիէ:

Կասկած չկայ սակայն, եւ ընդհանուր ապաւորութիւնն է թէ Սուրիա – պաղեստինեան յարձակումը ծառայած է ամրապնդելու Լիբանանցիներու կապերը իրենց մէջ: Երկու գլխաւոր պատճառներ կրնան կ'առնուին այս յանկարծական զրկումին, որոնցմէ մէկը՝ Սուրիան է, որ կ'ուզէ հասկցնել թէ «տուն տեղ եղած է» եւ հետեւ ալ՝ Մոսկուա, որ միացեալ – Նահանգներու Արտաքին Նախարար՝ զօր. Հէյկի շրջապտոյտին (Մերսուր – Արեւելք), այս ձեւով կը պատասխանէ եւ նաեւ ուշադրութիւնը քիչ մը կը հեռացնէ Լեհաստանէն:

Երկուշաբթի օր, ներքին ծանր կացութենէն զատ, արտաքին ճակատի վրայ ալ, Իսրայէլեան սպառնալիքն էր, որ ուշադրութիւն կը գրաւէր: Արդարեւ, խորհրդային պաշտպանութեան արտաքին յանձնախումբին նախագահը, յայտարարեց ձայնասփիւռէն թէ «Իսրայէլ չի կըրնար ձեռքերը ծալած նստիլ ի տես քրիստոնեաներու ջարդին»: Նախապէս, ալ Իսրայէլ զգուշացուցած էր Սուրիան եւ յոյս կար որ այդ ազդարարութիւնը պիտի բաւէր, որպէսզի Զահլէ, ուր 150 հազար քրիստոնեայ պաշարուած կը մնան ողբերգական վիճակի մէջ, չիյնայ: Իրրեւ լուծում կը մտածուէր նաեւ Զահլէի Քաթայէկներու զօրքերը փոխարինել լիբանանեան օրինաւոր բանակով բայց այդ ալ չէր կատարուեր, մնաց որ սուրիական ուժերը կը յարձակէին նաեւ բանակի վրայ եւ իրենց միջեւ բախում – ները երթալով կը բազմանային:

Երկուշաբթի կը կարծուէր թէ մեռեալներու թիւը 150-ը կ'անցնի եւ վիրաւորներու թիւը աւելի քան 350 է: Դըպրոցները փակ կը մնան եւ 100 հազար Պէյրութցի լեռ ապաստանած է: 450 հազար Պաղեստինցիներու ներկայութիւնը, սկիզբը ընդունուած որպէս՝ եղբայր, սկսած է նեղել նոյնիսկ իրենց համակիր մահմետական Լիբանանցիները:

Շաբաթ կէսօրէ ետք, արեւելեան – Պէյրութի մէջ, կիներ, սեւ հագած ցոյց մը կ'ընէին, որու ընթացքին Յունիյէ Պատրիարքը կ'ըսէր «Լիբանանը Լիբանանցիներուն եւ ուրիշ ոչ ոքի»: Ցոյցին ընթացքին, Անթիլիասի կաթողիկոսարանին բակին մէջ, Յունէն կաթողիկոս կը յայտնէր թէ հայ համայնքը զօրավիգ է իրենց ցոյցին: «Ցեղասպանութիւն» բառը կը կրկնուի շատերու կողմէ, քանի իսկական ցեղասպանութիւն մըն է, որ ի գործ կը դրուի Զահլէ եւ արեւելեան – Պէյրութ:

———×———

ԴԱՆԻԱ

ԱՀԱՒԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔ՝ ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻ ՄԸ ԴԷՄ

Առաջին անգամ ըլլալով, Դանիոյ մէջ ալ ահաբեկչական արարք մը կը կատարուի Թուրք դիւանագէտի մը դէմ: Քոփընհակընի Թուրք դեսպանատան խորհրդատուն է՝ Ճաւիտ Տէմիր, որ Ապրիլ 2-էն 3-ի գիշերը ծանրօրէն վիրաւորուած է երբ տուն կը մտնէր: Արարքին տէր եղած են, յաջորդաբար հայկական երկու կազմակերպութիւնները՝ Հայկ. Գաղտնի Բանակը եւ «արդարութեան համար հայ ժողովուրդի խմբակ մը»:

Այս մէկն ալ ինչպէս Փարիզի մէջ Մարտ 4-ին սպաննուած Թուրքը, աշխատանքի հարցերու պատասխանատուն էր: Բազմաթիւ զնդակներ ստացած է կոկորդը եւ լեարդին մէջ: Ըստ Թրքական մամուլին գործողութեան ենթարկուած է եւ կը կարծուի թէ փրկուած է:

Դիւանագէտը 6 զնդակ կերած է երբ վերելակին կը սպասէր բնակարանը բարձրանալու համար:

———×———

ՎՐԱՍՏԱՆ

Ռուսացման դէմ՝ ցոյց

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Մարտի վերջ, երկու չաբ կարեւոր ցոյցեր տեղի ունեցած են Թիֆլիսի մէջ, բողոքելու համար ռուսացման քաղաքականութեան դէմ: Մարտ 30-ին, 1000 ուսանող եւ մտաւորական 5 ժամ ցոյց մը կատարած են Գերագոյն Խորհուրդի չէնքին առջեւ ուր տեղի կ'ունենար վրացի Գրողներու համագումարը: Մարտ 23-ին ալ, հազար ուսանող փողոց իջած են բողոքելու համար վրաց դրականութեան դասախօսի մը պաշտօնազրկման դէմ (յետագային, կրկին պաշտօնի առնուած է): Այս առթիւ կը յիշեցուի որ 1978 Ապրիլին ալ, բուռն ցոյցեր եղած էին երբ նոր Սահմանադրութեան մէջ, փորձ կ'ըլլար վրացերէնը ջնջել իբրեւ ազգային (իմա՛ Պետութեան) լեզու:

Ցուցարարները կը պահանջեն նաեւ որ վրացական պատմութիւնը արձանագրուի դպրոցներու դասընթացքներուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵԻ անակնկալօրէն փրակա դըներ, մասնակցելու համար Զեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան 16րդ համագումարին:

Շաբաթ, Ապրիլ 4-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են.-

Նախտեոր – Չերնոմորեց	2 – 0
Դնեպր – Դինամօ (Կիեւ)	0 – 1
Նեֆչի – ԲՍԱ (Ռոստով)	2 – 1
Սպարտակ (Մոսկուա) – Արարատ	3 – 0
Դինամօ (Թիֆլիս) – Դինամօ (Մ.)	0 – 2
Պախտակոր – Կուբան	0 – 1
ԲԿՍԱ – Տորպեդօ	0 – 0
Կայրաթ – Տաւրիա	0 – 0

Երրորդ հանգրուանէն ետք 6 կէտով դասաւորման գլուխը կը գտնուի Սպարտակը, որուն կը հետեւին Կիեւի Դինամօն՝ 5 եւ Մոսկուայի Դինամօն 4:

ԱՆԱՐԳ ՈՃԻՐ ՄԸ ՄԱՐՍԷյԼԻ ՄէՋ

ՏԻՐԱՆ ԽԱՅԻԿեԱՆ

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

—o—

Ցաւով իմացանք, որ Մարսէյլի մէջ, Շաբաթ կէս օրէ ետք, իր պահեստանոցին մէջ, որ կը գտնուի 167, Ապրիլ 24-ի պողոտայ, սպաննուած գտնուած գաղութին ծանօթ դէմքերէն՝ Տիրան Խայիկեան: Ըստ օրէնսդիրը բժշկին, սպանութիւնը ձողի հարուածներով, կատարուած պէտք է ըլլայ ժամը 16-էն 17-ի մէջեւ, դիակը գտնուած էր ժամը 18-ին:

Ողբացեալը, որ կարասիի խանութ մը ունէր Քանըպիէհի վրայ (Մասիս), միշտ իր մասնակցութիւնը բերած է ազգ. կեանքին եւ մասնաւորաբար Ապրիլեան յուշարձանի կառուցման աշխատանքներուն:

Կիրակի օր, «Փրովանսալ» առաջին եւ 3-րդ էջին վրայ կուտար այս ոճիրին լուրը, որու դրդապատճառները անծանօթ կը մնան:

ՄԱՐԳԻՍ ՃԷՎԱՀԻՐՃԻԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Մարտ 27-ին Ժընեւի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Սարգիս Ճէվահիրճիեան, վկայեալ ճարտարապետ Ժընեւի համալսարանէն:

Բնիկ Պոլսեցի, 80-ը անցած, Սարգիս Ճէվահիրճիեան հինէն կ'աշխատակցէր «Բազմավէպ»ի ուսումնասիրական հմուտ յօդուածներով, որոնք լոյս կը տեսնէին նաեւ առանձնատիպ: Կանոնաւորաբար կ'աշխատակցէր նաեւ «Ցառաջ Մխիթ եւ Արուեստ»ի եւ իր վերջին յօդուածը՝ «Բոռոնավանք, ուանդուիւն եւ ճարտարապետութիւն» լոյս տեսաւ մեր նախավերջին (Մարտի) թիւին մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր աղջկան՝ Տիկին Սոնա Տէչան – Ճէվահիրճիեանի:

«THE TIMES», ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ցաջորդաբար արձագանգ եղանք «Թայմզ»ի լոյս ընծայած գրութիւններուն Մարտ 26-էն սկսեալ, երբ Պերնառ Լեվինի յօդուածը այնքան աղմուկ հանեց թէ Լոնտոնի Թրքական շրջանակներուն մօտ եւ թէ Թուրք մամուլին:

Լեվինի այնքան յաջող յօդուածը, հաւանաբար մէկ գլխաւոր պատճառ ունի այդքան վրդովում ստեղծելու համար Լոնտոնէն Անգարա, առիթ տալով նոյն – իսկ Լոնտոնի Թուրք դեսպանին մէկ նամակին Թայմզի խմբագրութեան: Այդ պատճառը ուրիշ բան չէ քան բաղդատական մը Ապտիւլ Համիտի եւ Աթաթիւրքի միջեւ: Արդարեւ, բացի այդ պարբերութենէն, յօդուածին սկիզբը Լեվինի մանաւոր նորութիւն մը չբերեր, քանի կը յիշատակէ պարզապէս ջարդերը 1895-էն 1915, զանց չառնելով անոնց ամէնէն սարսափելի եւ վայրագ նկարագիրը, վկայութեան բերելով ականատեսի մը՝ անգլիացի հիւպատոսին նկարագրութիւնը, միայն մէկ դէպքի՝ Ուրֆայի եկեղեցւոյ հրկիզումը: Ամփոփ բայց ցնցիչ պիծերու մէջ կուտայ ամբողջ ողբերգութիւնը անհէր ժողովուրդի մը ցեղասպանութեան ու կը հասնի մինչեւ 1921, երբ նաեւ Քեմալի օրով, ջարդեր տեղի կ'ունենային: Հոս է որ կ'ըսէ թէ Աթաթիւրք որ գրեթէ նոյնքան խենթ էր օրքան Ապտիւլ Համիտ, սկիզբը չարուն նակեց ջարդի գործը բայց հետզհետէ սպառեցաւ, հաւանաբար անոր համար որ Հայ չէր մնացած սպաննելիք...:

Եզրակացութեան մէջ, Լեվին կ'ընդունի թէ սխալ է Թուրք դիւանագէտները սպաննել Աւստրալիա (հոնկէ մեկնած է իր վնտռտուքները հայկ. ջարդերուն շուրջ) բայց կը հասկնայ, կարղալէ ետք եզեռնի պատմութիւնը թէ պէտք չէ զարմանալ որ անոնց յիշատակութիւնները յարատեւեն ուրիշ դար մը եւս եւ աւելին:

Թուրք դեսպան՝ Վահապ Ազըրօղլուի նամակը լոյս տեսած է Թայմզի Մարտ 31-ի թիւին մէջ: Նորութիւն մը չկայ հոն, քանի թրքական «բանաձեւը» ծանօթ է: Դեսպանը կը ցաւի որ Լեվին միայն հայկ. աղբիւրներու ապաւինած է (կ'անտեսէ անգլիացի հիւպատոսին վկայութիւնը եւ այն ըրքոյկը, զոր լը – րագրողը կարդացած է եւ որու հեղինակները անգլիացի են), կը յիշէ Թուրք-եւհայկական խաղաղ եւ եղբայրական գործակցութիւնը Օսմանեան կայսրութեան տակ, ըսելու համար թէ պատասխանատուներն էին. – «ցարական Ռուսիան, եւ բանի մը հայկ. ահաբեկչական կազմակերպութիւններ՝ Դաշնակցութիւն, Հնչակ, ռամկավար եւ վիրակազմեան (երեւի ըսել կ'ուզէ՝ վերակազմեալ)», որոնց ձեռքը հայ ժողովուրդը խաղալիք եղած է: Ցետոյ կը ծանրանայ անշուշտ բուն «նախատական եւ բոլորովին անընդունելի» որակումին զոր Լեվին կ'ընէ Աթաթիւրքի մասին: Կը վերջացնէ ըսելով թէ ամէն ոք ահաբեկչութիւնը կը դատապարտէ եւ նոյն – իսկ Ցովհ. Պօղոս Բ. այդ մասին յորդորած է Հայերը:

ՄԱՐՍԷյԼ – Հ.Մ.Ը.Մ.

—o—

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը կրկին Ապրիլ 5-ին, հակառակորդին դաշտին վրայ (Թռուա – Լիւք) 2 – 2 հաւասար արդիւնք ձեռք ձգեց Փոռ – Օթո – նոմի հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ԶԱԴՐԵԱՆ

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գ. – ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիա, ինչպէս տեսանք, ահաւոր պահանջն ու պակասը կը զգայ միջազգային տարաղբամի: Այս գծով արտահանման թուրք գործաւորներու առաջին տասնեակը, կարեւոր ըլլալով հանդերձ, այլեւս անբաւարար են փոխելու առեւտրական բացերը: Սրդ, զբօսաշրջիկութիւնը, որ չատ մը երկիր – ներու ազգային եկամուտին կարեւոր գոյն աղբիւրներէն մէկը կը նկատուի (ինչպէս՝ Լիբանանի պարագային, քաղաքական կռիւներէն առաջ), չատ փոքր դեր կը խաղայ Թուրքիոյ տնտեսութեան մէջ: Այս մարզը 1976–ին ու 1977–ին նոյնիսկ վնասներ արձանագրած է, այսինքն՝ Թուրքերը որպէս զբօսաշրջիկներ, արտասահմանի մէջ աւելի կը ծախսեն քան թէ օտար զբօսաշրջիկները Թուրքիոյ մէջ: Այս մարզին մէջ Թուրքիա 1976–ին արձանագրած է 27 միլիոն տոլարի բաց մը, բացառութիւն հանդիսանալով հիւսիսային միջերկրա – կանեան երկիրներու մէջ (տես տախտակ 4): Միջերկրականեան երկիրներ այցելող զբօսաշրջիկներուն միայն 2%–ը բաժին կ'իյնայ իրեն: Օտար զբօսաշրջիկներ, նոյնիսկ երբ թիւով չատ ըլլան, երկար չեն մնար Թրքական հողերուն վրայ. միջին հաշուով՝ 5 օր, մինչդեռ Սպանիոյ ու Անգլիոյ մէջ այդ միջինը կը հասնի 10 օրուան:

×

Տ. Զ. Հ. Կ.ի (*) անդամ երկիրներուն Միջազգային զբօսաշրջիկութեան եկա – մուտներուն տոկոսը համեմատած ներքին համախառն արտադրութեան հետ:

Տախտակ 4

Ա. երկիրներ	1978	1976 – 1978 (Միջին)
Սպանիա	3,7	3,3
Ֆրանսա	1,3	1,1
Ցուգոսլաւիա	4,2	3,9
Իտալիա	2,4	2,1
Փորթուկալ	3,4	2,7
Թուրքիա	0,4	0,4
Բ. Եւրոպա	1,7	1,6
Գ. Տ.Զ.Հ.Կ.	0,9	0,9

(Այս տախտակը բացայայտօրէն ցոյց կուտայ, որ Թուրքիոյ միջազգային զբօսաշրջիկութենէն ստացած եկամուտը ներուն տոկոսը Ն. Հ. Ա. հետ համեմատած, նուազագոյնն է, բաղդատած եւ՛ Միջերկրական երկիրներու, եւ՛ եւրոպական երկիրներու, եւ՛ Տ.Զ.Հ.Կ.ի առած որպէս ամբողջութիւն):

Այս պատկերը չատերուն զարմանալի պիտի թուի, տրուած ըլլալով Թուրքիա իր զբօսաշրջիկային վայրերու թէ՛ թի – ւով եւ թէ՛ այլազանութեամբ ու գեղեցկութեամբ կը գերազանցէ որեւէ մի – ջերկրականեան եւ կամ այլ զբօսաշրջիկային երկիրներ: Ան ունի 1500 քիլո – մեթր երկարութեամբ ծովափ մը, որ նուազագոյն չափով ապականած է, բաղդատած Միջերկրականի այլ ծովափնե – րուն: Ունի լիճեր, դետեր ու բարձր լեռներ, հազարէ աւելի ջերմուկային աղբիւրներ, 60 հազարէ աւելի հնադիտա – կան յուշարձաններ, որոնք տարածուած են երկրին զանազան շրջաններուն մէջ եւ կը վկայեն 15 քաղաքակրթութիւններու հետքերու մասին: Անշուշտ, ասոնց մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն (հակառակ տեղի ունեցած քանդումներուն) հայկական յուշարձանները՝ եկեղեցիներն ու վանքերը, ինչպէս նաեւ Աբարատ լեռը, որուն անունը Թուրքերը փոխած են ու զայն մկրտած «Ադրը տաղ»: Թուրքիա ծանօթ է նաեւ իր մզկիթներով, մանաւանդ Սուլթան Սիւլէյմանի համբաւաւոր ճարտարապետ Սինան Քալֆայի (ծագումով հայ) կառուցածներով:

Այս մարզին տկարութեան գլխաւոր պատճառը այն է՝ որ Պետութիւնը անոր ցարդ չատ քիչ կարեւորութիւն ու տեղ տուած է իր հնգամեայ ծրագիրներուն մէջ: Օրինակ, երրորդ հնգամեայ ծրագրին մէջ, անոր յատկացուցած է ընդհանուր ներդրումներուն միայն 1,6%–ը: Թէպէտեւ վերջին տարիներուն Պետութիւնը այս մարզը զարգացնելու նպատակով որոշ քայլեր առած է, յատկապէս քաջալերելով օտար ընկերութիւնները, որպէսզի այս առընչութեամբ ներդրումներ կատարեն, մանաւանդ պանդոկներու շինութեան գծով: Ասով մկկտեղ, ինչպէս ըսինք, կառավարութիւնը ինքնին չատ մեծ ճիգեր չի թափեր: «Փայնէնշըլ Թայմզ» օրաթերթը 1976–ի վերջերը (Դեկտ. 16, էջ 26) կը գրէր, թէ նոյն – իսկ Պոլսոյ համար, որ Թուրքիա այցելող զբօսաշրջիկներու ընդհանուր թիւին երեք քառորդը կ'ընդունի, շնորհքով ուղեցոյց քարտէս մը չէ հրատարակուած:

Այս հակասական ճշմարտութիւնները չատ անհեթեթ եւ տնտեսականօրէն նոյնիսկ չմար կը թուին ըլլալ: Այս մկկը մեր մտքին մէջ հարցում մը կը ծագէ – ցընէ: Ինչո՞ւ Թուրքիա կը խուսափի զարկ տալէ ու ընդարձակելէ իր զբօսաշրջիկութիւնը, որուն հայթայթելիք միջազգային տարադրամներուն այնքա՜ն պահանջ ունի: Երկու անջատ յայտարարութիւններ, տարբեր առիթներով արտայայտուած, թերեւս կարենան որոշ լոյս մը սփռել այս հարցին կապակցութեամբ: Առաջինը՝ կատարուած է 1977ին, Թրքական Ճամբորդական Գրասենեակի ներու Ընկերութեան տնօրէն Այտըն Թուրքմանի կողմէ, ըստ որուն զբօսաշրջիկութեան հարցը ընկերաբանական եւ տնտեսական հարց է: Ան յատկապէս կը շեշտէ. «Տասը տարի առաջ, զբօսաշրջիկները ընդհանրապէս նկատուած էին որպէս կրօնական ու ընկերային խնդիրներ յարուցանողներ, (ընդգծումը մեզ – մէ): Այժմ այս մտայնութիւնը անհետացած է արեւմտեան ու հարաւային զբօսաշրջիկային շրջաններուն մէջ, սակայն ան դեռ կը մնայ մտայնութիւն մը» (1): Երկրորդը կը կարդանք Ֆրանսական «Լը Մոնտ» թերթին մէջ, (27 – 7 – 1978) որ կը ներկայացնէ Թուրք պաշտօնական անձնաւորութեան մը դանդաղը, ըսելով թէ կարգ մը զբօսաշրջիկներ Թուրքիոյ մէջ համակրելի քիւրտի մը կը հանդիպին եւ երբ իրենց երկիրը կը վերադառնան՝ կը կազմեն Քիւրտերու ազգային իրաւունքներու յանձնախումբեր:

Նկատի առած այս զոյգ յայտարարութիւնները եւ շրջանի պատմական իրականութիւնները՝ Թուրքիոյ տնտեսական ու քաղաքական տաղնապներու լոյսին տակ, կը յանդինք այն եզրակացութեան թէ զբօսաշրջիկութեան հարցը միայն «ընկերաբանական ու տնտեսական» չէ, այլ՝ է' նաեւ եւ մանաւանդ քաղաքական, քանի որ Թուրք իշխանութիւնները միշտ մերժած են ու կը մերժեն քիւրտ ժողովուրդի մը գոյութիւնը. Քիւրտերը անուանելով «Լեռնցի կամ արեւելեան Թուրքեր»: Կ'անտեսեն նաեւ հայ ժողովուրդի պատմական իրաւունքները, դրժելով նոյնիսկ այն իրողութիւնը, որ իրենց զբաւած հողերուն վրայ Հայերը դարերով ապրած ու Պետութիւն ունեցած են: Հետեւաբար, անոնք չէին կրնար ընդունիլ, որ օտար զբօսաշրջիկ մը գայ և իմանայ, թէ իր տեսած պատմական կոթողները, փլատակ վանքերն ու եկեղեցիները կը պատկանին հայ ժողովուրդին, որ դարերու քաղաքակրթութիւն մը ունեցած է այդ հողերուն վրայ: Բան մը՝ որ Թուրք կառավարութիւնները ննջզարար կ'ուրանան եւ պատմական իրողութիւնները կը խեղաթիւրեն իրենց հրատարակութիւններուն եւ յայտարարութիւններուն մէջ: Միւս կողմէ՝ «կրօնական ու ընկերային հարցեր» ստեղծելու վախը տակաւին գոյութիւն ունի. իսկ «համակրելի՝ միլիոնաւոր Քիւրտեր տեսնելու ու անոնց ազգային իրաւունքներու համար յանձնախումբեր կազմելու կարեւորութիւնը ալ հեռուհեռէ կը բազմանան: Աւելին՝ հայ եւ քիւրտ երիտասարդներու զարթօնքը եւ միասնական աշխատանքները կրնան յեղափոխական աւելի մտահոգիչ բնոյթ ստանալ զոյգ ժողովուրդներու միացեալ թշնամիին համար: Շատ հաւանաբար, ճիշդ այդ խաղախաղալիկ պատճառներն են որ կրնան բացատրել վերոյիշեալ տնտեսական հանելուկը:

×

Դ. – ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ մէջ բնակարաններու անբաւարարութիւնը չատ զգալի է: Տարուէ տարի ան աւելի ծանր բնոյթ կը ստանայ: Ծնունդներու բարձր աճին պատճառով (2,5%) տարեկան կ'աւելնայ չուրջ մէկ միլիոն բնակիչ, զոր պէտք է բնակեցնել: Այս տարուան Մարտին Թուրքիոյ Բնակութեան Նախարարը՝ Թուրկութ Թոքէր, Իզմիրի մէջ յայտարարած էր թէ Թուրքիա պէտք ունի 1·750·000 նոր բնակարաններու: Սրդարեւ շինարարութեան մարզը արձանագրած է տարեկան մօտ 7,5% զգալի աճ մը. ան 1977–ին Ն. Հ. Ա.ի 5,4%–ը կազմած է, իսկ 1979–ին՝ 6,5%–ը (2): Սակայն այս մարզին մէջ գլխաւոր դժուարութիւններէն են՝ արհեստաւոր ձեռքերու, ինչպէս՝ որմնադիրներու պակասը, քանի որ չատ մը որակաւոր գործաւորներ կը թողուն երկիրը, արտասահմանի մէջ աւելի լաւ պայմաններով աշխատելու համար:

Թուրքիոյ մէջ շինարարութիւնը եզակի նակային գործունէութիւն մըն է, քանի որ չատ մը որմնադիրներ խկութեան մէջ հողագործ են, որոնք ցանքէն եաք կ'երթան շինարարութեամբ զբաղելու մինչեւ հունձքի եղանակը, որպէսզի կարենան հասնիլ իրենց կարիքներուն: Այս կացութիւնը կը ստեղծէ եղանակային պահանջներ, յատկապէս երկաթի ու կըրաղիւսի գծով, որոնք չաճախ անբաւարար են ներքին պահանջները գոհացնելու:

Գալով շինութիւններու որակին՝ չատ դէշ է: Քաղաքներուն մէջ կառուցուող արդի շէնքերը պէտք եղած տոկունութիւնը չունին: Իսկ բնակարաններու տարածութիւնը ընդհանրապէս չատ փոքր է: Մէկ կամ երկու սենեակէ բաղկացած բնակարաններու տոկոսը ընդհանուր բնակարաններուն թիւին 63,8%–ը կը կազմէ, մինչ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համապատասխան տոկոսներն են 22,7 եւ 14,6:

Քաղաքները շրջապատող հիւղաւանները, չափազանց մեծամասնութեամբ, կազմուած են «կէճեքօնտու» կոչուած խրճիթներէ, որ Թրքերէն կը նշանակէ՝ «մէկ գիշերուան մէջ կառուցուած»: Թուրքիոյ մէջ, Օսմանեան շրջանէն մը նացած է անպիր օրէնք մը, որուն համաձայն այն տուները, որոնք կը կառուցուին մէկ գիշերուան ընթացքին առանց պաշտօնական արտօնութիւն առանալու, օրինաւոր կը նկատուին: Այս «կէճեքօնտու»ներու թիւը 1972–ին կը հասնէր 700 հազարի, անոնց թիւը չի դադրիր աճելէ՝ հետեւելով տնտեսական եւ ընկերային տագնապներու սրումին: Գաւառային շրջաններուն մէջ պետական հսկողութիւնը գրեթէ բացակայ է եւ արդիւնքները՝ աղետալի: Առանց ջուրի եւ էլեկտրականութեան բնակարաններու տոկոսները 97,7% եւ 97,6% են գաւառը, մինչ քաղաքներու չուրջ հիւղաւաններու մէջ համապատասխան տոկոսներն են 71,2% եւ 41,1 (3):

Թուրքիա աշխարհի վրայ երկրաշարժներէն ամէնէն աւելի ազդուող ու անոնց յաճախակի ենթակայ երկիրներէն մէկն է: Ի դէպ՝ յիշենք որ 1976 Նոյեմբերին Վանի մէջ պատահած երկրաշարժը քանդեց շրջանի 570 գիւղերէն 142–ը, խլելով 5200 զոհեր: Զոհերու թիւին մեծութեան պատճառներէն մէկն էր տուներու խախտուն կառոյցը (4):

×

Ե. – ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Թուրքիա իր հաղորդակցական միջոցներով կը նմանցուի խոշոր մարդու մը՝ երախայի հագուստներով: Երկրի հաղորդակցութեան դրութիւնը, մանաւանդ ճամբաները, խոտոր կը համեմատին իր կարիքներուն: Այս մարզին մէջ արեւելեան ու հարաւային շրջաններու կացութիւնն ալ չատ դէշ է: 1976–ի Վանի երկրաշարժին առիթով քանդուած գիւղերէն վեցին օգնութիւն կարելի եղած է հասցընել աղետէն միայն հինգ օր եաք, ճամբաներու չգոյութեան պատճառով եւ այս՝ բանակին թռաններուն միջոցով:

Թուրքիոյ արեւմտեան շրջաններուն մէջ հաղորդակցութեան միջոցները աւելի լաւ վիճակի մէջ են, սակայն ևրոպական չափանիշով՝ անբաւարար: Կարեւոր ճամբաներէն չատերը իրենց կարգը թիւններէն աւելի շրջապատիկն կը վերցնեն: Օրինակ, Անգարա – Պոլիս ճանապարհին, իրեն համար նախատեսուածէն 5 անգամ աւելի եռուզեռ ունի: Այս ճամբաներուն բարելաւումն ու նորոգութիւնը մեծ դժուարութիւններ կ'արծարծէ: Իտալական ընկերութեան մը հնահատումներուն համաձայն՝ Թուրքիոյ եւրոպական հողամասէն իրանեան սահմանը երկարող ճամբու մը շինութիւնը պիտի արժէ 3,5 միլիառ տոլար, գումար մը՝ որ երբորդ Հնգամեայ Ծրագրի մէջ հաղորդակցութիւններու տրամադրուած ընդհանուր ծախքերուն կրկնապատիկն է:

Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի միացուած տարանցումի զարգացումով Թրքական հաղորդակցութեան հարցերը մինչեւ գային կարեւորութիւն կը ստանան: 1975–ին 70·000–է աւելի միջազգային բեռնատար կառքեր կտրած են Թրքական հողերը (նախորդ տարուընէ 200% աւելի), փոխադրելով 1,5 միլիոն Թոն տարանք: 1976–ին՝ «Թ.է.Ռ» (Թրանսփորթ էնթէռնասիոնօ Ռուտիէ) տեսակի 120·000 բեռնատար կառքեր կ'երթեւեկէն Թրքական ճամբաներու վրայ: Ըստ Թրքական կառավարութեան, այս տեսակի կառքերը ճամբաներուն մաշումին պատասխանատուութեան 70%–ը կը վերցնեն: Այս ճամբաներուն վերանորոգումը պատճառ կը հանդիսանայ տարեկան 100 միլիոն տոլար ծախքի: Ակնկալուած է որ այս բեռնակառքերը կը խանգարեն նաեւ երկրին ներքին եռուզեռի ցանցը, որ արդէն անբաւարար է տեղական կարիքները բաւարարելու: Թուրքիա կը նկատէ թէ օտար երկիրները պարտաւոր են մասնակցելու երկրին ճամբաներու ցանցի ինքնին ծախքերուն. հակառակ պարագային անկարելի պիտի ըլլայ դադրեցնել օտար բեռնակառքերու երթեւեկը: Ան արդէն սկսած է յաւելեալ տուրքեր գանձել իւրաքանչիւր բեռնակառքի համար:

×

Զ. – ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐ

1975–ին Թուրքիոյ կարճ պայմանաժամի պարտքերը կը հասնէին 350 միլիոն տոլարի. անոնք 1977–ին 6 միլիառ կ'անցնէին: Ըստ «Փայնէնշըլ Թայմզ» (Նոյեմբեր 13, 1978, էջ 14), 1978–ի կէսերուն Թուրքիոյ կարճ պայմանաժամի պարտքերը կը հասնէին 7,2 միլիառ տոլարի, իսկ միջին ու երկար պայմանաժամի պարտքերը՝ 5,3 միլիառ տոլարի: Ցիշենք թէ ասոնց մէջ նկատի չեն առնուած այն վարկերը, որոնք հայթայթուած են կողմէ վաւերացուած ըլլալով դերձ, Թուրքիա զանոնք չէ դասած: Իսկ Թրքական «Հիւրրիյէթ» թերթին համաձայն, (5) 1978–ին, երկրին արտաքին պարտքերը կը հասնէին 14,5 միլիառ տոլարի: Ըստ նոյն թերթին, պարտքին վճարումները դանդաղ եղած են. վճարուած 596,7 միլիոն տոլարին 399 միլիոնը, այսինքն՝ մօտ երկու երրորդը յատկացուած է պարտքերուն տոկոսը վճարելու. միայն 198,7 միլիոնն է որ յատկացուած է դրամագլուխի համար: «Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք» (Յունուար 1980, էջ 15) կը նշէ, թէ 1979–ին Թուրքիոյ արտաքին ընդհանուր պարտքերը (ներառեալ՝ տոկոսները) կը հասնէին 25 միլիառ տոլարի:

Թուրքիա, անկարող իր պարտքերը վճարելու, յաճախ կ'աշխատի վերպատասխարել զանոնք, կարճ պայմանաժամի պարտքերը յետաձգելով ու զանոնք միջին պայմանաժամի վերածելով, կամ ալ նոր պարտքեր կ'ընէ՝ հինները վճարելու համար:

(*) Տ.Զ.Հ.Կ. – Տնտեսական Զարգացման եւ Համագործակցութեան Կազմակերպութիւն: Անոր անդամ 24 երկիրներն են՝ Գերմանիա, Աւստրիա, Աւստրալիա, Բելժիա, Քանատա, Սպանիա, Միացեալ Նահանգներ, Ֆինլանտա, Ֆրանսա, Յունաստան, Իրլանտա, Իսլանտա, Իտալիա, Ճափոն, Լիւքսանպուրկ, Նոր Զելանտա, Հոլանտա, Նորվեկիա, Շուէտ, Զուիցերիա եւ Թուրքիա:

(ա) Տ.Զ.Հ.Կ.ի անդամ Միջերկրականեան երկիրները:

(բ) Տ.Զ.Հ.Կ.ի անդամ եւրոպական երկիրները:

(գ) Տ.Զ.Հ.Կ.ի ընդհանուր միջին:

ՀԱՅՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՊԱՏՄԱԾ ԴԱՀԻՃԻՑ

ՎԱՀՈՒՀԻ ՊԱՊՈՅԱՆ

Մի շաբաթ Նորընծաների Հրատարակչությունը էր հրավիրել ինձ մասնակցելու ամսվա հանդիպմանը՝ ճաշի: Ինչպես միշտ, ես ուրախությամբ ընդունեցի հրավերը: Ինձ համար միշտ հետաքրքրական է հանդիպել գրողների հետ, լսել նրանց, տեսնել, թե ինչ են գրում, ինչ նոր գործեր ունեն: Ճաշի ժամանակ ինձ մոտեցավ Ռ. Ա. և ասաց, որ ինքը ինձ հետ ուզում է մի կարևոր գործի մասին խոսել: Ես առաջարկեցի նրան հանդիպել ինձ հետ ճաշից հետո, քանի որ ես ճաշից հետո ազատ եմ լինելու: Ռ. Ա. համաձայնեց:

Ճաշից հետո մենք նստեցինք մի առանձին սեղանի շուրջ, և Ռ. Ա. սկսեց.

— Ես ուզում եմ ձեզ հետ խոսել մի շատ կարևոր գործի մասին: Ես ուզում եմ, որ դուք ինձ համար գրեք մի սցենար

Պ. Օննիկ Թորոսեան, Օր. Սեդա Թազուրեան, Տէր եւ Տիկին Այվազեան եւ աղջիկները (Հայաստան), Պ. Թազուր Թազուրօֆ, Պ. Երուանդ Թազուրօֆ, Տիկին Նազիկ Թազուրօֆ, Տէր եւ Տիկին Հալաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Թադէոս Սանճաքեան եւ Պ. Մխիթար Սանճաքեան (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Թազուր Թորոսեան (Սէն Թ'Էթիէն), Այրի Տիկին Յարութիւն Թորոսեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Օն – նիկ Թորոսեան եւ զաւակը, Պ. Գրիգոր Թորոսեան, Այրի Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց մօր, հօրաքրոջ, զարմուհիին, ազգականին եւ հարսին՝

Այրի Տիկին ՄԱՓՐԻՆԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Թազուրեան)

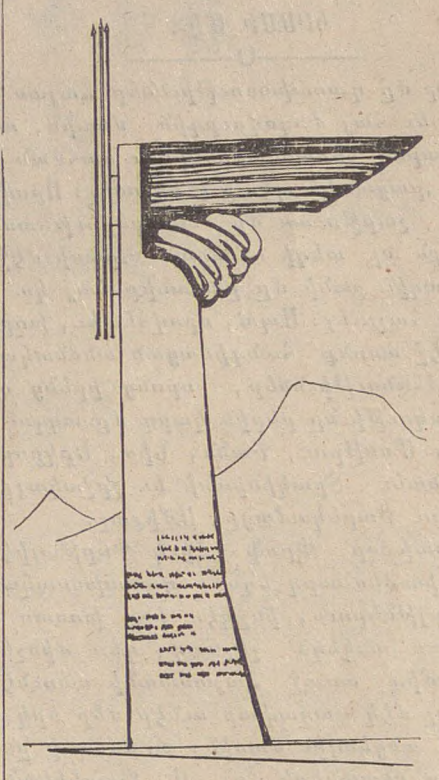
մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 2–ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Շաբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 14–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, 15, Ռիւ Ժան – Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրի – Փարիզիի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Onnik TOROSSIAN
15, *Rue Racine* — 75006 *Paris*

«ՅԱՌԱՋ»– Մեր ցաւակցութիւնները՝ Պ. Օննիկ Թորոսեանի:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՕՏ, ՄԱՅԻՍ 4-ԻՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄԸ
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՕՍԱՄԱՐՏԻ
(ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ 1915)
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Այս բացառիկ ազգային եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հանդիսութեան ներկայ ըլլալու համար դիմել՝

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — Paris 1e
Պ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ Հեռ. – 261·58·28
Գին՝ 3350 Ֆ.

Ամէնէն ուշը՝ միջնեւ Ապրիլ 10
Մեկնում՝ Փարիզէն Ապրիլ 26–ին
Վերադարձ՝ Մայիս 7–ին

ՀՈՀԱՐԱՐ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնոջ Վարժարանը յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ մէկ տարիքով խոհարարուհի մը:

Հեռաձայնել Վարժարանի Տնօրէնութեան 381 01 72 թիւին:

BOUC BEL-AIR

L'ASSOCIATION CULTURELLE
DES ARMENIENS DE BOUC-BEL-AIR
organise
2 *Jours de Fête, avec une représentation du groupe de Danse « NAVASART »*
Le Samedi, 11 Avril, à 21 h.
e t
Le Dimanche, 12 Avril, à 15 h.

Աշոտ Իսահակեան, Տէր եւ Տիկին Նարթինեան, Քրիսթոֆ եւ Հելէն Նարթինեան, Տիկին Քլօտին Զաքարեան, Օր. Նաթալի Տիւֆուռ, Տոքթ. եւ Տիկին Վահան Վահանեան եւ զաւակները, Նարթինեան եւ Մարտիրոսեան ընտանիքները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ – մօր, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Տիկին ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Հրաչեայ Զաքարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 1–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Ապրիլ 8, ժամը 16–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէօ – Փարիզիէնի դերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Աշոտ Իսահակեանի եւ ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՆԻՍ.– Այրի Տիկին Սաթենիկ Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Քրիսթինեան եւ իրենց զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Նիսի Հայ Առաքելական Սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, կիրակի, Ապրիլ 12–ին, իրենց ամուսնոյն, եւ հօր

ՎԱՀԷ ՍԱՀԱԿՃԵԱՆԻ

Commandeur de la Légion d'Honneur Croix de Guerre 1914-18, *avec Palme*

մահուան քառասունքին առթիւ, որ իր մահկանացուն կնքեց՝ Մարտ 3–ին, 84 տարեկանին:

Ի պիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

DISQUES VOGUE
No. 434001

LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR
d'ARA BARTEVIAN

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

Enregistrement intégral en 20 *Parties — réalisé par RADIO FRANCE*
150 *Exécutants*

Avec le concours de:
○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)
○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)

ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
Sous la direction de l'Auteur

DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique
durée 1 *h.* 40 *m.*

Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.

En vente chez l'Auteur; 14, *Rue Petit Paris*
Tél.: 208. 99. 22

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
Dans le cadre des manifestations jubilaires du
75ème Anniversaire de l'U.G.A.B.

Sous la présidence effective de:
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
(*Président d'Honneur du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.*)

JOURNÉES DU CENTRE CULTUREL

Alex Manoogian

Organisées par
Le Comité local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
Au profit de leurs œuvres culturelles et sociales.
SAMEDI 11 *AVRIL et DIMANCHE* 12 *AVRIL*
de 11 *heures à* 23 *heures*

STANDS DIVERS:
Livres et disques arméniens — Peintures — Linge de maison — Photos – Cadeaux souvenirs — Jeux éducatifs — Alimentation — Bijouterie — Brocante et c., etc.

ANIMATION
Jeux et concours divers, échecs, tric - trac
TOMBOLA

BAR — BUFFET — DEJEUNER — DINER
Des spécialités arméniennes spécialement préparées par les Dames de l'U.G.A.B. seront servies le Samedi de 12h.30 à 15h. et de 19h.30 à 21h.30,
ainsi que le Dimanche, de 12h.30 à 15h.
118, *Rue de Courcelles Paris* 17ème *Métro: Courcelles — Bus N°* 30 *et* 84
VENEZ NOMBREUX!

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
« Հայ եկեղեցի եւ Հաւատք »
1980 – 1981 *Տարեշրջանի*
Ամսօրեայ Դասախօսութիւններու շարք:
Ապրիլ 11, *ժամը* 20·30
Դասախօսութեան նիւթ.–
« Հայ եկեղեցին ԺԱ· – ԺԵ· Դարերու Միջեւ »
Դասախօս՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Ֆրանսերէնի կը թարգմանէ՝ Մարի Կոստանեան:
Conférence en arménien et en français
Sur le sujet:
« L'EGLISE ARMENIENNE
DU XI e AU XVe SIECLE »
– Մուտքը ազատ է –

———×———

« AMERICA — AMERICA »
Կազմակերպութեամբ՝
ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
եւ
ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ ՀԱՅ ՄՇ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Էլիա Գազանի՝ «*Ամերիկա – Ամերիկա*»
ժապաւէնի ցուցադրութիւն
Կիրակի, Ապրիլ 12, ժամը 15–ին
Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնը
234, *Cours Emile Zola*
Projection du film d'Elia Kazan
« *América — América* »
Տոմսերու վաճառում՝ տեղւոյն վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Թ'Էթիէնի Հայ Ազգային Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է, Տիկին Պայծառ Զատօրի մահուան առթիւ, հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Մէքճեան 500, Արթիւր Մէքճեան 200, Ժօզէֆ Մէքճեան 200, Տիկին Նազելի Մէքճեան, Տիկին Ե. Գրիգոր – եան, Պ. Մոմճեան, Տիկին Վալէնի 100–ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին ընդարձակման ի նպաստ, կը նուիրեն.– Ժորժ Յակոբեան, Տիկին Քնար Յովհաննէսեան 500–ական, Գաս – պար Ալունեանեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Տիրաց, Տէր եւ Տիկին Անրի Կարապետեան, Տիկին Ա. Բարսեղեան 400–ական, Տէր եւ Տիկին Հայգազործեան 350, Ժաք Կէօզիւմեան, Դաւիթ Պանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Իօզմանուկեան, Տէր Տիկին Օննիկ Մոսկոֆեան 300–ական, Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինասեան, Օր. Սեդա Կիւլպոլեան, Անարէ Մինասեան, Տիկին Էրիք Շապրըրի, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Թազուրեան, Տէր եւ Տիկին Մխիթ Երեւանեան, Օր. Ժիլտա Սապոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Պ. Մխրաքեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Քիւրքճեան 200 – ական, Հրանդ Մարզարեան, Տէր եւ Տիկին Սիրական Հայրապետեան, Պալեօզեան ընտ., Կարապետ Քրիսթինեան, Տիկին Սիմա Մալեան 100–ական Ֆ.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

2–ուկէս եւ 5–ուկէս տարեկան երկու երախաներով զբաղելու համար, հայ երիտասարդ կին մը կ'ուզուի փնտռուի:

Բնակութիւն, անուն եւ աշխատավարձ:

Հեռաձայնել.– ՊԵՏԻԿԵԱՆ
378· 97· 61

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:
du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.
3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.
du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août
— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՓԹ
Հինգշաբթի, Ապրիլ 9, ժամը 20–ին
Ալեք Մանուկեան Մշ. կեդրոնին մէջ
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e
Խօսք կ'առնէ՝
Երեւանէն հիւրընկալ Հայաստանի Միջնադարեան Մատենադարանի Խորհուրդին անդամ Գլխաւոր Խմբագիրը Վարչութեան Պետ՝ Փրոֆ·Տոքթ· ԱՇՈՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ «Ս. Հայաստանի Աբխիւները եւ Պատմական Գիտութեան Զարգացումը» նիւթին չուրջ:
Դասախօսութենէն ետք տեղի կ'ունենայ ընդունելութիւն, ի պատիւ հիւրընկալ ականաւոր հիւրին:
– Մուտքը ազատ է: –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
8
MERCREDI
8 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.882

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.882

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Պէյրութ՝ աւելի խաղաղ, Զահլէ՝ միշտ պաշարուած

—o—

Երեքշաբթի առաւօտ, հեռաձայնով Պէյրութէն առած մեր լուրերը կը հաստատեն թէ համեմատաբար խաղաղ օր մը եղած է երկուշաբթի, թէեւ բոլոր ճամբաները փակ կը մնան ինչպէս նաեւ դպրոցները: Կը սպասուէր Սուրիոյ Ազգային նախարարին, որ նոյն օրը Պէյրութի պիտի հանդիպի տեսնելու համար թէ ինչ կ'անցնի – կը դառնայ: Հինգ օր – ուան սուրիական ռմբակոծութիւններէ ետք 200–է աւելի մեռեալ կայ (11 Հայ, ինչպէս գրած էինք երէկ) եւ 500 վիրաւոր: Զահլէ, սակայն, միշտ պաշարուած կը մնայ եւ Պէյրութի հետ կապը կտրած է: Սարսափի մթնոլորտը միշտ կը տիրէ, բնակչութիւնը նկուղներու մէջ է կիսկին եւ նախընթաց անգամներէն աւելի մեծ է վախը, քանի Պէյրութցի մը կ'ըսէ՝ «այս անգամ եղբայրասպան կռիւներ չեն: Մէկ կողմը՝ Լիբանանցիները կան, որոնք պարզապէս կ'ուզեն կարենալ ապրիլ, միւս կողմը՝ սուրիական բանակը, որ Մոսկուայի հրահանգին վրայ, կ'ուզէ մեզ ջարդել: Ինչո՞ւ, մոռցնել տալու համար Լեհաստանը, վախ պատճառելու համար Ռեակընի, խախտելու հաւասարակշռութիւնը եւ իր խաղաղութիւնը եւ մենք ենք, Լիբանանցիներս, որոնք անոնց գինը պէտք է վճարենք: Թող աշխարհ գիտնայ, որ Լիբանանցիները յուսահատած են»:

Պէյրութցի ծեմայէլ ալ ընդհ. զգացումներուն բաներէն է, երբ կ'ըսէ. – մեզի համար իրենց փոքր գինադուլ մը եւ նոյնիսկ երկու Զահլէն կորնդնենք կամ թէ Պէյրութի ամբակոծուի: կ'ուզենք, որ այս անգամ հարցը դրուի իր խորքին եւ ամբողջութեան մէջ: Ալ կը բաւէ՝ դեսպաններ, (Միացեալ – Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի) պապական նուիրակ որ մեզի կը խրատեն հանդարտիլ, որովհետեւ իրենց երկիրները կը ջանան հաշտել Դամասկոսը, որ կրակը դադրեցնէ: Այդ ընելով մեզի չեն օգներ, կ'օգնեն Սուրիացիներուն, որոնք ռումբ կը տեղացնեն մեր վրայ: ... կ'ուզենք քաղաքական եւ ի հարկին զինուորական օժանդակութիւն մը, աղատագրուելու համար: Ամէն մարդ կը հաստատէ թէ Սուրիացիք չէզոքացնինք եւ դէմ ալ չենք դնենք, վասնզի պիտի նշանակէր ռմբա – կոծել մահմետական Լիբանանցիները, որոնք գիտեն թէ մեզի չափ թիրախ են»:

Իսրայէլ առայժմ որոշած է չմիջամտել, զոր. Էէյկ. համոզած ըլլալով Իսրայէլացիք, որ քրիստոնեայ Լիբանանցիները «չափազանցած են»: Ըստ երեւոյթին Ամերիկացիին համար, իրար անցնելիք բան չկայ, Արտաքին նախարարութիւնն ալ 3 հեռագիրներ ղրկած է Նուրիոյ, որ կրակը դադրեցնէ: Դամասկոս ըսած կ'ըլլայ թէ Զահլէի ռմբակոծութիւնը «պատժական յարձակում մըն է»:

× Ֆրանսա դեղ, բժիշկ եւ «դեսպան» ալ ղրկեց: Փարիզի Լիբանանցի ուսանողները, երկուշաբթի օր գրաւեցին դեսպանատունը, քանի մը ժամ եւ յայտնած են թէ զօրավիդ են Լիբանանեան դիմադրութեան եւ կը դատապարտեն սուրիական յարձակումը Զահլէի եւ քրիստոնեայ թաղերուն վրայ:

ԱՀԱԲԵԿԱՁՈՒԹԻՒՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՑԱՑՏԱԳԻՐԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Ապրիլ 1 – 2 – 3 – 4) կ'առնենք հետեւեալ լուրերը. –

Ապրիլ 2–ի գիշերը հեռատեսիլը «Լուր – յայտագիր» իր ծրագրին մէջ յատուկ բաժին մը յատկացուցեր էր թուրք դիւանագէտներու դէմ գործուած հայկական ահաբեկչութեանց, որու ընթացքին լուսաբանութիւնները ըրին Ֆրանսայի Անգարայի դեսպան Գազիմժոու և Ֆրանսայի աւագ քննիչ ոստիկանապետ Լըքլէր:

Պր. Գազիմժոու, դիտել տալով որ Փարիզի մէջ վեց ամիս առաջ Կոպերնիք փողոցի հրէական սինակոկին առջեւ պայթած ռումբը կը նմանէր Հայ ահաբեկիչներու կողմէ գործածուած ռումբին, այն կարծիքը յայտնեց թէ միջազգային ահաբեկչութիւնը միակ ակունքէ մը ծագում կ'առնէ:

Աւելի վերջ յայտագրին խօսնակը 1976–ի արշիւներէն քաղուածքներ ըրաւ, Փարիզի Աւագ Դեսպան Իսմայիլ Էրէմի սպանութեան առթիւ Ֆրանսայի ապահովութեան պաշտօնեաներու կարծիքները արտայայտելով: Ինքզոյ նիւթ դարձան Փարիզի Հայկական Տան մէջ պայթած ռումբը, այդ առթիւ ձերբակալուած անձը, նաեւ այն թռուցիկները, որոնք գտնուած էին Հայկական Տան մէջ: Այս թռուցիկները, ստորագրուած՝ Հայկական Ցեղասպանութեան Վրիժառութեան Մարտիկներու կողմէ, չատ կը նմանէին Իսմայիլ Էրէմի սպանութեան ընթացքին հոս ու հոն ղրկուած թռուցիկներուն: Ապահովութեան պաշտօնեաները իրենց քննութիւնները չարունակեցին Իտալիոյ մէջ ու հաստատեցին որ անոնք իտալական ապրանք էին: Կարելի չեղաւ սակայն ճշդել տպարանը: Այդ թռուցիկներէն 110·000 հատ ալ առաք ուած էր Լիբանան: Ամէն պարագայի մէջ Հայկական Տան մէջ պատահած պայթումը ցոյց տուաւ որ ահաբեկչութեանց հեղինակը Հայկական Վրիժառութեան Մարտիկներու կազմակերպութիւնն էր: Օտար դիւանագէտները պաշտպանուեցան այն չափով որ կարելի է զանոնք պաշտպանել, առանց զանոնք անհանգիստ ընելու: Գալով ձերբակալուած Հայուն, մինչոց մը վերջ ազատ արձակուեցաւ փաստի չգոյութեան պատճառով:

Միւս կողմէ Փարիզի վերջին եղեռնափորձին քննութեամբը զբաղող Քննիչ Լըքլէր «Ազաժանս» գործակալութեան բացատրութիւններ տուաւ վերջին ոճիրի առթիւ արձանագրուած յառաջդիմութիւններուն մասին: Լըքլէր ըսաւ որ միջազգային ահաբեկչութիւնները միայն թուրք դիւանագէտներու ուղղուած չեն: Ուրիշ դիւանագէտներ ալ զանազան ահաբեկչութեանց զոհ կ'երթան: Եւ միայն Ֆրանսայի մէջ չէ որ կը պատահին: Բոլոր երկիրներու մէջ կը տեսնենք նմանօրինակ դէպքեր: Եւ չատ դժուար է երեւան հանել անոնց հեղինակները: Շահեկան է նկատել որ 1965–ին Փարիզի մէջ սպանուած իսրայէլցի ատոմի մը սպանութեան համար գործած ձնքն ու Սէլէուք Պաքքալպաշըի համար գործածուած զէնքը նոյն տեսակէ զէնքեր էին. իտալական Պարէթթա, նոյն մակնիշով, իրարու մօտիկ շարքա թիւով: Կը նշանակէ որ նոյն զէնքերը կը գործածուին բոլորովին տարբեր նը պատակներով կազմակերպուած ոճիր ներու ընթացքին: Փարիզի մէջ Շահփուր Պախթիարի դէմ գործուած մահափորձի ընթացքին ալ նոյն զէնքը գործածուած էր: Ուստի ահաբեկչութեան դէմ պայքարը չափազանց դժուար պայքար մըն է:

«Ազաժանս» գործակալութեան թղթակիցը դիտել տուաւ որ Փարիզի վերջին ոճիրը մեծ ազդեցութիւն գործած է թուրք հանրային կարծիքին վրայ եւ հարց տուաւ թէ ի՞նչ փուլի մէջ կը գտնուին քննութիւնները:

Լըքլէր պատասխանեց որ չատ լայն հարցաքննութիւն մը յառաջ կը տարուի եւ բաւական տեղեկութիւններ ձեռք բերուած են: Ոճրագործներուն երեւակայական դիմանկարները գծուեցան եւ ինքնութիւնները յայտնի են: Ձշդուեցաւ նաեւ որ գործածուած ռումբերը առհասարակ կուգան արեւելեան պլօքի երկիրներէ: Քննութիւնները յառաջ կը տարուին, բայց տակաւին չունին չափելի արդիւնք չկայ: Պէտք է խուսափիլ անարդար քննադատութիւններէ, որովհետեւ Ֆրանսական ապահովութեան պաշտօնէութիւնը իր ամբողջ կարելին ի գործ կը դնէ ոճրագործները երեւան հանելու համար:

×

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Թրքական իշխանութիւնները որոշած են յուշարձան մը բարձրացնել Արտաքին նախարարութեան պարտէզին մէջ, յաւերժացնելու համար արտասահմանի մէջ սպանուած թուրք դիւանագէտներու յիշատակը: Մրագրուեր է ծախքերը դանձել Արտաքին նախարարութեան մօտ աշխատող պաշտօնեաներէ, որոնք պէտք է մասնակցին իրենց ամսականէն հարիւրին տասը տալով: Պաշտօնէութեան մէկ մասը սակայն գաղափարը «չատ գովելի» գտնելով հանդերձ, կը խորհի թէ այդ ծախքերը պէտք է հայթայթէ Նախարարութիւնը իր պիւտճէէն:

×

ԴԱՆԻՈՑ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԱՌՐՆՁՈՒԹԵԱՄԲ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Քոփրնհակրնի մահափորձին մասին. –

«Դանիոյ Ապահովութեան իշխանութիւնները առաջին վայրկեանէն չատ լրջօրէն սկսան զբաղիլ դէպքով, իսկոյն հրահանգներ տուեցան բոլոր սահմանային դռներուն եւ քննութեան տակ առնուեցան օդակայանները: Քոփրնհակրնի մահափորձին մասին

նէրներ կարդաց ժողովուրդին, որպէսզի դէպքին մասին որեւէ բան գիտցողները իսկոյն օգտակար ըլլան ապահովութեան ուժերուն:

«Քոփրնհակրնի Ապահովութեան Տնօրէնը հեռատեսիլէն բացատրութիւններ տուաւ դէպիքին մասին եւ յայտնեց թէ ոստիկանութիւնը տակաւին չատ քիչ բան գիտէ, քանի որ ականատեսներ չկան: Դանկայի թղթակիցը հարց տուաւ թէ ոճիրը արդեօք Դանիոյ մէջ բնակող կամ արտասահմանէ եկած Հայերո՞ւ կողմէ գործուած էր: Տնօրէնը պատասխանեց որ ոստիկանութիւնը տակաւին այս մասին ոչինչ գիտէր:

Իսկ ինչ կը վերաբերի թուրք դիւանագէտներու պաշտպանութեան համար առնուելիք միջոցառումներուն, Ապահովութեան Տնօրէնը դիտել տուաւ որ լաւագոյն կերպով պաշտպանուած Ռեկընն իսկ չկրցաւ փրկուիլ եղեռնափորձերու թիրախ դառնալէ:

«Թուրքիոյ Քոփրնհակրնի մօտ Աւագ դեսպանը դանիական իշխանութիւններու դիմելով պահանջեց որ ոճրագործ ներուն ձերբակալման համար անհրաժեշտ ամէն ճիգ վատնուի: Թուրքիոյ մէջ ալ նմանօրինակ հրաւէր մը ուղղուեցաւ Դանիոյ Աւագ Դեսպանին, որ հրաւէրը ուեցաւ Պետական Նախարար Իլհան Էօզթրաքի կողմէ:

«Պետական Նախարար Իլհան Էօզթրաք զեկոյց մը հրատարակելով նզովեց դէպքը եւ անմեղներու դէմ գործուած այս միջազգային ահաբեկչութեանց հետ պայքարելու համար ժողովուրդները անդամ մը եւս գործակցութեան հրաւիրեց:

«Ապրիլ 3–ին, առաւօտ անծանօթ մը Պէյրութի «Լոսչիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան հեռաձայնելով կրկնեց թէ եղեռնափորձը կատարուած է Հայկական կազմակերպութեան մը կողմէ: Ան աւելցուց որ կը խօսի Հայկական Աղդարու – թեան Վրիժառութեան Մարտիկներու անունով եւ թէ Քոփրնհակրնի եղեռնափորձը իրենց գործն է եւ ո՛չ ուրիշին:

«Ասիկա մեր ոճն է, ըսաւ ան, մեր թիրախներն են թուրք դիւանագէտներն ու թրքական հաստատութիւնները: Ցարձակումը որեւէ կապ չունի Հայ Գաղտնի Բանակին հետ»:

«Անծանօթ ձայնը դիտել տուաւ որ իր կազմակերպութիւնը մինչեւ այսօր 140 եղեռնափորձեր ըրած է զանազան քաղաքներու մէջ եւ դեռ ալ պիտի չարունակէ յարձակիլ»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Հրաւէրովը Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Տ. Սերովբէ Արքեպիսկ. Մանուկեանի, Փարիզի Առաջնորդարանին մէջ այս Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ, 9 եւ 10 Ապրիլ, կը գումարուի Եւրոպայի Թեմին մէջ պաշտօնավարող բոլոր Եկեղեցականներուն Խորհրդակցական ժողովը:

Ի տեղեկութիւն մեր ժողովուրդին կը յայտարարենք, թէ Եկեղեցականաց Խորհրդակցական ժողովին բացումը կը կատարուի Հինգշաբթի, Ապրիլ 9–ին, առաւօտեան ժամը ճիշդ 10–ին, Արեւագալի արարողութեամբ:

Խորհրդակցական ժողովին փակումը կը կատարուի Ուրբաթ օր, Ապրիլ 10, երեկոյեան ժամը 5·30–ին, Հսկումի Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգու – թիւններու կատարմամբ եւ մասնակցու – թեամբ ժողովին ներկայ բոլոր Եկեղեցականներուն:

Կը հրաւիրենք մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու Արեւագալի եւ Հսկումի այս բացառիկ արարողութիւններուն:

ԴԻՒԱՆ
(կնիք)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԼԱՆՈՑի մէջ ձերբակալուեցաւ Մարիո Մոռեթթի, որ կարմիր Զոկատնե – րուն գլխաւոր ղեկավարը կը նկատուի: Իրեն հետ ձերբակալուած են երեք ահաբեկիչներ:

ՄԻԱՍԵՌԱԿԱՆՆԵՐԸ ցոյց մը ըրին Շաբաթ օր Փարիզ: Շուրջ 10 հազար այր թէ կին տողանցեցին «միաեռական իրաւունքներու եւ ազատութեանց» համար: Պատառ մը կ'ըսէր նաեւ «ոչ մէկ օրէնք կրնայ մեր մարմնին վրայէն անցնիլ»: Գլխաւոր բողոքը Առողջապահութեան Համաշխարհային կազմակերպութեան դէմ է, որպէսզի այլեւս գիրենք չդասէ «մտային հիւանդներու» շարքին:

ՀԱՅ ՅՈՒՇԱԳԻՐ

ՆՈՒՐԻՆԱՆՈՒ ՏՈՒՆԻՆ 50-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ

«Ջէյդ՝ ի ֆոյդ՝ էեց ւետաւցաեեռէ»
«Տիրոջ պարգեւը՝ Տիրոջ կրծքեզ»

Ծնողաբար այս շնչոսոսուն, Ցեղասպանութեան ժամանակ Ցեղասպանութեան մեր հայրենի Տիգրանակերտ քաղաքի մօտ ապրող Ն. Ս. Ալեքսանեանի ընտանիքի մասին է։ Ալեքսանեանները ամբողջ ընտանիքով ենթարկուեցան ահաւոր տանջանքների։ Ամուսինը՝ Ն. Ս. Ալեքսանեան, իր տան առաստաղին կախուած, ոտքերը՝ վար, գլուխը՝ վեր, ինչպէս մորթուած գառ։ Ամուսնոյն մահէն ետք, տիկին Ալեքսանեան ենթարկուեցաւ ամէն տեսակ նուաստացումներու։ Ան ստիպուեցաւ ամուսնանալ իր ամուսնոյն մարդասպանին հետ։ Ան ստիպուեցաւ ծառայել իր ամուսնոյն մարդասպանին։ Ան ստիպուեցաւ ամէն օր տեսնել իր ամուսնոյն մարդասպանը։ Ան ստիպուեցաւ ամէն օր լսել իր ամուսնոյն մարդասպանին ոտնաձայնը։ Ան ստիպուեցաւ ամէն օր լսել իր ամուսնոյն մարդասպանին ձայնը։ Ան ստիպուեցաւ ամէն օր լսել իր ամուսնոյն մարդասպանին հազը։ Ան ստիպուեցաւ ամէն օր լսել իր ամուսնոյն մարդասպանին հեկեկանքները։ Ան ստիպուեցաւ ամէն օր լսել իր ամուսնոյն մարդասպանին ծիծաղը։ Ան ստիպուեցաւ ամէն օր լսել իր ամուսնոյն մարդասպանին ոռնոցները

ՅԱՅՏՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

Ալաբյանը, երբ ասում էր, որ ինքը ոչ մի բան չի թաքցնում, ճիշտ էր ասում։ Նա ոչ մի բան չէր թաքցնում, որովհետև ոչինչ չուներ թաքցնելու։ Նա ապրում էր ինչպես բաց գրքի էջերը։ Ամեն ոք կարող էր կարդալ նրա կյանքի ամենաանձնական գաղտնիքները։ Նա ոչ մի բան չէր թաքցնում, որովհետև ոչ մի բան չուներ թաքցնելու։ Նա ոչ մի բան չուներ, որովհետև ոչ մի բան չէր ուզում։

Նա ուզում էր միայն մի բան, որ ոչ ոք չէր կարող նրան տալ։ Նա ուզում էր, որ ոչ ոք չխանգարի իրեն ապրել այնպես, ինչպես ինքն է ուզում։ Նա ուզում էր, որ ոչ ոք չխանգարի իրեն ապրել այնպես, ինչպես ինքն է ուզում։

Ալաբյանը, երբ ասում էր, որ ինքը ոչ մի բան չի թաքցնում, ճիշտ էր ասում։ Նա ոչ մի բան չէր թաքցնում, որովհետև ոչինչ չուներ թաքցնելու։ Նա ապրում էր ինչպես բաց գրքի էջերը։ Ամեն ոք կարող էր կարդալ նրա կյանքի ամենաանձնական գաղտնիքները։ Նա ոչ մի բան չէր թաքցնում, որովհետև ոչ մի բան չուներ թաքցնելու։ Նա ոչ մի բան չուներ, որովհետև ոչ մի բան չէր ուզում։

Նա ուզում էր միայն մի բան, որ ոչ ոք չէր կարող նրան տալ։ Նա ուզում էր, որ ոչ ոք չխանգարի իրեն ապրել այնպես, ինչպես ինքն է ուզում։ Նա ուզում էր, որ ոչ ոք չխանգարի իրեն ապրել այնպես, ինչպես ինքն է ուզում։

– Հապա, չէ՞ որ ասում էիր, թե ամեն ինչ պատմելու ես մեզ։

– Ես ասացի, որ ամեն ինչ պատմելու եմ ձեզ, որ ոչ ոք ինձ ոչինչ չի հարցրել։ Ես ասացի, որ ամեն ինչ պատմելու եմ ձեզ, որ ոչ ոք ինձ ոչինչ չի հարցրել։

– Ուրեմն ինչո՞ւ ես լռում, ինչո՞ւ ես փախչում ամեն անգամ, երբ ես ուզում եմ ինչ-որ բան իմանալ քո մասին։

– Ես չեմ փախչում։ Ես ուզում եմ, որ դուք ինքներդ ինձ հարցնեք։ Ես ուզում եմ, որ դուք ինձ հարցնեք, որպեսզի ես ձեզ պատասխանեմ։ Ես ուզում եմ, որ դուք ինձ հարցնեք, որպեսզի ես ձեզ պատասխանեմ։

Լուսիկը ոչինչ չհասկացավ։ Նա միայն զգաց, որ Ալաբյանը ինչ-որ բան է ուզում իրենից, բայց չգիտեր, թե ինչ։ Նա միայն զգաց, որ Ալաբյանը ինչ-որ բան է ուզում իրենից, բայց չգիտեր, թե ինչ։

Ալաբյանը ժպտաց։ Նա ժպտաց այնպես, ինչպես միայն նա գիտեր ժպտալ։ Նա ժպտաց այնպես, ինչպես միայն նա գիտեր ժպտալ։

– Հիշո՞ւմ ես, Լուսիկ, մի անգամ ասացի քեզ, որ ես ուզում եմ քեզ հետ ինչ-որ բան անել, որ ոչ ոք չի կարող անել։ Հիշո՞ւմ ես, Լուսիկ, մի անգամ ասացի քեզ, որ ես ուզում եմ քեզ հետ ինչ-որ բան անել, որ ոչ ոք չի կարող անել։

– Հիշում եմ, Ալաբյան, հիշում եմ, – պատասխանեց Լուսիկը։ – Հիշում եմ, Ալաբյան, հիշում եմ, – պատասխանեց Լուսիկը։

– Ուրեմն հիշո՞ւմ ես նաև, որ ասացի, թե ինչ-որ բան անելու համար ինձ պետք է քո օգնությունը։ Հիշո՞ւմ ես նաև, որ ասացի, թե ինչ-որ բան անելու համար ինձ պետք է քո օգնությունը։

– Հիշում եմ, Ալաբյան, հիշում եմ, – պատասխանեց Լուսիկը։ – Հիշում եմ, Ալաբյան, հիշում եմ, – պատասխանեց Լուսիկը։

– Ուրեմն հիմա ես եկել եմ քեզ խնդրելու, որ դու ինձ օգնես։ Ես եկել եմ քեզ խնդրելու, որ դու ինձ օգնես։

– Ես պատրաստ եմ ամեն ինչ անել քեզ համար, Ալաբյան, ամեն ինչ անել քեզ համար, – պատասխանեց Լուսիկը։ – Ես պատրաստ եմ ամեն ինչ անել քեզ համար, Ալաբյան, ամեն ինչ անել քեզ համար, – պատասխանեց Լուսիկը։

Ալաբյանը ժպտաց։ Նա ժպտաց այնպես, ինչպես միայն նա գիտեր ժպտալ։ Նա ժպտաց այնպես, ինչպես միայն նա գիտեր ժպտալ։

– Ես գիտեի, որ դու կանես այդ ամենը, Լուսիկ, որովհետև դու ինձ սիրում ես։ Ես գիտեի, որ դու կանես այդ ամենը, Լուսիկ, որովհետև դու ինձ սիրում ես։

– Ես սիրում եմ քեզ, Ալաբյան, սիրում եմ քեզ, – պատասխանեց Լուսիկը։ – Ես սիրում եմ քեզ, Ալաբյան, սիրում եմ քեզ, – պատասխանեց Լուսիկը։

– Ուրեմն ես ուզում եմ, որ դու ինձ օգնես։ Ես ուզում եմ

Տէր եւ Տիկին Խտուար Պաթրիկեան ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց հօր՝

ԷՏՈՒԱՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 2–ին:

Թաղումը կը կատարուի՝ Հինգշաբթի, Ապրիլ 9–ին: Հաւաքուիլ ժամը 14·30–ին Էմիլ Ռու հիւանդանոցը, Լիմայլ – Պրէվանն:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լօրա եւ Լիտիա Իշխալացեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Ապրիլ 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 17–րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ազգացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԵՒ

ԱԽԱԳ ՇԱԲԱԹ

—o—

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, 11 ԱՊՐԻԼ.– Յիշատակ Յաղթութեանն Ղազարու:

Ժամը 4·30–ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի:

ԿԻՐԱԿԻ, 12 ԱՊՐԻԼ.– Ծաղկազարդ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30–ին:

Բազմաձայն Պատարագ՝ ժամը 10–ին:

Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ եպս. ՆԱՒՈՒՇԵԱՆ

Դռնբացէք՝ ժամը 4–ին:

ԱԽԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 14 ԱՊՐԻԼ.– Յիշատակ Տասն Կուսանաց:

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ 4·30–ին:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի.– ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Պատարագ.– 10·45–ին,

Դռնբացէք.– սկիզբ ժամերգութեան 16·30

Ծանօթ.– Ծաղկազարդի երգեցողութիւնները, Կոմիտասեան քառաձայն կը կատարուին, եկեղեցւոյս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ Տէվէճեանի:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

Սկիզբ ժամերգութեան.– 8·00

Պատարագ.– 10·00

ԴՌՆԲԱՑԻՔ.– 17·00

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

Սկիզբ ժամերգութեան.– 8·30

Պատարագ.– 10·00

Դռնբացէք.– 17·00

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

Սկիզբ ժամերգութեան.– 9·00

Պատարագ.– 10·00

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ:

Դռնբացէք.– 16·00

ՍԻՓԱՆ — ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԱՊՆՈՑԸ

ԿՈՄԻՏԱՍ-ի

ԾՆՆԴԵԱՆ 110-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՅԱՍԱՆԵԿԱՆ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (*մեծօ*), ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (*տաւիղ*)

ՌՕԲԵՐ ՄԱՍԻՍ (*պարիթօն*)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԸ

իր մեներգողներով՝ Թէրէզ Քէչէճեան (*ալթօ*), Մկրտիչ Պօղոսեան եւ Ռուբէն Մարթայեան (*թէնօր*)

Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

En vente: Auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS

Ainsi que:

Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, *Rue Mr. le Prince*, Paris 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9, *Rue de Trévise* Paris 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, *Rue Bleue*, Paris 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, *Rue de Madrid*, 94140, *Alfortville* - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, *Av.H. Barbusse*, 95400, *Arnouville* - 985.04.46
Télé - Condorcet, 175, *Av. Jean-Jaurès*, 92140, *Clamart* - 642.56. 17
Maison de la Culture Arménienne, 12, *Rue St. Bazile*, 13001, *Marseille* - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, *Rue du 24 Avril* 1915, 69150 - *Décines* 49. 42. 97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, *Rue Mavier de Montjeau* - 26000, *Valence*
Maison de la Culture Arménienne, 32, *Rue Pourpery* - 26500, *Bourg-les-Valence*
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, *Bd. de la Libération* - 26100, *Romans*
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, *Cours Berriat*, 38000, *Grenoble* 87. 45. 61

MARSEILLE

CHAMPIONNAT DE FOOTBALL
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
SAINT - MARCEL
Dimanche, 12 Avril, à 15 h.
Stade Sénafrica

BOUC BEL-AIR

L'ASSOCIATION CULTURELLE
DES ARMENIENS DE BOUC-BEL-AIR
organise
2 Jours de Fête, avec une représentation du groupe de Danse « NAVASART »
Le Samedi, 11 Avril, à 21 h.
et
Le Dimanche, 12 Avril, à 15 h.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՆՈՐ ԹՈՒԱԿԱՆԸ
Մեկնում՝ Մայիս 2, — *Վերադարձ՝* Մայիս 15
(14 *Օր*)

Արձանագրութիւնները՝ մինչեւ Ապրիլ 12 — Մէկ անձի համար 3450 Ֆ.

Դիմել՝

Mr. Simon Avdoyan
24, *Ave. de Valdonne* - 13013 *Marseille*
Tél.: (91) 70. 02. 33

S. Gazarian
40 *bis*, *Rue Nungesser* - 69150 *Décines*
Tél.: (16.78) 49. 55. 76

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խանասորի Դաշտահանդէսը, Լիոնի մէջ, Յունիս 28–ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հանգուցեալ Տիրամայր՝ Լուսիա Գուլումեանի (Ծնեալ Յովնանեան) մահուան քառասունքին առթիւ, Պուլվար – Օտոմի Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Ասլանեան, Այրի Տիկին Պէրպէրեան 100–ական, երէցկին՝ Գուլումճեան, Այրի Տիկին Ժամկոչեան, Այրի Տիկին Սուքիասեան Արաքսի, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մարգար եւ Տէր եւ Տիկին Վարդան Դաւիթեան 50–ական, Տէր եւ Տիկին Սարօղլանեան 30, Այրի Տիկին Մուրատեան եւ Այրի Տիկին Իսքէնտէրեան 20–ական Ֆ.:

Programme du
COURS DE
LITTERATURE ARMENIENNE
par K. BELEDIAN

Université Paris III, Dauphine, Porte Dauphine, Salle P. 106, de 17 à 19 h.
les Lundis suivants:
27 *Avril*: H. OCHAGAN - *Chahbaz III.*
4 *Mai*: Z. *VORPOUNI* - *Le Candidat, I*
18 *Mai*: *Le Candidat, II.*
7 *Juin*: *Le Candidat, III.*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչէ Սէն – Մօրիսի Վարուժանի, չնորհակալութեամբ ստացած ենք նպաստ դպրոցին, հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գամպէրեան, Տիկին Աննա Ճէլոյեան 100–ական, Տիկին Գէլոյեան 50, իր հօր մահուան տարելիցի առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Յովսաննեան 150, Թաճի Ճէլոյեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղիկի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հրանդ Ակոնեանի, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Վէյէօ, Սօնա Ակոնեանի, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն «Ցառաջ»ի խմբագրութեան, եւ բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր՝ ցաւակցութիւն յայտնելով իրենց սիրելի կնոջ, մօր՝

ԱՐԱՔՍԻ ԱԿՈՆԵԱՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

—×—

Շիւջիլ.– Պ. Խաչիկ Տէրտէրեան եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն՝ Վասպուրականի Հայր. Միութեան, եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, մասնակի, նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաչանի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերոջ՝ Տիկին Աշոտ Խաճակեանի մահուան եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալին ընտանիքին:

ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ապրիլ 24–ին, Հայ Նախկին կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը չըբաւիրուած է արձարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը: Ժամը 17·45–ին ծաղկեպսակի զետեղում, զինուորական նուագախումբ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՓ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 9, ժամը 20–ին

Ալեք Մանուկեան Մշ. կեդրոնին մէջ
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Խօսք կ'առնէ՝

Երեւանէն հիւրարար բաղաքս գործուող, Հայաստանի Միջնիստրներէ խորհուրդին առընթեր Գլխաւոր Արխիւային վարչութեան Պետ՝ Փրոֆ·Տոքթ· ԱՇՈՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

« Ս. Հայաստանի Արխիւները եւ Պատմական Գիտութեան Զարգացումը

նիւթին շուրջ:

Դասախօսութենէն ետք տեղի կ'ունենայ ընդունելութիւն, ի պատիւ՝ հայրենի ականաւոր հիւրին:

– Մուտքը ազատ է: –

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)
VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.
Centre Culturel Jean Arp - 22, Rue Paul Vaillant - Couturier, 92140 *Clamart.*
PROGRAMME:
Pour la Première Fois à Clamart
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN
NAVASSART
Billets à vendre:
KEHYAYAN — 124, Av. Henri Barbusse, CLAMART — Tél.: 645. 13. 36
Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 523. 24. 97
BAKERDJIAN — 35, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 770. 07. 25

L'ASCENSION A
EREVAN
DU 21 AU 29 MAI
Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis professionnels.
Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN
Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE
Renseignements et Inscriptions:
A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47
A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66
A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
9
JEUDI
9 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՁԱԳԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանգով: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.883

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.883

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՇՏ ԿՐԱԿ ԿԸ ԹԱՓԻ

—o—

ՍՈՒՐԻԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Չորեքշաբթի առաւօ յոռետեսութիւնը աւելի խորացած էր, քանի որ Սուրիոյ Արտաքին նախարարին նախորդ օրուան այցելութիւնը, Պէյրութ, ոչ մէկ արդիւնք տուած էր: Կը թուի թէ Սուրիա այնպիսի պայմաններ դրած է Քաթա-ցիներուն, մանաւանդ՝ Զահլէի համար, զոր քրիստոնեաները չէին կրնար ընդունիլ: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, սուրիական կառավարութիւնը կուզէ ամբողջական հակակշիռն ունենալ միջազգային ճամբուն, որ Զահլէէն կ'անցնի սուրիական սահմանագլուխ եւ Պէյրութ – Դամասկոս ուղիին, ինչ որ քրիստոնեայ քաղաքագէտները մերժած են. մինչ Սուրիոյ համար՝ վէճի հարց իսկ չէ:

Ամէն պարագայի մէջ, Լիբանան, որ վեց տարի է ամէն տեսակ պատերազմ տեսաւ, քանի չատ յաճախ հակամարտ կողմերը փոխուեցան, հասաւ հոն, ուր գտնուեցան դէմ դէմ նոր հակամարտութիւններ: Արդարեւ, այս անգամ, կռիւները միայն սուրիական «խաղաղապահ» ուժերու եւ քրիստոնեայ զինեալ ուժերու միջեւ չէ, քանի որ առաջին անգամ ըլլալով՝ լիբանանեան օրինաւոր բանակն ալ սկսած է կրակել քրիստոնեաներու կողքին, սուրիական ուժերու դէմ: Ակնառու թղթակիցներուն համար, ահա ուր դժոխք մըն է, զոր Պէյրութ կ'ապրի եւ օգնութեան ուժերը կամ հիւանդասարք կառքերն իսկ չեն կրնար պէտք եղածը ընել, ռումբերու ու հրազունդե-րու տարափին տակ: Սուրիացիներու զբաղեցուր թիրախն են արդէն հիւանդատարկառքերը, ինչպէս նաեւ՝ պաղեստինցի արձակագիններու:

Ամէնէն ահաւորը կը նկատուի Զահ-լէի վիճակը: Պաշարուած քաղաքը, զբաղած է հիւանդանոցէ եւ ռումբերը կը տեղան: Զոհերու թիւն իսկ կարելի չէ գիտնալ: «Օռիան» 20 մեռեալ կ'ըսէր, մէկ օրուան մէջ, Ապրիլ 7–ին:

× Փարիզի Լիբանանցիները որոշած էին «համախոհութեան տողանցք» մը ընել, Շաբաթ, ժամը 17–ին, էնվալիտին մեկնելով: Կոչը կ'ըլլայ հինգ կազմակերպութիւններու կողմէ.– Լիբանանեան ալիանսը, Ֆրանսական դիմադրութեան դործօն կոմիտէն, Ֆրանքեւ-լիբանանեան համախոհութեան կոմիտէն, Լիբանանի քրիստոնեաներու օգնութեան կոմիտէն եւ Ֆրանսայի լիբանանցի ուսանողներու ընդհանուր Միութիւնը, որոնք կը պահանջեն «արդիւնաւոր մի-ջոցներ, վերջ դնելու համար լիբանան-եան ողբերգութեան եւ Լիբանանը վե-րաշարժելու՝ Լիբանանցիներուն»:

—×—

ԱՐԱՍՏԱՆ

ՌՈՒՍԱՅՄԱՆ ԴԷՄ ՑՈՑՑԵՐԸ

Մոնթ աւելի մանրամասն տեղեկու-թիւններ կը հաղորդէր այն երկու ցոյ-ցերուն մասին, որոնք տեղի ունեցած էին Թիֆլիս, Մարտ 23–ին եւ 30–ին: Առա-ջինը կը վերաբերէր զրականութեան դա-սախօս, ծանօթ քննադատ Աքաքի Պախ-րաձէի պաշտօնազրկման: Ա. քարտու-ղարը՝ Շեվառնաձէ ցուցարարներու պատուիրակութիւն մը ընդունած է եւ խոստացած է մանակցիլ ժողովի մը, համալսարանը ուսանողներուն հետ, Ապրիլ 15–ին, իրենց հարցերուն մասին խօսելու համար: Երկրորդ ցոյցը եղած էր պահանջելու համար, որ Վրաստանի պատմութիւնը դասաւանդուի դպրոցնե-րը եւ համալսարանը: Մանուկ թղթակի-ցը կը չեշտէ այս առթիւ թէ ցոյցերը կը փաստեն ազգային խոր զգացում մը, որ երբեմն երբեմն կ'արտայայտուի երբ ին-տելիկենցիան կը զանէ թէ վրացական մշակոյթը վտանգուած է: Վրացիները չեն միայն, նման պոռթկումներ ունե-ցող: 1980 Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբե-րին չատ մեծ ցոյցեր եղած են Խատոնիոյ մայրաքաղաքը՝ Տալլին: Ցուցարար-ները նախ արտայայտած էին իրենց հա-կառակութիւնը ռուսերէնի առած հա-մեմատութիւններուն դէմ դպրոցական ծրագիրներուն մէջ, ապա մինչեւ իսկ անկախութիւն ուզած են եւ լոզունգներ պոռացած «ռուսական տիրապետու-թեան» դէմ: Նոյնն է կացութիւնը Ուկ-րայնիա եւ պալթ միւս երկիրները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵՒ, խօսք առնելով չեխ կու-սակցական համագումարին առջեւ, չա-փաւոր ոճ գործածեց, բայց եւ այնպէս՝ ազդարարութիւնը՝ ազդարարութիւն էր: Խորհրդային Թիւ Մէկը ըսաւ.– «Լեհ համայնավարները եւ ճշմարիտ հայրե-նասէրները պիտի կարենան, կ'ենթադը-րենք, հարկ եղած դիմադրութիւնը ցոյց տալ ընկերվարական դրութեան թշնամի-ներու ծրագիրներուն դէմ: Խորհ. Միու-թիւնը եղած է եւ կը մնայ հաւատարիմ բարեկամ մը եւ դինակից մը՝ ընկեր-վարական Լեհաստանին»: (Ինչ որ ամէնէն մտահոգիչ «բարեկամութիւնն» է հաւա-նաբար՝ Լեհաստանի համար):

ՀՌՈՄԻ մէջ, կարմիր Զոկատները բան-տապահ մը սպաննած են, ցոյց տալու համար թէ՝ Մօրէթթիի ձերբակալու-թիւնը զիրենք չէ «դլխատած», ինչպէս կրեց իտալական մամուլը յաղթանակ պոռալով:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, քաղաքական ապաս-տանեալի իրաւունքի չուրջ սեղմումներ նախատեսուած ըլլալով, 47 միութիւնները «առժամեայ կոմիտէ» մը կազմած են եւ մամուլի ասուլիս մը տուած առջի օր, դատապարտելու համար Ֆրանսական իշ-խանութիւնները, որովհետեւ, ըստ իրենց նոր չրջաբարեկաններու համաձայն, քա-ղաքական ապաստանը վտանգուած է: Ներկայիս, 150 հազար քաղաքական ա-պաստանեալ կայ Ֆրանսա, բայց Ա.րտա-քին նախարարը կ'ըսէ թէ, գաղթողներու նոր տեսակ մը կայ, որոնք պարզապէս իրենց երկրի պայմաններէն դժգոհ են եւ քաղաքական ապաստանի կը դիմեն՝ բը-նակութեան արտօնութեան մերժումէն խուսափելու համար: Ուրեմն, կ'ըսէ Փոնսէ, նոր փոփոխութիւնները կը ձըգ-տին տարբերութիւն դնել բուն քաղաք-ական գաղթողներու եւ գործ փնտռողնե-րու միջեւ: Մարդկային իրաւանց Լիկայի վաստաբանը սակայն, կ'առարկէ թէ, ինչ որ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը նախատեսէ ընել, սեղմումներն են՝ ժո-ղովի պայմանագրութեան, զոր Ֆրանսա ստորագրած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ֆութպոլի խումբը՝ (Օլէն-փիք (կամ՝ Օ.Մ.), անանկացած ըլլա-լով, վերջ դրաւ իր գործունէութեան: Բացը 10 միլիոնի հասած էր եւ դեռ 3 միլիոն ալ պէտք էր ըրջանը վերջաց-նելու համար: Քաղաքապետը՝ Կասթոն Տըֆէռ, կ'ուզէ նոր ակումբ մը հիմնել, պատուաւոր Մարսէյլցիներու կողմէ ղե-կավարուած:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ
ՄԱՐՏ 31 – ԱՊՐԻԼ 2)

ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ՝ «ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԲՆԱՆԿԱՐ՝ 1918»

Հայաստանի չարժարուեստագէտները պատրաստած են նոր ժապաւէն մը, նը-ւիրուած 1918 – 1920 թուականներուն՝ խորհրդային իշխանութեան հաստատ-ման սեմին, Հայաստանի մէջ տեղի ու-նեցած «դրամատիկական իրադարձու-թիւններուն»: «Կովկասեան բնանկար»՝ 1918» անունը կրող չարժանկարին սենա-րիօն գրած է Ազատ Այվազեան՝ Լեւոն Խահակեանի հետ, որ նաեւ բեմադիրն է:

×

ՊԵՐՃ ՊՌՈՇԵԱՆ ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Ա.չտարակի մէջ գտնուող Պերճ Պռոշ-եան տուն – թանգարանը հարստացած է նոր նիւթերով: Գրողին թոռը՝ Պերճու-հի Պռոշեան, թանգարանին նուիրած է իր մեծ – հօր պրասեղանը եւ աւելի քան 200 անձնական նամակներ, նկարներ եւ պաշտօնական թուղթեր: Ձեռք ձգուած են նաեւ «Սօս եւ Վարդիթեր», «Հացի խնդիր» վէպերու առաջին հրատարակու-թեան օրինակներ: Հայաստանի կառա-վարութեան որոշումով է, որ Պռոշեանի ծննդավայրին մէջ՝ Ա.չտարակ, ստեղծը-ւած է տուն – թանգարանը, որուն մէկ կողմը կը գտնուի գրողին տունը՝ կիսա-խարխուլ, պեռնատիոր խրճիթ մը, ուր ամբողջութեամբ պահպանուած է նախ-կին կահաւորումը՝ քուրսին, աւանդա-կան հայկական թախտն իր նախչազարդ կարպետով, կաւէ ջրքամը, խմոր հունե-ցելու եւ հաց թխելու միջոցներ եւ առա-նին գործածութեան այլ առարկաներ: Հողէ յատակը ծածկուած է խիրներով ու թաղիքներով: Գրողին կեանքն ու գործը այցելուներուն աւելի մանրամասն ներկայացնելու նպատակով հին տան կող-քին կառուցուած է նոր չէնք մը, որ ունի ընդարձակ երեք սրահներ: Առաջին սրա-հին մէջ ցուցադրուած են Պերճ Պռոշեա-նի մանկութեան, պատանեկութեան տա-րիներուն վերաբերող նիւթերը, որոնց մէջ կան Պռոշեաններու տան, անոնց տոհ-մի զինանշանի, ընտանիքի անդամներու լուսանկարները, ինչպէս նաեւ գրողին առաջին գործերը: Երկրորդ սրահին նիւ-թերը կը ներկայացնեն Պռոշեանի թարգ-մանական գործերը, ինչպէս նաեւ անոր մանկավարժական եւ թատերական գոր-ծունէութիւնը: Երրորդ սրահին մէջ ցու-ցադրուած են Պերճ Պռոշեանի ընտանի-քի մասին նիւթեր, իր կինը՝ Աննա Դոլ-զեան, որ մօր կողմէ եղած է Սայաթ Նովայի ծոռը, զաւակները եւ թոռնե-րը:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ

Ա.Լ. ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԼՎՈՎԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Լվով տեղի ունեցած ծանրաբարձու-թեան «բարեկամական բաժակ» միջազ-գային 20–րդ մրցաշարքին, Եուրիկ Սար-գսեանի կողքին, ուշադրութիւն դրա-ւած է նաեւ Ալեքսանդր Այվազեան: Մին-չեւ 75 քիլօ ծանրութեան դասակարգին ան 150 քիլօ բարձրացնելէ ետք (պոկում) պահանջած է 8 քիլօ եւս աւելցնել, ինչ որ կէս քիլօ աւելի էր համամիութենական մրցանիշէն, որ կը պատկանէր ողիմպիա-կան ախոյեան Եուրիկ Վարդանեանի: Ա-լեքսանդր Այվազեան բարձրացնելէ ետք 158 քիլօն, փորձած է սահմանել համաշ-խարհային մրցանիշ մը՝ բարձրացնելով 161,5 քիլօ, սակայն չէ յաջողած: Ընդ-հանուր արդիւնքով 347,5 քիլօ բարձրա-ցընելով, իր ծանրութեան դասակարգին մէջ, ախոյեան հանդիսացած է: 27 ամ-եայ մարզիկը, որ կ'ապրի Մոսկուայի մօտ գտնուող Զագորսկ քաղաքը, մաս-նագէտներու ուշադրութիւնը գրաւած է չորս տարի առաջ, թեթեւ ծանրութեան դասակարգին սահմանելով համաշխար-հային մրցանիշ մը՝ 141,5 քիլօ: Լվովի մրցաշարքին, 67 քիլօ ծանրութեան դա-սակարգին, աշխարհի երիտասարդական ախոյենութեան արծաթէ մետալակիր, «Սեւան» մարզական ընկերութեան ներ-կայացուցիչ Անդրանիկ Պապիկեան 3–րդ հանդիսացած է 292,5 քիլօ բարձրացնե-լով:

ՊՈԼԻՍ

Ուսուցչաց Միութիւնն ու կեդրոնական Սանուցը վերաբացուած

—o—

Ապրիլ 2–ի իր թիւով «Մարմարա» հե-սեւեալ լուրը կուտայ.–

«Հաճոյքով կը տեղեկանանք որ Թրքա-հայ Ուսուցչաց Միութիւնն ու կեդրոնա-կան Սանուցը վերաբացման արտօնութիւն ստացած եւ աշխատանքի սկսած են:

«Ինչպէս յայտնի է Սեպտեմբեր 12–էն ետք փակուած բոլոր միութիւններու կարգին մեր Սանուցներն ու այլ Միու-թիւններն ալ երկար տարեն դադրեցուցած էին իրենց գործունէութիւնները:

«Վերոյիշեալ Միութիւններու վարչու-թիւններուն կողմէ վերջերս դիմում կա-տարուած էր Պաշարման Վիճակի Հրա-մանատարութիւններուն, որպէսզի ար-տօնուի իրենց աշխատանքները, տրուած ըլլալով որ իրենք քաղաքական որեւէ գործունէութիւն չեն ունեցած եւ չեն կրնար ունենալ ըստ իրենց մայր կանո-նադրի տրամադրութիւններուն:

«Քանի մը օր առաջ, Պաշարման Վի-ճակի Հրամանատարութիւնը պատասխա-նած է այդ խնդրագիրներուն եւ արտօ-նած անոնց աշխատանքները, անգամ մը եւս յիշեցնելով թէ անոնք կրնան իրենց գործունէութիւնները չարունակել առանց քաղաքական բնոյթ ունեցող հանդիպում-ներու:

Այդ առթիւ կը տեղեկանանք որ, Խա-եան Սանուցն ալ արդէն դիմում կատա-րած է այդ մասին եւ կը սպասուի դրա-կան պատասխանի:

Վերոյիշեալ Միութիւններու Վարչու-թիւնները արդէն գործի լծուած են եւ կը ծրագրեն մշակութային յայտագիրներ պատրաստել այս եղանակին համար»:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ 44–ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 7–ի հանդիպումներուն արդիւնք-ները են.–

Նախտեռ – Դինամօ Կիեւ	—	0–0
Դինամօ Մոսկուա – Արարատ	—	0 –0
Զէնիթ – Դինամօ Մինսկ	—	1 –1
Դնեպր – Ջերնոմորեց	—	0 1
Կայրաթ – Կուբան	—	2–0
Պախտակոր – Տաւրիա	—	1 – 0
Նեֆչի – Տորպեդօ	—	1 – 2

Դասաւորման գլուխն է միշտ՝ Սպարտակ:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԻՄ ՀԵՌԱՒՈՐ. – Ս. Ֆ. ՋԱՆԳՈՒ

Եթէ փորձենք խտացումի մը սահմանները մէջ ամփոփել Ս. Զանգուի ներքին եռքը եւ անոր բնոյթը՝ ապա կարօտագրգիռ հոգեխառնուածքին իր դիմագիծումը պիտի հաստատէ:

Կորսուածին, բայց վերջին հաշուով ո՛չ բոլորովին անհետացածին փնտռտուքը, այսինքն սրտամօտ հեռաւորինը, անդհանքին շրջանակը կը սեղմէ, ձեւով մը ապահովելու համար կոտորող վէրքերը:

Անդիմադրելի անձկութիւնը ընդհարական պիծով կը յեմանայ բանաստեղծին վրայ, յաճախ ցայտուն, երբեմն աքօղած: Մխաքէն աւելի սիրան է, որ կ'երազէ, կը բաղձայ երկկը, իբրեւ պատկերը փոխանցուած շրջապատը, միջավայրը՝ թոնիրին օրհնուած հացով:

Հոս, արդէն, ցանկութեան սիրապէս – տութիւնն է, ափսոսանքի եւ ձգտումի զոյգ տրամադրութիւններով: Զրկանքին հետեւութիւնն է, այնքան բնական մարդոց համար: Եւ նաեւ նոյնքան բնական մղումը դէպի եռ վերադարձով վերա – հաստատելու խզուած կապը:

Ո՞վ պիտի լեզուն հասկնայ ծառին
Որ արմատախիլ բերուեր է այստեղ,
Դրուեր սեղանին այս լոյս գիշերով,
Որպէս կաղանդի՝ խորհուրդը վեամ..

Բանաստեղծին մօտ անծանօթ մնացած հայրենական անցեալը կը շաղկապուի, կը շաղախուի ներկայ իրականութեան հետ, միշտ հայրենական, եւ, բարերախտաբար, ասիկա յուսատու է, եթէ ո՛չ փարատելու աստիճան անոր տագնապահար հոգին, – իր հեռաւորէն հեռու մնալու մտատանջութիւնը, – առնուազն լուսաւորելու եւ խմաստաւորելու համար իր ներկան: Այլ խօսքով՝ յուսադրիչ է: Հարցումը, ինքնին, պատասխանն է.–Ո՞ւր կ'ըլլայինիք Տէր իմ, եթէ հողն այս չըլլար:

Հոսկէ նաեւ բանաստեղծին պիրկ հաստակը՝ ինքնութեան հաստատման ուղիով:

Զանգուի նախասիրութիւնը կ'երթայ լեզուին պարզ եւ ինքնաբուխ արտայայտութեան, առանց պատկերներու ցուցադրութեան:

×

ԿԱԹԻԼ ՄԸ. – ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱԵԱՆ

Ես–ի մը դիրքորոշման եւ վիճակի մը պատկերացման դէմ յանդիման կը զբաղնուինք Հիլտա Գալֆաեանի բանաստեղծական հատորին մէջ: Կաթիլ մը՝ տարբալուծուած լայնարձակ ջուրերուն մէջ, – իմա՝ մարդկութիւն – աշխարհ, – որ կը փորձէ իր ինքնութիւնը հաստատել, իր տեղը ճշդել առօրեայ միջոցին մէջ:

Բանաստեղծուհին այդ փորձը կը կատարէ խոհերու, հաստատումներու ճամբով, ուր, միաժամանակ, չեն պակսիր նոյնպէս երազներն ու տեսիլները: Այսպէս է, որ կը յայտնուի ներքին ձայնը. ասիկա կը ձգտի մտածումի եւ զգաումի կընիքով իր «խօսքը» արտասանել, իր «վճիռը» արձակել գինք պատող շրջապատին մէջ: Հակադրութեան դրուած երեսնիները, առհասարակ խորհրդանշական բնոյթի պատկերներով, այլազան կը մնան, թէեւ ոչ ուժգնօրէն չեշտուած: Շրջանակի մը ազատած նկար, բոցեր եւայլն, բոլորն ալ կը ծառայեն արտայայտելու, բացայայտելու տրամադրութիւններ, սահմանելու կեցուածքներ, ընդգծելու վիճակներ:

Ընդհանրականին կողքին եւ ա՛յս առանձնայատուկ: Որովհետեւ, անիկա պայմանաւորուած է մեկնակէտ – տով մը, այն որ կը կոչուի արմատ եւ որ ընդլայնելով, տարածուելով կը ներկայացնէ ենթահող, պատմութիւն, անցեալ եւ ներկայ իրականութիւններ, իրողութիւններ: Նաեւ՝ խորհուրդներ:

Այժմու կայքերը կապ չունին այդ արմատին հետ, որ իր մաշումի հոլովոյթին մէջ, դեռ կը յամառի գոյատեւել:

Ուրեմն՝ բախումը կը գտնայ անխուսափելի մէկուն ազդեցութեան տարօրոշութեամբ եւ արմատը հիւծելու ձգտումով, իսկ միւսին արթուն, աչալուրջ մնալու վճռականութեամբ:

Ես–ին հոգեվիճակները ելեւէջներ կ'արձանագրեն՝ բեկումներէն մինչեւ չհշտած կամքի արտայայտութիւններ: Կը մնայ ճշդել, թէ ասոնք պարբերաբար կը տառապին արուեստականութենէ՝ դատելով «վեր»ին բառախաղերուն:

Հիլտա Գալֆաեանի ոճը լարուած, ճիւղ նկարագիր ունի եւ իբրեւ կառոյց կը մերժէ կաչկանդումը: Լեզուն կը մնայ յստակ եւ կոկ:

– Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՓԱՆՐԱՆԿԱՐԻԶ
ՔՐԻՍՏՈՍԱՏՈՒՐ

Վերջին տասնամեակները զգալի կերպով զարգացած են գիտական կապերը հայկական ձեռագիրներու պահպանութեան կեդրոններու միջեւ: Ներկայիս, զանազան առիթներով, մասնագէտները հնարաւորութիւն կ'ունենան ծանօթանալու զանազան երկիրներու մէջ պահպանուող ձեռագրային հարստութիւններուն: Նման կարելիութիւն ստեղծուեցաւ նաեւ մեզի համար:

1978–ին, հայկական արուեստին նուիրուած երկրորդ միջազգային սիմպոզիումի ժամանակ, Վիէննայի Բիւզանդական գիտական Հիմնարկի եւ Երեւանի Մաշտոց Մատենադարանի համագործակցութեամբ եւ աւստրիացի ծանօթ արուեստաբան Փրոֆ. Պուչհաուզէնի նախաձեռնութեամբ ծրագրուած էր աշխատանք մը, նուիրուած՝ միջնադարեան Խրիմի հայկական մշակոյթին: Այդ աշխատանքին մասնակցելու համար գացինք Վիէննա, ուր ծանօթացանք Մխիթարեան Միաբանութեան եւ Աւստրիոյ Ազգային Մատենադարաններու հայկական ձեռագիրներուն եւ անոնց նկարագրողներուն:

Վիէննայի Մատենադարանի ձեռագիրը – ներու մեծ մասը ժամանակին մանրամասն նկարագրած են Հ. Յ. Տաշեան եւ Հ. Ն. Ոսկեան, իսկ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի էջերուն մէջ վերջերս լոյս տեսած է ամբողջացուցիչ ձեռագրացուցակը՝ Հ. Սեքոլեանի աշխատասիրութեամբ: Սակայն այդ ձեռագիրները զարդարող մանրանկարները կարելի եղաւ ճանչնալ միայն այն ժամանակ, երբ 1976–ին Պուչհաուզէն ամոլի կողմէ հրատարակուեցաւ «Վիէննայի Մխիթարեան Մատենադարանի Հայկական Նկարազարդ Ձեռագրեր» խորագիրը կրող ալպոմը (դերմաներէն եւ հայերէն):

Վիէննայի Մխիթարեան Մատենադարանի ձեռագիրներու շարքին մեծ թիւ կը կազմեն այն մատեանները, որոնք ստեղծուած են հայկական զաղութներու մէջ, այդ կարգին, յատկապէս արժէքաւոր են ԺԴ. – ԺԵ. դարերուն Խրիմի մէջ ստեղծուած գրչագրերը:

Խրիմէն մեզի հասած ձեռագիրներու կարեւոր մասը կը գտնուի այժմ Մաշտոց Մատենադարանը: Այլ վայրերու մէջ պահպանուող նմոյշներու ուսումնասիրութեամբ աւելի կ'ամբողջանան մեր պատկերացումները Խրիմի հայ մանրանկարիչներու ժառանգութեան մասին: Այդ վարպետներէն է նաեւ միջնադարեան Խրիմի կաֆա քաղաքին մէջ ԺԵ. դարուն ապրած եւ ստեղծագործած Գրիգոր Ամասիացին, մանրանկարիչ եւ կազմող Քրիստոսատուրի գործունէութիւնը ընթացած է կաֆայի մօտ գտնուող Ս. Անտոն վանքին մէջ, որ եղած է հայկական մշակոյթի մեծագոյն կեդրոններէն մէկը, ուր դասաւանդած են ժամանակի հայ անուանի վարդապետները: Սկիզբը ուսանելով այդ վանքի դպրոցը, Քրիստոսատուր յետագային կը դառնայ վանքի առաջնորդ եւ կը հռչակուի իբրեւ արուեստագէտ, դասախօս եւ եկեղեցական կարեւոր դէմք:

Մեզի ծանօթ են Քրիստոսատուրի ձեռքով ստեղծուած եօթը ձեռագիրներ, որոնցմէ երեքը կը գտնուին Երեւանի Մատենադարանը, երեքը՝ Փարիզի Ազգային Մատենադարանը եւ մէկը՝ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Մատենադարանը: Քրիստոսատուրի արուեստը շատ մը գիծերով կը կապուի կիլիկեան մանրանկարչական աւանդութիւններու հետ: Հաւանաբար ան ուսանած է Խրիմ հաստատուած ոեւէ կիլիկեան վարպետ մը մօտ: Ձկուն գծագրի վարպետ Քրիստոսատուր իւրացուցած է կիլիկեան մանրանկարչութեան բնորոշ ներքուին, մարդկային կերպարները ճիշդ կառուցանելու ընդունակութիւնը, մշակման բարդ եղանակները, ստեղծելով նոյն ատեն նաեւ նոր որակ մը: Վարպետը կարդ մը փոփոխութիւններ մտցուցած է յօրինուածքներու կառուցման մէջ: Մեզի հասած անոր առաջին գործը Մատենադարան գտնուող Աւետարանն է (թիւ 7686), գրուած 1420–ին: Այս ձեռագիրին համար նախօրինակ հանդիսացած է Կիլիկիոյ մէջ ԺԳ. դարուն ընդօրինակուած այն հանրածանօթ Աւետարանը, որ պատրաստուած էր Սմբատ Գունստապլի համար (ձեռագիր թիւ 7644): Այս առաջին աշխատանքներէն մէկուն մէջ Քրիստոսատուր ինքզինք կ'արտայայտէ ոչ միայն իբրեւ ոսկի ընդօրինակող, այլև մտածող եւ ստեղծագործող նկարիչ:

Քրիստոսատուրի վարպետութեան ծագման վկաներէն է ներկայիս Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Մատենադարանը գտնուող ուրիշ ձեռագիր մը, որ մեզի հասած անոր վերջին գործերէն մէկն է (թիւ 543): Գողտրիկ մատեան մը՝ որ կը պարունակէ Ներսէս Շնորհալիի չափածոյ գործերը: Ձեռագիրը զարդարուած է բազմաթիւ մանրանկարներով, որոնք երբեմն կը գրաւեն ամբողջ էջեր, զետեղուած են բնագրի մէջ կամ լուսանցքներու վրայ: Հոս, արդէն հը – մուտ վարպետ գարձած Քրիստոսատուր բաւական ազատ կը շարժի յօրինուածքներու կառուցման եւ կերպարներու մեկնաբանութեան մէջ: Զարդարուած է ձեռագրի գրեթէ իւրաքանչիւր էջ:

Փրոֆ. Պուչհաուզէն մեզի տրամադրած է այդ ձեռագիրի մանրանկարներէն քանի մը գունաւոր լուսապատկերներ, որոնցմէ մէկուն մէջ պատկերացուած է գահին վրայ բազմած Քրիստոս, որուն ձախ կողմը կաթողիկոսական չքեղ զգեստով կեցած է Ներսէս Շնորհալին, իսկ աջ կողմը՝ պատուիրատու պարոն Շամշադինի որդի պարոն Խաչատուրը (ըստ յիշատակարանի՝ պատուիրատուն ձեռագիրը գրել ու զարդարել տուած է «ի վայելումն որդւոյն իւրոյ պարոն Խաչատրի»):

Մանրանկարներու մէջ պատկերացուած կերպարները շատ տարբեր են իրենց չափերով: Ըստ քրիստոնէական գաղափարաբանութեան, Աստուծոյ եւ հարակից մարդու միջեւ գոյութիւն ունի բարդ նուիրապետական կարգ մը, որուն ճանաչումը գերիչխանութիւն, որ մեկնարանական կերպարուեստի կարգ մը գործերու մէջ կը չեշտուէր կերպարներուն չափերով. անոնց կարեւորագոյնները կ'ներկայացուէին սովորականէն աւելի մեծ չափերով: Ինչ կը վերաբերի գերնիներուն եւ մանրանկարիչներուն, անոնք կը գտնուէին նուիրապետական կարգի ամէնէն ցած աստիճանին վրայ եւ միշտ էջ, որ յարմար կը նկատէին յիշատակել իրենց անունները: Իսկ յիշելու պարագային, անոնք իրենք գիրենք միշտ կ'օժտէին ինքնախարազանիչ մականուններով: Այսպէս կը խօսի իր մասին նաեւ Քրիստոսատուր վերոյիշեալ ձեռագիրի յիշատակարանին մէջ՝ «... ի թուականիս Հայոց ՊՉԱ. (1432) գրեալ ձեռամբ փոյթ եւ անարհեստ գրչի Քրիստոսատուր մեղապարտ կրաւնաւորի սոյդ եւ ընտիր աստիճանի, որ առընթեր մեծի մայրապետի Գաֆայի...»:

ԼՄՄՍ. ԿՈՐԻՄԱՋԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայոց Եկեղեցւոյ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԵՒ ՄԻՋԻՆԲԻ ՃԱՇԸ

ՄԻԼԱՆՕ. – Ինչպէս նախորդ տարի – ներուն, այս տարի եւս հոգեւոր վինիչ մթնոլորտի մը մէջ կատարուեցաւ Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայոց Առաքելական Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնը, որուն ներկայ գտնուեցան Միլանոյի եւ շրջակայքի մէջ բնակող մեծ ու փոքր տարիքի բազմաթիւ հայեր:

Կիրակի, Մարտ 29–ին Ս. Պատարագ մատոյց համայնքի հոգեւոր հովիւ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեանը, որ «Հայր Մեր»էն առաջ իր քարոզին մէջ ոգեկոչեց յիշատակը չորրորդ դարու սկիզբին Սեբաստիոյ մէջ նահատակուած քրիստոնեայ քառասուն երիտասարդ զինուորներուն, որոնք արեւելքի ամէնէն ժողովրդական սուրբերէրն եղած են եւ մեծ յարգանքի արժանացած Հայոց մէջ: Ապա անդրադարձաւ եկեղեցւոյ հանդուցեալ բարերար՝ Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիրապէգիրեան եղբայրներու կատարած եկեղեցաշէն գործին, որոնք 23 տարիներ առաջ իրենց հօր եւ մօր յիշատակին կառուցանեցին Իտալիոյ Հայոց Առաքելական եկեղեցին: Իր քարոզին վերջաւորութեան Տէր Հայրը ոգեկոչեց յիշատակը նաեւ բոլոր անոնց, որոնք վերջին աւելի քան քսան տարիներուն իրենց նիւթական օժանդակութեամբ եւ բարոյական զոհողութիւններով չէն ու պայծառ պահած են Հայ քրիստոնէական հաւատքի տունն ու հոգեւոր կեանքը եւ կոչ ըրաւ նոյն հաւատարմութեամբ ու ոգիով շարունակել՝ Լուսաւորչի կանթեղին իւղը անպակաս պահելով:

Յաւարտ Պատարագի կատարուեցաւ Հոգեգանգստեան պաշտօն՝ Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիրապէգիրեան բարերար եղբայրներու եւ իրենց ծնողաց՝ եկեղեցւոյ հովանիին տակ հանգչող Մանուկի եւ Զարուհիի համար:

Կէսօրէ ետք ժամը 1·30–ին, Հայ Տունին մէջ տեղի ունեցաւ Միջինքի ճաշը, որուն մասնակցեցան աւելի քան հարիւր հոգի: Գնահատելի աշխատանք կատարած էին եկեղեցասէր տիկինները, որոնք առիթէն օգտուելով ամէն տեսակի հայկական համեղ ուտելիքներ պատրաստելով ու նուիրելով:

Ճաշը սկսաւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիս – եանի տեղւոյն օրհնութեան աղօթքով: Ապա առին Իտալիոյ Հայոց վարչութեան նախագահ Տօքթ. Օննիկ Մանուկեան եւ Ս. Քառասուն Մանկունք Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ատենապետ Տօքթ. Տիրան Ալիքսանեան:

Տօքթ. Մանուկեան իր խօսքին մէջ շեշտը դրաւ համերաշխ գործակցութեան վրայ իսկ Տօքթ. Ալիքսանեան խօսեցաւ մեր նախորդներէն ժառանգուած եկեղեցական արժէքներուն պահպանման եւ ներկայ սերունդին փոխանցելու անհրաժեշտութեան մասին:

ՄԱՓՍ – ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԲԱՆՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ («ՅԱՌԱՋ»). – Հինգշաբթի Ապրիլ 2–ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Պաշտպան Մարմինը կազմակերպեց հրապարակային հաւաքոյթ մը «տեղեկատուութիւններ տալու համար եւ իր գործունէութեան շուրջ եւ յատկապէս ներկայացնելու համար հանրութեան իր հրատարակած գրքոյկը՝ Մատեան – Հրայր Գիլինճեան ցեղասպանութեան բանտ:

Նախապէս, ժամը 18–ին, տեղական մամուլի թղթակիցներ, կարգ մը մարդկային միութիւններու ներկայացուցիչներ հրաւիրուած էին գրքոյկի առաջին ներկայացման: Այս հանդիպումին ներկայ էր «Յառաջ»:

Պաշտպան Մարմնի կողմէ Ր. Արզումանեան նախ համառօտ պատմականը բաւ հարցին ընդգծելով ձերբակալութիւնը 1980 Փետրուար 8–ին Պեռնի Թուրքիոյ դեսպանին անձին վրայ մահափորձի բռնատանութեան տակ, նախքննութիւնը որ տեւեց մէկ տարի եւ որուն ընթացքին ազատ արձակումի երկու դիմումները մերժուեցան, եւ Հրայր Գիլինճեանի մէկ անգամ, դէմ յանդիման դատավարութեան հետ: Այժմ նախքննութիւնը վերջացած է եւ գործը յանձնուած ամբաստանութեան Աթեանին: Պաշտպան վաստատաններն են՝ Մեթր Ռ. Պատէնթէօ, Մեթր փ. Տէվէճեան եւ Մեթր Ա. Քէշիշեան: Դատավարութիւնը նախատեսուած է աշնան քանի այժմ կը կատարուի լրացուցիչ քննութիւն: Ցետոյ, Ր. Արզումանեան ըսաւ նորոշեց Պաշտպան Մարմնի դերը: Զօրավիգ կանգնիլ բարոյականապէս եւ նիւթապէս Հրայր Գիլինճեանին եւ արարք մը, անձէ մը անդին արձարձել հայկական հարցը: Այս ուղղութեամբ Պաշտպան Յանձնախումբեր կազմուեցան Ֆրանսայի տարբեր քաղաքներուն մէջ:

Հրաժեշտութեան մասին:

Հուսկ, համայնքի հոգեւոր հովիւ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան իր վերջին խօսքին մէջ արձագանգած ճաշը որպէս սիրոյ ճաշ, որուն բոլորը կը մասնակցին քրիստոնէական սիրոյ զգացումներով լեցուած: Եւ մէջբերելով 19–րդ դարու Հայ Լուսաւորիչ Խաչատուր Աբովեանի այն խօսքը թէ ազգի մը գոյատեւման երկու մեծ երաշխիքները լեզուն եւ հաւատքն են, կոչ ըրաւ մեր լեզուին ու քրիստոնէական հաւատքին, որոնք դարերէ ի վեր մեր գոյատեւման երկու գլխաւոր միջոցները եղած են: Ու Հայրը իր խօսքի աւարտին խրատեց ու գնահատեց բոլոր անոնց որոնք ներգեղեցիկ տարեկան այս ձեռնարկը յաղթութեան համար չանք չէին խնայած:

Ճաշը աւարտեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ խմբովին երգուած «Հայր Մեր»ով ու Տէր Հօր «Պահպանիչ»ով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՎԱՀՈՒՀԻ ՎԱՐԴԻՆ

ԿԻՆԸ ԼՈՒՌԵՑ

– Ի՞նչ է ինչո՞ւ...
– Ծոմ է, ծոմ։
– Ի՞նչ է ինչու, գիշով, բերուդ խէր պըտի։
– Ինչէն ծոմը, որ ուզեմ չեմ ուտեր։
Վահուհի բասկեցաւ մէկ ատոս վրան ու ետքը Սաթաթ Սարգսի Խոյեցի վրայ դարձաւ։ Ան ալ ուրիշ ատոս մը ուզեց ու ետքը ըսաւ.
– Ես, ախպար, ինչ ուզես ըսէ, ես ծոմ չեմ պահեր։ Ես ինչ որ ուզեմ կ՚ուտեմ, ինչ որ ուզեմ կը խմեմ։ Ես ինչ որ ուզեմ կ՚ընեմ։ Ես ինչ որ ուզեմ կ՚ըսեմ։ Ես ինչ որ ուզեմ կ՚ըլլամ։ Ես ինչ որ ուզեմ կ՚ըլլամ։ Ես ինչ որ ուզեմ կ՚ըլլամ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Տիկին Ս. Խայիկեան, Տիկին Պերճուհի Խայիկեան եւ իր զաւակները՝ Վարուժան, Աստղիկ եւ Բաֆֆի Արզումանեան եւ զաւակը՝ Նայիրի, Տէր եւ Տիկին Վահան եւ Գէորգ Խայիկեան եւ իրենց զաւակները՝ Անահիտ, Արփի, Գրիգոր, Յասմիկ, Մեսրոպ, Հայկուհի եւ Միշէլ Կեվիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կիրակոս եւ Գէորգ Իւղեան (Հէվըրհիլլ եւ Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կիւլխաս Խայաճան, Թուրֆանտա Խայիկեան (Հիւս. Ամերիկա), Տիկին Փայլածու Կարապետեան եւ զաւակները՝ Կարապետ եւ Տորոթի (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թադէոսեան եւ զաւակները (Պուէնոս – Այրէս), Այրի Տիկին Քնարիկ Թադէոսեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Շահնազ Թօփսաղալեան, աղջիկն ու փեսան եւ ընտանեկան համայն պարագաները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց որդւոյն, ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝*

ՏԻՐԱՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

եղերական մահը, որ պատահեցաւ՝ Շաբաթ, Ապրիլ 4–ին, Մարսէյլ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Ուրբաթ, Ապրիլ 10, ժամը 14·15ին, Փրատոյի Հայ Առաքելական Մայր Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն – Թիւլիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»։— *Մեր ցաւակցութիւնները՝ Խայիկեան եւ Արզումանեան ընտանիքներուն։*

Պ. Կարապետ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Արման Խարբութեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թիլպէռ Վաթիէ, ինչպէս նաեւ՝ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աներեւոյթ – պին, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՋԱՖԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 6–ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Հինգշաբթի, Ապրիլ 9, ժամը 14·15–ին, 39, Rue de la Barre, à Deuil-la-Barre եւ մարմինը կը փոխադրուի Անկէն – Սիւա դերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վարդանեան եւ աղջիկը՝ Սօնա կը նուիրեն՝ 100 Ֆ. կարմիր Խաչին, Տիկին Իսկուհի Թափչանեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 18–ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները։ Կարեւոր օրա – կարգ 17 rue Pleyel։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է ղպրոցին համար՝ Մարսէյլ մահացած իր տպրոջ եւ ներոջ յիշատակին, Տիկին Սառա Ասլանեանէ 150, Վարուժան Գալուստեանէ 100 Ֆ.։

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 31–ին։ Դիմել տեղական մասնաճիւղերուն եւ Փարիզի մասնաճիւղին՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

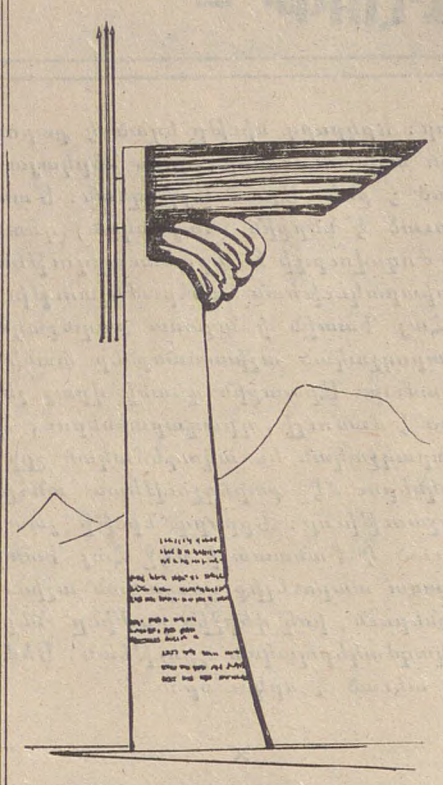
Կ'ուզուին նաեւ մօնիթէօր եւ մօնիթրիսներ, ինչպէս նաեւ՝ տնօրէն մը կամ տնօրէնուհի մը։ Դիմումները կը փակուին Ապրիլ 15–ին։

×

ՄԵԿՆՈՒՄ ԴԻՊԻ ԿԱՑԱՆ

Փարիզի Շուլիսի խումբը՝ Շուլիս 4–ին. վերադարձ՝ Շուլիս 31–ին։ Գաւառները՝ մեկնում Շուլիս 11–ին։

Մնացեալ տեղեկութիւնները յետագային։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՕՏ, ՄԱՅԻՍ 4-ԻՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄԸ
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
(ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ 1915)
ՅՈՒՇԱՐԶԱՆԻՆ

Այս բացառիկ ազգային եւ պատմական նշանակութիւն ունեցող հանդիսութեան ներկայ ըլլալու համար դիմել՝

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — Paris 1e
Պ. ՈՒՆՃԵԱՆի Հեռ. – 261·58·28
Գին՝ 3350 Ֆ.

Ամէնէն ուշը՝ միջեւ Ապրիլ 10
Մեկնում՝ *Փարիզէն Ապրիլ 26–ին*
Վերադարձ՝ Մայիս 7–ին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազատուհի Նիկողոսեան կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Ապրիլ 12–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, իր ամուսնոյն՝

ՄԻՀՐԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին, նահատակ՝ կեսրայրին, տալերուն եւ տագրոջ՝ Հաճի Գրիգոր, Սրբուհի, Հռիփսիմէ եւ Նուպար Նիկողոսեանի, կեսրոջ՝ Մարիամ Նիկողոսեանի եւ իր ծնողաց յիշատակին։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Լօրա եւ Լիտիա Իշխալացեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Ապրիլ 12, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան 17–րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԱՆԹԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԵԱՐԵՈՒՄ

Ապրիլ 24–ին, Հայ Նախկին Կամաւորներու եւ Յարմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է արձարծելու Անթանօթ Զինուորին Բոցը։ Ժամը 17·45–ին Ծաղկեպսակի զետեղում, զինուորական նուագախումբ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
« ԱՆԻ » Երգչախումբին
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ
Մայիս 22–ին

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Թագուհի Ալաճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան կը նուիրեն.— 100 Ֆ. Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Հ. Բ. Ը. Մ.–ի
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ
Հայկական Վերածնունդի Շաբաթ

Բ. ՏԱՐԻ
ՍՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԵԾ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ
22 ԱՊՐԻԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 26 ԱՊՐԻԼ
au Centre Culturel Alex Manoogian 118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Կը խնդրուի բոլոր այն նկարիչներէն ու արուեստագէտներէն, որոնք կը փափաքին իրենց մասնակցութիւնը բերել այս ցուցահանդէսին, փութով կապ պահել Հ.Բ.Ը.Մ.–ի գրասենեակին հետ՝ Հեռ. 520·03·18

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
Dans le cadre des manifestations jubilaires du
75ème Anniversaire de l'U.G.A.B.

Sous la présidence effective de:
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
(Président d'Honneur du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.)

JOURNÉES DU CENTRE CULTUREL

Alex Manoogian

Organisées par
Le Comité local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
Au profit de leurs œuvres culturelles et sociales.
SAMEDI 11 *AVRIL et DIMANCHE* 12 *AVRIL*
de 11 *heures à* 23 *heures*

STANDS DIVERS:
Livres et disques arméniens — Peintures — Linge de maison — Photos — Cadeaux souvenirs — Jeux éducatifs — Alimentation — Bijouterie — Brocante etc., etc.

ANIMATION
Jeux et concours divers, échecs, tric - trac
TOMBOLA

BAR — BUFFET — DEJEUNER — DINER
Des spécialités arméniennes spécialement préparées par les Dames de l'U.G.A.B. seront servies le Samedi de 12h.30 à 15h. et de 19h.30 à 21h.30,
ainsi que le Dimanche, de 12h.30 à 15h.
118, *Rue de Courcelles Paris* 17ème *Métro: Courcelles — Bus N°* 30 et 84
VENEZ NOMBREUX!

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN
Agents Généraux
A. G. F.
TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԵՒ ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

—o—

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, 11 ԱՊՐԻԼ.– Յիշատակ Ցեղասպանութեանն Ղազարու։

Ժամը 4·30–ին Կիրակնամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Տէրանին վարագոյրը կը բացուի։

ԿԻՐԱԿԻ, 12 ԱՊՐԻԼ.– Ծաղկազարդ։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30–ին։ Բազմաձայն Պատարագ՝ ժամը 10–ին։ Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ ԵպՍ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ Դռնբացէք՝ ժամը 4–ին։

ԱՒԱԳ ԵՐԵԿՇԱԲԹԻ, 14 ԱՊՐԻԼ.– Յիշատակ Տասն Կուսանաց։

Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ 4·30–ին։

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի.– ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Պատարագ.– 10·45–ին,

Դռնբացէք.– սկիզբ ժամերգութեան 16·30

Ծանօթ.– Ծաղկազարդի երգեցողութիւնները, Կոմիտասեան քառաձայն կը կատարուին, եկեղեցւոյս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ Տէվէճեանի։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

ժամերգութիւն.– 8·30

Պատարագ.– 10·00

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին՝ Եկմալեան բազմաձայն, եւ կեղեցւոյ Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տոքթ. Լ. Մոմճեանի։

Դռնբացէք.– 17·00

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

Սկիզբ ժամերգութեան.– 8·00

Պատարագ.– 10·00

ԴՌՆԲԱՑԻՔ.– 17·00

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

ժամերգութիւն.– 9·00

Պատարագ.– 10·00

Դռնբացէք.– 16·00

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՄԱՆ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

Սկիզբ ժամերգութեան.– 8·30

Պատարագ.– 10·00

Դռնբացէք.– 17·00

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

Սկիզբ ժամերգութեան.– 9·00

Պատարագ.– 10·00

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆԱՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՖԱՐԵԱՆ։

Դռնբացէք.– 16·00

×

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

ժամերգութիւն.– 9·00

Պատարագ.– 10·30

Դռնբացէք.– 17·00

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–

Պատարագ՝ ժամը 10–ին, անմիջապէս ետք՝ Հոգեհանգիստ, եւ Դռնբացէքի արարողութիւն։

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
10
VENDREDI
10 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՇԽԱՐՀ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.884

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.884

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ՝ ԽՈՒՃԱՊ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԹԱՂԵՐԸ

—o—

ՀՐԱԴԱՐԱՆԵՐԸ ԼՈՒԾՈՒՄ ՉԵՆ

Ջորեքշաբթի ցերեկ է, որ յանկարծ կը սասկանալին ամբակոծութիւնները քրիստոնեայ թաղերուն վրայ, ըստ ՓԸ – բանական ձայնասփիւռին վայրկեանը՝ սասը ռումբ եւ հրադունդ կը թափէր: Հերչքաստէթ, Սինէլֆիլ Հատէթ, Այն Ռիմանէ եւ Էշրէֆիէ ռումբերու տարա – փի տակ էին ցերեկին եւ Հինգշաբթի ա – ռաւօտ հեռաձայնով մեր առած լուրերը, կը հաստատէին թէ բնակչութիւնը ահա – ւոր խուճապի մը մատնուած էր բայց եամ մը ետք յանկարծ հանդարտած է ամէն ինչ: Հինգշաբթի առաւօտ, ռում – բի ձայն չկար եւ կը թուէր թէ 18–րդ հրադադարը յարգուած է: Զահլէի վի – նակը սակայն աւելի քան ողբերգական է: Ծողովուրդը զրկուած է ջուրէ, ե – լեկտրականութենէ, հացէ եւ խմաքէ: Մեր ստացած լուրերու համաձայն, Պէյ – րութէն, Ջորեքշաբթի թոյլ տրուած էր որ վիրաւորները փոխադրուին: Ցարդ կը կարծուի որ միայն Զահլէ 200 մեռ – ել եւ 700 վիրաւոր կայ: Բժիշկները օգնութեան կոչ մը ըրած են համաշ – խարհային կարծիքին եւ իրենց տուած նկարագրութիւնը իսկապէս սարսափելի է: «կտորած մըն է, չուրջ 30 բժիշկ մեկ մաս մը՝ ընդհանրապէս եւ 10 վիրա – բոյժ, որոնք հրաշալի օգնականներով, կը փորձեն օգնութեան հասնիլ անօթի – նարաւ բնակչութեան մը, որ դեռ կը ամբակոծուի: Ջենք յայտներ խնամքի կեդրոնները հեռաձայնով, որովհետեւ նման լուրերու տարածումը անպայման այդ կեդրոններուն ամբակոծումը կը պատճառէ: Թել – Շիհայի հիւանդանո – ցը քանդուած է, լիբանանեան կարմիր – կաչի դարմանատունը եւ միջազգային կարմիր – Խաչի կեդրոնները ռումբերու տարափներուն տակ մնացին: Քաղաքին մէջ կը փորձենք խնամել աւելի քան 300 վիրաւոր, որոնք ցաւէն կը գոռան եւ ցորս չենք կրնար սփոփել: Գործողու – թիւն կ'ընենք երբ որ կարենանք եւ յա – ջող մոմի լոյսով»:

Մամուլի թղթակիցները կ'ըսեն նաեւ թէ Լիբանանցիք այլեւս ճանձրացած են ժողովրդական օգնութիւններէն եւ ինչ որ կ'ուզեն դիւանագիտական դոր – ձնութիւն է: 18–րդ հրադադարը ոչ մէկ հարց կը լուծէ եւ 6 տարուան առ – ժամայ կարդադրութիւնները տեւական կերպով կը յետաձգեն վերջնական լու – ծումը: Կը թուի թէ խորքին մէջ, այն – քան անորոշ է այդ վերջնականին բնոյ – թը, որ չհակիպ պետութիւնները կը նախընտրեն այս առժամեան, հոգ չէ թէ ծողովուրդ մը տառապի իր հայրենիքին մէջ, որ այլեւս աւելի ուրիշներուն հայ – րենիքն է քան՝ իրը:

×

Տեղւոյն վրայ բանակավէճ ալ կայ նախարարապետ Հըսի եւ քրիստոնեանե – րու միջեւ, առաջինը մեղադրելով Քա – թայէպները, որոնք բան մը չըրին օդ – նելու համար Պեյրութեան: Ձեմայէլ պէտք է դիտայ, կ'ըսէ Հըս, որ իր կու – սակցութիւնը չի կրնար Պեյրութեան եւ բանակին տեղը բռնել:

Եղեռնաւորձ մը եղած է Պաալպէք պտնուող Սաասալահ Համատէի (Ազգ· ծողովի նախկին Նախագահ՝ Սապրի Հա – մատի հայրը) դամբարանին դէմ:

Նախկին նախագահ Ֆրէնճիէ չատ խիստ կերպով կը քննադատէ նախագահ Սարգիս, ու Քաթայէպները: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է, որ Ֆրէնճիէ Սարգիսը որակած է «Քաթայէպներու մօտ դեսպան և կնիկ, որ լաւ կ'ընէր տուն վերադառնալով»: Ֆրէնճիէ համոզուած է որ «Սուրիա աչք չունի Լիբանանի վը – րայ եւ արիւնահոսութեան վերջ տալու համար է, որ եկած է»:

× Փարիզ, Աւստրալիա, Նիւ – Եորք պտնուող Լիբանանցիները ցոյցեր ըրած են դատապարտելու համար «քրիստոնեայ Լիբանանցիներու ցեղասպանութիւնը» եւ դատապարտելու «սուրիացի մարդաս – պանները»: Վերջին լուրերը յոյսեր կը ներշնչէին քանի բանակցութիւններ սկը – սած էին, որոնք թոյլ պիտի տան լիբա – նանեան բանակին Զահլէ մտնել եւ Սու – րիացիներուն տեղն առնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԺԻՍՔԱՐ ռէս Մարիննեանի իր կեդրոնատեղիէն է որ յայտնեց թէ Գերմանիոյ հետ միասին փոխառութիւն մը կ'ընեն նոր չունչ մը տալու համար իրենց երկիրներու տնտեսութեան: Փոխ առնուած դումարն է 30 միլիառ (15–ա – կան) եւ պիտի ծառայէ զրամազլուխի զետեղումներու: Ջեռք առնուած այս քայլը կը քննադատուի ուրիշ թեկնա – ծուներու կողմէ: Շիրաք կը գտնէ որ հակասութիւն մը կայ ժիսքարի կրկնակ պաշտօններու մէջ՝ Նախագահ եւ թեկ – նածու եւ տրուած ըլլալով որ Ֆրանսա արդէն բաւական պարտք ունի, աւելցնե – լու հարկ չկար: Միթերան եւս մտահոգ է, որովհետեւ երբ ժիսքար փոխառու – թիւն կ'ընէ, Միթերան կը մտահոգուի: Հաս մը ըրած է 1973–ին երբ դեռ ելմը – տական նախարարն էր, եւ որ 100 միլիառ արժած պիտի ըլլայ երբ իր վախճանին հասնի: Կը քննադատուի նաեւ այն երե – ւոյթը, որ ժիսքար էլիզէէն չէ հաղոր – դած լուրը այլ՝ թեկնածուին կեդրոնա – տեղիին, տրուած ըլլալով որ այդ յանձ – նառութիւնը չէր կրնար առնել թեկ – նածու մը, այլ առնողն է՝ Նախագա – հը:

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ ՍԱԿԱՆԻ վերջին վէպը՝ Լը Շիէն Քուշան պէտք է փճացուի եւ ցարդ ծախուածներուն հեղինակի իրա – ւունքներուն 50 առ հարիւրն ալ վճար – ւի ժան Հուկրոնի, որ դատի դիմած էր Սականի դէմ՝ բանադողութեան համար: Հուկրոն, որու անունը ցարդ դաղտնի մնացած էր, նորավէպ մը գրեր է 1965ին «Ծէր կինը» եւ որմէն ներշնչուած է Սա – կան (ինչ որ հեղինակը խոստովանած ալ է գիրքին Ա· էջը, չնորհակալութիւն յայտնելով Հուկրոնի, իր «ակամայ օ – ժանդակութեան» համար): Բայց չէ բա – ւած եւ Սական ու իր հրատարակիչը՝ Ֆլամառիոն դատապարտուեցան, բայց, անշուշտ, վերաքննութեան դիմեցին: Ե – թէ բանադողութիւն նկատուէին ուրիշ – ներէ ներշնչուած բոլոր գրական գործե – րը, հաւանաբար մէջտեղը չատ ինքնա – տիպ ստեղծագործութիւն չեր մնար: «Զարամխաներ» հարց կուտան նաեւ թէ Հուկրոն դատի դիմած կ'ըլլա՞ր եթէ Սականի գիրքը մեծ սպառում ունեցած չըլլար...

ԱՆԳԱՐԱՁԸՆ կը հաղորդէն, որ զին – ուորական իշխանութիւնները յիշեցու – ցած են Տէմիրէլի եւ Ճէվվիտ, զիրենք կանչելով իրենց հրամանատարութեան կեդրոնատեղին, որ քաղաքականութիւն պիտի չընեն, ինչպէս որոշուած է Սեպտ· 12–էն ի վեր:

Միլանօ կը ժամանէ
ԵՐԵՒԱՆԻ
Քաղաքապետը

—o—

Միլանոյի միջազգային ծօնակատարին բացման առընթեր տեղի պիտի ունենայ աշխարհի մեծ քաղաքներու քաղաքա – պետներու հանդիպում, նիւթ ունենալով՝ հաշմանդամներու մարզկային ընկերու – թեան մէջ ներմուծելու աշխատանքը, համաձայն Միացեալ Ազգերու որոշու – մին, 1981–ը յայտարարել՝ հաշմանդամ – ներու միջազգային տարի: Այս առթիւ Միլանօ կը ժամանեն աշխարհի 80 քա – ղաքներու ներկայացուցիչները, որոնց կարգին Երեւանի քաղաքապետը՝ Մու – րատ Մուրատեան, որ Միլանօ կը ժամա – նէ Ապրիլ 11–ին:

Հանդիպումին բացումը տեղի կ'ունե – նայ Ապրիլ 15–ին Միլանոյի քաղաքա – պետ Կարլօ Թոնեոլիի կողմէ, նախագա – հութեամբ Առողջապահութեան նախա – րար՝ Անիազիի: Մ· Մուրատեան կը մեկնի Ապրիլ 17–ին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓԷՍ
ՄԱՐՏ 31 – ԱՊՐԻԼ 2)

ՄԱՌԵՇԱԼ ՑՈՎՀ· ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԱՑՏԱԳԻՐ
ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը «Ճակատային Բարեկամների Ակումբ» հաղորդումներու շարքին յատուկ յայտագիր մը պատկե – րասփռած է Մառեշալ Ցովհաննէս Բաղ – րամեանի նուիրուած: Հաղորդման ըն – թացքին ցուցադրուած են զինեալ ուժե – րու Թանգարանէն բերուած հետաքրքրա – կան բազմաթիւ նիւթեր:

×

ԿԱՄՈՑԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻՆ
ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄԸ ԹԻՖԼԻՍ

Թիֆլիսի Ստեփան Շահումեան հայ – կական տեսամաթիք թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է կամոյի (Սիմոն Արշակի Տէր – Պետրոսեան) կեանքին նուիրուած Ա· Բարսեղեանի «կամօ» թատերախաղի անդրանիկ ներկայացումը: Բեմադիրնե – րը երաժշտական եւ բեմական ձեւաւո – րումով ցոլացուցած են ցարական պե – տութեան դէմ մղուած պայքարի տարի – ներու մթնոլորտը:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐ
ԵՂԻԱ Ա.ՃԷՄԵԱՆԻ
ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Լիբանանահայ բեմադիր Եղիա Ա.Ճէմ – եան Հայաստանի փոստանկար ժապա – ւէններու արուեստանոցին մէջ աւար – տած է «Վազք» չարժանկարը, նուիր – ուած՝ նկարիչ Սլավա Պարոնեանի եւ իր դործին: «Վազք»ը կը ներկայացնէ մեր անցեալի մշակոյթը եւ անոր ազդեցու – թիւնը մեր ժամանակներու վրայ· իւրա – յատուկ կոչ մըն է պահելու դարերու խորերէն եկող հայ մշակոյթը եւ զայն փոխանցելու գալիք սերունդներուն: Ե – ղիա Ա.Ճէմեան, որ նաեւ չարժանկարի սենարիոյին հեղինակն է, իր միտքերը հանդիսականին հաղորդելու համար ընտ – րած է հանդարտ, պատմող ոճը, առանց ազդուռածքի բարդ կառուցումներու: Ա.ստրատած է Երեւանի Գեղարուեստա – թատերական Հիմնարկի բեմադրութեան ճիւղը եւ մասնագիտացած փոստանկար – ներու արուեստանոցին մէջ: «Վազք»ը իր առաջին ժապաւէնն է:

ԿՍՄԻԹ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ԹԷ ԾԱՂՐԱՔԱՂ

—o—

Այս գարնան հետ, այս ծաղկունքին
Ահա ձեզի փունջ մը անդին,
Ես ըսեմ ծաղկաքաղ
Դուք ըսէք ...

×

Առաջին ծաղիկը Պէյրութի «Արարատ» օրաթերթէն՝ սպառնական· «Թասս կը մերկացնէ ամերիկեան ահաբեկչական գործունէութիւնը» (12 Փետրուար 1981)...

– Յաջորդին կարգը պիտի գայ հոյնիւֆի գործիչներուն...

Նոյն «Արարատ»էն սա խորագիրը (13 Փետրուար 1981)· «Լիբանան իր հարցը յանձնեց ոչ – յանձնառու երկիրներու ուշադրութեան»...

– Ահա ձեզի ոչ – յանձնարարելի բայլ մը...

×

Գահիրէի «Արեւ»էն հաղորդագրու – թիւն մը (19 Նոյեմբեր 1980)· «կոչ եկե – ղեցական ասպարէզ ընդգրկելու կոչում ունեցող հայ երիտասարդներուն»...

– Կոչումի կոչին կ'ըսեն կոչում բառա – կուսք...

Ու սա առածը՝ ամիս մը ետք· «Ժպիտը եւ լաւատեսութիւնը կեանքի պայքարին լաւագոյն զէնքերն են»...

– Միայն ժպիտով կայ Հայոց փրկու – թիւն...

×

Հանելուկ մը Պէյրութի «Ազդակ»էն (12 Յունուար 1981)· «Ափրիկեան սեղմ դերաստիճան Լոմէի մէջ»...

– Թէ սեղմ, թէ գեր, ծայրաստիճան հետաքրքրական...

Ու սա գոհարը (31 Դեկտեմբեր 1980)· «Նորին բացուիլ՝ առանց հինէն պարպը – ելու»...

– Բացուիլը բան մը չէ, հարցը լեցուե – լուն մէջն է...

×

«Զարթօնք»էն կ'իմանանք (5 Դեկտեմ – բեր 1980), որ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան «Վարդենի Ակումբը», կազմակերպած է ... «ճաշի դասըն – թացք»...

– Անօթի շարքայիններու դիտաւորու – թեան...

Մինչ Թեհրանի «Ալիք»ը կը հաստատէ (12 Յուլիս 1980)· «Անգործութիւնը տըն – տեսական կախուածութեան արդիւնք է»...

– Իսկ խմբագիրը՝ կախուելու արժա – նի...

×

«Ազդակ Շաբաթօրեակ»էն սա ենթա – խորագիրը· «Սփիւռքը կազմակերպօրէն զօրացնելու ճանապարհին»...

– Ո՞ր օրէն ըսիք...

Իսկ Պոլսոյ «Մարմարա»էն խորագիր մը· «Նախագահ Ռեյկըն խնդալէն ճաթե – ցաւ»...

– Ո՛չ խնդալէն ո՛չ ալ փամփուշտէն...

ԽԵԼՕՔ ՁԱԼՕ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Արուեստով, յատկապէս հայ արուեստով հետաքրքրուողների համար, ան – շուշտ, ցանկալի է ծանօթանալ այդ բը – նագաւառի արտասահմանցի գիտնական – ներին ուսումնասիրութիւններին, նրանց չշափած հարցերին, եզրայանգումներին: Կարեւոր է իմանալ նաեւ, թէ այդ մաս – նագէտները գիտական, ուսումնական ինչ հաստատութիւններում ու կենտրոն – ներում են գործում: Այս առումով չատ ուշագրաւ է Միլանոյի ճարտարապե – տական ֆակուլտետին կից կազմակերպ – ուած, յետագայում անկախ գործող հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ վաւերագրումի կենտրոնը՝ Փրոֆ. Ա. Ալփակո Նովելլոյի ղեկավարութեամբ, որը միաժամանակ այդ կենտրոնի հիմ – նադիրն է: Նրան աջակցում են Միլա – նոյի հայ գաղութը, յատկապէս Տոքթ. Օ. Մանուկեանն իր զաւակներով եւ Բամպակեան եղբայրները: Այդ կենտրո – նը արժանացել է Իտալիայի գիտահետա – զօտական պետական կենտրոնի աջակցու – թեանը, դրանով իսկ առանալով պաշ – տօնական քնոյթ: Կենտրոնը համագոր – ծակցում է Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի արուեստի Ինստիտուտի եւ Վրաստանի արուեստի Ինստիտուտի հետ, կապեր է հաստատել Դանիայի, Հոլան – դիայի, Պելժիայի, Իրանի եւ Միացեալ – Նահանգների եւ յատկապէս Իտալիայի տարբեր քաղաքների համալսարանների հետ: Կենտրոնի գիտական պատասխա – նատուների կազմը հետեւեալն է՝ Փրոֆ. Ա. Ալփակո Նովելլո (Միլանո), ճարտա – րապետ Ճ. Եէնկի (Թորինո), ճարտ. Արմէն Զարեան (Երեւան) եւ Հ. Լ. Զէք – քիեան (Վենետիկ):

Առենք, որ արուեստի պատմութեան քնագաւառում առաջացած հայ եւ օտար գործնական յարաբերութիւններն ունեն լաւ աւանդոյթներ՝ կապուած Ն. Մառի, Թ. Թորամանեանի, Լ. Լիսիցեանի, Ն. Տոկարսկու, Յ. Օրբելու հետ: Եւրոպայի գիտնականների հետ համագործակցու – թիւնն սկիզբ առաւ դեռեւս 1913–ին Սար – ժիպովսկու, Թորամանեանի, Լ. Լիսից – եանի եւ Վիէննայի Մխիթարեանների մի – ջեւ, համագործակցութիւն, որի ար – դիւնքը եղաւ աւստրիացի մեծ գիտնա – կան Սարժիպովսկու 1918–ին լոյս ընծա – յած «Հայ ճարտարապետութիւնը եւ Եւ – րոպան» մեծածաւալ, դասականացած աշխատութիւնը:

Երեւնական թուականներին Թ. Թորա – մանեանի, Սորպոնի համալսարանից Ֆո – սիյոնի եւ Պալատուշայտիսի համագոր – ծակցութեան արդիւնքը եղաւ վերջինիս «Հատուոր համարների համակարգը եւ Հայաստանը» 1936 թուականին Փարի – զում լոյս տեսած գիրքը: Ֆրանսիացի մեծ արուեստաբան Ֆոսիյոնը իր «Ռո – մանական Արուեստը» աշխատութեան մէջ արձագանգեց լիովացի գիտնականի հիմնական դրոյթներին՝ ընդունելով գո – թական ճիլերի կազմաւորման գործում Հայաստանում մշակուած հատուոր կա – մարների համակարգի ազդեցութիւնը:

1963 թուականին ճարտարապետ Տ. Պրեչչիա – Ֆրաթատոկկին եւ տողերիս հեղինակը որոշեցինք Հռոմում եւ Երե – ւանում հայճարտարապետութեան ու – սումնասիրութեան մի նոր համագոր – ծակցութեան հիմքը դնել: Այդպիսով ստեղծուեց Հռոմի հայ ճարտարապետու – թեան կենտրոնը՝ Փրոֆ. Փաոլո Քուն – եոյի ղեկավարութեամբ, իսկ 1966–ին Միլանոյում՝ Ա. Մանուկեանի եւ Փրոֆ. Ալփակո Նովելլոյի մասնակցութեամբ կազմակերպուեց նոյն նպատակը հետա – պնդող կենտրոնը: Գիտահետազօտական երկու օճախներն էլ այսօր դարձել են արուեստասէրների լայն շրջանակների ուշադրութեան առարկայ, նպաստել մեր ժողովրդի հարուստ մշակոյթի հանդէպ հետաքրքրութեան աճին:

Վերջին մօտ մէկ եւ կէս տասնամեակի ընթացքում տարուած նպատակասլաց եւ ստեղծագործ աշխատանքի ամենակարե – ւոր արդիւնքն այն երեսունհինգ գրքերի հրատարակութիւնն է, որոնք իրենց ու – րոյն տեղն ունեն հայագիտութեան մի – ջազգային ասպարէզում: Միլանոյի կենտրոնի կարեւոր բաժիններից է լու – սանկարազարանը՝ սեւ – սպիտակ եւ գունաւոր լուսանկարների հաւաքածուով, այնտեղ պահպանուող չափազրութիւն – ներով եւ գրազարանով, ուր տեղ են գտել խորհրդային արուեստաբանների եւ օտարազգի գիտնականների աշխա – տութիւնները: Եւ պատահական չէ, որ այդ կենտրոնն են այցելում հայ եւ օտար ուսանողներ, արուեստաբաններ, օգտը – ւում գրականութիւնից, հարցերով դի – մում Ալփակո Նովելլոյին եւ Հ. Լեւոն Զէքիեանին: Գիտական շրջանակներում բարձր գնահատանքի է արժանացել «Հե – տազօտութիւններ» մատենաշարը, որի հատորներում չարադրուած են Հայոց լեզուին, պատմութեանը, մշակոյթին եւ արուեստին առընչուող տարբեր հարցեր: «Հետազօտութիւններ» շարքից մինչեւ օրս լոյս են տեսել քսան գիրք:

Հայագիտական այս օճախում հայ եւ անդրկովկասեան ժողովուրդների մշա – կոյթների վերաբերեալ տարուած գիտա – հետազօտական աշխատանքները համբաւ բերեցին կենտրոնին՝ նրա չուրջը համա – խմբելով այլ գիտնականների՝ Սիրարփի Տէր – Ներսէսեանին, Վ. Քլայսին, Փ. Քունեոյին, Ա. Հախնազարեանին, Հոփ – ըիխտէրին, Թիէրի ամօլին, Ա. Բեքկեա – նին, որոնք աշխատութիւններով սկսեցին իրենց մասնակցութիւնը բերել Միլանո – յում հրատարակուող «Հայ ճարտարա – պետութեան նմուշագրեր» մատենաշա – րին: Իսկ «Հետազօտութիւններ» մատե – նաշարին աշխատակցում են Մ. Գ. Սանտրին, Հ. Վահրամեանը, Լ. Ռոնքա – լին, Կ. Ուլուհոճեանը, Տ. Սքալեհէն: Ա. Խաչատրեանի «Հայ Եկեղեցիների պատմութիւն ու վիմագրութիւնները» աշխատութիւնը, գրուած Ֆրանսերէն, յետ մահու հրատարակուեց նոյն շարքի 8րդ գրքում: Իրանում պտտուող հայկական բնակավայրերի, եկեղեցիների եւ վան – քերի հակիրճ նկարագրութիւնն արեց Վ. Քլայսը, իսկ դրանց աւելի հիմնաւոր ուսումնասիրութիւնն իրականացուեց Ալփակո Նովելլոյի ղեկավարութեամբ եւ Հ. ու Կ. Ուլուհոճեան, Մ. Պրամպիլլայի եւ Վ. Ֆ. Փիաչենթինի ու Ն. Վեքքիոնէլի մասնակցութեամբ:

Հայ ճարտարապետութեան լեզուա – մատծողութեան, նրա պատկերագրու – թեան, զեղագիտութեան եւ շինարուես – տին բնորոշ հարցերի բացայայտումը, ինչպէս եւ ակունքների խնդիրների ու արուեստագիտութեան մեթոտների սահ – մանազծումը նշանաւորում են կենտրոնի կատարած գիտական աշխատանքների մակարդակը: Ալփակո Նովելլոյի, Ճ. Եէնկիի եւ այլ գիտնականների կողմից կատարուած արուեստագիտական ու – սումնասիրութիւններում ցայտուն կեր – պով արժէքաւորւում են արուեստների համընդհանրութիւնից բխած «հայկակա – նութեան»ը յատուկ «գծերն ու դոյնե – րը»: Սակայն ճիշդ չի լինի ակնկալել, որ այս օտար գիտնականները կարողա – նան հետազօտել եւ պարզել հայ արուես – տի ակունքները եւ նրան բնորոշ յատ – կութիւնները, մի խօսքով, համաչխար – հային արուեստի եւ մշակոյթի պատ – մութեան մէջ ճշդորեն հայկականի տեղն ու դերը: Դա հայ հողի ծնունդ, այդ ար – ուեստը իր արեան մէջ կրող, այդ ար – ուեստով սնուած հայ գիտնականների գործն է, մի գործ, որը պէտք է արուի յարատեւ ջանքերով, գիտական մեծ բա – րեխղճութեամբ եւ խորիմացութեամբ, թոյլ չտալով, որ ոտնակոխուեն եւ ա – ղաւաղուեն հայկականի սահմանները:

Մեր կարծիքով, գիտութեան մէջ վեր – ջին տարիներին առաջացած նոր ըմ – բռնումների, նորանոր կառոյցների յայտնաբերումների, տարբեր ժողո – վուրդների պատմութեան խոր ուսում – նասիրութեամբ յաղթահարուեց եւ թե – կուզ մոցուեց արդէն հնացած հասկա – ցողութիւնների մէջ, բացելով ճարտա – րապետութեան, որմնանկարչութեան, քանդակագործութեան, կիլիտական ար – ուեստների ուսումնասիրութեան նոր հեռանկարներ: Հարկ չկայ այլեւս վի – ճել Հռիփսիմէ – Զվարի կառոյցների ա – ռաջնութեան հարցերի չուրջը, քանի որ Սորագիրի Ս. Էջմիածինը դրանց նա – խատիպն է եւ աւելի վաղ կառուցուած. նոյն կերպ էլ հարկ չկայ վիճել Զուարթ – նոց – Բանակ յուշարձանների չուրջը, քանի որ վիաստուած է այլեւս, որ եր – կուսն էլ կառուցել է Ներսէս Գ. կաթո – ղիկոսը: Ճարտարապետական այս կա – ռոյցներն ստեղծուել են մշակութային հոսանքների լայնատարած հասկացու – թիւնների (Բիւզանդիա, Իտալիա, Մեր – ձաւոր Արեւելք) ոլորտում (ինչպէս Ա – րեւի տաճարը, Գրաալը), որպէս հումա – նիստական նոր մի շարժման արգասիք, որի արժանավայել ներկայացուցիչներից էր Հայաստանում Ներսէս Գ.ը: Լայն տարածում գտած բարձր այդ մշակոյթը արձագանգել էր նաեւ Տայքում՝ Հայաս – տանի հիւսիսի այդ նահանգում, որն ուղ – ղակի գծով կապուած էր Ք. դարի հու – մանիզմի հայկական կենտրոններից մէ – կի՝ Տարօնի հետ:

1979 թուականին Իտալիայում տեղի ունեցաւ կովկասեան եւ անդրկովկաս – եան ժողովուրդների արուեստներին նը – ւիրուած միջազգային առաջին սիմպո – զիումը: Նախաձեռնութեան պատիւը պատկանում էր փրոֆէսէօրներ Ալփակո Նովելլոյին եւ Նինա Կաուչիչվիլուն: Մասնակցում էին Միլանոյի, Պերկամոյի եւ Վենետիկի համալսարանները, Խորհ. Հայաստանի գիտութիւնների ակադե – միան, Վրաստանի արուեստի ինստիտու – տը: Արեւմտաեւրոպական գիտաժողով – ների պատմութեան մէջ այդ սիմպոզիումն իր բնոյթով առաջինն էր, որին մասնա – կից էին Հայաստանից, Վրաստանից, Հիւսիսային Օսեթիայից, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներից, Անգլիայից, Պելժիայից, Ֆրանսիայից, Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիայից եւ Իտալիայից ե կած գիտնա – կաններ: Գիտաժողովը երեւոյթ էր, ան – շուշտ, այն իմաստով, որ քննարկում – ների ընթացքում վոքր ժողովուրդների արուեստներից ամէն մէկը գիտուեց իր ազգային իւրայատկութիւնների սահ – մաններում: Միաժամանակ վեր հան – ուեցին ընդհանրական յատկանիշները, որոնք կազմաւորուել էին այդ ժողովուրդների արուեստներում, ժողովուրդներ, որոնք հարեւաններ են եւ իրենց գոյութեան ընթացքում թատերաբեմ են եղել պատ – մական նոյնանման եղելութիւնների, ու – նեն զարերի խորքից եկող փոխադարձ կապեր: Այս առումով՝ աւելի հեռուն նայելու ձգտումը, հիմնուած անցեալից եկող փորձի վրայ, անշուշտ մեր առ – ջեւ կը բանայ հարցերի ու խնդիրների աւելի լայն, խորը գնացող ոգեկան նոր մի աշխարհ: Բանն այն է, որ Հայաս – տանը զարեր շարունակ չփման մէջ է եղել անցեալի ամենահզոր տէրութիւն – ների հետ, հաստատել է մշակութային, հոգեւոր եւ քաղաքական կապեր եւ, ինչ – պէս գրում է Կրուսէն, «երբեք չի ըլա – յել միջազգային բեմ բարձրանալ եւ պայքարել այդ տէրութիւնների դէմ», յանուն իր ազգային անկախութեան: Պատմական այդ հանգամանքների բե – րումով հայ մտքի տարածքը եղել է լայ – նարձակ, որի հետեւանքով իր ստեղծած արուեստն ստացել է համընդհանուր նը – շանակութիւն: Եւ բնաւ զարմանալի չէ, որ հարեւան ազգերի, ինչպէս Իւզան – դիայի եւ Արեւմուտքի հետ սերտ կապե – րի ու չփումների հետեւանքով գեղազար – դական ձեւերը, կառոյցների տիպերը եւ շինարուեստի հնարքները Հայաստանից ներթափանցել են այլ երկրներ: Հնագոյն գարերից սկիզբ առած Հայերի արտա – գաղթը եւ մտքի արտահանումը կարծես ենթարկուում էին նոյն օրինաչափութիւն – ներին: Եւ յետոյ՝ մի շարք գիտնական – ներ անտեսում են պատմական Հայաս – տանի աշխարհագրական տարածքի ըն – դարձակութիւնը: Փորձում են Այրարատ – եան աշխարհում ոահմանափակել մեր ժողովրդի ստեղծագործական գործու – նէութիւնը՝ անտեսելու համար այն փաս – տը, որ մեր երկիրը եղել է բազմա – կենտրոն, որտեղից էլ քխել է հայ մշա – կոյթի այլազանութիւնը:

Անդրկովկասեան եւ Կովկասեան ժո – ղովուրդների մշակոյթին նուիրուելիք յետագայ գիտաժողովները, ան – շուշտ, կը նպաստեն կարեւոր չատ հարցերի պարզաբանմանը եւ կը նպաս – տեն այդ ժողովուրդների փոխըմբռնմա – նը եւ արուեստագիտութեան զարգաց – մանը: Այս ուղղութեամբ են գործում Մի – լանոյի հայագիտութեան կենտրոնն ու նրա ղեկավար Ա. Ալփակո Նովելլոն:

Մի երկու խօսք հայագիտութեան այս օճախի անցեալ տարուայ գործունէու – թեան մասին: Թուենք առաւել աչքի ընկ – նող ձեռնարկումները: Պրիւսէլում Մարտ 7–ից Ապրիլի 20–ը տեղի ու – նեցաւ «Միջնադարեան Հայ Արուեստ»ի ցուցահանդէսը, որ կազմակերպել էին Պրիւսէլի Արքայական Թանգարանը (տը – նօրէնն՝ Փրոֆ. Լաֆոնթէն – Տոսօ), Պել – ժիայի Հայ Մխիթարեանը եւ Միլանոյի Հա – յագիտական կենտրոնը: Դասախօսու – թիւններով հանդէս եկան Ալփակո Նո – վելլոն եւ Արթակ Մխիթարեանը: Նոյն ցուցահանդէսը Սեպտեմբեր ամսին բաց – ուեց Դանիայի Ա.հուս քաղաքի համալ – սարանում: Կազմակերպիչ հաստատու – թիւններն էին Ա.հուսի արուեստի պատ – մութեան, Միջնադարեան հնագիտու – թեան, Սլաւոնական լեզուաբանութեան ինստիտուտները, Դանիայի խոալական մշակոյթի ինստիտուտը եւ Միլանոյի Հայագիտութեան կենտրոնը: Սեպտեմ – բերի 16 – 18–ը տեղի ունեցաւ հայ ար – ուեստին նուիրուած սիմպոզիում: Հոկտեմբերի 3–ին նոյն ցուցահանդէսի բացումը կատարուեց Լիոնում եւ տեւեց մինչեւ Հոկտեմբերի 20–ը: Կազմակեր – պիչները եղան Իւմեսէոյի Լիոնի Ակում – բը, Հայ Մշակոյթի Տունը, քաղաքապե – տարանը, Ճարտարապետների Արհես – տակցական Միութիւնը եւ Միլանոյի Հայագիտութեան կենտրոնը: Այստեղ եւս բացման ճառով հանդէս եկաւ Ալփակո Նովելլոն:

Նշենք նաեւ, որ 1980–ին Ա. Ալփակո Նովելլոն եւ Հ. Լեւոն Զէքիեանը երկու – տասնեակից աւելի դասախօսութիւնով հանդէս են եկել տարբեր քաղաքնե – րում՝ Ուաշինկթընում, Վարշաւայում, Պրիւսէլում, Նիւ Եորքում, Լոս Անճելը – սում, Ամստերտամում, Արհուսում, Ֆո – րընհակընում, Լիոնում, Մարսէյլում:

Ինչ վերաբերում է այս տարուայ ձեռ – նարկումներին, ապա նշենք գլխաւորը, Իտալիայի Վիչենցա եւ Վենետիկ քա – ղաքներում տեղի կ'ունենան հայ ար – ուեստին նուիրուած միջազգային գի – տաժողով – սեմինարներ:

ԱՐՄԻՆ ԶԱՐԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Զհնաստան - Հնդկաստան

Մինչ չատ են այն երկիրները, որոնք կը ձգտին իրենց բնակչութեան թիւին յաւելումը ապահովել եւ այս ուղղու – թեամբ գործնական այլ եւ այլ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, անդին չատ են նոյնպէս այն երկիրները, որոնց բնակչութեան արտակարգ աճը մտահոգութեանց դուռ կը բանայ:

Այս վերջիններուն շարքին են Զինաս – տան եւ Հնդկաստան:

Չին մտանագէտները կը նախատեսեն բնակչութեան նուազում, իրրեւ հետեւանք – կար: Առաջադրութիւնն է, ինչպէս պի – տել կուտան անոնք, յառաջիկայ դար – ջրջանի վերջերուն, Չինաստանի բնակ – չութիւնը սահմանափակել 650–էն 700 միլիոնի միջեւ: Մեկ երախայ ընտանիք հաշուով, ահա սահմանուած նպատակ – կէտը:

Փեքին տեղի ունեցած ժողովրդագրա – կան բնոյթի համաժողովի մը ընթացքին, Չին մտանագէտներ քննութեան կ'առնեն երկրին հոգային կարելիութիւնները, բը – նական պաշարներուն մօտաւոր տար – ողութիւնը, ապրուստի մակարդակի բա – րելաւման հարցը եւ, վերջապէս, միջա – վայրի անաղարտ պահպանման խնդիրը: Եզրակացութիւնը կ'ըսէ չատ յստակ՝ նկատի առնելով Չինաստանի այսպէս ը – սած փիզիքական, – երկրին լեռնային, – եւ զարգացման պահանջներն ու կարե – լիութիւնները, 300 միլիոնի նուազում մը անհրաժեշտ կը դառնայ:

Հաշիւը, գոնէ թուղթի վրայ, կը մնայ պարզ: Եթէ իւրաքանչիւր զոյգ, յառա – ջիկայ 20 – 30 տարիներուն միայն մէկ զաւակ ապահովէ, ապա երկրին բնակ – չութեան թիւը մարտելի կը դառնայ 2080–ին: Իսկ այդ թիւը կը ներկայացնէ 700 միլիոն: Բայց եթէ իւրաքանչիւր ըն – տանիքի հաշուով երկու ծնունդ արձա – նագրուի, այդ պարագային յաջորդ դա – րուն սկիզբը բնակչութիւնը կը հասնի մէկ միլիառ 200 միլիոնի:

Համայնավար Չինաստանի միակ պաշ – տօնական մարդահամարը տեղի կ'ունե – նայ 1953–ին: Տարի մը ետք կը հրա – պարակուի վիճակագրութիւնը, ուր բը – նակչութեան թիւ ցոյց կը տրուի 602 միլիոն, այն ալ մօտաւորապէս: Աւորդ միլիոնը Ֆորմոզ, իսկ 11·7 միլիոնն ալ «արտասահման» դառնուող Չինացիներ: Որով՝ մայր ցամաքամասինը կը դառնայ աւելի քան 582·700·000:

Հնդկաստանի վերջին մարդահամարը այս տարուան Մարտ 1–ին, բնակչու – թեան թիւ ցոյց կուտայ 683·800·000, ինչ որ կը նշանակէ, թէ նախորդին 1971–ի մարդահամարէն ցայսօր յաւ – ելումը 135·600·000 կ'ըլլայ: Միւս կողմէ,

Ինչ, ասի՛, եթե Մարգարը ծռէր՝ ա-ռանց պահանջելու նրանից ամբողջ գումարը: Մարգարը պիտի ասէր՝ ինչ ֆիտուր եմ ես, ինչ ֆիրման եմ ես, որ ես ուզեմ՝ ինչ ուզեմ, ձեզ ինչ կապ ունի: Մարգարը ծռեց, ինչպէս ասացի, ու ես ստացայ իմ գումարը: Ես ինքս ինձ ասացի՝ ինչ ես ուզում, որ ես անեմ,

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

○ BEYROUTH: 2.290 F.
○ DAMAS: 2.350 F.
○ ALEP: 2.450 F.
○ ATHENES: 1.400 F.
○ ISTANBUL: 1.350 F.
○ NEW YORK: 2.065 F.
○ MONTREAL: 2.100 F.
○ TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours
30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նուպար Եսայեան (Մեծնոր դիւղացի), կը փնտռէ իր հօրեղբօր՝ Հմայեակ Եսայեանի գաւակները, որոնք ժամանակին Փարիզ կ'ապրէին։–

13, *Rue des Anglais*

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի դրել՝

N. JESSAYAN
Scheltusstraat, 29 A
AMERSFOORT — Hollande

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Ֆաշանի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհի՝

Տիկին ՍԱՌԵՆԻԿ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

մահը, եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն։

×

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Ասաղիկ Ճէլոյեանի, նոյնպէս՝ Ճէլոյեան եւ Մխիթեան ընտանիքներուն, իրենց ամուսնոյն եւ զաւկին՝ փաթի Ճէլոյեանի արկածալի մահուան առթիւ։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
Dans le cadre des manifestations jubilaires du
75ème Anniversaire de l'U.G.A.B.

Sous la présidence effective de:
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
(Président d'Honneur du Comité Régional de France de l'U.G.A.B.)

JOURNÉES DU CENTRE CULTUREL

Alex Manoogian

Organisées par
Le Comité local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
Au profit de leurs œuvres culturelles et sociales.
SAMEDI 11 AVRIL et DIMANCHE 12 AVRIL
de 11 heures à 23 heures

STANDS DIVERS:
Livres et disques arméniens — Peintures — Linge de maison — Photos — Cadeaux souvenirs — Jeux éducatifs — Alimentation — Bijouterie — Brocante et c., etc.

ANIMATION
Jeux et concours divers, échecs, tric - trac
TOMBOLA
BAR — BUFFET — DEJEUNER — DINER
Des spécialités arméniennes spécialement préparées par les Dames de l'U.G.A.B. seront servies le Samedi de 12h.30 à 15h. et de 19h.30 à 21h.30,
ainsi que le Dimanche, de 12h.30 à 15h.
118, *Rue de Courcelles Paris 17ème* *Métro: Courcelles — Bus N° 30 et 84*
VENEZ NOMBREUX!

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 18–ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները։ Կարեւոր օրա – կարգ 17 ռիւ Պէօ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է՝– Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէկեանէ 100 Ֆ., Մատլէն Տագէսեանի մահուան առթիւ։

×

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցին, ողբ. Ադանի Մարկոսեանի մահուան առթիւ։–

Ժամկոչեան եղբայրք եկ. 300, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Թաշճեան 200, Տէր եւ Տիկին Զենոր Արաճեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Նազարեան, Այրի Տիկին Անթառամ Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Շահիկեան, Շամլեան եւ Վարդանեան ընտ. 100–ական, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Աճէմեան, Փաստըրմաճեան ընտ. 50–ական, Տիկին Մարկոսեան, Մարի Գէորգեան 30–ական, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչիկեան դպրոցին 50, Տիկին Տիրատուրեան դպրոցին 30։

× *Արուսեակ Միհրասեանի թաղման առթիւ.– Յակոբ Տօլպաշեան – Վարդուկեան եկ. 100, Լուսիկեան ընտ. 50, Տիգրան Մանուկեան 20, Այրի Տիկին Փէփրուհի Տէր–Միքայէլեան 30, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թօքաթլեան 50 դպրոցին։*

DISQUES VOGUE

No. 434001

LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR
d'ARA BARTEVIAN

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

Enregistrement intégral en 20 Parties — réalisé par RADIO FRANCE
150 *Exécutants*

Avec le concours de:
○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)
○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)

ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
Sous la direction de l'Auteur

DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique
durée 1 h. 40 m.

Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.

En vente chez l'Auteur; 14, Rue Petit Paris
Tél.: 208. 99. 22

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

12 Յուլիս – 2 Օգոստոս

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
ԼԻՈՆ.– Գ. ՎՐԴ. ՋԱՊԱՐԵԱՆԻ
Հեռ. (7) 847. 28. 65
ՓԱՐԻԶ.– Ա. ՎՐԴ. ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆԻ
Հեռ. (1) 278. 31. 93

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31–ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Լորիս Սրմաքէչեան, կը նուիրեն 300 Ֆ. ի նպաստ՝ Հայ կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին ընդարձակման, փոխան ծաղկեպսակի, Հռիփսիմէ Պէր – սէրեանի եւ Եդուարդ Պէրպէրեանի յիշատակին։

Ի ՆՊԱՍՏ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Շաբաթ, *Մայիս* 30

Իսիի Քաղաքապետարանի սրահը

Մասնակցութեամբ՝ ԱՆՐԻ ԹԱՇՃԱՆԻ ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆՑԻ եւ ՆԱԻԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
ԵՒ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, 12 ԱՊՐԻԼ.– Ծաղկազարդ։
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30–ին։
Բաղմաճաշ Պատարագ՝ ժամը 10–ին։
Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Եպս. ՆԱԴՈՒՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 4–ին։
ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 14 ԱՊՐԻԼ.– Յիշատակ Տասն Կուսանաց։
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ 4.30–ին։

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի.– ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Պատարագ.– 10.45–ին,
Դռնբացէք.– սկիզբ ժամերգութեան 16.30
Ծանօթ.– Ծաղկազարդի երգեցողութիւնները, Կոմիտասեան քառաձայն կը կատարուին, եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ Տէվէճեանի։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.–
ժամերգութիւն.– 8.30
Պատարագ.– 10.00
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին՝ Եկմալեան բազմաճայն, եկեղեցւոյ Լուսաւորիչ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տօքթ. Լ. Մոմճեանի։
Դռնբացէք.– 17.00

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՍՏՈՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ. –
ժամերգութիւն.– 9.00
Պատարագ.– 10.00
Դռնբացէք.– 16.00

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ.– Կիրակնամուտք, իրիկնան ժամերգութիւն եւ Լոյս Զատկի, ժամը 5–ին։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ.– ժամերգութիւն եւ Աւետաման՝ 8–ին, Պատարագ՝ 10–ին, Դռնբացէք՝ 17–ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նեվրիկ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ, Հ.Բ.Ը.Մ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի նուիրած է՝– Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժ. Խ. եւ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ. Խ. 250–ական Ֆ.։

× *Ողբ. Աշիլ Աւագեանի մահուան առթիւ, Հ.Բ.Ը.Մ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Մարկոսեան Հիմնադրամին է նպաստ.–*

Մ. Հէյլ կիւմիւշեանէ եւ Տիկին Պերճուհի կիւմիւշեանէ 150–ական Ֆ.։

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
11-12
SAMEDI-DIMANCHE
11-12 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.885

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.885

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ՝
250 ՄԵՌԵԱԼ, 600 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ինչ կ'առաջարկէ Ռեմոն Էsssէ

Ինչպէս կը զրէինք մեր երէկուան թիւով, ռումբերու ձայները դադրած էին, Հինգշաբթի օր: Կը թուէր թէ 18–րդ հրադադարը յարգուած է եւ կարելի եղած է Զահլէյն փոխադրել որոշ թիւով վիրաւորներ: Բայց եւ այնպէս, ոչ ոք լաւատես է: Վեց տարի է Լիբանանը այնքան հրադադար եւ առժամեայ կարգադրութիւններ ճանճցած է, որ կարելի չէ ենթադրել թէ բնականոն կեանքը վերադարձած է երբ, պահ մը, զէնքերը կը լռեն:

Իրաց այս կացութեան մէջ, լիբանանի զեկավարներ լուծումներ կը փնտռեն եւ ասոնց կարգին Ֆրանսական մամուլն ու ձայնասփիւռը արձագանգ կը հանդիսանային չափաւոր քրիստոնեաներու պատգամն՝ Ռեմոն Էտտէի առաջարկներուն:

Լիբանանցի երեսփոխանը, որ նախագահն է լիբանանեան Ազգային Պլոքին, հինգ տարիէ կամաւոր աքսոր մը կ'ապրի Փարիզ: Իրեն համար ներկայ կացութիւնը չի կրնար չարունակուիլ եւ պատճառներն ալ բացատրած է Մ'ռնուին. – «Տասերու Եւրոպան, կրնայ Ֆրանսայի մը զօրակով կարեւոր դեր մը խաղալ լիբանանան տագնապին մէջ, առաջարկելով տեղծումը միջազգային ուժի մը, որ փոխարինէ սուրիական զօրքը, որ կը գրաւէ Լիբանանի հիւսիսն ու արեւելքը»:

Էտտէի համար, միակ լուծումն է եւ կը խորհի թէ այդ ուժը կրնայ «արաբ – եւրոպական» բնոյթ առնել, որպէսզի ոչ ոք կարենայ խօսիլ «խաչակրութեան փորձի մը մասին քրիստոնեաները փրկելու համար»: Կը պնդէ Ֆրանսայի խաղալիք դերին վրայ «որ լաւ յարաբերութիւններ ունենալով լիբանանցի մահմետականներուն եւ արաբական աշխարհին հետ, ընդհանրապէս», կրնայ այդ պաշտօնը կատարել:

Էտտէ, ընդդիմադիրն եղած է նախագահ Սարգիսի 1976 Մայիսի նախագահական ընտրութեան բայց չուզեր զայն քննադատել: Չի հասկնար սակայն թէ ինչո՞ւ Պետութեան ղեկավարը պաշտօնա– պէս չի պահանջեր սուրիական զօրքին մեկնումը կամ գոնէ անոր քաշուիլը Պէյրութի եւ Զահլէի կարգ մը դիրքերէն ու կ'աւելցնէ «Դժբախտաբար, Սարգիս, բոլոր համեմատութիւնները պահուած, կը գտնուի մառնչալ Փէթէնի կացութեան մէջ, զերմանական գրաւման առեն»:

Ը. Էտտէ կ'ըսէ թէ օտար գրաւման բոլոր տեսակները պէտք է դատապարտուին նոյն անվերապահութեամբ: «Ազգային անկախութիւնը անբաժանելի է: Կարելի չէ պատապարհել սուրիական գրաւումը եւ միաժամանակ գոհ ըլլալ Իսրայէլի ներկայութենէն հարաւ – Լիբանան եւ փոխադարձաբար: Ինչ կը վերաբերի ինծի, կը չարունակէ Էտտէ, կը մղուիմ Լիբանանի ազատագրումը տեսնելու, բոլոր օտար բանակներէն եւ մանաւանդ կ'ուզեմ ընդումը Գահիրէի համաձայնագրին, որ օրինաւոր հիմ կազմեց Լիբանանի վերաշինութեան ներկայութեան հարաւ – Լիբանան»:

Ազգային Պլոքի նախագահը կը մեղադրէ Մարոնի ուժերը համախմբուած լինելով Լիբանանեան ճակատի ծոցը, որ զինուորական եւ քաղաքական զինակցութիւն մը ունին Իսրայէլացիներուն հետ «որոնք զիրենք կը զինեն եւ կը մարզեն: Ի՞նչպէս կրնան այդ պայմաններուն մէջ պահանջել եւ ձեռք ձգել մեկնումը Սուրիացի – ներուն, որոնք կ'օգտուին այդ կոպիտ սխալէն զիրենք ամբաստանելու համար՝ համամտութեամբ հրեայ Պետութեան հետ: Քաթայէպները, միւս կողմէ, դէպ – նահատման մեծ սխալ մը կը գործեն, կարծելով թէ Իսրայէլացիները իրենց օգնութեան պիտի հասնին: 1978–ին էջրէֆիէի ռմբահարութիւններուն առեն, գոհացան Պէյրութի վրայ երկու օդանաւ զրկելով, որոնք ապակիներ ջարդուփը չուր ըրին ի մեծ գոհունակութիւն կարգ մը առեւտրականներու, բայց բացարձակ կապէս խուսափեցան միջամտելէ, խոր – հելով թէ քրիստոնեաները գոհ չէին «ցեղասպանութեան» մը, ինչպէս յայտարարած էր, առենին, Պաշտպանութեան նախարարը՝ Սիմոն Փերէս: Իրականին մէջ, Իսրայէլացիները բնաւ չեն մտածեր քրիստոնեաները փրկել, այլ ձեռնարկել քանդումին Լիբանանի, որու մասերէն մէկը փոխ – հայրենիքի կրնայ ծառայել Պաղեստինցիներուն, մինչ իրենք ալ կը կցեն այն հողամասը, որ կը գտնուի Լիթանի գետին հարաւը, Սուրիոյ ալ նուիրելով Պեքաան, Աքեարը եւ Տրիպոլիսը Կոլանի փոխարէն, զոր իր օրինաւոր տէրերուն վերադարձնելու բռնաւ միտք չունին: Այս պայմաններու մէջ քրիստոնեաներուն կը մնայ ընտրել երկրէն հեռանալու կամ «փոքրիկ Լիբանանի» մէջ փակուելու միջեւ, մանրոնի կեթթօ մը, որ ոչ մէկ հնարաւորութիւն ունի վերապրելու թշնամի շրջապատի մէջ»:

Այս նոյն տեսակէտներուն ամփոփումը տուաւ նաեւ Ռեմոն Էտտէ, Ուրբաթ առաւօտ Ֆրանս – Ինթէռ ձայնասփիւռի կայանէն: Հեռագիր մըն ալ զրկած է Ժիսքար տ'Էսթէնի:

Ուրբաթ առաւօտ սակայն լուրերը այնքան խրախուսիչ չէին: Ըստ հասած լուրերուն կրակը վերսկսած էր առաւօտեան մէկէն ետք եւ կրկին արեւելեան Պէյրութ ռումբերու տակ էր: Զահլէն միշտ պաշարուած կը մնար, կարելի եղած էր միայն 36 ծանր վիրաւոր դուրս հանել եւ կը կարծուէր թէ ասոնցմէ ոմանք փարիզ պիտի փոխադրուէին: Միայն կարմիր Խաչն է, որ կրնայ քաղաք մտնել, – եւլլել:

× Պէյրութի մէջ, ծանրօրէն վնասուած է Ֆրանսական Օթել – Տիէօ հիւանդանոցը:

× Հինգշաբթի դիշեր իսրայէլեան օդածովային յարձակում մը կատարուած է հարաւ – Լիբանան: Ըստ Իսրայէլացի – ներուն՝ պաղեստինեան կայաններու վրայ:

× Վալիտ Ճոմպլաթ որ Ազգ. Շարժումի նախագահն է Քաթայէպներուն վրայ կը բեռցնէ Զահլէի դէպքերուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը եւ կ'արդարացնէ սուրիական ուժերու միջամտութիւնը: Ըրած յայտարարութեան մէջ, Ճոմպլաթ բոլորովին կը մերժէ Ֆրանսայի նախաձեռնութիւնը, զոր զուտ «ընտրական» կը գտնէ: Կ'ըսէ ժիսքարի ղրկած «բժշկական օգնութիւն» առընչութեամբ. – «Պիտի ուզէինք որ ժիսքար օգնաւ մը ղրկէր օդնելու համար լիբանանցի բոլոր վիրաւորներուն եւ գլխա–

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 3 – 6)

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԵՐԳԻՉ ԿԱՐԱՊԵՏ ՉԱՏԸՐԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ Է ՊԱԽԻ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանահայ ծանօթ երգիչ Կարապետ Չատըրեան (Պարիզոն) մասնակցած է Երեւան տեղի ունեցած Պախի երաժշտութեան աւանդական 2–րդ փառատօնին: Երգիչը հանդէս եկած է սենեկային նուագախումբին հետ, զեկավարութեամբ Չաւէն Վարդանեանի, մեկնաբանելով Պախի թիւ 56 եւ 82 fանթաթները: Կարապետ Չատըրեանի երգահանդէսներուն ներկայ եղած են Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութեան, Հայ Համերգի պատասխանատու աշխատողներ, դրականութեան եւ արուեստի ծանօթ դէմքեր, որոնք երգահանդէսներէն ետք երկիզէն ստացած իրենց տպաւորութիւնները «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին փոխանցած են: Այսպէս, Արուեստի Հիմնարկի տնօրէնը՝ Ռուբէն Չարեան, ըսած է. «Հրաշալի ձայն, հրաշալի կատարում: Վոկալի գպրոց, որ նա անցել է, բնութեան չնորհածին ճկունութիւն, հոգեկան խոր ապրումների պահին դժուարին անցումների վարպետութիւն, միաժամանակ յոյզը զսպելու կարողութիւն, որն ընտիր ճաշակի ապացոյց է: Եւ այս բոլորի հետ միասին՝ Պախին ու նրա ժամանակակիցներին յատուկ հնչողական պատկերի ոճական հարազատութիւն: Կարապետ Չատըրեանի կատարման մէջ նկատելի էր մի շատ էական յատկութիւն եւս. ոչ թէ հարուստ տուեալների ցուցադրութիւն՝ քօղարկուած ինքնահիացումով, այլ դրանց խոտապահանջ են թարկումը երգին, կոմպոզիտորի հոգեկան աշխարհի բազմերանգ դրսեւորում – ներին, երաժշտութեան նուրբ թափանցումին»: Նուագախումբին զեկավարը՝ Չաւէն Վարդանեան, նշած է, թէ Կարապետ Չատըրեան բարձր մշակոյթի տէր երգիչ է՝ հրաշալի առոգանութեամբ եւ հնչականութեամբ, շատ լաւ կը զգայ դերմանական վոճալ երաժշտութիւնը եւ ունի այդ երաժշտութեան մեկնաբանման անթերի զգացում: Երաժիշտ Տիգրան Մանսուրեան ըսած է, թէ Կարապետ Չատըրեան սենեկային երգեցողութեան լուրջ զպայնութիւն ունի, հրաշալի կերպով կը տիրապետէ դերմանական երգի արտայայտչական միջոցներուն եւ փափաք յայտնած է լսել նաեւ անոր մեկնաբանած հայկական երգերը, յատկապէս՝ Կոմիտասէն:

×

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿ Ի. ՅԱԿՈԲՔՂՕՎԵԱՆ ՊՈՒՔՐՔՇԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻ ԱՒՈՑԵԱՆ

Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու ամառնային 7–րդ սպարտակիադի ախոյեան Իսրայէլ Յակոբքէօվեան մեծ յաջողութիւն արձանագրած է Պուքրէշ տեղի ունեցած կռւիմարտիկներու ներկայացուցչական միջազգային մրցաշարքին: Մինչեւ 67 քիլօ ծանրութեան դասակարդին հանդէս գալով հայ կռւիմարտիկը պարտութեան մատնած է իր բոլոր մրցակիցները եւ պարգեւատրուած յատուկ մրցանկով: Յակոբքէօվեան նախ քան մարզանքի ասպարէզը նետուիլը մաս կը կազմէր պարախումբի մը, ուր աչքի կը զարնէր իր մենապարերով: Օր մը, առիթին անդամ ըլլալով ներկայ գտնուած է կռւիմարտի մրցումի մը հրապարակուած անով, այնուհետեւ մտած է «Աչխատանքի ռեզերվներ» կռւիմարտի դպրոցը եւ մարզուելէ ետք հրապարակ իջած է, յաջորդաբար ձեռք ձգելով յաղթանակներ ու յաջողութիւններ:

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԵՈՒՐԻ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Եուրի Սահակեանի բանաստեղծութիւններու նոր հատորը՝ «Երբ դու գալիս ես» խորագրով: Բանաստեղծին գործերը առանձին գիրքերով հրատարակուած են նաեւ Մոսկուա: Ան Ղարաբաղցի է. ուսումը ստացած է Երեւանի պետական համալսարանը եւ կատարելագործած Մոսկուայի գրական հիմնարկին մէջ: Բացի ինքնուրոյն գրքուածքներէ ան թարգմանութիւններ ըրած է ռուս բանաստեղծներու գործերէն:

տորաբար հարաւ – Լիբանանի վիրաւորներուն, փոխանակ Զահլէի բնակչութիւնը ծառայեցնելու որպէս ընտրական քարոզչութիւն»:

× «Ռեվէյլ», լիբանանեան օրաթերթը, որ բանբերն է Քաթայէպներուն յօդուած մը հրատարակած է Ապրիլ 9–ի իր թիւին մէջ, որու խորագիրն է. – «ԱՅՍ ԵՐԱՆԱՆԵՐԸ, ՈՐՈՆՔ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԱԾ ԵՆ ԻՐԵՆՑ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ», որու հեղինակն է՝ Պերնատէթ Մոմճեան եւ ուր կը նկարագրէ եւ խօսեցնել կուտայ 7–էն 17 տարեկան «մանկութիւն չունեցող» այս տղաքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ պաշտօնապէս յայտնեց թէ նախագահութեան թեկնածութեան վերջնական թեկնածութիւնները թիւը 10 է միայն, յանձինս հետեւեալներուն. –

Հիւկէք Պուշառտօ (ՓԷ – Էս – Իւ)
Ժամ Շիրաք (ՀՀՀ)
Միշէլ Քրեփօ (Արմատական)
Միշէլ Տրպրէ (Կօլիստ)
Մարի – Ֆրանս Կառօ
Վալէռի Ժիսքար տ'Էսթէն
Առլէք Լակիյէ (Ծայրայեղ ձախ)
Պրիս Լալոնտ (Քնութենապաշտ)
Ժորժ Մառշէ (Համայնավար)
Ֆր. Միթերան (Ընկերվարական):

Այս ճշդումներէն ետք է որ պաշտօնապէս կը բացուի ընտրապայքարը: Ի պէպ, դուրսը մնացողներէն բողոքագիր մը ներկայացուցած է Ժ. Մ. Լը Փէն որ ներկայացած էր 330 ստորագրութիւնով (հարկաւոր են՝ 500) եւ չէ բաւած: «Կընդհակառակը» այդ թիւը ձեռք չէ ձգած նաեւ Ժոպէր: Ցանուն Սահմանադրական Խորհուրդին Ռոժէ Ֆրէ յայտնած է որ թեկնածուի 16·443 ներկայացում ստացած են, որոնցմէ 175–ը՝ մերժուած են անկանոնութեան պատճառով բայց ատիկա դեր չէ խաղացած որեւէ թեկնածուութիւն ընկճելու համար:

ՁՕՐ. Օ. ՊՐԱՏԼԻ, մեծ զինուորական մը որ վճռական դեր խաղաց Բ. Աշխարհամարտին, մեռաւ 88 տարեկանին:

ԻՐԱՆ 56 միլիոն տոլար կողոպտուեր է մեքենայութեան մը մէջ, զոր Լիբանանցի մը պատրաստեր է: Խոստացեր է զինուորական կազմած հայթայթել Իրանի եւ կը թուի թէ հարցը կապ ունի պատանդ բռնելու այն սուտ պատմութեան, որ իբր անցուցած էր Փարիզի ոստիկանութիւնը Փետր. 25–ին, Ժորժ Ե. ի առջեւը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ԶԱՔՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

(12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1980–Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԱՌԱՋ)

Այս բաժինով պիտի անդրադառնանք Թուրքիոյ 12 Սեպտեմբեր 1980–ի պե – տական հարուածէն առաջ, ընկերային ու քաղաքական հիմնական երեւոյթնե – րուն՝ բնակչութեան թիւին, անոր աճին ու յառաջացուցած հարցերուն, աշխա – տանքի ու կեանքի պայմաններուն եւ ա – հաբեկչութեան հարցին, հակիրճ ակ – նարկ մը նետելով արհեստակցական միու – թիւններու ու քաղաքական կուսակցու – թիւններու վրայ, յուսալով որ այլ ա – րիթներով, «Ցառաջ»ին մէջ թէ այլուր, աւելի մանրամասնօրէն կը սերտուին վե – րոյիշեալ հարցերէն ոմանք, զորս կարե – լի չեղաւ հոս հարկ եղած տարողու – թեամբ ներկայացնել:

×

Ա.– ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՃ ՈՒ ՑՐԻՒՄ

Թուրքիոյ բնակչութիւնը աճումի ա – րագ ընթացքի մէջ է: 1937–ին անոր թիւը 14 միլիոնի իսկ չէր հասներ: 1960–ին՝ այս թիւը կը կրկնապատկուի, իսկ այ – սօր կը հասնի 45 միլիոնի: Աճի իր 2,5% տոկոսով (Եւրոպայի բնակչութեան աճի միջինն է 1%) զարաւերջին կը սպասուի որ այդ թիւը դառնայ չուրջ 70 միլիոն: Մարդկային Թուական Հարստութիւնը, որ շատ մեծ ու հիմնական դրամագլուխ մը կը նկատուի եթէ լաւագոյնս օգտա – գործուի, Թուրքիոյ, ինչպէս նաեւ եր – րորդ աշխարհի շատ մը երկիրներու պա – րագային, ժխտական դեր մը կը խաղայ: Տարեկան մօտ մէկ միլիոն անձերու յա – ւելումը կը ստեղծէ ընկերային ու տըն – տեսական զանազան հարցեր: Անձ գլուխ Ա.Հ.Ա.–ի յաւելումը կը չէզոքացուի բնակչութեան բազմացումով: Նոր գոր – ծերու ստեղծումը, համեմատած աշխա – տաճեռքերու աճին, շատ անբաւարար ըլլալով, պատճառ կը դառնայ անգործ – ներու թիւին տարուէ տարի բարձրանա – լուն: Այս ուղղութեամբ, Ամերիկեան «Հերըլտ Թրիպիւն» թերթին մէջ կը կար – դանք (1). «Ինչպէս սովոր է, զարգաց – ման ուղիին վրայ գտնուող երկրի մը մէջ մահերու տոկոսը նուազած է. բայց ծնունդները հակակշռելու ոչ մէկ ազդու ծրագիր գոյութիւն ունի: Նոյնիսկ երկրի (Թուրքիոյ) ամէնէն բարձր իսլամ հեղի – նակութիւնը՝ կրօնական հարցերու բա – ժանմունքի անօրէնը, համամիտ է նման միջոցառումներու: Սակայն, փոխարէնը, տիրող օրէնսդրութիւնը աւելի ազդուած կը թուի ըլլալ նորաֆշաշիստ կոչերով, ըստ որոնց Թուրքիոյ բնակչութեան աճը պէտք է քաջալերուի՝ հասնելու համար Մարհրդային Միութեան բնակչութեան թիւին»: Թուաբանական պարզ հաշիւով մը կրնանք հաստատել, որ եթէ Թուր – քիա եւ Մարհ. Միութիւն պահեն իրենց բ ն ա կ չ ո ւ թ ե ա ն ներկայի աճի տոկոսը (համապատասխանաբար 2,5% եւ 0,9%), Թուրքիոյ նորաֆշաշիստները պէտք է բաւական համբերատար ըլլան, քանի որ պէտք պիտի ըլլայ սպասել չուրջ 114 տարի՝ իրենց նպատակին հասնելու համար:

Բնակչութեան խուժումը գիւղերէն դէպի քաղաք աւելի կը վատթարացնէ այս կացութիւնը: Մինչ 1950–ին Թուր – քիոյ բնակչութեան 82%–ը կը գտնուէր գիւղերու մէջ ու միայն 18%–ը՝ քաղաք – ները, 1976–ին՝ բնակչուտեան 44%–ը կը գտնուի քաղաքներու մէջ: Այսպէսով քաղաքներու բնակչութիւնը 3,6 միլիոնէն կը բարձրանայ 18 միլիոնի: Այս ներքին գաղթը օրէ օր կ'աւելնայ: Այս երեւոյ – թին հիմնական պատճառներուն մաս կը կազմեն հետեւեալները. Պետութեան կողմէ ճարտարարուեստին հանդէպ ցու – ցաբերուած նախապատրաստութիւնը շատ մը գիւղացիներ ու մշակներ կը մղէ լքելու իրենց տունն ու գործը՝ քաղաքներու մէջ իրենց ապրուստը վաստկելու համար: Միւս կողմէ, պետական ծրագիրներու մշակումին մէջ արեւելեան ու հարաւ – արեւելեան շրջաններու անտեսումը այլ ազդակ մը կը հանդիսանայ ներքին այս գաղթին: Հոս, կ'արժէ յիշել նաեւ որ գիւղական շրջաններու եկամուտին ընդ – հանուր միջինը քաղաքային շրջաններու միջինին չուրջ քառորդն է: Այս պատ – ճառով շատ մը մշակներ իրենց ցանքը կատարելէետք կ'ուղղուին դէպի քաղաք՝ յաւելեալ եկամուտով մը բաւարարելու համար իրենց կարիքները: Այսպէսով եղանակային յաւելում մըն ալ կը պատ – ճառէ քաղաքներու բնակչութեան թիւին վրայ:

Դէպի քաղաքները հոսող այս զանգը – ւածներու կացութիւնը այնքան ալ նա – խանձելի չէ: Անոնց մեծ տոկոսը յաճախ անգործութեան կը մատնուի ու կայք կը հաստատէ քաղաքներու չուրջ՝ հիւղա – ւաններու մէջ, խրճիթներու ու խախուտ «կէկճէքճնաու» տուներու մէջ (2): Այս «կէկճէքճնաու»ներու թիւը, 1972–ին, կը հասնէր 700·000–ի, եւ 1977–ին՝ անոնք քաղաքներու ընդհանուր բնակարաններու մօտ 50% կը կազմէին: Սակայն, բոլոր այս դժուարութիւններով հանդերձ, քա – ղաքներու բնակչութիւնը զգալի չափով կը շարունակէ աճիլ: Օրինակ՝ Պոլսոյ բնակչութիւնը օրական 1000 բնակիչներու յաւելում մը կ'արձանագրէ (3) իսկ գլխաւոր քաղաքներու բնակչութիւնը 1979–ին կը պարզէր հետեւեալ պատկե – րը· Պոլիս՝ 4·718·000 բնակիչ, (որուն 45% կը բնակի հիւղաւաններու մէջ) Ան – կարա՝ 3·095·000 (65% հիւղաւաններու մէջ), Իզմիր՝ 1·882·000 (35%–ը հիւ – ղաւաններու եւ գաւառներու տուներուն շատ մեծ տոկոսը առանց ջուրի եւ ելեկ – տրականութեան է:

×

Բ. ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Անգործութիւնը Թուրքիոյ ընկերային ամէնէն սուր տագնապներէն մին կը հանդիսանայ ներկայիս: 1978–ին, Տ. Զ. Հ. Կ. կը հաղորդէր թէ Թուրքիոյ մէջ առ նուազն 3,5 միլիոն անգործներ կան: Ելմտական նախարարութեան հա – մաձայն, այս թիւը երկրի աշխատուժին 20%–ն է· իսկ ըստ Ընկերային Ապահո – վութեան Նախարարութեան, տուեալնե – րուն 1978–ի Ապրիլին՝ անգործներու թի – ւը հասած է 7 միլիոնի: Ներկայիս, վեր – ջին թիւն է որ աւելի կը համապատաս – խանի իրականութեան: Ամէն պարագա – յի, մէկ բան յստակ է· անգործներու թի – ւը, նուազելու փոխարէն, կ'աւելնայ: Մնունդներու աճի բարձր տոկոսին հե – տեւանքով տարեկան մօտ 600·000 նոր աշխատող ձեռքեր կ'աւելնան: Այս թի – ւին չուրջ կէսը գործ չի գտներ: Աստ կողքին, շատ մը գործատուներ նուազե – ցնելով իրենց աշխատանքի տարողութիւ – նը, իսկ ոմանք ամբողջովին փակելով ի – րենց գռները, աւելի կը սրեն տագնա – պը: Բաղդատութեան համար յիշենք, որ Ֆրանսա 53 միլիոն բնակչութեան վրայ ունի մօտ երկու միլիոն անգործ (4): Կացութիւնը շատ աւելի ազետալի է ա – րեւելեան ու հարաւ – արեւելեան շրջան – ներու մէջ: ՏԻՄՔ–ի (Ցեղափոխական Բանուորներու Արհեստակցական Միու – թիւններու Համադաշնակցութիւն) ներ – կայացուցիչներէն մէկուն համաձայն, Տիարպէքիրի մէջ հինգ անձերէ միայն մէկը գործ կը գտնէ, եւ այն ալ չնչին աշխատավարձով (օրական՝ 75 Թ. Լ.):

Մինչ վերջին երկու տասնամեակներուն շատ մը Թուրք բանուորներ Արեւմտեան Եւրոպա կը գաղթէին, որոշ չափով նը – ւազեցնելով Թուրքիոյ անգործներու թի – ւը, վերջին 5 – 6 տարիներուն հակա – ռակ ուղղութեամբ հոսանք մը սկսեր – ծուած է: Արեւմտեան Եւրոպայի եր – կիրները եւ յատկապէս Դաշնակցային Գերմանիա, ոչ միայն արգելքներ կը դը – նեն նոր Թուրք բանուորներու մուտքին, այլեւ կը քաջալերեն որ նախապէս հոն աշխատողները վերադառնան իրենց եր – կիրը:

Թուրք անգործներուն վիճակը ոչ մի – այն խղճալի է, այլեւ անոնք իրենց թի – ւով եւ աննախանձելի վիճակով շատ ան – նըպատ գեր մը կ'ունենան Թուրք աշ – խատող բանուորներուն կացութեան վը – րայ: Գործ ունեցող ոեւէ աշխատաւոր զղայլ կ'ըլլայ զայն չկորսնցնելու մտա – հոգութեամբ, բան մը՝ որ շատ կ'ազդէ անոր պահանջատիրական վճռակամու – թեան վրայ՝ իր վիճակին բարելաւման ի խնդիր կազմակերպուած գործադուլ – ներուն եւ բանուորական պայքարներուն մասնակցութեան պարագային:

×

Գ. ԱՊՕՐԻՆԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐ

Թուրքիոյ Աշխատանքի Օրէնքին հա – մաձայն, իւրաքանչիւր հաստատութիւն պարտաւոր է պետութեան տեղեկացնել իր գործաւորներուն թիւը ու ապահովա – գրել զանոնք: Այսուհանդերձ, մեծ թի – ւով աշխատանոցներ չեն յարգեր այս օ – րէնքը, ապօրինի միջոցներով չարունա – կելով պահել բանուորներ: 1969–ին՝ ար – ձանագրուած 248·643 հաստատութիւն – ներու 58 առ հարիւրը կը բանէր այս ձե – ւով: 1973–ին այդ հաստատութիւն – րուն թիւը կը հասնի 526·305–ի, ո – րուն միայն 195·929–ը յայտարարած են իրենց գործաւորներու թիւը, մինչ անոնց 65%–ը տակաւին կը բանի ապօ – րինի գործաւորներով: 1976–ին՝ արձա – նագրուած աշխատանոցներուն 71%–ը կը չարունակէ ապօրինի կերպով գործ հայթայթել գործաւորներու, որոնց թի – ւը 2 միլիոնը անցնելով կը հաւասարի օ – րինաւոր, արձանագրուած գործաւորնե – րուն թիւին: Այսպէսով ընկերային ապա – հովութեան իրաւունք ունեցող բանուոր – ներուն չուրջ կէսը ապահովագրուած է (5):

*Թուրք գրամատիրութիւնը չհագոր – ծումի աւելի անմարդկային միջոցներու ալ կը դիմէ, որոնցմէ է՝ մանուկներու չհագործումը: Վիճակագրութիւննե – րու համաձայն, 1978–ին, Թուրքիոյ հա – գարաւոր փոքր գործատուներու մէջ աշ – խատողներուն գրեթէ 50%–ը 18 տարե – կանէն վար եղած են: Թուրքիոյ մէջ պարտադիր ուսումը մինչեւ 11 – 12 տա – րեկան է: Սրդ, շատ մը մանուկներու գործի կը սկսին այդ տարիքին: Անոնք գործարաններու մէջ կ'առնուին որպէս «աշկերտներ», որոնց միայն 34,59%–ը, ըստ Աշխատանքի Նախարարութեան վի – ճակագրութիւններուն, գործատէրերուն հետ համաձայնագիր մը ունի. մեծա – մասնութիւնը ապահովագրուած չէ: Ըստ Թրքական օրէնքին, 16 տարեկանէն վար գործաւորները պէտք չէ 8 ժամէն աւելի աշխատին. սակայն վերոյիշեալ վիճա – կագրութիւններուն համաձայն, ընդհա – նուր աշխատաւորութեան 81,3%–ը 8 ժամէն աւելի կ'աշխատի, մինչ 16 տա – րիքին չհասած շատ մը աշխատող ձեռ – քեր օրական 12 ժամ կ'աշխատին: 8 ժա – մէն աւելի աշխատողներուն 64,5%–ը աշխատանքի յաւելեալ ժամերու վարձքը չի ստանար: Բանուորներուն 45%–ը յա – ճախ կ'աշխատին նոյնիսկ կիրակի (Մու – թաֆա Քեմալ, եւրոպականացման մի – ջոցներու կողքին, չաբաթավերջի արձա – կուրդի օրը Ուրբաթէն փոխած է Կիրա – կիի) օրերը, իսկ 52,2%–ը՝ գրեթէ բոլոր տօներու ընթացքին: Հակառակ անոր որ օրէնքը կը նչէ թէ 18 տարեկանէն վար եղող գործաւորները պէտք է տարեկան նուազագոյնը 18 օր վճարովի արձա – կուրդ առնեն, անոնց 70%–ը զուրկ է որեւէ արձակուրդէ, իսկ արձակուրդ առ – նողներուն մեծամասնութիւնը չի վճար – ուիր: Այս մասին յատկանշական է Ռ. Եւրիւքօղլուի տուած տեղեկութիւնը մանուկներու չհագործումին դէմ Թըր – քական գործատուն մը «խորամանկու – թիւններ»ուն կապակցութեամբ: Տեղե – կութիւնը կը վերաբերի «Բաշապահճէի Շիշլի եւ Ապակիի Գործատան», ուր կ'աշ – խատին 200 մանուկները, որոնք զատակ – ներն են նոյն գործարանին մէջ աշխատող բանուորներու: Երբ այս մանուկները գործի կը սկսին, գործատէրերը անոնց ծնողքին հետ կը կնքեն համաձայնու – թիւն մը, ըստ որուն երախան 20 օր վար – պետի մը քով աշխատելէ ետք կը դասուի աշխատաւոր եւ կը սոանայ պետական նուազագոյն աշխատավարձքը: Մինչեւ իրենց 18 տարիքը, այս մանուկները կ'աշխատին ամսական 300 Թրքական ոս – կիի փոխարէն, նուազագոյն աշխատա – վարձքէն մօտ 10 անգամ նուազ սակով: Աւելին անոնցմէ շատեր երբեք չեն դաս – ուած որպէս գործաւորներ: Ուրեմն գոր – ծատէրերուն «խորամանկութիւն»ը հե – տեւեալն է· հաշիւ թէ «աշկերտը» 18 օր աշխատի վարպետի մը ձեռքին տակ, կը յանձնուի ուրիշ վարպետի մը ու այսպէ – սով ան երբեք 20 օր նոյն վարպետին ձեռքին տակ աշխատած չըլլար…:

×

Դ.– ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԵՐ ՈՒ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻԻՆ

Թուրքիոյ մէջ նուազագոյն աշխատա – վարձքերը պահանջուածէն քանի մը ան – գամով նուազ են: Այս տարբերութիւնը հետզհետէ աւելի կը չեշտուի· օրինակ 1978–ին, համախառն նուազագոյն օրա – վարձքը 110 Թ· ոսկի էր, մինչ պահան – ջուածը տակի մօտ վեց անգամ աւելի 650 Թ· ոսկի էր: Անշուշտ ասոնք տակա – ւին համախառն դումարներ են, ինչ որ կը նշանակէ Թէ գործաւորներուն ստա – ցած զուտ եւ իրական աշխատավարձ – քերը նուազ են:

Հակառակ անոր որ 1975էն 1979 Սեպտեմ – բերին միջեւ օրավարձքերու զուտ արժէքը 170% յաւելում մը կրած է, սա – կայն ան իրական եզրերով յարաւեւ նո – ւազումի մէջ է, քանի որ գիները նոյն ժամանակաշրջանին մէջ կը բարձրանան 317% տոկոսով (6): Հանրային մարդկային մէջ, ամսավճարները չատցած են. ըստ Մոնտ Տիփլոմաթ-իէ»ի համաձայն (1980, Յունուար, էջ 16) անոնք կ'աստիճանա – ւորուին 3·000–էն 15·000 ոսկիի միջեւ, թէպէտեւ անհատական սեփականութեան մարզը համեմատաբար չատ աւելի լա – չի վարձատրեր տակաւին գործաւոր մը յաւելեալ ժամեր աշխատելով կրնայ տա – սական միջեւեւ 5000 – 7000 Թ· ոսկի չա – հել: Այսուհանդերձ վճարումները, ո – րոնք միջին հաշուով 3300 Թ· ոսկիի չուրջ կը գտնուին, չեն ապահովեր անձին նոյ – իսկ ամէնէն տարրական կարիքները: Նոյն թերթին համաձայն 2 – 3 սենեակ – նոց յարկաբաժինի մը վարձքը 8000 – 15000 Թ· ոսկի է, իսկ թիթեղատան մը մէջ երդիք մը կ'արժէ 2500 Թ· ոսկի:

Կենսական անհրաժեշտներու գիները զար – հեալ շատ սուղ են եւ յաճախ անմատչելի պարզ աշխատաւորի մը համար: Ա – գծով 1974–ին Թուրքիոյ Ուսուցիչներու Միութիւնը (Թոպ – Տէր) արծարծելով Թուրքիոյ մէջ անհրաժեշտի հարցը յայտ – նած է, Թէ անհատի մը առողջութիւնը պահպանելու համար օրական անհրա – ժեշտ սնունդը պէտք է բաղկանայ հե – տեւեալ կերպով·

150 կրամ միս
կէս ֆիլօ կաթ
1 հատ հաւկիթ
300 կրամ պտուղ ու բանջարեղէն
200 կրամ հատիկեղէն եւ բաւարար չա – փով իւղ ու շաքար:

Ինչ որ անհ գլուխ պիտի արժէր 55·50 Թ· ոսկի: Ուրեմն 1974–ին հինգ հոգիէց ընտանիք մը միայն սնունդի համար պէտք ունէր 78,5 Թ· ոսկիի, մինչ նոյ – տարուան միջին օրավարձքը զուտ ար – ժէքով 50,27 Թ· ոսկի էր: Միւս կողմէ աշխատավարձքի յաւելումները բնա – համապատասխաններ ապրուստի սղու – թեան ստացած թափին եւ օր ըստ օրէ Թուրք աշխատաւորին վիճակը կը վատ – թարանայ:

1974–էն 1977–ի միջեւ սննդեղէններու գիները 84,6% բարձրացում կրած են: Առեւտուրի Նախարարութեան կողմէ կա – տարուած վիճակագրութենէ կ'իմանանք Թէ, 1979 Յունուարէն մինչեւ 1980 Յունուար, գիներու բարձրացման տոկոսը կը հասնի մօտ 90%–ի, մինչ նոյն խորդ 12 ամիսներուն այս տոկոսը հա – սած էր՝ 50%–ի (7): Թրքական դրամի յաճախակի արժեզրկումները աւելի կը նուազեցնեն Թուրք բանուորներուն գնո – ղունակութիւնը: Այս արժեզրկումները կատարուին Արեւմտեան Դրամական Հիմնարկներու պահանջով, մասնաւոր Մ. Դ. Հ.ի (1980 տարուան համար սպասուէր յաջորդական արժեզրկումներ, որոնց առաջինը (33%) արդէն տեղի ու – նեցաւ Յունուարին). եւ մինչեւյն ժա – մանակ անոնք օրհնութիւնը կը սոսկան Թուրք մեծ դրամատէրերու, որոնցմէ ո – մանք այսպէսով հսկայական չահեր կ'ա – պահովեն:

×

Ե.– ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՈՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Թուրքիա՝ աշխատանքի արկածներու աշխարհի ամէնէն բարձր տոկոսը ունի

ցող երկիրներէն մին է։ 1975–ին, Աչխատանքի Նախարարութեան զործաւորներ – րու առողջապահական զրասենեակի տը – նօրէնը Անգարայի ձայնասփիւռէն հե – տեւեալը յայտարարած է (8)։ «Թուր – քիոյ մէջ կան 600·000 զործաւորներ։ Մեր անձնակազմը կրնայ հսկել միայն 20·000–ին։ Ա,յս կը նշանակէ թէ մեր երկ – րի զործաւորներուն 96,7%–ը զուրկ է որեւէ առողջապահական հսկողութենէ։» Թուրքիոյ մէջ պատահած աչխատանքի ծանր արկածներու թիւը չատ մեծ է ու կը զերազանցէ եւրոպական եւ այլ եր – կիրներու թիւերը։

Միջազգային Աչխատանքի Զրասենեակի 1974–ի տարեկիրքէն քաղելով կուտանք քաղաստական տախտակը 1973–ի աչխատանքի լուրջ արկածներուն (նկատի առնուած են միայն անոնք՝ որոնց հետեւանքով զոհ կատարուած է)։ առ հազար տոկոս – ով հանքագործութեան եւ ճարտարա – զործութեան մէջ։

ԵՐԿԻՐ	ՀԱՆՔ։	ՃԱՐՏ։
Թուրքիա	4,10	0,19
Ֆրանսա	0,69	0,13
Մեծն Բրիտանիա	0,43	0,04
Սպանիա	0,57	0,06
Յունաստան	0,42	0,13
Իտալիա	0,33	0,09
Եուկոսլաւիա	0,18	0,09

1976–ին ապահովագրուած զործա – տրներուն 10%–ը աչխատանքի արկած – ներ ունեցած է, ինչ որ մէջին հաչուով օրական կ'ընէ 550 զործաւոր (այստեղ տակաւին նկատի չեն առնուած մօտ 2 միլիոն ապօրինի աչխատողներու պարա – գան)։ Իսկ աչխատանքի օրերու ընթաց – քին հիւանդ արձանագրուած զործաւոր – ներուն թիւը, որ 1973–էն ի վեր յաւել – ման մէջ է, զարմանալիօրէն քիչ է։ 1976–ին, 2·017·876 զործաւորներու վը – րայ միայն 641–ը յայտարարած է իր հի – անդութեան պարագան. բանուորները կը խուսափին յայտարարելէ իրենց հի – անդ օրերը, վախնալով որ կրնան զոր – ծէ արձակուիլ։

Հակառակ անոր որ զոյութիւն ունին ձրի հիւանդանոցներ, սակայն անոնք միշտ խը – ճդուած են և օժտուած չեն հարկ եղած կազմածներով ու դեղօրայքով։ Հիւանդ կը յաճախ օրերով կը սպասէ մինչեւ որ հանի խնամուելու իր կարգը։ Անճնական թիւերի մը այցելութիւնը, նոյնիսկ ոչ մասնագէտ, կ'արժէ 500 թ. ռոկի, իսկ քեթեւ զործողութիւն մը 25·000 թ. ռո – կի։ 1977–ին, մէջին հաչուով Թուրքիոյ մէջ ամէն 1850 անձի համար կ ա ր միայն մէկ բժիշկ. բժիշկներուն մեծա – մասնութիւնը կը զտնուի արեւմտեան նահանգներուն մէջ, իսկ արեւելեան ու հարաւ – արեւելեան շրջաններուն մէջ իւրաքանչիւր 10·000 բնակիչի կ'իյնայ մէկ բժիշկ. զոյութիւն ունի նաեւ շրջան մը, որուն 215·000 բնակիչները ունէին միայն մէկ բժիշկ (9)։

×

Զ.– ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

1965–ին Անգրագիտութեան տոկոսը 51% էր։ 1975–ին, Թրքական պաչտօնա – կան աղբիւրներու համաձայն, անգրա – գէտները կը կազմէին բնակչութեան 38%–ը։ Պոլսոյ եւ հիւսիս – արեւմտեան շրջաններու մէջ անոր տոկոսը 33% է, մինչ Արեւելեան Անատոլուի մէջ՝ կրկինն է։ իսկ հարաւ արեւելեան շրջաններու մէջ, յատկապէս Քիւրտերէ բնակուած, ան կը հասնի 70%–ի։ Արեւմտեան եւ Ա – րեւելեան շրջաններու անգրագիտութեան տոկոսին զգալի տարբերութիւնները դիպ – ուածի արդիւնք չեն (տես՝ տախտա – կը)։

×

Տախտակ (10)

Նահանգներու մէջ նախակրթարան չու – նեցող զիւղերուն առ հարիւր տոկոսը

Ա. Արեւելեան Նահանգներ	Տոկոս
Ագրի (Այրարատեան)	47,5
Պիթլիս	38,1
Մարտին	38,5
Սղերդ	41,8
Վան	51,2
Բ. Արեւմտեան Նահանգներ	
Պուրսա	7,6
Չանաքալէ	3,8
Իզմիր	4,9
Քոսքաելի	5,6

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ «Վրեթանիա» թատերասը – րահին մէջ, Մարտ 29–ին, նչուած է Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Օրը, կազմա – կերպութեամբ Մխութեան Կեդր. Վար – չութեան։ Բացումը կատարած է (Յուն – ուարէն) օրուան նախագահը ընկ. Սահ – փան Շամմաս։ Բանախօսած են ընկ. Ա – ւետիս Մխիկեան (յանարէն) եւ ընկ. Նազարէթ Պէրպէրեան (Պէյրութէն, հա – յերէն)։ Առաջինը նչած է, թէ «Մենք բոնութիւնը բնաւ չենք քաջալերած, սա – կայն թախիծով կը դիտենք որ խաղաղ – սիրական միջոցները բաւարար չեն, հետեւաբար կարելի չէ դատապարտել հայկական որոչ խումբերու զործունէու – թիւնը, որոնք ուժական արարքներով յայտնած են նոր երեւոյթ – կերպար մը տալ մեր պայքարի զարգացման»։ Երկ – րորդը, Հ. Յ. Դաչնակցութեան հիմնա – դիր երրորդութեան եւ զեկավար դէմ – քերու խօսքերէն մէջբերումներ ընելով չեչտած է, թէ «յարատեւ կռիւն է Ազատ, Անկախ, Միացեալ եւ Ընկերվարական Հայաստանի իրագործման համար պայ – քարող դաչնակցական երիտասարդական միաւորներու յայտնութեան նախապայ – մանը»։ Խօսք առած են Յունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ ընկ. Գե – զամ Եաղճեան, Պաղեստինցի Ուսանող – ներու Միութեան, ԼՏԻՓ Կուսակցու – թեան Երիտասարդականի, ԼՔՕՆ Կու – սակցութեան (համայնավար) Երիտա – սարդաց Միութեան, Կիպրոսի Ուսա – նողներու Շարժումի, ներկայացուցիչ – ները։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Համազգայինի երգչա – խումբը, զեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի եւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան «Զարթօնք» պարախումբը։

×

Նոյն օրը, երեկոյեան Ֆիքսի «Բար – դէն Սիւնի» խումբի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է խրախճանք մը, որու ընթացքին խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած է «Շիրակ» նուագախումբը։ Խօսք առած են ընկ. Ցարութիւն Միխեան եւ ընկերուհի Ազնիւ Առաքելեան։

×

ՖԻՔՍԻ (ԱԹԷՆՔ) «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Մարտ 23–ին, տեղի ունեցած է հայ ֆէ – տայիներու նուիրուած երեկոյթ մը։ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան «Զարթօնք» խումբին անունով բացումը կատարած է ընկերուհի Վերա Օննիկ – եան, բացատրելով երեկոյթին նպատա – կը, այն է՝ հայ ֆէտայիներու ժառան – գութիւնը ծանօթացնել նոր սերուն – դին։ Պատանիներ ընթերցումներ կա – տարած են հայկական ազատագրական պայքարի դէպքերու եւ դէմքերու մա – սին եւ մեկնաբանած են յեղափոխական երգերը։

×

ԱԹԷՆՔԻ «Ալիքի» թատերասրահին մէջ, Մարտ 30–ին, տեղի ունեցած «Մա – րիա Քալաս» երգի միջազգային մրցա – շարքի աւարտական հանդրուանին, Էլա – դա Զախոյեան (Հայաստանէն) արժանա – ցած է Բ. մրցանակի։

1.– «Ինքզինքդ շրջել Հերըլտ Թրիպիւն», Ֆոռուս աի Թըրքի, 1977, էջ 1։

2.– Ռ. Եիւրիւֆօղլու, *Թըրքի – Ուիք լինք աֆ Իմփերիալիզմ*, հրատ. «Իշչի – նիի Սէսի»ի, էջ 77։

3.– «Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք», Յուն – ուար 1980, էջ 16։

4.– «Ֆորում Ինքզինքդ շրջել», Փետր. 18, 1980։

5.– Ռ. Եիւրիւֆօղլու, նչուած աշխա – տութիւն, էջ 71։

6.– Նոյնը, էջ 62

7.– «Տը Ֆայնէնշըլ Թայմզ», 1980 Մարտ 4։

8.– Ռ. Եիւրիւֆօղլու, նչուած աշխա – տութիւն, էջ 74։

9.– «Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք», 1980 Յունուար, էջ 16։

10.– Հայթայթուած Պետական Ծրա – գրումի կաճառէն, 1970–ին։ Ուրվիւ տը լա ԹէօՔ – ԵՏ, թիւ 1, *Լը վրէ վիզաժ տը լա Թիւրքի*, էջ 44։

(Շար. 6)

ԾՆՆԴԵԱՆ 100–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԹԱՒՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ՝ ՏԻՐԱՆ ԱԼԷՔՍԱՆԵԱՆ

Այս Կիրակի, Ապրիլ 12–ին, ծննդեան 100–ամեակին է մեծ թաւջութակահար, մանկավարժ, խմբավար եւ յօրինող Տի – րան Ալեքսանեանի։ Ծնած է 1881–ին՝ Պոլիս։ Փոքր տարիքէն երաժիչտ իր մօր – եղբօր՝ Յովհաննէս Ագնուուրի չունչին տակ սկսած է թաւջութակ նուագել, իսկ աւելի ուշ, դաչնաւորումի դասերու հե – տեւած է պոլսաբնակ ծանօթ երգահան Ռաֆելիայի մօտ։

15 տարեկան պատանի Տիրան Ալեք – սանեան կ'որոչէ երաժչտական իր ուսում – ը չարունակել եւ ամբողջովին նուիր – ուիլ երաժչտութեան, հակառակ իր ծը – նողաց փափաքին, ըստ որուն, անոնք կ'ուզէին իրենց զաւակը փաստաբան դարձնել, իր մեծ – հօր՝ որ եղած է դեսպան Թուրքիոյ՝ Ֆրանսայի, Զուի – ցերիոյ եւ Իրանի մէջ, կամ հօր՝ Պոլսոյ առեւտրական դատարանի նախագահ Յովհաննէս Պէյի օրինակներով։

1895–ին Տիրան Ալեքսանեան կը մեկնի Գերմանիա եւ Տրէզդէն քաղաքի երա – ժըչտանոցի ծանօթ դասախօս Քրուցմա – խէրի մօտ կը հետեւի թաւջութակի դա – սերու եւ իր ուսուցչին թելադրանքով կը սկսի նուագել Պրամսի նուագախումբին մէջ, ուր աչքի կը զարնէ իր տաղանդով։

Ալեքսանեան 5 տարի կը մնայ Գեր – մանիա, ուր կը ստանայ բարձրագոյն կրթութիւն եւ չփումներ կ'ունենայ ժա – մանակի ծանօթ արուեստագէտներու հետ։ Այդ տարիներուն ան կը յօրինէ քանի մը խմբերգներ, զորս կը մեկնա – բանէ տեղւոյն բազոքական եկեղեցւոյ երգչախումբը։

1901–ին Տիրան Ալեքսանեան աւարտե – լով իր ուսումը կ'անցնի Փարիզ, կարճ այցելութիւն մը տալէ ետք իր ծննդա – վայրին ու ծնողքներուն։

Փարիզեան շրջանը՝ 1901 – 1937, կա – րելի է նկատել Ալեքսանեանի կեանքի ու գործունէութեան ամէնէն կարեւոր ու ծաւալուն շրջանը, ուր ան կը տիրանայ համաչխարհային համբաւի, չփումներ եւ բարեկամական յարաբերութիւններ կ'ու – նենայ ժամանակակից մեծերու՝ Քազալ – սի, Քորթոյի, Էնեսքոյի, Տըլիւսիի եւ – այլոց հետ։ Իր նուագահանդէսներուն ներկայ եղած են Սէն Սանս, Ֆօրէ եւ այլ ծանօթ երաժիչտներ, որոնց կողմէ փըն – տըռուած արուեստագէտը եղած է Ալեք – սանեան, որ մասնակցած է իրրեւ թաւ – ջութակահար զանազան խումբերու՝ Թրիո, Քուարթոր Հայըն։ Աւելին, ռումա – նացի Էնեսքոյի եւ իտալացի Կազելլայի հետ ան հիմնած է Թրիո մը եւ նուագա – հանդէսներ տուած Եւրոպայի զանազան քաղաքներու մէջ։

Այնուհետեւ Տիրան Ալեքսանեան կ'ընդ – լայնէ իր զործունէութեան դաչտը եւ հանդէս կուգայ իրրեւ խմբավար։ Կը հրաւիրուի Փարիզի Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքի կողմէ, ուր իրեն կը յանձնուին բացի թաւջութակի դասարանէն նաեւ անսեմբլային երաժչտութեան երկու դա – սարաններ եւ նուագախումբի զեկավա – րութիւնը։ Հոս, ան կը հիմնէ սէնֆոնիք նուագախումբ մը։

Տիրան Ալեքսանեան, 29 տարեկան, զժգոհ թաւջութակի ուսուցման դոյու – թիւն ունեցող եղանակներէն, կը ձեռ – նարկէ նոր աչխատութեան մը՝ «Թրէթ թէորիէ է փրաթիք տը վիոլոնճել» տիտ – ղոսով, ուր կը պարզէ իր տեսակէտները թաւջութակի արուեստին եւ անոր թէք – նիքին մասին։ Զորս տարուան ուքնալան աչխատանքէ ետք, 1914–ին Ալեքսանեան կ'աւարտէ իր զործը, զոր Փապլօ Քազալս «թաւջութակի թէքնիքի բառարան» կը կոչէ։ Աչխատութիւնը լոյս կը տեսնէ Փարիզ՝ 1922–ին, Մաթօ հրատարակչա – կանէն, Քազալսի յառաջաբանով (Ֆը – րանսերէն եւ անգլերէն)։

Տիրան Ալեքսանեան մօտ բարեկամ էր Քազալսի, որուն նուիրուած բազմաթիւ յօդուածները զրած է, «Լը Մոնտ Միւզի – քալ» թերթին մէջ, ինչպէս «Լա թէքնիք է լ'էսթէթիք տը Փապլօ Քազալս» «Քազալս, էթըը լիմէն է վիրթիւոզ», «Փարլոն էօն փէօ տը Փապլօ Քազալս» եւայլն։ Նոյն թերթին մէջ Ալեքսանեան հանդէս եկած է երաժչտական քննադա – տութիւններով, ինչպես նաեւ «Բաց Նա – մակ» խորագրի տակ մտածումներ յայտ – նած է ժամանակի երաժչտական հարցե – րու չուրջ եւ վարիզաբնակ թաւջութա – կահարներու պարզած իր սկզբունքները թաւջութակի արուեստի ներկայի եւ ա – պագայ զարգացման կարելիութիւննե – րու մասին։

Ալեքսանեանի համբաւը, իրրեւ թաւ – ջութակահար, կը տարածուի օր ըստ օ – րէ եւ դուրս կ'ելլէ Եւրոպայի սահման – ներէն։ 1925 – 26 թուականներուն հրա – ւէր կը ստանայ Նիւ Եորքի եւ Ֆիլատել – ֆիոյ երաժչտանոցներէն՝ իր մեթոտնե – րը կիրարկելով թաւջութակի զպրոցներ հիմնելու համար։ Այս հրաւէրին կարելի կ'ըլլայ ընդառաջել միայն 11 տարի ետք։ Հոս, տեղին է մէջբերել Ալֆրետ Քորթոյի ողջերթի խօսքը, ուղղուած Ա – լեքսանեանի, անոր ի պատիւ կազմա – կերպուած նուագահանդէսի մը ընթացքին

« *Le moment que nous devons, même temporairement, prendre congé d'Alexanian, dans cette Ecole dont il est l'un des fondateurs et où son enseignement de grand musicien a rayonné d'un éclat exceptionnel, est pour nous tous un instant de vrai regret.*

« *Je sais bien que nous l'eussions mal aimé en lui demandant de renoncer à l'offre flatteuse que viennent de lui adresser les Etats - Unis, qui nous l'enlèvent.*

« *Je sais que notre attachement eût pris figure d'égoïsme en insistant pour le garder, alors qu'il va, au nom de la France dont il représente si dignement les tendances pédagogiques, faire exceller avec sa méthode, nos méthodes nationales, dans un grand pays ami où sa réputation n'est déjà plus à faire et dans lequel il est assuré d'un succès éclatant.*

« *Mais je tiens, au nom de ses élèves de la classe de violoncelle, de la classe d'orchestre, de son cours de musique de chambre, de ses amis de l'Ecole et de moi-même qui lui doit tant d'heures d'une collaboration inestimable, à lui dire, avant qu'il ne quitte une maison qui demeurera toute peuplée de son influence, que nul de ceux que je viens de nommer n'oubliera le grand artiste qui lui aura pendant près de vingt ans témoigné tant d'affection et de dévouement.*

« *Ce qu'y fut son enseignement — ce que sa patiente recherche des éléments psychologiques et physiologiques qui conditionnent le beau musical a dégagé d'une longue expérience, les lignes suivantes qui résument l'important ouvrage auquel il travaille, en définiront le sens et la qualité.*

« *Heureux les jeunes musiciens américains qui sauront profiter d'un telle discipline. Ils y trouveront avec la plus noble conscience des exigences de leur art, le plus efficace moyen d'en vaincre tous les obstacles et d'en pénétrer l'émouvant et miraculeux secret* ».

ALFRED CORTOT

(«*Le Monde Musical*») —1937

Քորթոյի այս ուղերձը լաւագոյն ապա – ցոյցն է Ֆրանսայի մեծ երաժիչտներու եւ աչակերտներու Ալեքսանեանի նկատ – մամբ տածած սիրոյն եւ յարգանքին։

Տիրան Ալեքսանեանի կեանքի ու զոր – ծունէութեան ամերիկեան շրջանի մա – սին դժբախտաբար բաւարար տեղեկու – թիւններ չունինք մեր տրամադրութեան տակ։ Փափաքելի պիտի ըլլար, որ մեծ արուեստագէտի ծննդեան 100–ամեակին առթիւ ամերիկահայ մամուլը եւս անդ – րադառնար եւ ցոյտուն դարձնէր Ալեք – սանեանի ամերիկեան շրջանի զործու – նէութիւնը։

Տիրան Ալեքսանեան մեռաւ 1954–ի ա – մառը, Շամոնի (Ֆրանսա), ուր սովո – րութիւն ունէր յաճախ երթալու եւ ա – մառուան արձակուրդները անցընելու։ Մարմինը կը հանդչի Մոնպլանի ստորոտը։

Հակիրճ ակնարկ մը նետելով Ալեքսան – եանի ստեղծուած զործերուն վրայ կա – րելի է նկատել այն հոգեկան կապը, որ կը զոդէ զինք իր ժողովուրդի անցեալի մչակոյթին։ Ան իր յօրինումներուն մէջ օգտագործած է հայկական եկեղեցական եւ ժողովրդական մեղեդիները։ Իր զոր – ծերէն յիչենք՝ Հայկական փոքր Սուիթը, զրուած լարաւոր խումբի կամ քառեակի համար եւ կազմուած չորս մասերէ՝ «Խորհուրդ խորին», «Օրօր», «Ալաքեազ» եւ «Հով արէք», Գաղթականի երգը՝ չու – թակ – դաչնակի կամ զոյդ դաչնակի հա – մար։ Ոչ հայկական յօրինումներէն յի – շենք Տէօ Փէմբ՝ երգի ու դաչնակի հա – մար, Ժ'Է փլէօրէ տէ լարմ զ'ամէրը եւ Մէ տուլէօր սոն սու լա թէռը։ Ան հեղի – նակն է նաեւ Պախի թաւջութակի 6 սուիթներու խմբագրութեան։ Այս զոր – ծերը եւ ուրիչներ տպագրուած են Փա – րիզի Մաթօ հրատարակչականի կողմէ։

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շնորհակալութեան խոր զգացումներով պարտք կը նկատեմ արտայայտուիլ այն հոգեկան ապրումներուն համար, որոնք համակեցին զիս յոբելենական օրուան (Ապրիլ 5) առընթեր:

Փարիզեան Կեդրոնական Սանուց Մխուքիւնը՝ իր վարչակազմով՝ ամէն ջանք ի գործ դրած էր որպէսզի այդ բացառիկ հանդիսութեամբ իր երախտագիտութեան տուրքը մատուցանէ մայր վարժարան՝ Կեդրոնականին եւ անոր երկրատեւ տաբիներու վարիչին:

Մեծ է գնահատանքի զգացումս հանդէպ վարչութեան յարգելի ատենապետ՝ Պր. Պերճ Ճէզվէճեանի եւ իր անխոնջ գործակից՝ Պր. Վահան Նաւասարդեանի: Նոյնքան ջերմագին շնորհակալութիւններ վարչութեան բոլոր անդամներուն:

Իսկ ինչ կը վերաբերի գեղարուեստական բաժնին, արուեստի բազմաթեսակ ելոյթներով՝ իրենց հուրն ու բոյրը սփռեցին սրահին մէջ, խանդավառելով հասարակութիւնը:

Կեդրոնական, ազգային կառոյց, Ա. բեմահայութեան մոքի օրրան, զոհանչներ անլռելի՝ յաւէտ մնան անսա-սան...

ԼԻԼԻՋ ԳԱՎՈՒԳՃԵԱՆ – ԱՃՎԱՃԵԱՆ

ՍԻՓԱՆ—ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԵՐԳԱՑԱՆԿԸ

ԿՈՄԻՏԱՍ-Ի

ԾՆՆԴԵԱՆ 110-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԳԵՂԱՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

Իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝
ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (*մեծօ*), ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (*տաւիղ*)
ՌՈՒԶԷ ՄԱՍԻՍ (*պարիթօն*)
ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԸ
Իր մեներգողներով՝ ԹԷՔԷԶ ՔԷՉԷԵԱՆ (*ալթօ*), ՄԿՐտիչ՝ Պօղոսեան եւ ՌՈՒԶԷ Մարթայեան (*թէնօր*)
Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

En vente: Auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS
Ainsi que:
Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, *Rue Mr. le Prince*, *Paris* 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9, *Rue de Trévise Paris* 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, *Rue Bleue*, *Paris* 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, *Rue de Madrid*, 94140, *Alfortville* - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, *Av.H. Barbusse*, 95400, *Arnouville* - 985.04.46
Télé - Condorcet, 175, *Av. Jean-Jaurès*, 92140, *Clamart* - 642.56. 17
Maison de la Culture Arménienne, 12, *Rue St. Bazile*, 13001, *Marseille* - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, *Rue du* 24 *Avril* 1915, 69150 - *Décines* 49. 42. 97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, *Rue Mavier de Montjeau* - 26000, *Valence*
Maison de la Culture Arménienne, 32, *Rue Pourpery* - 26500, *Bourg-les-Valence*
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, *Bd. de la Libération* - 26100, *Romans*
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, *Cours Berriat*, 38000, *Grenoble* 87. 45. 61

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱԻԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 14 *ԱՊՐԻԼ*.– Ցիշատակ Տասն Կուսանաց:
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ 4·30-ին:

AUTO-ÉCOLE
MIHRAN
FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT
266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS
TEL. 628.49.57
Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

Le Restaurant
EREVAN
a ouvert
son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR
EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԱՊՐԻԼ 24–Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

կը կազմակերպէ դասախօսութեան եւ բեկոյթ մը.–

« ԻՆՉ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑ ՀԱՅ ՄԻՏՔԸ 1915–Ի ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

(Գրական, ազգային, քաղաքական, կրօն., արուեստի մարզերուն մէջ)::

Կը դասախօսեն՝

Շահան Քհնյ. Տէտէեան, Կարօ Փոլատեան, Ժիրայր Մխիթեան, Կարօ Յովսէփեան:

Ընթերցումներ՝ նահատակ գրագէտներու գործերէն):

Եւ ցուցադրութիւն Փափազի « Հայկ. Յեղասպանութիւն» Ֆիլմին:

Ուրբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 21–ին

Մուտքը ազատ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Նուպար Եսայեան (Մեծնոր դիւղացի), կը փնտռէ իր հօրեղբօր՝ Հմայեակ Եսայեանի զաւակները, որոնք ժամանակին Փարիզ կ'ապրէին.–

13, *Rue des Anglais*
Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի դրել՝
N. JESSAYAN
Scheltusstraat, 29 *A*
AMERSFOORT — Hollande

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Երկուշաբթի, Երեկոյեան ժամը 18–ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները: Կարեւոր օրակարգ 17 ռիւ Պէօ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 31–ին: Դիմել տեղական մասնաճիւղերուն եւ Փարիզի մասնաճիւղին՝

17, Rue Bleue, Paris 9e

×

ՄԵԿՆՈՒՄ ԴԷՊԻ ԿԱՑԱՆ

Փարիզի Ծուլիսի խումբը՝ Ծուլիս 4–ին. վերադարձ՝ Ծուլիս 31–ին: Գաւառները՝ մեկնում Ծուլիս 11–ին:
Մնացեալ տեղեկութիւնները յետագային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հանգուցեալ Գոհար Պաղտասարեանի մահուան տխուր առիթով, Պուլվար–Օտոյի Ս. Ցակոբ Եկեղեցւոյ Թաղական – նութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի.– Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Ժաք Պաղտասարեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան Գրիգոր, Ցակոբեան Գրիգոր, Ա.յրի Տիկին Ա.ւետ – տխեան, Վարդեր, Տէր եւ Տիկին Ա.ճէմեան, Տէր եւ Տիկին Տուրնաեան եւ Մելիքեան ընտ. 100–ական, Պ. Տէրոյեան, Շալճեան ընտ., Ֆ. Կոնէթա, Տէր եւ Տիկին Ռ. Կոնէթա, Տէր եւ Տիկին Շահինեան, Ա.ատուր Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէրտէրեան 50ական:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը չը – նորհակալութեամբ ստացած է Ա.յրի Տիկին Ազգանոյշ Տէյիրմէնճեանէ իր ամուսնոյն եւ որդւոյն յիշատակին 100, Տիկին Գայեանէ Պապիկեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ՝ Պր. Գրիգոր Պապիկեան 150, Ա.յրի Տիկին Արփինէ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արթինիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ցարութ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէր Սահակեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Ժան Սիրունեան իրենց հարազատներու յիշատակին 100 Ֆ.:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի Եկեղեցւոյ պայծառութեան՝ Ցարութիւն Քէամէճեանի մահուան առթիւ: Պօյաճեան Օհաննէսեան 10, Տէր եւ Տիկին Վարդերես Քէսէմէճեան, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Սիրանեան 50–ական, Տէր եւ Տիկին Քեզաչեան Վահան 30, Վալանսի Մարզական Միութիւն 50, խումբ մը ընկերներ 60 Ֆ.:

×

Սէն – Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Գէորգ Քէփէճեանի յիշատակին.– Տիկին Մարի Քէփէճեան, Ցարութիւն Մոզպուրեան, Էլէն Մոզպուրեան 100–ական, Մակի Քէփէճեան 100 Ֆ. Տիկնանց Միութեան:

× Եղիսաբէթ Սուլթանեանի յիշատակին.– Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մինասեան 300–ական, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մինասեան 200, Շալճեան ընտ. 100, Տէր Տիկին Հայթայեան 50 Ֆ. եւ 50 Ֆ. Տիկնանց Միութեան:

ARMÉNIE 81

Vu les difficultés d'organisation des voyages en Arménie, trois spécialistes Levon BAGHDASSARIAN, Varoujan SARKISSIAN et Jacques CHELELEKIAN mettent en commun leurs connaissances et leurs expériences dans le souci d'offrir un meilleur service à leur clientèle tout en garantissant chaque départ avec des accompagnateurs qualifiés.

DEPARTS DE PARIS, MARSEILLE ET LYON

DEPARTS	RETOURS	PRIX(*)
09 Mai	22 Mai	4280.-
27 Juin	10 Juillet	4280.-
18 Juillet	31 Juillet	4280.-
03 Août	14 Août	3500.-
15 Août	28 Août	4280.-
05 Septembre	18 Septembre	4280.-
21 Septembre	05 Octobre	4280.-
03 Octobre	16 Octobre	3480.-
21 Novembre	04 Décembre	3480.-
26 Décembre	08 Janvier	3580.-

(*) Préacheminement Lyon + 200 F.; Marseille + 300 F.
Prix étudiés en Décembre 1980, *et comprennent: Avion, Hôtels* 1ère *catégorie, Pension complète, Visites et Excursions.*

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Licence Org.: A 1037

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
14
MARDI
14 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.886

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.886

ՆԱՐ ԿԸ ՍԿՍԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Ուրեմն, սկսաւ՝ պաշտօնապէս: Այ – սինքն, նոր մտանք ընտրապայքարին մէջ, մինչ Ֆրանսան երկիր մըն է, որ տեւական կերպով ընտրական շրջան կ'ապրի, մէկը՝ հազիւ վերջացած, մի – սը սկսած է արդէն: Ամէն մարզ պիտի, քէ ով որ ալ ըլլայ յաղթողը, Մայիս 11–ին արդէն, մերձաւոր կամ հեռաւոր նախընտրական ընտրութիւններու մա – սին է, որ պիտի սկսին խօսիլ ու գրել:

Տասը թեկնածու մինչեւ Ապրիլ 26, յետոյ միայն երկու մինչեւ Մայիս 10–ի, վճռական օրը: Տասը թեկնածու, բայց հազիւ 3 – 4 հոսանք: Պառակտուած մե – ծամասնութիւն մը, որ չորս ներկայա – յուցիչ ունի, եթէ նոյնիսկ կարելի է ա – ւելորդ սեպել գոնէ երկուքը՝ Տըպրէ եւ Մարի – Ֆրանս Կառօ: Զարը ունի հինգ թեկնածու, որոնցմէ եթէ անջատենք Մառչէ եւ Առլեթ Լակիյէ, միւս երե – քին մօտ տարակարծութեան կէտերը այնքան ալ խոր բնոյթ չունին: Եւ վեր – ջապէս տասներորդ մը, որ յանուն բը – նութեան պահպանման պիտի փորձէ, այս առթիւ հասկնալ թէ որքան համակիրը ունի իր շարժումը: Խորքին մէջ, այս առաջին շրջանն է զոր կրնանք լակապէս անուանած մը նկատել, քանի որ հոս խար – պանութիւն չկայ այլեւս և թիւերուն կա – պի չէ ըսել տալ ինչ որ կ'ուզուի:

Ընդհանրապէս մէկ կողմ կը դրուին «փոքր թեկնածուները» և հարցը կը կեդ – րոնանայ չորս մեծերուն շուրջ, որոնց երեքը առաւելութիւն մը ունին չորրոր – դին վրայ, որպէս նախագահ՝ անցեալ չունենալ: Այդ իսկ պատճառով նուազ կրնայ խանգարուիլ եւ մանաւանդ յոյ – սը ներշնչել, ինչ որ կ'ըսէ Ժիսքար տ'Էսթէն, քանի որ ճոխնամեայ հաշուե – կիռը խօսուն է ինքնին եւ դժուար է համոզուիլ թէ մէկը նոր – նոր պիտի ը – նէ ինչ որ չըրաւ 1974–էն ի վեր, եթէ նոյնիսկ ընդունինք թէ վերընտրութեան մը պարագային, Նախագահ Ժիսքար պիտի ստիպուէր տարբեր քաղաքականու – թիւն վարել ներքին թէ արտաքին ճա – կատներուն վրայ:

Միւս երեքը նոր ապագայ մը կրնան խոստանալ եւ ինչ կը վերաբերի Մառ – չէ, որու լոզունգն է՝ փոփոխութիւնը, կասկած չկայ որ եթէ ընտրուէր – որքան ալ հաւանականութիւն չըլլայ – կրնար տէրը մնալ իր խոստումին, քանի որ խո – կական եւ հիմնական փոփոխութիւն մը պիտի բերէր, բայց ա՛յդ փոփոխութիւ – նը, երկրին մեծամասնութիւնը չուզեր, եթէ նոյնիսկ բանուորներու մէկ մասին, պատրանքը կը տրուի թէ իրենց հարցե – րուն լուծումը պիտի բերէ համայնավա – րութիւնը:

Շերաք, բնական է որ կարենայ ոչե – րտել մեծամասնութեան հոսանքէն՝ ա – նոնք, որոնք յուսախաբ Ժիսքար տ'Էս – թէնէն, իր մէջ կը տեսնեն նոր չունչ ու նաեւ եւ աւելի վճռականութիւն: Ու – կը մնայ ան, որ եթէ նոյնիսկ նոր ձարդ մը չէ, կը ներկայացնէ կուսակ – ցութիւն մը, որու հիմնական սկզբունք – ները կը խորհրդանշեն զանգուածներու տարապատ բաղձանքները: Մթերանի դիւաւոր առաւելութիւնն է, այս անգամ եւ գոնէ առաջին շրջանին, պատասխանը չըլլալ համայնավարներուն: Հաւանա – բար, շատեր նախընտրէին, որ Ռո – քառը բերէր ընկերվարութեան ձայնը, քան այս յապաղած ընկերվարականը, որու քաղաքական անցեալը, թերեւս, չատ չնպաստէ իրեն, բայց եւ այնպէս իր կողմնակիցները անձէն անդին, կըր – նան տեսնել իր շրջապատը, ուր չեն պակ – սիր նոր ու կարող ուժեր, որոնք կրնան պատասխանատուութիւնները ըս – տանձնել այս երկրին մէջ, նոր վաղուր – ջայներու համար:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼ

«ԳՈԼՈՄՊԻԱ» ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԲԱՅՑ ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Անջրպետի նուաճումը առաջին անգամ կը կատարէր Խորհ. Միութիւնը, երբ Հոկտ. Մուխիւնը, երբ ճիշդ քսան տարի առաջ, 1961 Ապրիլ 12–ին Եուրի Գագարին, առաջին մարդն էր, որ անջրպետ կը ղրկուէր: Քսան տա – րի առաք, Միացեալ – Նահանգներն են որ հպարտութիւն կը ցուցադրեն վերապրա – ւելով անջրպետի հետազօտութեան մէջ առաջին դիրքը, քանի որ եթէ «անջրպե – տային մաղտը» վերադառնայ երեքշաբ – թի օր, ուր որ նախատեսուած է (Քալի – Ֆորնիա) եւ էջքը կատարէ, կը նշանակէ թէ յաղթանակը կատարեալ է: Արդարեւ, առաջին անգամն է որ ղրկուած այերա – նաւը կրկին օգտագործելի է, այսինքն Գոլոմպիա կէս – հրթիռ, կէս – օդանաւ է եւ երկու այերանաւորդները Եունկ եւ Քրիփէն իրենք տէրն են գործիքին, զոր իրենք կը վարեն: Կիրակի առաւօտ ժամը 7–ին է, որ միլիոնաւոր Ամերիկացիներ բայց նաեւ ուրիշներ կը դիտէին արձա – կումը այս նոր տեսակի այերանա – ւին, որ կոչուած է երթուղարձ ապա – հովել: Կը մնայ սակայն որ վերադարձն ալ նոյնքան յաջող ըլլայ որքան մեկնու – մը եւ այդ ուղղութեամբ որոշ մտա – հոգութիւններ կային երկուշաբթի օր, այերանաւին ջերմային ծածքը վնաս – ուած ըլլալով բայց Եուսթընի անջրպե – տային հակակշռի կեդրոնին մէջ, հան – դարտութիւն կը տիրէր: Վերադարձի ճամբուն վրայ Գոլոմպիա պիտք է 28 հազարէն 300 քիլոմէթրի իջեցնէ իր ա – րագութիւնը, կէս ժամուան ընթացքին, եւ Քալիֆորնիա իջնէ 36 անգամ շրջանն ընելէ եռք աշխարհի:

Այս ամբողջը արժած է տասը տար – ուան ճիշդ եւ 50 միլիառ ֆրանք: Նոր շրջան մը կը բնայ անջրպետի նուաճու – մին մէջ, բայց նաեւ, ինչպէս բոլոր մեծ գիւտերը, կրնայ նաեւ զինուորական նոր «գետիններու» ճամբայ բանալ:

—×—

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Եւրոպա Թիւ մէկ ձայնասփիւռի կա – րանին «մամուլի ակումբին» առջեւ է, որ կիրակի իրիկուն Ժիսքար տ'Էսթէն բա – ցատրեց թէ ինչո՛ւ պէտք է անպայման իրեն ի նպաստ քուէարկել: Նախ կ'ըսէ թէ տեւականօրէն ձաղկել եօթնամեայ գործունէութիւնը, կը նշանակէ ձաղկել ինչ որ Ֆրանսացիները ըրած են եօթը տարի, այլ խօսքով Նախագահը կը նոյ – նանայ Ֆրանսացիներուն հետ եւ կ'ուզէ որ վարած քաղաքականութեան պատաս – խանատուութիւնը միայն ինք չկրէ: Ինք է՝ յոյսի Նախագահը եւ կ'ուզէ որ յա – ռաջիկայ տարիներուն ընթացքին Ֆրան – սա երրորդ մեծ պետութիւնը դառնայ Միացեալ – Նահանգներէն եւ Ճափոնէն ետք: Նախագահ – թեկնածուն չի հաս – կընար թէ ի՞նչպէս համայնավար նա – խընտրութիւններ կան Ֆրանսայի մէջ, քանի որ Ֆրանսացիները համայնավար վարչակարգ չեն ուզեր եւ ըստ իրեն հա – մայնավար ձայներու համեմատութիւնը, այս անգամ 15%–ի պիտի հասնի միայն: Եզրակացութիւնն այն է թէ ընտրութիւ – նը սա է՝ ինք կամ՝ անել:

Փարք տէ Փրէնսի մէջ է, որ Շաբաթ օր, Ժաք Շիրաք հաւաքած էր 45 հազար հոգի եւ կոչ ըրաւ իր հայրենակիցնե – րուն, որպէսզի վերադառնեն Ֆրան – սան, զոր դաղջ ու տքար կը դտնէ:

Մարսէյլի մէջ 40 հազար հոգիի առջեւ է, որ Մառչէ Լանաց համոզել թէ ճախի յաղ – թանակը կ'ուզէ: Երկուշաբթի առաւօ արդէն, Իւմանիթէ կը խորադրէ՝ «Ըն – կերվարական – համայնավար կառավա – րութիւն մը կ'ուզէ՞ք, Մառչէ քուէար – կեցէ՛ք»: Վերջերս արդէն Մառչէ բաւա – կան ջուր խառնած է իր գինիին, այ – սինքն պակասեցուցած է հակամիթերան յայտարարութիւնները թէեւ բոլորովին չէ ջնջած քանի որ կ'ըսէ, ան ալ կաս – թոն Տէֆէռի քաղաքին մէջ. – «Ոմանք կ'ըսէին վերջերս թէ կը վախնանք պա – տասխանատուութիւններ ստանձնել, սը – խալ է, բացարձակապէս սխալ: Պատ – րաստ ենք, կը պահանջենք, կառավա – րութեան կուսակցութիւն մըն ենք, որ – պէսզի փոփոխութիւն ըլլայ Ֆրանսայի մէջ: Բայց, ահա, փոփոխութեան ճամ – բուն վրայ խոչընդոտ մը կայ՝ Ֆ. Միթե – րանի բռնած ուղղութիւնն է»:

Վերջապէս, ընկերվարական թեկնա – ծուն Շաբաթ օր կը ջրէր Լանկեդոք – Ռուսիյոն, ապա Տիժոն, ուր կիրակի օր, ոգեկոչեց Պո – քաասլի հարցը, յայտնելու համար թէ վրդոված չէ այն բանին համար որ կը կարծուի այլ անոր համար որ Հանրա – պետութեան նախագահը այդքան առեն ղուրգուրանքի եւ «ազգականական» կա – պեր պահած է խաւագարակ կայսեր հետ: Ինչպէս միշտ Միթերան կը միախառնէ զարգացումը, հեգնանքը, հռետորութիւ – նը եւ կ'ազդէ ունկնդիրներուն վրայ:

—×—

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԹՈՂՈՎԸ

Լիբանանեան տագնապը նախ գլխաւոր նիւթն եղաւ Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին նախարար՝ զօր. Հէյկ.ի եւ Ժիսքար տ'Էսթէնի խօսակցութենէն եւ այս առթիւ պարզուեցաւ թէ նոյն տե – սակէտն ունին կարգադրութիւն մը գըտ – նելու ձեւին մասին:

Փարիզ կանչուած էին նաեւ Լիբանա – նի եւ արաբական կարգ մը երկիրներու դեսպանները խորհրդակցութեան հա – մար:

Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի առաջարկն է Միացեալ – Ազգերու նոր ուժ մը հաս – տատել Լիբանան, նախ ապահովելու համար հրադադար մը, ապա պահպա – նելու համար այդ հրադադարը: Այս խօսակցութեանց առթիւ, լիբանանեան կառավարութիւնը յայտնած է թէ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն կրնայ առնուիլ առանց նախապէս Լիբանանի պաշտօնական իշ – խանութեանց հաւանութիւնն առնելու: Բուէյթ չատ աւելի անգիջող, յայտնած է թէ դէմ է որեւէ միջազգայնականաց – ման:

× Լիբանանցի 22 ծանր վիրաւոր Փա – րիզ հասան առջի օր խնամուելու համար Ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ: Ա – սոնց մէջ կիներ եւ երախաներ կան: Տեղւոյն վրայ կրակը դադրած կը թուի թէեւ Շաբաթ օր, Պէյրութի մէջ հոս – հոն միջադէպեր պատահած էին եւ 5 մեռեալ ու 12 վիրաւոր կար: Զահլէ բո – լորովին սուրիական ուժերուն ձեռքը ան – ցած է այլեւս եւ եթէ կրակը հոն ալ դադրած է անունդի պակասը մտահոգիչ համեմատութիւններ առած է եւ փորձ կ'ըլլայ որ Սուրիացիք պաշարումը վեր – ցընեն եւ կարելի ըլլայ ուտեստեղէն հա – ցընել:

× Ֆիկարօ–ի թղթակիցը կը նկարա – գրէր Երկուշաբթի առաւ, Ծաղկազար – դի պատարագը Էչըճֆիէի մէկ նկուղին մէջ, բազմաթիւ եկեղեցիներ վնասուած

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԸՍՈՂԸ՝ ԹՈՒՐՔ Է

Շաբաթ, 11 Ապրիլ Թուականիր «Թէր – ճիւման»ի մէջ տեղ կը գտնէր հետեւեալ լուրը. –

«Ամէն Զորեքշաբթի, 19·30 – 20·00–ի միջեւ ձայնասփռում կատարող Պելժիոյ Պետական Ձայնասփիւռը՝ Ռ.Թ.Ֆ.Պ.–ի Թրքերէն յայտագրին մէջ, թուրք հասարակութեան ուշադրութիւնը այլ տեղ կեդրոնացնելու հա – մար՝ արտասահմանի (Թուրք) դիւանա – գէտները սպանելէ տալով՝ Հայերը պա – տասխանատու հռչակելուն մասին կա – կածներ յայտնած են:

«Ճայտագիրը վարող՝ Նազըմ Ալ – ֆաթլը, առջի իրիկուան (Զորեքշաբթի, Ապրիլ 8) ձայնասփռումի ընթացքին՝ «կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Թուր – իոյ կացութիւնը էօղարկելու եւ հասա – րակութեան ուշադրութիւնը այլ տեղ գրաւելու համար, թուրք դիւանագէտ – ներուն հայկ. դիմակին տակ՝ քրիական իշխանութեանց կողմէ սպանուած ըլլա – լու» յայտնած է»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 7 – 9)

ՀԱՅՑ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐԸ ՕՊԵՐՀԱՒԱՔԶԻՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Օպերհաւաքզն քաղաքին մէջ (Արեւմըտ – եան Գերմանիա) տեղի ունենալիք կարճ չարժանկարներու աւանդական միջազ – գային փառատօնին յայտագրին մէջ առ – նուած է նաեւ Ռուբէն Գեւորգեանցի «Բա – րի հետք» ժապաւէնը: Իմանուէլ Մա – նուկեանի սեւնարիոյով ստեղծուած ժա – պաւէնը, որ կը խօսի 80–ամեայ նկարիչ Ասատուր Ճերմակեանի մասին, Խորհ. Միութեան փառատօնին ներկայացուցած չարժանկարներէն միակ փառատանկարն է: Ռուբէն Գեւորգեանցի չարժանկարները ցուցադրուած են Խորհ. Միութեան կարգ մը քաղաքները, ինչպէս նաեւ Լեհաս – տան, Ֆրանսա եւ Արեւմտեան Գերմա – նիա: Մրցանակները չհաած է Խորհ. Միութեան մէջ եւ արտասահման: Իր ծանօթ չարժանկարներն են «Ներշնչանք», «Մի լուսանկարի հետքերով», «Ընտա – նիք», «Հայկական աչքեր», «Լեռների պարը», «Ժամանակների հանդիպումը» եւ «Խոհեր»:

ՄԱՐՍԷՅԼ – Հ. Մ. Ը. Մ.

Մարսէյլի Հ– Մ. Ը. Մ. – Արծիւը կի – րակի Ապրիլ 12–ին, իր դաշտին վրայ (Սենաֆրիքա) 2 – 2 հաւասար արդիւնք ձեռք ձգեց Սէն – Մարսէյլի հետ:

ըլլալով, ու կը դրէր. – «Ժամը 11–ին, Հայր Կոմիտաս հասաւ, ժպտուն, ապա – հովութիւն ներշնչելով: Արդէն 5 պատա – րագ մատուցանած էր ուրիշ նկուղներու մէջ»...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆի մէկ թաղամասին՝ Պրիքո – լընի մէջ շատ բուռն բախումներ պա – տահած են Անթիլիացիներու եւ ոստի – կանութեան միջեւ, ցեղապաշտական ծանր բնոյթ առնելով: Աւելի քան 100 ոստիկան վիրաւորուած է, 200 սեւա – մորթ ձերբակալուած են:

ՄԱՔՍԻՄ ԵՒ ԴԻՄԻՏՐԻ ՇՈՍՏԱԿՈՎԻՉ, զաւակն ու թոռը խորհրդային ծանօթ երաժշտին քաղաքական ապաստանի դի – մում ըրին Արեւմտեան Գերմանիա: Նը – ւագահանդէսէ մը եռք է, Ֆուրթ (Նիւ – րէնպէրկի մօտ), որ դաշնակցային իշ – խանութեանց պաշտպանութիւնն ուզե – ցին:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՃԱԽՆԵՐԸ

Լենինականը հինէն ի վեր ծանօթ է մըշակութային իր աշխոյժ կեանքով: Ա-ռիթիով մը, համաքաղաքացի արուեստաբան Ռուբէն Զարեան Լենինականը կը նկատէր ամէնէն թատերասէր քաղաքը Հայաստանի մէջ: Վկայ՝ 115-ամեայ ճամբայ կտրած թատրոնը:

Գիւմրի – Լենինականը ծանօթ է յուշարձան – կոթողներով, նուրբ զարդա-նախշերով, կամարակապ դարպասներով եւ պատշգամներով, բնակելի եւ մշակութային չէնքերով, շուրջ տասի հանոյզ եկեղեցիներով, զրոյցներու, նկարիչնե-րու եւ ազգային արհեստներու վարպետներու առատութեամբ, որոնք արուեստի աքանչելի գործեր ստեղծած են, աւելի քան հարիւրամեայ պատմութիւն ունե-ցող տպագրութեամբ:

Քաղաքը հռչակ ունի իր գուսաններով, երգիչներով ու երաժիշտներով: Ճիչենք՝ Զիվանին, Շերամը, Ֆահրազը, Յայթը, Արմէն եւ Նիկողայոս Տիգրանեանը, Զարուհի Դուլուխանեանը, Լեւոն Սադոյեանը, Կարօ Զաքարեանը, Վարդ-դէս եւ Շարա Տալեանը եւ ուրիշներ: 1912-ին, Հայաստանի մէջ առաջին անգամ հոն էր, որ թեմադրուեցաւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերան: Քա-ղաքին մշակութային կեանքը բուռն զար-գացում արձանագրեց վերջին տասնամեակներուն: 1921-ին Ալեքսանդրապոլի մէջ, լուսաւորութեան բաժանմունքի կողքին, կազմակերպուեցաւ 10 հոգիէ բազկացած երաժշտական խումբ մը՝ ե-դահան Նիկողայոս Տիգրանեանի ղեկա-վարութեամբ եւ մասնակցութեամբ: Քա-ղաքի լուսաւորութեան վարիչի որոշու-մով Շարա Տալեան 1923-ին կը նշանակ-ուի նոր ստեղծուած Օփերայի դերասա-նական խումբի կազմակերպիչ: 1924 Յունիսին տեղի կ'ունենայ Օփերայի բա-ցումը «Ֆաուստ» օփերայով: Կարճ ժա-մանակուան մէջ կը ներկայացուին նաեւ «Քարմէն» օփերան եւ «Սիլվա», «Կէյ-շա» ու «Հարեմի դաղտնիքները» օփե-րէթները: Նոյն տարին, Դանիէլ Ղազար-եանի ղեկավարութեամբ, Լենինականի մէջ կազմակերպուեցաւ երաժշտական արուեստանոց մը:

Ներկայիս Լենինականը ունի երաժըշ-տական վեց դպրոցներ, ինչպէս նաեւ Ուսուցիչներու Տունը եւ Հիւսուածեղէնի Բանուորներու Մշակոյթի Պալատին ա-րընթեր բանող երաժշտական արուեստա-նոց – դպրոցները: Լենինականի երաժըշ-տական դպրոցները կը կրեն Արմէն եւ Նիկողայոս Տիգրանեանի, Կոմիտասի, Շերամի, երաժիշտ – մանկավարժ Աբրչակ Բրուտեանի անունները:

Կարա Մուրզա երաժշտական ուսում – նարանը 46 տարուան պատմութիւն ունի: Ներկայիս եօթը մասնագիտութիւններու դծով (դաշնակի, լարաւոր, փողաւոր եւ ժողովրդական նուագարաններու, երգի, խմբավարութեան եւ երաժշտութեան տե-սութեան) 370 տղաք ու աղջիկներ կ'ու-սանին հոն:

Ուսումնարանի ճաղի եւ երգ – նուա-դախումբի համոյթները, կանանց 50 հո-գինոց երգչախումբը դործօն մասնակ-ցութիւն կը բերեն թէ՛ ուսումնարանի եւ թէ քաղաքի ու մօտակայ շրջաններու մշակութային կեանքին. յաճախակի հա-մերգներով եւ դրական – երաժշտական ձեռնարկներով հանդէս կուգան հիմ-նարկներու եւ դպրոցներու մէջ:

Համերգի սրահի վերածուած է Ս. Փրկիչ եկեղեցին, որ Անիի Մայր տա-ճարի ճիշդ պատճէնն է եւ այնքան ճար-ճարի ճիշդ պատճէնն է եւ այնքան ճար-տարօրէն կառուցուած Թադէոս Անտիկ-տարօրէն կառուցուած Թադէոս Անտիկ-եանի կողմէ: Հայ համերգի Լենինականի մասնաճիւղին տաքնթեր կը բանի պետա-կան սենեկային նուագախումբը, ղեկա-վարութեամբ Սերգէյ Մացոյեանի:

Հանրակրթական դպրոցներու, մասնա-դիտական – թէքնիք ուսումնարաններու եւ հիմնարկներու մէջ, արդիւնաբերական ճեռնարկութիւններու մշակոյթի պա-լատներու եւ բանուորական ակումբնե-րու, քաղաքապետարանի մշակոյթի տու-ներու տաքնթեր ստեղծուած են զեղար-ուեստական սիրող տասնեակ խումբեր, որոնց մէկ մասին չնորհուած է «ժողո-վրդական» կոչում: Խումբերէն մաս մը հանդէս եկած է արտասահմանի կարգ մը երկիրներու մէջ: Թիւ 1 մշակոյթի տան «Բիայնա» երգիչ – նուագախումբը մաս-նակցած է Մոր. Միութեան ժողովրդ-ական տնտեսութեան զարգացման յու-բիլեանական տարիներուն, ինչպէս նաեւ Հայրենական պատերազմի տարիներուն: Ան ներկայացուցած է Մոսկուայի, Լե-նինկրատի, Կիեւի, Մինսկի, Ռիկայի, Թալլինի, Վիլնոյի, Կաունասի, Տալլինի, Ղրղզստանի, Ուզպեկստանի, Ղազախս-տանի, Վրաստանի, Ատրպէյճանի, Ար-մենիոյ եւ Մոսկուայի Հայկական գեղա-րուեստի տասնօրեակներուն: Ան ներկա-յացուցած է նաեւ Հայաստանի պետա-կան պատկերասրահը՝ արուեստաբա-նուհի Ա.յդ մարդին մէջ մեծ նպաստ ու-նեցած է Երեւանի Գեղարուեստա – թա-տերական Հիմնարկի արդիւնաբերական գեղագիտութեան բաժնէն շրջանաւարտ Սուսաննա Մկրտչեան, որ անօրէնուհին է պատկերասրահին: Հոն կը յաճախեն 130 մանուկներ, որոնց գործերը կը ցու-ցադրուին ոչ միայն պատկերասրահին մէջ, այլեւ բժշկական հիմնարկներու, մանկապարտէզներու եւ դպրոցներու մէջ: Պատկերասրահի աշակերտներու 120 գործեր ղրկուած են Իւնեսքոյի կազ-մակերպած մանկական ցուցահանդէսին, որ շրջած է տասը երկիրներ:

Գեղագիտական դաստիարակութեան լաւագոյն օճախներու վերածուած են Արուեստի Աշխատողներու Տունը եւ Ե-րիտասարդութեան Պալատը:

Աւանդութիւն ունի նաեւ Լենինականի թատերական կեանքը: Աւքսանդ Մռաւ-եան պետական տասնամեայ թատրոնը, որ Աշխատանքի Կարմիր Դրօշ շքանշա-նով պարգեւատրուած է, մինչեւ 1938 կոչուած է երկրորդ պետական թատրոն (հիմնուած է 1928-ին): Այս թատրոնին հետ կապուած են հայ մշակոյթի բազմա-թիւ երախտաւորներու անունները, ինչ-պէս՝ Բարկէն Գաբրիէլեան, Թամիկ Սարեան, Լեւոն Զօհրաբեան, Արծրունի Յարութիւնեան, Արմէն Արմէնեան, Յո-ակ Ամերիկեան, Եկատերինա Դուրեան – Արմէնեան, Մելիքսէթ Սվախչեան, Կարօ Արծրունեան, Արտաւազդ Փաշայեան, Մկրտիչ Զանան, Լեւոն Քալանթար, Սուրէն Քոչարեան, Վահրամ Փափազ-եան, Վարդան Ա.ճէմեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

45 տարուան պատմութիւն ունի Լենի-նականի խամաճիկներու թատրոնը, որ իր տեսակին մէջ Հայաստանի առաջին հաստատութիւնն է: Հիմնադիրն է Մո-սկուայի խամաճիկներու թատրոնէն շրջ-նաւարտ Յաւթիկ Գէորգեան: Այս թատրոնին մէջ մեծ աշխատանք տարած է բեմադիր Ստեփան Ալիխանեան, որուն «Ագահ մարդը», «Գիքորը», «Ոսկէ ձըկ-նիկը» եւ այլ թատերախաղերը առաջին ներկայացումները հանդիսացած են մա-նկական թատրոնին:

Լենինականի մշակութային կեանքին մէջ իրենց յատուկ տեղը ունին երկրա-բանական թանգարանը, Բագրատ Ղա-րիբջանեան եւ Աւետիք Իսահակեան տուն – թանգարանները, ազգագրական թան-գարանը, Աւետիք Իսահակեանի անունը կրող գրադարաններու կեդրոնացած հա-մակարգը իր 16 մասնաճիւղերով: Քա-ղաքին մշակութային կեանքի աշխուժու-թեան կը նպաստեն նաեւ շուրջ 50 հան-րակրթական դպրոցները, Ստեփան Շա-հումեանի անունը կրող «Բարեկամու-թիւն» մշակոյթի եւ հանգիստի զբօ-սայգիները, «Հայպետնախագիծ» հիմ-նարկի Լենինականի թիւ 4 արուեստանո-ցը, ճարտարապետները, դրասէրները, դրոցները, երգչախումբերն ու թատե-րախումբերը:

ՌՈՒԲԵՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՔԱՏԱՓԻԻ ՏԵՍԻԼՔՆԵՐԸ

—o—

Գնդ. Քատաֆի, որ առաջին օրէն իսկ մեծ համարում եւ հիացում ունեցած է Եգիպտոսի նախկին Նախագահ Նասըր հանդէպ, ինքզինք, ըստ երեւոյթին, ա-նոր յաջորդը կը նկատէ: Ճամենայն դէպս կը բաժնէ անոր տեսակէտները թէ ազ-գային եւ թէ միջազգային հարցերուն մէջ:

Նասըր հայեցակէտերուն անդրադառ-նալով կ'ըսէ.– Կ'ընդունիմ Նասըր տեսա-կէտները երբեակ առաջադրութիւննե-րու մասին՝ Համաարաբականութիւն, Հա-միսլամութիւն եւ Համափրիկէութիւն: Սակայն մենք մաս կը կազմենք նաեւ աշխարհին: Որով մեր շրջապատը պէտք է ընդլայնել եւ հրապարակ դրուած հա-յեցակէտերուն չարքը վերածել չորսի»:

Այլեւս հասկնալի կը դառնայ, թէ ին-չո՞ւ Լիբիոյ ինքնակալը ո՛չ միայն «վը-ճիռներ» կ'արձակէ աջ ու ահեակ, այլեւ կը փորձէ իր ազդեցութիւնը տարածել մինչեւ Փիլիպպեան կղզիներու հարաւը (մահմեադական բնակչութիւն) եւ մինչեւ Հիւս. Իրլանտա: Այս կապակցութեամբ կ'ըսէ՝ «Հիւս. Իրլանտան անրաժանելի մասն է Իրլանտայի Հանրապետութեան: Իրլանտացիք տարբեր են Անգլիացիներ-էն»:

Զորրորդ հայեցակէտին չրջապիծին մէջ, Քատաֆի 1976-ին պայմանագիր մը կը կնքէ Մոսկուայի հետ՝ մեծաքա-նակ զէնքերու գնումի համար: Ասով ինքնակալը հնարաւորութիւն կունենայ խորհրդային զէնքեր տրամադրելու օտար ահաբեկչական կազմակերպութիւննե-րուն. – ԻՐԱ, Պաասէր – Մայհոփ, ձա-փոնական կարմիր բանակը, Աւրաբ ծա-բայեղ խմբակցութիւնները, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ եւ Հարաւ. Եմէնի համապա-տասխան խմբակները:

Միեւնոյն հայեցակէտէն առաջնոր-դուելով, Քատաֆի այսպէս ըսած դոր-ձօն քայլերու կը դիմէ: Պէտք չէ մոռ-նալ, թէ 1973-ին, երբ Լիբիա ժամանա-կաւոր կերպով Եգիպտոսի հետ դաշնակ-ցային կապեր հաստատած էր, կը հրա-մայէ եգիպտական ընդծովեայի մը, որ-պէսզի այս վերջինը ականահարէ Քուէյն Լիլիզակէթ նաւը, ուր տեղ դրաւած էին հրեայ զբօսաշրջիկները, եգիպտացի հը-րամանատարը չի հնազանդիր:

Գնդապետին հայեցակէտերուն պէտք է վերադրել այն իրազուրթիւնը, որ կը ձըգ-տի իր ազդեցութեան, – եւ ասով իր տի-րապետութեան, – ոլորտը ընդլայնել Սահարայէն հարաւ՝ Սուտան, Նիժերիա, Չատ, որուն երրորդ մեծագոյն քաղա-քը՝ Քանօ, մահմեդական կարեւոր կեդ-րոն մըն է:

Չատի դրաւումը այս հոլովոյթին մէկ երեսը կը պարզէ: Ա.յսինքն՝ մահմեդա-կանութեան եւ արաբականութեան տա-րածումն եւ հաստատումը Ափրիկէի կեդ-րոնը: Ասոր կը նպաստէ այն վտասը, որ մահմեդականութիւնը ամէնէն տարա-ծուն կրօնքը կը մնայ ներկայիս, (կա-թողիկէ եկեղեցին եւ Շարաթեապահ Ա-վետարանիչ յաչորդական տեղերը կը զբա-ւեն) այս շրջագծիին մէջ:

Մինչեւ ո՞ւր կրնայ յառաջանալ ինք-նակալը: Ա.յլ խօսքով տարածել իր ազ-դեցութիւնը չնորհիւ իր նիւթական հա-րստութիւններուն, ամբարած զինամթ-երքին եւ ժամանակէ մը ի վեր իր կազ-մած Մահմեդական Լեգէոնին: Արդէն իսկ Արաբ երկիրներ զերբ կը բռնեն Գըն-դապետին դէմ այն մտահոգութեամբ, թէ այս վերջինը կը ձգտի խարխլել իրենց պետական եւ, նոյնիսկ, ազգային կա-ոյցները, անջատողական չարժումները հրահրելով:

Ա.յսպէս կամ այնպէս, Քատաֆի տե-սիլքներ ունի եւ կը փորձէ զանոնք իրա-կանացնել:

Թ. Ա. Թ.

Էլիզ
Այվազեան - Գաւուքճեանի
ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Վերջին ամիսներուն, երբ Փարիզի հայկական կեանքը խճողուած էր պարա-հանդէսներով, ճաշերով, ճազ երաժըշ-տութեան երեկոյթներով եւ դասական դարձած այլ ձեռնարկներով, Կիրակի, Ապրիլ 5-ին Կիմէ թանգարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած ցերեկոյթը, իր տա-կաւին մէջ, նոր շունչ մը կը բերէր մեր դաղութի կեանքին: Այդ օրը կը մեծաքա-նուէր հայ ուսուցիչ մը, կրթական մշակ մը յանձին Պոլսոյ Կեդրոնական Աղջ-ւարժարանի նախկին տնօրէնուհի Տիկին Էլիզ Այվազեան – Գաւուքճեանի: Ցոբե-լենական ցերեկոյթը երախտադիտական արտայայտութիւնն էր Փարիզի Կեդրո-նական Սանուց Միութեան:

Ժամը 16·15-ին հանդիսութեան բացու-մը կը կատարէր կազմակերպող միու-թեան նախագահը՝ Պերճ Ձէդլէճեան, ողջունելով ներկայութիւնը Մոր. Միու-թեան Փարիզի դեսպանատան երիտ. հայ քարտուղարներուն, դաղութիս հա-կական զոյդ վարժարաններու տեսուչնե-րուն եւ հայկական մամուլի ներկայա-ցուցիչներուն: Օրուան բանախօսն էր Միութեան քարտուղարը՝ Վահան Նաւա-արդեան, որ տալէ հետք յոբելեարին կենսագրականը (ալիւաւոր մասերը տե՛ս «Ցառաջ» Ապրիլ 4-ի թիւին մէջ), վեր առաւ Տիկին Էլիզ Այվազեան – Գաւուք-ճեանի բեղուն գործունէութիւնն ու արի կեցուածքը երբեւ տնօրէնուհի Կեդրոնա-կան Վարժարանի, հաստատութեան ամէ-նէն դժուար ժամանակաշրջանին՝ 1939-1949 տասնամեակին: Բանախօսը նշեց նաեւ, որ յոբելեարը, բացի ցայժմ հը-րատարակած բազմաթիւ յօդուածներէ, ունի անտիպ գործեր՝ հոդերանական, կրթական եւ մանկավարժական հարցե-րու մասին:

Գեղարուեստական յայտագիրը բաղ-կացած էր հայկական արուեստի՝ երա-ժըշտութիւն, պար, երգ եւ թատրոն, ներկայացումներէ:

Առաջին բաժնին, դաշնակահարուհի Յասմիկ Սիւրմէլեան եւ թաւջութակա-հար Ձէյմս Լիւն մեկնաբանեցին Դուրդէն Ադամեանէ չորս գործեր՝ Գարնանային, Լիրիկական երգ, Յուշեր եւ, Արտաշատի պար, զգայնութեամբ եւ յօրինումներու յատկանիշներու արտայայտութեամբ, իսկ Շուլէնի Փոլոնէզ Պրիյանթի մեկնա-բանութեան մէջ ցայտուն էին ուժակա-նութիւնը, արագութիւնը եւ ճկրտու-թիւնը:

Երկրորդ բաժնին «Նաւասարդ» պար-խումբը ներկայացուց Զկնորսներու պա, Ճպոտներու պար, Ուզուն Տարա, վա-դարշապատ եւ Շալախօ պարերը: Հան-դարշապատ եւ Շալախօ պարերը: Հան-դարշապատ եւ Շալախօ պարերը: Հան

MESSE - ORATORIO

Մեծ եղեռնի զոհերու ձօնուած բազ – մաթիւ հրատարակութիւններ եւ բանաս– տեղծութիւններ ունինք:

Առանց կարգին ահա երաժշտական գործ մը, անմահացնելու համար այդ նահատակներու յիշատակը:

Գիտէինք որ հեղինակը՝ Ալբա Պարթեւ– եան, տարիներ առաջ մտածումը ունե– ցած էր այդ նուիրական նպատակին յատ– կացնել աշխատութիւն մը, որուն մէկ քանի մասերը արդէն իսկ լսած էինք իր կազմակերպած նուագահանդէսներուն մէջ:

Ամբողջութիւնը աւարտելէ վերջ զայն ներկայացուց Ֆրանսական ձայնասփիւ – ռի տնօրէնութեան: Այս վերջինը գնա – հատելով այդ հեղինակութիւնը բազմա– թիւ ձեռագիրներու մէջէն, առանձնաց ձայնասփռումը, նախապէս ներկայացը – նելով նուագախումբով մը Թրինիթէ ե– կեղեցւոյ մէջ, իբր հայկական երեկոյթ, մասնակցութեամբ հանրածանօթ Քօլօն նուագախումբին, Էլիզապէթ Պրասէօր երգչախումբին եւ մեր հայկ. երգչա – խումբին, եւ որու ներկայ եղան բազմա– հարիւր ունկնդիրներ:

Այս գործին երգապնակն է որ լոյս տե– սաւ այժմ:

Հեղինակութիւնը պատարագի երգե – ցողութիւնն է տարբեր մեկնաբանու – թեամբ, որպէս օրաթօրիօ, որ ծիսակա– կատարութեան հետ կապ չունի:

Հեղինակը կը գտնէ որ աւանդական պատարագի եղանակները որքան ալ հո– գեպարար են, սակայն դրական իմաստին յարմարութեան չեն համապատասխաններ, երբեմն նոյնիսկ աւանդական եղանակ – ները չեն մեկնաբաներ այն ինչ որ խոս– քերը կ'ուզեն ըսել: Բառերը օդտագոր – ծած են, առանց որ գործը աւանդա – կան եղանակներէն որեւէ օգտագործում ունենայ, ինքնուրոյն հեղինակութիւն է, հետեւողութեամբ դասական մեծ վար – պետներու պատարագներուն:

Այս տեսակէտով Պարթեւեան ման – րակիտ կերպով ուսումնասիրեր էր նա– խադասութիւններու իմաստը եւ ներկա – յացուցեր զանոնք խորիմաստ տարբեր ե– րաժշտութեամբ մը սէնֆոնիք նուագա – խումբի մասնակցութեամբ:

Մեր հոգեւոր երաժշտութեան կալուա– ծէն ներս նոր էջ մը կը բացուի եւ առա– ջին անգամ է որ հեղինակը ձեռնարկեր է այս յանդուգն աշխատութեան, որուն ունկնդրութիւնը նոյնիսկ երաժշտու – թեան անծանօթ անձերու կամ աւանդա– պաշտ հոգեւորականներու մօտ դնահա – տութեան արժանացաւ:

Ինչպէս տեղեկացանք, երեւանի մէջ տուած իր նուագահանդէսին առթիւ այս գործին ունկնդրութիւնը խոր տպաւորու– թիւն գործեր էր վեհափառ Հայրապե – տին մօտ, որ ներկայ եղեր էր իր չքա – խումբով եւ անկեղծ գնահատանքը յայտ– ներ էր հեղինակին, գտնելով որ հակա – ռակ իր եւրոպականացած ներշնչումով յօրինուած այս օրաթօրիօն ամբողջու – թեան մէջ հեռու չէ հայկական մթնոլոր– տէն:

Նշանակելի է խորհրդաւոր նախերգան– քը, որուն կը յաջորդէ բարեխօսու – թեամբը: Երկնային բարձունքներէն կ'լսենք ուրիշ հատուած մը, որ լարային գործիքներով կուտայ եթերային մթնո – լորտ մը՝ նախքան «Սուրբ – Սուրբը»

Քանի հատուածներէ կազմուած այս հեղինակութեան մէջ հայ ժողովուրդի տառապանքը եւ անոր ապրելու տենչը իւրաքանչիւր բաժնի մէջ ներկայացու – ցած է ըլլայ փողերու եւ թմբուկներու ահեղադղոչ պոռթկումով մը, կամ մեղ – մօրօր աղերսներով:

Նշանակելի է «Գովեա Երուսաղէմը» դովաբանական եւ ցնծութեան մասը, նոր ըմբռնումով յօրինուած «Հայր Մեր»ը:

Բացառիկ նորութիւն է «Հաւատամք»ը երաժշտութեամբ ներկայացումը:

Ուշադիր ունկնդիրը եւս պիտի գտնէ իւրաքանչիւր նախադասութեան իմաստը դրսեւորող երաժշտութիւնը, մինչեւ վեր– ջաբան՝ «Ի Յարութիւն Մեռելոց», ադ – ամասան յաւիտենից՝ բաժնին թողած մխիթիթ եւ անակնկալ տպաւորութիւնը ջուխակներու մեղմօրօր նուագով:

Սալը օժտուած է նաեւ դեղարուեստա– կան չքեղ կողքով մը, որ երկու խորհր – դապատկերներ կը ներկայացնէ, նախ մարտիրոս հայ ժողովուրդին Golgothա – յի ճանապարհը, անճնաւորուած Քրիս – տոսի կրած Խաչով. իսկ միւսը՝ ժողո – վուրդի ազերսը եւ վերապրելու յոյ – սը:

Երաժշտասէրներու համար իսկական վայել մըն է զայն ունենալը իր յարկէն ներս:

Զ. Ս.

Փարիզ –Ապրիլ 1981

LIVRES RECUS:

GRAMMAIRE d'ARMENIEN ORIENTAL
par Martiros Minassian
(Chargé de recherches à l'Université de Genève).
Ed. Caravan Books,
Delmar, New York, 1980

գնահատանքի արտայայտութեանց հա – մար, անգամ մը եւս չնչեց Պոլսոյ Ազ– գային Կեդրոնական Վարժարանի դերը անցեալին՝ սերունդներու պատրաստու– թեան մէջ: Նախագահը՝ Պերճ Ճէզվէ – ճեան, յանուն Մխիթեան յիշատակի ոս– կի մեռալ մը նուիրեց յօբելեարին:

Հանդիսութեան աւարտին, ներկայ եկեղեցականութիւնը բեմ բարձրացան եւ նորհաւորելէ ետք իրենց յաճախած վար– ժարանի նախկին անօբէնուհին, խմբա – կան յիշատակի նկար մը առին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Է՛Յ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՈՐՍՈՐԴ»

Թէրճիւման–ի մէջ Ահմէտ Գապագլը կը գրէ. – «Էյ մեծանուն որսորդ» խորագը– րին տակ:

«Ո՞վ կը խորհի որ ծափահարութեան արժանի կը նկատուի, «մեծանուն որ – սորդ» անուանումով:

Հայ ահաբեկիչ մը, որ Սուլթան Հա – միտին մահափորձ մը կը կազմակերպէ, եւ որ Ատտուածային կարգադրութեամբ մը՝ մէկ վայրկեանի յապաղումի չնոր – հիւ, չի կրնար յաջողցնել իր մահափոր – ձը:

– Ի՞նչ կ'ըսէք: Ե՞րբ: Ո՞վ է որ կը ծափահարէ այդ գաւառման խափանարա – րը: Ռուսե՞րը, Ֆրանսացինե՞րը, Անգ – լիացի՞ները, Պուլկարնե՞րը, Յոյնե՞րը, Հայե՞րը:

– Ոչ, անոնցմէ ոչ մէկը: Թուրք բա – նաստեղծ Թեվֆիք Ֆիքրէթն է ան: Երբ 1905–ին անգլերէնի ուսուցիչ է Ամերիկ– եան Գոլէճին մէջ:

– Չեմ հաւատար: Ատիկա բանաստեղ – ծութի՞ւն է, տպագրո՞ւած է: Բարկու – թեան մէջ արտասանուած դառն խօսք մը չըլլայ...

– Այո, Թրքերէն բանաստեղծութիւն մըն է որ Հայ ահաբեկիչը կը ծափահա – րէ եւ կը ցաւի որ ան չէ կրցած սպան – նել Թուրք փաստիչահը: Յորագիրն ալ «Պիր Լահզա–ի Թէհիւր» է (Մէկ վայր– կեանի յապաղում): Հաւանաբար բար – կութեամբ ըսուած է, սակայն կ'երեւի Թէ Ֆիքրէթի բարկութիւնը բնաւ ալ վա– զանցուկ չէր, քանի որ տարիներ ետք, այդ բանաստեղծութեան տեղ տուեր է իր պերքերէն մէկուն մէջ: Եւ Թուրքիոյ Թշնամիներուն հաճոյք պատճառելու կոչ– ուած այս բանաստեղծութենէն մեր դաստիարակներն ու գրականագէտներն ալ շատ ախորժեր են, որ զայն վերհրա – րատարակեր են բազմաթիւ հատորնե – րու մէջ:

– Յաւելեայ, սա բանաստեղծութիւնը կրնա՞մ տեսնել անգամ մը:

– Ա՛հա: Մէկ մասը կը հրատարակեմ հոս:

(Յօդուածագիրը այստեղ կը հրատա – րակէ բանաստեղծութենէն տողեր, տա – լով նաեւ անծանօթ բառերու նշանակու– թիւնը: Ստորեւ իրրեւ նմոյշ, երկու տո– ղեր)

Է՛յ Շանլը Ավճը, տամընը պէյհուտէ զըրմատըն,
Ալթըն, փաքաթ եազըք քի, եազըքլար քի վուրամատըն...:

(«Ով մեծանուն որսորդ, տանիքը
ի գուր չկոտրեցիր,
Արձակեցիր, սակայն, աւա՛ղ, չի կրցար
գարնել...»)

×

Սուլթան Համիտ սովորութիւնն ունէր չարաթը անգամ մը մեծահանդէս Ուր – բաթի նամազի երթալու: Նոյն ժամուն կուգար, նամազէն ետք նոյն կանոնաւո– րութեամբ կը վերադառնար: Դաշնակնե– րէն Զարեհ Խաչիկեան, Ռուբինա Փայն եւ Ֆ. Միքայէլեան, Պէյժ անիչ – խանական էմլարտ Փօրիս անուն վարձ – կան մարզապան մըն ալ ապահովելով որոշեցին Ուրբաթ առաւօտ մը ապանել Սուլթանը:

Սուլթանին կառքին ճիշդ քովը ուրիշ կառք մը մօտեցուցած էին եւ անոր մէջ զետեղած՝ ժամացուցաւոր ռումբ մը: Ժամացոյցը լարուած էր 1 վայրկեան ու 42 երկվայրկեան հաշուելով կառք նըս – տելու ժամանակը: Բայց Սուլթանը ճամ– բուն վրայ պահ մը տեսակցեցաւ Շէյ – հիւլիսլամ ճէմալէտտին Էֆէնտիի հետ եւ ռումբը ժամանակէն առաջ պայթե – ցաւ: 26 հոգի մեռան, 58 հոգի ալ վի – րաւորուեցան: Սուլթան Համիտ չուրջը հրահանգներ արձակելով անմիջապէս իր կառքը նստաւ եւ ճիերն ալ անճամբ վա– րելով վերադարձաւ:

Ահաբեկիչներն ու ժորիս ձերբակալ – ուեցան, բայց յետագային Սուլթանը ներեց իրենց:

Թեվֆիք Ֆիքրէթ, «մեծանուն որսորդ» ըսելով կը ծափահարէր ահա հայ ահա – բեկիչը, որ ոչ միայն Սուլթանը, այլ Թուրք Պետութիւնը կործանել ուզող զան– գուածի մը ծառան էր:

Թեվֆիք Ֆիքրէթի նման մեր գրակա – նութեան մէջ տեղ չունած բանաստեղծի մը օտարներու ու Թշնամիներու վայել այս պոռթկումը բաւական նշանակալից պէտք է Թուի մեր շատ մը օտարապաշտ կեղծ մտաւորականներուն համար:

Կրնանք ըսել որ մեր վերջին հարիւր տարուան պատմութիւնը, իրենք զիրենք մտաւորական կարծողներուն սխալելու պատմութիւնն է: Մեր ժողովուրդը միշտ իրաւացի ելած է ամէն խնդրին մէջ, իւրաքանչիւր մեղք որ ոչ ոք մտիկ ըրած է զայն»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿՐԵՆԻԹ Սիթիի Ս. Գրիգոր Լուսաւո– րիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 8–ին, Հ. Օ. Մ.ի «Ռուբինա» մասնաճիւղը նը– շած է Միութեան 71–րդ տարեդարձը, ճաշով: Բացումը կատարած է հանդիսա– վարը՝ Մարի Պետեան: Խօսք առած են Խորէն քհնյ. Հապէչեան (Հայերէն) եւ «Սրմխնեըն Ուիքլի»ի խմբագիր Օհան Պալեան (անգլերէն), շեշտելով Հ. Օ. Մ.ի դերը հայապահպանման մէջ: Բա – նախօսած է Արփի Պալեան (հայերէն եւ անգլերէն) անդրադառնալով Միութեան տասնամեակներու ծառայութիւններուն՝ ընկերային եւ կրթական մարզերէ ներս: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած են նուէրներ ի նպաստ Միու – թեան:

բաթի նամազի երթալու: Նոյն ժամուն կուգար, նամազէն ետք նոյն կանոնաւո– րութեամբ կը վերադառնար: Դաշնակնե– րէն Զարեհ Խաչիկեան, Ռուբինա Փայն եւ Ֆ. Միքայէլեան, Պէյժ անիչ – խանական էմլարտ Փօրիս անուն վարձ – կան մարզապան մըն ալ ապահովելով որոշեցին Ուրբաթ առաւօտ մը ապանել Սուլթանը:

Սուլթանին կառքին ճիշդ քովը ուրիշ կառք մը մօտեցուցած էին եւ անոր մէջ զետեղած՝ ժամացուցաւոր ռումբ մը: Ժամացոյցը լարուած էր 1 վայրկեան ու 42 երկվայրկեան հաշուելով կառք նըս – տելու ժամանակը: Բայց Սուլթանը ճամ– բուն վրայ պահ մը տեսակցեցաւ Շէյ – հիւլիսլամ ճէմալէտտին Էֆէնտիի հետ եւ ռումբը ժամանակէն առաջ պայթե – ցաւ: 26 հոգի մեռան, 58 հոգի ալ վի – րաւորուեցան: Սուլթան Համիտ չուրջը հրահանգներ արձակելով անմիջապէս իր կառքը նստաւ եւ ճիերն ալ անճամբ վա– րելով վերադարձաւ:

Ահաբեկիչներն ու ժորիս ձերբակալ – ուեցան, բայց յետագային Սուլթանը ներեց իրենց:

Թեվֆիք Ֆիքրէթ, «մեծանուն որսորդ» ըսելով կը ծափահարէր ահա հայ ահա – բեկիչը, որ ոչ միայն Սուլթանը, այլ Թուրք Պետութիւնը կործանել ուզող զան– գուածի մը ծառան էր:

Թեվֆիք Ֆիքրէթի նման մեր գրակա – նութեան մէջ տեղ չունած բանաստեղծի մը օտարներու ու Թշնամիներու վայել այս պոռթկումը բաւական նշանակալից պէտք է Թուի մեր շատ մը օտարապաշտ կեղծ մտաւորականներուն համար:

Կրնանք ըսել որ մեր վերջին հարիւր տարուան պատմութիւնը, իրենք զիրենք մտաւորական կարծողներուն սխալելու պատմութիւնն է: Մեր ժողովուրդը միշտ իրաւացի ելած է ամէն խնդրին մէջ, իւրաքանչիւր մեղք որ ոչ ոք մտիկ ըրած է զայն»:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԿԻՆԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՑ

Ապառաժին ներքեւ թաքնուած Առքօն ապաեց, որ Սոման անցնէր մխեւնոյն ճամբով՝ վրանները երթալու համար: Անցնող չեղաւ: Մարզարը եթէ Պզկան քարերը ջուր խմելու իջնէը, անտարա – կոյս մխեւնոյն ապառաժներէն վեր պիտի ելլէր:

Առքօն թաքնուած տեղէն դուրս ելաւ կամաց: Ապառաժներուն մէջ Մարզարի սիլուէթին յանկարծական երեւումին վա– խը կաթ միշտ: Այն թերեւս փոխած էր իր ճամբան, սակայն ո՞ւր մնաց Սոման: Ամայութեան մէջ եղնիկի մը անցքը հոտ– ոտլով՝ Առքօն Սոման գինուեց: Կար– ծես քարերը պահած էին զայն իրենց մէջէ: Քարի մը մօտ գտաւ Սոմայի փար– ջը: Բաւական հեռուն տեսաւ երկու սի– լուէթներու չարժումը, որոնք դէպի երեք ծառերը տանող ապառաժներէն վեր կ'ելլէին:

Առքօն, հրաչքի մը գաղտնիքն իմացո– ղի մը պէս, սիլուէթներուն կողմը դնաց, մինչեւ որ հետզհետէ մեծցաւ Մարզարի կերպարանքը: Այլեւս կասկած չկար, որ Մարզարն ու Սոման էին:

Եթէ արծիւ մը ջարդուած թեւերով ա– պառաժներուն վրայ իյնայ անօգնական, անոր վիճակը զարհուրելի է: Զորս կող– մէն կը հաւաքուին բուերը, պիչերակի ձայներով վրան կը յարձակին, կուգ կը նետեն անոր աչքերուն, ղլխին: Կը հա – ւաքուին ճագարները, քարերու խոշոր մուկերը, նոյնիսկ ճնճղուկները իրենց վլվլան ձայներով, մինչեւ որ արծիւը իյ– նայ կատղին վրայ եւ մրջիւնները սկսին անոր մարմնին վրայ տարածուիլ:

Մարզարը, այդ երկաթէ մատով հըս– կան, Առքօյի համար չարդուած թեւե – րով արծիւ մը դարձաւ: Տեսած էր իր աչքերով: Ինքզինք այնքա՜ն ուժեղ ըզ – գաց: Ցետոյ՝ աչքերուն մէջ նախանձի կանանչ բոց մը: Սոման, այդ ազուոր հարսը, նոյնիսկ խօսած չէր իր հետ: Մարզարի և Սոմայի մասին եղած զրոյցը մուքին մէջ, ջղջիկի թեւերուն պէս քա– րերուն կը փակէր, յետոյ միջոցին մէջ կ'էյնար:

Գէորգի խօսքերէն յետոյ, այս անգամ Պետօն էր, որ դիւղացիներու մօտէն կու– գար ու ճամբան Սաքոյի հետ խօսքի բըռ– նուեցաւ. նոր իմացեր էր Կարոյի լեռ – նէն վար իջնելը:

– Էհ, ոչինչ, Պետօ, ճահիլ տղայ է. միայն Թէ ապահով ծնողքին մօտ երթար, միայն Թէ չիմանար էս բաները, – ըսաւ Սաքօն, Մարզարի մասին եղած զրոյցին ակնարկելով:

– Ես ալ նոր իմացայ, Սաքօ: Մարգա– րը ճահիլ չէ: Ինձ կը Թուի, Թէ էս խօս– քերը մէջտեղ ձգողը Առքօն է:

– Ան է ան, էն քիւրտը:

Պետօն ալ իմացեր էր Մարզարի ու Սոմայի պարը, դիտող Ֆետայի ընկեր – ներէն:

Պարի ժամանակ, ամէն բան մոռցած, Մարզարն ու Սոման Թեւ Թեւի մէկտեղ լինկած էին: Մարզարի առնական, ուժեղ չարժումներուն հետ Սոման հալէյի հա – մաչափ ոտքեր կ'առնէր:

Ֆետայիները՝ ապառաժի մը վրայ նըս– տած՝ կը դիտէին երկուքին պարը: Ցե – տոյ Պետօն ինքն ալ չդիտցաւ, Թէ ո՞ր – տեղէն, կարծես հովը անոնց մէջ քուս– փըս մը ձգեց, իբր Թէ Մարզարի ձեռքի Թաշկինակը Սոման է տուեր. իբր Թէ Սոման Մարզարի համար նոր ելեկէ մըն է կարեր. իբր Թէ նոյնիսկ տեսնողները եղած են էնտեղ, Պզկան քարերուն մօտ, ղէպի երեք ծառերը տանող ճամբուն վը– րայ. իբր Թէ Առքօն ամէն բան խօսած է Վարդանին ու երկու ոտքերը մէկ մու – ճուկի դրած՝ Մարզարի զինաթափու – Թիւնը պահանջած է:

Ֆետայիները, վանքի պարիսպներուն մէջ ծերացած ու ժանգ առած պլուինե – րով վանականներու պէս, մանրամասնու– Թիւններով կը խօսէին: Պետօն առաջին անգամ այդտեղ լմացաւ նորութիւնը: Այնքան անակնկալի եկած էր, որ չատ ուշ հասկըցաւ: Ցետոյ հրացանը ձեռ – քին՝ ղէպի ղերքերը յառաջացաւ, երբ քակուեցաւ պարը, կտրուեցաւ զուռնի ձէնը ու Մարզարին մասին եղած խօս – քերը մուքին մէջ ալիք բռնեցին:

(Շար. 297)

Օր· Սպնիւռ Աբթինեան, Այրի Տիկին Ազաւնի Ուշաղլեան, Պր· Բաֆֆի Ուշաղլեան, ՊՊ· Օննիկ եւ Վահրամ Մինասեան (Արժանթին), Սիւզան եւ Յակոբ Աբթինեան (Մարսէյլ), Ուշաղլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թիւրիւփեան (Մարսէյլ), եւ բոլոր ազգականները ու բարեկամները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ որդւոյն, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 9-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 14, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի դերեզմանատունը։

ԱԽԱԳ ՇԱԲԱԹ
ԵՒ
ՉԱՏԻԿ

—o—

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱԽԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8-ին, Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ՝ ԱՌԱՔԵԼ ԱՐՔ· ԳԱ–ԼԱՁԵԱՆ։

Ուսնդուայ՝ *ժամը 16-ին։*

Խաւարում՝ 19·30-ին։

ԱԽԱԳ ՈՒՐԲԱԹ·–

Յիշատակ Զարչարանաց եւ Խաչելութեանն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17-ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Պատարագ՝ 10-ին, Ուսնդուայ՝ 16-ին, Խաւարում՝ 20·30-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·–

Թափօր Թաղման – *Սկիզբ ժամերգութեան՝ 16·30-ին։*

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ժամերգութիւն՝ 9-ին, Պատարագ՝ 10-ին, Ուսնդուայ՝ 16·30-ին, Խաւարում՝ 19·30-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·–

Կարգ Թաղման՝ 17-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ժամերգութիւն՝ 8-ին, Պատարագ՝ 11-ին, Ուսնդուայ՝ 17-ին։

Մասնակցութեամբ՝ Հայկ· դպրոցի աշակերտներու։

Խաւարում՝ 20-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·–

Ժամերգութիւն՝ 8·30-ին Կարգ Թաղման՝ 17·–ին։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ժամերգութիւն՝ 8·30-ին, Պատարագ՝ 10·30-ին, Ուսնդուայ՝ 16·30-ին, Խաւարում՝ 19·30-ին։

Կարգ Թաղման՝ 16·30-ին։

ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱՆ Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Մանուկներու Հաղորդութիւն՝ 9-ին, Պատարագ՝ 10-ին, Ուսնդուայ՝ 17-ին, Խաւարում՝ 20-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·–

Կարգ Թաղման՝ 17-ին։

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ·–

Փոքրիկներու Հաղորդութիւն ՍԷՆ-ԼՈՒ, Պատարագ՝ 10-ին։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ուսնդուայ՝ 17·30-ին, Խաւարում՝ 20·30։

ՈՒՐԲԱԹ· – ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻԹ

Կարգ Թաղման՝ 17·30-ին։

ՍԷՆ – ԼՈՒ ժամը՝ 18·30-ին։

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ժամը 9-ին փոքրիկներու Հաղորդութիւն, Ուսնդուայ՝ 17ին, Խաւարում 20ին։

ՈՒՐԲԱԹ·–

Կարգ Թաղման՝ 17-ին։

TERMINAL S. A.

MEUBLES, MATERIEL,
FOURNITURES
DE BUREAU ET INFORMATIQUE

Paris 15ème

RECHERCHE

COMPTABLE

Salaire annuel brut
minimum 60.000 ou + selon capacités et expériences

ADRESSER C.V.
AMYOT
Auditeurs et Conseils
Réf.: TH
6, *Rue Amyot*, 75005 - *PARIS*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան իրենց եղբայրներուն՝ Լեւոն եւ Տոքթ· Յակոբ Խուպէսէրեանի յիշատակին՝ 2000 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·–

Տիկին Վ· Դարբինեան 200 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին, ի յիշատակ իր *ամուսնոյն՝* նշան Դարբինեանի եւ *մօրն ու հօրը՝ Սաթենիկ եւ Ստեփան Տէր – Ղուկասեանի յիշատակին։*

×

Աբրահամ Մօրուճեանի *մահուան Ա· տարելիցին առթիւ, Շալճեան ընտանիքը* կը նուիրէ 50 Ֆ· «Ցառաջ»ի *բարգաւաճման։*

MARSEILLE, 18 AVRIL, 15h.30

DÉBAT
AVEC LES JEUNES

A l'invitation du Centre d'Enseignement de diffusion de la culture arménienne.

L'ORGANISATION

Terre et Culture

Répond aux questions des jeunes sur son action dans les domaines arméniens d'Iran du Nord.

FILM (Le Monastère de St. Thadée)
DISCUSSION

Maison pour tous Tivoli
66, cours Franklin Roosevelt,
Marseille — 5ème

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ուսնդուայ՝ ժամը 17·30-ին, Պատարագ՝ 18-ին։ Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
Խաւարում՝ 20·30-ին։

ՇԱԲԱԹ·–

Ժամը 17-ին՝ Մարգարէական թուղթերու ընթերցում, ժամը 18-ին՝ Ձրադալոյցի պատարագ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՕԱՄԱՐՏԻՆ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱԹԹԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԴՐ· ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ ՄԵԿՆՈՒՄԻ ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՊՐԻԼ 25 — ՄԱՅԻՍ 8

Արձանագրութիւնները՝ մինչեւ Ապրիլ 17 — Մէկ անձի համար 3450 Ֆ·

Դիմել՝

Mr. Simon Avdoyan
24, Ave. de Valdonne - 13013 Marseille
Tél.: (91) 70. 02. 33

S. Gazarian
40 bis, Rue Nungesser - 69150 Décines
Tél.: (16.78) 49. 55. 76

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԱՊՐԻԼ 24–Ի ՕԳԵԿՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Կը կազմակերպէ դասախօսութեան–բեկոյթ մը·–

« Ի՞ՆՉ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑ ՀԱՅ ՄԻՏՔԸ 1915–Ի ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

(Գրական, ազգային, քաղաքական, կրօն·, արուեստի մարզերուն մէջ)։։

Կը դասախօսեն՝

Շահան Քհնյ· Տէտէեան, Կարօ Փոլատեան, Ժիրայր Մխիճեան, Կարօ Յովսէփեան։

Ընթերցումներ՝ նահատակ գրագէտներու գործերէն)։

Եւ ցուցադրութիւն Փափազի « Հայկ· Ցեղասպանութիւն» Ֆիլմին։

Ուրբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 21-ին

Մուտքը ազատ է։

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.
3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.
du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août
— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

DISQUES VOGUE

No. 434001

LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR
d'ARA BARTEVIAN

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

Enregistrement intégral en 20 Parties — réalisé par RADIO FRANCE
150 Exécutants

Avec le concours de:
○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)
○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)

ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
Sous la direction de l'Auteur
DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique
durée 1 h. 40 m.

Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.
En vente chez l'Auteur; 14, Rue Petit Paris
Tél.: 208. 99. 22

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ուսնդուայ՝ 17-ին, Խաւարում՝ 20-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·–

Կարգ Թաղման՝ 17-ին։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ուսնդուայ՝ 16-ին, Խաւարում՝ 20-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·–

Կարգ Թաղման՝ 18-ին։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Պատարագ՝ 10-ին, Ուսնդուայ 16-ին, Խաւարում՝ 19·30-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·– Կարգ Թաղման՝ 17-ին։

ՎԱԼԱՆՍ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ·–

Ժամերգութիւն՝ 8-ին, Պատարագ՝ 12-ին, Ուսնդուայ՝ 18-ին, Խաւարում՝ 20·30-ին։

ՈՒՐԲԱԹ·– Կարգ Թաղման՝ 18-ին։

UGAB - JEUNES
OUVERTURES

Jeudi, 16 Avril, à 20h.30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*

Montage audio-visuel commenté « L'ARMENIE ET LES ARMENIENS EN ASIE AU 17e ET 18e SIECLES
avec NIL AGOPOFF

— Entrée libre —

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Ապրիլ 24-ին, Հայ Նախկին կամաւորներու եւ Թազմիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է արձարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը։ Ժամը 17·45-ին ծաղկեպսակի զետեղում, զինուորական նուագախումբ։

Ի ՆՊԱՍՏ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Շաբաթ, Մայիս 30

Խիթ Քաղաքապետարանի սրահը
Մասնակցութեամբ՝ ԱՆՐԻ ԹԱՇԱՆի ՄԱՐԹԻՆ ԵՈՐԿԱՆՑի եւ ՆԱԻԱՍԱՐԴ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի 75–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի մէջ
Մայիս 9, ժամը 20·30-ին
ՃԱՇ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
15
MERCREDI
15 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.887

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.887

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԸ ՐԸ

—o—

ՀԻՆԳԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԿԵԱՆ

Երկուշաբթի իրիկուն էր, որ եկան հինգ ականաւոր վայրկեան նախ եւ առաջ իրենք զիրենք ներկայացնելու: Ու այս պէս ամէն օր պիտի գան բացի զատկը – ան չարաթաւերջէն, մինչեւ Ապրիլ 24, համոզելու համար Ֆրանսացի քաղաքացին, որ ինք է միայն որ կրնայ Ֆրանսան փրկել: Առաջինն էր՝ Ժորժ Մառչէ, որ յանկարծական զատ նոյնիսկ թէ վիճա – կով՝ ինք նշանակուած ըլլայ առաջինը, ընտրապայքարը բացող հեռատեսիլին: Շեչտեց թէ իր դլխաւոր հեռանկարն է՝ պարտութեան մատնել Ժիսքար տ'Էսթէնը: Աւոր համար ժողովրդական չար – ժամ մը հարկաւոր է, որ իր չարու – նակութիւնը գտնէ ձախի միութեան մէջ եւ մինչեւ՝ ընկերվարական – համայ – նավարական կառավարութիւն մը:

Ետեն յաջորդեց Միշէլ Ցըպրէ, որ ըսաւ համոզել թէ միակ ճշմարտախօ – սն ինք է: Ճակատագրական ոչինչ կայ եւ երբ որ Գոլը եկած է ինք եղած է ա – ապինը իր նախարարապետերուն:

Ընկերվարական Միացեալ կուսակ – ցութիւնը (ՓԷ – Էս – Իւ) կը ներկայա – ցնէր Հիւկէթ Պուշարտօ, որ «հինգ փոքրիկ վայրկեանները» փորձեց օգտա – գործել առաւելագոյն չափով բացատրե – լու համար որ «ուրիշ բան՝ կարելի է», որ ներկայ վիճակը ճակատագրական չէ եւ ինք կը ներկայացնէ փոխարինում մը՝ ծերացած ձախի մը:

Հնութեան պաշտպան՝ Պրիս Լալոնտ, ուրախ էր որ էֆոլժէխօքները երկրորդ անգամն է, որ ներկայ են նախագահա – կան ընտրութիւններուն, իրենց կոչումն է քաղաքակրթութեան նոր ընտրութիւն մը առաջարկել:

Շիրաք նախընտրեց ինքզինքը ներկա – յացնել՝ ծաղումը, ասպարէզը եւ յուսա – խարութիւնը Ժիսքարէն որու զօրավիդ եղած էր 7 տարի առաջ, դարձած անոր նախարարապետը, բայց քաշուած երբ տեսած էր թէ այդ չէ քաղաքականու – թիւնը, որ պէտք է տարուի: Թեկնածու է, որովհետեւ եթէ չըլլար, Ֆրանսա – յիները միշտ նոյն ընտրութեան առջեւ պիտի գտնէին իրենք զիրենք՝ Ժիսքար կամ Միթերան, ինք եկած է, որպէսզի երրորդ ճամբայ մը ցոյց տայ:

Ալէքթ Լակիէյ կը խօսի աշխատաւոր – ներուն եւ աշխատաւորուհիներուն, ա – նոնց բանբերն է եւ խորհած է որ եթէ թեկնածու չըլլայ, նոյն ընտրութիւնը պիտի ունենան Ֆրանսացիները, քան ինչ որ ունէին 1974–ին:

Ֆ. Միթերան կ'ուզէ Ֆրանսան դուրս հանել քարոյական եւ նիւթական այն վիճակէն ուր կը գտնուի եւ ուր զայն դրած են այն անձերը եւ քաղաքականու – թիւնը որոնք կը ղեկավարեն եօթը տա – րիէ ի վեր: Եօթը տարին չատ է, կ'ըսէ Միթերան եւ ո՞վ կայ ձեր մէջ, որ չմը – տածէ թէ 14 տարին չատ – չատ կ'ըլլայ: Միշէլ Ռոքիւռ կը բերէ արմատական – ներուն ձայնը: Ժառանգորդն է ձախի քաղաքական աւանդութիւններուն եւ որովհետեւ կը հաւատայ ձախին, այդ իսկ պատճառով է որ կ'ուզէ փոխել ձախը: Նախավերջինն է՝ Ժիսքար: Կը յայ – տարէ սկիզբէն՝ միակն եմ որ ձեզ կը պատրաստեմ: Կը զարմանայ որ ինը թեկ – նածուներն ալ հակաժիսքար են (եթէ չըլ – լային, թեկնածու ըլլալու հարկ պիտի չըլլար արդէն) եւ իրեն դէմ եղած բո – լոր քննադատութիւնները կը նկատէ Ֆրանսացիներուն դէմ եղած քննադա – տութիւններ, անդամ մը եւս նոյնանա – լով երկրին հետ: Ուրեմն որոշած է պաշտպանել Ֆրանսացիները սուտ խոս – տումներուն, պատրանքներուն, ամբո – խավարութեան դէմ, որոնք պիտի սը – նանկացնէին Ֆրանսան:

Վերջին խօսքը կը պատկանէր Տիկին Մարի – Ֆրանս Կառոյի, որ ունեցած հինգ վայրկեանը օգտագործեց կարդա – լու համար նամակ մը, զոր ուղղած է չորս ամիս առաջ, Ժիսքար տ'Էսթէնի եւ ուր կը պարզէ թէ ինչո՞ւ դէմ է Ժիս – քարի վարած քաղաքականութեան:

«Իրիկուան այս այցելուները» դեռ պի – տի գան, ամէն մէկը ըսելու համար թէ սխալողը, թէ ստախօսը, թէ ամբոխա – վարը՝ միւսն է...:

Ամէն պարագայի մէջ երբ մարդ խոր – հի թէ ի՛նչ միլիոններ կը մսխեն «մեծ» որակուած թեկնածուները այս անհամ ընտրապայքարին համար, մինչ փոքրերը պէտք է մուրան քանի մը տող թերթի մը անկիւնը կամ քանի մը խօսք ձայն – հեռատեսիլէն, կարելի է նաեւ վրդովիլ երբ անդին այնքան անգործութիւն կայ:

—×—

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՈՒԶՈՂ ՉԿԱՑ

Զահլէի բնակչութիւնը անօթի է, սովը կը սպառնայ, Պէյրութ անդամալոյծ է թէեւ կրակը մեղմացած է եւ կը կարծը – ւի կայ Սուրիացիք այնքան զոհ են իրենց յաղթանակէն, որ կրնան քիչ մը չափա – ւոր դառնալ եւ համակերպիլ նստիլ – խօսելու:

Դիւանագիտական գետնին վրայ, Փը – րանսական նախաձեռնութիւնը կը բախի բոլորին մերժումին եւ Ֆրանսա կը ըս – տիպուի հրաժարիլ տաղնապը միջազ – գայնականացնելու իր ծրագրէն: Ներքին ճակատէն զատ, դուրսն ալ չատ կողմ – նակից չկայ: Դէմ ըլլալով հանդերձ, սուրիական նախաձեռնութեան Լիբանա – նի մէջ, արաբ երկիրները, մանաւանդ՝ Իրաք, Յորդանան եւ Եգիպտոս տրամա – դիր չեն իրենց հաւանութիւնը տալու նը –ման կարգադրութեան մը: Տեղւոյն վը – րայ ալ մահմետական յառաջդիմական – ները դէմ են մինչ սիւնին նախարարա – պետը՝ Ուազզան իր վերապահութիւնը յայտնած է Ֆրանսայի դեսպանին:

Երեքշաբթի առտու եթէ որոշ եռուզեռ կար արեւմտեան – Պէյրութ, արեւել – եան, քրիստոնեայ, կողմը, մեռած քա – ղաք մըն էր, հազիւ քանի մը խանութ, նպարեղէնի բաց եւլն.:

Միջազգային կարմիր Խաչը յայտնեց, թէ 3 միլիոն տոլարի պէտք ունի, օգնու – թեան հասնելու համար Լիբանանի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ դատախազները մահա – պատիժ պահանջած են 97 Փիւրտերու դէմ, որոնք մաս կը կազմեն 447 անդամ – ներուն քրտական անչատոզական շար – ժումի մը՝ Փիւրտիստանի ազատագրման կուսակցութեան եւ որոնց դատավա – րութիւնը սկսած է Երկուշաբթի օր: Ամ – բաստանագիրը կը պնդէ որ այդ կու – սակցութեան շարքայինները 243 հոգի սպաննած են 1978–էն ի վեր, որ «ժողո – վրդական դատարանները» ստեղծած են, «չարչարած» ապա «սպաննած» են իրենց զոհերը: Այս կուսակցութեան պատկա – նելու ամբաստանութեան տակ գտնուող 2331 հոգի բանտերու խորը իրենց դա – տավարութեան կը սպասեն...:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ», ՁԱՎԻՏ ՏԷՄԻՐ, ՌԵԿԸՆ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆՆԵՐ...

—o—

«Միլլիյէթ»ն է այս անգամ որ «շահե – կան» խորհրդածութիւններ կ'ընէ հայկ· ահաբեկչութեան մասին ու նաեւ թելադ – րանքները՝ անոնց որոնք «կը ֆաշլերեն այդ շարժումներու հեղինակները»:

×

«Քուրտիստակի Թուրք աշխատանքի կը – ցորդ Ճավիտ Տէմիրէլ դէմ կատարուած եղեռնագործը, թերեւս համաշխարհային հանրային կարծիքին առջեւ, ԱՄՆ–ի Նա – խագահին դէմ կատարուած մահափոր – ձին քով անկարեւոր նկատուած ըլլայ: Բայց անկեղծ ըլլալու համար, ըսենք որ Ճավիտ Տէմիրէլ դէմ կատարուած յար – ձակումը, որ թերեւս ունի Թուրք ժո – ղովուրդի անհատականութիւնն ու միաս – նականութիւնը, Ռէկընի դէպքէն չատ աւելի մեծ կարեւորութիւն պէտք է ու – նեցած ըլլայ:

«Երբ կը տեսնենք թէ Հայկական կազ – մակերպութիւնները այդ դէպքերուն պա – տասխանատուութեան տէր կ'ելլեն, կը խորհինք որ այս ու ասկէ առաջ կատար – ուած մահափորձերու դէպքերուն, Թուր – քիա առանձինն չի կրնար լուծում մը դտնել:

«Իբր խելագարութիւն կարելի է մօ – տենալ վերջին տարիներու ընթացքին կա – տարուած այս հայկական ահաբեկչու – թիւններուն, որոնց խորքին մէջ կը պառ – կի տգիտութիւնն ու ժամանակավրէպ ռադմավարութիւն մը:

«Այս ահաբեկումները, որոնք իրենց խորքին մէջ անցեալի պատկանող ար – եան դատ մը կը հետապնդեն ու մեր օ – րերուն հետ ոչ մէկ տրամաբան կապ ու – նին, Թուրքիոյ համար, ոչ թէ քաղա – քական հարց մը, այլ արտասահմանեան անկարեւոր դէպքեր են:

«Թուրքիա, չատ մօտ անցեալի մէջ, իր հողին վրայ ահաբեկչական ու անիշ – խանական չարժումներու դոյութիւնը ապրած երկիր մըն է:

«Այս չարժումները մեծապէս վնասե – ցին երկրին ռամկավար վարչաձեւին:

«Բայց, ի վերջոյ, Պետութիւնը կրցաւ յաղթահարել այդ ահաւոր անիշխանա – կանութիւնը եւ ահաբեկումը:

«Ոչ մէկը թող կասկած ունենայ, թէ աշխարհի որ անկիւնն ալ գտնուած ըլ – լան, Թուրքիա պիտի կարենայ գլուխ ել – լել այդ հայ ահաբեկչական կազմակեր – պութիւններուն հետ, որոնց մտային հա – ւասարակշռութենէն պէտք է կասկա – ծել:

«Մինչդեռ, հայկական ահաբեկչու – թեան մասին, Թուրքիայէ աւելի պէտք է մտահոգութիւն զգան Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Լիբանանի, Աւստրալիոյ նը – ման, Հայկական ահաբեկումներուն ի գործ դրուած միւս երկիրները:

«Հոլիվուտի «Արմենիըն Օպզերվէր»ը կամ Նիւ Եորքի «Արմինիըն Ռիփորթըր»ը գովասանքներ կը հիւսեն հայ ահաբե – կիչներու հասցէին եւ իսօնակութիւնը կը սառանձնեն այդ գաղտնի կազմակերպու – թիւններուն:

«Ֆրանսայի մէջ մամուլը, Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն դէմ կատարուած իւրաքանչիւր յարձակումէ անմիջապէս վերջ, սովորութիւն ըրած է «Հայկական Հարցի» մասին խենթ ու խելառ հրատա – րակութիւններ ընել:

«Լիբանան, որ ներքին պատերազմին պատճառաւ այլեւս ամբողջութեամբ կորսնցուցած է իր միասնականութիւնը, կարծես թէ ուրիշ ընելիք բան ունեցած չըլլար, իբրեւ կեդրոն կը ծառայէ այդ Հայ կազմակերպութիւններուն:

«Եթէ, աշխարհի 1980–ական թուական – ներուն դոյավիճակը հիմնուած պիտի ըլ – լայ ահաբեկիչներ հիւրասիրելու եւ զա – նոնք պաշտպանելու սկզբունքներուն վը – րայ, չատ բան պէտք է խորհիլ ուրեմն Ռէկընի դէմ կատարուած յարձակումին մասին ալ: Մեզմ մտազարի մը կողմէ Ռէկընի ուղղուած փամփուշտները, Ամե – րիկայի հանգստաւէտ պայմաններէն ներ – չընչուած զէնք կրելու ազատութենէն ուժ առացած են:

«Հայ ահաբեկիչները, Թուրքիոյ միայն դիւանագէտներուն է որ կը սպառնան: Բայց իրականութեան մէջ բուն սպառ – նալիքները ուղղուած կ'ըլլան այն երկիր – ներուն, որոնք կը քաջալերեն այդ շար – ժումներու հեղինակները:

Ուստի, Հայերով մանաւանդ պէտք է զգաստին ՍԻԱ–ի, ՔՒ. – կէ – Պէ–ի Բ. Շիխլի կամ ՄՈՍԱՏ–ի նման կազմա – կերպութիւնները»:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԵՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 7 – 9)

ՔՆԱՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացուած է նկարչուհի Քնարիկ Վարդանեանի անհատական ցու – ցահանդէսը, ուր ներկայացուած գործե – րուն մէջ կը գտնուին Պուլկարիոյ բնու – թիւնը, պատմութիւնը, կառոյցները ցո – ղացնող կառուցը, զորս կը դիտեն նաեւ Պուլկարները Սոֆիա կազմակերպը – ւելիք ցուցահանդէսի ընթացքին: Քնա – րիկ Վարդանեան քանի մը անդամ մաս – նակցած է Պլովդիւի միջազգային ցու – ցահանդէսներուն եւ արժանացած մը – ցանակներու: Ակէ առաջ ալ ան կտաւ – ներ ու գծանկարներ ստեղծած է Չեխոս – լովաքիա, Քուպա, Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Ճափոն եւ Սիցկափուր շրջա – պտոյտ կատարելու ընթացքին:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ

ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ

—o—

Ցաւով կ'իմանանք թէ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Սպրիլ 13–ին իր մահ – կանացուն կնքած է Տիկին Ցասմիկ Քիւթ – նէրեան:

Ողբացեալը ծնած էր Աւտափազար, 1906–ին եւ յաճախած տեղւոյն վարժա – րանը: Ցունաստանէն անցած է Ֆրանսա ուր ամուսնացած է Զարմայր Քիւթնէր – եանի հետ:

Տիկին Քիւթնէրեան գնահատելի գործու – նէութիւն ունեցած է ընդհանրապէս մեր հանրային կեանքին մէջ, եւ յաջորդաբար վարած է ուսուցչական պաշտօնները՝ Իսի, Պանէեօ, Սէն – Շամոն, Մարսէյլ եւայլն: Շուրջ տասը տարի վարած է Փարիզի եկեղեցւոյ քարտուղարութիւնը եւ 20 տարի է, 1961–էն ի վեր, կը վա – րէր Հ. Բ. Ը. Մ.ի քարտուղարի պաշ – տօնը: 1953–ին ալ կը հիմնէր Սօսի պա – րախումբը, որ այն տարիներուն թէ ե – զակի բնոյթ ունէր եւ ծառայեց իբրեւ խթան նմանօրինակ ձեռնարկներու:

Նկարագրով համեստ, Տիկին Քիւթ – նէրեան լուռ նուիրումով կատարած է միշտ իր աշխատանքը եւ այնքան քիչ զգալի կը զարձնէր իր ներկայութիւնը, որ հաւանաբար հիմա՝ զգալի դառնայ իր բացակայութիւնը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ՉԱՔՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

(12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1980–Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԱՌԱՋ)

Ի.– Ա.ՀԱՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

1980 *Սեպտ.* 12–ի *պետական* հարուածին նախօրեակին Թուրքիոյ մէջ ահաբեկչութիւնը *մեծ* ծաւալ մը ստացած էր: Երկրին մէջ *ան* նոր երեւոյթ մը չէր, սակայն վեր– ջին տարիներուն չատ աւելի զօրաւոր թափ մը առած է *ան*: Միջին հաշուով օրական 3–էն 4 քաղաքական ահաբեկում– ներ տեղի կ'ունենային եւ յաճախ այս թիւը կը հասնէր մինչեւ 8 – 10–ի: 1977ին անոնց զոհ գացած են 250 հոգի· 1978–ին այս թիւը կը բարձրանայ 1170–ի, իսկ 1979–ի միայն առաջին վեց ամիսներուն 602 սպանութիւններ տեղի ունեցած են: 1980–ի առաջին վեց ամիսներուն այդ թիւը անցած էր հազարը (1):

Սակայն, առհասարակ, որո՞նք են այս քաղաքական սպանութեանց թիրախ հան– դիսացողները, որոնց կողմէ կը կատար– ուին այս ահաբեկչութիւնները, եւ *ի՞նչ* նպատակ կը հետապնդեն անոնք:

Թուրքիոյ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային պայմաններուն նման պայ– մաններ ունեցող որեւէ երկրի մը մէջ կացութիւնը տարբեր չէր կրնար ըլլալ: *Ամէն* անգամ որ Թուրք ժողովուրդի լայն խաւերուն տնտեսական կացութիւնը կը վատթարանար, անոնց քաղաքական գի– տակցութեան ու մղած քաղաքական պայ– քարներուն զուգահեռ կը սաստկանային ոստիկանական ու բռնատիրական ճնշում– ները: Այս միջոցառումները չէին կրնար լուծել ստեղծուած տագնապը, քանի որ Թուրք չքաւոր դասակարգը յաճախ հա– ւատ կ'ընծայէր ձախակողմեան այնպիսի ուժի մը՝ ուր կարելի չէր չմբռնամնալ, յաճախ տարերային անկազմակերպ ձեւով: Երբեմն պատահած է որ դիւղացի– ներ ըմբոստացած են իրենց հողատէրե– րուն եւ աւատապետերուն դէմ ու զբա– ւած անոնց կալուածները, սակայն ոստի– կանութիւնն ու բանակը անմիջապէս մի– ջամտած են՝ բռնօրէն ճզմելով այդ շար– ժումները ու պաշտպանած են հարուստ հողատէրերու շահերը: Իշխանութիւն – ներու դիրքը նոյնը եղած է՝ ամէն ան– գամ, երբ Թուրք բանուորներ, իրենց պահանջները լսելի դարձնելու համար, գրաւած են իրենց գործատուները: 1980 Փետրուարին երբ Իզմիրի պետական երկ– րագործական «Թարիշ» գործատունը իր 10·000 բանուորներուն 5000–ը գործէ ար– ձակեց, անոնք որպէս բողոք գրաւեցին աշխատանոցը: Անմիջապէս, հազարաւոր դինուորներ, օժտուած զրահապատ կառ– քերով ու հետախուզական թռիռներու օ– ժանդակութեամբ, պաշարեցին աշխատա– նոցը ու ճզմեցին բանուորական ընդվզ– ումը՝ ձերբակալելով աւելի քան 1·500 բանուորներ: Իզմիրի այս դէպքին նման չատ մը դէպքեր, առաւել կամ նուազ տարողութեամբ, Թուրքիոյ մէջ կը պա– տահին քիչ մը ամէն տեղ, մանաւանդ հարտարարուեստական շրջաններու մէջ, ինչպէս՝ Պոլիս, Անդարա, Ատանա եւ Իզմիր:

Զօրումի դէպքերէն չուրջ չարաթ մը ետք Տէմիրէլ 10·000 հաշուող բանակ մը կը դրկէ Ֆաթսա՝ Սեւ ծովու եզերքը գտնուող 25·000 բնակչութեամբ քաղաք մը, «Պետութեան հեղինակութիւնը վե– րահաստատելու համար» հոն:

Ֆաթսա կը հանդիսանայ Ցեղափոխա– կան կոմիտէներու ամէնէն յաջող փոր– ձառութիւններէն մին: Ֆաթսայի քաղա· քապետը՝ Ֆիքրի Սէօնմէզ, արհեստով դերձակ, 1979 Հոկտեմբերի յեղափոխա– կան ընկերվարական «փլաթֆորմ»ի հի – ման վրայ ընտրուելէն ետք, գործակ – ցաբար տեղւոյն վրայ կազմուած ժողո– վրդային կոմիտէներու իւրաքանչիւր թաղի բնակիչներուն կողմէ, յաջողած էր շահիլ բնակչութեան համակրանքը: Նոյնիսկ իր հակառակորդները, ինչպէս «Արդարութիւն» կուսակցութեան տեղ – ւոյն ներկայացուցիչը, յայտարարած է· – «Ան 8 ամսուան մէջ Ֆաթսային հա – մար ըրաւ աւելի քան ինչ որ ըրին իր նախորդները 20 տարուան ընթացքին· ան աւելցուց քաղաքապետարանին եկամուտ – ը, կառուցանեց նոր ճամբաներ, տուր– քեր հաստատեց հարուստներու վրայ, փողոցները մաքրեց՝ աղբերէ եւ ցեխէ»: Ֆայնէհըլ Թայմզի համաձայն (22 – 7 – 1980) Ֆաթսայի մէջ ընդհանրապէս ա– մէն մարդ համաձայն է այն կարծիքին, որ բանակի ներխուժումի նախօրեակին, մինչ աջակողմեան մամուլը կը պատ – րաստէր հանրային կարծիքը բանակին ըլլար միջամտութեան մասին, տեղւոյն կուսակցական ղեկավարները, ըլլան ա– նոնք անդամ Ատալէթի, Հալքի կամ Սէ– լամէթի կը վստահեցնէին թէ Ֆաթսա չատ հանդարտ եւ խաղաղ էր եւ մտա – հոգիչ ոչինչ կար: Քաղաքապետ Սէօն – մէզ, ինչպէս նաեւ տեղւոյն բոլոր այլ թէ ճախ ղեկավարները կը հրաւիրեն վար · չապետ Տէմիրէլը, որ անձամբ գայ հաս– տատելու համար այս իրողութիւնը, սա– կայն Յուլիս 11–ին Տէմիրէլի հրահան – գով բանակը կը մտնէ Ֆաթսա առանց որեւէ դիմադրութեան հանդիպելու: Կը ձերբակալուին աւելի քան 400 հոգի, ո– րոնց մէջ քաղաքապետը, անոնք կ'ին – թարկուին ծանր հարցաքննութեան եւ չարչարանքներու: Կը հաղորդուի թէ ան դաչունահարուած եւ ծեծուած է եւ կը գտնուի մահաքունի մէջ պետա – կան սպանդանոցի մը մէջ:

Ապրուստի ազութեան, անգործութեան եւ հակաժողովրդային միջոցառումնե – րուն դէմ Թուրք յեղափոխական ուժերը ինչպէս «Տեվ – Եօլ» (Ցեղափոխական Ճամբայ), «Տեվ – Սօլ» (Ցեղափոխական Ձախ) եւ ուրիշներ կը ձեռնարկեն «Ցե – ղափոխական Կոմիտէներու» կազմումին, որոնք պիտի զբաղէին անտեսուած չերը – ջաններու եւ զանգուածներու առօրեայ հարցերով՝ ուսումնական, առողջապա – կան եւ նոյնիսկ պաշտպանութեան:

Այս կոմիտէներու յաջողութիւնը ան – հանգիստ կ'ընէր տիրող պահպանողական իշխանութիւններն ու փաշական կազմա – կերպութիւնները: Այս վերջիններս իշ – խանութեան մեղսակցութեամբ զբգռու– թիւններ եւ արիւնալի դէպքեր կը ստեղ– ծէին չատ օգտագործելով Սիւննիներու կրօնական տարակարծութիւնները Շիիներուն դէմ: Դէպքերու հետեւանքով չուրջ 30 հոգի կը սպաննուին· դիակներէն չատերը կը գտնուին խոշտանգուած եւ անդամահատ– ուած վիճակի մէջ:

Այս դէպքերը, անգամ մը եւս կը փաստեն որ, Թուրք յեղափոխութիւնը իր դասակարգային շահերը պաշտպանե – լու համար պատրաստ է ճզմելու որեւէ ժողովրդային կամ բանուորական չար – ժում: Ան այս նպատակին համար ի գործ կը դնէ կարելի բոլոր միջոցները, որքան ալ բիրտ ըլլան անոնք:

Նախ քան այս միջոցառումներու կի – րարկումը, 1952–ին Միացեալ – Նա – հանգներու նիւթական՝ օժանդակու – թեամբ կը հիմնուի «Թիւրք – Իշ»ը (Թուրք Արհեստաւորական Միութիւն – ներու Համադաշնակցութիւնը), որպէսզի անոր միջոցով սանձուին բանուորական դժգոհութիւնները ու ընդվզումները, սա– կայն ի զուր: 1960–ին, Բանակը՝ պե – տական հարուածով մը, վար կ'առնէ Մենտերէսի կառավարութիւնը, քանի որ ան իր բռնատիրական միջոցառումներով չէր կրցած դրամատիրական դասակար – դի շահերը պաշտպանել, եւ նպաստած էր ստեղծումին՝ ժողովրդային ընդհա – նուր եւ բուռն ընդդիմութեան մը՝ վար– չակարգին դէմ: 1961–ի սահմանադրու – թեամբ կը հաստատուին ժողովրդավա – րական կարգ մը օրէնքներ, ինչպէս՝ գործադուլի իրաւունքը, որ մինչ այդ դոյութիւն չունէր: Սակայն, մինչ տըն – տեսական տագնապը կը սրէր, միջ – սակարգային հակասութիւնները աւելի կը խորանային եւ բանուորական գան – դուածներու փոքրամասնութիւններու քաղաքական ու ազգային դիտակցութիւ– նը կը զարգանար: Պետութիւնը՝ իշխող դրամատիրական դասակարգի շահերը պաշտպանելու առաջադրանքին մէջ, գո– րաւոր տագնապներ կ'անցընէր: Ժողո – վրդավարական վարչաձեւի չապկիը այլ– եւս նեղ կուգար իրեն: Այս գծով, Թուր– քիոյ մեծագոյն դրամատէրերէն Շաքիր Սապանճի հետեւեալը կը յայտարարէր (2)· «Ժողովրդավարութեան հաչուեցու– ցակը չափազանց բարձր է: Այս գործա – դուլներով տնտեսութիւնը կ'անդամա – լուծուի: Եթէ մենք արժանաւոր կառա – վարութիւն մը ունենայինք, ան պիտի միջամտէր որ բանուորները չդրգռուէին գործատէրերու դէմ, բան մը՝ որ կը վնասէ երկրին...»: Սապանճի առանձինն չէր որ նման կարծիք մը ունէր: Մեծ էր թիւը այն թուրք դրամատէրերուն, ո– րոնք կը մտածէին թէ ժողովրդավարա – կան իշխանութեան շրջագիծի մը մէջ լ– րջենց չահերու վտանգումի պարագային՝ բաղձալի էր բռնատիրական վարչաձեւի մը հաստատումը: Արդէն 67 նահանգնե – րէն 20–ը պաշարման վիճակի մէջ էին: Վարչապետ Տէմիրէլ կը յայտարարէր (3)· 1979 Նոյեմբերին երբ ստանձնեցի երկրին դեկը, 38 նահանգներ պէտք ու – նէին պաշարման վիճակի հաստատումին, բայց միայն 19–ին մէջ է որ ի գործ դրուեցաւ ան»: Իսկ 1980–ի Փետրուարին ան կը յայտարարէր, թէ Թուրքիա պէտք ունէր պաշարման վիճակի ու բնական վիճակի մէջև դանուող դրութեան մը(4):

Մեվլուտ Պոզտէմիր տոքթորայի իր աւարտաճառին մէջ կը դրէ· – «Իշխա – նութիւնները հանդուրժեցին եւ նոյնիսկ պաշտպանեցին ծայրայեղ ազ փոքր խըմ– բակներու զարգացումը: Անոնց թոյլա – տրուեցաւ մարզուիլ զինուորատիպ բա – նակավայրերու մէջ ... ու անոնք նը – կատուեցան իբրեւ կարգապահական ու – ժերու կամաւոր օժանդակներ»: Բոլոր իրողութիւններն ու փաստերը ցոյց կու– տան եւ նոյնիսկ նախկին վարչապետ Է– ճեվիտ կ'ընդունի, որ ահաբեկչութեան հիմնական դերակատարներն են ծայրա – յեղ ազ տարրերը, որոնք անդամ – կամ համակիր են նախկին զինդապետ Ալփաս – լան Թուրքեշի Ազգային Շարժում կու – սակցութեան: Հակառակ անոր որ այս կուսակցութիւնը 1973–ի ընտրութիւննե – րուն չահեցաւ ձայներու 3,4%–ը միայն, Տէմիրէլ, 1975–ին, անոր նախագահին յանձնեց փոխ – վարչապետի պաշտօնը, զոր ան պահեց մինչեւ 1977: Թուրքեշ, այս առիթէն օգտուելով, ոստիկանու – թեան ու ապահովութեան ուժերու մէջ տեղաւորեց իր մարդոցմէ չատերը: «Լիմնըսթի Ինթերընէշընըլ» կազմակեր – պութեան 1977–ի Թուրքիոյ մասին հր – րատարակած տեղեկագրին համաձայն (5), կասկածէ վեր է որ սպանութիւն – ները կը կատարուին դլխաւորաբար Փա– շական «քոմանտօ»ներու կողմէ, որոնց զոհերը մեծ մասով ձախակողմեան ու – սանողներ են: 1978–ին 2000 հոգի ձեր – բակուած ծայրայեղականներու 1300–ը կը պատկանէին Փաշական կազմակեր – պութիւններու: Այսուհանդերձ Տէմիրէլ կը պնդէ, թէ ահաբեկչութեան պատաս – խանատուները «Մոսկուայի գործակալ – ներն» են ու եթէ աջակողմեան ահաբեկ– չութիւն դոյութիւն ունի, ան ալ ձախա– կողմեաններուն դէմ ինքնապաշտպանու – թեան բնական հակազդեցութիւն մըն է (6):

ԱՇԿ–ի եւ ընդհանրապէս Փաշիստնե – րու թիրախները նախապէս ձախակողմ – եան ուսանողներն ու դասատուներն էին: Սակայն անոնք հետզհետէ կ'ընդարձակեն իրենց գործունէութեան ծիրը կը սկսին ահաբեկել գործատան բանուորներ, թեր– թերու խմբագիրներ, փաստաբաններ, դատաւորներ եւ քաղաքապետներ: Երբ անոնց ոճիրները կը դառնան աչքա... եւ կը յառաջացնեն խոր ընդվզում՝ իշ– խանութիւնները կը ձերբակալեն անոնց մէկ ոմանք, բայց յաճախ անոնց ան– բանտին դռները բաց կը թողուն (7): Ա... աւելիներով բանտապահներու մեղսակ– ցութեամբ, անոնք կը խոշտանգեն ձախա... կողմեան բանտարկեալները կամ անոնց այցելութեան եկած փաստաբաններ: 1979–ի վերջերը, 3 – 6 հոգինոց ծայրա– յեղ ազ խմբակներ, Պոլսոյ մօտ, շրջա – նաւերէ ներս մտնելով՝ յարձակած են ժողովրդավար նկատուող «Ճումհուրի– յէթ» թերթի ընթերցողներուն վրայ եւ սպառնացած են «լուեցնել» այդ թերթի կարգացողները ու թերթին բազմաթիւ օրինակները ճմռթկելով ծովը թափած են (8): Թուրքեշէլ կուսակցութիւնը ար– ատահմանի մէջ կը զործակցի Փաշական այլ կազմակերպութիւններու հետ՝ ան– բեւելով տեղւոյն Թուրք ձախակողմեան– ները:

Այս Փաշական կազմակերպութիւննե – րուն ծնունդն ու զարգացումը կարելի վերագրել «Թիրքուլթեան» ան յատուկ բոլոր այն երկիրներուն, որոնց մէջ ի– խոզ դրամատիրութիւնը այլեւս չի կրց– նար քաղքենի ժողովրդավարութեան տ... վանիչին տակ չարունակել ժողովուրդ... չահագործումը: Օրինակներ չատ կան նշենք կարգ մը անուններ, Հարաւային Քորէա, Պրազիլիա, Չիլի, եւայլն:

×

Ը.– ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թուրքիոյ արհեստակցական կազմա – կերպութիւնները կը սկսին ծնունդ ա... նել 1940–ական թուականներուն: Մինչեւ 1947, Թուրքիոյ մէջ անոնց գոյութիւնը արգիլուած էր: 1961–էն առաջ այս կազ– մակերպութիւնները իրաւունք չունէին գործադուլ յայտարարելու կամ հաւաք– ական համաձայնութիւններ ստորագրե– լու եւ կամ քաղաքական որեւէ գործու– նէութիւն ցուցաբերելու: 1961–ի սահ– մանադրութեամբ, որ ի զօրու գործա... 1963–ին, վարչապետ Պիւլէնտ Էճեւիթ զօրով, արհեստակցական կազմակերպու– թիւնները ձեռք ձգեցին ժողովրդավա– կան որոշ իրաւունքներ, որոնց կարգին գործադուլի իրաւունքը:

Ներկայիս, Թուրքիոյ երկու հիմնա– կան աշխատաւորական համադաշնակ– ցութիւններն են՝ «Թիւրք Իշը» եւ «ԴԻՍԻՔ»ը: Առաջինը որ ճանչցուած «Ազգին» համադաշնակցութիւն, ինչպէ... վերը յիշեցինք, հիմնուեցաւ 1952–ին, ամերիկեան նիւթական օժանդակու– թեամբ: Ան այսօր կը հաշուէ մէկ միլիո– նէ աւելի գործաւորներ, որոնց մեծա– մասնութիւնը կ'աշխատի պետական ար– դիւնաբերութեան մէջ: Ան կը դաւանի անդր – կողմնակցական քաղաքականութիւն մը, ի... այլոց որպէս սկզբունք դաւանելով գոր– ծադուլ աշխատանքի ներդաշնակութեան ու խաղաղութիւն՝ համաձրելով աշխա– տանքն ու վարչութիւնը»: Այնպէս կը թուի, թէ ան չատ քիչ քաղաքական ազ– դեցութիւն ունի իր անդամներուն վրայ, որոնք յաճախ տարակարծիք են:

«Թիւրք Իշ»ի կողքին գտնուող «Ցեղա– փոխական Գործաւորներու Արհեստակ– ցական Կազմակերպութիւններու Համա– դաշնակցութիւնը» (Թրքերէնով կրճատ– ուած «ԴԻՍԻՔ») հակապատկերն է նա– խորդին, որմէ խզուեցաւ 1967–ին: Ի... անդամներու թիւով՝ «ԴԻՍԻՔ», որ պե– տական իշխանութիւններու կողմէ ա– ւորական կուսակցութեան, 1973–ին քաղաքական իշխանութեան վե– րադարձով ձախակողմեան այլեւս կու– սակցութիւններու երեսումը, որոշ ան– րոշութեան մատնելով Արհեստակցա... կան կազմակերպութիւնները ու ան...

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Վարչութեան հրաւէրով 15 օրուան այցելութիւն մը տուաւ Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի հայկական գաղութներուն: Խօսած է «Հայ Դատը լրբու լրաւունքի պիտակցութիւն եւ լրագործելի նպատակ» նիւթին շուրջ, ներկայացնելով Հայկ. Դատը իր բոլոր հանգամանքներով ու տուեալներով եւ հիմնաւորելով զայն պատմական, մշակութային, ազգային – ընկերային, քաղաքական ու գաղափարական տուեալներու վրայ, վաստար – կումներով եւ վկայութիւններով՝ հայ եւ օտար աղբիւրներէ:

×

Նոյն օրը, Մինաս Թէօլէօլեան այցելած է Ճայնասփիւռի «Կոմիտաս» հայկական հաղորդումներու կայանը, որուն վարիչը հարցազրոյց մը ունեցած է իրեն հետ՝ ազգային եւ հանրային հարցերու շուրջ:

×

Ցաջորդ օրը, առաւօտեան, Մինաս Թէօլէօլեան այցելած է Ներսէսեան Կրթ. Հիմնարկութեան ազգային վարժարանը: Կէսօրէ ետք մեկնած է Պուէնոս Այրէս:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Հայ Ուսում – նասիրաց Միութեան Կանանց Օժանդակ Մարմնի նախաձեռնութեամբ, Մարտ 21 – 23, Միութեան սրահին մէջ տեղի ու – նեցած է ձեռարուեստի ու նկարչութեան ցուցահանդէս մը, որուն մասնակցած են 77 հոգի ցուցադրուած են շուրջ 2000 գործեր, որոնցմէ մեծ մասը վաճառուած է:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Ռոստոմ» ազգային վար – ժարանի սրահին մէջ, Մարտ 12–ին, տե– ղի ունեցած է հանդատեան կոչուած վեց հայ ուսուցչուհիներու նուիրուած մե – ծարանքի երեկոյթը, կազմակերպու – թեամբ վարժարանի Ծնողական Խոր – հուրդին: Բացումը կատարած է դըպ – րոցի նախակրթարանի բաժնի տնօրէնու– հին՝ Տիկին Լմմա Ջաւադեան, անդրա – դառնալով մեծարեալներու տարիներու վաստակին եւ անոնց բարեմասնութիւն – ներուն: Խօսք առած է Մխչա Հայրապետ– եան եւ զրուատած մեծարեալ ուսուց – չուհիներու տարած աշխատանքները: Ողջոյնի խօսք արտասանած են նաեւ վարժարանի նախկին աշակերտուհիներէն մէկը եւ Հայ Ուսուցչաց Միութեան կող– մէ Սարօ Բաբումեան: Մեծարեալ ու – սուցչուհիներն են տիկիններ՝ Օժիկ Ցա– րութիւնեան, Գենոֆ Սարգսեան, Անժէլ Ազիզեան, Վարդուհի Ոսկանեան, օրիորդները՝ Լմմա Ցավհաննիսեան եւ Վարդուհի Մանասեան, որոնց անունով տիկին Գ. Սարգսեան շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք երեկոյթին համար, աւել– ցուցած է թէ միշտ պատրաստ են օգտա– կար հանդիսանալու դպրոցի տնօրէնու – թեան եւ Ծնողական Խորհուրդին: Վար – ժարանին երջանկութիւնը, զեկավարու – թեամբ Տիկին Ժենիկ Բաբումեանի, մեկ– նաբանած է քանի մը երգեր, որմէ ետք հանդատեան կոչուած ուսուցչուհինե – րուն տրուած են յիշատակի նուէր – ներ:

×

ՄՈՆԹԻՎԻՏԷՈՑԻ Ներսէսեան Կրթա – կան Հիմնարկութեան սրահին մէջ, Մարտ 22–ին, դասախօսութիւն մը տուած է Մի– նաս Թէօլէօլեան (Պոսթընէն), որ Ա.Բ – մենիա Մշակ· Ընկերակցութեան Կեդր·

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ

—o—

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան նա – խաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Իսկ – Լէ Մուլինոյի եւ Ալֆորվիլի պարի դպրոցներու երկու սեռէ Հայ Մանուկ – ներու, Ապրիլ 5–ին, պարի ցերեկոյթ մը կազմակերպուած էր, Ալֆորվիլի Լափիէտ սրահին մէջ, զեկավարութեամբ տա – ղանդաւոր պարուսոյց՝ Թիրայր Մատիլ– եանի:

Ընդարձակ սրահը լեցուած էր ծնողք – ներով եւ մօտիկ ու հեռաւոր արուար – ձաններէ եկած բարեկամներով:

Ցերեկոյթը բացաւ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան չնորհալի եւ ժրաջան տնօրէնուհին, Ցասմիկ Գեւոնեան, որ թէ Ֆրանսերէն, թէ հայերէն, մանրամաս – նեց օրուան յայտագիրը, ներկայացնե – լով աշակերտները եւ իրենց պարուսոյ – ցը: Ինչպէս յայտնեց ան, առաջին ան – գամն էր որ, եւրոպական հայահոծ քա – ղաքի մը բեմին վրայ պիտի պարէին եօթանասունէ աւելի մանուկներ: Աննա – խընթաց երեւոյթ մըն էր արդարեւ: Ա– պա, սկսաւ ցերեկոյթը: Նախ, սկսան պարել հայ փոքրիկներ· օտար հողի վը– րայ ծլած տունկեր···: Թխահեր, շի – կահեր, սեւաչուխ ու կապուտաչուխ թովուն ու սիրուն, որոնք իրենց կըշ – ռոյթով, եւ առոյգ ոտնահարումներով թնդացուցին բեմը:

Ապա, բեմ բարձրացան, նազելաճե՛մ դեռատի գեղչկուհիներ, հագած կարմիր կապոյտ եւ մանիշակագոյն զգեստներ, որոնք գոյնզգոյն թաշկինակները խաղցը – նելով օդին մէջ, իրենց մարմնի եւ թե–ւերու ճկունութեամբ, զգայնութեամբ եւ հարազատութեամբ, հմայեցին հան – դիսականները եւ խլեցին խանդավառ ծափեր:

Գեղեցիկ էր մանաւանդ վերջին տեսա– րանը, երբ մեծ ու փոքր եօթանասուն հայ մանուկներ, բեմ ելլելով միասին,

1980 Մարտ 14, էջ 3:

4·– Նոյնը, թիւ 19, 1980 Մարտ 1, էջ 4:

5·– «Ինթըրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն», Ցունուս ան Թրիբի, 1977, էջ 15:

6·– «Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք», 1980 Ցունուար, էջ 14:

7·– 1980 Մարտին, ՄՇԿի անդամ մը, ծայրայեղ աջ ուրիշ երկու բանտարկեալ– ներու ընկերակցութեամբ, կը փախի բանտէն: Երրորդ փախուստը կը հանդի – սանայ ասիկա (Պիւլըթէն տը Թիւրքի, թիւ, 20, 1980 Մարտ 14, էջ 7):

8·– Նոյնը, թիւ 6, 1979 Դեկտեմբեր 7, էջ 6:

(Շար· 7)

կը կատարէին վերջին տողանցքը: Փոք – րերը անհամբեր յառաջ նետուելով, հը– բաւէր կը կարդային իրարու եւ պարե – լով, մէկզմէկ կը գերազանցէին:

Իրապէս յուզիչ էր տեսարանը:

Բեմին վրայ շարուած հայորդիները, ժառանգորդներն էին այն սերունդին, որ արմատախիլ հայրենի հողէն, վաթ – սուն եւ հինգ տարի առաջ, հրաշքով ա– զատած եաթաղանէն, եկած ապաստա – նած էին Ֆրանսայի անծանօթ ափե – րուն···:

Պարախումբին կ'ընկերանար, փոք – րիկ, բայց, ինքնատիպ տաղանդով օժ – տուած նուագախումբը, որ թաւով, քանոնով, թմփուկով եւ ժիրայր Մա – տիւեանի հոգեխառն սրնգահարութեամբ,

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

վերապրեցուց ծանօթ եւ անծանօթ ժո – ղովրդական եղանակներ, ստեղծելով հարազատ մթնոլորտ եւ մեզ փոխադրե– լով հայրենի բնաշխարհ:

Կը շնորհաւորենք Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութեան անդամները եւ պարուսոյց ու երաժիշտ ժիրայր Մա– տիւեան, որ գուսանական արուեստով, հայ ոգին վառ կը պահէ նոր սերունդին սրտերուն մէջ···:

Թող չըսեն թէ արտասահմանի մէջ հայ ազգը կորաւ···: Մենք կ'ապրինք յաւիտեան, քանի հնչէ, մեր Մեծասքանչ Մայրենի լեզուն վարժարաններէն, եւ քանի լսուին հայրենի երգն ու պարը բե– մերէն···:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԿԻՆԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՑ

ժամանակը ուշ էր: Գիւղացիները լը– րնոյ վրաններէն, իսկ Ֆեռայիները իրենց զէրքերը քաշուեցան: Լեռը կարծես ձեռ– քը իր ճակատին տարած էր ու լինկած ծանր խոհումներու մէջ:

Մարգարի մասին լսած խօսքերէն յե – տոյ, Պետոյին այնպէս կը թուէր, որ այդ պիչերուան նշանաւոքի մը առիթով եղած ուրախութիւնը, պարը քակուած էր յանկարծ՝ ոսկէէ զեղեցիկ յուշունքի մը պէս եւ հասերը քարերու վրայ թա – փած:

– Ին քիւրտը, էն քիւրտը, – կը կրկնէր Աաքոն, երբ Պետոն կ'ըսէր, թէ պարէն յետոյ Մարգար ոչ ոքի հետ խօսած էր եւ հրացանը անութին տակ զլուխը կախ՝ դէրքերն իջած էր:

Ուշ առեն Սաքօ մօտեցաւ գիւղացինե– րու վրաններուն: Շատերը քնացած էին: Դայեկ Նուրխանի վրանին ճրագը կը վառէր միայն ու ջաղջեան Նաւոն՝ քա– րի մը վրայ առանձինն նստած՝ իր ծնկ – ները կը չփէր: Երկինքը թէեւ պարզկայ կապուտութիւն մը ունէր, եւ սակայն Նա– ւոյի ոտքերը վաղը անձրեւի նշաններ ցոյց կուտային:

Սաքօն պահ մը կանգ առաւ Նաւոյի մօտ, որ կարմրկեկի կռւիին ու Սպիտակ Ձիաւորին խօսքն ըրաւ: Ան երկար խո – սած էր կռուի ու յաղթանակի լուրի մա– սին լեռ հանող կարմրկեկի Բենոյին հետ: Լրաբերը մանրամասն պատմած էր իրեն, թէ ինչպէս Ձէչոտ Պօղոսը էշի վրայ նըս– տեցուցած են եւ զուռնի ձայնով տարած

են կախելու:

«Էդ լաւ է, լաւ», մտածեց Սաքօն· «ինչպէս կ'երեւի, Նաւօն լուր չունի ան– ցած զարձածէն: Գիւղացին ոչինչ պիտէ: Ան նոյնիսկ չի պիտեր Կարոյի լեռնէն վար իջնելը:

Նաւօն նկատեց, որ Սաքոյի ձայնին մէջ ան չէնութիւնը չկար ու հեռացաւ իր մօ– տէն, առանց խօսքի: Գիւղացուն համար Սաքոյի այդ երեւոյթը լաւ նշան չէր: Հոգ չէր, եթէ Սէլիմ պին պաշուն զօր – քերը լերան վրայ կրակ թափէին, միայն թէ չհատնէին Արջ Սաքոյի չէն կատակ – ները:

Սաքօն հեռացաւ: Եւ Նաւօն նոյնիսկ առիթը չունեցաւ հարցնելու·

– Ի՞նչ կայ, Սաքօ, վերջի պահուն թշնամին լուռ էր· չըլա՞յ որ զէշ լուրեր հասած են:

Սաքօն անհանգիստ էր· կ'ուզէր Մա – կարի զէրքն իջնել, նոյն իսկ հեռուէն ձայն տալ իր ձայնի չէն կատակով: Կ'ու– զէր խօսիլ անոր հետ ու ձայնին մէջ գտնել հին Մարգարը, հին տաճարէն դուրս եկող անոր ձայնին երանգը: Սա – քոյին այնպէս կը թուէր, որ հայկական հին ճարտարապետութիւնով չինուած տաճարը մամռապատ քարերով կռատուն է զարձած եւ հոն կապոյտ քարերով ծանր կուռքի մը պէս նստած է աշխար – հիկ կլինը՝ Սոման, իր լիք մարմնով:

Անտարակոյս, էն քիւրտին՝ Սաքոյին չինած խօսքերն են, որ խոշոր սեւ թեւի լայնութիւնով միջոցը լեցուցած էին:

Սաքօ դէպի Մարգարին զիրքը կը յա– ռաջանար, երբ տեսաւ ֆեռայիներէն Մանուկն ու Բարսեղը, որոնք դէպի Պըզ– կան քարերուն կողմը կ'իջնէին:

– Ո՞ւր, Սաքօ:

– Պահ մը Մարգարին մօտ իջնեմ, – ըսաւ Սաքօն ու նկատեց, որ Բարսեղի եւ Մանուկի մէջ աճապարանք մը կար· վա– րը կարծես ոճիր մը կը կատարուէր:

– Ի՞նչ կայ, Բարսեղ:

– Որ կ'ուզես Մարգարը տեսնել՝ մեզի հետ վար իջիր: Ան հիմա ուրիշ զիրքի – րու վրայ է, Սաքօ, – ըսաւ Բարսեղը:

Այո՛, այո՛, վարը բան մը կը կատար– ուէր, էնտեղ Պզկան քարերուն մօտ:

Սաքօ վար իջաւ Բարսեղին ու Մանու– կին հետ: Այնտեղ կային մի քանի սի – լուէթներ եւս, որոնք կը մօտենային ի– րարու, կը հեռանային իրարմէ:

– Աւքօ, – մութին մէջ ձայն տուաւ Բարսեղ:

– Հը՛շ, ձայն տուին սիլուէթները եւ Գարրիէլը դէպի իրենց կողմը եկաւ:

– Էնտեղ, էնտեղ, երկուքը հանդիպե – ցան իրարու ու միասին ծառերու կողմը շարունակեցան: Ա՛յ, չէ՞ք տեսներ· էնոնք են, ապառաժներէն վեր կ'ելլեն:

(Շար· 298)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւթնէրեան եւ զաւակը՝ Ստեփան, Այրի Տիկին Աստղիկ Փափազեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փափազեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Քլօտ Պար – Թելէմի եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ժագ Մարգարեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Ազարեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Սինալ Համբարձումեան (Պոլիս), Պ. Պետրոս Ազատեան (Մ. Նահանգներ), ինչպէս նաեւ՝ Ճօլօլեան, Քիւթնէրեան, Սուքիասեան, Մարտիկեան, Նիկողոսեան, Գալաֆեան եւ Պայրամեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՅԱՄՄԻԿ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Ճօլօլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 13–ին, Փարիզ։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Ուրբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 10·30–ին Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Պանեէօյի Քոմիւնալ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԼԻՈՆ – ՎԻԼԼԷՕՊԱՆ.– Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Թաղէոսեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Օհանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժագ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սէթ Մելքոնեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Պ· Զաւէն Մելքոնեան (Քրէմլէօ), Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Մելքոնեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Համբարձումեան և զաւակը (Կուանվիլ), Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Պօսիւ եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Պ· Վարդան Տէրտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սրբուհի Բրդուեան (Հալէպ), ինչպէս նաեւ՝ Օհանեան, Թաղէոսեան եւ Սուսիյը ընտանիքները դառն կսկիծով կը ծանուցանեն՝ իրենց մօր, զոքանչ – մօր, մեծ–մօր, մօրաքրոջ, հարսին, խնամիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Նաճարեան – Ամասիա)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Ապրիլ 11–ին։

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Ապրիլ 13, ժամը 10·30–ին, Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցին, ուր մարմինը ամփոփուեցաւ Վիլլէօրպանի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը։

COMMUNIQUE

L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE DE L'ARMEE FRANCAISE

Communique

Monsieur PAUL PIN, Conseiller Général des Hauts de Seine, Professeur de l'Université de Paris René Descartes, a le plaisir de vous faire savoir qu'un certain nombre de vos compatriotes ont vu leurs mérites honorés par Monsieur JACQUES CHIRAC, MAIRE DE PARIS qui leur a conféré les décorations suivantes qui seront remises officiellement, à l'HOTEL DE VILLE DE PARIS.

— *ECHELON VERMEIL*

Messieurs Mihran KEHYAYAN, Diran VOSGUERITCHIAN, Armand ZARPANELLIAN, Karabet TOLOMGIAN, Jean PAPAZIAN.

— *ECHELON ARGENT*

Messieurs Jean MADOYAN, Dzeron ASSADOURIAN, Guermès ALEXANIAN, Meguerditch TAVITIAN, Zakar TACHDJIAN, Souren KALFAYAN, Antoine BAGDIKIAN, Yervant NOUKOUJIKIAN.

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Jeudi, 16 Avril, à 20h.30

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

Montage audio-visuel commenté

« *L'ARMENIE ET LES ARMENIENS EN ASIE AU* 17e *ET* 18e *SIECLES*

avec NIL AGOPOFF

— *Entrée libre* —

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ.–

Ուրբաթ՝ ժամը 17·30–ին, Պատարագ՝ 18–ին։ Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

Խաւարում՝ 20·30–ին։

ՇԱԲԱԹ.–

Ժամը 17–ին՝ Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում, ժամը 18–ին՝ Ճրագալոյցի պատարագ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աշոտ Խահակեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տէլէմաք Գավէզեան փոխան ծաղկեպսակի՝ 300 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Նոյն տխուր առթիւ, Տիկին Աշոտ Խահակեանի յիշատակին, Տիկին Ռ· ըմթաճեան 100 Ֆ· կը նուիրէ Կապ· Խաչի Պանեէօյի մասնաճիւղին, եւ 100 Ֆ· «Ցառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Մաֆրիճէ Թորոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Այրի Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան կը նուիրէ 100 Ֆ· «Ցառաջ»ին, եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 200 Ֆ· Կապ· Խաչի Կայանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

Լ.Ա. ՍԷՅՆ.– Տիկին Վիքթորիա Կարա – պետեան, ի յիշատակ՝ Կարապետեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց եւ 1915–ի նահատակներուն, 1000 Ֆ· կը նուիրէ Սէն – Ռաֆայէլի Հանդստեան Տան (ըստանալ «Ցառաջ»էն) և 50 Ֆ· «Ցառաջ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԱՊՐԻԼ 24–Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

կը կազմակերպէ դասախօսութեան – ըեկոյթ մը.–

« ԻՆՉ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑ ՀԱՅ ՄԻՏՔԸ 1915–Ի ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

(Գրական, ազգային, քաղաքական, կրօն·, արուեստի մարզերուն մէջ)։։

կը դասախօսէ՝

Շահան Քհնյ· Տէտէեան, Կարօ Փոլատեան, Ժիրայր Մխիճեան, Կարօ Յովսէփեան։

Ընթերցումներ՝ նահատակ գրագէտներու գործերէն)։

Եւ ցուցադրութիւն Փափազի « Հայկ· Ցեղասպանութիւն» Ֆիլմին։

Ուրբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 21–ին

Մուտքը ազատ է։

ՎԱՐՑՈՒ Է

METRO VOLTAIRE

Մեծ սենեակ մը, երկու մեծ պատուհաններով, 3–րդ յարկ, պզտիկ խոհանոց մը եւ լուացարան (նախընտրաբար՝ ուսանողի մը)։

Հեռաձայնել իրիկունները, ժամը 7 – 8

355· 84· 70

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Պասմաճեան, իր սիրելի ամուսնոյն՝ Արամ Պասմաճեանի մահուան 9–րդ տարելիցին առթիւ 100 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

MARSEILLE, 18 AVRIL, 15h.30

DÉBAT AVEC LES JEUNES

A l'invitation du Centre d'Enseignement de diffusion de la culture arménienne.

L'ORGANISATION

Terre et Culture

Répond aux questions des jeunes sur son action dans les domaines arméniens d'Iran du Nord.

FILM (Le Monastère de St. Thadée)

DISCUSSION

Maison pour tous Tivoli

66, *cours Franklin Roosevelt,*

Marseille — 5ème

L'ASCENSION A

EREVAN

DU 21 AU 29 MAI

Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis

Accompagné par VAROUJAN SARKISSI AN

professionnels.

Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée

Imm. CIT - 7e étage

75749, Paris — Cedex 15

Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Tél.: (91) 95. 90. 12

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ՕՐԵՐԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԵԴՐ· ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ ՄԵԿՆՈՒՄԻ ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՊՐԻԼ 25 — ՄԱՅԻՍ 8

Արձանագրութիւնները՝ մինչեւ Ապրիլ 17 — Մէկ անձի համար 3450 Ֆ·

Դիմել՝

Mr. Simon Avdoyan
24, *Ave. de Valdonne* - 13013 *Marseille*
Tél.: (91) 70. 02. 33

S. Gazarian
40 *bis, Rue Nungesser* - 69150 *Décines*
Tél.: (16.78) 49. 55. 76

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

—o—

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ.–

Յիշատակ Զարչարանաց եւ խաչելութեանն Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17–ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Թափօր Թաղման – *Սկիզբ ժամերգութեան՝* 16·30–ին։

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Կարգ Թաղման՝ 17–ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Ժամերգութիւն՝ 8·30–ին կարգ Թաղման՝ 17·–ին։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Կարգ Թաղման՝ 16·30–ին։

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Կարգ Թաղման՝ 17–ին։

ՍԷՆ–ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՈՒՐԲԱԹ· – ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻԹ

Կարգ Թաղման՝ 17·30–ին։

Սէն – Լու ժամը՝ 18·30–ին։

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԹԱԴԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Կարգ Թաղման՝ 17–ին։

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս· ԿԱՐԱՊԵՏ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Կարգ Թաղման՝ 17–ին։

Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ.–

Կարգ Թաղման՝ 18–ին։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ.– *Կարգ Թաղման՝* 17–ին։

ՎԱԼԱՆՍ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ.– *Կարգ Թաղման՝* 18–ին։

MARSEILLE

COUPE DE PROVENCE

Quarts de Finale

HOMENETMEN — ARDZIV

contre

DIGNE (Club de 4e division)

Lundi, 20 Avril, à 15 h.

Stade de Manosque

Venez nombreux

pour encourager l'U.G.A. - ARDZIV

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահագդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6))
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանառութ	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծանուցով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թ· Վ· Ա·ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ դրուած թիւերը)։

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
16
JEUDI
16 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.888

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.888

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ ՊԵՏԵՐԸ ՏՐԱՄԱԴԻՐ ԵՆ ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ

Լիբանանեան ուժերու (քրիստոնեայ միացած քաղաքացիներ) հրամանատա – րը՝ Պէշիր Ճեմայէլ յայտարարած է թէ պատրաստ է նստիլ խօսելու Սուրիոյ հետ, լուծումի մը յանգելու համար: Քաթոլիկներու ձայնասիւռի կայանէն է որ Ճեմայէլ ըսած է. – «Ինչպէս մղե – ցինք մեզի պարտադրուած պատերազմը, ի վիճակի ենք խօսքի նստելու Սուրիա – ցիներուն հետ, զոր կը յարգենք եւ ո– րոնցմէ կը խնդրենք որ մեզ յարգեն: Ե– թէ խօսակցութիւնը մէկուն է լուծումի մը յանգելու, կ'ընդունինք խօսիլ»: Պէշիր Ճեմայէլ կը մերժէ սակայն առժամեայ լուծումները եւ կը պահանջէ տապնասին խնդիրի լուծումը: Ոչ զաշնակցութեան մը ստեղծումը կը նախատեսեն, ոչ կեդ– րոնացումը, ոչ ապակեդրոնացումը, այլ կ'ուզեն ազատ ըլլալ եւ այնատեն կ'ըսէ Պէշիր Ճեմայէլ՝ որ պատրաստ է նոր– ակրկին խօսելու Լիբանանի մահմեդական զինեալներուն հետ համակեցութեան մը մը գտնելու համար:

Ցեղոյն վրայ կրակը դադրած է եւ կեան սովորական դարձած, հոս ու հոն հրադադարի ծանուցումները կը չարունակ – ուին կամ հրադադար մը կ'իյնայ: Փորձ կ'ըլլայ համոզել Սուրիացիները, որ թոյլ տան Զահլէի վիրաւորներուն եւ մանուկներու պարպումը:

Քրիստոնեական դեռնի վրայ Ֆրան– սական առաջարկը «միջազգայնացման» ոչ մէկ կողմնակից գտած ըլլալով, Ֆը – րանսայի Արտաքին նախարարութենէն նշուած է որ այդ առաջարկը հիմակու– վայս մէկ կողմ դրուած է թէեւ ոչ վերջ– նապէս: Դամասկոսէն Ալժէ, արաբական ոչ երկիրներու մամուլը ծանրօրէն կը քննադատէ Ֆրանսական նախաձեռնու – թիւնը:

Երեքշաբթի օր սակայն միջադէպերը չեն դադրած եւ իսկական դրդռուքիւն կը կայ, որ պատահած է ցերեկին երբ Նորհրդարանին նախագահը նիստի հրա– ւիրած էր երեսփոխան եւ նախարար: Բակին մէջ հրադադար մը կը պայթէր եւ նիստը կ'ընդհատուէր բայց 20 երես– փոխան եւ 4 նախարար չէին կրնար մեկ– նիլ հրացանաճգռտութիւն մը արդելք հան – դիսանալով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՏՔԱՐԻ 6. օրը, իրիկունը հեռատեսիլէն իրենց դառը պաշտպանե – ցին Միշել Տըպրէ եւ Ժորժ Մառէշ «օպ– ձականներով»: Տըպրէ գահուկի նախկին պրոյնուէի մը բերած էր՝ Մարիէլ Նազել, որու քիչ մը հասարակ ոճը եւ մարզական ելոյթը հաւանաբար չատ դադատած չըլլան անոր, որ կ'ուզէ փըր– կարար նաւապետն ըլլալ Ֆրանսայի եւ անկարելի չէ խորհիլ թէ եթէ հարկ ըլ – լար այս երկուքին միջեւ ընտրել՝ Մառէշ դասական հաւանականութիւն կ'ունենար նոյնիսկ հակահամայնավարներու ձայնե– րը ժողվելու...: Միւս կողմէ ձայնա – փիւնէրէն թէ զանազան բեմերէն բոլոր թեկնածուները կը կրկնէին իրենց խոս – տումները, մէկու համոզելու համար թէ փորձանքը՝ միւսն է»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երթուղարձի (նաւէթ) պերանաւը վերադարձաւ որոշուած տե– ղը, որոշուած ժամուն, հիացում պատ– ճառող ճշդրտութեամբ մը: Ֆրանսական ժամով, 20·22–ին է որ Գոլումպիա ի– ջաւ օդանաւի մը նման, վերջին կէս ժամ–

ՔԱՏԱՓԻ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Լիբիոյ գեկավարը ճառ մը խօսած է առջի օր (Ապրիլ 11) «ուսանողներու հա– մաշխարհային միութեան» 5–րդ տարե – դարձին առթիւ եւ անդրադարձած փոք – րամասնութիւններու իրաւունքներուն, որոնց մասին չէչած է.–

Երկու տեսակ փոքրամասնութիւն կայ, անոնք որոնք ազգային բնոյթ չունին բայց եւ այնպէս իրենց իրաւունքները պէտք չէ ոտնակոխուին ու կան նաեւ ազգային փոքրամասնութիւններ, ինչ – պէս Քիւրտերը, որոնք Մէջին – Արեւել– քի գլխու ցաւերէն են եւ իրենց չարժու– մը յեղափոխութիւններու եւ պատերազմ– ներու ա ռ ի թ կուտայ միշտ: Պէտք է ճանչնալ անոնց ինքնորոշ – ման իրաւունքը: Նոյնն է պարագան Հա– յերուն, այնքան ատեն որ այս փոքրա – մասնութիւնները չեն հաւաքուած իրենց հայրենիքին մէջ և այնքան ատեն որ իրենց հողերը չեն վերամիացուած, այս խըն – դիրները պիտի չարունակուին:

Այս լուրը, զոր կը հաղորդէր լիբիա – կան մամուլի ժանտ գործակալութիւնը, արձագանգ գտած էր նաեւ Ապրիլ 13–ի, արաբական Ալ Անուար օրաթերթին մէջ: (Տես՝ այս մասին մեր աշխատակից՝ Պ. Թերզեանի խորհրդածութիւնները):

———×———

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԱՏԱՓԻԻ ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ

———o———

Լիբիոյ նախագահ Մուամմար Քատա – ֆիի դիրքորոշումը ի նպաստ Հայերու հողային իրաւունքներուն ու Քիւրտերու ինքնորոշման, ուշադրութեան արժա – նի է:

1 Սեպտեմբեր 1969–ի հանրապետական յեղաշրջումէն ասդին, Լիբիա հետեւո – ղական կերպով կը չարունակէ քաղաքա – կանութիւն մը, որ թէպէտ ինքնատիպ, սակայն եւ այնպէս զինք աստիճանաբար հասցուցած է հարաւ – մերձերկրական – եան ու հիւսիս – ափրիկեան գլխաւոր ուժերէն մէկուն մակարդակին:

Լիբիոյ այս նոր դիրքորոշումը հետա – քրքրական է մանաւանդ եթէ նկատի առ– նենք այս երկրի յարաբերութիւնները Թուրքիոյ ու Նորհրդային Միութեան հետ:

Թուրք – լիբիական յարաբերութիւն – ները չատ դէչ վիճակին մէջ են 1980, Սեպտեմբեր 12–ի զինուորական պետա – կան հարուածէն ետք, որ առաւել եւս սերտացուց Անգարայի կապերը Աթլանտ– եան Ուխտի երկիրներուն հետ՝ ու դըլ – խաւորաբար Ամերիկայի: Նման զարգա– ցում մը չի կրնար հաճելի եղած ըլլալ Քատաֆիի համար: Այս անկիւնէն տես – նուած քրտական ու հայկական հարցե –

———————

ուան ընթացքին արագութիւնը իջեցնե – լով 28 հազարէն 350 քիլոմեթրի ժամա – կան: Ամերիկեան այս «յաղթանակը» ար– ժած է սակայն 50 միլիառ ներկայ Ֆը – րանք...:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ընկերութիւնները ո– րոշեցին սակերու զեղչ ընել «կեանքի – ապահովագրութեանց» վրայ, այն յա – ճախորդներուն, որոնք չեն ծխեր...: 15% անոնց որոնք կամ բնաւ չեն ծխած կամ տասը տարիէ չեն ծխեր եւ 10% ա– նոնց որոնք տարի մըն է չեն ծխեր: Ա– այժմ թեկնածուները պիտի երդում ընեն պատուոյ վրայ բայց քննութիւններ ալ կարելի են...:

ՔԼՊՔԻ (Քանատա) գաւառական ըն– րութիւններուն մեծ յաղթողն է Ռընէ Լըվէսք, որու կուսակցութիւնը 122–ի վրայ 80 աթոռ չահեցաւ Նորհրդարանը եւ միայն 42 աթոռ առաւ իր հակառա – կորդը՝ Ազատական կուսակցութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԾԱՏՈՒՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 7 – 9)

ՍՊԱՐՏԱԿ – ԱՐԱՐԱՏ ԵՒ ԴԻՆԱՄՕ (ՄՈՍԿՈՒԱ) – ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԵՐԸ (*)

Ոտնաձնդակի խորհրդային 44–րդ ա– խոյենութեան մրցաշարքին, «Արարատ» Մոսկուայի մէջ ունեցած է երկու հան – դիպումները, մէկը «Սպարտակ»ի, միւսը՝ «Դինամօ»ի հետ: Առաջին հանդիպումին Երեւանցիները քանի մը հնարաւորու – թիւններ ունեցած են կոլ նշանակելու, սակայն անոնց հարուածները կարելի չէ եղած արդիւնաւորել: Մոսկուացիներու գրոհները երեք անգամ վերջ գտած են «Արարատ»ի բերդի գրաւումով, անոր պաշտպանութեան գլխի խաղացողներու եւ բերդապահին ինքնավստահութեան պակասին հետեւանքով:

«Դինամօ»ի հետ իրենց հանդիպումի ընթացքին «Արարատ»ի տղաքը աւելի վստահ եւ կորովի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ Նորէն Յովհաննիս – եան, Աշոտ Խաչատրեան ու Աշոտ Սա – հակեան քանի մը առիթներ ունեցած են կոլ նշանակելու, սակայն ապարդիւն: Խաղը վերջ գտած է 0 – 0 արդիւնքով: Ներկայիս, դասաւորման գլուխը կը գըտնուի «Սպարտակ» 6 կէտով, որուն կը հետեւի կիեւի «Դինամօ»ն 5 կէտով: «Ա– րարատ» 3 կէտով կը գրաւէ 13–րդ տեղը:

(*) Խաղերուն արդիւնքները տուած էինք «Ցառաջ» Ապրիլ 7–ի եւ 9–ի թիւե– րով:

———————

րու որդեգրումը Մուամմար Քատաֆիի կողմէ անբացատրելի չէ ուրեմն: Նուա – զագոյնը որ կարելի է ըսել այն է, որ Լիբիոյ առաջնորդին այս նոր քայլին հե– տեւանքով կապերու առաւել վատթարա– ցում ու հաւանաբար խզում ակնկալելի է երկու երկիրներուն միջեւ:

Գնդ. Քատաֆիի յայտարարութիւնը նուազ ուղղուած կը թուի ըլլալ Իրանի, Իրաքի կամ Սուրիոյ դէմ: Այս երկիր – ներուն մէջ ալ Քիւրտեր կ'ապրին: Բայց Քատաֆիի յատկանշական կերպով կապ կը հաստատէ հայկական ու քրտական հարցերու միջեւ, ցոյց տալով թէ ո՞ւր կը գտնուի իրեն համար ինդրին աշխար– հագրական դեռինը:

Միւս կողմէ, Լիբիոյ կապերը Նորհր – դային Միութեան հետ անընդհատ սեր – տացման հունին մէջ կը գտնուին 1975–էն ի վեր, բոլոր գեռիններուն վրայ, տըն– տեսական, քաղաքական, զինուորական ու նոյնիսկ հիւլէական մարզերէն ներս: Այս կապերուն խորութիւնը նկատի առ – նելով, դժուար է երեւակայել, որ Նոր– հրդային Միութիւնը ուղղակի հետա – քրքրող հարցերու նկատմամբ՝ ինչպէ – սին են հայկական ու քրտական հարցե – րը, նախագահ Քատաֆի դիրք ճշդէ առանց նախապէս խորհրդակցած ըլլա – լու կամ նուազագոյնը առանց նախապէս հասկցած ըլլալու իր ամենամեծ դաշնա – կիցին կեցուածքը:

Ի՞նչպէս պէտք է մեկնաբանել ուրեմն Լիբիոյ նախագահին այս քայլը. ընդհա– նուր նախադիծի մը ծիրէն ներս ինկող յայտարարութի՞ւն սերտօրէն կապուած խորհրդային նոր քաղաքականութեան մը Թուրքիոյ նկատմամբ, թէ պարզապէս ճնշումի միջոց մը Անգարայի վրայ, որ բանակցութեան մը պատեհ առիթով կըր– նայ որպէս քարտ գործածուիլ Թրիփոլիի կողմէ:

Եզրակացութիւնը դժուար է:

Առ այժմ պէտք է արձանագրել լիբիա– կան նախաձեռնութեան դրական երեսը՝ ու հետեւիլ աչալուրջ ուղղութեամբ:

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

Քիւրտերը եւ Քաղաքական Ապաստանը

———o———

Քառասուն Թրքահպատակ Քիւրտեր ամիս մըն է ողբերգական կացութեան մը մատնուած են Ժընեւ, ուր զուիցերական իշխանութիւնները մերժած են ընթացք տալ քաղաքական ապաստանի իրենց դի – մումին:

Հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը գրաւելու միտումով, ասոնք գրաւած էին Ο – Վիվի բողոքական առաջնորդա– րանը եւ քանի մը օր ալ կամաւոր ծոմի դիմած, բայց զուիցերական կառավա – րութեան համար, ասոնք աւելի աչքա – տանք փնտռելու եկած են եւ քաղաքա – կան դաղթական չեն: Այդ խակ պատճա – ռով այս Քիւրտերը կոչ մը ըրած են իշ– խանութիւններուն, ուր կ'ըսեն ի մէջ այ– լոց. – «Կը բացատրենք ինչ որ Թուրք Հանրապետութիւնը կը մերժէ ընդունել՝ գոյութիւնն ու ազատութիւնը քիւրտ ազ– գին: Կ'ըսենք նաեւ թէ այսօր՝ ժողովրդ– ավարութիւն չկայ Թուրքիոյ մէջ: Դէմ ենք յարատեւ պայքարին կրօնական փոք– րամասնութեանց դէմ եւ կողմնակից ենք մարդոց ազատութեանց: Ատկէ է որ, Մարտ 4–ին, որոշեցինք խաղաղօրէն ե– կեղեցի մը գրաւել: Պատճառն այն է որ մեզի հրահանգուեցաւ վերջնապէս մեկ – նիլ Զուիցերիայէն Մարտ 15–ին ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ: Եկեղեցի գրա – ւելով նաեւ կամաւոր ծոմի ձեռնարկե – ցինք, զոր դադրեցուցինք 3–րդ օրը: Ո– րոշեցինք ահազանգ հնչեցնել մամուլին եւ ձայն – հեռատեսիլին մօտ, որովհե – տեւ ինչ որ Թուրք մամուլը կը գրէ մեր մասին յատկանշական է»:

Ու օրինակները կը բերեն «Հիւրրիյէ – Թ»էն (Մարտ 7) եւ «Թէրճիւման»էն եւ կ'եզրակացնեն թէ անլոյծ այս կացու – թեան դէմ յանդիման, իրենցմէ ոմանք հետեւեալ լուծումները կը նախատեսեն.–

Ա) Իրենք զիրենք կախել

Բ) Իրենց վրայ պենզին թափել եւ հըր– կիզուիլ

Գ) Ցմահ կամաւոր ծոմ բռնել:

Կը չեչտեն, որ պլըֆ չէ ինչ որ կ'ընեն, քանի որ իրենցմէ ոչ ոք կրնայ մարքէն անցընել չարչարանքի տակ մեռնիլ, հաշ– մանդամ մնալ կամ փտիլ բանտերուն մէջ:

Ապրիլ 10–ի Թրիպիւն տը ժընեւը բա – ւական երկար կը ծանրանայ այս հարցին վրայ: Կ'ըսէ՝ Պերնէն բացասական առա– ջին որոշում մը տրուած է թէեւ դատա– կան դիմումի (ռըֆուտ) կարելիութիւն կայ բայց այդ որոշումը աւելի անելի մատնած է Քիւրտերը եւ ոմանց հոգե – կան վիճակը այնքան ծանրացած է որ Ժընեւի կրօնական իշխանութիւնները ակէր կանգնած են եւ փաստաբան մը բռնած, որպէսզի իշխանութիւնները ա– պահովութիւն տան, որ որեւէ պարա – դայի մէջ, այս Քիւրտերը Թուրքիա չեն ղրկուիր: Փաստաբանը նամակ մը ուղ – ղած է Ժընեւի նահանգի արդարութեան նախագահին: Հոն կը յիշէ, որ 17 տա – րեկան երիտասարդ մը մերժում ստա – ցած է եւ տղան յուսահատած է ինչպէս իր ընկերները: Ասոր կը յաջորդեն այլ սրտաճմլիկ պարագաներ մինչ Պերն կը վստահեցնէ որ Զուիցերիա միշտ կը յարգէ իրաւունքը բայց ենթականերուն մեծ մասը չի լրացներ քաղաքական ա– պաստանի իրաւունքի պայմանները եւ թէ չատեր պարզապէս իրենց տնտեսա – կան վիճակը բարելաւելու համար է, որ եկած են:

Հարցը դեռ առկախ կը մնայ:

ՎԱՂԱՆՑԻ ԵՐԻԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՕՖՏՈՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վաղանցի երիասարդական օֆտորի կազմակերպության հայտարարության համաձայն՝ 1963 թվականի հունվարի 21-ին կազմակերպվելիք ընդհանուր ժողովում օրակարգային հարցեր են՝

ա) Կազմակերպության տարեկան հաշվետվություն։

բ) Կազմակերպության վարչության և ստուգիչ հանձնաժողովի ընտրություններ։

գ) Կազմակերպության անդամավճարների չափի որոշում։

դ) Ընթացիկ հարցեր։

Ժողովը կկայանա ժամը 19-ին։

Ժողովին մասնակցելու իրավունք ունեն կազմակերպության անդամները։

Վարչության նախագահ՝ Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Քարտուղար՝ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՎԱՂԱՆՑԻ ԵՐԻԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՕՖՏՈՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վաղանցի երիասարդական օֆտորի կազմակերպության հայտարարության համաձայն՝ 1963 թվականի հունվարի 21-ին կազմակերպվելիք ընդհանուր ժողովում օրակարգային հարցեր են՝

ա) Կազմակերպության տարեկան հաշվետվություն։

բ) Կազմակերպության վարչության և ստուգիչ հանձնաժողովի ընտրություններ։

գ) Կազմակերպության անդամավճարների չափի որոշում։

դ) Ընթացիկ հարցեր։

Ժողովը կկայանա ժամը 19-ին։

Ժողովին մասնակցելու իրավունք ունեն կազմակերպության անդամները։

Վարչության նախագահ՝ Ա. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Քարտուղար՝ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԿԳՆ Գ. Նժդեհի անվան Վայոց ձորի պետական մանկավարժական ինստիտուտը հրապարակում է 1963 թվականի հունվարի 26-ին կայանալիք ինստիտուտի ուսանողների ձմեռային սպորտային տոնակատարության մասին։

Տոնակատարության ծրագրով նախատեսված են՝ դահուկային մրցումներ, ֆիզկուլտուրային խմբերգությունների մրցույթ, ֆիզկուլտուրային տոնի ժողով, ինչպես նաև ուսանողական ուրախ ներկայացում։

Տոնակատարության ծրագրի մանրամասները կհրապարակվեն առանձին։

Ինստիտուտի ռեկտորատ

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԿԳՆ Գ. Նժդեհի անվան Վայոց ձորի պետական մանկավարժական ինստիտուտը հրապարակում է 1963 թվականի հունվարի 26-ին կայանալիք ինստիտուտի ուսանողների ձմեռային սպորտային տոնակատարության մասին։

Տոնակատարության ծրագրով նախատեսված են՝ դահուկային մրցումներ, ֆիզկուլտուրային խմբերգությունների մրցույթ, ֆիզկուլտուրային տոնի ժողով, ինչպես նաև ուսանողական ուրախ ներկայացում։

Տոնակատարության ծրագրի մանրամասները կհրապարակվեն առանձին։

Ինստիտուտի ռեկտորատ

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

«Ես իմ սրտի խորքում ծածկած,
Հնամարմնիս էջց մեջ չտեսած,
Ինչ-որ հեռու ծագում եմ զգում,
Ինչ-որ անուն կորած ցավում։
Ինչ-որ ուրիշ, ինչ-որ ուրիշ
Ես իմ մեջ եմ ինձանից հիշ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՐՎԵՍՏԱՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

= ՀԱՇՎԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ =

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ԺՈՂՈՎՐԴԻ

ՀԱՏՈՒԿ ՀԱՇՎԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

1962 ԹՎԱԿԱՆԻ

Նաքօն նոսա ելիս սկսաւ ինձ ըսել.

– Ես ուզեցի ձեր հետ խօսիլ, որովհետեւ ձեր ընկերները ինձ ըսին, թէ դուք ամենէն լաւ գիտէք ամէն բան։ Ես ալ ուզեցի ձեզ հարցնել, թէ ինչո՞ւ համար Ալիքսանդր Ալիքսանդրովիչ Ռոմանովը ինձ ազատ արձակեց։ Ես ինքս չեմ հասկնար։ Ես ինքս ալ չեմ գիտեր, թէ ինչո՞ւ համար ես ազատ արձակուեցայ

Հ. Բ. Ը. Մ.–ի կեդր. վարչութիւնը, վարիչ Մարմինը՝ Լօզան, Ֆրանսայի Շրջ. Ցանճնախումբը, բոլոր մասնաճիւղերը, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց կազմակերպութիւնները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն Միութեան Փարիզի կեդր. Դրասենեակի տարիներու վաստակաւոր եւ սիրուած քարտուղարուհի՝

Այրի Տիկին ՑԱՄԻԿ ՔԻՒՐԹՆԷՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Ձօլօլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 13–ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Փարիզ:

Ցուզարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Ուրբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 10·30–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Պանեէօլի Քոմիւնալ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն եւ Միութեան անդամներէն՝ ներկայ գտնուիլ հուսկ յարգանքի այս արարողութեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անահիկ Փափազեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին, ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Փափազեանի մահուան 7–րդ տարելիցին եւ տալով՝ Տիկին Էլիզ Քէօսէեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Տիկին Մեսրուիի Յարութիւնեանի մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին:

×

Այրի Տիկին Մաթրուհի Էշէնեանի (Պոլիս մեռած) մահուան տխուր առթիւով, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան կը նուիրեն՝ 50 Ֆ. Կապ. Խաչին եւ 50 Ֆ. Կարմիր Խաչի Կայանին (ստանալ «Ծառայ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամը 11–ին Պատարագ, զոր կը մատուցանէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
Մեռելոց: ժամը 11–ին՝ Հոգեհանգստեան Պատարագ:

×

ՎԻԷՆ.–
Ճրագալոյց Ս. Զատկի:
Ապրիլ 18, ժամը 20–ին Պատարագ կը մատուցուի Ս. Թէոդորոսի մատուռը:
Chapelle St. Théodore
Place St. Paul — VIENNE

×

ԼԻՈՆ.–
ԶԱՏԻԿ:
Ապրիլ 19, առաւօտեան ժամը 10–ին Ճաշնաւոր Պատարագ կը մատուցուի Ժողովրդապետուեան մատուռը:
87, *Rue Tronchet — LYON*

ՄԳՈՍՏՕՆԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ՝ 1915–ի Մեծ Եղեռնի Ցուշարձանի Ցանճնախումբին.–

Կիրակի, Ապրիլ 19

Կիրակի առաւօտ՝ Հոգեհանգստեան Պատարագ Տէսինի Հայոց Եկեղեցին: Ցետ պատարագի մասնաւոր թափօրով մեկնում եկեղեցիէն, եւ ժամը ճիշդ 12–ին ծաղկեպսակի զետեղում՝ Ցուշարձանին վրայ

Place de la Libération - DECINES

Ներկայ կ'ըլլայ Հոգեշնորհ Տ. Յովհաննէս Արքեպիսկոպոս՝ Պ. Ժան Քուրբէն: Կը խօսի՝ տեղւոյս քաղաքապետ՝ Պ. Փիէռ Մուրէն:

Հայերէն յարգանքի խօսք՝ Ցուշարձանի Ցանճնախումբի կողմէ:

Ծանօթութիւն.– Այս տարուան բացառիկ պայմանները կը տիպեն՝ Ապրիլ 19–ին տօնել Սգատօնը:

ԱԽԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

—o—

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ.– Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 4·30–ին:
Ճրագալոյցի Պատարագ՝ 5·30–ին:
Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ:
ԿԻՐԱԿԻ.–
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8–ին:
Բազմաձայն Պատարագ՝ 10–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթ. Պատ. Եւրոպայի Հայոց
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. – Մեռելոց
Պատարագ՝ ժամը՝ 10–ին:
Յաւարտ Պատարագի՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի վանդ Համօրէն Ննջեցելոց:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՇԱԲԱԹ.–
Սկիզբ՝ ժամը 16·30–ին:
Պատարագ՝ 17·30–ին:
ԿԻՐԱԿԻ.–
Սկիզբ՝ 9·30–ին:
Պատարագ՝ 11–ին:
Երգեցողութիւնք քառաձայն, եկեղեցւոյս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ Տէվէճեանի:
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
Մեռելոց, Պատարագ՝ 10·45–ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՇԱԲԱԹ.–
ժամերգութիւն՝ 16·30–ին:
Պատարագ՝ 17·30–ին:
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամեգութիւն՝ 8·30–ին:
Պատարագ՝ 10–ին:
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
ժամերգութիւն՝ 9–ին:
Պատարագ՝ 10–ին:
Հոգեհանգիստ՝ 11·30–ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ.–
ժամերգութիւն՝ 8·30:
Ընթերցուածք եւ Պատարագ՝ 16 – 18:
մասնակցութեամբ հայկ. դպրոցի աշակերտներու:
ԿԻՐԱԿԻ.–
Սկիզբ՝ 7·40
Պատարագ՝ 9·40
մասնակցութեամբ ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբի:
Ընթերցում Հայրապետական շնորհաւորագրին եւ քարոզ՝ 11·15
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
Սկիզբ՝ 8·30
Պատարագ՝ 10·00

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՇԱԲԱԹ.–
Ճրագալոյց՝ 16·30
Պատարագ՝ 17·30
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամերգութիւն՝ 9·00
Պատարագ՝ 10·30
Քարոզ՝ 11·30
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
ժամերգութիւն՝ 9·00
Պատարագ՝ 10·00

ՍԷՆ–ԺԵՐՄԱՆ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ՇԱԲԱԹ.–
Ընթերցուածք՝ 17·00
Պատարագ՝ 18·00
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամերգութիւն՝ 8·30
Պատարագ՝ 10·00
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
ժամերգութիւն՝ 8·30
Պատարագ՝ 10·00:
Հոգեհանգիստ՝ վասն Համօրէն Ննջեցելոց

ՍԷՆ–ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՇԱԲԱԹ.–
Պատարագ՝ 17·00
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամերգութիւն՝ 9·00
Պատարագ՝ 10·00

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
Պատարագ՝ 10·00, Հոգեհանգիստ՝ 11·30
Ծանօթ.– *երկուշաբթի*, Մեռելոցի առթիւ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհաննէսեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն մասնաւորաբար՝ Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, եկեղեցականներու եւ դպիրներուն, ինչպէս նաեւ՝ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով, նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր՝

Տիկին ՄԱԿՐՈՒՀԻ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆի
մահուան առթիւ:

MARSEILLE, 18 AVRIL, 15h.30

DÉBAT
AVEC LES JEUNES

A l'invitation du Centre d'Enseignement de diffusion de la culture arménienne.

L'ORGANISATION

Terre et Culture

Répond aux questions des jeunes sur son action dans les domaines arméniens d'Iran du Nord.

FILM (Le Monastère de St. Thadée)
DISCUSSION

Maison pour tous Tivoli
66, cours Franklin Roosevelt,
Marseille — 5ème

Թով Տէր Հայրը Սէն – Փիէռի գերեզմանատունը կը գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար ժամը 14–էն սկսեալ:

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ.–
ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16·30
Պատարագ՝ 18·00
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամերգութիւն եւ Անգաստան՝ 8·00
Պատարագ՝ 10·00
Հայրապետական Պատգամ և քարոզ 11·15
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
ժամերգութիւն՝ 8·00
Պատարագ՝ 10·00
Հոգեհանգիստ՝ 11·00
Կէսօրէ ետք գերեզմանօրհնէք՝ 14·00

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

ՇԱԲԱԹ.–
ժամերգութիւն՝ 16·30
Պատարագ՝ 17·30
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամերգութիւն՝ 9·00
Պատարագ՝ 10·30
Գերեզմանօրհնէք՝ 14
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
ժամերգութիւն՝ 9·00
Պատարագ՝ 10·30
Ապրիլ 22–էն սկսեալ՝ Տիօրհնէք:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ.–
Ճրագալոյց՝ 16·30
ԿԻՐԱԿԻ.–
Պատարագ՝ 10·00
Ցետ Պատարագի՝ Հոգեհանգիստ Մեծ եղեռնի նահատակներու յիշատակին:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ.–
ժամերգութիւն՝ 9·00
Խթման արարողութիւն 17·00
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամերգութիւն՝ 8·00
Պատարագ՝ 10·00
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
ժամերգութիւն՝ 9·00
Պատարագ՝ 10·00

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ.–
ժամերգութիւն՝ 16·00
Պատարագ՝ 17·00
ԿԻՐԱԿԻ.–
ժամերգութիւն՝ 8·30
Պատարագ՝ 10·00
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Նարփան Վրդ. Զաքարեան:
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.–
Պատարագ՝ 10·00
Կը պատարագէ՝ Խսահակ Քհնյ. Հէքիմեան:
Յաւարտ Պատարագի՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի վանդ Համօրէն Ննջեցելոց:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

HISTOIRE DE L'ACTUALITE..... — .....ACTUALITE DE L'HISTOIRE

VIENT DE PARAITRE:

Justicier du Génocide Arménien
Le Procès de TEHLIRIAN

Traduction: Marcus FISCH
Préface: Ara KRIKORIAN Postface: CDCA
Publié aux Editions DIASPORAS

« *Dans une rue de Berlin, le 15 Mars 1921, un jeune Arménien abat l'ancien ministre de l'Intérieur Jeune-Turc et grand Vizir de l'Empire Ottoman, TALAAT.*
« *A la police allemande, Tehlirian déclare:- Oui, je suis venu à Berlin pour le tuer - Comme 1.500.000 Arméniens, toute sa famille a péri au cours du 1er génocide du XXe siècle, conçu, organisé et exécuté sous la responsabilité de Talaat.*
« *Trois mois plus tard, la Cour criminelle le déclare non coupable!.*
« *La justice a tranché. Le Procès de Tehlirian est devenu le Procès de Talaat. et celui de la Turquie* ».

Dans ce livre, vous trouverez notamment:
— *La traduction intégrale de cet extraordinaire PROCES de BERLIN.*
— *Des documents inédits et des notes explicatives.*
— *Les principaux extraits du PROCES des UNIONISTES.*

306 pages, avec illustration et cartes — Format 15,5 x 24
Couverture pélliculée — Prix environ 65 F.

En vente chez votre libraire habituel, ainsi qu'auprès du CDCA et des Maisons de la Culture Arménienne

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան
Որբերու Օգնութեան Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱԶԱՀԱՆԴԷՍԸ
ի նպաստ՝ Հայկ. վարժարաններու
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6–ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
« ԱՆԻ » ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ
Մայիս 22–ին

ARMÉNIE
et
CAPITALES SOVIÉTIQUES
CIRCUIT DE 14 JOURS
MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD
DU 17 AU 30 AOUT
Voyage organisé par l'Union des Eglises Evangéliques ARMENIENNES de France
Sous la direction du Pasteur LEONIAN
Organisateur Technique: SEVAN Voyages
Renseignements et Inscriptions:
Pasteur LEONIAN
4, Rue Dr. Paul - Diday — 69003 LYON — Tél.: (7) 853. 54. 16
Prix: Paris / Paris 4200 F. Tout compris

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
17
VENDREDI
17 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍԵ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրացուած : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.889

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.889

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Բաւեց որ կրակը մեղմանայ, արիւնահոսութեան խօսք չըլլայ, մեռեալներուն քիւը պակսի, որպէսզի ամէն մարդ մոռնայ Լիբանանը եւ ղեւանագիտական այն իրարանցումը, որ ցնցեց Արեւմուտքը անցեալ շաբթու մէկ կողմ դրուի: Եւ սակայն ոչինչ լուծուած է եւ Սուրիա ու Պաղեստինցի կը շարունակեն բուռն յարձակումները Ֆրանսայի դէմ: Արաֆաթն իսկ, պաղեստինեան ազգ· խորհուրդին ալեւ, գումարուած Դամասկոս, յայտարած է թէ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն, ըլլայ՝ Ֆրանսական, ըլլայ Ֆրանք–ամերիկեան, ըլլայ ՄԱԿ–ի պիտակին տակ կ'ընդունուի: Արաֆաթ կը չեշտէ որ Ֆրանսա պէտք չէ միջամտութ ըլլայ Պէյրութ – Արեւելքի երկիրներուն ներքին հարցերուն: Արդէն Ֆրանսական առաքելութիւնը միջազգային ուժ մը հաստատելու Լիբանան բոլորին ընդդիմութեան կը յանի: Սուրիական Ալ Սաուրա թերթը կը գրէ· – Ֆրանսական նախաձեռնութիւնը վտանգաւոր նախընթաց մըն է միջազգային յարաբերութեանց մէջ, ինչ որ Լիբանանի չահը չէ: Պատմ մամուլն ալ կը զգուշացնէ Ֆրանսան, որ կ'ուզէ զինեակատացնել Լիբանանը: Մէկ խօսքով, Ֆրանսական նախաձեռնութեան առջեւ արդիլքն է՝ միացեալ հակաֆրանսական ճակատ մը կազմաւորումը:

× Զահլէի վիճակը միշտ ողբերգական կը նմանուի, բաւարար դեղ չկայ եւ նոյնը վիրաւորները փոխանակ պիտի մեռնին: Ոչ ալիւր կայ, ոչ բանջարեղէն, ոչ պտուղ:

Քրիստոնեաները, պարտուած, տրա–ւմատութիւն յայտնեցին խօսելու Սու–իացիներուն հետ բայց ոչ մէկ արդիւնք կայ եւ Հինգշաբթի անել կացութիւն մըն է:

× կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, մեծ աշխատանք կը տանի Սաուտ Արաբիա (որ ի դէպ Լիբանանի սուրիական (խաղաղապահ) ուժերուն ամբողջ նիւ–թականը կ'ապահովէ): Կ'ըսուի թէ Ռիատ յած կ'ըլլայ Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին նախարար զօր· Հէյկի որ ե–թէ Արեւմուտքը կ'ուզէ քշել Սորհ· Միութիւնը արաբական աշխարհէն, պէտք է որ իր պայքարին համար Լիբանանի քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնն առնէ: Հնեցնելու համար համայնավարութիւնը Լիբանին մէջ, պէտք է չափաւոր իսլամի տառքը խաղալ, բայց ոչ՝ Իսրայէլի ոչ ալ քրիստոնէութեան» ըսեր են Սաուտ – ցիները:

× Ապահովութեան Խորհուրդի 15 ան–ամները ժամեր տեւող նիստ մը եղաք, չեն յաջողած համաձայնիլ բանաձեւի մը շուրջ, հրադադար հաստատելու համար Լիբանան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ զինուորական իշխանու–թիւնը արդիլած է Հալէպի պարագլուխ եւ նախկին նախարարապետ Պիւլէնթ Էճէ – վիտի որ Հոլանտա եւ Դաշնակցային Գեր–մանիա երթայ, ընկերվարական Միջազ–գայնականի հրաւէրով (որու անդամ է): Ապրիլ 14–ին, Արեւմտեան Գերմանիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը բողոքած է այս որոշումին դէմ: Միւս կողմէ ազատ սենտիքաներու միջազգային համադաշնակցութեան Թուրքիա ղրկած պատուիրակութիւնը յանձնարարեց Ա. Ս. Մ. Հ–ի որ բողոք մը կատարէ Աչխատանքի միջազգային կազմակերպութեան առջեւ Թուրքիոյ մէջ սենտիքաներու իրաւունքներու բռնարարման դէմ:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԸՐԸ կը չարունակուի նոյն թափով եւ Հինգշաբթի օր, հանրային կարծիքի քննութիւններն էին, որոնք խնդրոյ առարկայ էին: Արդարեւ ըստ հաստատութեանց նոյն չրջանի մը համար արդիւնքները բոլորովին տարբեր են: Ըստ Մաքէնի, Ա· չրջանին Փիքար կը ստանայ 24%, Շիրաք 22, Միթերան 22, Մառչէ 14,5 Բ· չրջանին՝ Փիքար – Միթերան պարագայի՝ Փիքար 53, Մի–թերան 47, Շիրաք – Միթերան պարագա–յին՝ Միթերան 46,5, Շիրաք 53,5: «Մայ»ի համաձայն Ա· չրջանին Փիքար կը ստանայ 27%, Միթերան 23, Շիրաք 18, Մառչէ 19, Բ· չրջանին Փիքար կ'անցնի 50,5–ով: Վերջապէս Քոբիտիէն տը Փարիի կատարած քննութեան ար–դիւնքն է Ա· չրջանին Միթերան՝ 26%, Փիքար 24,5, Շիրաք 20,5, Մառ–չէ 17,5: Բ· չրջանին Միթերան կը յաղթէ 54 առ հարիւրով: Ցիշենք թէ Մաքէնի քննութեան արդիւնքը կը վերաբերի մի–այն Փարիզ քաղաքին, մինչ միւս երկու–քը ամբողջ երկրին: «Փիքարտիէնները» սկսած են չզազրդռութիւն ցոյց տալ Շի–րաքէն, որ խանգարող «3–րդ մարդն» է: Ընտրական ցանկերուն վրայ 37 միլիոն արձանագրուած կայ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ աւելցած է Ֆրանսա–յի մէջ Մարտին եւ 3,5 յաւելում արձա–նագրած: Պաչտօնական թիւը մէկ միլիոն 663 հազար է, բայց Սէ–ժէ–Թէ–ն 2 մի–լիոն կը նկատէ:

ԺԻՍԿԱՐ ԵՒ ՄԻԹԵՐԱՆ իրենց դիրքը պարզեցին մառեչալ Փէթէնի աճիւններու Վերաէօն փոխադրելու հարցին նկատ–մամբ: Նախագահը յայտնեց թէ Փէթէ–նի չիրիմը (իլ տ'Իէօ) խնամքի ենթա–կայ է եւ առարկայ չունգանքին անոնց որոնք կը փափաքին իր յիշատակը յար–դել: Եւ Ժիսքար կը խորհի որ այս դիր–քը կը համապատասխանէ Ֆրանսացիներ–ու մեծամասնութեան բաղձանքներուն: Իր կարգին Միթերան ըսած է այս մա–սին· – «Մառեչալ Փէթէնի աճիւններու հաւանական փոխադրութեան մը հարցը խնդրոյ առարկայ կէտ մըն է որ Ե· Հան–րապետութեան կառավարութիւնները եւ նախկին ռազմիկներու միութիւնները ի–րարու դէմ հանեց: Եթէ ընտրութիւ կլոր սեղան մը կ'առաջարկեմ, կազմուած նախկին ռազմիկներու կազմակերպու–թեանց, Խորհրդարանի եւ կառավարու–թեան ներկայացուցիչներէ, որպէսզի հարցը կարգադրելու առաջարկներ բերէ:

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ երեք նոր ահաբեկչա–կան արաքներ գործուեցան: Պասք չըր–ջանի մէջ երեք մահափորձերուն ալ, ուր եղաւ զինուորական էքթա: Երեք մեռեալ–ներուն մէկը՝ Մուլինէքսի տնօրէնն էր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՐԻԶ
ՀԵՔԻԱԹՈՎ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 7 – 13)

ՍՊԱՆԱՑԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆ

Երկու օրով Հայաստան այցելած է Սպանիայէն կրթական մշակներու պատ–ուիրակութիւն մը եւ ընդունուած Լու–սաւորութեան նախարար Սիմոն Հախումեանի կողմէ, որ հիւրերուն լայն տեղե–կութիւններ հաղորդած է Հայաստանի կրթական կեանքի, ձեռք ձգուած յաջո–ղութիւններու մասին եւ տուած վիճա–կագրական կարգ մը թիւեր: Սպանիոյ միջնակարգ կրթութեան գլխաւոր վար–չութեան պետը՝ Վասքէս Կոմէս իր հիա–ցումը յայտնած է հանդուղ սերունդի դաստիարակութեան մարզին ներս Հա–յաստանի մէջ տարուած աշխատանքնե–րու մասին:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՑ ԵՐԳԻՉ ՅՈՎՍԷՓ ԵՍԱՑԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Լիբանա–նահայ երգիչ Յովսէփ Եսայեանի երգա–հանդէսը, Ռոբեր Գաբոյեանի գլխաւո–րութեամբ նուագախումբի մը ընկերակ–ցութեամբ: Յայտագիրը բաղկացած է Սայաթ Նովայի, Շերամի, Գուսան Աչո–տի, Վահէ Յովսէփեանի եւ Ալէքսէյ Հե–քիմեանի երգերէն: Երգիչը աչակերտած է Արփինէ Փեհլիվանեանի, Լիբանանի երաժշտանոցը եւ վեց ամիս կատարելա–գործած է իր արուեստը Հայաստանի մէջ, Յովհաննէս Բադալեանի գլխաւո–րութեամբ:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՑ ԳՐՈՂԻՆ ԳԻՐՔԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է ԵՐԵՒԱՆ

«Սովետական Գրող հրատարակչակա–նը «Սփիւռքահայ գրողներ» մատենաշա–րով լոյս ընծայած է լիբանանահայ գրող Սարգիս Վահաղնի պատմուածքներու հաւաքածոն: Ցառաջարանը գրած է Գե–ղամ Սեւան: Հատորը, որ լոյս տեսած է 10 հազար տպաքանակով, ձեւաւորած է նկարիչ Վաղինակ Մանդակունի:

×

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Հայաստան այցելած է ԱՓղան պատ–ուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ ԱՓղանիստանի առեւտուրի նախարար Մոհամմետ Խան Ճալալարի: Պատուի–րակութիւնը հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի փոխ – վարչապետ Ալէքսան Կիրակոսեանի, Խորհ· Միութեան արտա–քին առեւտուրի նախարարութեան լիազօր ներկայացուցիչ Ստեփան Աւանեանի եւ առեւտուրի նախարարի տեղակալ Տիգ–րան Տիգրանեանի հետ, որոնք լայն ծա–նօթութիւններ տուած են Հայաստանի տնտեսական ու մշակութային, արտաքին առեւտրական կապերու մարզերէ ներս արձանագրած նուաճումներու մասին: Այս առթիւ ԱՓղան նախարարը յայտա–րարած է, թէ ԱՓղանիստանի հանդէպ Խորհ· Միութեան ցուցաբերած տնտե–սական եւ գիտական օժանդակութեան չրջագիծին մէջ կարեւոր նպաստ մը կը բերէ Հայաստան, ԱՓղանիստանի մատա–կարարելով գերճշգրիտ, խառատային –

ԿՍՄԻԹ

ՊԶՏԻԿ ՀԱՇԻՒ՝ ՄԵԾ ԳՈՒՄԱՐ

—o—

Պոսթընի «Հայրենիք» օրաթերթի 6 Դեկտեմբեր 1980–ի թիւին առաջին էջին վրայ նամակ մը հրատարակուած է, որ կը սկսի սա տողերով· «Յարգելի խմբա–գիր, մեր հօր՝ հանգուցեալ Կարապետ Ս· Զորդընի ցանկութեան համաձայն, ներ–փակ ուղարկում ենք երկու հազար (2000) տոլարի մի չէք՝ նուէր «Հայրենիք»ին ի գնահատութիւն շուրջ 50 տարիների ըն–թացքում «Հայրենիք»ի ընթերցումից իր ստացած հաճոյքին եւ ի բաջալերանք ձեր նուիրումին»: Տակը՝ հանգուցեալին ե–բեք զաւակներուն ստորագրութիւնները:

Կարդացի, «ի՛նչ լաւ բան» ըսի, ու թերթը վար դրի: Գաղափարը սակայն վերը մնաց, ուղեղիս մէջ, ու հոն դար–ձաւ, զարգացաւ, տուն տեղ եղաւ: Օր մըն ալ դուրս եկաւ պզտիկ հաշիւ մը, ո–րուն արդիւնքը, սիրելի ընթերցող, կ'ու–զեմ անպայման յայտնել ձեզի:

2000 տոլարը՝ այսօրուան սակով, շուրջ 10·000 ֆրանք կ'ընէ: Իսկ 50 տարի «Հայ–րենիք» կը նշանակէ աւելի քան 13·000 թիւ: Սա հաշուով, ռոզրմած հոգին «Հայրենիք»ի իւրաքանչիւր թիւէն ստա–ցած իր հաճոյքը 75 սանթիմի գնահա–տած է: Արդ, թերթի հատավաճառն է 125 սանթիմ: Խեղճ մարդը, ուրեմն, 50 սանթիմնոց հաճոյք պակաս ստացած է քան ինչ որ իրեն խոստացուած էր:

Է՞հ, պիտի ըսես, ի՞նչ կրնամ ընել, Աստուած հոգին լուսաւորէ:

Բայց խնդիրը այսպէսով փակուած չէ: Ըսե՛մ ինչու:

Ես՝ Խելօք Զալօ, շաբաթը մէկ սիւ–նակնոց հաճոյք ստանալու համար (խօսքս ԻՄ հաճոյքիս մասին է անշուշտ···), 47 զանազան հայկական թերթեր աչքէ կ'անցընեմ, ներառեալ «Ցառաջ»ը: Եթէ իւրաքանչիւր թերթի ներշնչած յուսա–խաբութիւնը 50 սանթիմի գնահատեմ, ինչպէս ըրած է փորձառու հանգուցեա–լը, 50 տարի ետք՝ հաշած չարչաքանչ–ներուս ընդհանուր արժէքը 60·000 ֆրան–ի պիտի հասնի···

Ո՞վ պիտի մտածէ խեղճ Զալօին ասանկ գումար մը նուիրել 2031 թուակա–նին··· (*)

ԽԵԼՕՔ ԶԱԼՕ

(*) Կը խնդրուի էնֆլասիոնը նկատի առ–նել···

պատուհասական հատորներ, մեծ չար–ժիչներ, չարժական էլեկտրակայաններ եւ այլ սարքաւորումներ: «Այդ օգնու–թեան համար մենք չնորհակալութիւն կը յայտնենք հայ ժողովուրդին», ըսած է ԱՓղան նախարարը:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԸ ՍՈՒՐԻՈՑ ՄԷՋ

Հայաստանի ժողովրդական նուագա–րաններու համոյթը Դամասկոսի «Ալ Զահրա» չարժանկարի սրահին մէջ տը–ւած երեկոյթով սկսած է իր չրջապտոյ–տը Սուրիոյ մէջ: Երաժիշտ Հ· Ոսկանեա–նի գեկավարութեամբ նուագախումբը մեկնաբանած է հայկական դուռանական, ժողովրդական մեղեդիներ, որոնց միա–ցած են երգիչ Ռուբէն Մաթեւոսեան, Իլիա Մինասեան: Խումբը երեկոյթներ կուտայ նաեւ Հալէպի մէջ:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Ն Ե Ր Կ Ա Յ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՏԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ԶԱԴՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

(12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1980–Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԱՌԱՋ)

Թ.– ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոս պիտի անդրադառնանք Թուրքիոյ զանազան զասակարգերու եւ զասակարգային խաւերու շահերը ներկայացնող կուսակցութիւններուն, *ա ն ո ն ց* *ներկայացուցած ուժին ու կարեւորութեան չարքով:*

×

– Ժողովուրդի Հանրապետական կուսակցութիւն (ԺՀԿ)

*Ժողովուրդի Հանրապետական կուսակցութիւն (ԺՀԿ), որ ճանչցուած է «Հալք» անունի տակ, հիմնուած է Մուսթաֆա Քեմալի ու ապա զեկավարուած՝ Իսմէթ Ինէօնիւի կողմէ: Մինչեւ 1945, ԺՀԿ–ը Թուրքիոյ միակ արտօնուած կուսակցութիւնն էր: Անոր վերջին նախագահն եղաւ նախկին վարչապետ Պիւլէնտ Էճէվիտ – վիճ որ, 12 Սեպտեմբեր 1980–ի պետական հարուածէն եռք երբ բանակը իշխանութիւն ձեռք առաւ, հրաժարեցաւ իր կուսակցութեան նախագահութենէն: Այս կուսակցութիւնը երկար ժամանակ ջանացած է ու յաջողած պարփակել զանազան զասակարգային ու քաղաքական – հոսանքներու ներկայացուցիչներ, ինչպէս՝ «քոմպրատորները», մեծ կալուածատէրերը, մանր քաղքենիները եւ, թէ – պէտ նուազ թիւով՝ մինչեւ իսկ ձախակողմեան հակում ունեցող անձեր (մանաւանդ Թրքական Աշխատաւորական կուսակցութեան լուծումէն ե տ ք, 1971–ին), ինչպէս նաեւ «Երրորդ աշխարհայիները», որոնք կը պահանջեն որ Թուրքիա իր արտաքին յարաբերութեան մէջ աւելի կարեւորութիւն ընծայէ երրորդ աշխարհի երկիրներուն: «Հալք» ինքզինք կը ներկայացնէ որպէս «ձախ – կեդրոն» կուսակցութիւն մը, որ կը յաւակնի իրագործել մարդկայնական եւ ժողովրդային քաղաքականութիւն մը՝ հիմնուած ընկերային ապահովութեան ու արդարութեան վրայ: Ան՝ իր հիմնադրումէն ի վեր, ընտրած է «էթաթիզմի» քաղաքականութիւնը, եւ ընկերային հարցերու հանդէպ զուտ զաղափարապաշտ ու անիրագործելի կեցուածք մը ունի: «Ջանալ անհատացնել զասակարգերու միջեւ տարբերութիւնները, ոչ թէ զասակարգ մը ընդելով ուրիշի մը հաշուին, այլ՝ եկամուտներու արդար եւ հաւասարակշռուած բաժանումով եւ վերացումովը բոլոր խարականութիւններուն ու անհաւասարութիւններուն»: ԺՀԿ–ի այս դիրքորոշումը խորթ չէ իր բնազանցական ըմբռնումին, որ կը մերժէ զասակարգային հակասութիւններու ու համագործութեան դիտական ըմբռնումը: Ան՝ իր էութեամբ անկասկած որ քաղքենի կուսակցութիւն մըն է, որովհետեւ միշտ յայտնած է իր վարումը «ազատ ձեռնարկութեան», անհատական սեփականութեան, այլ խօսքով՝ զրամատիրական կարգերուն: «Հալք» պարզապէս կը ջանայ քաղքենիական շահագործումը չափաւորել նուազ բիրտ ու վայրագ պայմաններով, ժողովուրդին չնորհելով որոշ տարրական ժողովրդավարական ազատութիւններ ու դէմ արտայայտուելով ծայրայեղ աջ կուսակցութիւններու գործունէութեան: Հակառակ որ ան այլեւս զաղրած էր Թուրք մենաշնորհային զրամատիրութեան լրիւ շահերը ներկայացնելէ, այսուհանդերձ այս վերջինին մէջ կային հատուածներ, որոնք ընտրութիւններու առթիւ նեցուկ կը կանգնէին Էճէվիտի, այն մտահոգութեամբ՝ որ ան իր կարգ մը ընկերային եւ ժողովրդավարական միջոցառումներով կրնար առաջը առնել կամ դանդաղեցնել զասակարգային պայքարի սրումը, եւ այս պէսով երկրին անդորրութիւն ապահովել: Ցիշենք նաեւ որ «Հալք»ը իր արտաքին քաղաքականութեան հիմնական կէտերուն մէջ (օրինակ՝ ՕԹԱՆ–ի եւ ԵՏՀ–ի առընչութեամբ), չատ չի տար բերիր «Արդարութիւն» կուսակցութեան նէն: Էճէվիտի իշխանութեան օրով էր որ տեղի ունեցաւ Կիպրոսի պրատումը:

×

– Արդարութիւն կուսակցութիւն (ԱԿ)

«Արդարութիւն կուսակցութիւնը հիմնուած է 1961–ին, փոխարինելով (Դեմոկրատ) կուսակցութիւնը: Ան սկզբնական շրջանին կ'օգտագործէ իր նախորդին վայելած ժողովրդականութիւնը հողագործ ու մանր զրամատիրական խաւերէն ներս, սակայն, հետզհետէ կը ներկայանայ որպէս մեծ ճարտարարուեստական ու մենաշնորհային զրամատիրութեան շահերու ներկայացուցիչն ու պաշտպանը: Ձիւղ այս պատճառով, փոքր զրամատէրերը, յաճախ ճանչցուած որպէս «Անատոլեան Դրամատիրութիւն», ու հողային կալուածատէրերը լքեցին այս կուսակցութիւնը՝ հիմնելու համար Դեմոկրատիկ (1) ինչպէս նաեւ Ազգայնական կարգի կուսակցութիւնները: Այս վերջինը, երբ 1971–ին կ'արգիլուի բանակի միջամտութենէն եռք, անոր հիմնադիրը՝ Նէճմէտտին Էրպաքան, 1973–ին կը կազմէ նոյնանման Ազգային Փրկու– թեան Կուսակցութիւնը: Սակայն այս կուսակցութիւններուն կազմումը մեծ հարուած մը չի տար Ա.Կ–ի, այլ՝ ընդհակառակն, վերջին տարիներուն իրերու ընթացքը ցոյց կուտայ, որ մեծ ճարտարարուեստական ու մենաշնորհային զրամատիրութիւնն ու անոր ներկայացուցիչ կուսակցութիւնը՝ Ա.Կ, ալ աւելի կը զօրանան: Վերոյիշեալ նորակազմ կուսակցութիւնները յաջորդական ընտրութիւններուն ձախողութիւններ կ'արձանագրեն, ու Դեմոկրատիկ կուսակցութեան անդամներէն չատերը կը վերադառնան Ա.Կ:

Սիւլէյման Տէմիրէլ՝ Ա.Կ–ի պարագլուխն ու նախագահը եւ զանազան անգամներ, Թուրքիոյ վարչապետ, իր զգաքականութեամբ ամբողջովին կը ջալերէ օտար զրամագլուխներու մուտքը երկրին ներս, օտար զրամատիրական ընկերութիւններու համար չատ չափեական պայմաններ ստեղծելով, որուն պատճառով երկիրը աւելի կախեալ կը զառնայ արեւմտեան զրամատիրութենէն: Ան կ'ենթարկուի Մ.Դ.Հ.–ի պայմաններուն եւ իրեն որպէս խորհրդական եւ տնտեսական ներկայացուցիչ կը նշանակէ «արեւմուտքի եւ ներքին մենաշնորհներու մարդ»՝ Թուրկութ Ըօզալը: Միւս կողմէ ան բացարձակ կերպով ՕԹԱՆ–ի քաղաքականութեան համամիտ՝ նաեւ կ'ուզէ անդամակցիլ ԵՏՀ–ի, ի վին ամէն զոհողութեան: Ներքին դեռնի վրայ մինչ տարիներ դիմած է չատ բիրտ միջոցներու՝ ճզմելու համար որեւէ ժողովրդային պահանջատիրական չարժում, քալելերելով նորաֆաշական կազմակերպութիւնները: Տէմիրէլ, ինչպէս ան– անք, մինչեւ իսկ իր զահլիճին մէջ փոխ – վարչապետի պաշտօններէն մին կը յանձնէ Ֆաշիստ Թուրքէշի, արդարացնելով նաեւ այս վերջինին կուսակցութեան զործած ոճրային արարքները:

×

– Ազգային Փրկութեան կուսակցութիւն (Ա.Փ.Կ)

Ա.Փ.Կ–ը, որուն հիմնադիրն ու զեկավարը Նէճմէտտին Էրպաքան է, կը ներկայացնէ մանր զրամատէրերն ու ազգային քաղքենիութեան այն հատուածը, որուն չահերը վտանգուած են օտար մենաշնորհներու կողմէ: Աւրդարեւ, Նէճմէտտին Էրպաքան միշտ քննադատական կեցուածք ցուցաբերած է միջազգային զրամատիրական հիմնարկութիւններուն հանդէպ՝ անոնց Թուրքիոյ հետ ունեցած յարաբերութիւններու զծով: Ան յաճախ կը զգուշացնէ կառավարութիւնը Մ.Դ.Հ–ի դրած պայմաններու դէմ զալով, պատրուակելով թէ նման քայլեր համաձայն են երկիրը Աբեւմուտքի ճիրանները զրուն յանձնելու: Ան հեղնական ձեւով կը հետեւցնէ, թէ նման պարագայի մը աւելի լաւ պիտի ըլլար ընդունիլ ամերիկեան զերիշխանութիւնը եւ զառնալ Մ.Իսպանիոյ – Նահանգներու 53–րդ նահանգը: ԵՏՀ–ի նկատմամբ այս կուսակցութեան զիրքը աւելի հանդուրժողական է: Իրպաքան ԵՏՀ–ն կը նկատէ՝ «Հրեաներու կողմէ չահագործուած քրիստոնեաներու ակումբ» մը:

1973–ի ընտրութիւններուն ձայներուն 11,8%–ը չահելէ եռք՝ այս կուսակցութեան ժողովրդականութիւնը կը նուազի (1977–ի ընտրութիւններուն կը ստանայ ձայներու միայն 7%–ը), սակայն երկրէն ներս տակաւին ան կարեւոր ազդեցութիւն ունեցող կուսակցութիւն մըն է: Յաջորդական երեք անգամներ մասնակցած է համախմբային կառավարութիւններու: Անոր նախագահը՝ Էրպաքան, երկու անգամ ստանձնած է փոխ – վարչապետի պաշտօն՝ Տէմիրէլի եւ մէկ անգամ ալ Էճէվիտի կողքին: Ան մաս չէր կազմեր Տէմիրէլի վերջին կառավարութեան, բայց կը չարունակէր ընդհանրապէս թիկունք կանգնիլ կառավարութեան, հակառակ անոր հանդէպ կատարած իր յաճախակի բուռն քննադատութիւններուն: Ա.Փ.Կ–ը մեծ ազդեցութիւն ունէր մանաւանդ ճարտարարուեստի ու թեքնոլոժիի մարզերէն ներս. կը չահադովէր ազգային ճարտարարուեստի զարգացումը եւ Տէմիրէլի հակադրուելով՝ նուազ հանդուրժող էր օտար զրամական ընկերութիւններու ներգրումներուն: Այսու հանդերձ, ան ալ իր կարգին իրագործած էր զրամատիրական վարչակարգի ուղին: Գաղափարախօսական զեռնի վրայ՝ իսլամութիւնն ու կրօնքը օգտագործող ամէնէն կարեւոր կուսակցութիւնն էր: Հակառակ անոր որ կրօնական քարոզչութիւնը քաղաքական կեանքէն ներս արգիլուած է Մուսթաֆա Քեմալի իշխանութեան օրերէն սկսեալ, Սահմանադրութեան 163–րդ յօդուածով էրպաքան չէր վարաներ չատ մը ժողովրդային հանդիսութիւններու ընթացքին արտայայտել իր կրօնական սկզբունքները: Աւրտաքին քաղաքականութեան մէջ ան չատազովն էր արաբական ու իսլամական երկիրներու հետ, կապերու սերտացման ու թշնամական կեցուածք ունէր Իսրայէլի հանդէպ: Իսկ Թուրքիա – յոյն ապզնապին կապակցութեամբ անզիջող էր, մանաւանդ՝ Կիպրոսի հարցով:

×

– Ազգայնական Շարժումի կուսակցութիւն (Ա.Շ.Կ)

Նախկին զնդապետ Ալփասլան Թիւրքէշի հիմնած ու զլխաւորած Ազգայնական Շարժումի Կուսակցութիւնը, ինչպէս տեսանք, Եւրոպայի ամէնէն մեծ ու ամէնէն արագ աճող Ֆաշիստական կուսակցութիւնն է: Այս կուսակցութիւնը 1973ին երեսփոխանական ընտրութիւններուն չահեցաւ 3 աթոռ, իսկ 1977–ին՝ այդ արդիւնքը կրկնապատկուեցաւ: Ան հակարանքն ու նեցուկը կը վայելէ բանակին (որ կը մարզեր անոր անդամները), ինչպէս նաեւ՝ մենաշնորհային զրամատիրութեան: Այս վերջինը զայն կ'օգտագործէր ճնշելու ու ահաբեկելու համար բանուորական չարժումներն ու յառաջդիմական մտաւորականութիւնը: Թիւրքէշ, 1975–1977 Տէմիրէլի զահլիճին մէջ ստանձնելով փոխ–վարչապետի պաշտօններէն մին օգտագործեց իր դիրքն ու հեղինակութիւնը՝ պետական ապատաբկութիւններէն ներս տեղաւորելու համար իր համակիրները: Այս կուսակցութեան նըշանաբանն է՝ «Գորշ Գայլը», որ ըստ Թրքական ասանդութեան, Թուրքերը առաջնորդած է Մոնկոլիայէն դէպի Թուրքիա: Անոր անդամները յաճախ կ'անուանուին «Գորշ Գայլեր», ու, կ'ըսուի թէ սովորութիւն ունին ոտնալու՝ ամէն անգամ որ հանդիպին իրենց պետին: Ա.Շ.Կ–ի զինուորական բաժինը կը կոչուի «Քոմանտոներ», որ կը գործադրէ ոճրային արարքներ ընդդէմ Թուրք եւ քիւրտ ուսանողներու, յառաջդիմական բանուորներու կամ ուեւէ անձի, որ անբաղձալի կը նկատուի կուսակցութեան կողմէ: Այս կուսակցութիւնը, ընտրութիւններու ընթացքին, յաճախ հրապարակ կը նետէր յառաջդիմական բնոյթ ունեցող որոշ լոզունգներ, ինչպէս՝ «զործ բոլորին», «ընկերային արդարութիւն», «անտեսուած չրջաններու զարգացում», եւայլն: Այլապէս, իր զաղափարաբանութեամբ, ան Ֆաշիստ, ցեղապաշտ ու ծաւալողական է ու կը ձգտի միացնել բոլոր Թրքախօս ժողովուրդները եւ զարկ տալ բնակչութեան աճին՝ հաւասարելու համար Խորհրդային Միութեան բնակչութեան թիւին...: Վերջապէս ան իր ընդհանուր գիծերուն մէջ չէ տարբերիր այլ երկիրներու նոյնանմանութիւններէն, ինչպէս՝ Իթալիոյ Փաշանզաւոր կուսակցութիւնը եւ արեւմտեան եւրոպական Ֆաշիստական կուսակցութիւնները:

Վերոյիշեալ չորս կուսակցութիւնները՝ ԺՀԿ, Ա.Կ, Ա.Փ.Կ, եւ Ա.Շ.Կ, ազդեցիկ կուսակցութիւններու մէջ ամէնէն կարեւորներն են: Կան կարգ մը այլ աջակողմեան կուսակցութիւններ ու խմբակցութիւններ, որոնք նուազ կարեւոր դեր եւ հեղինակութիւն ունին Թուրքիոյ մէջ: Աւտնցմէ՝ Հանրապետական Վստահութեան Կուսակցութիւնը՝ որ կը ներկայացնէ յատկապէս մեծ հողատէրերը, հիմնուած է 1960–ին, Դուրհան Ճէյդի օղլուի կողմէ, որ անջատուած է «Հալք»էն: Ան մասնակցած է Տէմիրէլի եւ Էճէվիտի կարգ մը համախմբային զաբինէներուն: 1973–ին, այս կուսակցութիւնը չահած է ընտրողներու ձայներու 5,3%–ը, իսկ յետագային անոր ժողովրդականութիւնը աւելի նուազած է:

×

Թուրքիոյ ձախակողմեան կազմակերպութիւնները մեծ ուժ չեն ներկայացներ: Թրքական Սահմանադրութեան 141 եւ 142 յօդուածները, որոնք ուղղակի առնուած են Մուսոլինեան օրէնսդրութենէն, կ'արգիլեն որեւէ մտաւորական կամ կազմակերպչական զործունէութիւն, որ զասակարգային զործունէութիւն ու պայքար կը զտանի: Նման պարմաններու տակ համապատասխան կուսակցութիւն մը հիմնումը արգիլուած ըլլալով, օրինաւոր միակ ձախակողմեան կուսակցութիւնը կը մնայ Թրքական Աշխատաւորական Կուսակցութիւնը (ԹԱԿ): Այս կուսակցութիւնը հիմնուած է 1961–ին: Անոր քաղաքական գիծը, իր ծնունդէն մինչեւ 1971, միշտ զարգացում ու փոփոխութիւն կրած է: Պզտոր ու գրեթէ քաղքենի զաղափարաբանութեամբ մէկ է որ ծնունդ կ'առնէ ան, սակայն հետզհետէ ընկերվարական դիմագիծ մը կունենայ, ինչ որ իրեն դէմ կը ցցէ երկու յեռադիմական ուժերը, որոնք երբ իրենց սպառնալիքները անզօր կը նկատեն, կ'իմեն բռնի մէջոցներու՝ սասանելու համար այս յառաջդիմական կուսակցութիւնը:

1963–ին, ծերակուտական Նիպզի Ակըն նազլի անդամակցութեամբ, կուսակցութիւնը կ'ունենայ իր առաջին երեսփոխանական ներկայացուցիչը: 1964–ին, իր առաջին ընդհանուր համագումարի, ԹԱԿ–ը կը զարգացնէ իր ծրագիրը՝ առաջադրէ «ոչ – զրամատիրական զարգացման ուղի մը» եւ իր նպատակները իրագործելու համար ան կ'իրացնէ խզագ եւ ժողովրդավարական միջոցներ: 1965–ի ընտրութիւններուն, ան իր ծրագրին մէջ կ'առաջարկէ ծանր ճարտարարուեստի, արտաքին առեւտուրի, զրամատունների եւ ապահովագրութեան ընկերութիւններու պետականացումը, հողային բարենորոգումներ, ինչպէս նաեւ օտար անձնական զրամագլուխի ազդեցութեան նուազում: Այս ընտրութիւններուն ԹԱԿ–ը կարգախօսը կ'ըլլայ «դիւղացիին հող ու ամէնուն՝ զործ»: 450–ի վրայ կը չափէ 15 աթոռ: 1969–ին, ընտրական օրէնքի ներու փոփոխութեան պատճառով, ան նոյնչափ ձայներով կը յաջողի ունենալ միայն 2 երեսփոխան եւ մէկ ծերակուտական: 1970–ին, ան կ'ըլլայ առաջին Թրքական օրինական կուսակցութիւնը, որ կ'ընդունի քիւրտ ժողովուրդի մը գոյութիւնը, բան մը՝ որուն համար պատիժն մը կը վճարէ եւ պատճառներէն մին կը զառնայ որ, 1971–ին, ան հռչակի պզօրինի կուսակցութիւն:

Ներքին ճակատի վրայ, խորհրդարանական եւ այլ սահմանադրական մարմիններու մէջ, ԹԱԿ–ը կը պայքարի խնդիրը կարծիքի ու զործունէութեան ազատութեան: Աւրտաքին ճակատի վրայ, ան Թուրքիան կը տեղաւորէ թերահաւատներու կողքին, ընդդէմ աշխարհակալութեան: Ան թշնամական կեցուածք ունի ՕԹԱՆ–ի ու Թուրքիոյ անոր մէկ խզագած զերին հանդէպ եւ կը զատարակ կ'ընդունի Կիպրոսի զրաւումը եւ կը կանգնի պաղեստինեան հարցին:

1961 – 1971 տարիներու ընթացքին այս կուսակցութիւնն ու անոր կողքին այ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՐՔ

ՎԱՀԱԳՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՄԱՀԱՑՈՒ ՀԱՅՐԸ

Վեպ։ Երևան, «Սովետական գրող», 1980, 12-ի մեծության հատոր, 464 էջ։ Տպաքանակը չի նշված։

Վահագն Սարգսյանի նոր վեպը նվիրված է Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին հերոսաբար զոհված հայ զինվորներին։ Հեղինակը ցանկացել է ցույց տալ, թե ինչպես են ապրել, մտածել, կռվել, մահացել մեր հայրենակիցները։ Ինչպես են նրանք ոչ միայն ֆիզիկապես, այլև հոգեպես պատրաստվել հաղթանակի։ Ինչպես են նրանք ոչ միայն ֆիզիկապես, այլև հոգեպես պատրաստվել մահվան

Տէր եւ Տիկին Մխիթ Քէշիշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Քէշիշեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

Այրի Տիկին ՆԱՐԴՈՒՀԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

(Ծնեալ Բալոյեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 13–ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 10–ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի լ'Այլ – Ռոզի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօ – Քաշանի Մխօրեայ Հայկ. Դպրոցի տարեվերջի Հանդէսը՝ Մայիս 17–ին։ Կը ցուցադրուի՝ « Նահապետ » Ֆիլմը։

MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE

CITHARE D'ARMÉNIE (Kanone)

d'ELIA PEHLIVANIAN

à l'occacion d'un nouveau disque 33 tours

Production: CARAVAGE — CARRERE

RECITAL

Le Jeudi, 21 Mai, à 20h30 — *Salle GUIMET, 6, Place d'Iéna - Paris 16e*

Prix: 30 F.

Renseignement: Tél. 384. 31. 28

Les billets et les disques sont en vente:

— Librairie PALOUYAN - 9, Rue de Trévise, Paris 9e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Մրցանակաբաշխութեան Հանդէսը՝

ԾՈՒՆԻՍ 21–ԻՆ

PREMIERE RENCONTRE

de

MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE

qui aura lieu du 1er au 3 Mai dans le Sud de la Région Parisienne.

Toute personne intéressée (musicienne ou non) prière de prendre contact avec

GERARD DER - HAROUTOUNIAN

39, Rue Gracieuse - 75005 Paris

Tél.: 770. 42. 20 (entre 10 et 18 h.)

Nombre des places limitées

ՍԳԱՏՕՆԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ՝ 1915–ի Մեծ Եղեռնի Յուշարձանի Յանձնախումբին։

Կիրակի, Ապրիլ 19

Կիրակի առաւօտ՝ Հողեհանդստեան Պատարագ Տէսինի Հայոց եկեղեցին։ Ետ պատարագի մասնաւոր թափօրով մեկնում եկեղեցիէն, եւ ժամը ճիշդ 12–ին Ծաղկեպսակի զետեղում՝ Յուշարձանին վրայ

Place de la Libération - DECINES

Ներկայ կ'ըլլայ չրջանիս երեսփոխան Պ. Ժան Քօփըրէն։ Կը խօսի՝ տեղւոյ քաղաքապետ՝ Պ. Փիէռ Մուրէն։

Հայերէն յարգանքի խօսք՝ Յուշարձանի Յանձնախումբի կողմէ։

Ծանօթութիւն.– Այս տարուան բացառիկ պայմանները կը տեւեն՝ Ապրիլ 19–ին մօնել Սգատօնը։

Terre et Culture

Երկիր եւ Մշակոյթ Կազմակերպութեան ցուցադրութիւնը՝ Մայիս 8–էն եւ ճաշը Մայիս 9–ին, Լիոնի մէջ։

×

Du 8 au 10 Mai, l'Exposition de l'Organisation Terre et Culture, et, le 9 Mai, son Banquet de Soutien à Lyon.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 75–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Բարձր Հովանաւորութեամբ եւ չնորհաբեր ներկայութեամբ՝

ՎԱՉԳԷՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք – Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

«Ինթէրքոնթինանթալ» Պանդոկի չքեղ սրահներուն մէջ։

Rue de Castiglione, PARIS

Շաբաթ, 9 Մայիս, ժամը ճիշդ 20·30–ին։

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՁՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ՝

Δ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Δ Սիրուած երգչուհի՝ ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ

Δ ՆԱԻԱՍԱՐԴ Պարախումբին

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 300 Ֆ·

∅ Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել.–

Ապրիլ 26–էն առաջ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.Իւթեան Գրասենեակը

11, *Square Alboni*, 75016 - *PARIS* — *Tél.*: 520. 03. 18

VIENT DE PARAITRE

Editions OPHRYS

10, Rue Nesles, 75006 - Paris

344 *pages, format* 240 x 155

Couverture cartonnée

Un témoignage de notre intégration par le biais d'un roman passionnel.

Vente en Librairie, et dépot assuré:

— *Samuelian, Palouyan*	Paris
— *Toutes Librairiries*	Paris-banlieue
— *Soleil Noir, Frénet*	Lyon 3e
— *Crussol, Fournier*	Valence
— *Cordeliers, Jacquemart*	Romans
— *Blanchard, Lucioles*	Vienne
— *Bordron*	St. Chamond
— *Maison de la Presse*	Décines
— *Massis, Arthaud*	Grenoble
— *Rudin, A la Sorbonne*	Nice
— *Genets d'Or, Tour St. Jean*	Avignon
— *Wiesgrill*	La Ciotat
— *FNAC, Flamarion, Lebrahic*	Marseille

et auprès des

ASSOCIATIONS ARMENIENNES

Pour exemplaire dédicacé s'adresser à l'auteur: port payé

TAKVOR TAKVORIAN, 52, Av. J. Jaurès, 05000 GAP: 60 F.

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՄԲԸ

ԿՈՄԻՏԱՍ-ի

ԾՆՆԴԵԱՆ 110–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՐՁԱԿ

ՀԱՅԱՍԱՆԵԿԱՆ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ

իրենց մասնակցութիւնը բերած են՝

ՍՕՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (*մեծօ*), ՍԻՒԶԱՆՆԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (*տուէիղ*)

ՌՕԲԵՐ ՄԱՍԻՍ (*պարիթօն*)

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

իր մեներգողներով՝ ԹԷՐԷԶ ՔԷՉԷԵԱՆ (*ալթօ*), ՄԿրտիչ Պօղոսեան եւ ՌՕԲԵՐ Մարթայեան (*թէնօր*)

Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

En vente: Auprès des membres de la Chorale SIPAN — KOMITAS

Ainsi que:

Librairie Orientale, H. SAMUELIAN, 51, Rue Mr. le Prince, Paris 6e - 326.88.65
Librairie PALOUYAN, 9, Rue de Trévise Paris 9e - 523.24.97
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris 9e - 824.63.89
Maison de la Culture Arménienne, 9, Rue de Madrid, 94140, Alfortville - 376.55.89
Alimentation NIGOGHOSSIAN, 121, Av.H. Barbusse, 95400, Arnouville - 985.04.46
Télé - Condorcet, 175, Av. Jean-Jaurès, 92140, Clamart - 642.56. 17
Maison de la Culture Arménienne, 12, Rue St. Bazile, 13001, Marseille - 50.15.09
Maison de la Culture Arménienne, 15, Rue du 24 Avril 1915, 69150 - Décines 49. 42. 97
Tissus André SEMERDJIAN, 53, Rue Mavier de Montjeau - 26000, Valence
Maison de la Culture Arménienne, 32, Rue Pourpery - 26500, Bourg-les-Valence
Maison Massis HOES - Mr. TACHDJIAN, 7, Bd. de la Libération - 26100, Romans
Librairie MASSIS - Mme. MARDIROSSIAN, 70, Cours Berriat, 38000, Grenoble 87. 45. 61

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS			2° VOYAGES DE 14 JOURS	
du 09 au 20 Mai 81	—	3.990 F.	du 27 Mai au 9 Juin 81	— 4.350 F.
du 01 au 12 Août 81	—	3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81	— 4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81	—	3.990 F.	du 08 au 21 Août 81	— 4.290 F.
			du 02 au 15 Octobre 81	— 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile: 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal .....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour:
.....

Rayer les mentions inutiles

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

ՓՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ

5 ՅՈՒՆԻՍ — 15 ՅՈՒՆԻՍ

ԼԻՈՆ – Ցուցախ 6, ՆԻՍ – Ցուցախ 7 եւ 8, ՎԱԼԱՆՍ Ցուցախ 9, ՓԱՐԻԶ Ցուցախ 13 եւ 14

Մանրամասնութիւնները յետագային

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
18-19
SAMEDI-DIMANCHE
18-19 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագիր : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.890 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.890

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ՋԱՏԿՈՒԱԾՆ ՔԱՐՈԶԸ

«Ես իսկ եմ յարութիւն եւ կեանք. որ հաւատայ, թէպէտ եւ մեռանի՝ կեցցէ» (Յովհ. ԺԱ. 25):

Սիրելի հաւատացեալներ, «Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»:

Զատիկական լուսաւոր այս օրերին, փրկչին մեր Քրիստոսի Յարութեան աւետիսը, հոգեկէս միաւորում է համայն քրիստոնեայ աշխարհը, վկայելու համար միևնոյն հաւատքը եւ վառարանելու հըրաշքը աշխարհասասան, երկրապագե – լով սուրբ խաչի առաջ, որ խորհրդանըշում է մահը եւ անմահութիւնը Որդւոյն Աստուծոյ: Յիսուս մեռաւ խաչափայտի վրայ, աշխարհի վիշտն ու մեղքը Իր վըրայ վերցրած, բայց եւ «յարեաւ ի մեռելոց» յաղթելով որոգայթը մեղքի ու չարիքի: Ու «մահը կուլ գնաց յաղթութեան», ինչպէս պիտի բացագանչէր Պօղոս առաքեալ: Աստուածային փրկագործութեան ամբողջ տնտեսութիւնը հիմնած է Յիսուսի խաչելութեան եւ յարութեան ճշմարտութեան վրայ: Սուրբ խաչը մահից դէպի կեանք տանող կամուրջը հանդիսացաւ: Տառապանքի ու մահուան գործիքը դարձաւ ճանապարհ փրկութեան, ճանապարհ յաւերժական կեանքի: Յիսուս Իր զոհաբերումով եւ մահուան դէմ Իր յաղթութեամբ, փրկագործ Իր կնիքը դրոշմեց այս ճըշ – մարտութեան վրայ:

Ահա թէ ինչու Պետրոս առաքեալ ցըն – ծում է՝ «Օրհնեալ է Աստուած եւ Հայր Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ ըստ բազում ողորմութեան իւրում ծնաւ զմեզ վերստին ի յոյսն կենդանի, ի ժառանգութիւն Յիսուսի Քրիստոսի» (Ա. Պետրոս Ա. 3):

«Յոյսը կենդանի», ահա այն անմար կանթեղը որ լուսաւորում է մեր հաւատքը, որ մխիթարում է մեր հոգիները, որ պայծառակերպում է մեր երկրային կեանքն ու մեր ձեռաց գործերը, որ մըղում է տալիս մեր կամքին՝ գործելու ինչ որ բարի է, ինչ որ արդար է, ինչ որ ճշմարիտ է: Մեր հաւատքով եւ մեր բարի գործերով է որ մեզանից ամէն մէկը պիտի կարողանայ վառ պահել կան – թեղը իր կեանքի կենդանի յոյսի, կան – թեղը յաւիտենական կեանքի յոյսի:

Ահա այսօր մեր ուրախութիւնը, ահա մեր բերկրանքը, երբ մեր սուրբ Եկե – ղեցին բերում է մեզ մեծագոյնը բոլոր աւետիսների, աւետիսը թէ՝ «յարեաւ Քրիստոս ի մեռելոց»: «Զի եթէ մենակ – կից եղեաք նմանութեան մահու նորա, այլեւ յարութեան նորա լինիջիմք» (Հը – ռոմ. Զ. 5):

Սիրելի հաւատացեալներ, Յիսուսի Յարութեան ամէն աւետիս նաեւ հրաւէր է մեզ բոլորիս ուղղեալ, որ մեր հոգի – ները զարդարենք բարի գործերով եւ եղ – բայրական սիրով դէպի մեր նմանները բոլոր, հեռու մնալով չար խորհուրդնե – րից, թշնամանքներից ու եսակենտրոն ոգումներից եւ պէս – պէս մեղքերից, ո – րոնք վտանգում են, նոյնիսկ քանդում՝ մեր հոգիները դէպի փրկութիւն տանող կամուրջը:

Բազում են որոգայթները չարի, բա – զում են փորձութիւնները, որոնք չըր – պատում են մեզ մեր կեանքի ճանա – պարհին, երբեմն խաբէութեամբ, երբեմն հրապուրանքներով, երբեմն բռնու – թեամբ: Մեր տկարութիւններով ու մեր մեղքերով յաճախ մեղանչում ենք Աս – տուծոյ դէմ, մեր սեփական մարմնի ու հոգու դէմ, մեր ընտանիքի ու մեր նը – մանների դէմ, մեր ժողովրդի ու մեր հայրենիքի նկատմամբ:

«Ո՞վ է ցէ մարդ որ կեցցէ եւ ոչ մեղա – ցէ»: Այո՛, սակայն մարդու կոչումն ու վաստքն է, որ իր ազատ կամքով յաղթա – հարի իր տկարութիւնները, քանի իր մեղքերը, պայծառակերպի ինքն իրեն եւ բարի գործերով արդարանայ աստուա – ծային դատաստանի առջեւ, արդարանայ հասարակութեան եւ իր սեփական խղճի դատաստանի առջեւ:

Հաւատքով ու բարի գործերով արդա – րանալու ճանապարհին, մարդկանց դե – րադոյն առհաւատչեան Յիսուսի Յարու – թեան ստուգութիւնն է: Զի «եթէ Քրիս – տոս չիցէ յարուցեալ, ընդունայն է քա – րոզութիւնն մեր, ընդունայն են հաւատ – քըն ձեր», արդարացի կերպով վկայում է Պօղոս Առաքեալը:

Արդ, մեր Փրկչի Յիսուսի մահուան ու Յարութեան մեծ խորհուրդը ձեր սրտե – րում ծրարած, ապրեցէք ու գործեցէք՝ մնալով միշտ հաւատարիմ սուրբ Աւե – տարանի պատգամներին, քրիստոնէական մարդասիրական բարոյականին, մեր ա – ռաքելական Մայր Եկեղեցու հոգեշէն ա – ւադներին:

Եւ մանաւանդ, ի տես աշխարհում խը – մորուղ ազգամիջեան հակամարտու – թիւնների եւ սպառազինումների սան – ձարձակ վազքի, որոնք մեծագոյն չարիք – ներն են հանդիսանում մեր օրերում, մենք Հայերս, իբրեւ եկեղեցի ու ժողո – վուրդ, աղօթենք ու գործենք վասն խա – ղաղ համակեցութեան երկրագնդի բոլոր ազգութիւնների, վասն համերաշխ գոր – ծակցութեան բոլոր մեծ ու փոքր պետու – թիւնների, վասն խափանման ռազմատենչ ոգու եւ վասն ի սպառ խորտակման մահ – ուան գործիքների:

Մենք, իբրեւ Հայրապետը Հայոց, ծանրօրէն մտահոգ եւ խորապէս գիտա – կից որ համաշխարհային փոթորկումնե – րի ժամանակ մահացու հարուած են ըս – տանում առաւելապէս փոքր ժողովուրդ – ները, ինչպէս այդ պատահել է մեր ազ – գի պատմութեան ընթացքում, Մեր պա – ղատանքն ու աղօթքն ենք վերառաքում առ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, Իշխանը խաղաղութեան, որ ողորմի համայն աշ – խարհի ժողովուրդներին, ողորմի մեր բազմաչարչար ազգին, ողորմի մեր վե – րածնուած ու ծաղկող հայրենիքին, եւ Իր կենարար խաղաղութեան շունչը իջեց – նի պետութիւնների պատասխանատու ղեկավարների հոգիների ու սրտերի մէջ, արգելակելու համար սանձազերծումը չար ուժերի եւ ամրացնելու հիմքերը ազ – գութիւնների խաղաղ գոյակցութեան:

Խաղաղութեան չեփորումով սկիզբ ա – ռաւ մահուան անդունդի եզերին հասած ու աւերակի վերածուած մեր մայր հայ – րենիքի փրկութիւնը եւ վերաշինու – թիւնը, խաղաղութեան իրավիճակում մեր եղբայր ազգութիւնների մեծ ընտա – նիքում, վերջին վաթսուն տարիներին մեր երկիրը հզօրացաւ ու ծաղկեց աննա – խընթաց թափով՝ իր տնտեսութեամբ, իր քաղաքաշինութեամբ եւ իր ազգային մշակոյթով: Խաղաղութեան պայման – ներում վերջին տասնամեակներին Հա – յաստանում վերաշինուեցին եւ բարե – զարդուեցին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիա – ծինն ու շատ վանքեր եւ եկեղեցիներ, կազմակերպուեց ու լայնօրէն զարգա – ցաւ կրօնական կեանքը:

Կայուն ու յարատեւ խաղաղութեան պահպանումը միայն կարող են ապահո – վել մեր ժողովրդի ու հայրենիքի յետա – գայ էլ աւելի զարգացումը եւ կենսա – գործումը մեր ազգային բոլոր երազանք – ների:

Արդ, Մենք ծնրադիր աղօթում ենք՝ «Խաղաղութիւն հեռաւորաց, խաղաղու – թիւն մերձաւորաց, խաղաղութիւն ամե – նեցուն»: Աղօթում ենք մեր ժողովրդի ու հայրենիքի էլ աւելի պայծառ ապագայի համար, մշտատեւ խաղաղութեան ու ան – վըտանգութեան պայմաններում:

Այո՛, Հայ ժողովրդի եւ Հայ հայրե – նիքի անվտանգ գոյատեւման ու յարա – ճուն յառաջդիմութեան գերագոյն երաշ – խիքն է՝ ամրապնդումը խաղաղութեան ամբողջ աշխարհում եւ մեր վերածնուած երկրի սահմանների վրայ:

Սիրելի հաւատացեալներ, այս խոհե – րով ու սպասումներով ողջունում ենք այսօր աւետիսը մեր Փրկչի Յիսուսի Քը – րիստոսի Յարութեան եւ մաղթում, որ նրա շնորհները եւ օրհնութիւնները առա – տապէս բաշխուեն ձեզ բոլորիդ որ ապ – րում էք ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշ – խարհի: Մաղթում ենք որ դուք բոլորդ մնաք «լուսոյ որդիներ», հաւատարիմ զաւակները մեր առաքելական Մայր Ե – կեղեցու եւ Սուրբ Էջմիածնի ու միշտ պատրաստ լինէք գործելու ինչ որ բարի է, ինչ որ արդար է ու ինչ որ ճշմա – րիտ:

«Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց, մահ – ուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց». ամէն:

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԽԱՉԻ

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Ո՛վ մատնուած Յիսուս,
Դուն որ փըշապատ գլուխ մ՛ունեցար՝
Գըբա՛ իմ գլխուս.–
Դերասիերդ զայն բարկոծեցին յար
Եկեղեցիին սալաբարերով:
Վէրբերէս բըղխող ըղեղըս կերաս
Իշամեղուներն ամբարըշտութեան:
Տե՛ս, մազերուս վրայ եղեանն է
ցնըստեր.–
Ես շա՞տ եմ տանջուեր:

Տառապա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար արտասուող աչեր՝
Գըբա՛ աչերուս.–
Անոնք աւելի արտօ՛սր են համեր
Քան թէ խըմեր լոյս: Դագաղներու
վրայ
Միշտ մահն են հըսկեր մոմերու հետ
շէջ,
Բիբերս են ինկեր վիշտի հորի՛ն մէջ:
Տե՛ս կոպերուս վրայ աճիւն է
ցանուեր.–
Ես շա՞տ եմ տըբներ:

Ապտակուա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ձեռբեր կալ ու
կապ ...
Գըբա՛ ձեռբերուս.–
Ափերս են տաղեր պայտերով հրատապ,
Եւ մատուբներէս, ըստինքներու նման,
Արիւնս են կըթեր: Դաստերս ճաքած են
Կըրելէն երկաթ, հողը փորելէն:
Տե՛ս, եղունգներըս սիրտս են
յոշոտեր.–
Ես շա՞տ եմ խոցուեր:

Թըքնըւա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ձաղկըւած կողեր՝
Գըբա՛ կողերուս,
Անոնք աղբիւրի վըրայ են պառկեր՝
Եւ վիշտը բունէն ճանչցեր յաղթական.
Բունծաներ են միշտ գըրկած Մաիր
կոյր՝
Իրենց խաղցն անոր տալով կերակուր:
Տե՛ս, փոդոցի շո՛ւն մ՛է կողըս պատռեր
Շա՞տ եմ հալածուեր:

Մահապա՛րտ Յիսուս,
Դուն որ բեւեռուած ոտքեր ունեցար՝
Գըբա՛ ոտքերուս.
Արիւն սըրսկելով թափառեցան յար
Աւերակներու եղիճներուն մէջ:
Զանոնք չըլըւաց ձեռք մը սիրական
Ո՛չ մէկ լականի մէջ ասպընջական
Ոտնամատերէս կ՛հոսին մոխիրներ.–
Ես շա՞տ եմ խեղեր: –

Ո՛վ խաչուած Յիսուս,
Դուն որ նիզակուած սիրտ մը ունեցար՝
Գըբա՛ սըրտիս յոյզ.–
Օր մ՛որ անոր մէջ բաբախեց աշխարհ՝
Յոյսին տեղ այս օր ոչի՛նչը կ՛ապրի:
Սիրտըս սափոր մ՛է, աճիւնս՝ անոր
մէջ,
Զոր պիտի հովե՛րն առնեն մահէս
վերջ:
Տե՛ս, տե՛ս, սըրտիս վրայ դաշոյն
մ՛է խըրուեր.
Ես շա՞տ եմ սիրեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

ԱՀԱՌԵԿԶԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔ
ԺԻՍՔԱՐԻ ԴԷՄ՝, ՔՈՐՍԻՔԱ

Մինչեւ Երեքշաբթի, դադար մը՝ զոնէ ձայն – հեռատեսիլէն, յետոյ մինչեւ Ուրբաթ, բոլոր թեկնածուները պիտի փորձեն զիրար գերազանցել: Մինչ այդ սակայն եղեռնափորձ մը բաւական յու – զում պատճառեց առջի իրիկուն: Արդա – րեւ, երբ թեկնածու ժիսքար տ'Էսթէն անձնական օդանաւով մը կը հասնէր Այաչիոյի օդակայանը, զօրաւոր ռումբ մը պայթեցաւ, ութ հոգի վիրաւորե – լով, որոնց մէջ 19 տարեկան զուլիցերա – յի զբօսաշրջիկ մը՝ ծանրօրէն, պիտի մեռնէր յաջորդ առաւօտ: Ռումբը կը պայթէր ժամը 17·20–ին, 17·19–ին օդա – նաւը էջքը կատարած էր մինչ հեռաձայ – նող մը յայտնած էր նոյն ժամուն թէ 10 վայրկեանէն պիտի պայթի, այսինքն այն վայրկեանին երբ նախատեսուած էր օդանաւին ժամանումը: Բայց ոչ ռումբը, ոչ օդանաւը յարգած են «ժամանակա – ցոյցը»: Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ ըսել թէ այս ռումբը սպաննելու նը – պատակ ունէ՞ր թէ ոչ: Քիչ եաքն է որ լուրը կը հաղորդուէր ժիսքար տ'Էսթէ – նի, եւ ընտրական հանրաժողովին ատեն խօսք առնելով, ժիսքար կը յայտնէր թէ խօսողն է՝ Հանրապետութեան նախագա – հը (եւ ոչ թէ թեկնածու): Ուրբաթ օր, բոլոր թեկնածուները եւ քաղաքական դէմքերը կը դատապարտէին արարքը, որու տէր չէ եղած քորսիքական ահա – բեկչական ոչ մէկ չարժում: Նախագահը հանրաժողովէն ետք, այցելութիւն մը տուաւ վիրաւորներուն եւ իւրաքանչիւրին յանձնեց անձնական նամակ մը: Այս ա – րարքը պատճառ եղած է որ ընդհարին ժիս – քարի դէմ նախատեսուած ցոյցերը:

Նոյն իրիկունը Կրընոպլի մէջ է որ Մի – թերան, հետեւ ունենալով Ռոքքորը ընտ – րական հաւաքոյթ կ'ունենար մինչ հանրային քննութեան հաստատութիւն – ները կը հրատարակէին վերջին արդիւնք – ները, Ա. քուէարկութենէն առաջ, քանի որ վերջին շաբաթը այդ քննութիւնները արգիլուած են: Ընդհանուր պատկերը կը հաստատէ Շիրաքի յառաջխաղացումը որ օրէ օր կը բարձրացնէ ստանալիք ձայ – ներու տոկոսը: Ըստ իփոփի Միթերան կը յաղթէ Բ. շրջանին ձայներու 51%ով:

ԶԱՏԿՈՒՄԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի (երեքշաբ – թի՝ Ապրիլ 21 թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 22:

ՉԱՏԻԿ Է

Զատիկ է: «Քրիստոս յարեաւ ի մեռե – լոց», պիտի լսէիր եթէ մնայիր հոն ուր որ էիր: Պիտի լսէիր զանգերը մեր եկե – ղեցիներուն եւ տղոց սուլիչներն ու պայ – թող հրաձիգները ժամուն բակին մէջ՝ դարաւոր չիրմներու եռեւէն: Պիտի լը – սէիր ձայնը Աստուծոյ՝ հոգւոյդ խորէն: Պիտի ուրախանայիր: Պիտի տեսնէիր գունաւոր հաւկիթներն ու ոսկեզօծ հա – ցը Զատիկին:

Զատիկ է անշուշտ հոս ալ, այս մեծ ատանին մէջ՝ ուր կ'ապրիս քառորդ դարէ ի վեր: Կը գտնես այս բոլոր ու – տելիքները: Ունիս եկեղեցին: Բայց դի – տես թէ բան մը կը պակսի: Կը քալես: Կառքերը կը սահին հոյակապ պողոտա – ներուն վրայէն, կը սուրան երկու ուղ – ղութեամբ: Անոնց փողերը կը յիշեցնեն քեզի մայիւնը մեր գառներուն, որովհե – տեւ սուզուած ես յիշատակներուդ մէջ: Անցեալիդ մէջ ես Զատիկի օրով եւ ներ – կան չրջապատած է քեզ: Կը մտածես ապագայիդ վրայ: Ներկան աչիարհն է, որմէ խոնջ ես այլեւս: Ներկան գործդ է, ապրուստդ, տան վարձքդ, տխուր պատկերը մեր երկպառակութիւններուն, հոս մեծցող մեր տղաքը, եւ այս բոլորը կը խլեն ուրախութիւնդ: Կը քալես բազ – մութեան մէջէն որ օտար է: Կը նայիս պատերուն այլազան ու գունագեղ ապ – դերուն, ցուցափեղկերուն, գեղեցիկ չէն – քերուն: Կ'անցնիս Նոթր – Տամի առջեւ – էն: Կանդ կ'առնես պահ մը Սէնին ա – փը: Զատիկ է: Ուրախ պէտք է ըլլայիր: Բայց կոտրած բան մը կայ մէջդ: Զան – դեր կը հնչեն ամէն կողմ: Արեւ է: Կա – նաչ են գետափին ծառերը: Բայց լուռ – թիւն մը կայ մէջդ: Կայ հաւատքի մը – նացորդ մը զոր չես ուզեր կորնչցնել: Եւ կը խորհիս թէ միակ գեղեցկութիւնը որուն կարելի է հաւատալ՝ Զատիկն է դարձեալ: Ու զարմանալի կերպով նոր եւ իմաստալից կը թուի ան քեզի՝ այս աշխարհին վրայ՝ զոր ճանչցած ես իր բոլոր թշուառութիւններով եւ յիմարու – թիւններով:

×

Զատիկը՝ զատուիլ կը նշանակէ, կ'ըսէ Նահապետ, հին գրութեան մը մէջ: Հայ – կական Զատիկ բառը կը համապատաս – խանէ հրէական «Պասէք»ին որուն ի – մաստն է զատուիլ, փրկուիլ: Հրեանե – րուն համար, այդ փրկութիւնը կը կա – յանար Եգիպտոսէն հեռանալուն եւ հայ – րենիք վերադառնալուն մէջ: Քրիստո – նէութիւնը, Զատիկով, կ'ուզէ ըսել թէ, «աստուածազօր յարութեան չնորհիւ, մարդիկ այլեւս փրկուած են մահու գե – րութենէն» եւ զատուած են իրենց հո – գիին չար մասէն, բարութեան հա – ոած:

Անծանօթ դրողը, որ կ'արտայայտուի կէս դարէն աւելի հին լեզուով մը, կը խօ – սի տակաւին երբեմնի դաստաններուն մասին: Հեթանոսական երդեր եւ զար – նան ուրախութիւններ կը տեսնէ Զատի – կին եռին: Մերձեցում մը կ'ընէ Փրկի – չին արձակած լոյսին եւ արեւին միջեւ զոր մեր նախնիքները կը պաշտէին: Կը նկարագրէ մեր զաւառական պարերը, եկեղեցական արարողութիւնները: Կը փորձէ ոգեւորել ընթերցողը մեր աւան – դութիւններով: Նահապետ կը յիշէ գե – րեզմաննոցները, «նա աւանիկ Զատիկ առաւօտուն գերեզմանի լոյսերու մէջ կը լողան, վաղուն ամէն Հայ Զատիկ պի – շերն՝ արշալոյսը տակաւին չծագած ... կը փութայ ոչ թէ յեկեղեցի, այլ վառ մեղրամոմ ի ձեռին՝ ի գերեզման... Հոն՝ ամէն Հայ իր սիրական ննջեցեալին դիմին ի վերեւ՝ վառուած մեղրամոմը կը տնկէ, այսպէս առ ննջեցեալն մրմն – ջելով. «Աւետիս, Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»:

Նախնական ցամաք բայց բանիմաց դը – բիչով՝ Նահապետ տուած է արդէն այն ինչ որ կրնանք մտածել Զատկի առթիւ: Փրկուիլ օտարութենէն, կապուիլ՝ մեր աւանդութիւններուն, ուրախանալ գա – րունով: Նահապետ տուած է պաշտա – մունքը մեր մեռելներուն: Եւ, ի հարկէ, այս բոլորը կը նշանակէն կապուիլ կեան – քին հետ: Զատուիլ եւ կապուիլ: Այս հակասութեան, հեթանոսութեան եւ քրիստոնէութեան խառնուրդին մէջն է Զատկին մեծութիւնը:

Տիեզերական է Զատիկին խորհուրդը, բայց, մեզի համար օտարութեան մէջ, մեր հայրենի՛քը կը թուի մեզի՝ մեր փրկութեան առաջին պայմանը: Զատի – կին իմաստը կ'անցնի հայրենիքի մը տա – մաններէն անդին, որովհետեւ մարդիկ կը տառապին ամէն կողմ եւ փրկութիւն մը կը սպասեն իրենց հայրենիքին մէջ իսկ: Բայց մենք դարեր ու դարեր սպա – ռած ենք մեր ցեղին յարութեան, մաքա – ռած ու զոհուած ենք, կ'երազենք երկիր մը ամէն բանէ առաջ: Ու Զատիկին՝ ա – ւելի խոովիչ է այս երազը, երբ կը յիշ – ուին բարութեան եւ արդարութեան խօս – քերը: Ծորանը մեզ աւելի կը յուզէ այդ օրը, կը լսենք երկեցողութիւն մը՝ որուն մէջ զրուած են ցեղին զառնութիւնն ու անսահման դժբախտութիւնը որուն մէջ՝ հեծեծանքի թաւ ձայները կը զարնուին յոյսին ձայներուն, խաւարն ու լոյսը որ կը կապուին, կը միանան իրարու, կը զատուին, կը հեռանան իրարմէ, կը բա – ռեղծէն հոյակապ հոգենուագ մը:

Ու խորանին առջեւ չէ միայն որ կ'ա – լեկոծի մեր հոգին՝ այլ եւ արեւին ու ծագած ծառերուն դիմաց: Որովհետեւ Ապրիլ ամիսը կը կրէ իր մէջ եղերա – կան հեգնանք մը՝ երբ կը յիշենք նահա – տակները, անոնք որ ապրիլ կ'ուզէին եւ չարդուեցան այս ամսուն մէջ: Մահուան մասին կը խորհինք դեռ այս կանաչնե – րուն առջեւ՝ մեր տերեւաթափին ... Կարօտը կը զգանք մեղրամոմ մը վառե – լու այս բոլոր լինկոզներուն վրայ եւ ը – սել իրենց՝ «Աւետիս...»:

Բոլոր ժողովուրդներէն աւելի տխուր ենք անկասկած, աւելի հիասթափ: Զա – տիկին, բոլոր ժողովուրդներէն աւելի կը զգանք մարդկային տառապանքը եւ յարութեան, փրկութեան, արդարութեան եւ խաղաղութեան կարօտը: Եւ բոլորէն աւելի մեծ ցաւով կը հաստատենք այս դեղեցկութիւններուն պակասը:

Կ'ըսեն թէ Ցաչեալը լոյս եւ յոյս բե – րաւ մարդոց: Բայց, քանի դարերէ ի վեր, մարդկութիւնը կը տառապի, ա – րիւնները կը հոսին, թշուառները կը ճղմուին, անմեղները կը նախատուին, բարիները կը խաչուին: Ցնծութիւն մը կ'ըլլայ աչխարհին մէկ ծայրէն միւսը: Եւ մահը կը մնայ ահարկու:

Այս բոլորը վատահութիւն չեն ներչնչեր մեզի նաեւ գալիքին մասին, յառա – ջացեալ քաղաքակրթութեան մէջ իսկ: Բարբարոս է ստեղծագործութիւնը:

Եւ սակայն, մեր այս յուսահատու – թեան համար է արդէն որ ստեղծուած է Զատիկը: Տանիլ տառապանքը, վեր գալ անկէ տառապելով: Այսպէս է որ կըր – նանք ապրիլ: Եւ Զատիկը կուտայ մեզի իրապէս յոյս մը: Բարբարոս ստեղծա – գործութիւնը իմաստ մը կ'առնէ: Ջա – րիքը կը ծառայէ մեր բարութեան եւ բարձրացման: Մարդկութիւնը տեղ մը կ'երթայ անկասկած՝ իր այս բոլոր յի – մարութիւններով, բարձրութեան մը կ'երթայ:

Սէր մըն է մեր ներքին դամբանէն դուրս եկողը, սէր մը՝ որ կը բանայ մեր սիրտը բոլորին առջեւ: Կը լուսաւորէ մեզ:

Կը լուսաւորէ մեզ դարուընը: Բերկրու – թիւն մը կուտայ մեզի: Անցան ցուրտե – րը, ձիւներն ու անձրեւները: Կը մօտե – նանք արեւին: Կենդանութիւն կը հնչեն ծառերը: Կ'երգեն, կ'երգեն թռչուննե – րը, ձայնական հրթիռներ կ'արձակեն, կը սուլեն ... Գեղեցիկ է կեանքը: Ինչ գեղեցիկ է կեանքը՝ իր ծառերով, թըռ – չուններով, արեւով եւ գեղեցկութեան իր անսահման կարելիութիւններով: Մեր սիրտը կը լեցուի նոր կեանքով: Մեր արիւնը կը չարժի նոր կենսունակու – թեամբ: Զատիկ է, կը զգանք:

Կը լուսաւորէ մեզ մեր հայրենիքը: Ցոյս մըն է, յարութիւն մըն է...

Կը քալես: Մեծ պակաս մը կայ հո – գիիդ մէջ: Բայց մէջդ կայ հաւատքի մնացորդ մը զոր չես ուզեր կորնչցնել: Զատիկը կը թուի քեզի զարմանալիօրէն նոր, իմաստալից, գեղեցիկ:

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

1952 Զատիկ

ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

Այն սերունդը, որ հին դպրոցի երես չէ տեսած, Հայոց ժամակարգութեան ծանօթ չէ եւ հայ հին բանաստեղծական արուեստը չի ճանչնար, միայն «չարա – կան» բառը լսած կրնայ ըլլալ, առանց գիտնալու այդ չարականին էութիւնը, ինչ ձեւով կառուցուած, ինչին նուիրը – ուած ըլլալը եւ անտեղեակ՝ թէ որոնք են անոնց հեղինակները:

Մեր հին գրականութեան ուսումնա – սիրութիւնը անպատեհութիւն մը եւս ունի. անոր մենաշնորհը տանձնեցին այնպիսի մարդիկ, որոնք չէին գիտեր այն լեզուն, որով գրուած էր գրակա – նութիւնը: Գրեթէ յիսնամեակ մը անոնք լարու խառնելով կրկնեցին հին ուսում – նասիրութիւններու արդիւնքները՝ առանց նոր բան մը աւելցնելու եղածին վրայ: Գիտական ուսումնասիրութեան մակար – դակը մնաց հին սահմանին մէջ: Անոնք որ հին լեզուին տիրապետեցին, հին գը – րականութեան մարզը չմտան կամ չկըր – ցան մտնել: Թերեւս այդ է պատճառը, որ մեր հին գրականութեան կարմ մը ճիւղեր մնացած են չուսումնասիր – ուած:

Այս տեսակէտէն գնահատելի աշխա – տանք տարած է Գրիգոր Ցակոբեան, ըն – դարձակ ուսումնասիրութիւն մը պատ – րաստելով չարականներու մասին: Գիրքը կը կրէ «Շարականների ժանրը հայ միջ – նադարեան գրականութեան մէջ (ե. – ժե. դարեր)» խորագիրը:

Հեղինակը ծանօթ է իր կարդ մը մե – նագրութիւններով, որոնցմէ երկուքը նը – ւիրուած են Ներսէս Շնորհալիի եւ Ներ – սէս Լամբրոնացիի, երկուքն ալ չարա – կանագիրներ: Այդ աշխատութիւններու մէջ հեղինակը ուսումնասիրած է հայ հոգեւոր երգերը եւ նախապատրաստը – ւած նոր մենագրութիւն ստեղծելու՝ Հա – յոց 2135 կանոնական եւ 270 պարակա – նան չարականներու վերաբերեալ: Գրի – գոր Ցակոբեան, որ տարիներ նուիրուած է այդ ճիւղի տակաւին մութ մնացած անկիւնները լուսաւորելու գործին, մտա – նագէտ է ոչ միայն հայ հին գրականու – թեան, այլեւ մեր ժողովրդական գրա – կանութեան. փաստ՝ այն գիրքը, զոր ան նուիրած է Ներքին Բաանի ազգապը – րութեան եւ ժողովրդական բանահիւսու – թեան:

Անդրադառնալով չարականներուն, պէտք է նշել, որ անոնց ուսումնասիրու – թեան դաշտը խոպան չէ եղած: Տակաւին Ե. դարուն Ցովհան Մանդակունի կաթո – ղիկոս կազմած է «Ժամագիրք» մը, ուր հաւաքած է չարականները: Այդ դարուն կազմուած է նաեւ «Շարակնոց»ը, որ զուտ չարականներու հաւաքածոյ մըն է: Մեր պատմիչները, մատենագիրները, մեծ եկեղեցականները յարմար առիթէն օգտուելով՝ խօսած են չարականներու բովանդակութեան, ոճի, երաժշտու – թեան մասին: Կիրակոս Գանձակեցի, երբ կը խօսի Շնորհալիի մասին, կը գրէ թէ ան ո՛ր չարականները ստեղծած է: ԺԳ. դարուն Սարգիս Երէց չարականները կը բաժնէ երկու խումբի՝ հին ու նոր: Հին չարականներ կը համարուին Ե. դարէն մինչեւ ԺԲ. դար գրուածները՝ ներառ – եալ Ցովհաննէս Սարկաւագի չարական – ները: Իսկ Շնորհալիի եւ յաջորդներու գրածները Սարգիս Երէց նոր կը համա – րի: Շարականներու եւ անոնց հեղինակ – ներու մասին տեղեկութիւններ կան «Շա – րակնոց»ի յառաջաբանին, Ցայսմաւուրք – ներուն մէջ: Անոնց մասին տեղեկութիւն – ներ կուտան նաեւ Սարգիս Երէց, Սահ – փանոս քահանայ, Գրիգոր Տաթեւացի եւ այլք: Շարականներու ուսումնասիրու – թեան մարզին կը վերաբերի նաեւ զա – նոնք կանոններու վերածելը: Ամէն ոճ ունի իր յատուկ երգերը, որոնց ամբող – ջութիւնը կը կոչուի կանոն կամ կարգ: Ասիկա արդէն չարականներու թեմաթիւք բաժանումն է, որ ըստ իր բնոյթին փաս – տօրէն բովանդակութեան վերլուծում է: Կանոններու գործադրումը հայ հոգեւոր երգի մէջ մուտ Ը. դարու սկիզբը Սահ – փանոս Սիւնեցիի ձեռքով:

Ըստ Օրբելեանի, Սահակ Սիւնեցի ութ ձայները բաժնած է եւ կարգաւո – րած ու չարած է Ցարութեան, Օրհնու – թեան չարականները:

Ժամանակի ուսումնասիրութեան եղա – նակները ու ծաւալը, տարածումն ու ընդգրկումները այդչափ եղած են եւ մեր հին ուսումնասիրողները այդպէս ալ մո – տեցած են չարականներու քննութեան սկզբունքներուն: Եթէ արդար մօտեցում ունենանք, ըստ էութեան, քիչ բան չգ. Ուսումնասիրողները իրենց կարողու – թիւններու ներած չափով եւ ձեռքի տակ ունեցած փաստական տուեալներով ձգտ – ած են ապագայ սերունդներուն ճշդուած տեղեկութիւններ թողուլ չարականնե – րու հեղինակներու, բովանդակութեան ձայներու մասին:

Անոնց կարգին պէտք է նշել Ա. Տ. Պ – րու սկիզբն Մխիթարեան ամէնէն պէ – տուն վարդապետներէն Հ. Գաբրիել Ա – ւետիքեանի 800 էջնոց ծաւալուն աշխա – տութիւնը, որ չարականներու իմաստ – մեկնաբանութիւն ու բառերու բացատ – րութիւն է եւ իր բնոյթով նման է ան – ուրիշ մէկ աշխատութեան՝ Նարեկացի «Մատեան Ողբերգութեան»ի դժուար բա – ռերու եւ անհասկնալի նախադասութիւն – ներու վերլուծման ու բացատրու – թեան: Հ. Գաբրիէլ Ա.ետիքեանի մեծա – գոյն ծառայութիւնը այդ մարզին մէջ կը համարուի այն, որ ան կազմած է չարա – կաններու պիտական, բաղդատական ըն – նագիրը:

Շարականներու ուսումնասիրութեամբ եւ առաջին թարգմանութեամբ զբաղած է Մ. Էմինը, որուն գիրքը բարձր գնա – հատուած է Գ. Ցակոբեանի ուսումնա – սիրութեան մէջ: Սակայն, Էմինի այն կարծիքը, թէ չարականը թողլ ցոլացում է Հայերու վարդապետական պատկե – րացման, իր ամբողջական եւ պատշաճ քննագատական պատասխանը չէ ստա – ցած: Մ. Էմինի գիրքը նոյնութեամբ վերհրատարակուած է 1914–ին Կ. Կոս – տանեանի խմբագրութեամբ ու յառա – ջաբանով, որուն մէջ Կ. Կոստանեան պ – ժանի պատասխան կուտայ Էմինի այդ սխալ կարծիքին:

Ըստ այդ յառաջաբանին, մեր պաշ – տամունքի երգերը՝ չարականները, ոչ թէ Հայերու քարացած պատկերացման ար – տացոլացումներն են, այլ գրուած են՝ կենդանի ու վառ պահելու համար պաշ – տողներու ջերմ զգացումները: Շարա – կաններու մէջ մեծ ուշադրութիւն դար – ձուած է գեղարուեստական ձեւին, կըր – նական զգացումներու արտայայտու – թեան, խօսքի պատկերաւորման, ար – տաքին կառուցուածքին: Ապա, յառաջ – բանին հեղինակը, իր միտքերը զարգ – ցընելով, դիտել կուտայ թէ մեր գրի – չեր Հայոց հոգեւոր բանաստեղծութեան հիմ – է՝ ստեղծուած զանազան հեղինակներ – ու կողմէ ե. – ԺԴ. դարերուն: Այդ բանա – ստեղծներուն օրհներգութիւնները կը գտ – նան ընդհանուր հիմն, որ նուիրուած են ճգմարտութեան, բարութեան եւ գեղեց – կութեան փառաբանութեան: Հեղինակ – ները կը փառաբանեն քրիստոնէական ո – գին բարձրացնող երեւոյթներ. անոնք կը նկարագրեն եկեղեցական դէմքերը եւ կը նպատակեն եկեղեցւոյ հանդիսաւորու – թեան:

Շարականներու մէջ ցոլացած է մեր ե – կեղեցւոյ պայքարի պատմութիւնը, եր – գուած են ազգի հոգեւոր, քաղաքական եւ մտաւոր դէմքերը: Ցառաջաբանին հե – ղինակը իւրաքանչիւր դարաշրջանի հա – մար կուտայ այն անձերու անունները եւ պատմական ու կրօնական կարեւոր դէպ – քերը, որոնք ցոլացած են չարականնե – րու մէջ եւ իրրեւ եզրակացութիւն կ'ըսէ, որ նման անձեր ու երեւոյթներ բազմա – թիւ են. չարականներու հիմքին մէջ պ – յութիւն ունի պատմական տարրը եւ ա – նոնք ազգային բնոյթ եւ էութիւն ունին: Շարականները ազգային գրականութեան ձյուտատեսական ձեւի մէջ:

Նման հմուտ եւ ճիշդ մօտեցումներով յառաջաբանին հեղինակը կը բացատրէ ու կը մեկնաբանէ չարականներու ձեւն ու բովանդակութիւնը՝ նոր էջ մը բանալով անոնց ուսումնասիրութեան մէջ: Դժբ – անոնց ուսումնասիրութեան վրիպած բախտաբաղ, այս յառաջաբանը վրիպած է Գ. Ցակոբեանի ուշադրութենէն:

Նշենք նաեւ, որ Կոմիտասի յօդուած – ները («Հայոց եկեղեցական եղանակնե – րը», «Արարատ», 1894, Ս. Սողոմոնեան ստորագրութեամբ) նոյնպէս պաշտօ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Զատկուան ժողովրդական սովորութիւններէն մնացած են հաւկիթ ներկելը եւ հաւկիթախաղը: Այդ մասին կան հետեւեալ աւանդութիւնները:

1· – Ըստ աւանդութեան, Մարիամ Մագթաղենացի կը մեկնի Հռոմ Աւետարանը քարոզելու համար. կը ներկայանայ Տիբերիոս կայսեր եւ անոր կը նուիրէ կարմիր հաւկիթ, ըսելով՝ Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց, եւ ապա կը ըմբռնի Աւետարանի քարոզութեան: Ախ – կա, անշուշտ, առասպել է, բայց եւ այնպէս յիշատակութիւն մըն է կարմիր հաւկիթի մասին:

2· – Բոլոր կրօնքներու մէջ հաւկիթը կարեւոր տեղ կը գրաւէր, մինչեւ իսկ հին Հռոմէացիները եւ Յոյները հաւկիթ կը նուիրէին իրենց ասուածներուն՝ սրբութեղու եւ մաքրութեղու համար:

Հրեաներու մօտ ալ գոյութիւն ունէր հաւկիթի գործածութիւնը եւ հաւանաբար անկէ փոխանցուած է քրիստոնեաներուն եւ դարձած ազգական սովորութիւն:

Հրեաները Պասեքի ատենին բազարջ հաց կը պատրաստէին. բարեկեցիկները զարջին կը խառնէին նաեւ քիչ մը հաւկիթ ու չաքար: Պասեքի տեղանին վրայ անպատճառ պէտք է ըլլար նաեւ զատկական գառը եւ պինդ խաշած հաւկիթ: ընթրիքէն առաջ կը հաւաքուէին տեղանի չուրջ եւ կը պատմէին Եգիպտոսէն ելքի դէպքը. ապա ոտքի կ'ելլէին եւ գաւազան մը առնելով ճամբորդի կերպարանք կը ստանային. այնուհետեւ կ'ուտէին գառան միս ու պինդ խաշած հաւկիթ:

«Կաթողիկէ համայնապետարան»ը հաւկիթ բառին դիմաց կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը. «Հին ժամանակ հաւկիթը գարնան եւ պտղաբերութեան խորհրդանիշն էր. գարնան սկիզբը մարդիկ իրարու հաւկիթ կը նուիրէին: Մ'իջին դարերուն պահքի ժամանակ, երբ հաւկիթ ուտելը արգիլուած էր, հաւատացեալները հաւկիթ ուտելու եւ նուիրելու սովորութիւնը վերապահեցին Կիրակիի: Զատկական հաւկիթը այժմ խորհրդանիշն է այն ժայռէ գերեզմանի, ուրկէ Քրիստոս յարութիւն առաւ: Քրիստոնեաները հաւկիթը կը ներկէին, օրհնել կուտային, ապա կ'ուտէին եւ իրրեւ նուէր կուտային բարեկամներու»:

Կրօնքներու մէջ հաւկիթը յարութեան խորհրդանիշ կը համարուէր, քանի որ իր մէջ կը պարունակէր կեանքի նոր սերմը. այլ խօսքով՝ երկու ծնունդ կ'ունենար: Հաւկիթը կարմիր կը ներկուէր իրրեւ ուրախութեան նշան. կարմիրը կը խորհրդանշէր նաեւ զոհի արիւնը: Հետեւաբար, հաւկիթը իրրեւ խորհրդանիշ նոր կեանքի, կը պատկանէր նախաքրիստոնէական շրջանին, իսկ հաւկիթ ներկելը մաս կը կազմէր գարնան հանդիսութիւններուն: Քրիստոնեաներու մօտ գործածական դառնալէ ետք կարմիր գոյնը խորհրդանշեց Քրիստոսի թափած կարմիր արիւնը:

Զրադաշտականները, արարողութեան ընթացքին, ցորդ կը գործածեն հաւկիթը, իսկ Պարսիկները՝ Նօրուզի Հաւթսինի սեղանի վրայ կը դնեն նաեւ հաւկիթ: Աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ պար – սից թագաւոր Ջալեատին Շահ հաւկիթի գործածութիւնը պաշտօնականացուցած է եւ Նօրուզի օրը արքունի մեծամեծներուն հաւկիթ նուիրած: Պարսից նախարարները, գիշերահաւասարէն ժամ մը առաջ, չքեղ հագուստ կ'երթային Շահին պալատը եւ կը ստանային հաւկիթ մը, որ յաճախ ոսկիէ կ'ըլլար: Անկէ ետք իրարու կարմիր հաւկիթ կը նուիրէին:

Անկասկած, Հայերը եւս ունէին հաւկիթի գործածութիւնը, գարնանային տօներու ընթացքին, եւ կը ներկէին որոշ կարմիրով, իրրեւ ուրախութեան նշան:

Գրիգոր Տաթեւացի հաւկիթը կարմիր ներկելու մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները. «Զատկի այս առաջին Կիրակիի Շաբաթ օրը կարմիր հաւկիթ կը ներկենք եւ անոր խորհուրդը այն է՝ որ մինչեւ Զատկին հաւկիթ կը ներկենք, որովհետեւ հաւկիթը օրինակն է ամբողջ աշխարհի եւ, ինչպէս իմաստուն – ները կ'ըսեն, դուրսի կեղեւը կը նմանի երկինքին, մղղաճեւը՝ օդին եւ ճերմակուցը՝ ջուրին, դեղինն ալ երկիրն է, այսինքն՝ մէջը: Իսկ կարմիր ներկը կը նշանակէ թէ ամբողջ աշխարհը գնուեցաւ Քրիստոսի արիւնով: Եւ մենք կարմիր հաւկիթը մեր ձեռքին մէջ առնելով՝ կը հռչակենք մեր փրկութիւնը: Աւսր հա – մար է որ նախ կարմիր հաւկիթը կ'ուտենք եւ յետոյ ուրիշ կերակուրներ»:

Վերոյիշեալ սովորութիւններէն կարելի է եզրակացնել, որ հաւկիթը նախաքրիստոնէական շրջանին գործածական էր բոլոր կրօնքներու մէջ եւ ներկայիս անցած եւ մնացած է քրիստոնէութեան զատկական սովորութեան մէջ եւ մոռցուած է հին աւանդութիւնը:

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ.

ձեւով հաշուի չեն առնուած: Միայն շարականներու երաժշտութեան մասին խօսելու առեն է, որ Գ. Ցակոբեան կը յիշատակէ այդ յօդուածները, մինչդեռ երբիտասարդ կոմիտաս Վարդապետ երաժշտութեան հետ կը վերլուծէ շարականներու ձեւն ու բովանդակութիւնը եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ շարականներու մասին: Ըստ Կոմիտասի, բոլոր շարականները համարեա եռաձայն են եւ բոլոր տուները նոյն եղանակով կ'երգուին: Շարականներու մեծագոյն մասը արձակ է, իսկ փոքր մասը՝ տաղաչափական բանաստեղծութիւն: Ամբողջ՝ քան պատկերաւորութիւնը: Շարականները գրուած են չեչտական եւ վանկային տաղաչափութեամբ: Չեչտական տաղաչափութեամբ գրուած են Յոհաննէս Մաղնեան ու Աստուածատուր Աստուածատրեան առաջին երեք տուները: Նոյն տաղաչափութեամբ գրուած է նաեւ «Ծնորհալի Հոգեզալստեան երկօրեայ կանոնը՝ «Նոյն եւ նման»:

Կոմիտաս կը հաղորդէ նաեւ, որ շարականներու մեծ մասը արձակ է, բայց կան նաեւ յանգաւոր արձակներ: Շարականներու բովանդակութիւնը չատ հարուստ է, կ'երգուին կրօնական զգացումներ, հաւատք, քրիստոնէական սէր, նուիրութիւններ, եկեղեցւոյ խորհուրդներ եւայլն: Բովանդակութեան այս բազմազանութիւնը պէտք է ունենար նաեւ բազմատիպ եղանակներ: Շարականները պատառ գարձան ութ ձայնի եւ երկու սեղի յառաջացման, որ ըստ «Ցայսմաւուրք»ի կատարուեցաւ Ս. Սահակի ձեռքով:

Անդինիք Գրիգոր Ցակոբեանի դիրքին հարստ բովանդակութեան վերլուծման: Գիրքը բաղկացած է գլուխներէ, մասեր կամ բաժիններէ: Կը սկսի «Հեղինակի կողմից» համառօտ ակնարկով, ուր կ'արուին դիրքին բովանդակութիւնն ու նպատակները: Հեղինակը կ'ըսէ, թէ շարականները մեր հին գրականութեան հարստ մէկ ճիւղն են, որ անցած են դարերու ճամբայ մը (հազար տարի): Անոնցմէ չատերու հեղինակներն ու գրութեան ժամանակը ծանօթ չեն, հակառակ անոր որ մեր հին մեռանագիրները շարականներու վերաբերեալ տեղեկութիւններ ձգած են աղբիւրներու մէջ, որոնց մասին խօսելով ան դիտել կուտայ, որ ինք ուսումնասիրած է Հայոց կանոնական եւ պարականոն բոլոր շարականները մեր պատմութեան ու մշակոյթի եւ դրացի քրիստոնեայ ժողովուրդներու նոյնանման ստեղծագործութիւններու ընդհանուր ենթահողին վրայ:

Կանոնական շարականները քննուած են երեք հանգրուաններով՝ ե. – Զ. դարեր, է. – ԺԱ. դարեր եւ ԺԲ. – ԺԵ. դարեր: Պարականոն շարականները քննուած են երկու հանգրուանով՝ հին (ե. – ԺԱ. դարեր) եւ նոր (ԺԲ. ԺԵ. դարեր):

Գիրքին երկրորդ գլուխը վերնագրուած է «Շարականների ուսումնասիրութեան պատմութիւնը», ուր հեղինակը կը ներկայացնէ այն բոլոր ուսումնասիրութիւններու բովանդակութիւնը, որ գրուած են իրմէ առաջ եւ որոնց անդրադարձանք մեր յօդուածին սկիզբը: Յաջորդ գլուխը կը կրէ «Հայկական շարականների քննական տեսութիւնը» խորագիրը, որ ունի բաժիններ՝ «Աղբիւրներ», «Շարականոցը իրրեւ հոգեւոր երգերի ժողովածու» եւ «Շարականների տեսակը»:

«Աղբիւրները» բաժնին մէջ կը խօսուի Աստուածաշունչի, յատկապէս սաղմոս – ներու դերի մասին. անոնք ծառայած են նախ իրրեւ հոգեւոր երգեր՝ նիւթ ու ձեւ տուած են նոր ստեղծուած ինքնուրոյն հոգեւոր երգերուն: Մեր շարականներու ուխտ տեսակներն ալ իրենց անունները կամ վերնագիրները առած են Աստուածաշունչէն: Շարականներու առաջին տեսակը կը կոչուի «Օրհնութիւն», որով – հետեւ կը սկսի Մովսէսի խօսքով՝ «Օրհնեսցուք զՏէր», «Հարց», որ առնուած է «Օրհնեալ ես, Տէր Աստուած հարցն մեր» խօսքէն, «Ողորմեա» շարականի տեսակը կոչուած է սաղմոններու խօսքի հիման վրայ՝ «Ողորմեա ինձ, Աստուած, ըստ Մեծի ողորմութեան քումի»: «Համբարձի» տեսակը՝ ըստ սաղմոսի «Համբարձի զաչս իմ ի լերինս, ուստի եկեսցէ ինձ օգնութիւն», «Մանկունք» տեսակը՝ ձօիճ սաղմոսի «Օրհնեցէք, մանկունք, զՏէր»: Այդպէս նաեւ «Տէր յերկնից»ը, «Ճաշուն»ը:

Ինքնուրոյն շարականները զարգացած են հետեւեալ ձեւով. սաղմոսերգութիւններուն կը կցէին փոքր երգեր, որոնք կը կոչուէին կցուրդներ: Այս փոքր կցուրդները, յետագային զարգանալով, դուրս կը մղեն սաղմոսները եւ իրենք կը դառնան ինքնուրոյն երգեր: Սաղմոսներու ութ կանոնները կը փոխարինեն ութ ձայնով երգուող մեր ութ տեսակի շարականները:

ՎԱՐԱԳ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

(Շար. 1)

Զատկուան ժողովրդական սովորութիւններէն մնացած են հաւկիթ ներկելը եւ հաւկիթախաղը: Այդ մասին կան հետեւեալ աւանդութիւնները:

1· – Ըստ աւանդութեան, Մարիամ Մագթաղենացի կը մեկնի Հռոմ Աւետարանը քարոզելու համար. կը ներկայանայ Տիբերիոս կայսեր եւ անոր կը նուիրէ կարմիր հաւկիթ, ըսելով՝ Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց, եւ ապա կը ըմբռնի Աւետարանի քարոզութեան: Ախկա, անշուշտ, առասպել է, բայց եւ այնպէս յիշատակութիւն մըն է կարմիր հաւկիթի մասին:

2· – Բոլոր կրօնքներու մէջ հաւկիթը կարեւոր տեղ կը գրաւէր, մինչեւ իսկ հին Հռոմէացիները եւ Յոյները հաւկիթ կը նուիրէին իրենց աստուածներուն՝ սրբութեղու եւ մաքրութեղու համար:

Հրեաներու մօտ ալ գոյութիւն ունէր հաւկիթի գործածութիւնը եւ հաւանաբար անկէ փոխանցուած է քրիստոնեաներուն եւ դարձած ազգական սովորութիւն:

Հրեաները Պասեքի տօնին բազարջ հաց կը պատրաստէին. բարեկեցիկները զարջին կը խառնէին նաեւ քիչ մը հաւկիթ ու չաքար: Պասեքի տեղանին վրայ անպատճառ պէտք է ըլլար նաեւ զատկական գառը եւ պինդ խաշած հաւկիթ: ընթրիքէն առաջ կը հաւաքուէին տեղանի չուրջ եւ կը պատմէին Եգիպտոսէն ելքի դէպքը. ապա ոտքի կ'ելլէին եւ գաւազան մը առնելով ճամբորդի կերպարանք կը ստանային. այնուհետեւ կ'ուտէին գառան միս ու պինդ խաշած հաւկիթ:

«Կաթողիկէ համայնապետարան»ը հաւկիթ բառին դիմաց կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը. «Հին ժամանակ հաւկիթը գարնան եւ պտղաբերութեան խորհրդանիշն էր. գարնան սկիզբը մարդիկ իրարու հաւկիթ կը նուիրէին: Մ'իջին դարերուն պահքի ժամանակ, երբ հաւկիթ ուտելը արգիլուած էր, հաւատացեալները հաւկիթ ուտելու եւ նուիրելու սովորութիւնը վերապահեցին Կիրակիի: Զատկական հաւկիթը այժմ խորհրդանիշն է այն ժայռէ գերեզմանի, ուրկէ Քրիստոս յարութիւն առաւ: Քրիստոնեաները հաւկիթը կը ներկէին, օրհնել կուտային, ապա կ'ուտէին եւ իրրեւ նուէր կուտային բարեկամներու»:

Կրօնքներու մէջ հաւկիթը յարութեան խորհրդանիշ կը համարուէր, քանի որ իր մէջ կը պարունակէր կեանքի նոր սերմը. այլ խօսքով՝ երկու ծնունդ կ'ունենար: Հաւկիթը կարմիր կը ներկուէր իրրեւ ուրախութեան նշան. կարմիրը կը խորհրդանշէր նաեւ զոհի արիւնը: Հետեւաբար, հաւկիթը իրրեւ խորհրդանիշ նոր կեանքի, կը պատկանէր նախաքրիստոնէական շրջանին, իսկ հաւկիթ ներկելը մաս կը կազմէր գարնան հանդիսութիւններուն: Քրիստոնեաներու մօտ գործածական դառնալէ ետք կարմիր գոյնը խորհրդանշեց Քրիստոսի թափած կարմիր արիւնը:

Զրադաշտականները, արարողութեան ընթացքին, ցորդ կը գործածեն հաւկիթը, իսկ Պարսիկները՝ Նօրուզի Հաւթսինի սեղանի վրայ կը դնեն նաեւ հաւկիթ: Աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ պարսից նախարարները, գիշերահաւասարէն ժամ մը առաջ, չքեղ հագուստ կ'երթային Շահին պալատը եւ կը ստանային հաւկիթ մը, որ յաճախ ոսկիէ կ'ըլլար: Անկէ ետք իրարու կարմիր հաւկիթ կը նուիրէին:

Անկասկած, Հայերը եւս ունէին հաւկիթի գործածութիւնը, գարնանային տօներու ընթացքին, եւ կը ներկէին որոշ կարմիրով, իրրեւ ուրախութեան նշան:

Գրիգոր Տաթեւացի հաւկիթը կարմիր ներկելու մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները. «Զատկի այս առաջին Կիրակիի Շաբաթ օրը կարմիր հաւկիթ կը ներկենք եւ անոր խորհուրդը այն է՝ որ մինչեւ Զատկին հաւկիթ կը ներկենք, որովհետեւ հաւկիթը օրինակն է ամբողջ աշխարհի եւ, ինչպէս իմաստուն – ները կ'ըսեն, դուրսի կեղեւը կը նմանի երկինքին, մղղաճեւը՝ օդին եւ ճերմակուցը՝ ջուրին, դեղինն ալ երկիրն է, այսինքն՝ մէջը: Իսկ կարմիր ներկը կը նշանակէ թէ ամբողջ աշխարհը գնուեցաւ Քրիստոսի արիւնով: Եւ մենք կարմիր հաւկիթը մեր ձեռքին մէջ առնելով՝ կը հռչակենք մեր փրկութիւնը: Աւսր հա – մար է որ նախ կարմիր հաւկիթը կ'ուտենք եւ յետոյ ուրիշ կերակուրներ»:

Վերոյիշեալ սովորութիւններէն կարելի է եզրակացնել, որ հաւկիթը նախաքրիստոնէական շրջանին գործածական էր բոլոր կրօնքներու մէջ եւ ներկայիս անցած եւ մնացած է քրիստոնէութեան զատկական սովորութեան մէջ եւ մոռցուած է հին աւանդութիւնը:

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ.

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԿԻՆԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՑ

Սաքօն համաձայն չէր Խէչոյին: Պէտք էր Մարդարը պատժել, վինաթափ ընել: Ցանուն Հայոց աշխարհին՝ երկաթէ մարդ պէտք էր անոր ճակատին առջեւ չարժել:

– Այո՛, այո՛, իրաւունքը Առքոյինն է, ինքնը Սաքօն. – Տեսայ, Վարդան, իմ աչքերով տեսայ Մարգարն ու էն քածը: Եթէ չպատժենք Մարդարը, ֆեսային պարտուած է: կարօն լեռնէն վար իջաւ: Ին լաւ տղան չէիտեմ ի՞նչ պատահե – ցաւ, միայն թէ ընէր Մարդարի մասին դաբը: Ին, ին Մարդարը ծռի՝ ի՞նչ ըսել կարօյին, ճահիլ ֆեսայիներուն:

Սաքօն կը խօսէր յուզուած, եւ անոր ձայնին մէջ կ'ըսես արցունքի թացութիւն կը զգացուէր:

×

Լերան ատղերու խաղազութիւնը կար, ու այդ խաղազութեան ներքեւ կը քնանային Վարդաձորի բնակիչները, առաւօտ՝ չատ կանուխ արշալոյսին հետ լերան վրայ իջնող Սպիտակ Ձիաւորի ձիւնն խրխինջէն արթննալու համար կարծես:

Քնացած չէր ջրաղացպան Նաւօն միայն: Ծնկերը գինք չատ կը նեղէին: Էհ, ի՞նչ ունէր Սաքօն. ձայնի էն չէնութիւնը կորսնցուցած էր կարծես, կը մտաբերէր Նաւօն: Շատ ուշ առեն. Նաւօն վերանորու վերի ապառաժներէն մէկի մը մօտենալը լսացաւ: Զալօն հաջից մի քանի բերան ու յետոյ լռեց: Նաւօյին այնպէս թուեցաւ, որ վրաններուն մէջ մանողը կին մըն էր: Աչքերը չատ չէին զատեր: կին մը ինչո՞ւ դուրս պիտի մըներ այդքան ուշ: Թերեւս Սարխոշ Գեւոն էր, որ Փրոտ Մինասի վրանին շուրջ կը գառնար՝ օղինի չիչերը գողնալու համար:

Գիշերները, Նաւօն, մինակ չմնալու համար, չատ անգամ Գեւոն իր մօտ կը կանչէր ու կը խօսէին: Նաւօն հովտի կռուէն յետոյ չէր կրնար հանգիստ քնանալ, եթէ նոյնիսկ իր ծնկերը չնեղէին զինքը: Անոր այնպէս կը թուէր, որ իր սպանած քիւրտը հովտէն վեր պիտի ելլէր եւ վիզը ծուռ, խեղճուկ կերպարանքով պիտի կանգնէր իր առջեւ ու խօսէր. «Ի՞նչ ըրիր ինծի: Էնտեղ կինս, զաւակներս»... Ու չաճախ Նաւօն իր ետքին մէջ կը տեսնէր, որ քիւրտը իր ջրաղացքի դռնէն ներս կը մտնէր:

Երբ առանձինն մուրին մէջ կը նստէր Նաւօն, կարծես մ'իշտ ալ կը սպասէր, որ հովին մէջէն մէկը վեր պիտի գար: Այդ տանջող մինակութիւնը չզգալու համար, չաճախ ուշ առեն ձայն կուտար Գեւոյին ու անոր ետ առաջ, գինուտ խօսքերուն մէջ կ'ուզէր մոռնալ, որ հովտէն վեր ելլող մէկին կը սպասէր: Գեւոյի խօսքերը միշտ ալ համելի էին, մանաւանդ երբ Փրոտ Մինասի խօսքը մէջտեղ կուգար: Սակայն, Նաւօն երբեմն կը զգար, որ Գեւոն կը լրջանար ու մարգարէութիւններ ընող իմաստուն երախայի մը երեւոյթը կ'առնէր:

– Չէ, Նաւօ, ինծի էնպէս կը թուի, որ գեղի էն մրշաղոտ պատի տակ չպիտի նստինք: էն կոչնակի ձէնը չպիտի լսենք, էնպէս, էնպէս...

«Էս ուշ առեն Գեւոն քնացած է», մտածեց Նաւօն, մանաւանդ որ եթէ վրաններուն մէջ մանողը Գեւոն ըլլար, այդքան հանդարտ չէր մտներ ու առանց Զալոյին ձայն կուտար, ու պեխին տակ միշտ ալ իր յաւիտենական երգին մռընչուքը կար:

Ուշ առեն վրաններուն մէջ մտնողը այնպէս թեթեւ անցաւ, կարծես սահելով քալեց: Կնոջ մը կերպարանքն ունէր: Եթէ Սոման ուշ առեն ջուրի գացած ըլլար, իր վրանին մօտով պիտի անցնէր: Նաւօն չաճախ կը տեսնար Սոման, որ փարչը ձեռքին ուշ առեն Պզկան քարէրէն կը վերադառնար եւ երբեմն իրեն պաղ ջուր կը հրամցնէր: Երբեմն ալ Դայեկ Նուրխանը իր մօտ նստած՝ Սոմայի դարձին կը սպասէր:

(Շար. 301)

Տէր եւ Տիկին Ժան Սիրվանեան եւ զաւակը, Պ. Անտրէ Սիրվանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ռոլան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարեհ Եակոպեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ՝ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

Այրի Տիկին ՄԱՐԻ ՍԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 8–ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Ապրիլ 17–ին, Ժանթիլիի Սէն–Սաթիւրնէն Եկեղեցին, հայկ. ծէսով եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Ժանթիլիի գե – րեզմանատունը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոն.– Պ. Նշան Փրունճեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

○ BEYROUTH: 2.290 F.
○ DAMAS: 2.350 F.
○ ALEP: 2.450 F.
○ ATHENES: 1.400 F.
○ ISTANBUL: 1.350 F.
○ NEW YORK: 2.065 F.
○ MONTREAL: 2.100 F.
○ TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours
30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճա – կոբեանէ 300 Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Աշոտ Իսահակեանի մահուան առ– թիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ
« ԱՆԻ » ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ
Մայիս 22–ին

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ.–

Ժամը 14·30–ին՝ Փարիզի Ս. Յովհան – Նէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն Հանդիսաւոր Հոգեհանգստեան Պատարագ։

Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթ. Պատ. Երդպայի Հայոց

Ժամը 16–ին՝ Ոգեկոչման պատշաճ արարողութիւն՝ մեր նահատակներուն յիշատակը յաւերժացնող կառուցանելի Կոթողին, Քաղաքապետարանի կողմէ տրամադրուած վայրը՝ Ֆրանքլին Ռուզ – զվելթ եւ Այզընհաուր Պողոտաներու անկիւնը՝ կռան Փալէ–ի առընթեր եղող պարտէզին մէջ։

Ժամը 20·30–ին՝ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԵՐԵ – ԿՈՑԹ՝ կավոյի սրահը, 45, ռիւ Լա Պօէսի, Փարիզ 8–րդ։

Խօսք կ'առնեն՝ ՏԻԳՐԱՆ ՁԻՆՊԱՇԵԱՆ, ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹԲ ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ։

Ցայտագրին կը մասնակցին՝ Թորոս Սպիտանեան եւ Ռազմիկ Աբրահամեան (Արտասանութիւն), Օր. Երիցեան (Երգ)։

———×———

ՎԱԼԱՆՍ

Այս Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10·30ին Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ Ս. Գր. Լ. Եկեղեցին։ Կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին՝ արձնաառութիւն Սալ տը Ֆէթ–ի մէջ։

Ժամը 18·30–ին, Թափօր՝ դէպի Մեռելներու Յուշարձանը։ Հաւաքուիլ՝ Մէզօն տը Թուրիզմ։

Երեկոյեան ժամը 21–ին, Ոգեկոչման Հանդիսութիւն՝ Սալ տը Ֆէթ–ի մէջ։

Կը խօսի՝ Նորվան Վրդ. Զաքարեան։ Ֆրանսերէն՝ *Անրի Սիրանեան։*

ՆԻՍ

Հովանաւորութեամբ Նիսի եւ Շրջ.ի Կրօն. Ընկ. Վարչութեան եւ Նախաձեռնութեամբ՝ Հայ Մշակութային Ակումբի։

Ուրբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 11–ին՝ Ծաղկեպսակներու զետեղում Մեռեալներու Յուշարձանին։

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 10–ին, Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ Ս. Աստուածածնի Եկեղեցին։ Նոյն օրը, ժամը 15ին, Փլացա Պանդոկի սրահը՝ Յուշատօն Պատուոյ Նախագահութեամբ՝ Երեսփոխան – Քաղաքապետ՝ ԺԱՔ ՄԻՏՐՍԷՆԻ եւ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԻՐՃԵԱՆԻ։

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝
Dr. YVES TERNON
ԺԻՐԱՃՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուստական Պատշաճ Ցայտագիր

———×———

ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Ցակոբ Եկեղեցւոյ Ազգային Մխիթեան Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ապրիլ 24, Ուրբաթ, ժամը 10–ին Հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ։

Ցաւարտ Պատարագի Հոգեհանգստեան Պաշտօն կը կատարուի՝ նահատակներուն յիշատակին։

———×———

ՄԵԾ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ

Պէլֆուռ Հրապարակին վրայ, ժամը 16ին
Պատուոյ Նախագահութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԻՍԻ ԳՕԼՈՆ–ի
Ծերակուտական եւ Քաղաքապետ Լիոնի
ՇԱՒԼ ԷՌՆԻԻ–ի
երեսփոխան և Քաղաքապետ Վիլէօրպանի

Խօսք կ'առնեն՝
ՇԱՒԼ ԷՌՆԻԻ, ՄԻՇԷԼ ՆՈՒԱՌ,
ՀԱՑ ԴԱՏԻ Ցանձ. ներկայացուցիչ մը։
ՏՈՂԱՆՑՔ եւ Ցուշագրի յանձնում Նահանգապետարան և Թրք. Հիւպատոսարան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աչոտ Իսահակեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Նարփինեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով, անձամբ թէ զրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ – մօր՝

Տիկին ՀՐԱՉԵԱՑ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

× Այս տխուր առթիւ, իր անմոռանալի կնոջ յիշատակին՝ Աչոտ Իսահակեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.– Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին՝ 200, Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան՝ 200, Հ.Ց.Դ. «Արծիւ» խումբին՝ 200, «Ազատամարտ»ին՝ 200, (առանձնակի նուէր «Ցառաջ»ին) եւ 200 Ֆ. «Ցառաջ»ին։

×

ՄԱՐՍԷՑ.– Խալիկեան, Արզումանեան, Թօփսաղալեան, Մէռալտի ընտանիքները՝ իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ զրաւոր՝ մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՏԻՐԱՆ ԽԱՑԻԿԵԱՆԻ

եղերական մահուան առթիւ։

ԱՆԹԱՆՕԹ ՉԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հ Ա Ց Ե Ր ,

Թուրքիոյ կողմէ կատարուած Հայասպանութեան 66–րդ տարեդարձի Ոգեկոչման առթիւ, պահանջելու համար 20–րդ դարու Առաջին Ցեղասպանութեան (2 միլիոն Հայ զոհեր) ճանաչումն ու դատապարտութիւնը Միջազգային Ատեանի առջեւ, կը հրաւիրենք ձեզ, խումբերով ներկայ գտնուիլ՝ 24 Ապրիլին Անթանօթ Չինուորի բոցի արծարծման արձարծման արարողութեան, զինուորական նուագախումբի մասնակցութեամբ։

Օրուան յարգանքի խմասան ու իրաւ կամիքէի կանոնագրութիւնը, բայց ինաւանդ՝ այս արարողութեան՝ իր պատմական յանձնառութեամբ հանրային կարծիքին վրայ փափաքուած ԴՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ գործելու հրամայականը, մեզ կը հարկադրեն կոչ ընել մեր ազգակիցներուն զգօնութեան։ Լողունգ եւ պաստառ բացարձակապէս արգիլուած են։

Slogans et banderoles strictement interdits.

Ժամադրավայր.– 24 Ապրիլ, ժամը 17·45–ին, Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէդլանտ Թէռ – Փլէնը։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Օգոստոսի խումբի մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 1–ին, Վերադարձ՝ Օգ. 29–ին։ Մնացեալ տեղեկութիւնները յետագային։

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux
A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

Samedi, 30 Mai, à 21 h.

GRAND CONCERT

A l'Opéra de Marseille
Organisé par l'Opéra et le Centre Culturel Sts. Sahak — Mesrob
Sous la Présidence effective de:
GASTON DEFFERRE
(Député - Maire de Marseille)
Dédié à la mémoire du grand compositeur
ARAM KATCHATRIAN
Avec la participation exceptionnelle du grand violoncelliste:
MSTISLAV ROSTROPOVITCH
L'Orchestre symphonique de l'Opéra sera placé sous la direction de:
DIEGO MASSON
IIème Symphonie, Mascarade, Rhapsodie — Concerto pour violoncelle

HISTOIRE DE L'ACTUALITE..... — .....ACTUALITE DE L'HISTOIRE

VIENT DE PARAITRE:

Justicier du Génocide Arménien
Le Procès de TEHLIRIAN

Traduction: Marcus FISCH
Préface: Ara KRIKORIAN Postface: CDCA
Publié aux Editions DIASPORAS

« *Dans une rue de Berlin, le 15 Mars 1921, un jeune Arménien abat l'ancien ministre de l'Intérieur Jeune-Turc et grand Vizir de l'Empire Ottoman, TALAAT.*
« *A la police allemande, Tehlirian déclare:- Oui, je suis venu à Berlin pour le tuer - Comme 1.500.000 Arméniens, toute sa famille a péri au cours du 1er génocide du XXe siècle, conçu, organisé et exécuté sous la responsabilité de Talaat.*
« *Trois mois plus tard, la Cour criminelle le déclare non coupable!.*
« *La justice a tranché. Le Procès de Tehlirian est devenu le Procès de Talaat. et celui de la Turquie* ».

Dans ce livre, vous trouverez notamment:
— *La traduction intégrale de cet extraordinaire PROCES de BERLIN.*
— *Des documents inédits et des notes explicatives.*
— *Les principaux extraits du PROCES des UNIONISTES.*

306 pages, avec illustration et cartes — Format 15,5 x 24
Couverture pélliculée — Prix environ 65 F.

En vente chez votre libraire habituel, ainsi qu'auprès du CDCA et des Maisons de la Culture Arménienne

L'ASCENSION A
EREVAN

DU 21 AU 29 MAI

Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis professionnels.
Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Tél.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՐԱՉ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
22
MERCREDI
22 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.891

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.891

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ՝

ԳԻՂԱՑԻԱԿԱՆ ՍԻՆՏԻՔԱ ՄԸ

—o—

Երբ կը կարծուի, որ ամէն ինչ կոր – ասած է եւ Վարչապետի զեկավարներուն դիրքն ալ՝ կարծրացած, յանկարծ ամէն ինչ կը փոխուի եւ նոր ազատութիւններ ձեռք կը ձգուին: Այսպէս է, որ զատկա – նի տօներու նախօրեակին ամէն ինչ կը կարդադրուէր, ցոյց եւ գործադուլի ըս – պառնալիք կը դադրէին եւ Աւագ Ուր – բաթ օրով Պիգկովի մէջ կը ստորագրուէր նոր համաձայնագիր մը, որ կը փաստէր այն փափաքը զոր իշխանութիւններն ու – նին միջին ճամբայ մը գտնելու: Արդա – րեւ չատ արագօրէն լուծուեցաւ գիւղա – գիական սենտիքայի մը ստեղծման հար – ցը: Սկուզբունքի համաձայնութիւնը գոյացած էր արդէն Մարտ 26–ին կար – գինչ Վիշինսկիի եւ նախարարապետին հանդիպումին ընթացքին եւ անկէ ի վեր հետզհետէ առաջ կը տարուէր քաղաքա – կան եւ օրէնսդրական բանակցութիւն մը յանգելու համար այս եզրակացութեան:

×

Շաբաթ իրիկուն, Լը Մոնտ խիստ չա – հեգան վերլուծումով մը եւ «փայտ բըռ – նենք» խորագրով կ'անդրադառնար Լե – հաստանի կացութեան եւ ձեռք ձգուած յաջողութեանց: Կ'ըսէր թէ օտար դէրը պէք է զոհանայ «փայտ բռնելով» ա – նանց դուշակութիւններ ընելու, որոնք, արդ անկիւնէ մը, կրնան աչքի բերել: Բայց եւ այնպէս, բացի չատ անհաւա – նական փոփոխութենէ մը խորհ. զեկա – վարներու մտածելակերպին մէջ, ինչ որ կը պատահի Լեհաստանի մէջ պէտք է անդունդելի ըլլայ իրենց համար: Մոս – կուա ընդդիմացած էր գիւղացիական սենտիքայի մը ստեղծման, յիշելով հին օրերը սթալինարոլշեւիկեան յեղափո – խութեան առաջին տարիներուն: Եւ մա – նաւանդ, առաջին անգամն է, որ համայ – նավար իշխանութիւն մը թոյլ կուտայ կազմուրումը ոչ թէ աշխատաւորներու այլ կալուածատէրերու սենտիքայի մը: Երեքուկէս միլիոն լեհ գիւղացիները այլեւս լուռ մեծամասնութիւն մը չեն: Եւ ի վերջոյ այս ձեւով, ամբողջ աշխա – տունակ ժողովուրդ մըն է, որ երթալով կը կազմակերպուի կուսակցութեան դէ – մաց, որ իր կարգին յեղափոխական ա – ւելի մը ենթակայ է:

×

Ինքերնիէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն չէր վարաներ նոյնիսկ բաղդատելէ Թորունի եղողվը, ուր ապարէզ կը կարդացուէր զեկավարութեան մեթոտներուն, կո – պերնիկի կատարած «յեղափոխութեան» երբ չորս դար առաջ, լեհ աստղագէտը, Թորուն ծնած, կը յայտնէր մոլորակնե – րու կրկնակ շարժումը երենք իրենց եւ արեւի շուրջ:

Նոյն ձեւով, պէտք է՞ խորհիլ թէ «գիտական ընկերվարութեան» աշխարհը գադրած է դառնալէ «դեմոկրատ կեդ – րոնացումին» շուրջ: Եւ մինչ լեհ վերա – ծնունդը կը յիշեցնէ Փրակայի գարունը, խորհրդային միջամտութեան մը սպառ – նալիքը կը թուի հեռանալ թէեւ խոր – հրդային մամուլը չատ յոռետես է լե – հաստանի «հակայեղափոխութեան» մա – սին: Ու Մոնտ կ'եզրակացնէ «իրականին մէջ կրեմլին կը վարանի երկու վտանգի միջեւ, նոյնքան աղետալի՝ չզսպուած վարակում մը, որ կը քանդէ տիրապե – տութեան իր դրութիւնը եւ կամ՝ միջա – մտութիւն մը, որ կը ստիպէ իրեն սուղ պատերազմ մը տանիլ Եւրոպա, զոհել իր ներկայ դիւանագիտական արշաւը դէպի Արեւմուտք եւ մինակը ստանձնել 36 միլիոն անօթի եւ անկարգ լեհերու հոգը:

———×———

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՌՄԲԱԿՈՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԻՏՈՆ՝ 16 ՋՈՀ ԵՒ 50 ՀԱԶԱՐ ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐ

Զատկուան կիրակին ընտրած է Իսրա – յէլ բուռն կերպով ռմբակոծելու համար Սիտոնը (այժմ՝ Սայտա) ուր 16 մեռ – եալ կար, քրիստոնեայ թէ մահմետական եւ 50 հազար հոգի կը մասնակցէր յու – ղարկաւորութեան մինչ յառաջդիմական մահմետական զեկավարները կը յաջո – ղէին փրկել Մարոնի եպիսկոպոս մը, ո – րու վրայ յարձակած էին մահմեմական – ները, քանի մը եկեղեցի ալ ղրաւելէ ետք: Աւիկա բաւած է անշուշտ որ կրա – կը տարածուի ամէն կողմ եւ այլեւս յայտնի իսկ չըլլայ թէ ո՞վ է զարնողը, ո՞վ է ռմբակոծողը եւ կրակ բացողը, հաւանաբար այլեւս ժողովուրդն իսկ չի հետաքրքրուիր յարձակողին ինքնու – թեամբ:

Ամէն պարագայի մէջ, Երկուշաբթի իրիկուն կացութիւնը չատ ծանր էր Պէյ – րութ եւ կ'ըսուէր թէ 5 մեռեալ ու 16 վիրաւոր կայ, ռումբերը ինկած էին նաեւ օդակայանը: Զահլէյէն ետք, ուր ռմբա – կոծութիւնները վերսկսած էին, Սայտան ալ մեռեալ քաղաք մըն է եւ Զատիկը ա – րիւնալի եղած է ամէն կողմ: Երկուշաբ – թի քրիստոնեայ թաղերը Պէյրութի, կըր – կին ռումբերու տակ էին: Գալով Սայտ Հատտատի իսրայէլեան հիւանդանոց մը փոխադրուած է անհանգստութեան մը հետեւանքով, որու բնոյթը չատ ծանօթ չէ: Ըստ կարգ մը աղբիւրներու հարաւ – Լիբանանի քրիստոնեայ քաղաքազօրք – րու պետը վիրաւորուած է ականէ մը, բայց Հայֆայի հիւանդանոցին բժշկա – պետը՝ Էփրթայն ըսած է թէ պարզապէս յոդնութիւնէ կը տառապի: Ըստ ուրիշ աղբիւրներու սրտի տաղնապ ունեցած է: Երկու տարի է, որ բանակէն հեռացած այս «ապօրինին» կ'իշխէ գօտիի մը վը – րայ, զոր մկրտած է «հարաւ – Լիբանա – նի ազատ Պետութիւն» եւ զոր ոչ ոք կը ճանչնայ:

Ապրիլ 1–էն ի վեր կացութեան լար – ուած բնոյթը պատճառ եղած է որ հայկ. պատասխանատու չրջանակները նոր չը – փոխմներ ունենան եւ այդ առընչութեամբ Ապրիլ 6–ի «Ազդակ»ը հետեւեալ լուրը կուտայ. –

×

ՀԱՑ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՊԼՈՒԻՆ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

«Ինչպէս լիբանանեան տաղնապի ծան – րակշիռ բոլոր հանգրուաններուն, նոյն – պէս եւ այժմու՝ դժնդակ կացութեան պատճառով, հայ երեսփոխաններու պը – լոքի անդամները վերջին քանի մը օրե – րուն բազմակողմանի շփումներ ունեցան Լիբանանի պետական եւ քաղաքական պատասխանատուներուն հետ, խորհը – դակցելու համար չարիքն ու կացութեան մագլցումը սահմանափակելու եւ կող – մերու միջեւ փոխադարձ հասկացողու – թիւն ու զիջումի տրամադրութիւն ըս –

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ինչպէս ժամանակին հաղորդած էինք, Փարիզի Քաղաքապետարանը, Ֆրանքլէյն Ռուզվելթ և Այզունհաուըր պողոտանե – րուն անկիւնը՝ կրան Փալէի առընթեր ե – զող պարտէզին մէջ յարմար վայր մը տը – րամադրած է մեր մէկ ու կէս միլիոն նա – հատակներուն յիշատակը յաւերժացնող կոթող մը կառուցանելու համար:

Այս տարի, Ապրիլ 24–ի առիթով, Փա – րիզի Ոստիկանապետը (Փրէֆէ տը Փոլի – սը) ընդառաջելով մեր փափաքին, արտօ – նած է որ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մատու – ցանելի Հոգեհանգստեան Պատարագէն յետոյ, ժամը 4–ին, մեր ժողովուրդը կա – րենայ հաւաքուիլ յիշեալ վայրը՝ ոգե – կոչման պատշաճ արարողութեան մը հա – մար:

Կը սպասենք, որ այդ օր ամէնքն ալ նախանձախնդրութեամբ մասնակցին թէ Սուրբ Պատարագին՝ եւ թէ յիշեալ վայ – րի նուիրագործման արարողութեան:

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
(ԿՆԻՔ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44–ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՑԱՂԹԵՑ ՊԱԽՏԱԿՈՐԻ

Ապրիլ 19–ի հանդիպումներուն ար – դիւնքներն են. –

Զէնիթ – Դինամօ (Մ)	0 – 0
ԲԿՍԱ. – Դինեպր	1 – 1
Տորպեդօ – Շախտեոր	3 – 0
Արարատ – Պախտակոր	3 – 1
Կուրան – Նեւֆքչի	0 – 0
Տաւրիա – ԲՍԱ.	1 – 1
Դինամօ (Մինսկ) – Սպարտակ	1 – 1

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մանոսքի մարզադաշտին վրայ, Մար – սէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ 0–ի դէմ 2 կէտով պարտուեցաւ Տինեըէն, փրո – վանսի բաժակի չորրորդ աւարտակա – նին: Ա. կիսախաղին արդիւնքն էր՝ 0 – 0:

տեղծելու նախանձախնդրութեամբ:

Այս ծիրէն ներս, նախարար մեթր Ա – չիկ Պապիկեան բազմաթիւ առիթներով այցելեց Պասպտա եւ տեսակցեցաւ Հանրապետութեան նախագահին հետ, իսկ Շաբաթ օր ներկայ գտնուեցաւ Լի – բանանեան Ճակատի զեկավարներու ու նախարարներու միջեւ տեղի ունեցած խորհրդակցական երկրորդ ժողովին:

Միւս կողմէ, ընկ. Տոքթ. Մելգոն Էպ – լիղաթեան տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Շաֆիք Ուազզանի եւ նախ – կին վարչապետներ Սաէպ Սալամի ու Թաքիէտտին Սոլհի հետ, խորհրդակցե – լով լիբանանեան կողմերու միջեւ հա – մերաշխութեան գոյացման կարելիու – թեանց շուրջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ հրապարակը կրկին խռնուած էր ամէն ազգութեան պատկա – նող բազմութիւն մը, լսելու համար Պա – պին զատկական պատգամը: Ինչպէս ա – մէն Մնունդի եւ Զատիկի իր դահակա – լութենէն ի վեր, Ցովհ. Պօղոս Բ. հայե – րէն ալ չնորհաւորեց Զատիկը, «Քրիս – տոս յարեաւ ի մեռելոց»ով:

Պելճիայի մէջ կաթողիկէ երկու ե – պիտասարդներու սպանութիւնը կրկին լարած է մթնոլորտը մինչ հանրապետա – կան երիտասարդ գործիչը, որ Ապրիլ 10–ին երեսփոխան ընտրուեցաւ, 51 օրէ կը շարունակէ իր կամաւոր ծոմը քաղա – քական բանտարկեալի վարչակարգ պա – հանջելով: Կը կարծուի որ մէկ օրէն միւսը կրնայ մեռնիլ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՐԻԶ
ՀԵԾՈՒԱՏՈՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 14 – 16)

ՑՈՑՆ ՀՆԱԽՕՁԶՆԵՐՈՒ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆ

Հայաստան այցելած է Ցոյնեւխոր – հըրդային Բարեկամութեան Ընկերու – թեան հնախոյզներէ կազմուած պատուի – րակութիւնը, յառաջիկային Աթէնք տե – ղի ունենալիք հնախոյզներու առաջին հանդիպումը պատրաստելու նպատակով: Ցոյն գիտնականները ծանօթացած են Երեւանի հնագիտական եւ պատմական յուշարձաններուն, այցելած են Զուարթ – նոց, Գառնի, Գեղարդ, Մեծամօր: Երե – եւանի Ճարտարապետներու Տունը անոնք հանդիպում մը ունեցած են Հայաստանի Ճարտարապետներու եւ հնախոյզներու հետ: Հերակլիոնի Հնագիտական Թան – գարանի տնօրէնը խօսած է Կրէտէ կղզիի Արխանի քաղաքի հնագիտական հազուա – գիւտ յայտնաբերումներու մասին, լու – սապատկերներու ցուցադրութեամբ: Բե – մադիր Թ. Մէնանտրու ցուցադրած է հին Ցունաստանի արուեստի մասին իր պատրաստած չարժանկարը:

×

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԳԻՐՔ ՄԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Շահէն Մկրտչեանի «Լեռնա – յին Ղարաբաղի պատմա – ճարտարապե – տական յուշարձանները» գիրքը, որուն մէջ ներկայացուած են 1160 յուշարձան – ներ: Պատմագիտական աղբիւրներու եւ տեղւոյն վրայ կատարուած ուսումնա – սիրութիւններու հիման վրայ հեղինակը տուած է Ղարաբաղի պատմական յուշար – ձաններու համառօտ գիտական պատմու – թիւնը: Արցախ – Ղարաբաղի հրաշալիք – ներէն է Գանձասարի վանքը, որուն եկեղեցւոյ շինարարութիւնը սկսած է 1216–ին եւ վերջ գտած 1238–ին: Կիրա – կոս Գանձակեցի հիացումով կը պատմէ վանքի շինարարութեան եւ անոր օծման արարողութեան հանդամանքներուն մա – սին: Մաչենի հայ քարադործ վարպետ – ներու ձեռքով կերտուած այդ կառոյցը յետագայ դարերուն մնաց որպէս ճար – տարապետական ու քանդակագործական անգերազանցելի ստեղծագործութիւն: Ի. դարու հետազօտողները զայն կը համա – րին հայկական ճարտարապետութեան «Հանրագիտարան»: Հրաշակերտ Գան – ձասարը ԺԳ. դարէն դարձած է Արցախի մշակութային կեանքի մեծ կեդրոն մը, Հայոց արեւելեան կողմերու կաթողիկո – սանիստը եւ ազգային ազատագրական չարժումներու օճախը: 1701ին հոն գըր – ուած է Ռուսիոյ կայսր Պետրոս Ա.ի ուղղուած առաջին նամակը, որով Ղա – րաբաղցիները Ռուսիոյ օգնութիւնը կը խնդրէին Արեւելքի բարբարոսներէն ա – զատագրուելու համար: Սորպոնի հա – մալսարանի բիւզանդական ճարտարա – պետութեան մասնագէտ Փրոֆ. Շառլ Տիլ, համաշխարհային մշակոյթի գան – ձարան մտած հայկական հինգ յուշար – ձաններէն երրորդը համարած է Գանձա – սարը: Մաչենի հովիտին մէջ կը գտնուի Կօշիկ անապատը, որ իւրայատուկ պա – հեստ մըն է, ուր կան 15–է աւելի ռազ – միկներու պատկերներով խաչքարեր: Ընդհանրապէս Արցախ – Ղարաբաղի ան – մատչելի վայրերու մէջ պահպանուած են հազարէ աւելի խաչքարեր: Գիրքին մէջ ներկայացուած են Մոխրանաբերդ ամրո – ցը, Հաւապտուկ վանքը, Վաճառ գիւ – ղաքաղաքը, Կաչաղակաբերդը, Ամառի վանքը, Շուշի քաղաքի հնութիւնները եւ այլ յուշարձաններ:

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ

ԶՕՀՐԱՊԸ

Գրեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ոչ նկար, ոչ լուսանկար, ո՛չ ուսում – նասիրուԹիւն, ոչ ալ զիմաստուերը մին – չեւ իսկ:

Ցուշ մը միայն. մշուշի հատած գծե – րով. այսինքն՝ այնպէս ինչպէս մնացեր է, ինչ որ մնացեր, դրոշմուեր է մտքիս մէջ, տարիներէ ի վեր: Ու պահելու հա – մար յուշը՝ յուշ, անաղարտ, կը մերժեմ վերստին կարդալու որեւէ փորձ. առնը – ւած տպաւորուԹիւնը Թարմացնելու որե – ւէ հակում:

Կ'ուզեմ, կը փորձեմ իր հետն ըլլալ ու պատմել իր անձը ինծի. վերյիշել զինքը, ինչպէս հին օրերէն մնացած քաղցր դէմք մը. ծաղիկի մը հեռաւոր բուրմունքը, երգի մը մարող, ա՛լ մարած արձագան – գը:

Արձագանգ մը, հեռաւոր, մոռցուած երգի մը, որ յանկարծ կը հնչէ: Այսպէս կ'ուզեմ պատմել Զօհրապը, իր կեանքը, գործը, քանի մը բառով, առանց յաւակ – նուԹեան, բայց վստահօրէն ինձ համար, եւ, Թերեւս, մէկ քանիներու համար. ա – նոնց՝ որ ըմբռնելէ առաջ կը զգան, տես – նելէ աւելի կ'ընդնշմարեն. այսինքն՝ ե – րանգով ոչ գոյնով. ծիրով ոչ գիծով:

Ու ահա հարցումը մտքիս մէջ, հոգիիս մէջ եթէ կ'ուզէք. – ի՞նչ է գոյնը այս յուշին, արժէքն ու իսկուԹիւնը անոր: Մէկ բառով՝ տիրական յատկանիշը ա – նոր յուշապատկերին:

ԳրականուԹի՞ւնը արդեօք:

Անշուշտ, գրականուԹեան ճամբով գոյացած է այդ պատկերը, բայց աւելի լայն շըր – ջանակով քան գրականուԹեան սահման – ները, որքան ալ լայն ըլլան սոյնք ի – րենց հորիզոնով. որովհետեւ կան դը – րողներ, մինչեւ իսկ հայ, որ վեր են ի – րենց գրականուԹենէն, աւելի՝ քան դի – րը, քան իրացումը իրենց մտածումին կամ զղացումին:

Սոնցմէ՛ էր Զօհրապ, որուն զարդ – րէն մէկն էր գրականուԹիւնը. կեանքին մէկ էջը, հոծ ու հարուստ, հետաքրքրա – կան ու հաղուագէպ, բայց վերջապէս էջ մը:

Իրեն նման, վերջին կէս դարու ըն – Թացքին, Դուրեանը ունէինք միայն. Սըր – բազան Եղիշէն, որուն գրականուԹիւնը, ինչպէս կրօնաւորի ստոիճանները եւ պատրիարքական աթոռները, Պոլիս Թէ Երուսաղէմ, ի վերջոյ, մասնակի զար – դարանքներ եղան իր էութեան, իր ան – ձին համար. որոնք աւելի զարդարուե – ցան իր անճովը, քան զարդարեցին զայն:

Ճիշդ Դուրեանին նման Զօհրա՛պն ալ, ուրիշ կեանքով ու կոչումով, աւելի աշ – խարհիկ դրոշմով ու փոթորկոտ ասպա – րէզով. որուն գրականուԹիւնը եղաւ գարգերէն հայ գրականուԹեան, առանց ասկայն իր անձին միակ ու մեծաչուք գարդն ըլլալու, իր անձին՝ որ աւելի էր ըսինք, քան իր գրականուԹիւնը:

Կան մարդիկ, որոնց ստորագրուԹիւնը աւելի է արժէքով, քան իրենց գրուԹիւ – նը, ու Զօհրապ անոնցմէ էր:

Հարուստներ են այս մարդիկը, պերճ ու առատաձեռն. անոնք՝ որ դիտեն ի – րենց հոգիներէն ալ, իրենց տաղանդէն ու տառապանքներէն ալ ցոլքեր նետել կեանքի զանազան պատառներուն, ու գարձեալ հարուստ մնալ, վեր մնալ ու վերջ՛ն նայիլ այդ բոլորին վրայ, նման մարգխախի մը, որ յաղԹանակի բազ – մազան ճակատներ է տեսած ու ստեղծած եւ չքանչաններով է զարդարուած:

Բայց եթէ անձէն դէպի գրականու – Թիւն կրնանք իջնել դիւրուԹեամբ, գրա – կանուԹենէն ալ կրնանք բարձրանալ իր անձին. վերելք մը՝ որ հաճելի է, եւ, այս պահուս, աւելի պատշաճ ու պար – տաւորիչ:

Իր գրականուԹի՞ւնը, ուրեմն.– ժայԹ – քում մը իր էութենէն. փախած, արձակ – ուած ճառագայԹ մը, որուն մէջ կարելի է հաստատել կեանքի բոլոր գոյները:

Հարուստ՝ իր ենԹահողով, իր անձ – նաւորուԹեամբ, հետեւաբար նաեւ իր բիւրեղով: Երկրաչափ, փաստաբան, դրագէտ, հրապարակագիր, բեմբասաց, ազգային գործիչ, հմուտ ազգային ու պետական գործերու, հաճոյասէր ու աշ – խարհիկ, – բաւական չէ՞ այս ամէնը՝ իր դրականուԹեան հորիզոնը չափելու համար:

Զօհրապ կեա՞նքը տուաւ իր գրակա – նուԹեամբ. բեկոր մը, հատուած մը մի – այն անկէ, – խոնարհ մարդերը, հա – րուստը, մեծատունը, պարտականուԹեան մարդը, հարուստի կինը, սպասուհին, եւ, դեռ՝ խաբողն ու խաբուողը. պոլսե – ցին ու Պոլիս եկած գաւառացին. ու պատմեց անոնց ցաւն ու վիշտը. հոգն ու հոգին. սէրն ու սիրտը:

Տուաւ Թաղականը, ազան, էֆէնտին, կրօնաւորը. այսինքն, ինչ որ հայ կեանքը ունէր Պոլսոյ մէջ:

Բայց այս բոլորին հետ ու այս բոլո – րէն վեր՝ տուաւ կինը, տուօրեայ ու յա –ւիտենական կինը. մէկը՝ միւսին մէջ, մէկը միւսին հետ, յարափոփոխ ու ան – փոփոխ կինը:

Իրապաշտ ըսին իրեն համար, որովհե – տեւ կեանքէն, մարդէն ու իրականուԹե – նէն խօսեցաւ եւ հազիւ Թէ երեւակայեց: Բայց երբեք լուսանկար չջաշեց կեանքէն, ու այդ պատճառով ալ չհասաւ, չուզեց հասնիլ ազեղուԹիւններու եւ, մանա – ւանդ զեհկուԹիւններու, որոնք դուրս մնացին իր գործէն:

Արուեստագէտ ու զեղեցկագէտ, ան կի՛նը ընտրեց իր գրականուԹեան ա – ռանցքը, որ իր մէջ ունի կեանքի բոլոր յատկանիշները, մինչեւ իսկ ուզեղու – Թիւնը, միայն ընդարկուած կանացիու – Թեան ընորհով, հետեւաբար, դաղրած ուզեղ ըլլալէ: Այս է պատճառը որ՝ ի – րենց անկումին մէջ իսկ՝ Զօհրապի կի – ները ուզեղ չեն, այլ կարեկցուԹեան ար – ժանի. զոհ իրենց ճակատագրին, կեան – քի ժանիքին եւ իրենց ուժերէն վեր զգա – ցական ալիքներու:

Փոսքա՞լը պիտի յիշէք. բայց անիկա պատմեց այդ ողբերգուԹիւնը՝ քաղքենի ընտանիքին փոուԹիւնը հաստատելու եւ գաւառացի կնոջ միամիտ ու սրտառուչ ողբերգուԹիւնը լալու համար, ոչ Թէ ցուցադրելու բարքերու գեհկուԹիւնը:

Զօհրապ տուաւ կինը իր լիուԹեանը մէջ. այսինքն՝ աննիւԹականացումին մէջ, որովհետեւ կինը, այսինքն կանա – յիուԹիւնը, միշտ աւելի վեր է քան կը – նոջ մարմինը: Անշուշտ, անիկա խօսե – ցաւ մարմինէն, բայց խօսեցաւ՝ աւելի յատակելու համար հոգին, եւ խօսեցաւ հոգիէն՝ ըսելու համար Թէ այդ գեղե – ցիկ այլ փերուն անօթը, որ կնոջ մար – մինն է, նիւԹ է, բայց նաեւ նիւԹէն վեր բան մը. նաեւ հոգի, զգացում, յուզում, խռովք. Երէ, այո՛, կիրք է նաեւ, որ երբեմն ազնուացած ու բիւրեղացած, սէր կը դառնայ:

Ու ան տուաւ կինը, միշտ սիրո՛յ մէջ, առնուազն սիրո՛յ սահմաններուն վրայ կեցած: Կի՛նը, ո՛չ մայրը, ոչ աղջիկը, ոչ քոյրը. այլ կինը միայն: Որովհետեւ Ճանչցա՛ծ էր զայն իր լրումին, սիրոյ պահերուն, անձնուիրուԹեան, սայԹա – քումին եւ անհուն ու սրտառուչ զոյու – մին մէջ: Ոչ մէկ հեղինակ այնքան յու – զիչ, քաղցր, պաշտելի ներկայացուցած է կինը, որքան Զօհրապ. եւ ոչ մէկ հե – զինակ այնքան մեղքերով ճանչցուցած է զայն որքան ան. բայց նաեւ ոչ ոք այն – քան մեղադրանքէ վեր պահած է զայն, որքան ան դարձեալ:

Որովհետեւ անիկա, յաճախ, սէրը նոյ – նացուց կնոջ, կինը՝ սիրոյ հետ. առանց Պղատոնը յիշելու եւ սակայն առանց Զո – յային աչակերտելու. տուաւ զայն ինչ – պէս որ է. իբրեւ զգացում՝ որ տաք ու հաճելի գոլով մը կը լեցնէ մարդը. եւ իբրեւ բնազդ՝ անզուսպ կիրք, որմէ չենք կրնար խուսափիլ. կամ այլ խօս – քով՝ իբրեւ զգացում, բնազդը մեղմե – լու եւ ազնուացնելու համար, եւ իբրեւ բնազդ՝ զգացումը իրականուԹեան վե – րայ հաստատելու համար:

Ահա Թէ ինչո՛ւ կ'ըսենք՝ որ ան իրա – կանուԹեան արուեստագէտը եղաւ. եր – գիչը իրականուԹեան, այսինքն՝ կեան – քին, մարմնին, մարդուն մէկ խօսքով, բայց կին մարդուն: Մեզմէ ո՛վ չի գի – տեր, սակայն, Թէ ան որ երգել պիտի, ան որ գծել պիտի, ան՝ վեր է միշտ իրա – կանուԹենէն, ինչպէս բանաստեղծը:

Զօհրապ վեր մնաց իրականուԹենէն,

ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բ.

Անցնելով չարականներու բովանդա – կուԹեան հարցին, Գ. Ջակոբեան իրա – ւամբ կը նշէ, որ չարականները, իբրեւ նիւԹը առնելով մեր պատմուԹենէն, վարքագրուԹենէն, ազգային գոյն ու ե – րանգ կը ստանային եւ սաղմոսներէն փաստօրէն կը մնային միայն բնաբան – ները: Շարականները մեծ դեր ունէին մեր՝ սկիզբը տակաւին ընդհանուր քրիս – տոնէական եկեղեցին՝ զուտ ազգային Հայոց եկեղեցւոյ վերածելու գործին մէջ: Ի հարկէ, Քրիստոս իր մօր Մա – րիամի հետ կը մնար իբրեւ մեր չարա – կաններու նիւԹը, բայց ասոր հետ մեր չարականագիրները նոր Թեմաներ յառաջ կը քաշէին. նիւԹ կը դառնային բնու – Թիւնը, տիեզերքը, արդար արեզակը եւ լոյսը: «Առաւօտ լուսոյ», «ԶարԹիք փառք» Շնորհալիի ծանօթ չարականները եւ մեր Արեւագալի երգերը նուիրուած են լոյսին ու արեզակին:

«Շարականոյն իբրեւ հոգեւոր երգերի ժողովածու» վերնագիրը կրող, բաժնին մէջ կը քննուի «Շարականոց»ին բովան – դակուԹիւնը, կը տրուին չարականներու մասին հին հաղորդումներ եւ մեր չարա – կաններուն վերաբերող օտարներու կար – ծիքներ եւայլն:

«Շարականներուն տեսակը» ենԹավեր – նագրի տակ կը խօսուի հոգեւոր երգե – րու տեսակներու մասին: Մեր հոգեւոր երգերը սկիզբէն իսկ կազուած են եկե – դեցական տօներուն հետ. այդ տեսակ երգերն են, որ յետագային կոչուած են չարականներ: Հոգեւոր երգերու միւս տեսակները կը կոչուին տաղ, գանձ, ան – դաստանի երգ, աւետիս եւայլն: Հոս կը տրուին նաեւ չարական բառի հին ու նոր բացատրուԹիւնները: Հին բացատրուԹիւն – ները (երբայերէն շիր կամ շիրահ՝ երգ բառերէն) անմտուԹիւններ են: Ըստ Սա – հակ վրդ. Ամատունիի չարականը հայե – րէն շար (չարել) արմատէն է: Գ. Ջա – կոբեան իրաւամբ կ'ընդունի Ամատունիի կարծիքը եւ Աճառեանէն առնուած փաս – տերով աւելի եւս կ'ամրապնդէ զայն: Շարական բառը, անշուշտ, հայերէն շար բառէն է, բայց ինչո՞ւ երգի այդ տեսակը կոչուեցաւ չարական, ան ալ Շնորհալիի կողմէ: Մեր կարծիքով, Շնորհալի չա – րական կոչած է բանաստեղծուԹեան մի – այն այն տեսակը, որ գրուած է այբու – բենի կարգով, իսկ յետոյ բառի այդ մասնակի իմաստը ընդլայնուեցաւ եւ տարածուեցաւ բոլոր չարականներու վը – րայ:

*Գրիգոր Ջակոբեան համոզիչ փաստե – րով կ'ապացուցանէ, որ մեր առաջին չարականագիրներն են Սահակ ՊարԹեւ եւ Մեսրոպ Մաշտոց, հակառակ Խաչիկո – ցի, Ն. Տէր – Միքայէլեանի, որոնք չա – րականներու սկիզբը կը համարին Զ. եւ Ը. – Թ. դարերը: Այս կարծիքները հիմ – նուած են միայն ենԹադրական տուեալներու վրայ, որոնք ոչ մի ապացոյց կը բերեն: Ջակոբեան կ'ենԹադրէ, որ

ԱՅՍՕՐՎԱ ՊԱՏՄՎԱԾՔ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՎԱՀԱԳՆ ՈՒՄ

ԿԱՐԵՆ ՆԱՀԱՊԵՏ

Ծանոթ չէր նրան, թէ ուրիշներ ինչպէս կը վերաբերուին իր հանդէպ, ինչ կը խորհին իր մասին: Ինքն ալ չէր ուզեր գիտնալ: Ան կ՚ապրէր իր ներաշխարհին մէջ, ուր ոչ ոք կրնար ներթափանցել: Ան կը ստեղծէր իր աշխարհը, ուր ինքն էր միակ տէրը, միակ թագաւորը: Ան կը ստեղծէր իր աշխարհը, ուր ինքն էր միակ տէրը, միակ թագաւորը: Ան կը ստեղծէր իր աշխարհը, ուր ինքն էր միակ տէրը, միակ թագաւորը:

Տիկին Յակոբ Տէր – Թոմայեան, Այրէ Տիկին Նուարդ Տէր – Թոմայեան եւ զաւակը՝ Մարի Սարա Տէր – Թոմայեան, Տէր – Թոմայեան, Թօփալեան, Գասապեան, Մանիսեան, Փէհլիվանեան, Ստեփանեան, Ղազարոսեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, մօրեղբօր, քեռայրին, սանին, կնքահօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ԹՈՄԱՅԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Ապրիլ 20–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, 23 Ապրիլ ժամը 9–ին Խաչի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուտկէն եւ մարմինը կը փոխադրուի Խաչի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԻՐԻՊԻԼ, ԼԻՈՆ–

Այրէ Տիկին Աստղիկ Ճէլոյեան եւ զաւակը՝ Րաֆֆի, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճէլոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Միքայէեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ՝ Կիրակի, Ապրիլ 26–ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, զաւկին, փեսային եւ եղբօր՝

ԺԱՔԻ ՃԷԼՈՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտութիւն՝ հանդուցեալին յիշատակը յարգողներուն:

× Այս տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պօղոսեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Պօյաճեան (Տէսիին), իրենց հանգուցեալ ծնողաց՝ Յովհաննէս ու Հայկուհի Պօյաճեանի եւ Գրիգոր ու Նարկիզ Քէօլէեանի մահուան տարելիցներուն առթիւ՝ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ –

ժամը 14·30–ին՝ Փարիզի Ս. Յովհան – Նէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաճաշ Հանդիսաւոր Հոգեհանգստեան Պատարագ:

Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթ. Պատ. Եւրոպայի Հայոց

ժամը 16–ին՝ Ոգեկոչման պատշաճ արարողութիւն՝ մեր նահատակներուն յիշատակը յաւերժացնող կառուցանելի Կոթողին, Քաղաքապետութեան կողմէ սրբատաշ վայրը՝ Ֆրանքլին Ռուզվելթ եւ Այզընհաուր Պողոտաներու անկիւնը՝ Կռաւ Փալէ–ի առընթեր եղող պարտէզին մէջ:

ժամը 20·30–ին՝ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ՝ Կաւոյի սրահը, 45, ռիւ Լա Պօէսի, Փարիզ 8–րդ:

Խօսք կ'առնեն՝ ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՆՊԱՇԵԱՆ, ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ եւ ՄԷԹԲ ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ:

Ցայտագրին կը մասնակցին՝ Թորոս Սպիտանեան եւ Ռազմիկ Աբրահամեան (Արտասանութիւն), Օր. Երիցեան (Երգ):

———×———

ՎԱԼԱՆՍ

Այս Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10·30ին Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ Ս. Գր. Լ. Եկեղեցին: Կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին՝ արխնատուութիւն Սալ տը Ֆէթ–ի մէջ:

ժամը 18·30–ին, թափօր՝ դէպի Մեհեանները Յուշարձանը: Հաւաքուիլ՝ Մէզօն տը Թուրիզմ:

Երեկոյեան ժամը 21–ին, Ոգեկոչման Հանդիսութիւն՝ Սալ տը Ֆէթ–ի մէջ:

Կը խօսի՝ Նորվան Վրդ. Զաքարեան:
Ֆրանսերէն՝ Անրի Սիրանեան:

ՆԻՍ

Հովանաւորութեամբ Նիսի եւ Շրջ.ի կրօն. Ընկ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ՝ Հայ Մշակութային Ակումբի:

Ուրբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 11–ին՝ Ծաղկեպսակներու զետեղում Մեռեալներու Յուշարձանին:

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 10–ին, Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ Ս. Աստուածածին եկեղեցին: Նոյն օրը, ժամը 15ին, փլացա Պանդոկի սրահը՝ Յուշատօն Պատուոյ Նախագահութեամբ՝ Երեսփոխան – Քաղաքապետ՝ ԺԱՒ ՄԻՏԼՍԻՆԻ եւ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԼՐՃԵԱՆԻ:

Կը խօսին՝
Dr. YVES TERNON
ԺԻՒԱՑՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուստական Պատշաճ Ցայտագիր

———×———

ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ապրիլ 24, Ուրբաթ, ժամը 10–ին Հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ:

Յաւարտ Պատարագի Հոգեհանգստեան Պաշտօն կը կատարուի՝ նահատակներուն յիշատակին:

———×———

ՄԵԾ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ

Պէլֆուռ Հրապարակին վրայ, ժամը 16ին
Պատուոյ Նախագահութեամբ՝
ՖՐԱՆՍԻՄՈՒ ԳՕԼՈՆ–ի
Վերակուտական եւ Քաղաքապետ Լիոնի
ՇԱՒԼ ԷՌՆԻԻ–ի
Երեսփոխան և Քաղաքապետ Վիլէօրպանի
Խօսք կ'առնեն՝
ՇԱՒԼ ԷՌՆԻԻ, ՄԻՇԷԼ ՆՈՒԱՌ,
ՀԱՑ ԴԱՏԻ Ցանճ. ներկայացուցիչ մը:
ՏՈՂԱՆՑՔ եւ Յուշագրի յանձնում Նահանգապետարան և Թրք. Հիւպատոսարան

A LA DEMANDE GENERALE
Pour la troisième fois à Paris
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
Présente:

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»
L'Etoile de l'Espoir

Film parlant français
DIMANCHE, 10 MAI, A 16 H.
Cinéma COSMOS
76, *Rue de Rennes*, 75006 Paris
Métro: St. Placide
Assurez vos billets chez:
— *Ets. BAKERDJIAN:*
35, Rue de Trévise - Paris 9e
— *Librairie PALOUYAN:*
9, Rue de Trévise, Paris 9e
— *U.C.F.A.F - J.A.F.:*
6, Cité Wauxhall, Paris 10e
Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN: 985. 36. 53
— SAGHATELIAN: 854. 35. 74

TERMINAL S. A.
MEUBLES, MATERIEL,
FOURNITURES
DE BUREAU ET INFORMATIQUE
Paris 15ème
RECHERCHE
COMPTABLE
Salaire annuel brut
minimum 60.000 ou + selon capacités et expériences
ADRESSER C.V.
AMYOT
Auditeurs et Conseils
Réf.: TH
6, *Rue Amyot*, 75005 - *PARIS*

MARSEILLE

CHAMPIONNAT DE FOOTBALL
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
VITROLLES
Dimanche, 26 Avril, à 15 h.
Stade Sénafrica

POUR LE JOUR COMMEMORATIF DU GENOCIDE DU PEUPLE ARMENIEN
TOUS LES ARMENIENS DOIVENT MANIFESTER LEUR SOLIDARITE A
MAX HRAIR KILNDJIAN
LE JEUDI, 23 AVRIL
LE COMITE DE SOUTIEN A MAX HRAIR KILNDJIAN
Organise
∅ A 18 HEURES:
Un grand rassemblement de soutien devant les grilles de la prison des Beaumettes de Marseille.
Les participants, en silence, et par leur seule présence, manifesteront leur solidarité à leur compatriote emprisonné.
∅ A PARTIR DE 20 HEURES:
Une veillée devant le monument dédié aux 1.500.000 *victimes du génocide perpetré sur l'ordre du gouvernement turc de* 1915 (*Eglise Arménienne du Prado*).
Au cours de cette veillée, les noms et biographies des 700 *intellectuels victimes des sanglantes persécutions à partir du* 24 *Avril* 1915, *seront rappelés par une lecture à laquelle seront conviés tous les participants.*
A raison d'un nom toutes les minutes, la veillée s'achèvera au lever du soleil.
COMITE DE SOUTIEN A MAX HRAIR KILNDJIAN
68, Rue Sainte — 13001 Marseille

U.G.A.B. JEUNES - OUVERTURES
Semaine de la Renaissance Arménienne
au Centre Culturel Alex Manoogian — 118, Rue de Courcelles, Paris 17ème
Mercredi, 22 *Avril*, *à* 20*h*.30:
∅ Vernissage de l'Exposition « ARMENIE PORTES OUVERTES ».
Sous la Présidence de CARZOU
Membre de l'Institut
Jeudi, 23 *Avril*, *à* 20*h*.30:
∅ « L'ESPRIT ILLUMINE LES TENEBRES ».
Spectacle Son et Lumière
Samedi, 25 *Avril*, *à* 20*h*.30:
∅ « KOMITAS » par la Chorale Sipan - Komitas; avec conférence de:
M. LUC - ANDRE MARCEL
Dimanche, 26 *Avril*, *à* 18 *h.*:
∅ « VERS L'ARMENIE » Montage Audio - Visuel.

DISQUES VOGUE
No. 434001
LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR
d'ARA BARTEVIAN
A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915
Enregistrement intégral en 20 *Parties — réalisé par RADIO FRANCE*
150 *Exécutants*
Avec le concours de:
○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)
○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)
ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
Sous la direction de l'Auteur
DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique
durée 1 *h.* 40 *m.*
Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.
En vente chez l'Auteur; 14, *Rue Petit Paris*
Tél.: 208. 99. 22

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ՀԱՑԵՐ,

Թուրքիոյ կողմէ կատարուած Հայասպանութեան 66–րդ տարեդարձի Ոգեկոչման առթիւ, պահանջելու համար 20–րդ դարու Առաջին Ցեղասպանութեան (2 միլիոն Հայ զոհեր) ճանաչումն ու դատապարտութիւնը Միջազգային Ատեանի առջեւ, կը հրաւիրենք ձեզ, խուռներամ ներկայ գտնուիլ՝ 24 Ապրիլին Անծանօթ Զինուորի բոցի արծարծման արծարծման արարողութեան, զինուորական նուագի մասնակցութեամբ:

Օրուան յարգանքի խմաման ու Բոցի Կոմիտէի կանոնագրութիւնը, բայց մանաւանդ՝ այս արարողութեան՝ իր արժանաւորութեամբ հանրային կարծիքին վրայ փափաքուած ԴՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ գործելու հրամայականը, մեզ կը հարկադրեն կոչ ընել մեր ազգակիցներու զգօնութեան: Լողունգ եւ պաստառ բացարձակապէս արգիլուած են:

Slogans et banderoles strictement interdits

ժամադրավայր.– 24 Ապրիլ, ժամը 17·45–ին, Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէտլանտի Թէռ – Փլէնը:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 10·30–ին:

Կը պատարագէ՝ Մեսրոպ Քհնյ. Թաշճեան:

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ հաւատացեալները եւ Հանգստեան Տան բնակիչները:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻԻՆ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը եւ Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կը հրաւիրէ տարեցները, ներկայ ըլլալու Թէյասեղանի մը, որ տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ապրիլ 23, կէսօրէ եւք անմէջ 14·30–ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ.–

9, Rue de Madrid — Alfortville

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
23
JEUDI
23 AVRIL
1981

I.E NUMERO 2 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.892

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.892

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԱՒԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Շերաք կը չարունակէ նոյն համոզու – մով իր վստահութիւնը յայտնել թէ ներ– կայ պիտի ըլլայ Բ. Ջրջանին, այլ խօս – քով իր կրկնուող լոզունգն է՝ պարտու – թեան մասնել Միթերանը Ա. Ջրջանէն իսկ: Ասիկա թոյլ կուտայ Փարիզի քա – ղաքապետին, որ իր դիրքը չճշդէ Բ. Ջրջանին համար, Միթերանի եւ Ժիսքա– րի միջեւ: Մաթէնի տուած իր տեսակ – ցութեան մէջ սակայն (Ապրիլ 22) կը դատապարտէ Միթերանը, հաստատելով հանդերձ թէ կ'ուզէ ընդլայնել իր մեծա– մասնութիւնը: Շերաքի համար Միթե – րանի քաղաքական պինակցութիւնները պինքը պիտի տանին համայնավար կու – սակցութիւնը իշխանութեան բերելու ինչ որ խոտոր կը համեմատի Ֆրանսայի չա– հերուն հետ: Ուրեմն Շերաքի պրաւն է ներկայ ըլլալ Բ. Ջրջանին իսկ եթէ չյա – ղող, Ա. Ջրջանէն հարկ եղածին չափ ձայն ժողվէ, որպէսզի ստիպէ Ժիսքարը բանակցելու: Ցիշենք թէ Փարիզի քաղա– քապետը կոչի մը մէջ «իր հայ բարե – կամներուն» կը չատագովէ Ֆրանսահա – յերու հայրենասիրութիւնը երբ Ֆրան – սայի ազատութիւնները վտանգուած էին, կը յիշէ թէ 1979 Յունիսին, ի ներկայու– թեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազ– գէն Ա.-ի կը յայտարարէր հրապարակաւ թէ Փարիզ՝ հայ գաղութին տրամադրութեան տակ կը դնէր յարմար վայր մը, բարձ – րացնելու համար յուշարձան մը իր նա – հատակներուն համար:

Լիլի մէջ Միթերան դիմաւորաբար իր մտահոգութիւնը կը յայտնէր ձախի ձայներու ցրումին մասին: Արդարեւ ձախ հակումի զանազան թեկնածուներու ներկայութիւնը չի նպաստեր Միթերանի թէ նոյնիսկ այդ ձայները Բ. Ջրջանին կեդրոնանալին իր վրայ: Այս տեսակէ – տին դէմ, «փոքրերը» պաշտպանելու հա– մար իրենց դիրքը, կը պնդեն ժողովրդա– վարութեան վրայ:

Ժիսքար տ'Էսթէնի երեքշաբթի իրիկուն վերջին պահուն կը մերժէր մասնակցիլ Լիւքսանպուրկի Ձայնասփիւռին (էր. թէ. էլ.) «Կոան Ժիւռի» յայտագրին առարկելով թէ ժամանակացոյցը չատ ծանրաբեռնուած է, բայց տարբեր մեկ – նութիւններ կը տրուին, որքան ալ ճայ– նափիւռի կայանին տնօրէնութիւնը չու– զէ տուն տալ «ըսի – ըսաւ»ներու: Հաս– տատ է սակայն թէ Ժիսքարի բացակա – յութեան մէջ, դեր խաղացած են առ – կախ եւ վիճելի հարցեր, մէկ կողմէ Ֆը– րանսայի եւ Լիւքսանպուրկի միջեւ, միւս կողմէ՝ էր. Թէ. էլ-ի եւ էլիզէի:

Աչքէն պարզապէս մէջ, Ժիսքար կը չա– րունակէ իր ընտրապայքարը բանաձեւ ընտրելով իրեն համար՝ «յոյսի թեկնա– ծու» ըլլալը: Որեւէ ինքնաքննադատու – թիւն չընելո եւ 5 միլիոն տպաքանակով կը տարածէ ընտրապայքարի իր թերթը «Ֆրանսան – վաղը»:

Մառէչ չեշտեց թէ պէտք է պահպանել եւ ամեցնել ազատութիւնները բայց նաեւ պահովել աշխատանքի, կրթութեան, առկոյթի եւ որոշումներու մասնակցե – լու իրաւունքը:

Անդին կան ուրեմն նաեւ վեց փոքրե– րը, որոնք մասնաւոր նորութիւն մը չեն բերեր եւ որոնցմէ 3 – 4 առնուազն պիտի ծառայեն միայն ձախի ձայները ցրուելու ինչպէս միւս երկուքն ալ՝ աջի:

ԷՋ ՄԸ «ՄՈՆՏ»ԻՆ ՄԷՋ

Վճարովի էջ մը լոյս տեսած է «Մոնտ»ի Ապրիլ 22ի թիւին մէջ (4րդ էր), Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի պաշտպան յանձնա – խումբին կողմէ՝ «ցեղասպանութենէն՝ բանտ» խորագրով, եւ որու վրայ գըր – ւած է. –

«1915՝ 20–ՐԴ ԴԱՐՈՒ Ա. ՑԵՂԱՍՊԱ. – ՆՈՒԹԻՒՆ ...

«1981՝ ՀԱՅ ՄԸ ՄԱՔՍ – ՀՐԱՑՐ ԳԻ– ԼԻՆՃԵԱՆ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒԱԾ ՊՕՄԷԹԻ ԲԱՆՏԸ»

Թերեւս այնքան ալ «յաջող» չըլլայ այս զուգահեռը, բայց եւ այնպէս ձեռնարկը, անկասկած, գնահատելի է: Ի ցիւ թէ նման ձեռնարկները կատարուած՝ ըլլա – յին, տարիներէ ի վեր, աշխարհի մեծա– գոյն օրաթերթերուն մէջ, Ապրիլ 24–ին եւ ոչ թէ միայն հայ երիտասարդի մը բանտն ըլլալուն առթիւ:

×

Էջին վարի մասը կը յիշուի թէ «այս ծանուցումը վճարուած է Սփիւռքի հայ գաղութներու ամբողջութեան կողմէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆի կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ եւ իսրայէլեան ռմբակոծում – ներն ալ հարաւ – Լիբանանի վրայ չեն դադրիր: Սիտոն (Սայտա) թէ նաւահան– գիստը թէ քաղաքը չատ ծանր վնասներ կրած են, ու 48 ժամուան մէջ 39 մեռեալ եւ 135 վիրաւոր կար: Հրազունդեր ալ ինկած են Պէյրութի օդակայանին վը – րայ, որ փակ է եւ 3 պօյինգ օդանաւեր դիչերով թռիչք առած են, մարած լոյ – սերով որպէսզի ռումբերու թիրախ չըլ – լան:

ԺՈՒԱՆԵԼԻ մէջ կազի պայթում մը բաւական կարեւոր տարողութեամբ ա– դէտ մը պատճառած է քանի Իոնի նա – հանգի այս քաղաքին կեդրոնն իսկ 3 չէն– քեր քարուքանդ եղած են եւ 2 մեռեալ կայ ու 5 վիրաւոր:

ՓԱԼԷՍԹԱՑԻ մէջ բացուած է Իտա – լիոյ ընկերվարականներուն համագումա– րը, որու ներկայ կ'ըլլան նաեւ Ինրիքօ Պէռլինկուէր եւ Դեմօ – Քրիսթիանիի ընդհ. քարտուղարը, ինչ որ ցոյց կու – տայ կուսակցութեան առած կարեւորու – թիւնը:

ԻՐԱՆի Ներքին նախարարին համաձայն մէկուկէս միլիոն աֆղան գաղթական կայ Իրանի մէջ, այսինքն նոյնքան որ– քան Փաքիստանի մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱ սկսած է քննադատել «Լե – հաստանի նախկին ղեկավարները, զորս պատասխանատու կը նկատէ ներկայ տագնապին: Պրաւդա–ի համար, առանց Որհ. Միութեան, դժուար է նախատե – սել այսօր լեհ տնտեսութեան բնականոն ընթացքը:

«ՄԻՋԱՆ» պարսկական ազատական օրաթերթը լոյս պէտք է տեսնէ կրկին այս օրերս, ըստ իր տնօրէնին, որ Ապ – րիլ 20–ին, բանտէն ելած է եւ այս յայ– տարարութիւնը ըրած այդ առթիւ: Տնօ– րէնը՝ Սաոր 13 օրէ բանտն էր, այն ամ – բաստանութեամբ թէ երկու խմբագրա – կան լոյս ընծայած է որոնք իմամին ու– ղեգիծէն կը չեղչին:

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆի մլացած ընկերվարա – կան կուսակցութիւնը հրաժարած է ա– զատ արձակելէ եօթը օտարահպատակ – ներ, զորս կը պահէ Յունուար 31–էն ի վեր: Պիտի չարձակէ (3 Լիբանանցի, երեք Հնդիկ եւ մէկ Անգլիացի) ցորչափ Իրաքի կառավարութիւնը իր պա – հանջքներուն ընթացք չտայ:

MESSAGE

N.D.L.R.- Nous publions ci-dessous le message, que nous avons reçu du Secrétariat National du P.S., et dans lequel François Mitterrand expose sa position et celle de son parti, en ce qui concerne les problèmes spécifiques à la Communauté arménienne de France.

Je connais l'attachement de la Communauté arménienne pour la France que vos pères ou que vous-mêmes enfants avez choisie alors que votre peuple était, dans son pays, victime d'une sanglante répression.

Le peuple arménien ne doit pas être oublié par l'histoire. Issu d'une très ancienne civilisation qui a largement imprégné l'Europe, il a droit à son passé.

C'est pourquoi les Socialistes se souviennent du génocide des Arméniens en 1915. A Marseille, un monument qu'a fait dresser Gaston DEFFERRE commémore ce drame qui ne doit être effacé ni de nos mémoires ni de nos livres d'histoire.

La Communauté internationale doit également le reconnaître.

Je sais les difficultés rencontrées par les représentants de votre Communauté pour faire admettre dans le texte sur la condamnation du génocide, élaboré par la Commission Internationale des Droits de l'Homme des Nations - Unies, la référence au génocide des Arméniens.

Reconnaître au peuple arménien, au niveau international, le droit à son histoire est un préalable essentiel à la reconnaissance du fait national arménien.

C'est pourquoi, Président de la République, je donnerai à nos représentants aux Nations-Unies des instructions afin que, dans tous les textes et résolutions relatifs aux droits de l'Homme et des minorités, la vérité historique sur le génocide des Arméniens ne soit plus cachée.

Je m'attacherai également à ce que la Communauté arménienne française dispose des moyens d'affirmer son originalité.

Afin d'en assurer la sauvegarde et d'en permettre le rayonnement, votre langue et votre culture seront présentes à l'école dans les quartiers où votre Communauté est implantée.

Nos universités devront faire la place qui lui revient à l'enseignement de l'histoire et de la culture arméniennes. Vos associations disposeront des moyens et des droits nécessaires à l'expression de votre dynamisme.

La France est riche de la diversité de ses communautés culturelles. La Communauté Arménienne fait partie de la richesse de la France. C'est pourquoi elle doit pouvoir pleinement exprimer son identité. J'y veillerai.

François MITTERRAND

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 17 – 20)

ԱՐԱՐԱՏ – ՊԱԽՏԱԿՈՐ ԽԱՂԸ (*)

Ոտնագնդակի Խորհրդային 44–րդ ա– խոյենութեան 5–րդ հանդրուանին, «Ա– րարատ» իր դաշտին վրայ 1–ի դէմ 3 կէ– տով յաղթեց Տաշքենդի «Պախտակոր»ի: Երկու խումբերը նախորդ չորս խաղե – րուն 3–ական կէտ չահած էին, հետեւա– բար հանդիպումը մեծ նշանակութիւն ու– նէր երկու կողմերուն համար: Խաղի առաջին վայրկեաններէն «Արարատ»ի տղաքը յարձակողականի անցած են եւ իրենց աշխուժութիւնը պահպանած մին – չեւ վերջ: 17–րդ վայրկեանին Անդրանիկ Ներսիսեանէն ստացած գնդակը բար– կէն Մելիքեան փոխանցած է Որբէն Յով– հաննիսեանի, որ նչանակած է կոլ մը: Երկրորդ կիսախաղին Ռոմիկ Վարդա – զարեան նչանակած է երկրորդ կոլը, 52–րդ վայրկեանին, որմէ տասը վայր – կեան ետք Համլետ Մխիթարեան ամրա – պնդած է «Արարատ»ի յաղթանակը՝ իր կարգին կոլ մը նչանակելով: Տաշքենդ – ցիները կրցած են կոլ մը նչանակել, օգ– տուելով «Արարատ»ի պաշտպաններու մէկ սխալէն: «Արարատ»ի բերդապահը այդ խաղին եղած է Ալեքսա Անտոնեան: «Արարատ»ի յաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 23–ին, Երեւանի մէջ, Ալմա Աթայի «Կայրաթ»ի հետ:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Ապրիլ 22–ի թիւով:

ԼԵՌՆԱՑԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԵՐԳԻՉԸ

Մոսկուայի «Խուդոժեստվեննայա Լի – տերատուրա» («Գեղարուեստական Գրա– կանութիւն») հրատարակչականը ռուսե – րէն լոյս ընծայած է Լէոնիդ Հուրոնցի ընտիր վէպերու, վիպակներու եւ պատ – մուածքներու հատորը: Արձակագիրին երկերը նուիրուած են իր ծննդավայրին՝ լեռնային Ղարաբաղին: Հեղինակին զոր– ծերը հրատարակուած են Որհ. Միու – թեան մէջ, Ճափոն, Պուլկարիա եւ այլ երկիրներ, աւելի քան մէկ միլիոն ըն– հանուր տպաքանակով:

×

ԲԵՆՈՒՐ ՓԱՇԱՅԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՇՈՒԼՏԻ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Երեւանցի մարզիկ Բենուր Փաշայեան ախոյեանի ոսկէ մետալով վերադարձած է Կէօթլորկ (Շուէտ) տեղի ունեցած դասական ըմբշամարտի Եւրոպայի ախո– յենութեան մրցաշարքէն: Ըմբշամարտի– կին մարզիչն է Ալբեր Մնացականեան, որուն ձեռքին տակ Բենուր Փաշայեան 8 տարի է ի վեր յաջողութենէ յաջողու – թիւն կ'անցնի: Սկիզբը զբաղած է ծան – րաբարձութեամբ, ապա նուիրուած է ըմբշամարտի:

ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ

ՋՕՀՐԱՊԸ

Գրեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԹԱՐԵԱՆ

(Բ. և վերջին Մաս)

Իր պատմութեան պէս՝ կարճ է խօսքն ալ. խիտ ուհոժ: Քանի մը խօսք ու արդէն կեանքը հրապարակ կը դրուի. քանի մը գիծ՝ դէմքը կը պատկերանայ եւ քանի մը երանգ, ակնարկ, հարուած սրտերուն վրայ, պրպտում՝ կեանքէ մը եւ սրտէ մը ներս, եւ ահա ողբերգութիւնը, կարօտը, սէրը, տաղնապը եւ կոր – ծանումը:

Եւ այս բոլորին վրայ, յանկարծ, անակընկալով, անհուպօրէն ըսուած, կօշիկ մը հագնելո՞ւ պէս, խորհրդածութիւն մը, որ հոգեբանական, մարդկային ճշմարտութիւն մըն է չատ յաճախ եւ որ կը լուսաւորէ ամբողջ էջը: Այս խորհրդածութիւնը, սակայն, ոչ փիլիսոփայի մը մռայլ չուքը կը բերէ մեզի, ոչ ալ հոգեբանի մը ցամաք հաստատումը. այլ՝ արուեստագէտի մը ալիքը խռովայոյզ, գեղեցկագէտի մը հոգեցոլքը՝ որ կեանքէն, փորձառութենէն, դիտողութենէն բխած՝ ինքնարեր բանաձեւում մը ունի միշտ: Մեծ, խորունկ դիտող մըն է Զօհրապ, որ չի հնարեր, այլ կը հաստատէ միայն, տեսակ մը ճակատագրականութիւն դնելով իր հաստատումին մէջ, ահա թէ ինչո՞ւ իր բանաձեւումները յաւիտենականին դրոշմը կը կրեն:

Դիտող, խորագէտ արուեստագէտի գերազանց այս խառնուածքին ի նպաստ չի՞նք նաեւ իր տուած դիմաստուերնե – րը: Առանց մռայլ քննադատութեան, բայց վրձինի քանի մը հարուածներով, աւելի խոր ու ճշմարիտ, քան ծանրաշուք քննադատութիւն մը. թեթեւ, ոստոստուն, բայց խորքին մէջ պայծառ ու վերջնական քանդակներ, որոնք կենդանի ստեղծագործութիւններ են, ըլլալով հանդերձ անձն ու գործը ներկայացուած հեղինակներուն:

Նոյն աչքով մօտեցած է Զօհրապ կեանքին ու մարդերուն հոգեբանութեան, բուժելու թաքուն բաղձանքով մը, նոյնիսկ բարոյական մտահոգութիւններով: Անիկա մատնանշեց, նշորակեց եւ եր – բեմն ալ արիւնեց, բայց միշտ զգոյշ ու սրտագին դուրգուրանքով մը. երբեք կացին չգործածեց, ոչ իսկ դանակ բռնեց, գոհացաւ նշորակով, յաճախ ձեռքին մէջ պահած, չիարուչեցնելու համար հի – ւանդը, որ մարդն է, ընտանիքն ու ընկերութիւնը, այլ մանաւանդ կինը: Ու ձաղկեց մարդկային կեղծիքը, բայց այնքան համով ու հոգեբանական ճարտա – րութեամբ, որ ոչ ոք սրտնեղեցաւ, ոչ ոք հայհոյեց իրեն ու լուսթեան մէջ համակերպեցաւ, կարմրելով իսկ:

Իր գրութեան այս հոծ, հարուստ ու լաւապէս լաստակերտուած կառոյցն է՝ որ մեզի հոգեկան հաճոյք կը պատճառէ եւ կը դառնայ հայ գրականութեան մե – ծաշուք կոթողը:

Ու իր ոճը. բազմակողմանի եւ գունեղ, իրեն, մարգո՛ւն նման. կոկիկ, կտրուկ, արագ, պոլսեւարի երբեմն. համեմի ու համով իր անփութութեամբը, թուրքե – րէնի իր ձեւերուն, նոյնիսկ թափթփա – ծութեանը մէջ: Առանց խաղի, առանց մեծ թռիչքներու, բայց, անոյշ ու համայիչ: Իրեն պէս համակրելի, կլոր ոճ մը, ինչպէս կ'ըսէր օր մը Զրաքեան. պարզ ու յստակ, պատկերաւոր եւ տպաւորիչ, ողջ բառերով, կեանքէն փրցուած ֆը – րէսներով, սրտէն անցած ու մտածու – մին մէջ թրծուած: Կամ իր խօսքին պէս, որ ոչ չատ պերճ էր, ոչ ալ չատ հա – րուստ, չլացնելու ատիճան, բայց պարզ ու խելացի, լաւ կառոյցով ու միշտ ա – նակնկալներով:

Իր խառնուածքին պէս, միշտ նոր. ե – րիտասարդ, հաճելի եւ ինքզինք փնտռել տուող:

Իր խառնուա՞ծքը. – հակասութիւննե – րու մարդը եղաւ ան, այսինքն՝ ներդաշնակութիւնը հակասութիւններու, եթէ կարելի է ըսել: Նման ճարտարապետա – կան ճիշդ այն կառոյցներուն, որոնք բազմաթիւ պատկերներու, գիրար հակասող դէմքերու եւ տէքորներու միախառնումով ընդհանուր գեղեցկութիւն կը ցայտեն:

Իրաւաբանութիւն ըրաւ, թէեւ երկրաչափի վկայականով ատարեց իր դըպրոցը. խակ իր կեանքին ու գրականութեան մէջ չդրաւ ոչ փաստաբանի երկաբան տրամաբանութիւնը եւ փեստան – թիզմը, ոչ ալ երկրաչափի մը ցամաք հաշիւն ու չափուածքը:

Շատ չահեցաւ ու շատ ծախեց. իր տեղ ուրիշ մը հարստութիւն պիտի դի – զէր, ինք պարտքեր դիզեց, առանց պարտապահանջներու եւ անանկութեան ըս – պառնալիքին, որովհետեւ – կ'ըսեն – մարդոց համար հաճելի էր առնելիք ունենալ Զօհրապի վրայ:

Խօսեցաւ բարոյականի վրայ. գաղեց, քննադատեց, ժխտեց ընդհանուրէն հակադրուած բարոյականը, ինքն ալ վեր մը – նալով այդ բարոյականէն: Ապրեցաւ իր ուզածին պէս, նոյնիսկ իր գրածին պէս, բայց առանց դայթակղութիւն յարուցա – նելու: Դատեցին եւ քննադատեցին ան – չուշա գինքն ալ, բայց չուտով, հաճու – թեամբ ներեցին իրեն ու վնտռեցին գինք. եւ ինք հասաւ ամէնքին, առանց սակայն մէկ տեղ երկար մնալու: Անփան կաթէն եղաւ ան պոլսեցիին, որ իր մեղադրանքն իսկ մեծարանքով ըրաւ անոր հանդէպ:

Շատ սիրեց եւ չատ գաղեց կիները, բայց չեզաւ գաղատար. սիրուեցաւ ա – նոնցմէ, թէեւ իր գրականութեամբ յու – սախաբութիւններ պատմեց աւելի: Իր երիտասարդութեանը չափահաս եղաւ ան, եւ չափահասութեանը՝ զարմանալիօրէն երիտասարդ. չտեսաւ, չճանչցաւ ծերութիւնը, եղերական պայմաններու հետեւանքով, բայց նաեւ թերեւս անոր համար, որ ճակատագիրը չուզեց կեան – քէ զրկել զայն իր երիտասարդութեան, իր ուժերու լրումին մէջ. կեանքէ՝ զոր լեցուցած էր իր տաղանդին բազմազան ճառագայթներովը:

Առաջին դէմքը իբրեւ գրող, փաստա – բան, երեսփոխան, հռետոր եւ չհոգ. բայց երբեք առաջին հարուստներէն, ո – րովհետեւ չհեցաւ իբրեւ փաստաբան ու ծախսեց իբրեւ արուեստագէտ՝ այսինքն առանց հաշիւի:

Զայնով կանացի քիչ մը, խառնուած – քով առնական, գերազանց մտաւորական մը եղաւ ան, որ վեր մնաց ամբոխէն, թէեւ կուռքը դարձաւ իր ժամանակի մը – տաւորականութեան ու ... ամբոխին:

Երբ ողջ էր, չէր մտածեր մահուան վրայ, այնքան կը տիրէր կեանքին. այնպէս կը թուէր՝ թէ յաւիտենական էր ինք, կեան – քին անբաժան մասը. ու հիմա որ մեռած է՝ կ'իյնայ կեանքին իր եղերական վախ – ճանէն ու անյայտ ու անչիրիմ գերեզմա – նէն: Միջազգային դէմք դարձաւ՝ հա – կառակ հայ ըլլալուն, ու իբրեւ հայ մարդ, իր կեանքովն ու գործովը փայ – լեցաւ աւելի չատ՝ օտար շրջանակներու մէջ: Եւ եթէ հայը սիրեց զայն, ուրիշ – ներու կարգին թուրքն իսկ գնահատեց, թէեւ նախանձակոծ աւելութեամբ:

Ճիշդ է, նախապար չդարձուց զայն, դիւանմով, բայց չկրցաւ չդարձնել դա – սախօս իր համալսարանին եւ երեսփո – խան իր խորհրդարանին, որոնց Ջահ մը պիտի պակսէր, առանց Զօհրապի:

Զդարձաւ նախապար, բայց բան սոր – վեցուց, ուղեգիծ առաւ մէկէ աւելի նա – խարարութիւններու, զարմանք պատ – ճառելով բոլորին. իր ճառերը évènement-ներ եղան խորհրդարանին մէջ եւ միջազ – գային ընտրեալ այն ամբոխը՝ որ կը կոչուէր թուրք խորհրդարան, ականջ կտրեցաւ, ամէն անգամ որ «Զօհրապ էֆէնտի»ն խօսք առաւ, Օսմանեան կայսրութեան ճամբայ ցուցնելու համար: Կասկած չկայ, որ միջազգային պատուհանդէսի մը, կայսրութիւնը Զօհրա՛պը միայն պիտի կրնար ներկայացնել արժանավայել կերպով:

Ու եղաւ ան նո՛յն կայսրութեան խորհրդարանին կուռքերէն, ինչպէս նաեւ մեծագոյն զոհերէն:

Ատեց գինք խորապէս թուրքը, որով – հետեւ ամէնէն աւելի ա՛ն էր, որ հակը – ցուցած էր անոր՝ թուրքին՝ թէ ի՛նչքան վար էր ան Հայէն. բայց թուրքն իսկ իր ատելութեան մէջ, խոնարհեցաւ արժէ – քին առջեւ, ժպտեցաւ անոր եւ գնահա – տեց զայն:

Համալսարանի ուսանողութիւնն իսկ, ո – րուն «Միջազգային Իրաւունք»ի դասը աւանդեց, ատեց զայն իր հիացումին մէջ: Կը պատմեն թէ ի՛նչպէս ուսանող – ներէն չատերը իրենց ատելութեան մէջ կը փչրուէին, երբ Զօհրապ, մեծ վայելչութեամբ ներս կը մտնէր, հպարտ, իշխանի մը նման, կը նետուէր բեմ եւ իրմէն բխած լոյսին ու պերճ խօսքին ա – ղուսիւ կը նուաճէր ատելավառ ուսանո – ղութիւնը, որ մոռցած ամէն բան, կը ծափողջունէր պերճարան դասախօսը, զայն համբուրելու խակ բաղձանքով...

Ու երեւոյթը կը կրկնուէր օրերով եւ յաճախ նոյն դասաժամերուն:

Թուրքը՝ իբրեւ իշխանութիւն, իբրեւ խորհրդարան, իբրեւ ուսանողութիւն, այսպէս եղաւ միշտ ու, ի վերջոյ, երբ առիթը եկաւ, հանեց իր աչքին փուշը, ճմլելով զայն իր հիացումին ու նուաստ – տութեան խառն զգացումին, չմոռանալին մէջ:

Ազգային կեանքէն ներս, իշխանի մը կեանքը ունեցաւ. եղան, անշուշտ, նա – խանձորդներ, որոնք սակայն հիացան իր վրայ. եւ ան զարդն եղաւ անընդհատօ – րէն ազգային ժողովներուն եւ հատա – գոյթներուն: Եղաւ յարդուած բոլորէն. ահա թէ ինչո՛ւ անիկա վեր մնաց բոլո – րէն ու իր բանաձեւերը, իր խօսքերը հաչտութեան ճայնը դարձան:

Ապագա՞ն իր գրականութեան. բայց ինչո՞ւ այս հարցումը, երբ արդէն այլ ապագան կ'ապրինք մենք ու ան երթա – լով կը մեծնայ:

Իր գործը ողջ է, իր անձնաւորութեան պէս. մեծ է իր գրականութիւնը, իբրեւ մէկ բեկորը իր մեծ էութեան. իբրեւ մէկը իր բազմաթիւ չնորհներէն:

Իր գրականութիւնը պիտի ապրի իր անձին հետ. անձին՝ որ վաղը, թերեւս, վէպերու մէջ պիտի անցնի, ու եթէ հին – նայ իսկ իր գրականութիւնը, հետաքրքրական պիտի մնայ ան, որովհետեւ իր անձը պիտի գտնենք անով:

Շատեր երբ կը մեռնին, իրենց գրականութեան վայրը միասին կը տանին. Զօհարպի պարագան ճիշդ հակառակն է:

Պոլիսը, իր կիներովը, պիտի մնայ հետաքրքրական, հիմա՛ մանաւանդ, երբ հազիւ թէ կեանքի մէջ գտնենք այլեւս գանոնք իրենց պարահանդէսներովը, ազգային մխիթարտովը եւ «Պէօյիւք Տէրէ»ներու, «Գատը Քէօյ»երու, «Օրթաքէօյ»ե – րու հին այլ համով փառքերովը:

Զօհրապի գրականութիւնը անհետացած այդ Պոլի՛սը ունի իր էջերուն մէջ:

Պիտի փնտռենք գինքը իր լեզուով ողջ հոգեբանութեան, կեանքի ու կիր – րու հանդէպ իր փորձառութեանը, ի – նքնատպութեանը, կարճ, կճող այլ նմանութիւններուն, մեղքերու այ – քան անոյշ պատմումին եւ անոնց այ – քան համոզիչ ներումին, սիրտումին եւ բարոյական վճիռներուն համար:

Ու իր կեանքի՛ն համար, որ եղաւ լի – քեղ, իր վախճանին համար, որ եղաւ ներական: Մնաց արի, ինչպէս կը պատ – մեն, ինչպէս հաւատաց ինք օր մը ա – լեզարդ կաթողիկոս մը կղզիի մը բար – ձունքը: Եղաւ վսեմ, օբէնքի մարդ, ինք – նավստահ ու հպարտ, մերժելով փա – խուստը, մնալով մահուան հետ դէմ առ դէմ, ու, ի վերջոյ, չախչախուելով թուրք բարբարոսութենէն, թուրք արիւնախանձ մշակոյթէն ու միւթքէն, իր մա – ուսամբը կոխելով զանոնք:

×

Ահա՛ յուշը Զօհրապի մասին. տուի իր դէմքը՝ ինչպէս որ կայ ան մտքիս մէջ:

Եւ ինձ կը թուի՝ թէ խօսեցայ իր մա – սին, բայց ինք կը մնայ դեռ երեսակ – յութեանս առջեւ, իր սպիտակ, թափան – ցիկ մորթով, իր կլոր ամուր կերտուած – քով, իր հաճելի ժպլտով եւ անհուն – ժուն, ալեկոծ էութեամբն ու խառնուած – քով, պարուրուած մտածութեան ու խոր – հուրդի քաղցր թախիծով:

Կը մնայ դեռ իր ստեղծագործական մեծ տաղանդով, արուեստագէտի խոր – վայոյզ էութեամբը, անհուն համակրե – լիութեամբը իր շարժուձեւին, քալուած – քին, նայուածքին ու խօսքին մէջ:

Տուի՛ ինքը:

Բայց ինձ կը թուի թէ հազիւ սկսայ խօսիլ իր մասին:

1946

ՀԱՅ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Գ. և վերջին Մաս)

Ե. դարու միւս շարականագիրը՝ Յովհան Մանդակունի, գրած է 17 շարա – կաններ, որոնք կը վերաբերին Վարդվառի, Հռիփսիմեանց եւ Թարգմանչաց տօներուն: Մանդակունի թարգմանած է չատ ծանօթ «Լոյս զուարթ» օրհնու – թիւնը: Թարգմանիչներուն նուիրուած շարականներու մէջ Մանդակունի Մաշ – տոցը բաղդատած է աստուածաշնչական Մովսէս Մարգարէի հետ.

Նմանեալ Մովսէսի, տէր վարդապետ,
Բերելով զգիր օրինաց ի Հայաստան
աշխարհս:
Որով լուսաւորեցաւ ազգ որդւոց
Թորգոմայ:

Գիրքին Դ. գլուխը կը վերաբերի Ե. – ԺԱ. դարերու շարականագիրներուն: Հոս կը քննուին ու կը վերլուծուին Կո – միտաս կաթողիկոսի, Սահակ Զօրափո – րեցիի, Բարսեղ Ճոնի, Յովհան Օձնե – ցիի, Ստեփանոս Սիւնեցիի, Սահակ – դուխտի, Պետրոս Գետադարձի եւ ԺԱ. դարու միւս շարականագիրներու գրած շարականները: Այս գլուխին մէջ ընդար – ձակ հատուած մը նուիրուած է Գրիգոր Նարեկացիի եւ Հայոց հոգեւոր երգին:

Հեղինակը առաջին վերլուծումը կը նուիրէ «Անճինք նուիրեալք» շարականին, որուն հերոսուհին է նահատակ Հռիփսի – մէ կոյսը: Ե. դարու մեր պատմիչը՝ Սե – բէոս, այնքան հիացած է այդ շարակա – նի հերոսուհիով եւ ստեղծագործու – թեամբ, որ կը գրէ. «Ով մարգարիտ, որ ոչ ծովածին, այլ մարգարիտ, որ ծնեալ ի թագաւորական ազգէ եւ անեալ ի դիրկս արքութեան ... խանդակաթ էր ի սէր քո երանելի Կոմիտաս»: Այս շարական – պոէմը հիացուցած է ժամանակակիցնե – րը եւ յետագայ սերունդները՝ իր տեսա – կին մէջ մնալով իբրեւ անզուգական ըս – տեղծագործութիւն մը: Հակառակ անոր որ այդ շարականը ծաւալով մեծ է (36 տուն), բայց անոր մէջ չեն նկատուիր միապաղաղութիւն, կրկնութիւններ, կա – ղապարային ձեւեր: Իւրաքանչիւր այ – լաբանութիւն, համեմատութիւն, հա – կադրութիւն ունի իր ուրոյն երանգն ու տեղը, թարմութիւնն ու նորութիւնը: Շարականին հեղինակը օժտուած է բա – նաստեղծական տաղանդով, նուրբ զգա – ցումով ճաշակով, դիտողական ձիրքով եւ մտային բարձր կարողութիւններով:

Այս բանաստեղծութիւնը մեծ ազդե – ցութիւն թողուց յետագայ մեր ամբող ղրականութեան վրայ՝ չնորհիւ կոմիտաս կաթողիկոսի բանաստեղծական արուես – տի յանդուգն նորարարութեան: Ան անդ – նելով երեք տուննոց հոգեւոր մեր երգե – րու ծաւալէն՝ 36 տուննոց պոէմ մը ըն – ծայ այբուբենի կարգով: Իրեն հետեւե – լով Ներսէս Շնորհալի եւս այբուբենի կարգով գրեց հրաշալի շարականներ «Ա.յսօր անճառ», «Արարչական», «Ա.ռաւօտ լուսոյ», «Աչխարհ ամենայն «Ատուած անեղ»: Յովհաննէս Երզնկա – ցի գրեց «Արեգակն Արդարութեան «Արեւելք ղերարեվին»: Յետագային այ – բուբենի կարգով գրուած շարականներ ի պատիւ Կոմիտաս կաթողիկոսի «Ա. – ձինք նուիրեալք»ի կոչուեցան «Անճինք»:

Անդրադառնալով Հայոց հոգեւոր երգ – ու Գրիգոր Նարեկացիի հարցին՝ Գ. Ցա – կոբեան կը յայտնէ, թէ ոչ մէկ շարա – կան կը կապուի Նարեկացիի անունին նման յիշատակութիւն մը չկայ անցեա – լին, մինչդեռ անոր՝ սուրբ կոյսին նը – ւիրուած ներբողը, Ծննդեան, Յարու – թեան, Համբարձման, Հոգեգալստեան, Վարդավառի տաղերը, գանձերը իրենց բովանդակութեամբ ու արուեստով սերտո – րէն կապուած են մեր այլեւայլ կանոնի շարականներու հետ: Այս բոլորը ընդար – ձակ քաղուածքներով, մանրամասն հա – մեմատութիւններով, հմուտ վերլու – ծումներով անժխտելի կերպով ցոյց կու – տայ Գրիգոր Յակոբեան: Եւ այս՝ հա – կընալի է. Նարեկացիի նման հզինակու – թիւն մը չէր կրնար իր լայն թեւերը չտարածել շարականներու վրայ եւ ազ – դութիւն չտար անոնց:

ԺԲ. – ԺԵ. դարերը շարականագրու – թեան մարզին մէջ ետ չեն մնար նախորդ շրջանէն. եթէ հոն կան Կոմիտաս, Նա – րեկացի, հոս ալ կան Ներսէս Շնորհալի, Ներսէս Լամբրոնացի:

Իւրաքանչիւր գլուխ իբրեւ կանոն կը

ԵՅՍՎՈՎԾ ԿՈՒՏԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՆԱԽՎԱ

ՎԱՅՍՎԱՎԾ ՈՊՍՈ ԲՐՈՈՒՎ

Ոչ ոք չէր կարող ասել, թե ինչպես էր ծագել այդ անունը, որ ամբողջ գյուղում հաստատվել էր Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոմանովի համար։ Ոչ ոք չէր հիշում, թե ինչպես էր նա հայտնվել այդ գյուղում, ինչպես էր ստացել այդ տունը, որտեղ ապրում էր, ինչպես էր ամուսնացել տեղի գեղեցկուհի Մարիամ Ղազարյանի հետ, ինչպես էր ծնվել նրանց միակ դուստրը՝ Ելենան։ Ոչ ոք չէր հիշում, թե ինչպես էր նա ստացել իր ռուսական ազգանունը, որ ամբողջ գյուղում հայտնի էր միայն Ռոմանովի անունով։

Ալեքսանդր Ռոմանովը ոչ մի առանձնահատկություն չուներ։ Նա ոչ հարուստ էր, ոչ աղքատ։ Ոչ խելացի էր, ոչ հիմար։ Նա ոչ գեղեցիկ էր, ոչ տգեղ։ Նա ոչ ուժեղ էր, ոչ թույլ։ Նա ոչ բարի էր, ոչ չար։ Նա ոչ ուրախ էր, ոչ տխուր։ Նա ոչ ազնիվ էր, ոչ խաբեբա։ Նա ոչ խելոք էր, ոչ հիմար։ Նա ոչ գեղեցիկ էր, ոչ տգեղ։ Նա ոչ ուժեղ էր, ոչ թույլ։ Նա ոչ բարի էր, ոչ չար։ Նա ոչ ուրախ էր, ոչ տխուր։ Նա ոչ ազնիվ էր, ոչ խաբեբա։ Նա ոչ խելոք էր, ոչ հիմար։

Նրա միակ առանձնահատկությունը այն էր, որ նա ամեն առավոտ կանգնում էր իր տան դռան առաջ և նայում էր դեպի արևելք։ Ինչու՞ էր նա դա անում, ոչ ոք չգիտեր։ Նա ինքն էլ չգիտեր։ Նա պարզապես կանգնում էր և նայում էր։ Եվ այդ ամենը։

Ամեն առավոտ, երբ արևը սկսում էր բարձրանալ հորիզոնից, Ռոմանովը դուրս էր գալիս իր տնից, կանգնում էր դռան առաջ և նայում էր դեպի արևելք։ Նա կանգնում էր մինչև արևը լիովին բարձրանար երկնքում, և միայն այդ ժամանակ նա վերադառնում էր տուն։ Եվ այդպես ամեն օր։ Անձրևի, ձյան, քամու, ցրտի, տաքության մեջ։ Ամեն օր։

Գյուղացիները սկզբում զարմանում էին նրա այդ սովորության վրա, հետո սկսեցին ընտելանալ դրան, իսկ հետո արդեն ոչ ոք չէր նկատում նրան։ Ռոմանովը դարձել էր գյուղի մի մասը, ինչպես ծառերը, ինչպես քարերը, ինչպես ամեն ինչ։

Միայն նրա կինը՝ Մարիամը, երբեմն-երբեմն հարցնում էր նրան.

— Ալեքսանդր, ինչու՞ ես այդպես անում։

Ռոմանովը պատասխանում էր.

— Չգիտեմ։

Եվ դա ճշմարիտ էր։ Նա իսկապես չգիտեր։

Ելենան, որ հոր միակ զավակն էր, մանկուց նկատել էր հոր այդ տարօրինակությունը և հետաքրքրվել էր դրանով։ Նա հարցրել էր մորը, հարցրել էր հարևաններին, բայց ոչ ոք չէր կարողանում պատասխանել նրա հարցերին։ Ելենան մեծացել էր, ամուսնացել էր, ունեցել էր երեխաներ, բայց հոր այդ սովորությունը մնացել էր անբացատրելի։

Ռոմանովը ծերացել էր, բայց չէր դադարել կանգնել առավոտյան դռան առաջ։ Նրա մազերը սպիտակել էին, մարմինը կորացել էր, բայց նա շարունակում էր կանգնել։ Նրա աչքերը թուլացել էին, բայց նա շարունակում էր նայել արևելք։

Մի օր նա մահացավ։ Մահացավ հանկարծ, առանց հիվանդության, առանց նախազգուշացման։ Մահացավ այնպես, ինչպես ապրել էր՝ կանգնած իր տան դռան առաջ, նայելով արևելք։

Թաղման օրը գյուղի բոլոր բնակիչները եկան նրան ճանապարհելու։ Նրանք եկան ոչ թե հարգանքի, այլ պարզապես սովորությունից դրդված։ Նրանք սովոր էին տեսնել նրան կանգնած, և հիմա, երբ նա չկար, նրանք զգացին, որ մի բան պակասում է։

Ռոմանովին թաղեցին գյուղի գերեզմանատանը, նրա տան մոտ, որտեղ նա կանգնում էր այդքան տարիներ։ Նրա գերեզմանաքարի վրա գրեցին միայն անունը, ազգանունը և թվերը։ Ոչ մի այլ բան։

Ելենան վերադարձավ տուն, նստեց հոր տան շեմին և լաց եղավ։ Նա հասկացավ, որ հայրը իր հետ տարել է իր գաղտնիքը, որ այդպես էլ չի իմանա, թե ինչու էր նա կանգնում։

Մարիամը մոտեցավ նրան և ասաց.

— Մի լացիր, աղջիկ։ Նա լավ մարդ էր։

Ելենան գլխով արեց։ Նա գիտեր, որ մայրը ճիշտ է ասում։ Հայրը լավ մարդ էր։ Միայն թե տարօրինակ։

Տարիներ անց Ելենան ինքն էլ սկսեց կանգնել իր տան դռան առաջ և նայել արևելք։ Նա չգիտեր, թե ինչու է դա անում։ Նա պարզապես զգում էր, որ դա պետք է անի։ Որ դա իր պարտքն է։

Մարիամը նայում էր նրան և լռում։ Նա հասկանում էր, որ Ելենան հոր արյունն է, հոր ոգին է շարունակում։

Ելենան ունեցավ երեք երեխա։ Երկու տղա և մի աղջիկ։ Նրանք մեծացան, ամուսնացան, հեռացան գյուղից։ Միայն կրտսեր որդին՝ Պետրոսը, մնաց տանը։ Նա էլ սկսեց կանգնել դռան առաջ և նայել արևելք։

Պետրոսը ոչ մի բացատրություն չուներ տալ։ Նա պարզապես զգում էր, որ դա պետք է անի։ Որ դա իր պարտքն է։

Մարիամը նայում էր նրան և լռում։ Նա հասկանում էր, որ Ելենան հոր արյունն է, հոր ոգին է շարունակում։

Պետրոսը ունեցավ երեք երեխա։ Երկու տղա և մի աղջիկ։ Նրանք մեծացան, ամուսնացան, հեռացան գյուղից։ Միայն կրտսեր որդին՝ Գևորգը, մնաց տանը։ Նա էլ սկսեց կանգնել դռան առաջ և նայել արևելք։

Գևորգը ոչ մի բացատրություն չուներ տալ։ Նա պարզապես զգում էր, որ դա պետք է անի։ Որ դա իր պարտքն է։

Մարիամը նայում էր նրան և լռում։ Նա հասկանում էր, որ Ելենան հոր արյունն է, հոր ոգին է շարունակում։

Գևորգը ունեցավ երեք երեխա։ Երկու տղա և մի աղջիկ։ Նրանք մեծացան, ամուսնացան, հեռացան գյուղից։ Միայն կրտսեր որդին՝ Ալեքսանդրը, մնաց տանը։ Նա էլ սկսեց կանգնել դռան առաջ և նայել արևելք։

Ալեքսանդրը ոչ մի բացատրություն չուներ տալ։ Նա պարզապես զգում էր, որ դա պետք է անի։ Որ դա իր պարտքն է։

Մարիամը նայում էր նրան և լռում։ Նա հասկանում էր, որ Ելենան հոր արյունն է, հոր ոգին է շարունակում։

Ալեքսանդրը ունեցավ երեք երեխա։ Երկու տղա և մի աղջիկ։ Նրանք մեծացան, ամուսնացան, հեռացան գյուղից։ Միայն կրտսեր որդին՝ Ռոմանը, մնաց տանը։ Նա էլ սկսեց կանգնել դռան առաջ և նայել արևելք։

Ռոմանը ոչ մի բացատրություն չուներ տալ։ Նա պարզապես զգում էր, որ դա պետք է անի։ Որ դա իր պարտքն է։

Մարիամը նայում էր նրան և լռում։ Նա հասկանում էր, որ Ելենան հոր արյունն է, հոր ոգին է շարունակում։

Ռոման

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ.–

Ժամը 14·30–ին՝ *Փարիզի Ս· Ծովհան – նէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաճաշ Հանդիսաւոր Հոգեհանգստեան Պատարագ:*

Կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կաթ· Պատ· Եւրոպայի Հայոց

Ժամը 16–ին՝ *Ոգեկոչման պատշաճ ա – բարողութիւն՝ մեր նահատակներուն յի – շատակը յաւերժացնող կառուցանելի կո – թողին, Քաղաքապետութեան կողմէ տը – րամադրուած վայրը՝ Ֆրանքլին Ռուզ – վէլթ եւ Այզընհաուր Պողոտաներու ան – կիւնը՝ կռան Փալէ–ի առընթեր եղող պարտէզին մէջ:*

Ժամը 20·30–ին՝ *ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԵՐԵ – ԿՈՑԹ՝ կավոյի սրահը, 45, ռիւ Լա Պոէսի, Փարիզ 8–րդ:*

Խօսք կ'առնեն՝ ՏԻԳՐԱՆ ՃԻՆՊԱՇԵԱՆ, ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹը ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ:

Ցայտագրին կը մասնակցին՝ Թորոս Սպիտանեան եւ Ռազմիկ Աբրահամեան (Արտասանութիւն), Օր· Երիցեան (Երգ):

———×———

ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս· Ցակոբ Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ Ապրիլ 24, Ուրբաթ, ժամը 10–ին Հանդիսաւոր Պատարագ կը մա – տուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ:

Ցաւարտ Պատարագի Հոգեհանգստեան Պաշտօն կը կատարուի՝ նահատակներուն յիշատակին:

ՆԻՄ

Հովանաւորութեամբ Նիմի եւ Շրջ·ի կրօն· Ընկ· Վարչութեան եւ նախաձեռ – նութեամբ՝ Հայ Մշակութային Ակումբի:

Ուրբաթ, Ապրիլ 24, *ժամը 11–ին՝ Ծաղ – կեպատկերու զետեղում Մեռեալներու Ցուշարձանին:*

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 10–ին, Պա – տարագ եւ Հոգեհանգիստ Ս· Աստուա – ծածին Եկեղեցին: Նոյն օրը, ժամը 15ին, Փլացա Պանդոկի սրահը՝ Ցուշատօն Պատուոյ Նախագահութեամբ՝ Երեսփո – խան – Քաղաքապետ՝ ԺԱՔ ՄԻՏԼՍԼԷՆԻ եւ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԻՐՃԵԱՆԻ:

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝

Dr. YVES TERNON

ԺԻՐԱՑՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուստական Պատշգն Յայտագիր

———×———

ՈԵՒՐԱՆ

Սեպտեմբեր ամբողջ Հայութիւնը համա – խումբ կերպով եւ պատշաճօրէն պիտի ոգեկոչէ Ապրիլ 25, Շաբաթ օր, ժամը 3–ին, Մեծ Եղեռնի 66–ամեակը, մաս – նակցութեամբ Սեպտեմբեր Քաղաքապետ՝ Պրն· Վէրնիոյի:

Սեպտեմբեր եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի Քրկեղիյէի հրապարակը, ուրկէ թափօր կազմած պիտի ուղղուի դէպի տեղւոյն զետեղմանատունը:

Հոն ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Մեռ – եալներու Ցուշարձանին առջեւ եւ Հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի մեր մկրտուկէս միլիոն զոհերուն յիշատակին համար, որոնք 1915–ին կոտորուեցան Թուրք կառավարութեան հրամանով:

Notre-Dame de Paris

MESSE

DIMANCHE, 26 AVRIL, A 16 H.

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16–ին, Պա – տարագ՝ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահա – տակներուն:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

Կը քարոզէ՝ Գերպ· ԺՈՐԺ ՎԵՐՆԱՏ

Ընդհ· Տնօրէն «Իօվր ո'Օռիան»ի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Միսաք Երանեանի զաւակներուն փա – փաքին համաձայն, Հոգեհանգիստ կը կա – տարուի այս Կիրակի, Ապրիլ 26, Փարի – զի Ս· Ցովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին,

ՄԻՍԱՔ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի պիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մա – տուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Ապրիլ 25, ժամը 10·30–ին:

Կը պատարագէ՝ Մեսրոպ Քհնյ· ժամ – կոչեան:

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ հաւատաց – եալները եւ Հանգստեան Տան բնակիչ – ներու ընտանեկան պարագաները:

I. C. O. M.

BILAN TRIENNAL ET PERSPECTIVES D'AVENIR

DEBAT PUBLIC

Prennent la parole:

— Richard Marienstras
— Anahid Ter-Minassian
— Giorgio Pacifici
— Marc Nichanian
— Bédros Terzian
— Agopik Manoukian
— Ludwig Bazil
— Herman Vahramian

Samedi, 25 Avril, de 15 h. à 18 h.
Université Paris - Sorbonne
Amphithéâtre Lefebvre
Place de la Sorbonne — Paris 5e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ԱՆԻ » ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Մայիս 22–ին

Tournoi de Ping-Pong

Organisé par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid — Alfortville
Le Samedi 25 Avril et Dimanche 26 Avril
Prix de Valeur au vainqueur
Contacter M.C.A.: Tél. 376. 55. 89

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

L'ASCENSION A

EREVAN

DU 21 AU 29 MAI

Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis professionnels.

Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Tél.: (91) 95. 90. 12

MANIFESTATION
DE LIBERATION ARMENIENNE
VENDREDI, 24 AVRIL, A 13 H.
Devant la statue du
Gal ANTRANIK
Héros National Arménien
Cimetière de Père-Lachaise
(Métro: Gambetta)
Soutenue par l'U.S.E.A.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 26 ԱՊՐԻԼ.–

Մեծ Եղեռնի 66–րդ տարեդարձին առ – թիւ՝ Պատարագ կը մատուցուի եւ Հո – գեհանգստեան Պաշտօն կը կատարուի մէկ մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգի – ներուն համար:

Երդեցողութիւնք կը կատարուին Եկե – ղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, կոմիտաս – եան քառաձայն եղանակով:

ԱՆԹԱՆՈՑ ՁԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ՀԱՑԵՐ,

Թուրքիոյ կողմէ կատարուած Հայա – պանութեան 66–րդ տարեդարձի Ոգեկոչ – ման առթիւ, պահանջելու համար 20–րդ դարու Առաջին Ցեղասպանութեան (2 միլիոն Հայ զոհեր) ճանաչումն ու դա – տապարտութիւնը Միջազգային Ատեանի առջեւ, կը հրաւիրենք ձեզ, խումբերով ներկայ գտնուիլ՝ 24 Ապրիլին Անթանոց Ձիներուն բոցի արձարծման արձարծման արարողութեան, ձիներուական նուագի մասնակցութեամբ:

Օրուան յարգանքի իմաստն ու բոցի կոմիտէի կանոնագրութիւնը, բայց մա – նաւանդ՝ այս արարողութեան՝ իր ար – ժանաւորութեամբ հանրային կարծիքին վրայ փափաքուած ԴՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒ – ԹԻՒՆԸ գործելու հրամայականը, մեզ կը հարկադրեն կոչ ընել մեր ազգակիցնե – րուն զգօնութեան: Լոզունգ եւ պաստա – ռացարձակապէս արգիլուած են:

Slogans et banderoles strictement interdits

Ժամադրավայր.– 24 Ապրիլ, *ժամը 17·45–ին, Շան զ'Էլիզէի եւ Ֆրիէսլանտի Թէռ – Փլէնը:*

ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՖՐԱՆՍԱՀԱՑ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւ – նը շնորհակալութեամբ ստացած է Կի – ւիկին Նուարդ Տէր – Ցակոբեանէ եւ Նո – ւարդ Տէր – Ցակոբեանէ 500–ական Ֆ., իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Աւետիս Տէր – Ցակոբեանի մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ:

×

Մարսէյլ քաղաքի կապոյտ Խաչի վար – չութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է պ· Նազդալեանէ 100 Ֆ· Միսաք Արփիկ – եանի մահուան առթիւ:

U. G. A. B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
75e Anniversaire de sa Fondation

Sous le Haut Patronage de Sa Sainteté
VASKEN 1er
Patriarche Suprême et Catholicos de tous les Arméniens

et la Présidence d'Honneur de
Monsieur ALEX MANOOGIAN
Président de l'U.G.A.B.

Grand Dîner de Gala

Dans les Salons de l'HOTEL INTERCONTINENTAL
3, Rue Castiglione — 75001 Paris
Samedi, 9 Mai, à 20h.30 très précises
PARTIE ARTISTIQUE

Avec la participation de:
— La Chorale SIPAN - KOMITAS, sous la Direction de G. APRIKIAN.
— L'Ensemble Folklorique Arménien NAVASART.
— LIZ SARIAN

Participation Diner et Soirée: 300 *F.*

Réservation des billets et des tables avant le 26 Avril, au Bureau de l'U.G.A.B:
11, Square Alboni, 75016 - Paris Tél.: 520. 03. 18

"Juin 1915: Un enfant emporté par le tourbillon de la folie des hommes."

Éditions Garnier.
19 rue des Plantes, 75014 Paris
Tél. 540.98.15

ՈՒՐԲԱԹ
ԱՊՐԻԼ
24
VENDREDI
24 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.893 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.893

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ

Տասնամեակներէ ի վեր մէկ կողմ նետած ենք եղերամայրերու քուրջերը: Որովհետեւ, երէկ դեռ մեռելաթաղ, – եւ ղեռնին յաջորդած տարիներուն, – չու – տով զանոնք փոխարինեցինք պերճ ձոր – ձերով:

Այսօր, Հայրենիքէն Սփիւռք՝ մեր ժողովուրդը հպարտ ոստումներով կը յառաջանայ, օրէ օր ասպիճան մը աւելի ամրացնելով իր հիմնաքարերը: Հայաստան այլեւս աշխարհագրական ըմբռնում մի մը սահմաններուն մէջ չի մնար միայն: Ո՛չ ալ լոկ պատմութեան մէկ դըրւագը կը պարզէ:

Անիկա, այսօր, թ՛է էրեբունի է, թ՛է Երեւան, թ՛է Մեծամօր է, թ՛է Բիւրական:: երբեմնի տկլոր բազուկները դարձած են պրկուած մկաններ՝ կերտող, ըստեղծագործող: Այսինքն՝ չինարար:

Նոյն պատկերը նաեւ այս եւ այլ ափերուն վրայ:

Ուրեմն ժողովուրդ մը կանգուն է իր ձիգ հասակով, իր արուս նկարագիրով ու չքնդ դիմագիծով: Ու ան կը չարունակէ իր յաղթարշաւը, նոյնիսկ դժուար պայմաններուն մէջ: Միշտ նոր արշալոյսներուն տեսիլքով լեցուած, նոր այգաբաց – ներուն տեսիլքով խանդավառ:

Այսպէս է, որ մենք ազդովին կը մըտնանք իրաւատէրի եւ, հետեւաբար, պահանջատէրի դիրքերուն վրայ:

Ծառակ են մեր պահանջները· – Երեւանի երիտասարդութեան կանչը դեռ կը հնչէ մեր ականջներուն մէջ, արձակած եղեռնի Ցիանամեակին.

– Մեր հողերը, մեր հողերը:

Ո՛չ մէկ ոտտամսոտմ, բայց մանաւանդ ո՛չ մէկ զիջում այս ճակատին վրայ:

Հին է միտքը, իրրեւ ճշմարտութիւն. – պայքարող ժողովո՛ւրդները կը յարատեւեն: Տէ՛ր կը դառնան իրենց իրաւունքներուն:

Եղեռնի թուականներուն յիշատակու – թիւնը՝ կը նշանակէ լսել նահատակներուն լուռ խօսքը, պատգամը՝ Միացեալ Հայաստան:

Կը նշանակէ յիշել մեր պատմութիւնը, իրրեւ օրինակելի «դասատու»: Իրրեւ առաջնորդող ոգի եւ կենսատու աւիշ նոր ներարկումներու: Անցեալն է, որ կը յուզէ՝ չհամակերպիլ ցազկերաններու բիրտ ուժին: Զուրանալ արժէքներ, չարձանագրել տեղատուութիւններ պահանջներու չարքին մէջ: Զընկրկիլ եւ չյուսահատիլ, նոյնիսկ ամէնէն ծանր եւ հուժկու հարուածներուն տակ:

Ընդհակառակն, խիզախ խոյանքներով, օրըշաւ վազքերով, պայքարունակ ոգիով կերտել նորանոր պատուանդաններ, յաղթական անալայման: Ապահովել նոր այգաբացներ:

Որպէսզի, առանց ընդմիջումի, չարունակուի երթը հազարամեակներու անցեալ ունեցող ժողովուրդին:

Որպէսզի, փոքր այլ ծաղկուն Հայաստանի հեռարձակ փարոսը իր լուսաւոր տարածքին տակ առնէ խաւարին մէջ տատանող պատմական Հայաստանը:

Ապրիլեան եղեռնի 66–րդ տարեդարձին առիթով յիշենք կրկին, թէ պարտա – տէր չենք: Այլ ենք ու կը մնանք՝ պահանջատէր:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Ապրիլ 26 եթէ վճռական օրը չէ Ֆրանսայի համար, անկասկած «զը – տումի» օրն է: Աւելի հաւանական դարձաւ, Զորեքշաբթի իրիկուն Միթերան – ժիսքար կրկնութիւն մը, Բ. չրջանին համար երբ չշուկները, ըստ որոնց երկու թեկնածու՝ Տըպրէ եւ Մարի – Ֆրանս կառօ պիտի քաշուէին Շիրաքի ի նպաստ օդը ցնդեցան: Արդարեւ մամուլի ասուլուսի ընթացքին Փոմփիտուի նախկին խորհրդատուն յայտարարեց թէ: – «Ոչ պայմանները, ոչ անձնական կամ ընտրան չահերը որոշումս կրնան փոխել տալ: Երբեք չէ տեսնուած որ պահանջը քաշուի՝ դիւրութեան առջեւ»: Այսիկա ուրիշ բան չի նշանակեր քան ճախողեցընել Շիրաքի Բ. չրջանին հաւնիլը, ուրեմն պէտք է ի վերջոյ ընդունիլ թէ երբ Մարի – Ֆրանս կառօ կը յայտնէր «ո՛չ ոքի համար կ'աշխատիմ» այնքան ալ անկեղծ չէր քանի որ չքաշուիլը, Ա. չըր – ջանին կը նպաստէ՝ Միթերանի եւ Բ. չրջանին համար ալ Ժիսքարի: Ուրեմն Տիկին Մարի – Ֆրանս կառօ տեղի կուտայ «չահերու», որոնց բնոյթը չատ յստակ չէ բայց եւ այնպէս կա՛ն: Զորեքշաբթի օրուան այս դիրքաւորումը եւ Միշել Ժոպէրի դիրքորոշումը ի նպաստ Միթերանի, անկասկած կարեւոր նը – պաստ մը բերին ընկերվարական թեկնածուին, որ ամէն ձեւով տարբեր ճամբու մը միակ կարելիութիւնը կը մնայ: Մոնտի մէջ, Ժ. Ֆօվէ խոր վերլուծում մը կ'ընէր, առարկայօրէն քննելով նաեւ եօթնամեայ գործունէութեան դրական կողմերը: Արդարեւ որքան ալ քննադատելի ըլլայ ընդհանուր հաչուեկչիռը, ամէն ինչ նեոուելիք չէ եւ լաւ գործեր ալ տեսնուած են բայց եւ այնպէս 23 տարի նոյն հոսանքին կողմէ ղեկավարուելէ ետք, Ֆրանսային կրնայ ուրիշ բան ուզել քան եօթը տարի եւս Ժիսքար տ'Էսթէն վայելել: Եթէ նոյնիսկ հոսանք փոխելէ խուսափի (խորքին մէջ՝ պահպանողական կը մնայ եւ այնքան ալ պուքսատ չէ միայն, երբ կ'ըսուի թէ Ֆրանսացին ձախ կը մտածէ եւ՝ ալ կը քը – ւէարկէ···) դուցէ ուզէ մարդը փոխել եւ հոս է, որ Տըպրէի եւ Մ. Ֆ. Կառոյի չքաշուիլը կը նպաստէ Ժիսքարի, որ ամէն գնով կ'ուզէ իր դիմացը գտնել՝ Միթերանը, Բ. չրջանին համար եւ ոչ երբեք՝ Շիրաքը: Այս վերջինը կրնան ոճով հանդիսաւոր կոչ մը ըրաւ Ֆրանսացիներուն, որպէսզի Ա. չրջանէն իսկ զըտումէ աւելի ընտրութիւն ընեն, իրեն ի նպաստ: Այս է որ չուզեր Ժիսքար, որ յստակ յայտարարեց՝ չեմ ուզեր որ Ֆըրանսացիներուն կէսը ընտրութենէ զրկըւի Բ. չրջանին եւ ես ալ ընտրուիմ ձեռնպահներով: Յստակ կերպով Ժիսքար կ'ըսէ՝ Շիրաքի քուէ մի տաք: Իրեն ի նպաստ եւ կողքին է նաեւ Տիկին Սիմոն Վէյլ, որ հաւանական նախարարապետը կը նկատուի Ժիսքարի, այս վերջնոյն յաղթանակին պարագային:

Ի՞նչ կարելիութիւն կը մնայ ուրեմն: Պարզ է՝ Միթերան: Եթէ նոյնիսկ մարդը, որպէս քաղաքական անձնաւորու – թիւն իր անցեալով ժամն խծբծանքներու կրնայ նիւթ դառնալ իր ընդդիմադիրներուն կողմէ, կը մնայ սակայն, իր ներկայացուցած կուսակցութեամբ եւ չրջապատով, ան որ ուրիշ կարելիութեան մը դուռը կը բանայ: Շեչտենք նաեւ, ինչ կը վերաբերի Հայերուն, որ չատ յստակ յանձնառութիւններ առած էր, այն ուղերձին մէջ, զոր ղրկած էր «Յառաջ»ին, ինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան ճանաչման եւ Ֆրանսահայ գաղութի ինքնութեան պահպանման անհրաժեշտութեան:

× Փարիզի սակարանը զգալի յաւելում կը կրէր Զորեքշաբթի օր, Ֆրանսական արժէքներու վրայ: Պատճառը կը նկատուէր այն չշուկները որոնք կը վերաբերէին երկու թեկնածուներու քաշուելուն ի նպաստ Շիրաքի: Ասիկա կը նշանակէր չհակակիցներուն համար որ «մէկը կայ» եթէ Ժիսքարի «փորձանք» մը պատահի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆի հիւսիսը ռումբ մը պայթած է, փոքր հանրակառքի մը մէջ: Մէկ մեռեալ եւ 10 վիրաւոր կայ: Նախորդ օրն ալ արիւնալի դէպքեր տեղի ունեցած էին 1980 Ապրիլի արիւնալի դէպքերու ոգեկոչման առթիւ (համալսարաններու փակում) եւ հոն ալ 2 մեռեալ եւ 22 վիրաւոր կար:

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ, Հինգշաբթի առտու նոր, 20–րդ, հրազադար մը որոշ հանդարտութիւն մը բերած էր, սարսափի օրէ մը ետք՝ Զորեքշաբթի: Արդարեւ նախորդ օրը, ռմբակոծութիւն մը Մըր աշտարակին դէմ, որ սուրիական բերդ կը նկատուի, պատճառ կ'ըլլար որ կրկին բռնկին քրիստոնեայ թաղերը: Արդարեւ հակազդեցութիւնը չէր ուշանար եւ սուրիական ռումբերը կը տեղային Էշրէֆիէի վրայ, ուր 140 զոհ կար, մեռեալ թէ վիրաւոր: Խուճապը ալ աւելի մեծ է քանի որ օդակայան ալ փակ է եւ փախելու որեւէ ելք չկայ:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» օրաթերթը լոյս սիտի տեսնէ Մայիս 13–ին, ըստ Սերժ Ժիւլիի, որ լուրը կուտայ տեսակցութեամբ մը Մոնտին:

ԵՐԿԻՐ ՆԱՅԻՐԻ

Մշուշի միջից, – տեսի՛լ դիւթական,
Բացւում է կրկին Նայիրին տրտում·
Ո՞ր երկրի սրտում թախիծ կայ այնքան,
Եւ այնքան ներում – ո՞ր երկրի սրտում···
Որտե՞ղ են էարերն այնպէս վերամբարձ
Ձեռների նըման պարզուած երկնքին,
Որտե՞ղ է աղօթքն այնպէս վեհ ու պարզ
Եւ զոհաբերումն այնպէս խնդագին···
Որտե՞ղ է խոցում այնպէս չար ու խոր
Սիրտը մարդկային դաշոյնը էինոտ·
Որտե՞ղ է հոգին այնպէս վիրաւոր,
Եւ անպարտ երկիրն այնպէս արիւնոտ···

. . . . . .

Քեզ կը մնայ միշտ օտար
Նայիրական իմ հոգին
Եւ թախիծն այս անդադար·
Եւ տրտունջը հին:

Ոչ էարերը դարաւոր,
Ոչ գրերն աւեր
Ձեն պատմի քեզ վիշտը խոր
Եւ երկունքը մեր:

Ու զանգերն այն լալագին
Մեռնող իմ երկրում
Ձեն յուզելու էո հոգին
Տխրութեամբ անհուն:

Եւ խնջոյքում հրով հին
Երբ կարմիր խնդայ, –
Ձես զգայ, որ մեր գինին
Մեր արիւնն է դա···

. . . . . .

Ի՞նչպէս չըսիրեմ, երկիր իմ կիզուած,
Պարզուած վերըստին սրերին սուրսայր
Ի՞նչպէս չըսիրեմ – հեզութեամբ լցուած
Դու եօթնապատիկ խոցուած Տիրամայր···

Որքան որ ելան արիւնիդ ահագ,
Դու կամաւոր զոհ – բոլորը տուիր·
Դու յաւէտ եղար անարատ վըկայ, –
Զարերի կոխան, խաչուա՛ծ իմ երկիր:

Հրկէզ էո հոգին, որպէս առատ խունկ,
Աշխարհի համար պարգեցիր անպարտ,
Հեզ ընդունեցիր երդում ու երկունք,
Դու արբայարար վեհ ու անհպարտ:

Ժամ է, ե՛լ ննրից, իմ ծիրանավառ,
Զրահաւորուիր խնդով խնդագին,
Վառիր երկունքի գիշերում խաւար
Հրով մկրտուած Նայիրեան հոգին···:

Վահան Տէրեան

ԵՈՒՐԻ ԿՈՒԿԻ ԹաղումԸ

ԵՈՒՐԻ ԿՈՒԿԻ թաղումը կատարուած է Մարտ 30–ին իր այրիին եւ 5 բարեկամներու ներկայութեան Մոսկուայի հիւանդ – արեւելքը գտնուող Վոլոկոլամսկի մէջ, ուր գերեզմանը միայն թիւ մը ունի՝ 23781, որ իր թիւն էր արգելափակման այն կայանին մէջ, ուր 2 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էր Յունուար 8–ին, հակախորհրդային քարոզչութեան համար: Խտտոնացի այս դասախօսը, 40 տարեկան, մեռած է ադիքային բորբոքումէ մը ըստ բանտին տնօրէնութեան: Այս գիտնականին ճակատագիրը մեծ յուզում պատճառած է Պելըվիւի հետազօտական կեդրոնի էլեկտրաքիմիական տարրալուծարանը, ուր 1975–76ին փորձաշրջան մը կատարած էր:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ լրտես – օդանաւեր հայթայթելը Սաուտի – Արաբիոյ մտահոգած է Իսրայէլը, որ չէ զսպած իր բարկութիւնը Ռեկընի հանդէպ: Ամերիկա 2,5 միլիառ տոլարի ալ օժանդակութիւն մը կատարելու տրամադիր է Փաքիստանի, որ կը վախնայ սակայն Խորհ. Միութեան հակազդեցութենէն:

ԻՏԱԼԻՈՑ ընկերվարականները հաւատարիմ կը մնան Ֆորլանիի քառեակ կառավարութեան և առայժմ կարելի չեն դտներ համայնավարներուն հետ համախմբում մը, ինչ որ ըսել կուտայ թէզ – թակիցներուն թէ անոնք որ Պէռլինկուէր – Քրաքսի ողջագուրումներ կ'ակընկալէին փալերմոյի մէջ, յուսախաբ կրնան ըլլալ:

«ՊԷՌՆԸՐ ՅԱՑԹՈՒՆԿ» զուիցերական օրաթերթին համաձայն, Ֆրանսական դրամագլուխներու ներխուժում մը եղած է, վերջին տասը օրերուն (ինչպէս միշտ նախագահական ընտրութիւններու նախօրեակին): Կը կարծուի որ միլիառներու հարց է, անշուշտ զուիցերական Ֆրանքի հաշուով:

Mon village à l'heure turque

Printemps 1915. *Sur les bords de l'Euphrate, en Anatolie Orientale, commence le drame d'un peuple, le drame de ce début de siècle.*

Alors que depuis plusieurs jours nous n'étions pas allés travailler aux champs et que nous restions à l'intérieur du village dans l'attente et la crainte de nouveaux évènements, un soir les gendarmes sont revenus et ont encerclé Morenig.

Il n'y avait plus d'hommes dans notre maison. Ils avaient été capturés et emmenés, comme tous ceux du village qui n'avaient pu fuir ou se cacher. Je demeurais seul avec ma mère, ma tante et ses enfants, mais, avec mes dix-sept ans, j'avais des raisons d'être inquiet. J'ai voulu m'échapper vers Hussénig et me rendre chez un de nos maîtres, celui-là qui, justement, m'avait fait libérer cinq jours auparavant, et m'avais alors promis qu'il s'occuperait de moi en me prenant dans son service, dans sa maison.

A peine étais-je sorti du village en marchant à travers champs, que je me suis retrouvé entouré de gendarmes. En me frappant, ils m'ont conduit à leur chef et lui ont dit que je tentais de fuir. J'ai bien essayé de faire valoir que je devais porter à manger aux bêtes laissées sans soins, mais ils ne m'ont pas écouté et m'ont conduit à l'école que j'ai découverte transformée en prison.

Sur le trajet, les gendarmes ont remarqué le vieux Donabed Osganian, pénétrant furtivement dans sa maison. Ils sont allés jusqu'à sa porte, ont frappé, ont appelé et crié, sans réponse. Ils ont forcé cette porte et, me traînant avec eux, ont pénétré à l'intérieur. Toutes les fenêtres étant obturées, ils ont fait de la lumière et se sont mis à chercher Donig Amou. De toute évidence, il n'était plus là et avait dû filer par la porte donnant sur le toit. Nous avons suivi le même chemin et avons découvert là, sur la terrasse, des femme groupées, en proie à la frayeur, que les gendarmes se sont mis à injurier et à frapper, en leur demandant où était passé Donig Amou.

Il était parti, avait-il dit, chez Mahmoud Agha pour lui demander sa protection et faire valoir la vieille amitié qui les unissait. Et, en effet, nous l'avons vu revenir rapidement, accompagné d'un neveu de l'Agha,qui était sans doute censé plaider sa cause. Mais les gendarmes se sont aussitôt emparés de lui sans permettre la moindre discussion, et ont renvoyé le jeune Turc chez lui.

C'est ainsi que nous sommes arrivés ensemble à la prison et que nous y avons passé la nuit. Le matin, de bonne heure, deux gendarmes sont venus et ont entrepris de faire dire à Donig Amou quelles étaient les maisons où pouvaient se cacher des fuyards, mais, n'obtenant pas de réponse, ils l'ont emmené. Lorsqu'au bout d'un moment je les ai vu revenir, Donig Amou n'était plus avec eux.

Que fallait-il en penser? Les gendarmes nous avaient appris que le village allait être investi et la population arménienne rassemblée pour être transférée ailleurs en totalité. Jouant le tout pour le tout,j'entreprends de les convaincre de me laisser partir rejoindre ma famille afin de me préparer avec elle pour ce départ. Je ne sais pas quelle était leur arrière-pensée, mais le fait est qu'ils m'ont mis dehors.

J'ai couru jusqu'à notre maison en passant devant l'église et en empruntant la rue principale sur toute sa longueur. Je n'ai aperçu que quelques ombres; le soleil était à la verticale, implacable, la poussière du sol semblait suspendue, il ne sortait aucun bruit des maisons, et pourtant j'y devinais des habitants sur le qui-vive. L'atmosphère me semblait être celle du temps suspendu, ne laissant présager que de l'incertitude.

Ma mère, des larmes plein les yeux contenues avec peine par les paupières, m'a enlacé en me disant qu'elle m'avait cru perdu une seconde fois. Mais nous ne pouvions guère nous attarder à des effusions. Le temps pressait car, en effet, ordre avait été donné à toute la population de se tenir prête à être rassemblée pour quitter définitivement le village vers une destination inconnue.

Comment se faire à l'idée qu'il va nous falloir franchir le seuil de cette maison pour la dernière fois, et laisser là ce lieu certainement bien modeste et pourtant si cher à nos yeux et à nos cœurs et pour être livré à quel destin? Comment imaginer possible d'arrêter si subitement le cours d'une si longue histoire.

Je pense à nos parents, nos grands-parents, et à tout ceux qui les ont précédés ici même, aussi loin que remonte la mémoire. Ils ont vécu ici, construit, installé, fortifié, ancré leur demeure, cette demeure qui est devenue l'essentiel, qui a vu se créer, se construire, se sceller un bonheur grave, rude, profond, à l'image des montagnes de pierre qui forment notre horizon. Tout a toujours été difficile, mais l'on s'attache encore plus à ce qui est dur, à ce qui a donné du mal et de la peine. L'attachement de nos ancêtres pour cette terre a été en proportion des diffficultés et des souffrances qu'ils y ont toujours connues. Les joies, le bonheur y ont été d'autant plus profonds qu'ils ne sont jamais apparus que comme des moments volés et ont habitué à de longues patiences.

Mais aujourd'hui, à cet instant même, il nous faut partir en laissant tout, tourner le dos, considérer que nous n'avons plus de droits à faire valoir, plus de vœux à exprimer, plus d'espoir à attendre. Alors, que nous reste-t-il, que peut valoir à nos yeux tout le reste, que vaut encore la vie elle-même? Le menuisier Zakar Aharonian, notre voisin, n'a par hésité, il n'a pas voulu connaître ce qu'allait devenir notre pays, il n'a pas voulu voir sa maison souillée. A l'instant où elle s'est trouvée investie par les Turcs, il est monté dans la plus haute pièce de sa belle demeure, et il s'est pendu.

Moi qui ai retrouvé mon foyer après avoir été fait prisonnier deux fois, à l'heure de ce départ je sens l'accablement et le désespoir m'envahir. Je ne voudrais pas me laisser aller à l'abandon, je voudrais me sentir le pouvoir et la force de faire infléchir le cours des évènements. Je voudrais pouvoir mettre ma vie en jeu. A quoi donc tient encore notre vie, à nous tous, pourquoi ne pas la vendre chèrement? L'image de la mort est là, présente, aurai-je le courage de l'affronter? S'il faut se donner la mort ou donner la mort, saurai-je comment faire?

A défaut de fusil, se saisir d'une faux, ayant affûté l'outil sortir dans la rue et, en plein soleil, frapper le premier gendarme qui passerait. Celui-ci m'ayant rendu le coup mortellement, en même temps que mon sang sentir la vie me quitter, être enfin libéré...

Ma mère et ma tante se sont aggripées à moi. Retenu contre la porte, je sens leurs larmes me baigner le visage et les laisse me tirer vers le fond de la pièce. Je me suis laissé choir sur le sol, la tête vacillante, soudainement loin, prostré.

Au bout d'un moment, ma mère, me secouant, me ramène au présent:

« Lève-toi, notre maître Agha Hadji Reylen est là. Il désire que tu ailles avec lui conduire ses vaches jusqu'à Hussénig. Pars avec lui et rends-toi, aussitôt après, chez l'autre Agha Ahmed puisq'il avait dit vouloir te prendre à son service.

Je me suis levé et, laissant là ma mère, ma tante et ses enfants, obéissant à ma mère qui pense que tout doit être tenté pour que chacun de nous s'en sorte, et qui se montre persuadée que l'on se retrouvera un jour, je suis parti avec ce vieux Turc, poussant les vaches devant moi. Par chance, nous n'avons rencontré aucun gendarme, et sommes ainsi arrivés sans incident à Hussénig.

Je me suis rendu rapidement à la demeure d'Ahmad Agha, qui m'a accueilli volontiers et a accepté de me prendre à son service comme il me l'avait promis. Peu de temps après, il m'a fait venir et m'a dit:

« Ne te fais pas de souci sur ton sort; vois-tu il y a également ici, entre autres personnes que j'ai accueillies, une fille de ton oncle, et tu peux être tranquille aussi pour elle. Nous sommes sans arrière-pensée. Seurpouhi Derderian, avec qui nous avons toujours entretenu des liens d'amitié, en même temps que ses biens nous a confié sa fille Vartere, que je me propose de marier à mon fils de dix-neuf ans, Hassan Beg. Les meubles que tu vois ici sont ceux de la maison de Sérop Vartabédian et ils sont en sûreté ».

Je restais perplexe et songeur en écoutant ces mots, pendant que mon regard s'arrêtait sur un très beau fauteuil que je reconnaissais effectivement comme ayant été construit par Monsieur Sérop lui-même.

On m'avait attribué diverses tâches concernant la maison et les soins aux animaux, et j'étais anxieux de connaître les évènements qui se déroulaient hors de ces murs. Un jour, on m'amène le plus jeune de mes cousins, le dernier des enfants de mon oncle Assadour. J'apprends qu'après qu'ils aient quitté notre maison et le village sous l'escorte des gendarmes, ma tante, désormais persuadée du sort qui leur serait réservé et tentant, comme beaucoup d'autres mères, de sauver son enfant, l'avait confié à une famille turque qui avait bien voulu, alors, le prendre en charge. Mais devant ses pleurs incessants, elle désirait maintenant s'en défaire, et on m'a confié la responsabilité de le renvoyer vers sa mère qui le réclamait.

Que faire d'autre, dans toute la précarité de ces situations, que d'accompagner ce garçon de huit ans jusqu'à la route et, le cœur brisé, après l'avoir étreint, l'envoyer seul vers sa mère à Kassirig, transformé en lieu de transit pour la déportation.

Le jour suivant, un peu avant midi, un des fils du maître de maison vient se planter devant moi et me dit:

« Mon père m'a parlé d'une très stricte réglementation qui interdit aux Turcs d'abriter sous leur toit de jeunes Arméniens. Nous courons le risque d'être punis très sévèrement par le Gouvernement. Mon père t'a tiré d'affaire deux fois, maintenant il te faut partir. Va, les gens de ton village ont été rassemblés à Kassirig, mêle-toi à eux ».

Et c'est ainsi qu'il m'a chassé.

Je me suis retrouvé à nouveau sur la route, mais cette fois-ci en direction de Morenig, que je voulais revoir avant de décider quoi que ce soit. J'ai rencontré Barkev Imirzian, un garçon un peu plus jeune que moi et habitant près de chez nous. Il avait également été chassé par son maître et ne voyait pas d'autre issue que d'aller rejoindre l'exode. Il m'a donné des nouvelles de ma mère qu'il avait vue dans la cohorte des femmes, des enfants et des vieillards rassemblée, conduits en troupeau hors du village en direction de Kassirig. Dans cette situation bien angoissante, elle était restée encore confiante et seulement préoccupée d'obtenir de mes nouvelles en interrogeant tout le monde.

Je me suis engagé à travers champs, loin des chemins, afin d'éviter les rencontres. Ce que j'ai vu, alors, m'a laissé consterné. Partout le sol était jonché de sauterelles, et tout était dévasté. Il ne restait rien, absolument rien, rien qui puisse se cueillir et se manger. Cela s'était produit aussitôt après que les blés aient été coupés, et partout ce n'était que désolation. Il ne suffisait pas que notre peuple soit entraîné dans les plus profonds malheurs, il fallait aussi que cela soit accompagné d'une catastrophe naturelle. Peut-être était-ce un signe, une punition de Dieu? Ceux qui travaillaient la terre ayant été chassés, voici que la terre était devenue stérile entre les mains des persécuteurs! J'étais tout à mes pensées, alors que Morenig m'apparaissait, je me souvenais de Moïse et du peuple d'Israël retenus en Egypte par le Pharaon, et Dieu provoquant une invasion de sauterelles en guise de punition.

J'ai pénétré dans le village et je suis resté suffoqué. Toutes les portes étaient closes, partout des chiens, abandonnés sur place, visiblement affamés, haletants, certainement à bout de forces, couchés devant les portes de leurs maîtres, déjà presque sans vie. Ceux qui le pouvaient encore poussaient des hurlements déchirants, d'autres ne pouvaient plus que faire entendre des plaintes qui ressemblaient à des pleurs.

Je suis descendu jusqu'à la fontaine du bas, et là c'était une autre vision. Les villageois avaient certainement emmené les ânes dans leur exode, abandonnant leurs petits, et ceux-ci, tous rassemblés, groupés en rang les uns derrière les autres, tournaient autour de la fontaine lentement, élevant leurs plaintes de ne plus avoir ni leurs mères ni leurs maîtres, destinés à s'effondrer les une après les autrés, affamés, à bout de forces, imprégnés de la tristesse de la mort.

Aucune âme ne semblait plus vivre ici. Le village, notre village, notre terre, notre foyer n'était plus qu'un cimétière, et moi, je n'étais plus qu'un jeune garçon en sursis, presque un fantôme en ce lieu.

JACQUES DER-ALEXANIAN

« Le Ciel était noir sur l'Euphrate »

JOSEPH KESSEL
de l'Académie Française

24 AVRIL 1975

Je me souviens très bien que, même dans l'horreur de la première guerre mondiale, la tragédie arménienne de 1915 a soulevé en moi une profonde émotion. Le mot génocide n'avait pas encore cours à cette époque, mais j'ai senti alors tout ce qu'il a signifié plus tard. Et c'est de tout cœur que je m'associe à la commémoration de ce soixantième anniversaire tragique.

J. Kessel

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ա. Ղ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Ա) Ո՞վքեր էին Զմյուռնիայի շրջանում հայկական հողատարածքների սեփականատերերը մինչև 1914 թ. – իրենք էին, թե՞ օտարները։ Ինչպե՞ս էին ձեռք բերվում հողերը։ Ինչպիսի՞ էին հողերի գները։ Ինչպե՞ս էին հողերը մշակվում։ Ինչպիսի՞ էին հողերի եկամտաբերությունը։ Ինչպե՞ս էին հողերը հարկվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաբաշխվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը ժառանգվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը գրավադրվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վաճառվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը նվիրատվության միջոցով փոխանցվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը փոխանակվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը բաժանվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը միավորվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերանվանվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերագրանցվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաչափվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաբնակեցվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաշինվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաբացվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաբերվում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաբերում։ Ինչպե՞ս էին հողերը վերաբերվում։

Բ) Ո՞վքեր էին Զմյուռնիայի շրջանում հայկական հողատարածքների վարձակալները մինչև 1914 թ. – իրենք էին, թե՞ օտարները։ Ինչպե՞ս էին վարձակալությունները կնքվում։ Ինչպիսի՞ էին վարձակալության պայմանները։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վճարում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները հարկվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաբաշխվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները ժառանգվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները գրավադրվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վաճառվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները նվիրատվության միջոցով փոխանցվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները փոխանակվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները բաժանվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները միավորվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերանվանվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերագրանցվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաչափվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաբնակեցվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաշինվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաբացվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաբերվում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաբերում։ Ինչպե՞ս էին վարձակալները վերաբերվում։

Գ) Ինչպիսի՞ էին հողերի գները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին գները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Դ) Ինչպիսի՞ էին հողերի եկամտաբերությունը 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին եկամտաբերությունները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Ե) Ինչպիսի՞ էին հողերի վարձակալության պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վարձակալության պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Զ) Ինչպիսի՞ էին հողերի հարկերը 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին հարկերը տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Է) Ո՞վքեր էին Զմյուռնիայի շրջանում հայկական հողատարածքների գնորդները մինչև 1914 թ. – իրենք էին, թե՞ օտարները։ Ինչպե՞ս էին գնորդները ձեռք բերում հողերը։ Ինչպիսի՞ էին գնորդների գները։ Ինչպե՞ս էին գնորդները մշակում հողերը։ Ինչպիսի՞ էին գնորդների եկամտաբերությունը։ Ինչպե՞ս էին գնորդները հարկվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաբաշխվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները ժառանգվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները գրավադրվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վաճառվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները նվիրատվության միջոցով փոխանցվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները փոխանակվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները բաժանվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները միավորվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերանվանվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերագրանցվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաչափվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաբնակեցվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաշինվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաբացվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաբերվում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաբերում։ Ինչպե՞ս էին գնորդները վերաբերվում։

Ը) Ինչպիսի՞ էին հողերի վաճառքի պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վաճառքի պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Թ) Ինչպիսի՞ էին հողերի նվիրատվության պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին նվիրատվության պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Ժ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վարձակալության պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վարձակալության պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Ի) Ինչպիսի՞ էին հողերի գները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին գները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Լ) Ինչպիսի՞ էին հողերի եկամտաբերությունը 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին եկամտաբերությունները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Խ) Ինչպիսի՞ էին հողերի հարկերը 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին հարկերը տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Ծ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբաշխման պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբաշխման պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Կ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբնակեցման պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբնակեցման պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Հ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաշինման պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաշինման պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Ղ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբացման պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբացման պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Ճ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբերման պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբերման պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Մ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբերվելու պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբերվելու պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Յ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբերվում էր պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբերվում էր պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Ն) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբերվում էր պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբերվում էր պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավոտ լինելու, քարքարոտ լինելու, ձորակոտ լինելու, լեռնային լինելու, հարթավայրային լինելու, բլրային լինելու, սարահարթային լինելու, ձորային լինելու, գետափնյա լինելու, ծովափնյա լինելու, նավահանգստային լինելու, երկաթուղային լինելու, խճուղային լինելու, ավտոճանապարհային լինելու, գյուղական լինելու, քաղաքային լինելու, արվարձանային լինելու, կենտրոնական լինելու, ծայրամասային լինելու, միջնաշրջանային լինելու, սահմանամերձ լինելու, ռազմավարական լինելու, ռազմավարական նշանակություն ունենալու, ռազմավարական նշանակություն չունենալու, ռազմավարական նշանակություն կորցնելու, ռազմավարական նշանակություն ձեռք բերելու, ռազմավարական նշանակությունը փոխելու, ռազմավարական նշանակությունը վերականգնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերագնահատելու, ռազմավարական նշանակությունը վերանայելու, ռազմավարական նշանակությունը վերացնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերադարձնելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվելու, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերում էր, ռազմավարական նշանակությունը վերաբերվում էր։

Շ) Ինչպիսի՞ էին հողերի վերաբերվում էր պայմանները 1914 թ.-ին։ Ինչպե՞ս էին վերաբերվում էր պայմանները տարբերվում հողի տեսակի, դիրքի, չափի, որակի, ջրովի լինելու, պարարտացված լինելու, մշակված լինելու, չմշակված լինելու, անտառածածկ լինելու, մերկ լինելու, ժայռոտ լինելու, ճահճոտ լինելու, աղուտ լինելու, ավազոտ լինելու, կավո

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Notre-Dame de Paris
MESSE

DIMANCHE, 26 AVRIL, A 16 H.

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 16–ին, Պատարագ՝ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ
Կը քարոզէ՝ Գերպ. ՅՈՐԴ ՎԵՐՆԱՍ
Ընդհ. Տեօրէն «Իօվր տ'Օռհան»ի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Թորգոմեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Ապրիլ 26–ին, Փարիզի Ս. Ջով – հաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց մօր, զոքանչին եւ մեծ – մօր՝

Այրի Տիկին ԱՐԱՔՍԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան 6–րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ջովակիմեան, Մեծ Եղեռնի զոհ՝ իրենց ծնողաց ան – թառամ յիշատակին, 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին:

×

ՎԱՀԱՆՍ – Մ. Պէրքեան, ի յիշատակ՝ Ապրիլեան բիւրաւոր նահատակներուն, 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ի բարգա – ւաճման:

×

Այրի Տիկին Նուարդ Գուլումճեան, զաւակներն ու թոռները, իրենց ամուս – նոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝ Յակոբ Գուլումճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, կը նուիրեն՝ 200 Ֆ. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան, 200 Ֆ. Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, 200 Ֆ. «Ծառայ»ին:

×

Ճառայեան ընտանիքները, իրենց հօր, եղբօր, մեծ – հօր՝ Գառնիկ Ճառայեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ՝ 200 Ֆ. կը նուիրեն Մարսէյլի Մշակոյթի Տան եւ 200 Ֆ. «Ծառայ»ին:

ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ.–

Ժամը 14·30–ին՝ Փարիզի Ս. Ջովհան – նէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն Հանդիսաւոր Հոգեհանգստեան Պատարագ:

Կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթ. Պատ. Եւրոպայի Հայոց

Ժամը 16–ին՝ Ոգեկոչման պատշաճ ա – բարողութիւն՝ մեր նահատակներուն յիշատակը յաւերժացնող կառուցանելի Կոթողին, Քաղաքապետութեան կողմէ որոշուած վայրը՝ Ֆրանքլին Ռուզվէլթ եւ Այզընհաուր Պողոտաներու անկիւնը՝ կոտն Փալէ–ի առընթեր եղող պարտէզին մէջ:

Ժամը 20·30–ին՝ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ՝ Կաւոյի սրահը, 45, ռիւ Լա Պոէսի, Փարիզ 8–րդ:

Խօսք կ'առնեն՝ ՏԻԳՐԱՆ ՁԻՆՊԱՇԵԱՆ, ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ եւ ՄԷԹՐ ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ:

Յայտագրին կը մասնակցին՝ Թորոս Սպիտանեան եւ Ռազմիկ Աբրահամեան (Արտասանութիւն), Օր. Երիցեան (Երգ):

×

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ

Կազմակերպութեամբ՝ տեղւոյն Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, հանդիսաւոր Պատարագ: Ցաւարտ Պատարագի՝ Հոգեհանդիստ: Կը պատարագէ՝ Սահակ Քհնյ. Հէքիմեան, մասնակցութեամբ՝ Կոմիտաս Երգչախումբին, Կիրակի, Ապրիլ 26, կէսօրէ ետք ժամը 4–ին, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Մավիեան, կը նուիրեն՝ 100 Ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնի ընդարձակման, փոխան ծաղկեպսակի, Նէվրիկ Գաբրիէլեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՆԻՍ

Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 10–ին, Պատարագ եւ Հոգեհանդիստ Ս. Աստուա – ծածին Եկեղեցին: Նոյն օրը, ժամը 15ին, Փլացա Պանդոկի սրահը՝ Ցուշատոն Պատուոյ Նախագահութեամբ՝ Երեսփո – խան – Քաղաքապետ՝ ԺԱՔ ՄԻՏՐՍԻՆԻ եւ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԻՐՃԵԱՆԻ:

Կը խօսին՝

Dr. YVES TERNON
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Գեղարուստական Պատշաճ Ցայտագիր

×

ՍԵՒՐԱՆ

Սեւրանի ամբողջ Հայութիւնը համա – խումբ կերպով եւ պատշաճօրէն պիտի ոգեկոչէ Ապրիլ 25, Շաբաթ օր, ժամը 3–ին, Մեծ Եղեռնի 66–ամեակը, մաս – նակցութեամբ Սեւրանի Քաղաքապետ՝ Պրն. Վէրնիոյի:

Սեւրանի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ֆրէթիյէի հրապարակը, ուրկէ թափօր կազմած պիտի ուղղուի դէպի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Հոն ծաղկեպսակ պիտի դետեղուի Մեռեալներու Ցուշարձանին առջեւ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մեր մէկուկէս միլիոն զոհերուն յիշատակին համար, որոնք 1915–ին կոտորուեցան Թուրք կառավարութեան հրամանով:

MANIFESTATION
DE LIBERATION ARMENIENNE

VENDREDI, 24 AVRIL, A 13 H.

Devant la statue du

Gal ANTRANIK

Héros National Arménien
Cimetière de Père-Lachaise
(Métro: Gambetta)
Soutenue par l'U.S.E.A.

ԱՐՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 26 ԱՊՐԻԼ.–

Մեծ Եղեռնի 66–րդ տարեդարձին առթիւ՝ Պատարագ կը մատուցուի եւ Հոգեհանգստեան Պաշտօն կը կատարուի միւկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար:

Երթեցողութիւնք կը կատարուին եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, կոմիտասեան քառաձայն եղանակով:

Հանդիսաւոր Պատարագ
ՓՈՒՐՎԻԷԻ ՏԻՐԱՄՕՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ
Լ Ի Ո Ն

Ի յուշ Ապրիլեան Նահատակաց՝ հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի Փուրվիէյի Տիրամօր Տաճարին մէջ, կիրակի, Ապրիլ 26, առաւօտեան ժամը 11–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳԵՈՐԳ ՎՐԴ. ՋԱՊԱՐԵԱՆ:

Centre de Vacances
CROIX ROUGE ARMENIENNE

14, Sainte - Honorine - des - Pertes

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնը կը բացուի Ցուլիս 4–ին: Կ'ընդունուին 6 – 18 տարեկան մանուկներ եւ պատանիներ Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Սրճանապրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը՝

32, Rue de Trévise, Paris 9e

Երկուշաբթի օրերը, ժամը 16 – 18 եւ կամ ժամադրութիւն, հեռաձայնելով՝

985· 36· 53

Ուշադրութիւն.– Կարմիր Խաչի 60–ամեակին առթիւ, սովորականէն աւելի մեծ թիւով կարօտ մանուկներ կ'ընդունուին ձրի եւ հաճապանց նպաստաւոր պայմաններով:

Վարչութիւն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

I. C. O. M.
BILAN TRIENNAL ET PERSPECTIVES D'AVENIR

DEBAT PUBLIC

Prennent la parole:

— Richard Marienstras
— Anahid Ter-Minassian
— Giorgio Pacifici
— Marc Nichanian
— Bédros Terzian
— Agopik Manoukian
— Ludwig Bazil
— Herman Vahramian

Samedi, 25 Avril, de 15 h. à 18 h.
Université Paris - Sorbonne
Amphithéâtre Lefebvre
Place de la Sorbonne — Paris 5e

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

U.G.A.B. JEUNES - OUVERTURES

Semaine de la Renaissance Arménienne

au Centre Culturel Alex Manoogian — 118, Rue de Courcelles, Paris 17ème

Samedi, 25 Avril, à 20h.30:
∅ « KOMITAS » par la Chorale Sipan - Komitas; avec conférence de: M. LUC - ANDRE MARCEL

Dimanche, 26 Avril, à 18 h.:
∅ « VERS L'ARMENIE » Montage Audio - Visuel.

— COMMUNIQUE —

Nous signalons:

— Aux Organisations et Associations (France et Etranger)

Que le film «GENOCIDE ARMENIEN» *de PAPAZ* peut être projeté lors de leurs réunions sur simple demande.

— Aux Particuliers:

Que des cassettes vidéo du film sont en vente au prix de 250 F. TTC + 20 F. de frais d'expédition.

Paiement par cheque bancaire, CCP, mandat, ou contre remboursement.

Pour toute demande s'adresser à:
MAGDA PRODUCTION
5, *Rue des Pruniers*, 75020 - *Paris*
Tél.: 797. 13. 52

DISQUES VOGUE

No. 434001

LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR d'ARA BARTEVIAN

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

Enregistrement intégral en 20 Parties — réalisé par RADIO FRANCE
150 *Exécutants*

Avec le concours de:
○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)
○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)

ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS

Sous la direction de l'Auteur

DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique
durée 1 *h.* 40 *m.*

Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.

En vente chez l'Auteur; 14, *Rue Petit Paris*
Tél.: 208. 99. 22

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS

du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile: 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal.....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour:
.....

Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ԱՊՐԻԼ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.894

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.894

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

Հայկական Ցոյց
ԹՒՔ. ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱԹԱՉԻ

—o—

Ուրբաթ, Ապրիլ 24–ին, Ինքներնէշընըլ Հերքլտ Թրիպիւնը իրրեւ ապրիւր ունե – նալով մամուլի ութ թերթերու գործակալու – թիւնը, կը հաղորդէ որ Թեհրանի մէջ, ոստիկանութիւնը կրակ բացած է օդին մէջ, եւ արտասուաբեր ձեռնառումբեր նետած ցրուելու համար 5000 Հայեր, ո– րոնք ցոյց մը կ'ընէին Թրքական դեսպա– նատան առջեւ, Հինդշաբթի, Ապրիլ 23–ին: Երկու ոստիկան ծեծ ալ կերած են ցուցարարներուն կողմէ, բայց ուրիշ միջադէպ չի յիշուիր 6 ժամ տեւող այս ցոյցին ընթացքին, որու նպատակն էր ոգեկոչել Հայերու ջարդերը 1915–ին, ա– րեւելեան Թուրքիոյ մէջ:

Զոյգ Հայեր մտած են դեսպանատան շրջափակը, վար առած Թրքական դրօ – շակը եւ այրած զայն, ըստ դեսպանա – տան պաշտպանութիւնը ոստիկանական պաշտպանութիւնը անբաւարար էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ ձերբակալուած են «առանց սահմանադրութիւն բժիշկները» ֆրանսական ընկերութեան անդամ մէկ բժիշկ եւ մէկ հիւանդապահուհի, երբ կը փորձէին պարսկական սահման անցնիլ, հատնաբար քրտական գաղտնի հիւան – դանոց մը երթալու համար, պարսկական հողի վրայ:

ՊՂՕՐՈՒԹ աւելի հանդարտ է բայց ինչպէս միշտ այս անգամ ալ կը կար – ծուի, որ չատ խախուտ խաղաղութիւն մըն է, որ որ կը տիրէ: Օգակայանը դեռ փակ կը մնար եւ հակառակ ատոր Մ. Է. Ա.ի (Միսլ – Խաթ – Էռուէզ) երկու օդա– նաւեր վնասուած էին եւ օդանաւային ընկերութիւնն ալ յայտնած էր թէ այլ պայմաններուն մէջ չի կրնար վերսկսիլ իր թռիչքները: Բախումներ պատահած էին նաեւ Ամալ շիի շարժումին եւ սու – իմիա կուսակցութեան անդամներուն մէկ կողմէ եւ իրաքամիա Պասսէ ան – դամներուն միջեւ միւս կողմէ եւ որու հետեւանքն եղած էր 25 մեռեալ եւ 35 վիրաւոր: Ասիկա կողմնակի հաշուե – յարդար մըն է, որ ուղղակի կապ չունի սուրիական եւ պաղեստինեւ յառաջ – դիմական ուժերու եւ քրիստոնեայ քա – ղաքացիներու միջեւ կռիւներուն: Շատ կատաղի բախումներ ալ եղած են արեւ– մտեան – արեւելեան Պէյրութը բաժնող ահմանագիծին վրայ, մինչ ատատկա – ցած էր նաեւ սուրիական թնդանօթա – ձգութիւնը քրիստոնեայ թաղերու վրայ:

ՄԵՆՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ մէջ 2–ուկէս մի– լիոնէն աւելի անզործ կար Ապրիլին ինչ որ 33 հազարի յաւելում մը կը նշանա – կէր Մարտի բաղդատմամբ:

ՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ բացառիկ չու– ռով ոչնուած է Լենինի 111–րդ տարե – դարձը:

ՎԱՐՇԱՒԱ անակնկալ այցելութիւն մը կատարած է Որհ. Միութեան համայ – նավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Միքայիլ Սուսլով:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ» օրաթերթի լրագրող մը, որ պաշտօնանկ եղած էր, կամաւոր ծառի դիմած է որպէսզի կրկին աշխա – տանքի առնուի: Թերթին մէկ դրասեն – ակը տեղաւորուած է եւ վճռած չէր – ժիլ եւ քան չտեսել մինչեւ որ տնօրէնը տեղի չտայ:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՄՈՒՇԵՂ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Ապրիլ 23–էն 24–ի լուսնակիւք գիշերը, իր մահկանա – ցուն կնքած է Մուշեղ Պետրոսեան:

Ողբացեալը ծնած էր Ագուլիս, 1896ին: Իր ուսումը կատարելէ ետք Թիֆլիզի Ներսիսեան վարժարանը, կ'անցնէր Մոս– կուա, ուր կ'աւարտէր Իրաւաբանութեան համալսարանը:

Յեղափոխութենէն ետք, իր բազմա – դամ ընտանիքով կը փոխադրուէր Ֆրան– սա եւ Փարիզ կը հաստատուէր ուր, իր կրտսեր եղբօր՝ Մելքոնի հետ, պիտի ձեռնարկէր ձկնկիթի (խավիար) նախ փոքրիկ հաստատութեան մը ստեղծման: Իր եւ ողբացեալ եղբօրը նախաձեռնող ո– գին եւ ընդունակութիւնը պատճառ պի – տի ըլլային սակայն որ փոքրիկ հաստա – տութիւնը չուտով մեծ ծաւալ առնէ եւ հասնի բարգաւաճ վիճակի մը եւ միջազ– գային համբաւի մը:

Մուշեղ Պետրոսեան էր նաեւ ազնիւ հոգիի տէր, ազգասէր Հայ մը, ծանօթ իր բարեբարութիւններով եկեղեցիին, բարեսիրական թէ կրթական հաստատու– թեանց: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իրեն շնորհած էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի շքանշանը: Բացատի, Մուշեղ Պետրոս– եան օգտակար եղած է նաեւ հայ մտա– ւորականներու եւ զրագէտներու եւ իր տան դուռը միշտ բաց եղած է անոնց առ– ջեւ: Վերջին տարիները, սակայն, ա– ռողջական ծանր վիճակը պատճառ եղած էր, որ բոլորովին քաշուած կեանք մը ապրի:

Մուշեղ Պետրոսեանի մահով, Փարիզի հայ գաղութը կը կորսնցնէ իր հին ու նուիրեալ դէմքերէն մին, մէկը, որ այն– քան մօտ էր հայ եկեղեցիին ու դպրու – թեան եւ որոնց երբեք չէր սակարկած իր սէրն ու օժանդակութիւնը:

Ցուղարկաւորութեան մանրամասնու – թիւնը տես՝ Դ. էջ:

Մեր ցաւակցութիւնները Պետրոսեան, Քոչարեան, Ազաճանեան, Փափազեան, Խմբզեան, Հայրապետեան ընտանիքնե – րուն եւ բոլոր պարագաներուն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ուրախութեամբ կը յայտնենք մեր ժո– ղովուրդին, թէ նախարար Մօրիս Շար – րըթիէ, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսա – կան Պատուիրակին ուղղուած նամակով մը կը տեղեկացնէ թէ Հանրապետու – թեան նախագահը՝ Պր. Վալէրի Ժիսքար ս'Էսթէն, ընդառաջելով մեր դիմումին, ընդունած է որպէսզի Պետական սպա – սարկութիւնները Հայերու համ տօ – նական օր նկատեն տարուան հետեւեալ երեք օրերը. –

– ՑՈՒՆՈՒԱՐ 6–ը, Փրկչի Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան օրը.

– ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԻ ՕՐԸ, որ կը պատահի Մեծ Պահքը կանխող Հինգշաբ – թի օրուան.

– ԱՊՐԻԼ 24–Ի ՕՐԸ, որ եղեռնի մեր նահատակներուն յիշատակի ոգեկոչման օրն է:

Եւ այդ առթիւ կը յանձնարարուի որ պատասխանատու մարմինները թոյլա – տու ըլլան, որպէսզի բոլոր հայ պաշ – տօնեաները, գործատէրներն ու ուսանող– ները կարենան, առանց զրկուելու իրենց իրաւունքներէն, ազատ ըլլալ մասնակ – ցելու եկեղեցական պաշտամունքնե – րուն:

Նախագահական սոյն կարգադրութիւ – նը առաջին իսկ առթիւ պիտի հրատա – րակուի Պետական Պաշտօնաթերթին մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
(Կնիք)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 17 – 20)

«ՀԱՅՐԵՆ» ԵՐԳԱՀՈՒՄԸ ԴԱՓՆԵԿԻՐ ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Փիլիպպեաններու մէջ տեղի ունեցած երգչախումբերու միջազգային փառա – տօնին դափնեկիր հանդիսացած է Երե – ւանի «Հայրեն» երիտասարդական երգ – չախումբը: Ութ տարուան անցեալ ու – նեցող երգչախումբին ղեկավարն է Սեդ– րակ Տէր – Ղազարեան, որ կրցած է ման– կավարժ, ճարտարապետ, բժիշկ, բնա – գէտ ու բանուոր երիտասարդներու մէջ խանդավառութիւն ստեղծել դէպի երգն ու երաժշտութիւնը: Խումբին երգացան– կը բաղկացած է միջնադարեան եւրոպա– կանէն մինչեւ ռուսական դասական գոր– ծերէ, որոնց կարգին մեծ տեղ յատկաց– ուած է հայ երգին՝ Կոմիտաս, Եկմալ – եան, Ալեքսանդր Յարութիւնեան, Էմին Արիստակէսեան եւայլք: Երգչախումբը ցայժմ հանդէս եկած է Մոսկուա, Տալ– լին, Քիշնեւ, Պուտափեշտ, Նովոսի – բիրսկ, Թիֆլիս, Վարշաւա, Դերբեդէն, Լենինգրատ եւ Պաքու: «Հայրեն» երգչա– խումբը դափնեկիր է համամիութենական եւ Հայաստանի ներքին մրցումներու, ոսկէ մետալակիր է Հունգարիոյ Պելա Պարթոք 7–րդ միջազգային մրցումի, ինչպէս նաեւ կոմերիա միութեան մրցա – նակի դափնեկիր:

×

ՀԱՅԱՐԱՎԱՆՔԻ ՀԱՄԱԴՐՈՑԸ ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

Պատմութեան ու մշակոյթի յուշար – ձաններու պահպանման ու օգտագործ – ման վարչութեան մասնագէտները նորո– գած են Սեւանայ լճի ափին, ժայռեղէն հրուանդանի վրայ պտնուող միջնադար – եան Հայրավանք ճարտարապետական համադրոյթը: Եկեղեցին կառուցուած է Թ. դարու վերջաւորութեան, պազալտէ: Նորոգման համար մասնագէտները ու – սումնասիրած են զարդանախշերու՝ հայ– կական ճարտարապետութեան համար ինքնատիպ կառուցուածքը, հնագիտա – կան պեղումներու արդիւնքները, քան – դակները, հնադրոյն նկարագրութիւն – ներն ու նկարները: Մասնագէտները զբ– ւած են նաեւ, թէ ինչ տեսակ չինանիւ– թեր օգտագործած են հայ վարպետները յուշարձանի կառուցման համար:

×

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՊԼՈՎԴԻՒԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Մօտ ատենէն Պլովդիւ (Պուլկարիա) բացուելիք միջազգային տօնավաճառ ղըր– կըւած են «Հայկական յուշանուէրներ եւ ժողովրդական զեղարուեստական ար – հեստագործութիւններ» ձեռնարկու – թեան արտադրած իրերը, որոնց մէջ կան կանացի զանազան զարդեր, բիւրեղապա– կիէ սկահակներ եւ շաքարամաններ, պը– պղինձէ նախշազրուագուած սրճաման – ներ:

×

ՀՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ՏԱՐԵՑ ԾԱՌԸ՝ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՁԻՆԱՐԻՆ

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մար– զի Մարտունիի շրջանի Սխտորաշէն գիւ– ղին մէջ կայ չինարի հսկայ ծառ մը, որ Հորհ. Միութեան ամէնէն տարեց է (2000 տարեկան) եւ ամէնէն բարձրը: Ծառը ունի 44 քառակուսի մեթր մակե – րեսով խոռոչ մը, ուր կրնան տեղաւոր – ուիլ աւելի քան հարիւր հոգի: Ծառի բունին շրջագիծը 27 մեթր է, իսկ բարձ– րութիւնը աւելի քան 54 մեթր, մօտ 18 յարկանի շէնքի մը չափ: Չինարիի սա – ղարթներու չուքին մակերեսը կը կազմէ աւելի քան 21 հազար քառակուսի մեթր: 2000–ամեայ ծառին տակէն կը բխի յոր– դառատ եւ սառնորակ աղբիւր մը:

ԿՍՄԻԹ

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ՉԷ

—o—

«Գայլին անունն է եղեր, ազուեսն աչ– խարհը կը քանդէ»: Այդպէս էր ու այդ – պէս ալ կը մնայ ըստ երեւոյթին: Մինչ Թուրքիա մեր տունը քանդեց, Թուրքե – րուն հանդէպ միայն արհամարհանք ու – նինք: Այս մարդիկը սակայն մեր կար – ծածին չափ ալ ազուէշ չեն. այսպէս կը մտածէի, այդպէս ալ է եղեր, ըստ երե– ւոյթին: Ահա թէ ինչու:

×

Ամերիկայի մէջ զարմանալի բաներ կը պատահին: Այնքան զարմանալի, այնքան արտասովոր, որ հաւատալէ չի գար:

Այսպէս, Պոսթընի «Հայրենիք» օրա – թերթի 8 Նոյեմբեր 1980–ի թիւին մէջ յայտարարութիւն մը տպուած է, սա պատճէնով.

«Արմինեան Բիփորթըր»ի մէջ լոյս տե– սած է յօդուած մը՝ ուր Հ. Յ. Դաշնակ– ցութիւնը կ'ամբաստանուի այդ թերթին խմբագիրը սպանելու դիտաւորու – թեամբ: Այս շինծու լուրը վերոյիշեալ տարօրինակ թերթին մէջ ընդհանրապէս լոյս տեսնող յերիւրանմաններու շարքին ա– մէնէն զարտուղին կարելի է դասել:

Համայն աշխարհը տեղեակ է, թէ Դաշնակցութիւնը անցեալին չէ վարա – ճած պատժելու հայ ժողովուրդի թշնա – միները: Վերոյիշեալ անհրաժեշտ ան – յրութիւնը, նոյնիսկ ամէնէն վատ երե – ւակայութիւն ունեցողի մը համար, ոչ մէկ ձեւով կրնայ այդպիսի սպանու – թեան մը արժանի նկատուիլ»:

Ստորագրութիւն՝ «Հ. Յ. Դ. Արեւել– եան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէ»:

Եթէ դուն, սիրելի ընթերցող, օրին կարդացած ըլլայիր այս յայտարարու – թիւնը, ի՞նչ պիտի ընէիր: Հաւանաբար ոչինչ. գլուխդ պիտի շարժէիր ու չա – րունակէիր ճամբադ: Ես ալ նոյնը երի: Վա՛յ ինծի սակայն, վա՛յ ձեզի:

Թուրքերը մեզմէ հարպիկ դտնուած են: Առած վերլուծած են յայտարարու – թիւնը ու անոր մէջ գտած իրենց նոր տարտերուն նոր լուծումը:

Լուծում մը՝ պարզէն աւելի պարզ ու գերազանցօրէն հանճարեղ: Գործի ան – ցած են անյապաղ: Հրահանգ ղրկած են իրենց բոլոր դեսպաններուն, դիւանա – գէտներուն ու պաշտօնեաներուն աշխար– հով մէկ ցրուած, որ բաժանորդագրուին «Արմինեան Բիփորթըր»ին:

Կը զարմանա՞ս. պատճառ չկայ: Թուր– քերուն նպատակը յստակ է: Անոնք յոյս ունին, որ ամէն շաբաթ «Արմինեան Բի – փորթըր» կարդալով, իրենց դիւանա – գէտները պիտի սորվին այդ թերթի խմբ– մագիրէն, գաղտնիքը «ոչ մէկ ձեւով ըս– պանութեան արժանի նկատուելու»:

Բայց ամէն Թուրք դիւանագէտ չէ ու ամէն հայ կ. կ. չէ...

ԽԵԼՕՔ ՁԱԼՕ

ՅՐՕՆՔ ԳԻՒՂԻ ԿՌԻՒԸ

Այնքան դար լացիր, այժմ վառօդին ծուխն է որ պիտի ցամքեցնէ արցունքներդ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գարնան պարզ եւ կապոյտ լուսնակ գիշերով, երկինքն կ'ընդլայնէր ասպղե– րով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտու– նակ գործիչ Գուրգէն բուն անուամբ՝ Պաղտասար Մալեան, իր փոքր խումբով մշեցի Տիգրան, աղջանցի Ռուբէն, Ղա– րաթաղայ Պարանոչ, բաղէշցի Մկրտիչ, Յրօնքայ Նշան, բերդակցի Վարդան, Սէ– մալայ Կրպօն եւ Սպաղանքայ Մկրօն Սասունէն վար կ'իջնէր Մուշ եւ դաշտի գիւղերը այցելելու կուսակցական քնա– կան աշխատանքները կատարելու համար: Ան Ապրիլ 20–ին առանց վտանգի կը հաս– նի Մուշ Հաճի Յակոբ Կոտոյեանի բնա– կարանը, ուր Կ. Կոմիտէն իր ամբողջ կազմով Վարդան Վարդապետին եւ Մշոյ Տաթարակին (Գեղամ), հետ անհանգերը կը սպասէին իրեն: Երկու օր կը մնայ Զորի թաղին մէջ, քննութեան կ'ենթարկէ Կ. Կոմիտէին աշխատանքները, նիւթական հաշիւներն եւ գէնքերը, ապա առանց վտանգի դուրս կ'ելլէ քաղաքէն եւ կ'եր– թայ Տիրգվանքը:

Ապրիլ 23–ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան երիտասարդ գործիչ Գուրգէն բարձր տը– րամադրութեամբ Տիրգվանքէն կը մեկ– նի յեղափոխութեան վառարան Յրօնք գիւ– ղը եւ կը հիւրասիրուի Ռէս Սլոյի տունը:

Ահա Դաշնակական այդ յարկի տակ Ռէս Սլոյին նահապետական սեղանը գոյնզգոյն կերակուրներով կը բացուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փետայիներուն առջեւ: Կերուխումէն վերջ, երեկոյեան տեղի կ'ունենայ ընդհանուր ժողով ուր ներկայ կ'ըլլան տեղական խումբի բոլոր ընկերներն եւ գիւղացիները: Հ. Յ. Դաշ– նակցութեան վառվռուն ներկայացուցի– չը Գուրգէն տեղական բոլոր խնդիրները կարգադրելէ ետք, իրենց կը խօսի կազ– մակերպութեան եւ իրենց պարտականու– թիւններու մասին եւ կը հեշտէ. – Սիրե– լի ընկերներ, դուք կը տեսնէք որ արիւ– նարբու եւ բռնակալ Թուրք կառավա– րութիւնը իր պետական բոլոր մէկոյնե– րով կը գինէ բոլոր տգէտ եւ յետամնաց Քիւրտերը բացարձակապէս մեր ստեղ– ծագործ ժողովուրդը բնաջնջելու համար: Այդ ուրեմն պէտք է որ մենք եւս օր ա– ռաջ կազմակերպուինք եւ պատրաստ ըլ– լանք մեր ինքնապաշտպանութեան: Ու – րիշներու վրայ յոյս մի դրէք, ձեր յոյ – սը պէտք է դնէք ձեր ուժին, ձեր կամ – քին, ձեր բազուկին, ձեր գէնքին, ձեր արեան, մանաւանդ ձեր սէր եւ միու – թեան վրայ: Առանց յեղափոխութեան, առանց արեան զոհաբերութեան մենք չենք կրնար մեր ազատութեան ափսա – նալ: Ցոյները, Պուլկարները և Սերպերը յեղափոխութեամբ կռուելով եւ արեան զոհերը տալով ազատած են իրենց ազա– տութեան: Անոնք թող օրինակ ըլլան մե– զի: Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղցրախօս գործիչ Գուրգէնին ճառը մեծ ազդեցու – թիւն թողուց ներկաներուն վրայ: Բո – լորն ալ կ'ուխտեն այդ ուղղութեամբ աշ– խատիլ իրականացնելու իրենց վրայ դըր– ուած պարտականութիւնները: Ներկան – րը շատ գոհ եւ բարձր տրամադրու – թեամբ կը մեկնին իրենց հետ տանելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքն եւ պատ– գամը:

Կէս գիշերէն վերջ, Ռէս Սլօն եւ խմբա– պետ Պետրոս Թորոսեան խումբը կը փո– խադրեն Մլքէին մարագը հանգստանա – լու համար մինչեւ յաջորդ գիշերը որ պիտի գային մեր գիւղ Պընօրիները հօրս Աբգար Աճէատուրեան մօտ:

Օգունք գիւղացի դաւճան Մկրտիչ Երամեանը, որ գաղտնի ոստիկան էր, կը հետապնդէր Գուրգէնի չարժումները: Նախ Մուշ քաղաք, յետոյ Տիրգվանք, ապա կ'իմանայ Յրօնք գիւղ երթալը: Անմիջապէս գաղտնի կը հեռագրէ բաղէշ Ալայ պէյին:

1899 Ապրիլ 25–ին առաւօտեան Թա – լիպ էֆէնտին Մուշէն, իսկ Ալայ պէյը Բաղէշէն 1300 զինուորներով, ոստիկան – ներով եւ Քիւրտերով յանկարծ կը պա – շարուէր Յրօնք գիւղը: Անոնք սկիզբնե– րը չէին ուզեր դուրս ելլել մարագէն կասկածելով որ իրենք գիրենք ազատե – լու համար գիւղը կը վառնգեն: Յուսա – ցեր էին որ իրենց թաքստոցը աննշմար կ'անցնի: Սակայն խուզարկու հրէշները չէին ուզեր ծակ ծուկ ձգել եւ կանգ առ– ած էին մարագին առջեւ անխուսափելի զարձնելով կռիւը որ սկսեր էր անհա – ւասար ուժերու միջեւ: Մէկ ժամ կռուե– լէ վերջ, կը տեսնեն որ զէնքով ան – կարելի է մօտենալ մարագին եւ ձերբա– կալել Հ. Յ. Դաշնակցութեան հայ – դուխները: Այս անգամ արիւն ռուչտերը Առաղ գիւղէն քարիւղը բերել տուեր էին եւ կրակ տուեր էին փետայիներուն մա – րագը: Գուրգէն կը հրամայէ իր ընկերը – ներուն դուրս ելլել այս անխծեալ թա – կարգէն եւ կռիւը մղել բաց օդին մէջ թշնամիին դէմ: Բոցի մէջ զորած մա – րագին դուռը առաջինը կը բանայ Պար – սանդ, սակայն մարագի դէմ դիրք բռ– նող Թուրք զինուորներու համազարկէն անկունէ կը փռուի չէմքին վրայ: Տիպ – րան եւ Ռուբէն կը հետեւին անոր Պար– սանդին դիակը պատնէշ զարձնելով կը սկսին կրակել Թուրք զինուորներուն վը– րայ: Ռուբէնի անվրէպ գնդակէն մա – րագի ցուիքի վրայէն անկունէ դեսին կը գլորի Սասունի եւ Տարօնի դահիճը Թա– լիպ էֆէնտին, իսկ Տիգրանի գնդակէն անոր օգնական ոստան: Բայց եւ այնպէս Տարօնի երկու անզուգական հերոսներն ալ կը նահատակուին:

Այդ խառնաշփոթ պահուն, Գուրգէն, Նշան, Վարդան, Մկրտիչ, Կրպօն եւ Մկրօն ցատկելով դիակներու վրայէն, կրակ կը բանան փողոցն եւ տանիքները գիրք բռնած Թուրք զինուորներուն վը – րայ, եւ փախուստի կը մատնեն զանոնք: Սակայն մարդաբի գիմաց այրած տան պատերուն եւեւ գիրք բռնող Թրքական զինուորներու համազարկէն, բացի Մկըր– տիչէն բոլորն ալ կը նահատակուին:

Ինչ երկիւղով եւ հիացումով կը պատ– մուէր սարսափահար միանգամայն գայ – բալից ժողովուրդին մէջ թէ խումբէն մէկը միայն անզուգական երիտասարդ մը Մկրտիչը որ երկու տեղէն վիրաւորուած, յանդգնութեամբ մը որ քիչերուն է տըր– ւած, յաջողեր էր կարել պաշարման շըղ– թան եւ կռուելով կը հասնի Մեղրպետի եզերքը, ուրկէ միամինակը կը շարունա– կէ կռուիլ, հազարէ աւելի քիւրտ եւ Թուրք զինուորներուն դէմ, մինչեւ ապա– ռէն իր փամփուշտները, գէնքը կը նետէ Մեղրպետին մէջ, հուսկ ուրեմն վիրաւոր Մկրտիչը, ապաւիներ էր իր գաշոյնին:

Արիւնը կը հոսէր վերքէն, հետզհետէ ապառելով Մկրտիչի ուժը, բայց եւ այն– պէս թշնամիէն ոչ ոք քաջութիւնը ունե– ցեր էր մօտենալու եւ մահացու հարուա– ծը տալու, այնքան վախ էր պատճառեր գաշոյնը ի ձեռին մահամերձ հերոսին տեսքը, մինչեւ որ Մուշէն եկած օգնու – թեան Թուրք զինուորները կռնակէն կը զարնեն մեր սիրելի եւ քաջ հերոս Մկըր– տիչը, որ այնքան ահ ու սարսափ ձգած էր Թրքական զինուորներուն վրայ: Մը – կըրտիչի գնդակներէն ապահնուեցան ե– րեք Քիւրտերը, երկու Չերքէզները եւ երկու Թուրք զինուորները:

Կը զարմանամ որ Գուրգէն երկար տա– րիներ ռուսական բանակին մէջ ծառա – յած եւ սպայի աստիճան ունեցեր է, ին– չու համար այդ օր տեղական խումբի ընկերներէն պահակները դրած չէր: Եթէ պահակները դրուած ըլլային այդ դժբախ– տութիւնը պիտի չպատահէր: Որով – հետեւ Թրքական զինուորները Մուշէն մինչեւ Յրօնք հասնելին, արդէն իրենքն ալ Ալվառինջ գիւղի վրայով մեր գիւղ Պըն– տրիները կամ Մատնիկ գիւղը հասած կ'ըլլային:

Այս անիծեալ կռուին կը նահատակուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործիչ Գուրգէն իր քաջ արի ութ ընկերներով: Գուրգէն հազիւ քսան եւ վեց գարուններ բոլորած էր, որովհետեւ ծնած է 1873–ին: Իսկ միւս ութ հայթուկներն ալ 24 – 28 տա– րեկան էին: Իսկ թշնամին կուտայ Թա – լիպ էֆէնտին, մէկ սպայ, 5 ոստիկան – ներ, 8 զինուորները, 6 Քիւրտերը եւ 3 Չերքէզները սպաննուած, 6 ոստիկան – ներ, 8 զինուորները, 9 Քիւրտերը, 5 Չերքէզները վիրաւոր:

Ալայ պէյի հրամանով արիւնարբու Թուրք զինուորները կը կտրեն Գուրգէնի գլուխը կարծելով Սերոբ փաշան է:

Մեր պաշտելի նահատակներուն մար – մինները երկու սայլերու վրայ գրած կը տանին Մուշ: Յաջորդ օրը կը յանձ – նեն Ազգ. Առաջնորդարանը ուր կը թաղ– ուին Սուրբ Մարինէի Եկեղեցին գերեզ – մանատան մէջ, որ սրբատեղի մը կը դառնայ Տարօն Տուրուբերանի յեղա – փոխական եւ ազատատենչ ժողովուրդին:

Յարգանք՝ իրենց անմոռաց յիշատակին:

ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Mirage Arménien et Mirador

Հեղինակը՝ Ղազար Ինճէյեան, 1947–ի վերջերը, իր ծնողքին հետ՝ ջերմ համա– կիր համայնավար միտքերու, ինչպէս դիտել կուտայ ան, Մարսէյլէն կը մեկնի Հայաստան:

Ուրեմն՝ կը գառնայ ներգաղթի չար – ժումին կամ ալիքին մասնակիցներէն մէկը:

Հոսկէ կը սկսի անոր «պատմութիւնը», կենսագրութիւնը: Ա՛յն, ինչ որ կը ներ – կայացնէ իբրեւ ապրուած կեանքի էջեր, ծանօթագրական տողերով, իբրեւ բա – ցատրական ամբողջացում:

Զոր իրողութիւնը՝ յարուցուած երա – զին եւ իրականութեան միջեւ, կը յայտ– նուի հազիւ Միջերկրականի ջուրերուն անցքէն ետք: Երբ նախաճաշի սեղանին վրայ այս անգամ կ'երեւայ խորհրդային քաղաքացիներուն ընթացիկ հացը: Զար– մանք եւ ահաճ տպաւորութիւն: Ճերմա– կը իր գոյնը կը փոխէ, կ'այլափոխի յան– կարծ:

Շարունակութիւնը արձանագրուած օ– րերուն՝ Ստալինեան դաժան իրաւակար – դին պատկերացումին կը ծառայէ: Պարզ ներգաղթողի մը տեսած, զգացած եւ, մանաւանդ, կրած տառապանքները բեմ կը հանէ: Զեկան իր գործակալներով եւ կամակատարներով սեւ ուրուականն աւելին է: Մարդոց առօրեային հետ քայլ նետող բիրտ իրողութիւնն է, տեսակ մը կեանքին մէկ հակադարձ երեսը:

Պէտք է լրտեսել՝ գտնելու եւ հաղոր – դելու համար այսպէս դասուած «հակըն– կերվարական» տարրերը, այլապէս...: Եւ այս այլապէսը, ինչպէս կը նկարա – գրէ ան, առանց զգացական լարերու խաղարկութեան, կը նշանակէ ճերբակա– լութիւն, աքսոր դէպի կուլաղ, բնա – կութեան վայրի արգելք:

Առանցքը դիրքին՝ դէպի կուլաղ տե – ղափոխութիւնն է՝ Երեւան – Բաղու – Գրոզնի – Նալչիկ – Վոլգոգրադ (նախ – կին՝ Ստալինգրադ) – Սարատով – Ռու– զայեւկա – Պոտմա: Տարագրուողները խայտարդէտ ամբողջութիւն մը կը ներ– կայացնեն, իրբեւ այս կամ այն ժողո – վուրդին պատկանողներ, այս ու այն նը– կարագիրը արտացոլողներ:

Ղազար Ինճէյեան պարզապէս կը պատ– մէ: Ըսածը ցուցակագրական – օրագրու– թիւն մըն է, առանց հոգեբանական մօ – տեցումներու, կեցուածքներու: Ինք եւ իր չուրջինները կը հետեւին իրենց ճա – կատագրին տեղ – տեղ ակնարկներ նե – տելով, հակադարձութեանց դիմելով: Այսքան եւ ոչ աւելին:

Կը դրէ. – Ստալինեան 1936 – 37–ի մաքրագործումները իրենց չարունա – կութիւնը կ'արձանագրեն ներգաղթող – ներուն ժամանումէն քիչ ետք: Չերբա – կալութիւններ եւ աքսոր 1948–էն սկըս – եալ: Հեղինակը չի սխալիր: Խրուչչեւի ապաստալինման փորձին, Գ. Բագամ – եանց, Պետական Անվտանգութեան Կո – միտէի այդ օրուան նախագահը, կը յայ– տարարէր Երեւանի Պարտիական Ակտիվի ժողովին, 1961 Նոյեմբերին, Մեր Հան – րապետութեան կեանքում կայ եւս մի տարի, որ դժուար է մոռանալ, որ ինչ արցունք չերերց ու ինչ վիշտ չպատճա – ռեց մեր ժողովրդին, դա 1949 թուա – կանն է, երբ Անվտանգութեան օրգան – ներում բոյն դրած յանցագործների նա– խաձեռնութեամբ եւ Ստալինի գիտու – թեամբ ու առաջադրանքով, անհիմն կեր– պով ախորուեցին մեծ թուով անմեղ մարդիկ, որոնց մեղադրում էին իբր Դաշնակցութեան կուսակցութեան պատ – կանելու մէջ»:

Կը մնայ հարցնել, թէ հեղինակը մի– այն յուսախաբութիւններ ունեցած է հայրենի հողին վրայ ոտք դնելէն սկըս – եալ: Հապա բերկրանքը, այնքան հասկը– նալի ոեւէ Հայու համար: Անհրաժեշտ էր քիչ մը չեչտ դնել եւ պարզել այդ ապ– րումը: Եւ վերջապէս ինչո՞ւ հայկական խարկանք, պատրանք նկատել ներգաղ – թած Հայու մը դէպի հայրենիք վերա – դարձը:

Վարչակարգի մը դառնութիւնները կը սպիանան ժամանակի ընթացքին, նոյն – իսկ ստալինեանը: Ցամենայն դէպս, հե– դինակը ոչ մէկ արդարացում ունի, երբ իր կենսագրական տողերուն մէջ կը մատ– նանչէ, թէ Ֆրանսա վերադարձած է 1965–ին: Այլ խօսքով՝ արտաղաթած է:

Կէտ մը, որ կ'արժէ մատնանշել: Ղա– զար Ինճէյեան իրաւամբ դիտել կուտայ, թէ ներգաղթը առաջին առթիւ նպատակ Հայաստանի անտեսութեան զարգացու – մին, չնորհիւ Արեւմուտք թրծուած մր– ասհատաւորներուն, մասնագէտներուն, Արեւմուտք եւ Արեւելք, անկասկած:

Ժ. ՄԻՒՐՃԵԱՆ

Ed. La Pensée Universelle

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԿԱԿԻԾ...

«Հազար տարի էդ երկրում արեւն եկաւ արիւնոտ,
«Ու մայր մտաւ արիւնոտ, ոլպէս թրոյ զարկած աչէ.
«երկիրը ծով էր արեան, երգը երկրում մահուան բօթ,
«Ու չէր վառւում օրերում լոյս փրկա– բար մի հրաշէն:

ԵԼԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ ան– ջնջելի կերպով եւ տեւականօրէն կար – միր մելանով արձանագրուած է 1915 Ապրիլ 24 թուականը, խորհրդանիշ այն ահաւոր ողբերգութեան զոր ապրեցաւ մեր ցեղը արմենական, մէկ ու կէս մի– լիոն իր զոհերով: Արդարեւ, մարդկային միտքը անկարող է երեւակայել թէ ինչ– պէս եւ ի՛նչ միջոցներով վերջ արուեցաւ անոնց կեանքին, Միջագետքի կիզիչ անապատներուն մէջ, պուտ մը ջուրի փշուր մը հացի կարօտը իրենց սրտերուն թէ ինչպէս տասնեակ հազարաւորնե– այդ կիզիչ ու խանձող արեւուն տակ իրենց վերջին շունչը տուին, աչքերը յառած դէպի երկինք՝ արդարութիւն ա– պերեալով: Թէ ի՛նչպէս գեռատի Հայու– հիներ իրենք զիրենք եփրատի ալիքնե– րուն յանձնեցին, Հայու պատիւը փրկե– լու համար:

Այո, ականատես եղանք այս բոլորին: Թուրքերը անմեղունակ հայ մանուկները, խումբ – խումբ կը հաւաքէին եւ քարի– ղով օձելէ ետք կրակ կուտային, վայ– րագ քրքիջը իրենց շրթներուն, քիւրա– եւ թուրք աւազակներ ժանտասմանները մեղսակցութեամբ կը կողոպտէին երիտա– կողոպտուած խլեակները:

Եւ այսօր, այդ գժոխային թուականէն 66 տարի ետք, տակաւին կան մարդիկ, վարձկան գրիչներ, որոնք առանց խղճմ– ալու կը յայտարարեն արար աշխարհի, որ հայկական ջարդերու մասին գրուածնե– րը սուտ են, թէ հայ ժողովուրդը իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին պետա– կանութիւն չէ ունեցած. կան նաեւ մար– դիկ՝ որոնք թուխակի նման կը կրկնեն այն յանկերգը, թէ Հայերն են, որ ջար– դած են Թուրքերը: Այդպիսի գրչակիր թող ըսեն մեզի, թէ 1915էն մինչեւ 1918 վերջերը, տասնեակ հազարաւոր Հայու– խլեակներ ինչո՞ւ կը թափառէին Սու– րուճէն Բաքու, Ռաս Իւլ Այնէն Մեսոպո– ւ մինչեւ Տէր Զօր, այրող արեւուն տակ, մէկ ցեղապետի վրանէն միւսը, մարդ– կային գութ հայցելով իրենց վտա– կմախքացած կեանքին համար:

Այսօր, եղեռնէն 66 տարի ետք, վե– բապրողներս գոհունակութեամբ կը դի– տենք որակեալ եւ դիտակից հայ երի– տասարդութիւնը, որ աննկուն կամքով ու յարատեւութեամբ կը հետապնդէ ժո– կական Դատը:

Կը հաւատանք, որ մեր երիտասար– դութիւնը պիտի չարունակէ, ի դին ամէն գոհողութեան, հետապնդել մեր Դատը:

Եղեռնի մեր նահատակները հսաւոյ– ման ժամուն կը սպասեն:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՏՏԱՑԱՆՔ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻԴ Բ.
Կարմիր Սուլթանը
(Յարակցաբար՝ Օսմանեան Պատմու– թիւն եւ հաստատութիւններ):
Գրեց՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ԵԱՉՃԵԱՆ
Պէյրութ, 1980, Տպ. Սեւան:

———×———

LIVRES RECUS:

HAIGAZ APPELAIT MIKAEL... MIKAEL...
ARMENIE 1915
Par le Dr. Michel MIKAELIAN
Ed. La Pensée Universelle, 1981.

×

« ARMENOUCH »
(*Roman*)
par Takvor Takvorian
Couverture: Aquarelle originale d'Aline Etmekdjian

ԱՅՍՎՈՒՀԱՑ ԿՈՏՈՐԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԿ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ =

ՍԻՐՈՒՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Մարտի 29-ին, կիրակի, Ս. Ցնծության Մաղթանքի, վկայարանի Ս. Երկրչ Պատարագին, ճեմարանի ընտրելագույն միաձայնութեամբ կատարուեցաւ Հոգեհանգստեան Պատարագ՝ Հայրիկ Եպիսկ. Գարեգին Արք. Սարգսեանի, Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռոյ Ներկայացուցիչ Գերապ. Տ. Տիրան Արք. Կիրակոսեանի, Ս. Նահատակաց Մատենադարանի Տեսուչ Գերապ. Տ. Նարեկ Վրդ. Տէրոյեանի եւ Հոգեշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Գալուստեանի – Մատենադարանի Փոխ-Տնօրէնի:

×

Նոյնօրէն Վիւռնէ Հեռաւոր Նոր Զեալանտայի Մէջ Ապրող Հայ Գաղթականներու Ընտրելագոյն Ներկայացուցիչներ Ներկայ Գտնուեցան Հոգեհանգստեան Պատարագին, Որ Կատարուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարի Ներքնայարկին Մէջ, Ուր Կը Գտնուի Հանգուցեալին Աճիւնը:

Պատարագէն Վերջ, Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռոյ Ներկայացուցիչ Գերապ. Տ. Տիրան Արք. Կիրակոսեան, Հանգուցեալին Ընտանեկան Շրջանակին Հետ Միասին, Ներկայ Գտնուեցաւ Ս. Նահատակաց Մատենադարանի Մէջ Կատարուած Հոգեհանգստեան

Տիկին Մուշեղ Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Քոչարեան, Պր. Կարէն Պետրոսեան, Օր. Հելէն Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Պետրոսեան, Անոնք եւ Նատին Քոչարեան, Միքայէլ Պետրոսեան, Տիկին Մ ե լ ք ո ն Պետրոսեան, Տիկին Անոա Խարմաճեան, Տօքթ. եւ Տիկին Նիքոլա Ադամճեան, Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Լմիր – զեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ար – թիւր Հայրապետեան եւ զաւակները, Տիկին Տորիթ Մայիլեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժենիա Մայլոֆ եւ զաւակը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա– մուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ աղգականին՝

ՄՈՒՇԵՂ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 24–ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Երեքշաբթի, Ապրիլ 28–ին ժամը 14–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Լուի Մէրամէթճեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Էթեմէզեան և զաւակները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, նանիին՝

Այրի Տիկին ՍՐԲՈՒՀԻ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Քիւչիւքեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 23–ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Երկուշաբթի, Ապրիլ 27, ժամը 16–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քոլոմպի գերեզմանատունը, Ռիւ տը լա Սըռիզէ, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իր սիրեցեալ սանին՝ Ազոնայեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Յով – հաննէս – Մելքոն Յովհաննէսեան (Նիւ Եորք) կը նուիրէ 150 Ֆ. կարմիր Խաչին եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սէլթէքեան ընտանիքը 60 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տիկին Աշոտ Խահակեանի յիշատակին:

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Գեալչանեան Բեթղեհէմ Բազրատի, Ղարսեցի, 78 տարեկան, որ այժմ Հայաստան է, կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Աչոտ եւ Խորէն (կամ անոնց զաւակները) զորս կորսնցուցած է 1918–ի Ղարսի գաղթին: Լուր ունեցողներէն հաղորդել՝

B. MAVIAN
2, Rue des Dardanelles — 75017 Paris

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի՝ արտատպել:

OPTIMA Tours

ARMENIE 1981

CALENDRIER DES PROCHAIN DEPARTS
Δ 22 Mai 1981
Δ 19 Juin 1981
Δ 3 - 17 et 31 Juillet 1981
Δ 14 Août 1981
Δ 4 et 18 Septembre 1981

Pour chaque départ 3 formules de séjour 12 - 14 et 16 jours.

Cette année des formules originales:

1e/ *Voyages combinés en Arménie avion / bateau «LITVA».*
— *Départ par avion le 27 Juillet (séjour du 28 Juillet au 6 Août Erevan).*
— *Croisière en bateau du 7 au 14 Août arrivée Marseille.*
— *Croisière bateau du 15 au 23 Août séjour à Erevan du 23 Août au 2 Septembre et retour par avion le 3 Septembre.*

2e/ *Voyages combinés:*
— *1 semaine EREVAN / 1 semaine Lac Sevan.*
— *1 semaine EREVAN / 1 semaine Sotchi (Mer Noire)*

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex: 211 324 F.
Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

MARCEL UMIDIAN PRADO VOYAGES
353, Avenue du Prado 13008 MARSEILLE
Tél.: (91) 76-21-80 chaque jour de 17 à 19 h.

Assemblée Générale de l'A.A.A.S.

Les membres cotisants de l'Association Arménienne d'Aide Sociale sont convoqués à l'Assemblée Générale annuelle ordinaire qui se tiendra le Mardi, 28 Avril, à 20 h. au siège de l'Association.

LE BUREAU INVITE EXPRESSEMENT LES MEMBRES A ETRE PRESENTS A CETTE ASSEMBLEE:

A L'ORDRE DU JOUR FIGURE UN *PLAN QUINQUNNAL* DONT DEPENDENT LES ORIENTATIONS ESSENTIELLES DE L'A.A.A.S. POUR LES ANNEES A VENIR.

×

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱՆՈՒԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԻՐ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ. Ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի, Ապրիլ 28, ժամը 20–ին, Ռիւ Լափայէթ, կեդրոնի սրահին մէջ:

Նոր վարչութիւնը հնդամեայ ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ, որ Ընկերակցութեան յետագայ տարիներու ուղղութիւնը եւ գործունէութիւնը պիտի սահմանէ:

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
« ԱՆԻ » ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ
Մայիս 22–ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօ – Քաշանի Միօրեայ Հայկական Դպրոցի տարեվերջի հանդէսը՝ Մայիս 17–ին: Կը ցուցադրուի՝ « Նահապետ » Ֆիլմը:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Տարեկան Ճաշ – Պարահանդէսը՝ Հոկտ. 24–ին, Սալ Տիւհամէլ, Քրէթէյ, ժամը 21–էն մինչեւ լոյս:

Le Restaurant
EREVAN
a ouvert
son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR
EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 75–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
Բարձր Հովանաւորութեամբ եւ չնորհաբեր ներկայութեամբ՝
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք – Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝
Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՃԱՇ
ԵՒ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
«Լենթէրքոնթինանթալ» Պանգո կի չքեղ սրահներուն մէջ:
3, Rue Castiglione — 75001 Paris
Շաբաթ, 9 Մայիս, ժամը ճիշդ 20·30–ին:
ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ՑԱՑՏԱԳԻՐ
Մասնակցութեամբ՝
Δ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Δ Սիրուած երգչուհի՝ ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ
Δ ՆԱԻԱՍԱՐԴ Պարախումբին
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 300 Ֆ.
∅ Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝
Ապրիլ 30–էն առաջ՝ Հ.Բ.Ը.Մ. Միութեան Գրասենեակը
11, Square Alboni, 75016 - PARIS — Tél.: 520. 03. 18

Tournoi de Ping-Pong

Organisé par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid — Alfortville
Le Samedi 25 Avril et Dimanche 26 Avril
Prix de Valeur au vainqueur
Contacter M.C.A.: Tél. 376. 55. 89

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղիկի, եկ. պայծառութեան, Այրի Տիկին Խաթուն Ցակոբեանի մահուան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Ժան Ճէբրանեան, Տէր եւ Տիկին Փէարօ Պէնիթօ 100–ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կէվիկեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Թէլոյեան, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւն, Այրի Տիկին Իսկուհի Խոճիկեան 50–ական Ֆ.:

MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE
CITHARE D'ARMÉNIE (Kanone)
d'ELIA PEHLIVANIAN
à l'occacion d'un nouveau disque 33 tours
Production: CARAVAGE — CARRERE
RECITAL
Le Jeudi, 21 Mai, à 20h30 *Salle GUIMET, 6, Place d'Iéna - Paris 16e*
Prix: 30 F.
Renseignement: Tél. 384. 31. 28
Les billets et les disques sont en vente:
— Librairie PALOUYAN - 9, Rue de Trévise, Paris 9e

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Ցանճնախումբը չնորհակալութեամբ ընդունած է.– Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Թանէ եւ Տիկին Մէշիրեանէ 500–ական Ֆ.

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վաստուրականի Հայ Մխիթեան Կեդր. Վարչութիւնը, վաստակաւոր պուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի ոծնակատարութեան առթիւ, չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Ցարութիւն Աչքիբաչեան 500–ական, Պ. Ցաքոբպէս Զրբաչեան 500–ական, Պ. Ցաքոբ Նաքուչեան (Փարիզ) 300, Տիկին Մարիկ Խէրօեան (Փարիզ) 100, Համբարձում Սարգիսեան (Թուլօն), Ցակոբ Ցակոբեան 10–ական Ֆ.:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
28
MARDI
28 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.895 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.895

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԵՏՔ ՆՈՅՆ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ՝ ՄԻԹԵՐԱՆ — ԺԻՍՔԱՐ

Շաւիր պատուիրեալ՝ Համայնավարներուն համար

Ընտրութեան առաջին շրջանի արդիւնքները կը մղեն կարդ մը հաստատումներու, որոնք ուրիշ բան չեն քան արամաբանական հետեւանքները տուեալներուն: Եւ նախ տեսնենք արդիւնքները, որոնք վերջնական ու պաշտօնական չեն (անդրծովեան նահանգներ չկան) բայց եւ այնպէս քանի մը ձայներու յաւելումը բան չի փոխեր այլեւս:

Ահաւասիկ թեկնածուներուն ստացած ձայներու համեմատութիւնը, այնպէս ինչպէս կը հաղորդէր Ներքին նախարարութիւնը երկուշաբթի առտու ժամը 9-ին:

Վ. Ժիսքար տ'Էսթէն	28,03
Ֆ. Միթերան	26,01
Ժ. Շիրաք	18,02
Ժ. Մարշէ	15,35
Գ. Լալոնտ	3,90
Ա. Լագիյէ	2,31
Մ. Քրեփո	2,23
Մ. Տըպրէ	1,67
Մ. Ֆ. Կառո	1,33
Ժ. Պուշառտո	1,11

Առաջին հաստատումը աննախընթաց պարտութիւնն է համայնավար թեկնածուին եւ ուրեմն իր կուսակցութեան: Արդարեւ երբեք այսքան ցած արդիւնք չէր արձանագրած համայնավար կուսակցութիւնը 1936-էն ի վեր եւ երկուշաբթի առտու Իւմանիթէն իսկ պարտէր ընդունիլ, խմբագրականով մը, զոր ըստորագրած է Ռընէ Անտրիէօ եւ ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց.- «Քանի որ մեր հակառորդները սովոր են ըսելու թէ մեր ձախողութիւնները յաղթանակի կը վերածենք, յստակ կերպով ըսենք՝ արդիւնքները գոհացուցիչ չեն թուիր մեզի...»: Ապա, կ'ընդլայնէ ըսածը, արձագանգումներ գտնելու համար այս խնդալիւչ պարտութեան մէջ: Գլխաւոր բացատրութիւնը զոր կուտան համայնավարները, սկսելով Ժ. Մարշէյէ այն է որ ամենէ ուշած են սկիզբէն իսկ «օգտակար» քուէարկել, այսինքն ժամանակ չկորնցնել եւ նախ ժիսքարը նետել եւ ուրեմն քուէն տուած են ընկերվարական թեկնածուին, որ միայն կրնար պարտութեան մատնել ժիսքարը:

Երկրորդ հաստատումը ընկերվարական յաղթանակն է, որ երբեք այսքան բացայայտ չէ եղած: Միթերան ձայնե՛ր առաջելագոյն տոկոսին հասած է եւ երբեք այսքան մօտ չէ եղած վերջնական յաղթանակին: Որմէ՞ կախում ունի սակայն այդ վերջնական ելքը, նախ եւ առաջ անշուշտ համայնավարներէն, որոնք կրնան Միթերանի քուէ տալ բայց կըրնան նաեւ տունը նստիլ ձեռնպահու՛թեամբ ապահովելով ժիսքարի յաղթանակը: Գալիք օրերը կը պարզուի թէ ինչ են փոխադարձ սակարկութիւնները երկու կէսեր ծանօթ են.- Համայնավարները նախաընտրական աթոռի նախապայման ունին մինչ Միթերան չէ՛ տած է թէ երկու շրջաններու մէջտեղ այդ մասին բան պիտի չըսէ: Միթերան եւ ընկերվարականները գոհ են, պարզ է: Մանաւանդ դժգոհութիւն մը չեն յայտնած ներ նաեւ միւսները բացի Միշել Տըպրէյէ, որ մինչեւ երկուշաբթի առտու ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած էր, երեւի յապաղումով, դիտակցելով թէ լռելու առնը եկած է: Լալոնտ գոհ է, քանի որ «պղտիկներուն մեծն է» եւ ըսաւ թէ ոչ մէկ հրահանգ կուտայ իրեն քուէ տըւողներուն Բ. շրջանին համար: Մ. Քրեփո, Ա. Լակիյէ եւ Հ. Պուշարտօ հրապարակեցին իրենց քուէ տուողները, որ Միթերան քուէարկեն: Մ. Ֆ. Կառո Մայիս 8-ին պիտի յայտնէ իր որոշումը: Կը մնայ՝ Շիրաք, որ կորնցուց իր գրաւը, քանի որ ներկայ չէ Բ. Շրջանին: Արդէն արդիւնքներէն եզք կը յայտնէր մի՛ այն թէ երկուշաբթի առտու ժամը 11·30-ին անձնական բնոյթ ունեցող յայտարարութիւն մը պիտի ընէր:

Ժիսքար չատ գոհ էր թէեւ 74-ի վրայ ձայն կորնցուցած էր եւ եթէ ընդհանուր հաշիւ մը ընենք կարելի է ըսել թէ քուէարկողներուն 72,97 առ հարիւրը Ժիսքարի դէմ քուէարկեց, ուրեմն՝ դժգոհ է իր եօթնամեայ քաղաքականութենէն: Ինք է որ կ'ըսէր թէ 9 թեկնածու կայ իրեն դէմ, ուրեմն պէտք է նաեւ արդիւնքը ընդունի, առնուազն որպէս ազդարարութիւն մը: Ձիշդ է որ չատ չի մտահոգուիր այն իսկ համոզումով որ Ֆրանսացին ազդարարութիւն մը կուտայ բայց վերջը խելօք պահպանողականի կը վերածուի կրկին, մանաւանդ որ մեծամասնութիւնը այս երկու շաբաթներու ընթացքին ամէն ինչ պիտի ընէ «սար-սահի» ստեղծելու համար եւ չեչտելու թէ երկու ընկերութիւններու միջեւ է ընտրութիւնը, այսինքն՝ ազատական կամ «հաւաքապաշտ» (fnlեfթիվիսթ): Միթերանը պէտք է ուրեմն ներկայացնել, որպէս մէկը, որ տակնուվրայ պիտի ընէ ամէն բան, հիմնովին, պատանդն ըլլայ համայնավարներուն եւայլն, եւայլն.:

Ձիշենք որ ձեռնպահներու թիւը բաւական կարեւոր էր, շուրջ 19 առ հարիւր:

Ցատկանշական է որ Շապան - Տէլմաս քաղաքը - Պոռտօ - կը յաղթէ Միթերան, մինչ ընկերվարական փիէռ Մօռուայ քաղաքը - Լիլ - կը յաղթէ Ժիսքար:

Ընդհանուր ձեւով ինչ որ կարելի չէ ուրանալ, այս առաջին շրջանին՝ ոչ համայնավար ձախին յառաջդիմութիւնն է ու նաեւ նկատել թէ ձախ եւ աջ թեկնածուներու տոկոսներու զումարումը ցոյց կուտայ ձախերու առաւելութիւնը, այն պարագային անշուշտ որ Պրիս Լալոնտի ձայները ձախերու հաշուին նը կատուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ զինուորական ատեանին առջեւ բացուած է էրպազանի դատավարութիւնը: Մէյլի Սէլամէթի զեկավարին դէմ (եւ իր կուսակցութեան միւս 33 անդամներուն) ամբաստանութիւնն է, որ ուզած է իսլամական պետութիւն մը հիմնել ինչ որ խոտոր կը համեմատի Աթաթիւրքեան աշխարհական Հանրապետութեան մը հիմնական սկզբունքներուն հետ:

ԹԵՀՐԱՆի մէջ 15 հազար կիներ տոնացած են կանացի իրաւունքներ պահանջելով: Միւս կողմէ Քերմանշահի մէջ ալ կառք մը պայթած է եւ 7 հոգի մեռած են, 35 ալ վիրաւորուած, որոնց 20-ը՝ ծանրօրէն:

ԼՀԲԱՆԱՆի մէջ կռիւ, ռմբակոծութիւն վերսկան, իսրայէլացիք մէկ կողմէ, Սուրիացիք միւս կողմէ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕԳԵԿՈԶՈՒՄՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ օր, յաջորդական արարողութեանց առաջինը տեղի կ'ունենար Փէռ - Լաշէզ, ուր ժամը 13·30-ին «Հայկական Ազատագրութիւն» կազմակերպութեան հրաւէրով՝ Անդրանիկի յուշարձանին առջեւ, հաւաքուած էին շուրջ 150 հայ երիտասարդներ: Խօսք առնելով Արա Թորանեան եւ Արմէն Խաչատուրեան չեչտը կը դնէին զինեալ պայքարի անհրաժեշտութեան վրայ, իրրեւ միակ լուծում Հայկական Դատին: Ապա երիտասարդները կը քալէին դէպի Պատթիյի հրապարակը, ուր դարձեալ խօսք կ'առնէր Արա Թորանեան, շուրջ 250 երիտասարդներու առջեւ:

Նոյն պահուն, ժամը 13·30-ին Սէն թ'Օկիւսթէն հրապարակը կը հաւաքուէին աւելի քան 500 Հայեր, Հայ Դատի Յանձնախումբին հրաւէրով, մասնակցելու համար երթի մը դէպի Թրքական հիւպատոսարանը: Հոս խօսք առնելով Հայկ Թուֆանեան կը կարդար այն յուշագիրը որ սկզբունքով պիտի յանձնուէր Թուրք դեսպանին:

Ժամը 14·30-ին, Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէր Գիւտ Եպսկ. Նալպաչեան: Կը քարոզէր Արեւմ. Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան իրրեւ բնաբան ունենալով՝ «Երանի այնոցիկ որք հալածեալ իցեն վասն արդարութեան, զի նոցա խաղաղութիւն գոցեն»: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուէր Ազբիլեան նահատակաց յիշատակին, որմէ ետք Սերովբէ Արք. Կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, վերապատուելի Դանիէլ Սահակեան եւ Առաքելական ու Կաթողիկէ հոգեւորականութեան դասը կ'առաջնորդէին շուրջ 1500 հաշուող թափօրը դէպի Կռան Փալէի դիմացը գտնուղ պարտէզը, ուր փոքր հողամաս մը Փարիզի Քաղաքապետարանին կողմէ Հայոց տրամադրուած է Ազբիլեան նահատակաց յիշատակին նը-ւիրուած յուշարձան մը բարձրացնելու համար: Տեղի ունեցաւ հողի օրհնութիւնը: Հոս ներկայ էին Տիկին Ժաք Շիրաք, Փարիզի երեսփոխան Պ. Մարքիւս, փոխ-քաղաքապետ Միշէլ Ժիւնօ, Փարիզի քաղաքապետ Ժաք Շիրաքի պրասենեակի տնօրէն Պ. Պիյօ: Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ մէթր Ա. Բարսեղեան խօսք առնելով (Ֆրանսերէն) կ'անդրադառնար Եղեռնին եւ Հայոց տարագրութեան, դրուատելով Ֆրանսայի հիւրընկալութիւնը եւ չնորհակալութիւն կը յայտնէր Փարիզի քաղաքապետութեան Հայերու յատկացուցած հողամասին համար: Թաղապետական Խորհուրդին կողմէ խօսք առնելով երեսփոխան Պ. Մարքիւս չեչտը կը դնէր այն իրողութեան վրայ, որ 1915-էն ի վեր միջազգային խիղճը ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրած է եւ թէ Հայրենի դէմ կատարուած ջարդերը ցայժմ չեն ճանչցուիր միջազգային ատեաններու կողմէ: Դժբախտաբար ճառերը չէին լսուեր Ոտիկանապետարանը արգիլած ըլլալով բարձրախօսի գործածութիւնը:

Ժամը 18·30-ին, շուրջ 600 Հայերու ներկայութեան, Հայ Նախկին Ռազմիկներէ կ'արծարծէին Անծանօթ Զինուորի բոցը, զինուորական նուագախումբի հընչիւններուն տակ: Իրիկունը Սալ Կավոյի մէջ տեղի կ'ունենար ոգեկոչման հանդիսութիւնը որու բացումը կը կատարէր վերապատուելի Դանիէլ Սահակեան: Ծօսք կ'առնէին Տիգրան Ձինպաշեան, Արտաւազդ Պէրպէրեան եւ մէթր Էմիլ Ասլանեան: Փակման խօսքը կ'արտասանէր Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Կիրակի ժամը 16-ին, Նոթր - Տամի Մայր տաճարին մէջ կը մատուցուէր աւանդական պատարագը, Ազբիլեան նահատակներու յիշատակին: Հայերէն եւ լատիներէն մի միջազգային բազմութիւն մը լեցուցած էր Նոթր - Տամը, ինչ որ կարեւոր տարողութիւն մը կուտայ այս արարողութեան, զայն դուրս հանելով «ներքին սպառումի» ընթացիկ բնոյթէն: Պատարագին սկիզբը Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան նախ հայերէն, ապա Ֆրանսերէն քանի մը հակիրճ խօսքերով ոգեկոչեց հայ ժողովուրդի նահատակութիւնը: Ապա Ուրբաթէն հեռու չենք, ըսաւ պատարագիչ եպիսկոպոսը, եւ մեր ժողովուրդն ալ կրեց 5 վէրքեր՝ զարնուած գլխէն, խոցուած՝ սրտէն, գամուած ձեռքերէն եւ ոտքերէն: Նաեւ Ֆրանսերէն յիշեց թէ հայ ժողովուրդը նահատակուեցաւ, հողերու վրայ ուր կ'ապրէր իր դահիճներէն առաջ, որովհետեւ կը խանգարէր: Օրուան քարոզը տուաւ Էօվր - տ'Օռիանի ընդհ. տնօրէնը՝ Պերպ. Յորժ Վեռնատ: Բառերը չծամե-լով, բուռն ոճով նկարագրեց ջարդերը, յիշատակելով վայրերը Իզմիրէն Տիար-պէքիր, Մարաշ, Տէր - էլ - Զօրը, ուր եղեր է չաբաթ մը առաջ եւ այս թուումը ինքնին արդէն կը պարզէր դահիճին ինքնութիւնը զոր չտալը չէր բաւեր որ «գաղտնի» մնայ: Աշխարհագրութեան ներկայ էին բացի Հայց. եւ Աւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներէն, քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ, փաթրիկի Քաղաքապետին Գրասենեակին պետը եւ Լիբանանի դեսպանը:

× Նոյն առաւօտը հեռատեսիլի Ա. կայանի պատարագին ընթացքին (որ կը մատուցուէր Ռոմէնվիլ քամպոճիացի գաղթականներուն համար), Հ. Փոնչօ քարոզին ընթացքին, կը յիշատակէր նաեւ «մեր հայ եղբայրները» եւ դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ապրիլ 23-ին համախմբում մը կ'ըլլար Պոմէթի բանտին առջեւ, ուր է Հրայր Գիւլինճեան, ապա նոյն իրիկունը եւ մինչեւ առաւօտ հսկում՝ Ազբիլեան յուշարձանին առջեւ: Ուշ գիշերին ծաղկեպսակ մը կը զետեղէր Ֆ. Միթերան, որ եկած էր խոնարհելու քաղաքապետ - երեսփոխան Կ. Տէֆէռի հետ: Ուրբաթ օր համախմբում՝ Մոպլիւ (Քանըպիէռ) առջեւ եւ ծաղկեպսակի զետեղում: Ծօսք կ'առնէին Կ. Տէֆէռ, Ժոզէֆ Քոմիթէթ, Մ. Թաւի, Ռ. Պլում (4 հոսանքներ) Հայերու կողմէ՝ Ժերար Քէթէնէկեան: Ապա երկու պատուիրակութիւններ կը մեկնէին «Ապրիլ 24, 1915» պողոտան:

×

Փարիզի եւ Մարսէյլի մանրամասն թղթակցութիւնը կուտանք առանձին:

×

Ցիշենք որ Շաբաթ իրիկուն, Մոնթը (Ապրիլ 26/27) կարճ ձեւով կը հաղորդէր թէ Ապրիլ 24-ի ցեղասպանութեան առթիւ զանազան հանդիսութիւններ եւ ցոյցեր տեղի ունեցած են, քիչ մը ամէն կողմ: Ասոնց կարգին՝ Երուսաղէմ, ուր 2000 Հայեր տոզանցած են պահանջելու համար Հ. Մանուկէլ Երկաթեանի ազատ արձակումը (բանտարկուած է 1980 Հոկ. 12-ին Պոլիս եւ որ բանտն ըլլալն իսկ չէ յայտնուած Էմնըսթի - Ինթէռնէյշընըլի): Աթէնքի մէջ շուրջ 100 հայ երիտասարդներ ցոյց մը ըրած են թրքական դեսպանատան առջեւ եւ ապարդիւն կերպով փորձած են յուշագիր մը յանձնել: Փարիզ, կը դրէ միշտ Լը Մոնթ, 150 հայ երիտասարդներ հաւաքուած էին Փէռ - Լաշէզ ազգ. հերոս Անդրանիկի յուշարձանին առջեւ, ու տողանցք մը՝ Սէն - թ'Օկիւսթէնի հրապարակը: Թերթը կը յիշէ նաեւ Մարսէյլի համախմբումը եւ Լիոնի, ուր հազար Հայեր հաւաքուեր են Պելքուռի հրապարակը եւ տողանցեր մինչեւ Նահանգապետարան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ՉԱՔՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ժ.– ԿՐՕՆՔ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոս, ընթերցողին մտքէն կրնայ անցնիլ շատ տեղին ու տրամաբանական հարցում մը. «իսկ այս բոլորին մէջ կրօնքին ու կրօնականներու դերը ի՞նչ է...»: Այս հարցումը աւելի արդարացի կը դառնայ, երբ նկատի ունենանք Թուրքիոյ հարաւը գտնուող Պարսկաստանի, Սուրիոյ, մասամբ մը Իրաքի եւ եթէ կարկինը աւելի լայն բանանք՝ Լիբանանի, առանց հասնելու մինչեւ Աֆղանիստան ու Փաքիստան, կրօնականներու խաղացած ճակատագրական դերը: Որքան ալ զար-մանալի, իրողութիւն է սակայն, որ ներկայիս, ինչպէս նաեւ Հանրապետու-թեան հռչակումէն ի վեր Թուրքիոյ մէջ կրօնականները քաղաքական վճռական դեր ու ազդեցութիւն չեն ունեցած Մուսթաֆա Քէմալի ժամանակներէն ըս-կսեալ Թուրք բանակը, որ ինքզինք «մեծ առաջնորդ»ին աշխարհիկ սկզբունքներուն պաշտպանը կը նկատէ, մերժած է ու կը մերժէ կրօնականներու միջամտութիւնը երկրին քաղաքական կեանքին ներս:

Կրօնականօրէն, Թուրքերու մեծամասնութիւնը կը պատկանի «Սիւննի» համայնքին, որուն առընթեր գոյութիւն ունի համեմատաբար շատ փոքր «Շիի», համայնք մը, որ Թուրքիոյ մէջ ճանչցուած է որպէս «Ալեւի», եւ այլ նուազ յատկանշական կրօնական փոքրամասնութիւններ: Կրօնական սովորութիւնները, որ ընդհանրապէս ամնճուած է Աթաթիւրքի եւ ապա յետագային իր հիմնած կուսակցութեան «Հալք»ի եւ բանակին կողմէ, շատ նուազած են «եւրոպականացած» շրջանակներու եւ մեծ քաղաքներու մէջ: Սակայն կրօնական սովորութիւնները աւելի վառ կը մնան՝ գիւղացիական շրջանակներու մէջ՝ ուր կը ապրեն աւանդապահական Թուրքերը: Կրօնական գաղափարախօսութիւն ունեցող գլխաւոր կուսակցութիւնն է Ազգային Փրկութեան կուսակցութիւնը, որ ինչպէս տեսանք ընտրականօրէն հետզհետէ աւելի տկարացած է:

Ազգային Փրկութեան կուսակցութիւնը միակը չէ, որ կ'օգտագործէ կրօնքը քաղաքական նպատակներու համար: Այդ մէկը կ'ընեն առաւել կամ նուազ չափով բոլոր միւս աջակողմեան կուսակցութիւնները յատկապէս Թիւրքէշի կուսակցութիւնն ու այլ փաշական խմբաւորումներ՝ որոնք կրօնական հակամարտութիւնները կը շահագործեն, տարուածելու համար ազգային փոքրամասնութիւններու քաղաքական յառաջընթացին եւ պահանջատիրական շարժումներուն: Ճիշդ է որ այս ազգայնամոլ տարրերու դրդռութիւնները միշտ չէ որ յաջողած են, սակայն երբեմն նաեւ յանգած են ջարդերու եւ քաղաքացիական խլրտումներու, յաճախ քաջալերելով բանակի միջամտութեան եւ պաշարման վիճակի հաստատման:

Այս վերջին դրդռութիւններէն եղած է 1980 Յուլիսի սկիզբը Կեդրոնական Անատոլուի Զորում քաղաքի դէպքը, ուր նոր – Փաշական ուժերը չվարանեցան պայթեցնելու մզկիթ մը, հրահրելու համար «Սիւննի»ներու կրօնամոլ զգացումները «Ալեւի»ներու դէմ: Արդիւնք՝ աւելի քան 26 մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ եւ բանակի միջամտութիւն:

Այսուհանդերձ ընդհանրապէս քաղաքական դէպերը, Թուրք Թէ օտար, այն կարծիքը կը բաժնեն Թէ Թուրքիա երբեք Իրան մը չէ: Այլ խօսքով կարելի չէ, դէթ ներկայիս, կրօնական յեղափոխութիւն մը կամ իշխանութիւն մը ունենալ Թուրքիոյ մէջ, ասոր հետ մէկտեղ ապագային կրնան տեղի ունենալ աննախադէպ տեսակի զարգացումներ՝ ներքին ու արտաքին հակամարտութիւններու հակազդեցութիւններու որպէս հետեւանք:

ԺԱ.– ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԸ

Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ վերակազմուելէ ետք Թուրք բանակը կը հանդիսանայ երկրի ամէնէն կարեւոր քաղաքական ուժը, կուսակցութիւններուն կողքին եւ կուսակցութիւններէն վեր: 12 Սեպտեմբեր 1980–ի պետական հարուածը իր տեսակին մէջ երրորդը եղած է, որ պէտք բանակին կարեւորագոյն ուղղակի ու բացայայտ միջամտութիւններն երկրի քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական հարցերէն ներս: Սակայն բացի իր այսերեք պետական հարուածներէն (նախորդ երկուքը կատարուած 1960–ին եւ 1971–ին), Թուրք բանակը իր մասին խօսել տուած է ամէն անգամ որ Թուրքիա եւ կամ նոյնիսկ հարեւան միջին արեւելեան երկիր մը լուրջ տագնապ մը կ'ապրէցնէ, որովհետեւ մէկ կողմէն Թուրք բանակը հիմնական ու բանալի դեր կը խաղայ երկրի բոլոր ճակատագրական մարզերուն մէջ. անոր կողմէ կամ անոր հաւանութեամբ է որ կը արուին երկրին բոլոր հիմնական ու ճակատագրական որոշումները: Միւս կողմէն Թուրքիոյ ունեցած ռազմավարական եւ աշխարհագրական դիրքն ու Թուրք բանակին ըստ ամենայնի ժոյժ կարեւոր դերը ՕԹԱՆ–է ներս գլխաւոր պատճառներն են, որ միջազգային շրջանակները ուշադրութեամբ հետեւին Թուրքիոյ տագնապներուն:

Հոս պիտի չանանք ներկայացնել անոր կառոյցը եւ բացայայտել անոր կարեւորութեան պատճառները միջազգային ու ներքին զեւերներու վրայ:

Թուրք բանակը ՕԹԱՆ–ի եւրոպական երկիրներուն մէջ ամէնէն մեծ թիւը ներկայացնող բանակն է: 1975–ին Թուրք բանակին թիւը կը հասնէր 453 հազարի, 1978–ին 485 հազարի, իսկ 1980–ին 567 հազարի (որուն 470·000–ը ցամաքային ուժերը, 52·000 օդային եւ 45·000 ծովային): Սակայն ասոր կողքին պէտք է նկատի առնել շուրջ կէս միլիոն պահեստի զօրք մը եւ մօտ 120·000 հաշուող ոստիկանութիւն մը:

1980–ի հաշուեցուցակին համաձայն ՕԹԱՆ–ի ընդհանուր ուժերու թիւն է, ներառեալ Ֆրանսա, 4·897·200 կանոնաւոր զինուոր, որուն հետ բաղդատած Թուրք բանակին համեմատութիւնն է 11,5% իսկ եթէ զանց առնենք Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգները, այս տոկոսը կը բարձրանայ 20%–ի, իսկ Ֆրանսան ալ եթէ դուրս դնենք (որուն զբաղելով որ ան պաշտօնապէս մաս չի կազմեր ՕԹԱՆ–ի զինուորական թեւին) Թուրք բանակի բաժինը ՕԹԱՆ–ի ընդհանուր զօրքին մէջ կը բարձրանայ 24% համեմատութեան (1):

Թուրքիոյ մէջ զինուորական պարտադիր ծառայութիւնը 20 ամիս է: Ան ՕԹԱՆ–ի երկիրներուն մէջ, Յունաստանի եւ Փորթուկալի հետ կը ներկայացնէ աւելի երկար պարտադիր ծառայութիւն ունեցող երկիրներէն մէկը: Թուրք բանակի 66%–ը կազմուած է ոչ կամաւոր պարտադիր ծառայութիւն կատարողներէ, որոնք ինչպէս ընդհանրապէս ամէն տեղ շատ չնչին թոշակ մը կը ստանան եւ զգալի չափով կը նուազեցնեն բանակին ընդհանուր ծախքերը:

Թուրք բանակը օժտուած է բացարձակապէս արեւմտեան զէնքերով յատկապէս ամերիկեան: Ան ի մէջ այլոց ունի 3000 ծանր հրասայլ, 500 միջակ հրասայլ, 2000 զրահապատ մարդատար կառք, 14 սուզանաւ, 12 խորտակիչ նաւեր եւ 290 մարտական օդանաւեր: Սակայն անոր զէնքերուն որակի մակարդակը այնքան ալ բարձր չէ: Հակառակ ՕԹԱՆ–է ներս Թուրք բանակի մարդկային թուական զերակայութեան անոր սպառազինման որակական մակարդակը դրեթէ ամէնէն դէշն է իր միւս դաշնակիցներուն հետ բաղդատած. քանի որ ան օժտուած է յետ քորէական պատերազմի զէնքերով, որոնք ՕԹԱՆ–ի մէջ ամէնէն հինները կը նկատուին՝ աւելի հին քան սահմանակից որեւէ երկրի մը ունեցածները: Արեւմտեան զինուորական մասնագէտներու համաձայն շատ մը ռազմական արքեր անգործածելի են: Սակայն Աֆղանիստանի եւ Իրանի մէջ տեղի ունեցած զէնքերէն եռք, արեւմտեան երկիրները, մասնաւորապէս Միացեալ – Նահանգները եւ ընդհանրապէս ՕԹԱՆ–ի բոլոր երկիրները կը չեշտեն Թուրքիոյ զինուորական ու ռազմավարական դերին – եւ հետեւաբար Թուրք բանակի վերազինման – անհրաժեշտութիւնը: Այս ուղղութեամբ 1979 – 80 տարիներուն ընթացքին տեղի ունեցան կարգ մը համաձայնութիւններ արեւմտեան երկիրներու եւ Թուրքիոյ միջեւ այս վերջինին նոր զէնքեր հայթայթելու նպատակով:

Այս համաձայնութիւններէն են (2):

1)։– Հոլանտայի հետ՝ Դեկտեմբեր 1979–ին, որ Թուրքիոյ կը տրամադրէ 40 ամերիկեան F – 104 – տիպի օդանաւեր:

2)։– Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ՝ Փետրուար 1980–ին, որ կը նուիրէ 12 G – 91 տիպի ռազմավարժութեան օդանաւեր:

3)։– Միացեալ – Նահանգներու հետ՝ (3) Ապրիլ 1980–ին, որ Թուրքիոյ կը մատուցէր որպէս օժանդակութիւն 30 T – 38 A Թալոն տիպի ռազմավարժութեան օդանաւեր:

Թուրքիա արդէն կ'արտադրէ կարգ մը զինուորական արքեր, սակայն անոնք չեն կրնար գոհացնել իր բանակի բարդ կարիքները: Այս գծով Թուրք սպայակոյտի պետ. զօր. Էվրէն պետական հարուածէն 12 օր առաջ Թուրք ժողովուրդին ուղղուած պատգամի մը մէջ կը չեշտէր, Թէ պէտք է նախապատրաստութիւն արուի ներքին ռազմաճարտարարուեստի զարգացման (4): ՕԹԱՆ–ի երկիրներուն մէջ Թուրքիոյ զինուորական ծախքերը ամենաբարձր տոկոսը կը ներկայացնեն համամասնած երկրի Ա.Հ.Ա.–ին: Իսկ 1970–էն 1980–ի միջեւ Արեւմտեան Ուխտի երկիրներու մէջ զինուորական ծախքերու յաւելման ամէնէն բարձր տոկոսը ներկայացնող երկիրը Թուրքիան է: (Տես տախտակը):

×

ՏԱԽՏԱԿ 10

ՕԹԱՆ–ի երկիրներու զինուորական ծախքերուն աճման % համեմատութիւնը (տեղական ընթացիկ արժէքով) (5):

ԵՐԿԻՐ	1960 – 70	1970 – 80
ԱՄՆ	5,5	3,8
Մեծն Բրիտանիա	4	15
Քանատա	2,2	10,6
Գերմանիա	6,4	8,3
ԹՈՒՐՔԻԱ	10	29,9
Իտալիա	8,2	15,9
Լիւքսանպուրկ	4,7	13,7
Հոլանտա	8,7	11,3
Յունաստան	10,8	18,7
Նորվեկիա	10,1	11,8
Պելժիա	6,4	12,9
Դանիա	9,5	12,6
Փորթուկալ	15,3	9,6
Ֆրանսա	5,6	12,4

(Շար. 9)

(1) «Տը Ինթըրնէշընըլ Ինսթիթիւտ ֆոր Սթրաթեճիք Սթատիզ», *Տը Միլիթըրի Պալանս*, 1978 – 79, 1980 – 81:

(2) Նոյնը:

(3) Թուրք – ամերիկեան այս համաձայնութիւնը կը հետեւի 1980 Մարտ 30 – 31–ին տեղի ունեցած բանակցութիւններուն արդիւնքին, ըստ որուն, ԱՄՆ փոխան զինուորական խարիսխներու՝ Թուրքիոյ կը տրամադրէին 450 միլիոն տոլարի զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւն մը, որուն մէջ նախատեսուած էր 29 միլիոն տոլար արժէքով սարքաւորումներու անմիջական առաքում մը («Հերըլտ Թրիպիւն», 1981 Մարտ 31): Այս համաձայնութիւններէն զատ ԱՄՆ կատարեցին նաեւ այլ օժանդակութիւն մը ՏԶՀԿ–ի միջոցով Թուրքիոյ, 295 միլիոն տոլարի, որուն 134 միլիոնը նուէր, իսկ 66 միլիոնն ալ 5% տոկոսով փոխատուութիւն մը՝ 20 տարուան համար («Միտրլ Իսթ էֆոնոմիք Տայճեսթ», 1980 Դեկտ. 19):

(4) Լը Մոնտ, 1980, Սեպտ. 17:

(5) «Տը Ինթըրնէշընըլ Ինսթիթիւտ ֆոր Սթրաթեճիք Սթատիզ», *Տը Միլիթըրի Պալանս*, 1980 – 81 էջ 94:

ՄՇՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

Ա Ն Ն Օ Ն

Մ.չոյ Կաթողիկէ Նորչէն փիւղացի Անօն, չեմ գիտեր ինչ պարագաներու տակ եկած էր Պոլիս: Քիչ մը բոլոր Մշեցիներու տուն մտած ելած, երբ լուացարարուհի, վերին աստիճանի համակրելի, ինքնատիպ եւ պարզամիտ կին մըն էր Անօն: Աշեն մըն ալ մեր տունը մնաց միաներով: Հակառակ շատ տարիքոտ չըլլալուն, բերանը ակռայ չէր մնացած երբ խնդար, ձեռքին ափովը կամ եղմային ծայրովը, կը զոցէր բերանը, որովհետեւ չաճախ կը խնդար ու կը կատակէր, մենք վարժուած էինք, անոր դէմքին կէսը, ժպտուն աչքերը, ու գլխի պզտիկ քիթը տեսնելու միայն:

Բերանը ատամնաբոյժի եւ մարմինը բժշկի երես չէր տեսած, գաւառացի նոր ամօթխածութեամբ ու զգաստութեամբ, ան, կը հեղնէր ու կը մերժէր բժշկական բոլոր խնամքները:

Օր մը սակայն, ծանրօրէն հիւանդացաւ. հայրենակիցները զրեթէ բոնի զօրով փոխադրեցին Փանկալթիի Ս. Յակոբ հիւանդանոցը, ուր խնամուելով, մօտը նէ ազատեցաւ: Հիւանդանոցէն ելլելէ յետոյ, երբ հայրենակիցները կատակով կ'ըսէին իրեն. «Տեսա՞ր Անօ, քու չնաման տոքթորները, իմալ գըլըգի ազատցին մեռնելէն» – Անօն, յամառօրէն կը պնդէր եւ պլուխը չարժելով, կ'ըսէր. «Թահո՛ւ, թապառուկները, յորի տոքթորնե՞ր զիս ազատեցին, մեռնի՛մ ոզորմութեան, Սուրբ Անտոն ու Սուրբ Կարապետ ազատեցին զիս...»:

Պատերազմի տարիներուն, այն ժամանակ երբ Անօն մեր տունը կը բնակէր, որ մը, հայրս, նախ քան ժողովի երթալը, կ'ուղէ Անօն իրեն հետ տանիլ Ղալաթիա, հայրենակցի մը խանութը, որպէսզի, ժողովէն վերադարձին, միասին քանի մը ծրար ուտեստեղէն փոխադրեն մեր տունը: Թաղամէն հանրակառքով կ'երթան մինչեւ Թիւնէլ, կը մտնեն պետուղէնն ներս եւ կը սպասեն վնասքին: Հայրս, կարծելով Թէ Անօն ուրիշ անգամ մտած է Թիւնէլ եւ տեղեակ է նաեւ բորդուհեան մանրամասնութեան, կառախումբը պատուն պիտ, ամպարանքով կը մտնէ այրերու յատուկ վակոնին մէջ մտածելով որ, Անօն ալ իսկոյն կ'ընէ նոյնը տեսնելու յարակից, կիներու բաժնին մէջ կառախումբը ճամբայ կ'ելլէ եւ մէկ քանի րոպէէն կը հասնի միւս ծայրը, Գալաթիա. հայրս դուրս կ'ելլէ եւ մուտքին առջեւ կը սպասէ Անօնային:

Գնացքը, քանի մը անգամ կուգայ կ'երթայ, Անօն երեւան չելլէր: Չոյր, մտահոգ, արկածէ մը վախնալով, գնացքին մէջ մտնելու համար, գնացքին մէջ մտնելով կը վերադառնայ Բերայի կայարանը: Հասնելուն պէս, կը գտնէ Անօն, նստած ուր ձգած էր, ոտքի վրայ, յարդանքով բարեւ բռնած, չուարած դիրքի մը մէջ որ, զարմանքով կը դիտէ չորդին: Երբ հայրս կը մօտենայ ու քիչ մը արհամարհագած կ'ըսէ. – «Անօ՛, տնաչէն, ո՞ւր մը նայեր» – Անօն, հայրս տեսնելուն պէս, ուրախութեամբ կը բացագանչէ. – «Պա՛, դամ Աֆանտի, զուտան էղնիմ քըզի՛ ձըր ժողով լմնայա՞ւ. Թահո՛ւ, ըս քիզ ղըտար մարդ գնա՞նց ու էկա՞ւ ժողով քի՛...» եւ կ'աւելցնէ. – «Օզորի՛ պու, մե՛ծ մարդիս էղի...»:

Հայրս, կամաց կամաց կը հասկնայ նպատակը եւ հակառակ իր սրտանեղութեան չի կրնար զսպել իր խնդուքը, Անօյի, Տարօնցի կնոջ անտեղեակութեան վրայ...: Անօն, որ կեանքին մէջ Թիւնէլի երես չէր տեսած, ինքզինք Օսմանեան երեսփոխանատան չէնքին մէջ կարծած էր եւ պատրաստ ամէն ոեւէ ռաշարն ալ, ժողովասրահը...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԿԱՐԳԱՑԵՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԸ

ԿԱՐԻՆ ԱՂԱՅԵԱՆ

Մենք որ հոգւով, սրտի ծայրէն ցո–
ղովրդու հետ ենք ու անկէ փոխ առած
ենք անոր ոգին, անոր հանճարը, անոր
կենսունակութիւնը, ան կ՚ուզենք որ
մեր ալ ունենանք մեր ազգային պատ–
մութիւնը, մեր ազգային գրականու–
թիւնը, մեր ազգային արուեստը, մեր
ազգային երաժշտութիւնը, մեր ազ–
գային ձեռնարկները, ցոյցերը, տօն–
ակատարութիւնները, մեր ազգային
ամէն բան որ մեզ կ՚ընէ ազգ մը, ան
բոլորն ալ մենք կ՚ուզենք ունենալ
մեր ազգային ոճով, մեր ազգային
ձեւերով ու մեր ազգային հոգիով:

Ինչո՞ւ մենք կ՚ուզենք ունենալ
մեր ազգային ոճով ու ձեւերով ամէն
բան որ կ՚ընէ մեզ ազգ մը: Ինչո՞ւ
մենք կ՚ուզենք ունենալ մեր ազգային
հոգին: Ինչո՞ւ մենք կ՚ուզենք ունե–
նալ մեր ազգային ոճով, ձեւերով ու
հոգիով ամէն բան որ կ՚ընէ մեզ ազգ
մը: Ինչո՞ւ մենք կ՚ուզենք ունենալ
մեր ազգային ոճով ու ձեւերով ամէն
բան որ կ՚ընէ մեզ ազգ մը: Ինչո՞ւ
մենք կ՚ուզենք ունենալ մեր ազգային
հոգին: Ինչո՞ւ մենք կ՚ուզենք ունե–
նալ մեր ազգային ոճով, ձեւերով ու
հոգիով ամէն բան որ կ՚ընէ մեզ ազգ
մը: Ինչո՞ւ մենք կ՚ուզենք ունենալ
մեր ազգային հոգին: Ինչո՞ւ մենք կ՚ու–
զենք ունենալ մեր ազգային ոճով,
ձեւերով ու հոգիով ամէն բան որ կ՚ը–
նէ մեզ ազգ մը: Ինչո՞ւ մենք կ՚ուզենք
ունենալ մեր ազգային հոգին: Ինչո՞ւ
մենք կ՚ուզենք ունենալ մեր ազգային
ոճով, ձեւերով ու հոգիով ամէն բան
որ կ՚ընէ մեզ ազգ մը: Ինչո՞ւ մենք
կ՚ուզենք ունենալ մեր ազգային հո–
գին: Ինչո՞ւ մենք կ՚ուզենք ունենալ
մեր ազգային ոճով, ձեւերով ու հո–
գ

Mme. Mouchegh Petrossian, M. et Mme. Mikaël Kotcharian, M. Karen Petrossian, Mlle. Hélène Petrossian, M. et Mme. Armen Petrossian,

Annick et Nadine Kotcharian,

Mikaël Petrossian,

Ses enfants et petits-enfants.-

Mme. Melkon Petrossian, Mme. Anna Kharmadjian, le Dr. et Mme. Nicolas Aghadjanian, M. et Mme. Arlen Papazian et leurs enfants, M. et Mme. Edouard Emirzian et leurs filles, M. et Mme. Christian Petrossian et leurs enfants, M. et Mme. Georges Petrossian et leurs enfants, M. et Mme. Edouard Minassian et leurs enfants, M. et Mme. Arthur Haïrabedian et leurs enfants, Mme. Doritt Mailian et ses enfants, M. et Mme. Génia Mailof et leur fille,

Ses sœurs, belles-sœurs, neveux, nièces, parents et alliés

Ont la douleur de vous faire part du décès de

MOUCHEGH PETROSSIAN

qui a eu lieu le 24 Avril 1981, en son domicile.

Les obsèques seront célébrées le Mardi, 28 Avril, à 14 h. en l'Eglise arménienne St. Jean - Baptiste, 15, Rue Jean-Goujon, Paris 8ème, suivies de l'inhumation au cimetière de Neuilly, dans le caveau de famille.

Ալբի Տիկին Զատիկ Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Զատիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոս Գասպարեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ԶԱՏԻԿ ԶԱՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 23–ին, 83 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Շաբաթ, Ապրիլ 29, ժամը 14·15–ին, Խսիր Ս· Մարիամ Ասուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Լիւրօ եւ զաւակը, Օր· Նէլլի Պօյաճեան, Տիկին Արփինէ Համամճեան եւ զաւակները, Պ· Կայծակ Պօյաճեան եւ ընտանեկան պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ եւ հարսին՝

Ալբի Տիկին ԱՏՐԻՆԷ ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Թեւանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 24–ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Շաբաթ, Ապրիլ 29, ժամը 14ին Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ–Ֆոմիւնալի գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ապրիլ 30, Հինգշաբթի օր, ժամը 16 – 17–ի

« LA FRANCE AU PLURIEL »

կրթական յայտագրին ընթացքին, կը ներկայացուի նաեւ՝ կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի եւ երաժշտութեան դասընթացքները, եւ Փարիզի ու արուարձաններու Հայերը։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ալբի Տիկին Սիրանոյշ Թաժոյեան, իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ՝ 100 Ֆ· կը նուիրէ «Աշխարհ»ին, 100 կարմիր Խաչին, 100 կապոյտ Խաչին (ստանալ «Ցառաջ»էն), եւ 100 «Ցառաջ»ին։

U. G. A. B.

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

75e Anniversaire de sa Fondation

Sous le Haut Patronage de Sa Sainteté

VASKEN 1er

Patriarche Suprême et Catholicos de tous les Arméniens

et la Présidence d'Honneur de

Monsieur ALEX MANOOGIAN

Président de l'U.G.A.B.

Grand Dîner de Gala

Dans les Salons de l'HOTEL INTERCONTINENTAL

3, Rue Castiglione — 75001 Paris

Samedi, 9 Mai, à 20h.30 très précises

PARTIE ARTISTIQUE

Avec la participation de:

— La Chorale SIPAN - KOMITAS, sous la Direction de G. APRIKIAN.

— L'Ensemble Folklorique Arménien NAVASART.

— LIZ SARIAN

Participation Diner et Soirée: 300 *F.*

Réservation des billets et des tables avant le 30 Avril, au Bureau de l'U.G.A.B.

11, Square Alboni, 75016 - Paris Tél.: 520. 03. 18

HISTOIRE DE L'ACTUALITE..... — .....ACTUALITE DE L'HISTOIRE

VIENT DE PARAITRE:

Justicier du Génocide Arménien

Le Procès de TEHLIRIAN

Traduction: Marcus FISCH

Préface: Ara KRIKORIAN Postface: CDCA

Publié aux Editions DIASPORAS

« *Dans une rue de Berlin, le 15 Mars 1921, un jeune Arménien abat l'ancien ministre de l'Intérieur Jeune-Turc et grand Vizir de l'Empire Ottoman, TALAAT.*

« *A la police allemande, Tehlirian déclare:- Oui, je suis venu à Berlin pour le tuer - Comme 1.500.000 Arméniens, toute sa famille a péri au cours du 1er génocide du XXe siècle, conçu, organisé et exécuté sous la responsabilité de Talaat.*

« *Trois mois plus tard, la Cour criminelle le déclare non coupable!.*

« *La justice a tranché. Le Procès de Tehlirian est devenu le Procès de Talaat. et celui de la Turquie* ».

Dans ce livre, vous trouverez notamment:

— *La traduction intégrale de cet extraordinaire PROCES de BERLIN.*

— *Des documents inédits et des notes explicatives.*

— *Les principaux extraits du PROCES des UNIONISTES.*

306 pages, avec illustration et cartes — Format 15,5 x 24

Couverture pélliculée — Prix environ 65 F.

En vente chez votre libraire habituel, ainsi qu'auprès du CDCA et des Maisons de la Culture Arménienne

ԿԸ ՓՆՏՌԻԻ

Գեալչանեան Բեթղեհէմ Բաղրատի, Ղարսեցի, 78 տարեկան, որ այժմ Հայաստան է, կը փնտռէ իր եղբայրները Աչոտ եւ Մորէն (կամ անոնց զաւակները), զորս կորսնցուցած է 1918–ի Ղարսի զոհերէն։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի՝

B. MAVIAN

2, Rue des Dardanelles — 75017 Paris

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՓԱՐԻԶ

Պասքէթ–Պոլի խումբերը կը շարունակեն իրենց փորձերը, ամէն Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20·30 – 22, Շաբաթ ժամը 18·30 – 20։

18, Rue des Pavillons - 92800 Puteaux

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Եղբ· Հրաչ Սիսէռեանի։

Հեռաձայն՝ 824· 63· 89

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

20 Յունիս, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ, ժամը 3–ին՝ Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ կրթականի Ամավերջի Հանդէսը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ Ընդհ· ժողովը կը գումարուի՝ կիրակի, Մայիս 3, ժամը 15·30–ին, Ալէք Մանուկեան սրահը։ Կը հրաւիրուին Միութեան գործունէութեան հետեւող անդամներ եւ համակիրները։

Assemblée Générale de l'A.A.A.S.

Les membres cotisants de l'Association Arménienne d'Aide Sociale sont convoqués à l'Assemblée Générale annuelle ordinaire qui se tiendra le Mardi, 28 April, à 20 h. au siège de l'Association.

LE BUREAU INVITE EXPRESSEMENT LES MEMBRES A ETRE PRESENTS A CETTE ASSEMBLEE:

A L'ORDRE DU JOUR FIGURE UN *PLAN QUINQUNNAL* DONT DEPENDENT LES ORIENTATIONS ESSENTIELLES DE L'A.A.A.S. POUR LES ANNEES A VENIR.

×

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԻՐ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ· Ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի, Ապրիլ 28, ժամը 20–ին, Ռիւ Լափայէթ, կեդրոնի սրահին մէջ։

Նոր վարչութիւնը հնդամեայ ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ, որ Ընկերակցութեան յետագայ տարիներու ուղղութիւնը եւ գործունէութիւնը պիտի սահմանէ։

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

DISQUES VOGUE

No. 434001

LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR d'ARA BARTEVIAN

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

Enregistrement intégral en 20 Parties — réalisé par RADIO FRANCE

150 *Exécutants*

Avec le concours de:

○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)

○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)

ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS

Sous la direction de l'Auteur

DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique

durée 1 *h.* 40 *m.*

Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.

En vente chez l'Auteur; 14, *Rue Petit Paris*

Tél.: 208. 99. 22

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

L'ASCENSION A

EREVAN

DU 21 AU 29 MAI

Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis professionnels.

Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée

Imm. CIT - 7e étage

75749, Paris — Cedex 15

Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Té.: (91) 95. 90. 12

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
29
MERCREDI
29 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ.

56ԱԿ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.896

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.896

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆԷՆ ԵՏՔ՝ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ ՄԸ ԵԻՍ

—o—

Երկուշաբթի օր խոկ, Ժիսքար տ'Էս-թէն կը սկսէր Բ. չրջանի ընտրապայքարը յաջորդաբար խօսք առնելով Տոլ եւ Տիժոն: Ժիսքար տ'Էսթէնի գլխաւոր լո-զունգն է՝ համայնավար եւ մարքսիստ ընկերութեան մը տարաւիրը: Կը չեշտէ որ Միթերան պատանդն է համայնավար-ներուն եւ ոչինչ կընայ ընել առանց ա-նոնց: Ուրեմն Ֆրանսացիին կը մնայ ընտրել իր ընկերութիւնը, որ պէտք չէ խառնակութեան ընկերութիւն մը ըլ-լայ:

Երկուշաբթի օր նաեւ, ինչպէս կը ըս-պասուէր Ժաք Շիրաք կարճ յայտարա-րութիւն մը ըրաւ, որու մէջ յայտնեց թէ անձնապէս պիտի քուէարկէ Ժիսքար տ'Էսթէնի է նպաստ, բայց կոչ չըրաւ ի-րեն քուէարկողներուն այդ ուղղու-թեամբ, իւրաքանչիւրին խղճի հարցը նկատելով այդ քուէն:

Ֆ. Միթերան երեքշաբթի միայն կը ձեռնարկէր իր ընտրապայքարին վճռա-կան չրջանին:

Երկու թեկնածուներուն ալ կը մնայ համոզել նախ ձեռնպահները, յետոյ ուրիշներու ի նպաստ քուէարկողները: Շանօթ չեն մանաւանդ թէ ո՞ւր կրնան երթալ Պրիս Լալոնի քուէարկողներուն մեծ մասը:

Շատեր արդէն իրենց դիրքը ճշդեցին ինչուն կամ միւսին ի նպաստ, ըստ հո-սանքներու: Մէնմէն, որ ի նպաստ Շի-րաքի դիրք բռնած էր, յայտնեց թէ, անձնապէս Ժիսքար տ'Էսթէն կ'ընտրէ, բայց այս վերջինը պէտք է նկատի առնէ Շիրաքի համար 5 միլիոն քուէարկողնե-րու տեսակէտներն ու պահանջները:

———×———

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԽՈՐԱՑԵԼԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ 70 ՄԵՌԵԱԼ

Սուրիացիք, ի վերջոյ, դրաւած են Սաննինի գագաթը, որ կը տիրէ Պեքաայի դաշտավայրին եւ Լեռնալիբանանի եւ կը ներկայացնէ ռազմագիտական բացառիկ դիրք մը: Հոն է Ֆրանսական դիտարա-նը, այսպէս մկրտուած որովհետեւ Ֆը-րանսան բանակն է զայն չինած 1936-ին, 2826 մեթր բարձրութեան վը-րայ: «Գագաթներու» այս կռիւները Սու-րիացիներու եւ Քաթայէպներու միջեւ գլխաւոր դէպքն եղած էր չաբաթավեր-ջին: Յաջորդաբար Քաթայէպ եւ Սու-րիացիք կը քաշուէին բայց ի վերջոյ Սու-րիացիք վայրչուներով կը յաջողէին գրաւել դիրքերը:

Ասոր կողքին, երկուշաբթի օր, խորա-տելեան ռմբակոծութիւնները մեծ ծաւալ առած են եւ Լիբանանեան աղբիւրներու համաձայն 70 մեռեալ կար բնակչութեան մէջ, թէեւ Իսրայէլ կ'ըսէ թէ միայն պա-լեսթինեան ռազմագիտական կէտեր ռմբակոծած է: Քաթայէպներու ձայնաս-փիւռքն համաձայն ալ Սուրիացիք կրկին ռմբակոծած են Զահլէի թաղերը:

× Սուրիոյ Արտաքին նախարար Ա.Ա-սատ Հալիմ Քաոտամ Պէյրութ կը հաս-նի երեքշաբթի եւ հանդիպումներ պի-տի ունենար զանազան հոսանքներու ղե-կավարներուն հետ, մէջն ըլլալով՝ Փիէռ Ժէմայէլ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ՊՈՊԻ ՍԱՆՏՍ, երեքշաբթի օր հոգե-վարքի մէջ կը նկատուէր, հասած ըլլա-լով կամաւոր ծոմի 59-րդ օրուան: Ծո-մը է, որ Մարտ 1-էն ի վեր Իրլանտա-ցի այս քանատրկեալը կը մերժէ որեւէ սնունդ առնել, քաղաքական վարչակարգ պահանջելով իրլանտացի ահաբեկիչնե-րուն համար: Անգլիական կառավարու-թիւնը, սակայն, անդրդուելի կը մնայ: Մինոլորտը չատ լարուած է հիւսիսային Իրլանտա կաթողիկէներու եւ բողոքա-կաններու միջեւ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅՈՒՐՏ մը կը տիրէ, ոչ միայն Ֆրանսա այլեւ Եւրոպայի զա-նազան չրջանները: Արեւմտեան Գերմա-նիա կացութիւնը այնքան ծանր է, որ Գիւղատնտեսութեան նախարարը յայտա-րարած է թէ իսկական աղէտ մըն է: Խնձորներու, տանձերու եւ կեռասներու 90 առ հարիւրը փճացած է: Հոլանտայի մէջ վնասները 85 միլիոն ֆրանք կը գնա-հատուին, Զուիցերիա կը ձիւնէ եւ կը սառի գրեթէ ամէն կողմ:

ՊԵԹԹԻՆՕ ԿՐԱՔԻՄ վերընտրուեցաւ ընդհ. քարտուղար Իտալիոյ ընկերվա-րական կուսակցութեան ձայներու 72,09 առ հարիւր համեմատութեամբ: Հետա-գումարը վերջ գտաւ առջի օր Փալերմոյի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ԱՊՐԻԼ 17 – 20)

«ՁԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԻՆ ԲԱԲԷԼՈՆ» ԳԻՐՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՈՑՄ ՏԵՍԱԾ Է

«Հայաստան» հրատարակչականը հա-յերէն լոյս ընծայած է գերմանացի ասո-րագէտ Էվըլին Քլէնկէլ Պրանտի «Ճանա-պարհորդութիւն դէպի հին Բաբելոն» գիրքը, որ հայ ընթերցողին համար հե-տաքրքրութիւն կը ներկայացնէ ոչ միայն իբրեւ հայկական հինաւուրց լեռ-նաշխարհի հետ առընչուող երկրի պատ-մութիւն, այլեւ իբրեւ Բաբելոնի մասին արդիական մակարդակով երկ: Հին քա-ղաքակրթութեան օրրաններէն մէկուն՝ Բաբելոնի մասին յիշատակութիւններ կան հայ պատմիչներու մօտ, բայց ամբող-ջական պատմութիւն մը չունէր հայ ըն-թերցողը: Թարգմանութիւնը կատարած է Ռուբէն Այվազեան: Գիրքը լոյս տեսած է 15 հազար տպաքանակով:

×

ՌԱՖԱԷԼ ԱՒԱԳԵԱՆԻ «ԵՕԹ ԳԱՐՈՒՆՆԵՐԻ ԵՐԿՐՈՒՄ» ԳԻՐՔԻՆ Բ. ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՑՄ ՏԵՍԱԾ Է

Հայաստանի պատմութիւնն ու ներկան, անոր զարկներուն քաջագործութիւն-ները մեծ հիացում պատճառած են Խորհ. Միութեան եւ այլ երկիրներու անուանի դէմքերու, որոնք այդ մասին գրած են բազմաթիւ յօդուածներ, լոյս տեսած մա-մուլի մէջ եւ առանձին գիրքերով: Տա-րիներէ ի վեր թարգմանիչ Ռաֆայէլ Ա-ւագեան կը հաւաքէ Հայաստանի ու Հա-յերու մասին գրուած նիւթերը եւ զա-նոնք թարգմանելով կը ներկայացնէ հայ ընթերցողին: Այդ աշխատանքին ար-դիւնքն էր 1978-ին «Սովետական Գրող» հրատարակչականէն լոյս տեսած «եօթ գարունների երկրում» գիրքին Ա. հատո-րը: Ներկայիս հեղինակը հրատարակած է այդ գիրքին Բ. հատորը, որ կը բացուի Ալեքսանդր Ֆադէյեւի «Ժողովուրդի մարգարէութիւնը» յօդուածով, որ ռուս գրողին ճառն է, արտասանուած 1939 Սեպտ. 15-ին, Երեւան տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան ժողովին, նուիրուած «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպի 1000-ամեակին: Հատո-րին մէջ առնուած են նաեւ Տոլստոյի եւ Իվանովի ճառերը, արտասանուած նոյն ժողովին եւ նոյն նիւթին մասին: Լայն տեղ տրուած են Իլիա Էրենբուրգի գըր-ւածքներուն, որոնք կ'անդրադառնան գը-րողին ունեցած հանդիպումներուն մա-ռնչալ Ցովհաննէս Բաղրամեանի, զօրա-վար Սարգիս Մարտիրոսեանի եւ Եղիշէ Չարենցի հետ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«Թէրճիւման», Ապրիլ 24 եւ Աւստրիացիները...

—o—

Ապրիլ 24-ի իր թիւին մէջ, «Թէրճիւ-ման» կ'անդրադառնայ «Ռուսահայկեն ժա-մանող հայ վարդապետին» (իմա՛ Ամե-նայն Հայոց Կաթողիկոս) վիէննա այցե-լութեան եւ ըստ իր ծանօթ հայեցակէ-տին կը մեկնաբանէ: Կը թուի թէ Ամե-նայն Հայոց Կաթողիկոսը ոչ կարդինալ Ֆէօնիկի հիւրն ըլլալու իրաւունք ունի, ոչ ա՛լ Ապրիլ 24-ի արարողութիւն կատարելու: Կուտանք եզածին պէս, այ-սինքն պահելով նաեւ ծիծաղելի տող-րը, ինչպէս «Լիբանանցի բահիքալ Հա-յերու յաճախած հայկ. եկեղեցին, ... եւ ուրիշներ, որպէս «հետաքրքրական ըն-թերցում»:

×

«ՌՈՒՍԻԱՑԷՆ ԺԱՄԱՆՈՂ ՀԱՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ (...) ՀԱԿԱՔՈՒՐՔ ՄԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՑ

«Հայ հաւաքականութեան հոգեւորա-կան մեծագոյն առաջնորդը նկատուող՝ Վազգէն Ա. Սովետ. Հայաստանէն վիէն-նա գալով, «Օսմանցիներու մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդած ըլլալը» յաւակնող հաւաքոյթներ կազմակերպելն ու Աւստ-րիոյ կառավարութեան կողմէ այս գոր-ծունէութեանց արտօնութիւն տրուիլը՝ տեղւոյն թուրք հաւաքականութեան մօտ լայն հակազդեցութեանց պատճառ ե-ղած է:

«Վիէննայի թուրք դեսպանը՝ Էճմէլ Պարութչու, Աւստրիոյ Արտաքին նախա-րարութեան դիմելով՝ «Աւստրիոյ կառա-վարութեան, հայ հոգեւորական առաջ-նորդին հակաթուրք գործունէութեանց թոյլտուութեան՝ թուրք-եւ-աւստրիական բարեկամական յարաբերութեանց հա-կոտնեայ եղած ըլլալը» յայտնած է: Ապա, Վիէննա գտնուող թուրք բանուորներն ալ, այս դէպքին դէմ բողոքելու եւ թուրք դիւանագէտներու դէմ հայերու կողմէ կատարուած յարձակումները լսելի դար-ձնելու համար՝ աշխատանքի ձեռնար-կած են:

«Սովետ. Հայաստանի մէջ, Երեւանի մօտակայքը գտնուող՝ էջմիածին քաղա-քին մէջ ապրող, Հայերու հոգեւորական մեծագոյն առաջնորդը՝ Վազգէն Ա., – Աւստրիոյ կարդինալ՝ Տոքթ. Քէօնիկի հրաւէրով Վիէննա ժամանելէն եառ, ան-միջապէս՝ Լիբանանցի բատրիարքական յաճախած հայկ. եկեղեցին երթա-լով, հոն արարողութեան նախագահած է: Արարողութիւնը, «Օսմանցիներու մէ-կուկէս միլիոն հայ ջարդած ըլլալու» յա-ւակնութեամբ, եւ յուշատօնի հանդա-մանքով կատարուած է: Հայ հոգեւորա-կան առաջնորդը, Աւստրիոյ Հանրապե-տութեան նախագահ՝ Ռուտոլֆ Քէրշլա-կէրի, եւ Աւստրիոյ Արտաքին Գործոց նախարար՝ Վիլհելմ Փահրի կողմէ ալ պիտի ընդունուի: Վազգէն Ա., 10 օր Վիէննա մնալէ եառ, Ժընեւ, Ֆրանք-ֆուրթ եւ Փարիզ երթալով, այս նպա-տակով կազմակերպուած զանազան արա-րողութեանց պիտի մասնակցի:

«Միւս կողմէն, Վազգէն Ա.ի Աւստրիա ժամանումը՝ մամուլի մէջ ընդարձակ արձագանգներ գտած է: Թերթերը այս այցելութեան՝ «կրօնական ըլլալէ աւելի՝ քաղաքական ըլլալը» բացէ ի բաց գրած են: Մինչ այդ, Սովետ. Գաղտնի Գոր-ծակալութիւնն ալ Վազգէն Ա.ի այս չըր-չջաստոյտը չատ ուշադիր կերպով կը հակակշռէ: Ըստ կարգ մը վարկածներու, այս այցելութիւնը՝ յատկապէս Ապրիլ 24-ի զուգադիպած է: Աւստրիական մա-մուլն ալ, հայ հոգեւորական առաջնոր-դի այցելութեան ընդարձակ արձագանգ ըլլալով հանդերձ, թուրք դիւանագէտ-ներու դէմ, հայ ահաբեկիչներու կողմէ կատարուած յարձակումներուն ակնար-կութիւն չէ ըրած:

«Հայ հոգեւորական առաջնորդին, Աւ-ստրիոյ կարդինալ՝ Տոքթ. Քէօնիկի նախագահած՝ «Փրօ – Օռիան» կազմա-կերպութեան կողմէ Վիէննա հրաւիրուած ըլլալը, քաղաքական դէմքերու կողմէ՝ «տարօրինակ» նկատուած է: Քաղաքա-կան դէմքերը, չէզոք երկիր ըլլալու հա-մարում ունեցող՝ Աւստրիոյ, այս այցե-լութեան առաւելագոյն չափով պաշտօ-նական բնոյթ մը տալու իրողութիւնը չմեկնաբանելով հանդերձ, 1975 թուին, հայ ահաբեկիչներու կողմէ Աւստրիոյ մէջ սպաննուած թուրք դեսպան՝ Տանիս Թունալըգիլի մարդասպաններու ցարդ ձեռք չձգուիլն ալ՝ ուշադրութիւն դրա-ւած են»:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Շաբաթէն կիրա-կի լուանալիք դիշերը, իր մահկանացուն կնքած է Լեւոն Տօնիկեան:

Ողբացեալը բնիկ Մշեցի, Բաղու պիւ-ղէն, ծնած էր 1901-ին եւ յաճախած պիւղին դպրոցը: Աւարտի չրջանը ապա-տան գտած էր քիւրտի մը մօտ եւ Տիգ-րանակերտ գացած: 18 – 20 տարեկանին սակայն կը փախչէր եւ կը դիմէր տեղ-ւոյն Հայոց Եկեղեցին, որ տէր կ'ըլլար պատանիին: Արհեստի կը մտնէր եւ որմ-նադրութիւն կը սորվէր, հոն ալ Տիգ-րանակերտ կ'ամուսնանար 15 տարեկան որբուհիի մը հետ, բայց առաջին զաւա-կը կը կորսնցնէր չատ փոքր: Յետագա-յին կ'անցնէր Հալէպ, ապա Յունաստան, ուրկէ պիտի գար Ֆրանսա եւ վերջնա-պէս հաստատուէր: Համեստ բանուորա-կան աշխատանքէն եառ, պիտի յաջողէր սակայն, Հայու աքնային աշխատանքին չնորհիւ բարգաւաճ ձեռնարկութիւն մը հիմնել, չինարարական մարզին մէջ: Տէր բազմանդամ ընտանիքի մը, քանի մը տարի առաջ կը կորսնցնէր իր կինը: Վերջերս ամուսնացած էր Նորենցի այ-րիին հետ:

Լեւոն Տօնիկեան տիպարն էր հայրե-նասէր նուիրեալ Հայուն, Մշոյ աշխար-հի հարազատ զաւակ, օտար աստղերու տակ իսկ, պահած էր երկրին սէրն ու աւանդութիւնները: Երկարամեայ նախա-գահն եղած է Տարօն – Տուրուբերանի հայրենակցական Միութեան եւ մինչեւ այն օրերը, երբ իր առողջութիւնը կը նե-րէր, բծախնդիր հաւատարմութեամբ, կը նախաձեռնէր Վարդավառի ոգեկոչման:

Մշտ իր գործը մասնակցութիւնը բե-րած է ազգ. կեանքին, պատերազմէն ա-ռաջ, անդամ էր Հ. Ց. Դաշնակցու-թեան:

Առաջին ուխտաւորներէն եղած է հայ-րենիք այցելելու, երբ դռները կը բաց-ուէին, առաջին անգամ 1956-ի ամառը եւ մաս կը կազմէր մեկնող առաջին խում-բին: Վերադարձին, կը գրէր իր տպա-ւորութիւնները «Ցառաջ»ի մէջ Շաւարշ Միսաքեանի թելադրութեամբ եւ այդ յօդուածաչարքը առաջինը կը հանդիսա-նար Սփիւռքի մամուլին մէջ, որպէս Սփիւռքի Հայու տպաւորութիւն: Հան-րային կեանքի մէջ, եղած է միշտ հա-մերաշխութեան համար բուռն աշխա-տող մը եւ իր կարելիութեան սահման-ներուն մէջ, չանք չէ խնայած կողմերու մէջեւ հասկացողութիւն ստեղծելու, մասնաւորաբար համազգային բնոյթ ու-նեցող հանդիսութեանց կազմակերպիչ ժողովներու մէջ:

Լեւոն Տօնիկեան կը պատկանէր օրէ օր անհետացող սերունդի մը, որ իրեն հետ հայրենի դիւղին օդին ու չուրին համն ու բոյրը բերած էր այս լպրծուն պողոտաներուն վրայ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանի-քին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՐԿԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

Գրեց՝ Ա. ՋԱՓՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԺԱ.— ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԿԸ

Թուրքիոյ զինեալ ուժերը ներքին բաժանմունքի տեսակէտէն բաժնուած են չորս բանակներու: Առաջինը, որու կեդրոնը կը գտնուի Պոլիս, կազմուած է տասը բաժանմունքներէ ու տեղաւորուած է երկրին արեւմտեան հողամասին մէջ: Երկրորդը, որու հրամանատարութիւնը Կոնիա կը գտնուի, կ'ընդգրկէ չորս բաժանմունքներ: Անոր պաշտօնն է հետապահակել նոյն տարածքը եւ բիական եւ իրաքեան ուժերը. (այս բանակին է, որ մաս կը կազմէ Կիպրոս խուժած եւ հատատուած շուրջ 30.000 հոգինոց զօրքը): Երրորդ բանակի կեդրոնն է Էրզրում: Ան ունի 7 բաժանմունքներ զետեղուած խորհրդային 12 բաժանմունքներու դէմ: Իսկ չորրորդ նոր բաատեղծ բանակը, Եգէականի բանակն է, որու կեդրոնն է Իզմիր:

Թուրք բանակը ներքին քաղաքական եւ ընկերային գետիններու վրայ շատ կարեւոր, չըսելու համար հիմնական, դեր մը ունեցած է միշտ: Ան ցարդ կատարած է երեք պետական հարուածներ: Առաջինը կը պատահի 27 Մայիս 1960–ին, երբ ան կը տապալէ Մենտերէսի կառավարութիւնը, քանի որ այս վերջինը եւ իր «Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը չէին կրցած կարգ ու կանոն հաստատել երկրին մէջ, հակառակ գործադրուած բռնաիրութեան, յառաջացնելով ընդհանուր ժողովրդական ընդվզումը մը: Բանակը իշխանութեան գլուխ գալու ընթացքին, որ կը տեւէ միայն քանի մը ամիս, կը հաստատէ նոր սահմանադրութիւն մը, որ կը կիրարկուի իր զօրանոցներ քաշուելէն ետք: Այս սահմանադրութիւնը փորձ մըն էր սանձելու ժողովրդային ընդվզումը չնորհելով անոր կարգ մը ժողովրդավարական ազատութիւններ:

Այս սահմանադրութեան ստեղծած քաղաքական աշխատանքի եւ մտքի յարբերական ազատութիւններու չնորհիւ երբ ժողովրդային ուժերը կը կազմակերպուին վանգելով տիրող դրամատիրական կարգերը, բանակը դարձեալ 1971–ին կը միջամտէ ստիպելով օրուան վարչապետ Տէմիրէլը որ հրաժարի: Այս անգամ բանակը աւելի երկար կը մնայ իշխանութեան գլուխը (մօտ 2 տարի) եւ այս անգամ դարձեալ տեղի կ'ունենան ազատութիւններու սեղմումներ եւ չատ մը կազմակերպութիւններու եւ արհեստակցական միութիւններու անդամներ ու ղեկավարներ, յատկապէս ձախակողմեան, կաշկանդումներու եւ հալածանքի կ'ենթարկուին: Երրորդ պետական հարուածը որ տեղի ունեցաւ 12 Սեպտեմբեր 1980–ին տապալելով դարձեալ վարչապետ Տէմիրէլի կառավարութիւնը: Այս մասին աւելի լայն պիտի անդրադառնանք յետագայ էջերուն մէջ: Այս երեք պետական հարուածներէն զատ եղած են նաեւ այլ փորձեր՝ որոնք ձախողած են, յատկապէս 22 Փետրուար 1962–ին Ցամաքային ուժերու մէկ մասին կողմէ եւ 21 Մայիս 1963–ին Սպայից վարժարանի սաներուն կողմէ:

Սակայն պետական հարուածներէ ան–կախ ալ բանակը այլազան առիթներով իր խօսքը լսելի դարձուցած է: Ան յաճախ իր յուշագրերով եւ յայտարարութիւն–ներով երկրի քաղաքական եւ արհեստակցական կազմակերպութիւններուն «յիշեցուցած» է թէ չէր կրնար չարունակ անտարբեր մնալ երկրին մէջ ծայր առած «անիշխանականութեան, վայրագութեան եւ անջատողականութեան» հրաւիրելով զանոնք իրենց «պատասխանատուութեանց»:

Թուրք բանակը ներկայ է նաեւ պետական վարչամեքենային մէջ Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդի խողովակով: Այս խորհուրդին կը նախագահէ Հանրապետութեան նախագահը (որ 1960–էն ի վեր միշտ զինուորական կամ նախկին զինուորական անձնաւորութիւն մը եղած է): Այս Խորհուրդին մաս կը կազմեն նաեւ Վարչապետը, Պաշտպանութեան նախարարը, Սպայակոյտին պետը, եւ բանակի տարբեր զօրաբաժիններու ղեկ–խաւոր հրամանատարները: Մէկվուտ Պոզոէմիլի համաձայն «զինուորական–ները այս հնարքին միջոցաւ խորհրդակ–ցական ձեւի տակ կը մասնակցին երկրի ճակատագրին անօրինութեան» (1):

Արդէն այս ուսումնասիրութեան մէջ նախապէս նշեցինք թէ ներքին գետնի վը–րայ բանակը միշտ ներկայ եղած է որեւէ զանգուածային ցոյց կամ քրտական բը–նակչութեան շրջաններու մէջ որեւէ ապ–ղային դիրքորոշում կամ երեւոյթ բրտօ–րէն ճզմելու համար՝ յաճախ գործածե–լով իր «մասնաւոր ուժերը» եւ աջակցե–լով ծայրայեղ աջ կազմակերպութիւն–ներու:

Արտաքին քաղաքականութեան դծով թուրք բանակին դերը նուազ կարեւոր չէ եղած. ան յաճախ վճռական իր խօսքը ունեցած է: Ք. Պ. Հարվուրթլու կը գրէ, թէ «1950–էն առաջ երեք դաշնագրեր, իսկ 1950–էն 1960–ի ընթացքին 31 դաշնագրեր ստորագրուած են Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգներու եւ Թուրքիոյ մի–ջեւ: Խորհրդարանը՝ նոյնիսկ տեղեակ չէ եղած այդ դաշնագրերու ստորագրու–թիւններէն: Զանոնք ստորագրողները եղած են կամ Արտաքին նախարարը եւ կամ ալ թեքնիք պատճառներով, զինուորական հե–ղինակութիւնները» (2): Այս շրջագիծին մէջ պէտք է դիտել Եգէականի վերեւ օ–դային տարածութեան վերաբացման հա–մաձայնութիւնը, որ տեղի ունեցաւ փետ–րուար 1980–ին: Այս գծով առաջին քայ–լը առնողը Թուրքիան կ'ըլլայ: Փարիզ հրատարակուող անգլիատառ Հերըլտ Թրիպիւն Թերթը, այս առթիւ կը գրէր· «Թուրքիոյ միակողմանի քայլը կը տե–ղեկացուի զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատարութեան կողմէ եւ ոչ թէ Արտաքին նախարարութեան: Այս մէկը անակնկալ մըն էր, որովհետեւ յոյն եւ Թուրք Արտաքին նախարարութիւնները ոչ մէկ համաձայնութեան կրցած են յան–դիլ անցեալ շաբթուան երկկողմանի տա–րակարծութիւններուն՝ ներառեալ Եգէա–կանի հարցի չուրջ տարուող խօսակցու–թիւնները (3):

Թուրք բանակը, Թուրք քաղքենի դա–սակարգին չահերը պաշտպանող գործիք մը չէ միայն այլ՝ իր ղեկավարութեամբ, ամբողջական մէկ մասնիկն է այդ դա–սակարգին, որովհետեւ այս վերջինը յա–ջողած է բանակը նաեւ մխրճել երկրի տնտեսական կեանքին մէջ:

1961–ին կը հիմնուի Բանակի Փոխա–դարձ Օգնութեան ընկերակցութիւնը՝ յանօթ՝ Թրքերէնով կրճատուած ՕԵՄՔ անունով, որ պետական պաշտօնեաներու մատուցանած հանգստեան թոշակին լը–րացուցիչ ընկերային ապահովութիւն–ներ կուտար զինուորականներուն: Օրէն–քը անոր արտօնած էր ներդրումներ կա–տարել ճարտարարուեստի եւ առեւտու–րական մարզերէն ներս: ՕԵՄՔ–ի դրամա–դլուխը այլ աղբիւրներու կողքին կը հայթայթուի բանակի ապաներու եւ են–թասպաներու ամսականներու 8 – 10% տոկոսի պարտադիր տրամադրումով յե–տագային վերադարձնելու պայմա–նով. սակայն անոր չահերէն դէպ՝ ստեր օգտուողները բարձրաստիճան սպաներ են: ՕԵՄՔ այսօր կը համարուի Թուր–քիոյ դէպ՝ ստեր տնտեսական խմբակներէն մին, ու յարատեւ բարգաւաճման մէջ է: Ան իր բաժինը ունի (ընդհանրապէս մե–ծամասնութեան) շուրջ 22 տնտեսական առեւտրական ձեռնարկներու մէջ: Ա–մենայն զատ ան նուազ համեմատու–թեամբ չահաբաժիններ ունի զանազան այլ ձեռնարկներու մասնաճիւղերու մէջ (4): Անոր հակակշռին տակ գտնը–ւող կարեւորագոյն հաստատութիւններէն են «Թրքական կառքի ճարտարարուեստ» ընկերութիւնը որ Ֆրանսական «Ռընօ» կառքի ընկերութեան հետ կ'արտադրէ «ՕԵՄՔ – ՌԸՆՕ» անուն կառքերը: ՕԵՄՔ – ՌԸՆՕ, որ Թուրքիոյ 10 ամէնէն մեծ հաստատութիւններէն մէկն է, 42% հա–մեմատութեամբ կը պատկանի բանակին: ՕԵՄՔ ունի նաեւ ապահովագրական ըն–կերութիւններ, ուտեստեղէնի եւ կրա–պիւսի գործատուներ. չահաբաժին ունի «Փեթքիմ» նաւթաքիմիական ընկերու–թեան մէջ, իսկ անիւի արտադրութեան գծով ան կը գործակցի ի մէջ այլոց ա–մերիկեան «Կուտեար» ընկերութեան հետ: ՕԵՄՔ նաեւ չահագրգռուած է չինարա–րութեամբ եւ կահաւորումով ելեկտրոնիք սարքերու եւ ռազմական սպաներու ճարտարարուես–տով:

(Շար. 10)

---

(1) Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք, 1980 Յունուար:

(2) Քէմալուրան Պէքիր Հարվուրթլու «Լա Թիւրքի տան լ'էմփաս»:

(3) Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն 1980 Փետր. 25:

(4) Լը Մոնտ, 1980 Սեպտ. 17:

Merci, AZNAVOUR

« Je vais vous chanter une chanson que j'ai écrite pour les gens de ma race. Mais je ne veux pas, dans le climat de violences qui sévit actuellement en France et partout dans le monde, qu'elle implique ce qu'elle ne contient pas, et qu'elle ne contenait pas au moment où je l'ai écrite ».

×

Այս խօսքերը արտասանեց Շառլ Ազ–նաւուր, Ապրիլ 13–ին, Թէաթր Շաթըլէի մէջ իր տուած երգահանդէսի ընթացքին, նախքան մեկնարանելը «Անոնք լինկան» երգը: Ու սրահը ծայրէ ծայր լեցուած ունկնդիրները բուռն ու երկար ծափա–հարութեամբ արտայայտեցին իրենց հիացումը ոչ միայն Ազնաւուրի գրած եր–գին, այլեւ իր մարդասիրական զգա–յումներուն ու ազնուական հոգիին նկատ–մամբ:

Քոլոնն նուագախումբը, որ աւելի քան հարիւրամեայ անցեալ մը ունի, գեղե–ցիկ դաշտաիրը ունեցած էր Ազնաւուրի յօրինումները սէնֆոնիք երկերու վերա–ծելու եւ այս՝ արժանիքը չեշտելու հա–մար արուեստագէտի մը, որ արուեստի իր կալուածին մէջ բարձրագոյն մակար–դակ մը նուաճած է: Օրուան տպագրեալ յայտագրին մէջ, նուագախումբին ըն–հանուր քարտուղարը՝ կի Առնօ, անդրա–դառնալով երեկոյթի նպատակին կը նշէ, որ նուագախումբին երազը եղած է կազ–մակերպել սէնֆոնիք մեծ համերգ մը Ազ–նաւուրի եւ երաժիշտ, յօրինող ու ղե–կավար Ժան Քլօտրիքի հետ: Այս վեր–ջինը ծանօթ անուն մըն է երաժշտական կեանքի մէջ: Մնած՝ Ալժէ, 1955–ին ե–կած է Փարիզ եւ կարճ ժամանակ ետք դարձած Ֆրանսական երգի մեծ ստղե–րու երգերը դաշնաւորողը՝ Մօրիս Շե–վալիէ, Ժոզֆին Պէյքըր, Թինօ Ռոսի, Միշէլ Փոլնարէֆ, Շէյլա, Ձոնի Հալիտէյ, Քարէն Շէրիլ, Էնրիքօ Մասիաս, Միրէյ Մաթիէօ, Շառլ Ազնաւուր:

Ճայտագրին մէջ առնուած բոլոր եր–գերուն դաշնաւորումը ըրած էր Ժան Քլօտրիք, որ այս առթիւ կ'ըսէ· «Ամէն մէկ ճայնանիշ սիրով գրած եմ: Մեծա–գոյն հրճուանքս պիտի ըլլայ, եթէ հա–տարակութիւնը աուզուի քնքշութեան ըզ–գացումի, իմաստի, մելամաղձոտու–թեան եւ ջերմ սիրոյ մէջ, քանի որ ինքս զգացի այս բոլորը Շառլ Ազնաւուրի հիանալի գործը սէնֆոնիքի վերածելու ատեն»:

Ժան Քլօտրիք յաջողած էր իր նպա–տակին մէջ: Ներկայ հանդարակութիւնը չինայեց իր խանդավառ ծափերը դնա–հատելու համար երաժիշտին ոգենչող աշխատանքը, 80 հոգինոց սէնֆոնիք նը–ւագախումբին ուժականութիւնը, 32 հո–գինոց երգչախումբին ներդաշնակ մեկ–նաբանութիւնը եւ օրուան մեծարեալը՝ Ազնաւուրը, որ բեմական իր ներկայու–թեամբ անգամ մը եւս եկաւ հաստատե–լու, թէ ինք կը մնայ Ֆրանսական երգի ցայժմ անմատչելի գագաթը, իբրեւ բա–նաստեղծ, իբրեւ երաժիշտ եւ իբրեւ մեկնաբան: Ինչ կը վերաբերի իր մեկ–նարանական արուեստին, կը բաւէ յիշել Ազնաւուրի մասին Մարսէլ Աչառի մէկ խօսքը, թէ «Հարկ չկայ ներկայացնելու Շառլ Ազնաւուրը··· իր վառքը միջազ–գային է եւ, ինչպէս միշտ այս պարա–դաներուն, արդար···»:

Երաժշտական իսկական վայելք մը:

Merci, *AZNAVOUR.*

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԷՄԵԱՆ

Արուեստական արիւն

Քանի երկրէ դարուս առաջին քառոր–դէն է վեր գիտութիւնը հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ: Եթէ ճարնատփութեան ու հե–ռատեսիլը յեղաշրջիչին մեր առօրեայ զբաղումներն ու նպատակին ճարնի ու տեսողական հաղորդակցութեանց սեր–ատցման, ելեկտրոնական հաշուիչները նոր հիմերու վրայ դրին ճարտարար–ուեստի եւ կենսական այլ մարզերու մէկ ցարդ գործադրուած եւ ընդունուած դէ–րութիւնները:

Թրանզիսթորներու գիւտը եւս դիւրա–յուց կարգ մը ելեկտրոնական կազմած–ներու ստեղծումն ու փոքրացումը (մին–եաթիւրիզասիոն) իսկ Լազերը՝ այդ չբ–բաշատործ ճառագայթը, հետզհետէ կ'ընդարձակէ իր օգտագործման դաշտը, ըլլայ վիրաբուժութեան թէ գիտական տարբեր կալուածներու մէջ:

Օր չանցնիր որ գիտ մը չհրճանադէմ հետազօտական աշխատանոցներու մէջ կամ անհատ գիւտարարներու կողմէ իբրեւ մարդկային յղացման արգասիք. Բժշկութիւնը եւս կը յառաջանայ, նո–րըստանալով նոր դեղերով, պատուաստ–ներով, օրգաններու պատուաստումներով եւ բուժման նոր եղանակներով: Բարե–լաւուած են առողջապահական ու կան–խարգելիչ միջոցները, երկարելով կեան–քի տեւողութեան միջինը, մահացութեան պատճառներու վերացումով: Համամա–րակային կարգ մը հիւանդութիւններ, որոնք դեռ երէկ մարդկային անհամար կեանքեր կը խլէին, այժմ բոլորովին անհետացած են կամ անհետացման վրայ են: Վիրաբուժութիւնը եւս հրաշքներ կը գործէ չնորհիւ կարող վիրաբոյժներու յանդգնութեան:

Վերջերս, Լա Ռըշերշ գիտական ամսա–գրին մէջ Ժան Ռիէյս չատ հետաքրքրա–կան յօդուած մը տպորագրած էր «Փոլ–նարիւն (նուազ արեամբ, էֆգանի) մարդը վաղը՞ան, համար է արդեօք» խո–րագրով: Հարցը կը վերաբերի մարդկա–յին արիւնը փոխարինելու տակաւ քիմիա–կան նիւթերով, ի պահանջել հարկի զանոնք ներարկելու համար մարդոց արեան անհրաժեշտութեան մը պարագա–յին:

Այդ «արուեստական (քիմիական) ա–րիւնը» գտնուած է արդէն: Գիւտը ար–ուեստական չհճուկ մը չէ այլ դեղձլիւ–ըի (փէռֆլիւռո) բազադրութիւն մը ո՞ր կարող է արեան գնդիկներու նման մաք–նոյն հայթայթել անհրաժեշտ թթուածի–նը: Քիմիական գետնի վրայ Ֆլիւորը ո՞ր կազային հասարակ մարմին մըն է, ճանչցուած է իբրեւ թթուածինի լաւա–գոյն լուծիչը՝ համանման քլորին, ազ–րոմին եւ եոտին. հետեւաբար վերոյի–շեալ բազադրութիւնը որ Ֆլիւորի ընտ–նիքին կը պատկանի նոյն քիմիական յատ–կութիւններով օժտուած է:

1966–ին, դերֆլիւորով փորձեր կա–տարուած են սպիտակ մուկերու վրայ եւ հաստատուած է որ անոնց սիրոյը կը բ–րունակէր բաւարար բազադրութեան հե–րիկումէն ետքն ալ: Սակայն փոխ–փոխ ներարկուած է նաեւ ջրախառն ա–րիւն, մարմնոյն ապահովելու համար բացի թթուածինէն՝ նաեւ մետաղային տ–ղեր:

1976–ին Հարթուեցան նման գծուրդ–թիւնները, պատրաստելով արեան գնդիկնե–հարիւր նուազեցնելով արեան գնդիկնե–րու քանակութիւնը: Փորձի ենթարկուած մուկերը կարող էին ապրիլ մինչեւ 30 տ–հարիւր բնածխային թթու պարունակ–մթնոլորտի մը մէջ· մինչդեռ միւս մու–կերը քան վայրկեանէ աւելի չէին դիմա–նար 4 առ հարիւր համեմատութեամբ բ–նած թթուի մէջ:

Անշուշտ այս փորձերը արդիւնաւոր պիտի նկատուէին, եթէ յաջողէին նաեւ մարդոց վրայ: Տակաւին արգելքներ կ–յին մարդոց վրայ եւս փորձելու այդ նիւ–թերը: Նախ՝ գերֆլիւորի բազադրական տեսակները սահմանափակ էին: Փորձե–րուն ելեկտրոնիք սարքերու եւ ռազմական սպաներու ճարտարարուես–տով:

(Շար. 10)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՎԱՀԱԳՆԱ ՆԱՆ ԲԱԽՉՅԱՆԻՆ

Հարգո՛ղ պրոֆեսորուհի Վահագնա՛ն, ես ձեզ ճանաչում եմ որպես հայ մեծանուն գրականագետի, հայ գրականության ականավոր դեմքերից մեկի՝ Ավետիք Իսահակյանի դուստր, ինչպես նաև որպես ինքնուրույն գրականագետ, որի գրքերը ես կարդացել եմ հետաքրքրությամբ։ Ավետիք Իսահակյանի մասին ես ինքս էլ գրել եմ մի քանի հոդված։ Ես ձեզ հետ համաձայն եմ, որ Իսահակյանի ստեղծագործությունները դեռևս ամբողջությամբ չեն ուսումնասիրված։ Ես ինքս էլ ցանկանում եմ կարդալ ձեր գրքերը, որոնք, ինչպես ասացիք, նվիրված են Իսահակյանի ստեղծագործության ուսումնասիրությանը։ Ես ուրախ կլինեմ, եթե ձեր գրքերը ինձ ուղարկեք։

Ես ձեզ հետ համաձայն եմ նաև այն հարցում, որ Իսահակյանի ստեղծագործությունները ներկայացնում են մեծ հետաքրքրություն ոչ միայն մեզ համար, այլև օտարերկրյա ընթերցողների համար։ Ես գիտեմ, որ նրա գործերը թարգմանվել են ռուսերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, անգլերեն, իսպաներեն և այլ լեզուներով։ Ես ինքս էլ ունեմ նրա գործերի ֆրանսերեն թարգմանությունները։ Ես ուրախ կլինեմ, եթե ձեր գրքերը թարգմանվեն նաև ռուսերեն

Այրի Տիկին Մարկրիթ Տօնիկեան, ընտանեկան պարագաները եւ ազգականները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր եւ աղգա – կանին՝

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ
(Տարօնցի)

մահը, որ պատահեցաւ՝ Կիրակի, Ապրիլ 26, ժամը 1–ին, իր բնակարանին մէջ՝
52, Rue G. Courbet, 92220 - Bagneux

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Շաբաթ, Ապրիլ 29, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէօ – Քոմիւնալ գերեզմանատունը ժամը 17·15–ին, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓԱՐԻԶ – Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը, խոր ցաւով կ'ողբայ իր բազմամեայ վաստակաւոր նախագահին՝

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 26–ին, եւ ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանիքին:

Տէր եւ Տիկին Օհաննէս եւ Նուարդ Աբթինեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց հօր եւ մեծ – հօր՝

ԳԱԳԻԿ ԱՇՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 25–ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Հինգշաբթի, Ապրիլ 30, ժամը 14–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան, կը նուիրեն 150 Ֆ., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնի ընդարձակման, իրենց ծնողաց յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

20 Յունիս, Շաբաթ կէսօրէ յետոյ, ժամը 3–ին՝ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Ամավերջի Հանդէսը:

Հ. Մ. Ը. Մ. – ՓԱՐԻԶ

Պասքէթ–Պոլի խումբերը կը չարունակեն իրենց փորձերը, ամէն Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30 – 22, Շաբաթ՝ ժամը 18·30 – 20:

18, Rue des Pavillons - 92800 Puteaux

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Եղբ. Հրաչ Սիսէռեանի:

Հեռաձայն՝ 824· 63· 89

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 75–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Բարձր Հովանաւորութեամբ եւ չնորհաբեր ներկայութեամբ՝

Վ Ա Զ Գ Է Ն Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք – Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ՝

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՒԱԾ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

«Լինթէրքոնթինանթալ» Պանդոկի չքեղ սրահներուն մէջ:

3, Rue Castiglione — 75001 Paris

Շաբաթ, 9 Մայիս, ժամը ճիշդ 20·30–ին:

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ՑԱՑՏԱԳԻՐ

Մասնակցութեամբ՝

Δ *ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ Երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ*

Δ *Սիրուած երգչուհի՝ ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆԻ*

Δ *ՆԱԻԱՍԱՐԴ Պարախումբին*

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 300 Ֆ·

∅ *Տոմսերը եւ սեղանները ապահովելու համար դիմել՝*
Ապրիլ 30–էն առաջ՝ Հ.Բ.Ը.Մ. Միութեան Գրասենեակը
11, *Square Alboni*, 75016 - *PARIS* — *Tél.*: 520. 03. 18

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արամ Դաւիթեան, Այրի Տիկին Փեփրոնէ Դաւիթեան, Օր. Սիւզան Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Մայիս 3–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս Եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ հարսին՝

ԱՂԱՒՆԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(ծնեալ Խաչատուրեան)

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ անոր ծնողաց՝

Փերուզ եւ Մաթտէոս Խաչատուրեանի յիշատակին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պարսամեան եւ աղջիկները (Լոս–ան–Փրովանս) կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մայիս 3–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Եկեղեցին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՇԽԷՆ ՏՆԿՈՑԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին, եւ՝

ՆՇԱՆ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

---

samedi, 30 mai à 21 h.

GRAND CONCERT

A L'OPERA DE MARSEILLE

Organisé par

L'OPERA ET LE CENTRE CULTUREL STS. SAHAK — MESROB

Sous la Présidence effective de:

GASTON DEFFERRE

(Député - Maire de Marseille)

Dédié à la mémoire du grand compositeur

ARAM KATCHATRIAN

Avec la participation exceptionnelle du grand violoncelliste:

MSTISLAV ROSTROPOVITCH

L'Orchestre Symphonique de l'Opéra sera placé sous la direction de:

DIEGO MASSON

IIème SYMPHONIE, MASCARADE
RHAPSODIE-CONCERTO pour violoncelle.

Օրիորդ Նէլլի Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Աննիկ, Շառլ Լիբօ եւ զաւակը, Պ. Կ. Պօյաճեան, Տէր և Տիկին Համամճեան Արփինէ եւ զաւակը (Մէթիւէն, ԱՄՆ), Անդրանիկ Պօյաճեան եւ ընտանիքը (Սուվեա. Միութիւն), Վօվա Պօյաճեան եւ ընտանիքը (Սուվեա. Միութիւն), մեծ կսկիծով կը ծանուցանեն՝ իրենց մօր եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին ԱՏՐԻՆԷ ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Թէւանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 24–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Շաբաթ, Ապրիլ 29, ժամը 14ին Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանէօ–Քոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

× *Իր եղբօր կնոջ կսկծալի մահուան առթիւ*, Պ. Կայծակ Պօյաճեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

A LA DEMANDE GENERALE
Pour la troisième fois à Paris
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
Présente:

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'Etoile de l'Espoir

Film parlant français

DIMANCHE, 10 MAI, A 16 H.

Cinéma COSMOS

76, *Rue de Rennes*, 75006 *Paris*

Métro: St. Placide

Assurez vos billets chez:

— *Ets. BAKERDJIAN:*
35, Rue de Trévise - Paris 9e

— *Librairie PALOUYAN:*
9, Rue de Trévise, Paris 9e

— *U.C.F.A.F - J.A.F.:*
6, Cité Wauxhall, Paris 10e

Réservation par téléphone:

— NAVASSARTIAN: 985. 36. 53

— SAGHATELIAN: 854. 35. 74

ԿԸ ՓՆՏՒՒԻ

Գեօլչանեան Բեթղեհէմ Բագրատ, Ղարսեցի, 78 տարեկան, որ այժմ Հայաստան է, կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Աշոտ եւ Խորէն (կամ անոնց զաւակները) զորս կորսնցուցած է 1918–ի Ղարսի զարթին: Լուր ունեցողներէն խնդրուի՝

B. MAVIAN

2, *Rue des Dardanelles* — 75017 Paris

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԷՄԱԵԱՆ – ԲԱԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ընդհ. Ժողովը կը գումարուի՝ Կիրակի Մայիս 3, ժամը 15·30–ին, Ալէք Մանուկեան սրահը: Կը հրաւիրուին Միութեան գործունէութեան հետեւող եւ համակիրները:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ARMÉNIE
et
CAPITALES SOVIÉTIQUES

CIRCUIT DE 14 JOURS

MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD

DU 17 AU 30 AOUT

Voyage organisé par l'Union des Eglises Evangéliques ARMENIENNES de France
Sous la direction du Pasteur LEONIAN
Organisateur Technique: SEVAN Voyages

Renseignements et Inscriptions:
Pasteur LEONIAN
4, Rue Dr. Paul - Diday — 69003 LYON — Tél.: (7) 853. 54. 16

Prix: Paris / Paris 4200 F. Tout compris

MUSIQUE TRADITIONNELLE ARMENIENNE

CITHARE D'ARMÉNIE (Kanone)
d'ELIA PEHLIVANIAN

à l'occacion d'un nouveau disque 33 tours

Production: CARAVAGE — CARRERE

RECITAL

Le Jeudi, 21 Mai, à 20h30 — *Salle GUIMET*, 6, *Place d'Iéna - Paris 16e*

Prix: 30 F.

Renseignement: Tél. 384. 31. 28

Les billets et les disques sont en vente:

— Librairie PALOUYAN - 9, Rue de Trévise, Paris 9e

ԸՆՕՐՀԱԿԱԼԱԿԱՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը, չնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ իր դպրոցին.– Տէր եւ Տիկին Քղէլեան 50 Ֆ· Պ. Քղէլեանի ապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սապունճեան 100 Ֆ· Պ. Սապունճեանի ապաքինման առթիւ, Սէրժ Կարապետեան 500 Ֆ· իր ամուսնութեան առթիւ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Գեղան Շինիկճեան – Փափազեանէ, իր երկու ծոռներուն՝ Աստղիկ Փափազեան–Ադամեանի եւ նորածին՝ Թալին Տէվլէթեան – Փափազեանի ծը – նընդեան ուրախ առթիւ՝ 100 Ֆ· դպրոցին համար:

×

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, չնորհակալութեամբ ստացած է՝ ողբ· Իսկուհի Մէշճեանի յիշատակին.– Խաչիկեան ընտ· 100, Վէմեան ընտ·, Տէր եւ Տիկին Միլտոնեան 50–ական Ֆ·:

× Այրի Տիկին Աննա Մէլեաճի (ծնեալ Քէնտիրեան) մահուան առթիւ.– Մանուկեան եւ Մէլեան ընտ· 1000, Այրի Տիկին Զրբաչեան, Պ. Ղազարեան 500 – ական, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Կուրտիկեան 300–ական, Տէր եւ Տիկին Ա.Թէմրեան, Փաղաքեան ընտ, Պ. Ա.Թոյեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Պապայեան, Ց· Ցաղկոբեան 150–ական, Գարլանեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Քասքասեան, Մայիկեան ընտ· 100ական, Զաւուշեան, Գալուստեան, Պ. Ծանճեան, Ներսէսեան 50–ական, Պ. Ծանճեան 30 Ֆ·

×Թէլէրօղլուի մահուան առթիւ.– Այրի Տիկին Թէլէրօղլու 1000, Օր· Արմաւ Թէլէրօղլու 500, Տէր եւ Տիկին Զաքաղ 300, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան 200, Էքսէրճեան 150, Տէր եւ Տիկին Դէմիրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Քէսքէսեան 50–ական Ֆ·:

(Շար·)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ
30
JEUDI
30 AVRIL
1981

LE NUMERO 2 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.897

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.897

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Բ. ՇՐՋԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ՝ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԿՈՂՔԻՆ, ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆԻ

ԲԱՑՑ ԱՊԱԳԱՑԻ

«ԱՆՈՑՇ» ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐՈՎ

—o—

Երեքշաբթի օր էր, որ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն, միա–նայնութեամբ քուէարկեց բանաւոր մը, որ կոչ մըն է ընկերվարական Թեկնա–ծուին ի նպաստ քուէարկելու եւ այս՝ առանց նախապայմանի: Իրիկունը հե–ռատեսիլէն Ժ. Մառշէ, «մարտած» կը թուէր այլեւս կիբրակնօրեայ պարտու–թիւնը եւ վերստացած էր իր նախկին ժպիտը: Կ. Կոմիտէին բանաձեւը չի ծած–կեր պարտութիւնը համայնավարներուն, բայց անոր միակ դրդապատճառը կը թանէ նախագահին ընտրական դրու–թեան մէջ եւ ոչ անշուշտ անկէ անդին, այսինքն՝ Աֆղանիստան, Լեհաստան ու նաեւ ներքին տագնապ (էլըընթայն, Գէհեան եւլն. եւլն.): Ուրեմն առանց նախապայմանի կոչ կ'ընէ որ Միթեռա–նի քուէ տրուի: Այսինքն հիմակուհիմա չի պահանջեր, ինչպէս անցեալին, որ համայնավար նախարար ըլլայ կառավա–րութեան մէջ: Ուրեմն ձեւով մը «յետ–պայման» կը դնէ, «բաց չէք» չէ տրուա–ծը, կը ճղդուի, նախ թող ընտրուի Մի–թերանը, համայնավար ձայներով եւ անկէ վերջը «կը տեսնուինք»: Անոյշ – անոյշ սպառնալիքներ, եթէ Միթերան համայնավար չառնէ կառավարութեան մէջ, պայքարի պիտի ձեռնարկեն հա–մայնավարները: Հեռատեսիլի Բ. կայա–նին, Մառշէ յստակ էր, երբ էլքսպաշ–ին կ'ըսէր «ամէն պարագայի մէջ՝ Մի–թերանի համար կ'աշխատիմ (վու ռուլէ), կը պատասխանէր «օր մը տե–սած չըլլաս թէ ձրի աշխատիմ)ռուլէ)»:

Միթերան իր դահունակութիւնը յայտ–նեց այս դիրքորոշման առթիւ, որ չի զարմացներ պինդը, որովհետեւ համայ–նավար կուսակցութիւնը «պատասխանա–տու» կուսակցութիւն մըն է: Բայց եւ այնպէս Մառշէի նուէրը, թունաւոր նը–պէր մըն է, քանի որ պատճառ ըլլայ, հետեւաբար, որ Միթերանէ հեռացնէ, ձեռ թիւով չափաւորներ, որոնք իրեն քուէարկեցին Ա. Ժրջանին, ճիշդ այն պատճառով, որ խղած էր համայնավար–ներուն հետ եւ խորքին մէջ, կարելի չէ համոզուիլ անկեղծօրէն, որ Մառշէ (ոչ ալ Մոսկուա, որ չծածկեց իր նախընտ–րութիւնը Փիւքարի արտաքին քաղաքա–կանութեան դովեստն ընելով...) ուզէ Միթերանի ընտրութիւնը, որ ընկերվա–րական ամրապնդում կը նշանակէ Արեւ–մուտքի մէջ: Կոլիստոները քուէի հրա–նգէ չեն տար ու կը չեչտեն թէ Փիւքար պէտք է քաղաքականութիւն փոխէ, թէ ինչ որ եղաւ անցեալին չի կրնար կրկնը–ել ապագային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լը Մոնտ, ղալի յապաղումով Ապրիլ 29–ի իր թիւին մէջ, կ'անդրադառնայ նամակի մը զոր Հայ Դատի յանձնա–

«Հայկական Հարցը պիտի ծածուկ պզտոյ մէջ...

—o—

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐ ՉԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ՊԻՏԻ ՏԱՆ

ԽՄԲ. – «Մարմարա» Ապրիլ 23–ի իր թիւով կը հաղորդէ այլապէս «հետաքըր–քրական» լուր մը: Արդարեւ Մայիս 6–ին, Իսթանպուլի լրագրողներու Միու–թեան բանախօսութիւններու սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ հայկ. հարցին նը–ւիրուած հաւաքոյթ մը: Թերեւս առա–ջին բայլ մը, պիտի խորհէինք, եթէ տէր ըլլայինք միամիտ լաւատեսութեան մը: Բայց երբ կը նկատենք թէ հարցը ծե–ծողները միայն Թուրք են եւ հրաւիրած են քրեահայ օրաթերթի մը խմբա–գիրը, դժուար չէ եզրակացնել թէ ի՞նչ կրնայ ըսուիլ: Նման հաւաքոյթ մը, որ–պէսզի *իմաստ* ունենար, հարկ էր որ մասնակցէին նաեւ օտար մասնագէտներ (օրինակ՝ Տոքթ. Թերնոն, որ վստահ ենք թէ ընդառաջ կ'երթար նման ժողովի մը մասնակցելու պաշտօնական հրաւէրի մը) իսկ Հայու պարագային ալ՝ արտասահ–մանէն Հայ մը եւ ոչ թէ՝ տեղական «պատանդ» մը: Այսուհանդերձ, յոռե–տես չըլլանք, եւ ասիկա նկատենք առա–ջին հանգրուան մը:

Ստորեւ «Մարմարա»ի տուած մանրա–մասնութիւնները այս մասին:

×

ՅԱՏՈՒԿ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՎ ՀԱՆԴԻՍ ՊԻՏԻ ԳԱՆ ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ՄԷԹԻՆ ԳՈՒԹԱԼ, ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ԵԼԼՄԱՋ ԱԼԹՈՒՂ, ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ՆԷԺԱՏ ԿԷՕՃԻՒՆՋ, ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ԷՍԱՏ ՉԱՄ, ՏՈՔԹ. ՄԷՀՄԷՏ ՔԸՐԱՋ

×

ԽՕՍԵԼՈՒ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ Է ՆԱԵԻ «ՄԱՐՄԱՐԱ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐԻՆ ՅԱԿՈԲ ՍՎԱՍԼԵԱՆ

Իսթանպուլի Համալսարանի Մամուլի եւ ժողովրդային Յարաբերութիւններու Ենսթիթիւին *նախաձեռնութեամբ կազ–մակերպուած է «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՏԵ–ՍՈՒԹԻՒՆ» նիւթին չուրջ սասլիս մը, ուր խնդիրը ձեռք պիտի առնուի իր պատ–մական եւ քաղաքական երեսներով, ինչ–պէս նաեւ անոր, հանրային կարծիքի ծա–նօթացման տեսակէտով:*

Սասլիսին կը մասնակցին Իսթանպուլի Համալսարանի Իրաւագիտական, Տնտե–սական եւ Գրական Ֆաքիւլթէներու յայտնի դասախօսները, ինչպէս նաեւ Մամուլի ու ժող. Յարաբերութիւններու եւ Աթաթիւրքի Ցեղաշրջումներու Լին–թիթիւներուն նախագահները:

Այս սիմպոզիումին պիտի նախագահէ ու բացման ճառը պիտի արտասանէ ժող. Յարաբերութիւններու Բարձրագոյն Վարժարանի Տնօրէն Փրոֆ. Տոքթ. Մէ–թին Գութալ:

Պատրաստուած է շատ լայն յայտագիր մը եւ համալսարանի դասախօսները տար–բեր տարբեր տեսանկիւնէներէ ձեռք պի–տի առնեն այս կարեւոր նիւթը:

Գրական Ֆաքիւլթէի Վերջին ժամա–նակներու Պատմութեան ամպիոնի նա–խագահ Փրոֆ. Տոքթ. Նէժատ Կէօչիւնչ պիտի խօսի «Հայկական Հարցը իր պատ–մական կողմերով» նիւթին չուրջ:

Տնտեսական Ֆաքիւլթէի Քաղաքական Գիտութիւններու ամպիոնի Նախագահ Փրոֆ. Տոքթ. Խատ Զամ նիւթը ձեռք պիտի առնէ «Հայկական հարցը իր քա–ղաքական կողմերով»:

Այս կարեւոր ասուլիսին խօսելու հը–րաւիրուած է նաեւ «Մարմարա»ի խմբ–բագիրներէն Յակոբ Սվասլեան, որ նիւ–թը պիտի ներկայացնէ «Հայկական Հար–ցը Թրքահայոց տեսանկիւնէն դիտուած» հետաքրքրական եւ չահեկան զեկուցու–մով մը:

Իսկ «Հայկական Հարցը Թուրք եւ Հա–մաշխարհային Հանրային կարծիքով» նիւթին չուրջ պիտի խօսի նաեւ Մամուլի եւ Ժողովրդային Յարաբերութիւններու Բարձրագոյն Վարժարանի դասախօս Տոքթ. Մէհմէտ Թուրաչ:

Կարճ դադարէ մը յետոյ տեղի պիտի ունենայ նաեւ նիւթին եւ զեկուցումնե–րուն մասին վիճաբանական ասուլիս մը բանախօս փրոֆէսէօրներու եւ Յակոբ Սվասլեանի միջեւ ու այս վերջինը պի–տի պատասխանէ նաեւ իրեն ուղղուած կարգ մը հարցումներու, որոնք նախա–պէս գրաւոր կերպով տրուած պիտի ըլ–լան իրեն:

Այս ասուլիսը պիտի ներկայացնէ ու վարէ Իրաւագիտական Ֆաքիւլթէի դա–սախօս եւ Աթաթիւրքեան Ցեղաշրջում–ներու Ենսթիթիւի նախագահ Փրոֆ. Տոքթ. Եըլմազ Ալթուղ:

«Հայկական Հարց»ի նուիրուած այս կարեւոր հաւաքոյթը տեղի պիտի ունե–նայ 6 Մայիս 1981 Չորեքշաբթի օր Իս–թանպուլի Լրագրողներու Միութեան բա–նախօսութիւններու սրահին մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆ

Ամբողջ սերունդ մըն է, որ կ'անհետա–նայ, օրէ օր, բացէն անդին՝ մեծ պա–րապ մը թողլով: Այսօր, խոր ցաւով է, որ կը զուժենք մեր այնքան սիրելի ըն–կեր Գրիգոր Կիւլեանի մահը, որ պատա–հեցաւ Ապրիլ 28–ին, յետ կարճատեւ հի–ւանդութեան:

*Ընկ. Կիւլեան մէկն էր, ինչերէն մէկը, անոնցմէ, որոնք իրենց ազգին ու կու–սակցութեան համար միտք, սիրտ ու հո–գի տուած են: Առանց սակարկութեան, ոչ թէ որպէս զոհողութիւն այլ իրենց իսկ գոհունակութեան համար, որովհե–տեւ այդպէս կը զգային եւ այդպէս դաս–տիարակուած էին: Կենսագրականը, ընկ. Գրիգոր Կիւլեանի, մեծ կարեւորու–թիւն ալ չունի, եւ բան պիտի չաւելցը–նէ, բացի թուականներէ եւ քաղաքնե–րու անուններէ, քանի ինք առաւելաբար՝ մարդ մըն էր, պատուական հայ մը ու դաշնակցական մը, խորհրդանիշը սե–րունդի մը, որ Սփիւռքի մէջ, իր ցերեկը դիշերին խառնելով ուրիշ սերունդներ պատրաստեց: Ցիշենք սակայն, քանի մը դիծեր, ծնած էր Օրթաղիւղ 1894–ին, յաճախելէ ետք տեղւոյն դպրոցը, Գրի–գոր Կիւլեան կ'անցնէր Պոլիս, ուր կ'ա–ւարտէր Հայրիկեան վարժարանը ապա կը վերադառնար իր գիւղը ուսուցչութիւն ընելու համար երբ կը հասնէր աքսորը: Տեղահանութիւնը գինքը պիտի տանէր մինչեւ Մուսուլ: Ջինադադարէն ետք, Պոլիս վերադառնալով կ'աշխատէր Թը–րամուայի ընկերութեան մէջ: Դաշնակ–ցութեան չարքերը մտած էր 1913–ին եւ Պոլսոյ մէջ իսկ, «Ազատամարտ»էն «Ճա–կատամարտ» ապա՝ Փարիզ «Ցառաջ» իր գործօն մասնակցութիւնը բերած էր այդ թերթերուն: Երբ Մարսէյլէն կ'անցնէր Փարիզ ու կը հաստատուէր Շաւիլի ար–ուարձանը, մինչ ապրուստը պիտի ճա–րէր Ռընօ–ի գործատունը աշխատելով, անսակարկ նուիրումով պիտի դառնար նաեւ Շաւիլի հայկ. կեանքին «հիմնա–դիրը», «ոահվիրան», եթէ կարելի է այս բացատրութիւնը գործածել ճչգրիտ կեր–պով պատկերացնելու համար այն դերը, զոր ընկ. Կիւլեան խաղաց Շաւիլի մէջ, ըլլայ կուսակցական, ըլլայ Կապոյտ Խա–չի ըլլայ դպրոցին նախաձեռնող աչ–խատանքներուն մէջ: Հ. Ց. Դ. Արշու–թեան խումբ, կապ. Խաչի մասնաճիւղ, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարու–թիւն այնքան նոյնացած էին իր անձին հետ, որ դժուար է խօսիլ ասոնցմէ որե–ւէ մէկուն մասին առանց գինքը յիշելու: Արդէն, 1979 Մարտ 25–ին, Արշութեան խումբը եւ կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը ձեռնարկէին մեծարանքի հաւաքոյթի մը, որ այնքան պիտի յուզէր մեր սիրելի ընկ. Կիւլեանը, շրջապատուած հարա–զատ ընկերներով ու բարեկամներով:

Ընկ. Կիւլեանի վաստակը մեծ է նաեւ «Ցառաջ»ի մէջ, որու կողքին էր անոր հիմնադրութեան առաջին օրէն, այդպէս ալ մնաց մինչեւ վերջը: Աչխատակցու–թեամբ թէ կամաւոր գործակալութեամբ Շաւիլի մէջ, անոր համար «Ցառաջ»ը իր տունն էր: Դեռ պատերազմէն առաջ, Շաւարշի թելադրանքով կը նկարագրէր Ռընոյի առաջին գործադուլները:

Դեռ երկար կրնանք խօսիլ մեր սիրելի ընկ. Կիւլեանին մասին, որ մօտ երեք շաբաթ է, ուղեղային արիւնահոսու–թեան հետեւանքով հիւանդանոց փոխա–դրուած էր եւ զոր տեսանք առջի օր, դրեթէ անդիտակից վիճակի մէջ:

Այսօր վերջին խօսքը իրեն տանք, ար–տասպելով վերջին մասը այն «ի խորոց սրտի» խօսքին, զոր կ'ուղղէր Հրանտ Սամուէլի, անոր մահուան քառասունքին առթիւ. – (1977, Յուլիս 23, «Ցառաջ»):

«Եւ հիմակ, հրաժեշտի խօսքս էեզի, իմ թանկագին ընկեր, բանի պիտի ապրի անիրաւուած հայ ժողովուրդը, ուրեմն պիտի ապրին Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը եւ նաեւ մեր թերթերը. բոլորը, բոլո՛րը եւ ինչո՞ւ չէ անոնց հետ, անոնց պէս որդե–գիրդ՝ «Ցառաջ» եւս: Բոլորն ալ պիտի ապրին՝ իրենց հոյակապ առաւելութիւ–ներով եւ ինչո՞ւ չէ երբեմնակի թերեւա–կի թերութիւններով: Բոլորն ալ էինք, ենք եւ պիտի մնանք պարծանքը Հ. Ց. Դաշ–նակցութեան: Այս տողերը սիրելի Հը–րանտ, կը ստորագրէ 64 տարիներու միշտ շարքային դաշնակցական ըն–կերդ»:

×

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Մայիս 2, առաւօտեան ժամը 9–ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղե–ցին, ուր տէ Թրուա Շանթիէ:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Ապրիլ 30–ին կը լրանայ մեր բանաս–տեղծ – նկարիչին մահուան 11–րդ տարե–լիցը: Նման թուականներ են առաւելա–բար, որ կը ծառայեն ոգեկոչելու յիշա–տակը մտաւորականներու կամ արուես–տագէտներու, որոնք իրենց մեկնումով իսկական բաց մը թողուցին Սփիւռքի մէջ: Բիւզանդ Թօփալեան երկուքն ալ էր, բանաստեղծ, նկարիչ, իր վաստակին փոքր մասը չէ նաեւ դրականութեան եւ արուեստի որակաւոր պարբերական՝ «Անդաստան»ի հրատարակութիւնը: Մեր Բ. էջի վրայ, իր յիշատակին՝ զրոյց մը Որբունիի հետ, որ չահեկան է նաեւ հոն ծեծուած նիւթով եւ իրմէ քերթուած մը մեր վաղուան թիւով:

ՎՂՋԱՆՈՓՈՒՄ ՎԱՂՈՒՑԿՎԱ ԲԽԱՅԱՎՈՐ ՏԱՐԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԱՎԵՐԱՑՄԱՆ ՎԱՅՐ ՊՈՒՀԱՆՈՒ ԻՎ ՉՎՈՒ Վ

Ընդեղ որ ես ճանչցուի Իլյուեղը, ես-
տեղ էի ինչ ըզրօսով ու մտրօքով ես
ալ: Օրեր առաջ էրամ: Հանե՞ լսես որ
ձեր գործեր էրամ ու մեր ձեռագործ
կ՚ուզեի: Ես ալ ըսի, ինչո՞ւ չէ, ինչ
որ կրնամ ընել ձեզի համար, ընելու
եմ: Ուրեմն ես ու Ալեքսանդր Իլյուեղ
ալ ելանք ու գացինք: Ճամբան ես ալ
Ալեքսանդրին ըսի, որ ինչ որ ես ալ
գիտեմ, ամեն բան ալ ըսի անոր: Ան
ալ ինձի ըսավ, որ ինքն ալ ամեն բան
ըսած է Իլյուեղին: Ես ալ ըսի անոր,
որ ինչ որ ես ալ գիտեմ, ամեն բան ալ
ըսած եմ Իլյուեղին: Ան ալ ըսավ ինձի,
որ ինչ որ ինքն ալ գիտեր, ամեն բան
ալ

ՅԱՅՏՈՎՉ ԿՈՏՏՎԱԾ

= ՀՈՒՇԱՏԵՂ =

ՎԱԺԱԽԶ ՈՍՄ ԵՐԵՍՈՒՆ ԱՂՎԻ

Նաթալի Ալեքսանդրովա Հոր Տոմ՝ Ամերիկայում ծնված, Տոմ Տոմի Տոմսի տասնամյա թոռնուհի, Տոմ Տոմի Տոմսի ամենասիրելի ծոռնիկը, Տոմ Տոմի Տոմսի ամենափոքր ծոռնուկը, Տոմ Տոմի Տոմսի ամենաերկար ծոռնուկը, Տոմ Տոմի Տոմսի ամենակարճ

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

○ BEYROUTH: 2.290 F.
○ DAMAS: 2.350 F.
○ ALEP: 2.450 F.
○ ATHENES: 1.400 F.
○ ISTANBUL: 1.350 F.
○ NEW YORK: 2.065 F.
○ MONTREAL: 2.100 F.
○ TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours
30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

Terre et Culture

Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութեան ցուցադրութիւնը՝ Մայիս 8–էն եւ ճաշը Մայիս 9–ին, Լիոնի մէջ:

×

Du 8 au 10 Mai, l'Exposition de l'Organisation Terre et Culture, et, le 9 Mai, son Banquet de Soutien à Lyon.

ՎԱՐՁՈՒ Է

METRO VOLTAIRE

Մեծ սենեակ մը, երկու մեծ պատուհաններով, 3–րդ յարկ, պզտիկ խոհանոց մը եւ լուացարան (նախընտրաբար՝ ուսանողի մը):

Հեռաձայնել իրիկուններըը, ժամը 7 – 8
355. 84. 70

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS
ACTIVITES EN MAI

Mardi, 5 Mai, de 20h.30 à 22 h.:
Premier cours de langue arménienne
On utilisera le livre et la méthode de M. KURKJIAN

Samedi, 9 Mai:
Soirée dansante pour les jeunes.
Musique à gogo.
On s'amusera bien. On dansera, on mangera, on boira.
Participation aux frais: 30 F.

Jeudi, 14 Mai:
Conférence spirituelle sur
«La Famille Chrétienne»
du R.P. Georges ZABARIAN, Directeur du Centre St. Grégoire de Narek

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ամասիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ, Մայիս 31–ին, Կիրակի օր, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ, 1915–ի Մեծ Եղեռնի Ամասիոյ եւ շրջանի նահատակաց հոգիներուն համար:

Ցաւարտ Պատարագի ծաղկեպսակի զետեղում եւ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, Միութեանս նախաձեռնութեամբ կառուցուած յուշարձիւրին առջեւ:

Կը հրաւիրուին՝ շրջանի բոլոր Ամասիացիները, ներկայ գտնուելու սոյն ոգեկոչման Պատարագին, եւ աղօթելու՝ իրենց ննջեցեալոց յիշատակին:

×

Պ.Արամ Դաւիթեան, Այրի Տիկին Փեփրոնէ Դաւիթեան, Օր. Սիւզան Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Մայիս 3–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս Եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ հարսին՝

ԱՂԱՒՆԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(ծնեալ Խաչատուրեան)

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ անոր ծնողաց՝

Փերուզ եւ Մաթտէոս Խաչատուրեանի յիշատակին:

Ի դիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Գործ կը փնտռէ

Աչխատելու իրաւունք ունեցող, 40 տարեկան Պոլսահայ մը, որ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի նորոգութիւն կ'ընէր, գործ կը փնտռէ: Ելեկտրական գործերէ ալ կը հասկնայ եւ կառք վարելու իրաւունք ալ ունի: Եւ կամ որեւէ գործի մէջ աչխատելու տրամադիր է:

Դիմել՝ 368·32·85 – Պ. Յովհաննէս

L'EPHORIE
DE L'EGLISE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX
présente
A U
CENTRE CULTUREL FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain
JEUDI, 7 MAI
Soirée Poétique: BEDROS TOURIAN
Organisée par Vazkène Moutafian

« ARMENIENS,
Venez nombreux à la manifestation du 1er MAI
A l'appel de
LIBERATION ARMENIENNE
R.V. à 14 h. au Métro Arts et Métiers

samedi, 30 mai à 21 h.

GRAND CONCERT

A L'OPERA DE MARSEILLE
Organisé par
L'OPERA ET LE CENTRE CULTUREL STS. SAHAK — MESROB
Sous la Présidence effective de: GASTON DEFFERRE
(Député - Maire de Marseille)

Dédié à la mémoire du grand compositeur

ARAM KATCHATRIAN

Avec la participation exceptionnelle du grand violoncelliste:
MSTISLAV ROSTROPOVITCH
L'Orchestre Symphonique de l'Opéra sera placé sous la direction de:
DIEGO MASSON

IIème SYMPHONIE, MASCARADE
RHAPSODIE-CONCERTO pour violoncelle.

Location à partir du 5 Mai, Voyages W asteels, J. Chelelekian
87, La Canebière et du 27 Mai à lOpéra

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԱԿԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Թէլէրօղլուի հոգեհանգստեան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան, Տիկին Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Տէրիկլեան, Պ. Սարգիսեան, Տիկին Մարսէլ, Տէր եւ Տիկին Պարոնեան 100–ական, Տիկին Օգալեան, Տիկին Խառոյեան, Պ. Գասպարեան Ա., Պ. Զամանթեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Այրի Տիկին Թէրզիպաշոսեան 50–ական Ֆ.:

× Ողբ. Նուպար Քէլվանեանի մահուան առթիւ.– Մակարեան ընտ. 200, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան 500, Մակարեան ընտ. 300, Տէր եւ Տիկին Զարգավթեան 200, Պ. Մէլեան, Պ. Քէնտիրեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Հայթայեան, Այրի Տիկին Դարբինեան, Մովիկեան ընտ., Պ. Ց. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Կուլեան, Պ. Ղ. Կուլեան, Պ. Գասապալեան Ժ., Գասապալեան ընտ., Տիկին Ա. Նալչաբեան, Պ. Դ. Պանոիկեան, Տիկին Ռ. Գասապալեան 100–ական Ֆ.:

(Շար.)

DISQUES VOGUE

No. 434001

LA MESSE - ORATORIO en FA MINEUR
d'ARA BARTEVIAN

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

Enregistrement intégral en 20 Parties — réalisé par RADIO FRANCE
150 *Exécutants*
Avec le concours de:
○ LYNE DOURIAN (Mezzo de l'Opéra) ○ MERY GASPARIAN (Soprano)
○ MIHRAN ELMAYAN (Ténor)
ORCHESTRE SYMPHONIQUE et LA CHORALE ARMENIENNE DE PARIS
Sous la direction de l'Auteur
DEUX DISQUES STEREO en Album Artistique
durée 1 h. 40 m.
Prix 80 F. Envoi contre remboursement. Port en sus 9 F.
En vente chez l'Auteur; 14, *Rue Petit Paris*
Tél.: 208. 99. 22

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ
« Ա Ն Ի »
ԵՐԳԱՀԱՒԱՔՈՒԹԻՒՆ

Ղեկավարութեամբ՝
ՀՐԱՆԴ Ա. ՃԷՄԵԱՆԻ
Ուրբաթ, Մայիս 22, ժամը 21–ին

Concert Annuel de la Chorale
« A N I »

Nouveau Programme:
∅ *CHANTS FOLKLORIQUES,*
∅ *PATRIOTIQUES et*
∅ *REVOLUTIONNAIRES*

VENDREDI, 22 MAI, A 21 H.
Salle des Ingénieurs Arts et Métiers
9 bis, Ave. d'Iéna, 75116 - PARIS
Métro: IENA

Տոմսերու համար դիմել՝
— *Maison de Culture Arménienne:*
17, Rue Bleue - Paris 9e
— *Librairie PALOUYAN;*
9, Rue de Trévise, Paris 9e
— *TELE - CONDORCET;*
175, Ave. Jean-Jaurès. Clamart
— *Alimentation ARARAT;*
118 bis, Rue Etienne-Dollet
Alfortville

CENTRE CULTUREL
SAHAK — MESROB
EGLISE ARMENIENNE

339. Ave. du Prado - Marseille
Dans le cadre du 50ème anniversaire de la fondation de l'Eglise
Mardi, 5 Mai, à 21 h.

CONCERT
DE L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL DE PROVENCE
Direction: Clément Zassini
Au programme:
— Concerto pour hautbois: G. F. HAENDEL
— Concerto pour deux violons en RE Mineur; J. S. BACH
— Adagio: SAMUEL BARBER
— Divertimento en RE Majeur: W. A. MOZART
— *Entrée libre* —

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

L'ASCENSION A
EREVAN

DU 21 AU 29 MAI

Une semaine de détente, dans une ambiance arménienne, loins de vos soucis professionnels.
Accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN

Départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Tél.: (91) 95. 90. 12